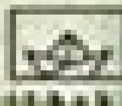
Broch

Vergilius'un Ölümü

Çeviren:
AHMET CEMAL

Vergilius’un Ölümü

Hermann Broch

Çeviren: Ahmet Cemal

HERMANN BROCH 1 Kasım 1886’da Viyana’da doğdu. Babasının isteği üzerine aldığı mesleki eğitimini, 1907’de tekstil mühendisi olarak tamamladı. İlk edebi yayınının tarihi 1913’tür. 1927’ye kadar babasının fabrikasında yöneticilik yaptı. Fabrikayı satıp matematik, felsefe ve psikoloji öğrenimi görmeye karar verdi. İlk romanı Die Schlajwandler yayımlandığında 43 yaşındaydı. 1938’de Avusturya’nın nasyonal—sosyalistlerce işgali esnasında Gestapo tarafından tutuklandı. James Joyce ve arkadaşlarının girişimi sayesinde ABD’ye iltica etti. Aynı yıl yazmaya başladığı Vergilius’un Ölümü 1945’te, bir başka önemli yapıtı Die Schuldlosen 1950’de yayımlandı. 30 Mayıs 1951’de New Haven’da öldü.

Vergilius’un Ölümü

Hermann Broch

Özgün Adı

Der Tod des Vergil

İthaki Yayınları — 811

Yayma Hazırlayan: Ahmet Öz

Kapak Tasanmı: Şükrü Karakoç

Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Şükrü Karakoç

2. Baskı, Kasım 2012, İstanbul

ISBN: 978—605—375—239—4

Sertifika No: 25001

Çevirmenin İthafı

Mustafa Kemal’in Cumhuriyeti’nin
kuruluş dönemindeki Türk Aydınlanmasının
gerçekleşmesine ve ülkemizde antikçağ kültürünün
Anadolu’nun kültür tarihinin doğal bir parçası olarak
benimsenmesine, başta Halikarnas Balıkçısı
ve Sabahattin Eyüboğlu olmak üzere, dava arkadaşları
ile birlikte unutulmaz katkılarda bulunan düşünür, yazar,
bilim insanı ve çevirmen
AZRA ERHAT’ın
anısına, saygıyla ...

Bir Çevirinin Hikâyesi

Yirminci yüzyıl dünya edebiyatının en büyük yazarlarından Avusturyalı Hermann Broch'un (1 Kasım 1886 Viyana—30 Mayıs 1951 New Haven/Connecticut/ABD) başeseri sayılan "Vergilius'un Ölümü"nün ("Der Tod des Vergil") çevirisine, 1972 yılının sonbahar aylarında başlamışım. Yakın zamanlara kadar bu tarihi çok kesin bilmiyordum. Bu yıl, geçtiğimiz Ağustos ayının son günlerinde, yani çeviriyi hiç istemeden de olsa bitirmek üzereyken, üstüne "Hermann Broch" diye elyazısı not düştüğüm kalın bir dosyada (aynı dosyada bir zamanlar elyazısıyla çevirdiğim bölümleri de saklamışım) bulduğum küçük bir not sayesinde, romanı çevirmeye yukarıda belirttiğim tarihte başlamış olduğumu anladım.

Bu hesaba göre "Vergilius'un Ölümü", yetmiş yılı dolduran hayatımın yaklaşık kırk yılını kaplıyor. Şunu da belirtmem gerekir ki, bu önsözün daha ileriki bölümlerinde geniş zaman veya şimdiki zaman kiplerine belki çok sık rastlanacak; buna karşılık, "Vergilius'un Ölümü" başlıklı çeviri çalışması artık geride kalmış olmasına rağmen, geçmiş zaman kipi pek devreye girmeyecek. Ben istemediğim için. Bu çeviriyi 'bitirmemiş olmayı' yeğlediğim için. Bu konuda biraz yukarıda, "yani çeviriyi hiç istemeden de olsa bitirmek'' üzereyken..." ifadesiyle de bir ipucu vermiştim. Çünkü bu çevirinin hikâyesi,

aslında bir tür aşkın, çok büyük bir tutkunun hikâyesi, ve sanırım bu hikâye, hayatımın sonuna kadar sürecek. Bu sözünü ettiğim öylesine bir tutku ki, hayatımın kırk yılı boyunca bu çeviriyi yalnızca kendim için yapmışım. Bunu şimdi, geriye baktığımda, çok daha açık ve seçik görebiliyorum.

Zaten başladığımda, ortada hiçbir yayınevi yoktu. Hiçbir yere bu çeviri konusunda bir öneri götürmemiştim. Yetmişli yılların hemen başında, romanın Almancası rastlantı sonucu elime geçmişti. Beş yüzü aşkın sayfayı ilk okuyuşum yanılmıyorsam bir haftamı almıştı. Bittiğinde, artık sarhoştum. “Adriyatik denizinin tersten esen, hafif, neredeyse fark edilmeyen bir rüzgarla kabarmış çelik mavisi rengindeki yumuşak dalgalan, İmparatorluk filosu Kalabriya kıyılarının ağırdan yaklaşan alçak tepelerini solunda bırakarak Brundisium limanına dümen kırdığında, gemilerden yana köpüklenmişti... ” diye başlayan ilk paragrafla birlikte, benim için de kırk yıl sürecek uzun bir yolculuk başlamıştı. Süresini, tamamlayabilip tamamlayamayacağımı bilmediğim bir yolculuk.

Bildiğim tek bir şey vardı.

“Vergilius’un Ölümü” nün çevirisine başladıktan hemen sonra, kendime karşı o zamanlar kimselere dile getirmediğim bir söz vermiştim. Bu kitapla karşılaşmazdan hemen önce, artık hayatım boyunca edebiyat çevirmenliği uğraşından kopmayacağımı biliyordum. Yapmış olduğum birkaç çeviri yüzünden kendimi o uğraştan biri olarak görmeye de başlamıştım. Ne var ki, “Vergilius’un Ölümü”nü okuduktan sonra, kendimi iç dünyamda ‘çevirmen’ diye adlandırmayı bıraktım. Ondan sonra yayınlanan başka çevirilerimin kapaklarında veya iç kapaklarında ‘Çeviren: Ahmet Cemal’ ibaresi hep sürüp gitti. Ama iç dünyamda ben, çeviri uğraşından daha önce kendime ‘çevirmen’ dediğim için özür dileyerek izin aldım.

Kendime verdiğim söz, çok açıktı: Ancak günün birinde “Vergilius’un Ölümü” çevirisini tamamlayabildiğim takdirde ve o günden başlayarak kendimi çevirmen sayacaktım.

Peki ya o güne kadar? O güne kadar kendime sadece çeviri alanında bir çırak, kendini yetiştirme çabasında biri gözüyle bakacaktım. Ama ‘büyük sınav’ “Vergilius’un Ölümü” çevirisinin tamamlanması ile birlikte verilmiş olacaktı.

Peki neden tutulması bunca zor bir söz vermiştim? O zamana kadar zorlu sınavlardan yana yoksul olduğu hiç de söylenemeyecek bir hayatın belli bir dönüm noktasında neden böylesine ağır bir yükümlülük altına girmiştim? Üstelik verdiğim sözü tutabileceğimden, böyle bir metnin çevirisini tamamlayabileceğimden o sıralar hiç de emin değildim.

O halde, evet, o halde, neden?

Hangi nedenle, neredeyse olanaksız bir hedef seçmiştim kendime?

* * *

Bu neden, çok geniş ölçüde özel hayatımın o zamana kadarki akışından kaynaklanıyordu.

Cehennemden farksız, sevgiden bütünüyle yoksun bir evlilikten doğma bir çocuktum. Hatta bir anlamda istenmeyen bir çocuk olduğum bile söylenebilirdi, çünkü şu sözü çeşitli defalar annemin ağzından duyduğumu hatırlıyorum: “Sen doğmasaydın, baban ile çoktan boşanmıştık!”

Doğmasaydım eğer, anası ile babası evliliklerinden kurtulabilecek bir çocuk olmam nedeniyle, çocuk olmama hiçbir zaman izin verilmemişti. Bir defa, yani adeta ‘kazaen’ bile olsa, bana düşen, bir ân önce çocukluğumdan kurtulmak, anamın ve babamın yüklenmeye yanaşmadıkları bir sorumluluğu, kendi sorumluluğumu taşımaya başlamaktı. Liseyi bitirdiğimde, buna anneme ve eve bakmak sorumluluğu da eklenmişti, çünkü o sıralarda babam evi neredeyse bütünüyle terk etmişti. Bu durumda bir ân önce ‘büyümeliydim’ ki, eve ve kendime bakabileyim. Hiç sınıfta kalıp zaman kaybetmemeliydim. Kalmadım ve zaman kaybetmedim. Üniversiteyi bir ân önce bitirip eve bakma sorumluluğunu bütünüyle

üstlenmeliydim. Üniversiteyi tam dört yılda, dördüncü yılın da Haziran ayında bitirip gereken sorumlulukları üstlendim.

Ama aynı sıralarda, yılların içimde biriktirdiği çılgınca bir öfkenin zorlamasıyla, hayatımda, sınırları kendi seçeceğim sorumluluklarla belirlenecek bir alan oluşturmaya da karar vermiştim. Yunan antikçağındaki duruma benzer bir biçimde, soydan gelme bir laneti sırtında taşıyan, doğuştan mahkûm biri kimliğiyle yaşamayacaktım. Hayatımda ‘bir ân önce para kazanmak’ tan daha farklı amaçlara ve hedeflere de yer verecektim.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni dört yılda ve hem çalışıp hem okuyarak bitirdim. Eğitim giderlerini ve evin geçimini Almancadan çeviriler yaparak kazanıyordum, ama yaptıklarım, sonrakilerden çok farklı türden çevirilerdi. Noterlik bürolarında ‘yeminli tercüman’ olarak diplomalar, kimlik belgeleri, tapu belgeleri, çeşitli raporlar, vb. belgeleri Almancadan Türkçeye veya Türkçeden Almancaya çeviriyordum.

Yani çevirmenlik hayatım, dünya edebiyatının görkemli eserlerinin atmosferinde değil, fakat Cağaloğlu’ndaki noterlik bürolarının toz içinde, çoğu kez de yeterince aydınlatılmamış arka odalarında eski püskü daktiloların başında başlamıştı.

Üniversiteyi bitirdikten sonra para kazanmak için avukatlık mesleğini seçmedim. En az para getiren bir uğraşı, edebiyat çevirmenliğini seçtim. O zamana kadar hayat, acımasız bir gardiyan gibi,evime karşı parasal sorumluluklarımı yerine getireyim diye hep başımda beklemişti. Ama şimdi hayata meydan okuma sırası, artık bana gelmişti. Bu meydan okumayı çeviri türlerinin içinde en zor olanını, edebiyat çevirmenliğini seçerek gerçekleştirdim. O zamana kadar noter çevirilerinin mahkûmuydum. Ama bundan böyle yoksulluk sınırında, çoğu zaman belki onun bile altında, fakat özgür yaşayacaktım.

Yetmişli yılların başında yayınlanan Goethe ve Schiller çevirileri, özgürlüğümün ilk adımları oldu.

“Vergilius’un Ölümü” romanıyla o çevirmenlik yıllarımın hemen başında tanıştım. Romanın birinci bölümünün başlarında yer alan ve Latin şairi Vergilius’u tasvir eden şu pasajı okuduğumda ise, o roman artık benim kaderim olmuştu: “yeryüzü hayatının huzurunu seven biriydi; toprağa bağlı bir toplumda geçecek, sade ve güven dolu bir ömre uygun bir insan; kökleri gereği yerleşip kalmasına izin verilmiş, dahası yerleşmeye zorlanmış biri; aynı zamanda da, daha yüce bir kader gereği, yurdundan ne kopabilmiş ne de orada kalabilmiş biri; bu kader, onu ötelere, toplumun dışına sürüklemiş, kalabalıklar içerisinde düşünülebilecek en çıplak, en kötü, en vahşi yalnızlığın içine atmıştı; onu kökeninin yalınlığından koparmış, uçsuz bucaksızlığa, gittikçe büyüyen bir çeşitliliğe doğru kovalamıştı; böylece büyüyen, sınırsızlığa açılan, sadece gerçek hayat ile arasındaki uzaklık olmuştu; evet, gerçekten de yalnızca bu uzaklıktı büyüyen: Vergilius, hep kendi tarlalarının sınırlarında gezinmiş, her zaman kendi hayatının sınırboylarında kalmıştı; huzur nedir bilmeyen bir insan; ölümden kaçarken ölümü arayan, eser vermek isterken eserden kaçan biri; bir âşık, ama yine de hep kovalanmaya yargılı, gerek iç gerekse dış dünyanın tutkuları arasında yolunu kaybetmiş, kendi hayatına sadece konuk olabilmiş biri... ”

Bu satırlardaki kişi, benim için bir öteki—ben değil miydi? Sevgiden yoksun bir çocukluk döneminde ben de hep sade ve güven dolu bir hayatı, sırf çocuk olmam nedeniyle hak ettiğim bir hayatı aramamış mıydım? Ben de yıllar boyunca belli bir hayat yolundan ne kopabilmiş ne de tam olarak o yolda kalmış değil miydim? Babasız babalı ve anasız analı çocukluğum diye adlandırılabilecek kaderim, beni de toplumun dışına sürüklememiş miydi? Kalabalıklar içersinde düşünülebilecek en çıplak, en kötü, en vahşi yalnızlıkların içine atmamış mıydı? O kader, tıpkı Vergilius gibi beni de kökenimin hep özlemini çektiğim yalınlığından koparıp uçsuz bucaksızlığa, bilinmeyenin ülkesine, gittikçe büyüyen, korkutucu bir çeşitliliğe doğru kovalamamış mıydı? Ama böylece büyüyen, sınırsızlığa açılan, sadece gerçek hayat ile aramdaki uzaklık olmamış mıydı? Ben de o zamana kadar hep kendi tarlalarımın ancak sınırlarında gezinebilmiş, ama onları bir türlü gönlümce ekememiş biri değil

miydim? Her zaman kendi hayatımın sınır boylarında, benim olmasını istediğim, ama asla benim olmasına izin verilmemiş bütün hayatların sınırboylarında dolanıp durmamış mıydım? Ben de huzur nedir bilmeyen, bir yandan ölümden kaçar ve korkarken bir yandan da kim bilir kaç kez ölmeyi aramamış mıydım? Ben de en yakınındaki yetişkinlerin bile rehberliklerinden yoksun kalarak, hep kovalanmaya yargılı, gerek iç gerekse dış dünyanın tutkuları arasında yolunu kaybetmiş, bunun sonucunda içini kaplayan korku yüzünden kendi hayatına aslında sadece konuk olabilmiş biri değil miydim?

Bundan kırk yıl önce “Vergilius’un Ölümü”nü benim için neredeyse bir tür kader kılan düşünceler, işte bunlardı.

* * *

Biraz yukarıda belirttiğim gibi, bu romandan önce yaptığım birkaç edebiyat çevirisi vardı. Ama “Vergilius’un Ölümü”nü çevirmeye karar verdiğimde, bu çapta bir deneyimin asla yeterli olmayacağını biliyordum. Ayrıca o zamanki Almanca ve Türkçe düzeylerimin, bunlara ek olarak da genel birikimimin böyle bir çevirinin üstesinden gelmeye asla yetmeyeceğinin de farkındaydım. Fakat buna rağmen bu çeviriyi ‘ileride yapmaya'' karar vermedim; benim verdiğim karar, kitabı çevirmeye ‘derhal başlamak’tı. Böylece o gün için ‘imkânsız’ı belirleyen bir noktadan yola çıkacak, yılların akışı boyunca birkaç alanda birden savaşım vererek o ‘imkânsız’ı gerçekleştirme noktasına doğru ilerleyecektim. Bu kırk yıllık süreç boyunca “Vergilius’un Ölümü” dışındaki her edebiyat çevirisine önce üstesinden gelip gelemeyeceğimi araştırarak ve ancak üstesinden gelebileceğime inandığım takdirde başladım. Böyle bir inanca varamadığımda yaptığım şey, o çeviriyi ‘ertelemek’ oldu. “Vergilius’un Ölümü”nü çevirmeye başladığımda ise günün birinde bu düzeydeki bir edebiyat eserini, bir dil anıtını Türkçeye çevirebilecek dil kültürüne, her iki kültür diline ve genel birikime sahip olacağımdan kesinlikle emin değildim. Soru işaretleri ile dolu, tahmin edilebilecek ve edilemeyecek serüvenlerle örülü bir yola çıkıyordum; ama bütün risklerine rağmen bu yola çıkmak zorundaydım, çünkü o yol bana her

aşamasında ve her dönemecinde günlük hayatın beni boyun eğmeye zorladığı koşulların dışında da bir hayatımın ve savaşımımın, kendi seçimimin ürünü olan bir hayatımın ve savaşımımın bulunduğunu, dolayısıyla bir şeyleri göze aldığım takdirde bu bağlamdaki tüm olumsuz koşullara rağmen aslında ağırlıklı olarak kendi kurguladığım bir hayatı yaşayabileceğimi kanıtlayacaktı.

Ve bu nokta çok önemliydi; çünkü çocuk olmama bile izin vermeksizin, beni geçmişinde çocukluğun bulunmadığı bir yetişkinliğe bir ân önce adım atmaya zorlamış olan koşulların üzerimdeki yıkıcı etkilerini, hep kendi iredemin dışındaki durumların tutsağı olarak yola devam etme zorunluluğu sonucu içimde zamanla iyice güçlenmeye başlamış olan bir tür aşağılık kompleksini ancak yalnızca kendi kurguladığım bir hayatı da yaşayarak etkisiz kılabilirdim.

Böylece “Vergilius’un Ölümü” çevirisine ait süreç daha ilk gününden benim öteki yaşamımın, yani bütünüyle kendi kurguladığım yaşamımın bir simgesi ve kanıtı olma niteliğini kazandı, ve bu niteliğini kırk yıl boyunca hiç yitirmedi. Bence bu niteliğin doğal bir sonucu olarak, çeviriye kırk yıl önce hiçbir yayınevini düşünmeden başladım. Yıllar boyunca bu konuda hiçbir yayınevi ile ilişki kurmadım. Yine yıllar boyunca diyebileceğim uzunlukta bir zaman boyunca böyle bir çeviri üzerinde çalıştığımı en yakınımda olanlara bile açmadım. Çünkü “Vergilius’un Ölümü”, benim hayatımın neredeyse en özel, en mahrem alanıydı, dolayısıyla onu kimselerle paylaşamazdım. “Vergilius’un Ölümü” yalnızca ve yalnızca bana aitti, onu hep kendim için çevirdim, kendim için yaşadım, o, hep bana ait oldu, ve bu durum bugüne kadar hiç değişmedi. O yüzdendir ki, bu giriş yazısının başlarında “Bu yıl, geçtiğimiz Ağustos ayının son günlerinde, yani çeviriyi hiç istemeden de olsa bitirmek üzereyken...” şeklinde bir ifadeye yer verdim. Çünkü yine bu yıl, artık çevirinin sonlarına yaklaştığımda, aslında onu bilinen anlamda hiç bitirmek istemediğimin farkına varmıştım. Şimdi artık bitti; ben bu satırları yazarken romanın metni yayınevinde baskıya hazırlanıyor. Ama

benim için bir şey değişmedi, ve ben bundan çok memnunum. “Vergilius’un Ölümü”, hep yalnızca kendim için, hiçbir yayınevine bağlayıcı bir söz vermeksizin, yalnızca kendim için yaptığım bir çalışma, atıldığım bir serüven olarak kalacak. Ve İsa’dan önce birinci yüzyılda yaşayan, eserleri ile hâlâ Roma antikçağının en büyük şairi sayılan Publius Vergilius Maro’nun bu romanda Hermann Broch'un kalemiyle dile getirilen, sanatla, sanatçılıkla, sanat eseri ile bir ömür boyu sürmüş hesaplaşması ve savaşımı, bir direniş modeli olarak benim hayatıma da geçti, daha doğrusu hayatımın örgüsüne yerleşti.

Şimdi dönüp geriye baktığımda, bu çeviri serüveni ile birlikte geçen kırk yılımızın benim hayatla olan temel hesaplaşmalarımı da hep yönlendirmiş olduğunu daha iyi anlıyorum. Ve bu serüvene, aslında neleri borçlu olduğumun bilincine de daha iyi varıyorum. Üniversitelerin güzel sanatlar fakültelerinde ve konservatuarların tiyatro bölümlerinde yıllarca verdiğim derslerde sanat düşüncesini işlerken, öğrencilerime aktardıklarımın mayasına karışan eleştirel bakışı bu serüven ile uzun yol arkadaşlığıma borçluyum. Ayrıca, insanların büyük çoğunluğunun ölümden anlamsızca korktukları bir dünyada, ölüm olgusuyla derinliğine ve düşünce düzleminde hesaplaşılmaksızın hayatın da yeterince değerlendirilemeyeceğine ilişkin, hep son derece önemsediğim bilgiyi de bu romana borçluyum.

* * *

Hermann Broch, “Vergilius’un Ölümü” başlıklı romanı üzerine ilk çalışmalarına 1935 yılında başladı. Biraz yukarıda da belirtildiği gibi, 1. Ö. 70—19 yıllan arasında yaşamış olan Publius Vergilius Maro, Roma İmparatorluğu’nda Augustus döneminin en ünlü şairiydi. Başeseri sayılan ve Troya’nın düşüşünden sonra İtalya’ya dönen Aeneas’ın bu yolculuğunu konu alan Aeneis Destanı, daha şairin sağlığında büyük hayranlık uyandırmış, sonradan ortaçağda Avrupa edebiyatının en büyük şiir eseri sayılmaya başlanmıştır.

Hermann Broch’un Vergilius’a duyduğu ilgi, Romalı şairin yaşadığı dönemden kaynaklanır. Broch, romanın konusunu kendisi şöyle anlatır: “Kitap, ağır hasta olan Vergilius’un Brundisium limanına

varışından ertesi günü öğlenden sonra Augustus'un sarayındaki ölümüne kadar geçen on sekiz saati anlatır. Üçüncü kişi anlatımının kullanılmasına rağmen gerçekte romanın tamamı, şair Vergilius'un iç monoloğundan oluşur. Bu nedenle kitap, her şeyden önce şairin kendi hayatıyla, bu hayatın ahlak açısından doğruluğuyla ve yanlışlığıyla, bu hayatın adanmış olduğu şiir sanatının yerindeliğiyle ve boşunalığıyla giriştiği bir hesaplaşmayı dile getirir."

"Vergilius'un Ölümü", her şeyden önce batı edebiyatında ve roman düzleminde sanata yöneltilmiş en temel ve aynı zamanda da en acımasız sorgulamalardan biridir. Şair Vergilius, biraz yukarıdaki iç monologda hayatının son saatlerinde Roma'da iktidar sahipleri ve halkın bir kesimi tarafından daha kendisi hayatta iken onca yüceltilmiş şiirleriyle, gerçekte acılarla, kargaşayla ve adaletsizliklerle dolu bir dünyada aslında neyi değiştirebilmiş olduğum sorgular. İç monoloğun akışı boyunca bu sorgulama, şiir sanatından yola çıkarak sanatın geneline yayılır ve "Sanat, neyi değiştirebilir?" sorusunda odaklaşır. Sorular daha romanın ilk bölümünde, İmparatorluk filosunun İtalya'nın Brundisium (bugünkü Brindisi) limanına yanaşmasından ve hasta şairin bir tahtırevana yerleştirilerek kölelerin elleri üstünde İmparatorluk sarayına doğru yola çıkarılmasından sonra birbirini izlemeye başlar. Yarı dalgın bakışlarıyla daha geminin güvertesinde uzanmış yatarken, bir yandan güvertedeki triklinium'larda deliler gibi yiyip içen saraylıların doymak bilmez açgözlülüğünü ibretle izleyen, öte yandan ise aynı güvertenin hemen altında, küreklerin başında forsaya çakılmış olan kölelerin iniltilerine, sırtlarına inen kırbaç seslerine ve bucurgatlardan yükselen seslere kulak veren Vergilius'un kafasında şekillenen soru, sanat açısından neredeyse ölümcüldür: "Ben, hep yüceltilmiş, övgülere boğulmuş dizelerimle bu dünya halinde bir değişiklik yaratabildim mi?"

Broch, bu sorgulamaya aslında romandan önce başlamıştı. 1935 yılında kaleme aldığı "Vergilius'un Dönüşü" başlıklı uzun hikâye, bir anlamda "Vergilius'un Ölümü" romanının uvertürüdür ve yazar, bu

hikâyede sanatçının kitle ve tarih karşısındaki sorumluluğunu şöyle tasvir etmiştir:

“Neden böyle olmuştu? Kimin için çalışmıştı Vergilius? Hangi insanlar için, hangi gelecek için? Artık her şeyin sonu gelip çatmamış mıydı? Yaratılmış olanın bunca unutulmaya layık oluşu, şimdi sonsuzluğu yutmak üzere ağzını açmak isteyen zaman uçurumunun bir kanıtı değil miydi? Sarayda ve sokaklarda sarhoş güruh kol gezmekteydi, şaraptı içtikleri henüz, ama yakında kan içeceklerdi, henüz meşalelerle ışık saçmaktaydılar, ama çok geçmeden başlarındaki çatılar yanacak ve alevler içinde kalacaktı, yanacaktı, yanacaktı, yanacaktı. Ve onlar gibi, kitaplar da dumanlar arasında kaybolup gidecekti. Hak edilmiş bir kaderdi. Hak edilmişti. Hastanın göğsü yanıyordu, ama şairin dudaklarında bir gülümseme vardı, çünkü yangın, Horatius’la Ovidius’un kitaplarını da esirgemeyecekti, ve söylemek gerekiyordu ki, bu da hak edilmiş bir kaderdi. Kimse kalıcı olmayacaktı. Peki ama, ya sonra? Yaşamaya devam etsinler diye insanları kurtarabilecek ne vardı? Yapılması gereken şey, insanlığın gençlik çağma, Vergilius’un kendisinin de içinden geldiği ve bütün bir ömür boyunca özlemini ümitsizce, hem de nasıl ümitsizce çekmiş olduğu çiftlik hayatının o sade ve huzurlu doğallığına geri dönmek değil miydi? Ne bilirdi Augustus bunu? O, İmparatorluğu güvence altına almış, yapılar inşa etmiş ve onu, yani Vergilius’u da korumuştu, oysa yapmaması gerekirdi bütün bunları hâlâ hayatta olan o yorgun, yaşlı adamın; bugün henüz herhangi bir tehditle karşı karşıya değildi, belki de tehdit onun da kapısını çalana kadar, yıkılırken Augustus’u ve bütün ihtişamını, ebedi sanat eserlerinin de hepsini gömecek olan sarayların kapılarım çalana kadar yaşamakla yükümlüydü. Gereksizdi o sanat eserleri, Augustus ile Maecenas’ın etraflarında topladıkları bütün o güzellikler gereksizdi ve yıkılıp gitmeye mahkûmdu. Sokaklarda Kurtarıcımız, Babamız diye bağırıyorlardı Augustus için — bunun da kefaretini ödemek zorunda kalmayacak mıydı Vergilius? Uyumak mı? Kim istiyordu ki uykuyu Troya yanarken..?”

Romanda şair, bu kadarıyla da yetinmez ve kendine daha da ağır bir eleştiri yöneltir, İmparatorun ve hasta yattığı dairede kendisini ziyarete gelen yakın dostlarının şiirlerine ilişkin övgü dolu sözlerine verdiği tek bir karşılık vardır, ve birkaç defa değişik ifadelerle tekrar edilen bu karşılıkla Vergilius, aslında yaptığının sanat olmadığını, dizeleriyle sadece zamanında iktidar sahiplerinin yapıp ettiklerini yücelttiğini, buna karşılık sanatı aracılığıyla hiçbir duruma gerçek anlamda eleştiri getirmediğini vurgular. Vergilius'a göre, olup bitenler karşısında eleştirel tutum almayan bir uğraş, sanat adını taşıyamaz; hele hele gerçekleri kısmen de olsa perdeleme amacına hizmet eden çabaların sanatın çatısı altında yer alabilmesi imkânsızdır.

Romanın "Toprak — Bekleyiş" başlıklı üçüncü bölümündeki uzun Augustus — Vergilius diyalogu, sanatın ve iktidar olgusunun birlikte ele alınışı ve eleştirel bakış açılarının süzgecinden geçirilmesi bağlamında batı edebiyatında eşine ender rastlanır bir yoğunluk ve yetkinlik düzeyindedir. Bu bölümde Vergilius'u hasta yatağında (aslında ölüm döşeğinde) ziyarete gelen Augustus'un amacı, şairi başeseri Aeneis Destanı'nı yakma fikrinden vazgeçirmektir. Vergilius, ilk bölümdeki "sanatımla neyi değiştirebildim" sorusunun açılımları doğrultusunda hem genelde sanat eseri kavramını, hem de sanat ile gerçeklik ve bilgi temeli arasındaki ilişkileri tartışma konusu yapar. Verdiği cevaplarla şairi, başeserinin aslında kendisine değil, fakat artık Roma'ya ait olduğuna ikna etmeye çalışan Augustus ise bu argümanla birlikte 'sanat ve iktidar' sorununun kapılarını açmış olur.

* * *

Hermann Broch, "Vergilius'un Ölümü" romanı üzerindeki ilk çalışmalarına, biraz yukarıda da belirttiğim gibi, 1935 yılında başladı. Metni birkaç defa kaleme almasından sonra, 1945'te eserin ilk basımları Almanca ve İngilizce dillerinde yapıldığında, İkinci Dünya Savaşı yeni bitmişti. Böylece roman, Almanya'da Nazi iktidarının yerleşmesinden 1945 Nisanın'ndaki çöküşüne kadarki dönemde yazılmış olmaktadır.

Roman, yayınlanışından kısa süre sonra edebiyat dünyasında büyük bir ilgi uyandırdı ve yirminci yüzyıl dünya edebiyatının başeserlerinden biri olarak nitelendirildi. Thomas Mann'ın değerlendirmesine göre "Broch'un Vergilius'u, bugüne kadar romanın esnek ortamı bağlamında gerçekleştirilmiş en sıradışı ve en temel deneylerden biri"ydi. Stefan Zweig, görüşlerini: "Vergilius'un Ölümü, günümüze kadar Almanca ya da diğer dillerde yazılmış en önemli eserlerden biridir," şeklinde ifade etti. Ünlü Alman edebiyat bilimcisi ve eleştirmeni Walter Jens ise kitabı ve yazarını şöyle tanıttı: "Vergilius'un Ölümü'nde Broch, tıpkı Proust, Joyce ve Musil gibi, şiirden bilgilendirme amacıyla yararlanmak ve felsefeyi sanat boyutuna yükseltmek tutkusundadır. Bilgiye ulaşmak için çaba harcayan sanatçı; eylemci; öğretici; artık hiçbir görev yüklenemeyen bir çağın başlıca temsilcisi; Vergilius'un arkasında Hermann Broch vardır."

* * *

Bu yazımın girişinde, "Vergilius'un Ölümü" çevirisinin hayatımda kırk yılı biraz aşkın bir süreyi kapladığını açıklamıştım. Bu dediğim, elbette kırk yıl boyunca hep bu çeviri üzerinde çalıştığım anlamına gelmiyor. Ayrıca, aynı süre içersinde yaptığım başka çevirileri de asla arka plana atıyor değilim. Fakat "Vergilius'un Ölümü", bu kırk yıl içersinde hep dönüp tekrar başına oturduğum, zaman içinde hayatımda olup bitenlerle çeşitli bakımlardan özdeşleştirdiğim ve nihayet — belki de en önemlisi — yine hayatım boyunca hep benim için 'tek mutlak özgürlük alanı' diye nitelendirebileceğim bir çalışma oldu. Zaman, bu çeviriyi benim için hep dıştan gelen koşulların tutsağı olmadığımı, kendime bu koşulların dışında da çok bağımsız bir hayat, yani bir 'ikinci hayat' kurgulayabildiğimi, böylece de, geriye dönüp baktığımda, mutlak anlamda 'her şeyi ile bana ait' diyebileceğim bir hayatı inşa edebildiğimi gösteren bir kanıt düzeyine çıkardı.

Bu zaman içerisinde, filozofluğu da yazarlığının gerisinde kalmayan bir sanatçının, Hermann Broch'un başeserini çevirebilme hakkım kendim için kazanabilme hedefine yönelik olarak bilgi

dağarcığımı sürekli büyütmeye çalıştım. Hayatımın son on yılında ise bu hakkı kendime artık korkmadan tanıyabildim.

O ândan itibaren edebiyat çevirisine bakış açım da temelden değişti. Bu konudaki görüşlerimi ilk olarak Yapı Kredi Yayınları'nın Kitaplık Dergisi'nin 138. sayısında, "Bir 'Çeviri Güncesi'nden Notlar..." başlıklı yazımda, Robert Musil'den dilimize çevirdiğim "Niteliksiz Adam" ile ilgili olarak şöyle dile getirdim:

"...Benim edebiyat çevirilerine yaklaşımımda hep ütopyacı bir yan vardı. En başta belki de bunun çok net bilincinde olmayışım fark yaratmadı. Evet, başlarda bu konuda belki de çok net bir bilincim yoktu, ama hiçbir çevirime 'bitti' gözüyle bakamamak gibi bir alışkanlık, çok erken yerleşmişti — buna, bugüne kadar yaptıklarım arasında kendimce en beğendiğim çevirilerim de dahildir. — Ama asıl farklılık sanırım 'yapabildiğim kadarıyla' bir edebiyat çevirisine ne gözle baktığım konusundaydı. Ben, her edebiyat metninin çevirisini yapmaya aday olduğum ândan itibaren, adaylığımı anadilimde o eserin aslına en çok yaklaşabilecek bir 'sanat eseri' yaratmaya koyduğumun bilincinde oldum. Başka deyişle, uğraşıma hiçbir zaman yalnızca bir tür teknik gözüyle bakmadım. Yazarın ya da şairin, yani sanatçının elinden çıkma metni, bir başka dilde yine sanat eseri değerini taşıyabilecek bir düzeyde 'yeniden—üretmek'. Temel hedefim hep bu oldu. Edebiyat çevirilerime hep sanatın ölçütlerini uyguladım. — Belki de bu yüzden, evet, sanırım belki değil, kesinlikle bu yüzden, başkalarına, özellikle de yayınevlerine göre 'gecikmelerim' diye nitelendirilen durumlara, bunlardan kaynaklanan sancılarıma ve acılarıma, bu yüzden uğradığım parasal kayıplara hiçbir zaman birer kayıp gözüyle bakmadım. Bugüne kadar yaptığım edebiyat çevirileri, benim dilimde ne ölçüde birer sanat eseri niteliğine kavuşabildi? — bunu nesnel olarak söyleyebilecek tek yetkili kişi ben değilim elbet. Ama öte yandan, 'yapabildiğim kadarı'nın hep bir sanat kaygısı taşıdığı konusunda iddialıyım... O yüzden de, bugüne kadar yaptığım bütün edebiyat çevirilerine, eserin aslının yaratıcısı olan yazarın veya şairin dil düzeyindeki

başkaldırılarını en ileri ölçüde yakalayabilmiş ‘sanat eserleri’ gözüyle bakıyorum...”

Beni bu görüşe ulaştıran, “Vergilius’un Ölümü” oldu. Ve o eser, Türkçeye bu görüşün rehberliğinden hiç şaşmamayı ilke edinmiş bir kalem tarafından getirildi.

Bu uzun çeviri sürecinin yaklaşık son iki yılı boyunca Türkolog dostum ve kardeşim Selçuk Aydoğan’ın paha biçilmez yardımlarını gördüm. Kendisi metnin kendimi sıkışmış hissettiğim her bölümünde engin birikimiyle yardımıma koştu ve yol gösterdi. Hiçbir zaman unutmayacağım bu desteği için ancak yetersiz olduğunu bildiğim teşekkürlerimi sunabiliyorum.

Ahmet Cemal

Moda, 9 Ekim 2012

Salı, Saat 11.17

Hermann Broch | Vergilius’un Ölümü

Stephen Hudson’ın hatırasına

...kader sürgünleri. Vergilius, Aeneis I, 2

***

“...Ver hele sağ elini sıkayım,
ver, atam, çekinme sen de kucaklaşmaktan,”
derken dolu dolu yaşlar ıslatıyordu yüzünü bir yandan.
Üç kez uğraştı dolasın kollarım onun boynuna,
üç kez boşa kavuştu eller, kayıp gitti hayal,
tıpkı düş uçuvermiş, esivermiş gibi yel.

VERGİLİUS: AENEİS, VI, 697—702

(Levent Kavas çevirisi)

***

Aydınlıklar dünyasına dönmek için, rehberimle
bu yeraltı geçidine daldık,
mola vermeyi aklımızdan bile geçirmeden,
o önde ben peşinde yukarılara tırmandık
sonunda yuvarlak bir delikten
gökyüzünün taşıdığı güzel nesnelere baktık;
buradan dışarı çıktık, görmek için yıldızları.

DANTE ALİGHIERİ: İLAHİ KOMEDYA, CEHENNEM, XXXIV, 133—139 (Rekin Teksoy çevirisi, Oğlak Yayınları, 1998)

SU — VARIŞ

ADRİYATİK DENİZİNİN tersten esen, hafif, neredeyse fark edilmeyen bir rüzgarla kabarmış çelik mavisi rengindeki yumuşak dalgaları, İmparatorluk filosu Kalabriya kıyılarının ağırdan yaklaşan alçak tepelerini solunda bırakarak Brundisium limanına dümen kırdığında, gemilerden yana köpüklenmişti; ve şimdi, denizin güneşli, ama yine de onca ölümün sezgisiyle dolu yalnızlığı, insandan kaynaklanma çabaların huzurlu sevincine dönüşmüştü; insanların ve evlerin yakınlığı nedeniyle parıltısı hafiften gölgelenmiş suların üstü, bazıları filo gibi limana yönelen, bazıları da limandan çıkmış teknelerle doluyor, kahverengi yelkenli balıkçı kayıkları akşamın bereketlerine açılmak üzere, beyaz köpüklerin okşadığı kıyılar boyunca uzanan sayısız köyün ve başkaca yerleşim alanlarının küçük balıkçı barınaklarından ayrılıyordu; şimdi su, ayna gibiydi ve gökyüzü, sedefli bir istiridye kabuğu gibi bu suların üzerine açılmıştı; akşam olmaktaydı ve rüzgar hayatın ezgilerini, bir çekiç vuruşunu, bir seslenişi topraktan suya doğru kanatlandırdığında, ocaklarda yanan odunların kokusunu da beraberinde sürüklüyordu.

Birbirini uzayıp giden dümen suyundan izleyen, yüksek bordalı yedi tekneden yalnızca ikisi, ince yapılı, burunları mahmuzlu, pentere sınıfından olan ilki ve sonuncusu, savaş filosundandı; daha ağır ve etkileyici görünen, on sıra, on iki sıra kürekli diğer beş tekne, tam da Augustus’un saltanatına yakışan gösterişli bir üsluptaydı ve bunların ortasında yer alan en gösterişlisi, bronz kakmalı pruvası, küpeştenin

altında bulunan, ağızlarında halkalarla altın parıltıları saçan aslan kafaları, rengarenk halatlarıyla, erguvan renkli yelkenlerinin altında, iktidarın ve büyüklüğün simgesi olan Sezar'ın çadırını taşımaktaydı. Ama hemen arkasından onu izleyen gemide Aeneis'in şairi vardı, ve ölümün işareti, alnına yazılmıştı.

Deniz tutmasının pençesine düşmüş, onun sürekli azma tehdidi yüzünden gerilmiş olan Vergilius, bütün gün kıpırdanmaya cesaret edememişti; bu arada, geminin ortasında onun için hazırlanmış yatağa bağlı olmasına rağmen, şimdi kendisini, daha doğrusu artık yıllardır yabancılaşmış olduğu bedenini ve o bedendeki hayatı bir hatıra gibi, biraz önce, daha sakin olan sahil bölgesine varıldığında, bütün benliğini birkaç defa kaplamış olan rahatlamadan geriye kalmış bir hatıra gibi, sanki o rahatlamayı bir defa daha ele geçirmek, onun tadına bir daha varmak isteyen, tek parça bir hatıra gibi algılamaktaydı; ve o acı verici öksürük ile akşamları yükselen ateş yüzünden baş gösteren bitkinlik, akşamcı korkular, şifa verme gücüne sahip deniz havasına rağmen tekrar gelmiş olmasaydı eğer, üstündeki bu hem sakin, hem de yatıştırıcı rehavet belki de neredeyse eksiksiz denilebilecek bir hazza dönüşebilecekti. Aeneis'in şairi Publius Vergilius Maro, işte bu halde, zayıflamış bir bilinçle, acizliğinden dolayı neredeyse utanç duyarak, böyle bir kaderden dolayı da neredeyse öfkeli, uzanmış yatıyordu ve bakışlarını da gök kubbenin sedef rengi yuvarlaklığına dikmişti: neden boyun eğmişti sanki Augustus'un ısrarlarına? Atina'dan neden ayrılmıştı? İşte, kaybolup gitmişti şimdi Homeros'un kutsal ve neşeli göklerinin Aeneis'in bitirilmesine şefkatle zemin hazırlayacağına yönelik beklenti, kaybolup gitmişti ondan sonra filizleneceği kesin ve uçsuz bucaksız yeni zamanlara ait bütün umutlar; Platon'un şehrinde, sanata sırtını dönmüş, şiirden özgürleşmiş, felsefeye ve bilime adanmış bir hayata ait umut; kaybolup gitmişti bir daha İyonya topraklarına ayak basma umutları; kaybolup gitmişti bilginin mucizesine ve bilgide şifa bulmaya ilişkin umutlar. Neden feragat etmişti bütün bunlardan? Gönüllü olarak mı? Hayır! Bu, sanki hayatın karşı konulamaz güçlerinin bir buyruğu gibiydi; kaderin o geri çevrilemez güçleri ki, asla bütünüyle kaybolup gitmezlerdi, kimi

zaman yeraltının, görünmezliğin, duyulmazlığın derinliklerine dalsalar bile, yine de insanın kendini pençelerinden asla kurtaramadığı, sadece boyun eğmekle yükümlü olduğu güçlerin sırrına vâkıf olunabilmesi imkânsız tehdidi niteliğiyle, varlıklarını korurlardı; bu, kaderdi. Vergilius, kendini kaderin kollarına bırakmıştı, ve şimdi kader, onu Son'a doğru sürüklemekteydi. Ama hayatı hep böyle olmamış mıydı? Herhangi bir zamanda daha farklı yaşamış mıydı? Gökyüzünün sedef kabuğu, özgür ve sakin deniz, dağların şarkıları, kendi yüreğinin acılı şarkıları, Tanrı'dan yansıyan flüt ezgileri; bütün bunlar Vergilius için, yeryüzünü saran gök kubbe gibi, onu sonsuzluğa götürmek üzere kucaklamaya neredeyse hazır bir görüntüden daha ileri bir anlam taşımış mıydı? Doğuştan toprağın adamıydı, yeryüzü hayatının huzurunu seven biriydi; toprağa bağlı bir toplumda geçecek, sade ve güven dolu bir ömre uygun bir insan; kökleri gereği yerleşip kalmasına izin verilmiş, dahası yerleşmeye zorlanmış biri; aynı zamanda da, daha yüce bir kader gereği, yurdundan ne kopabilmiş ne de orada kalabilmiş biri; bu kader, onu ötelere, toplumun dışına sürüklemiş, kalabalıklar içersinde düşünülebilecek en çıplak, en kötü, en vahşi yalnızlığın içine atmıştı; onu kökeninin yalınlığından koparmış, uçsuz bucaksızlığa, gittikçe büyüyen bir çeşitliliğe doğru kovalamıştı; böylece büyüyen, sınırsızlığa açılan, sadece gerçek hayat ile arasındaki uzaklık olmuştu; evet, gerçekten de yalnızca bu uzaklıktı büyüyen: Vergilius, hep kendi tarlalarının sınırlarında gezinmiş, her zaman kendi hayatının sınırboylarında kalmıştı; huzur nedir bilmeyen bir insan; ölümden kaçarken ölümü arayan, eser vermek isterken eserden kaçan biri; bir âşık, ama yine de hep kovalanmaya yargılı, gerek iç gerekse dış dünyanın tutkuları arasında yolunu kaybetmiş, kendi hayatına sadece konuk olabilmiş biri. Ve bugün, neredeyse bütün güçlerinin sonuna vardığı noktada, kaçışının ve arayışının sonunda, tam kendi kendinin üstesinden gelmişken ve ayrılmaya hazırken, böyle olabilmek için kendini aşabilmişken ve son yalnızlığı da üstlenmeye, iç dünyasında bu yalnızlığa uzanan yolda yürümeye artık hazırken, kader onu bir defa daha eline geçirmiş, yalınlığı, köklerine dönmeyi, iç dünyayı ondan bir defa daha esirgemiş, dönüş yolunu yine değiştirmiş, bu yolu dış dünyanın alacasına doğru

saptırmış, bütün hayatını gölgelemiş olan kötülüğe geri dönmeye zorlamıştı Vergilius'u; sanki artık kaderin Vergilius için saklı tuttuğu tek bir yalınlık kalmıştı — ölmenin yalınlığı. Başının üzerindeki serenler, halatların arasında gıcırdamaktaydı; bu arada yelken bezinden de yumuşak gümbürtüler geliyordu; Vergilius, dümen suyunun kayıp giden köpürüşünü, kürekler her sudan çıkarıldığında bastıran gümüş renkli sağanağı duyuyordu; küreklerin iskarmozlar içersinde çıkardığı boğuk gürültüyü ve sonra, kürekler yeniden aşağıya indirildiğinde, suyun yanlışını duyuyordu; geminin birkaç yüz küreğin temposu eşliğinde, yumuşak ve monoton ilerleyişini hissediyordu; beyaz köpüklerle bezenmiş kıyı çizgisinin kayıp gittiğini görüyor, gemide, içinde boğucu bir havanın egemen olduğu, pis kokulu, gümbürtülerle sarsılan güverte altında, forsaya çakılmış, dilsiz köle bedenlerini düşünüyordu. Gümüş damlacıklarla bezenmiş, sarsıntılı ve aynı boğuk gök gürültülerini andıran tempo, her iki komşu gemiden, en yakında bulunandan ve ondan bir sonrakinden de gelmekteydi; bu, sanki bütün denizlere yayılmış, cevabını da yine bütün denizlerden alan bir yankıydı; bu yolculuklar, bütün denizlerde aynıydı; insan yüklü, silah, arpa ve buğday yüklü, mermer, şarap ve yağ yüklü, baharat, ipek ve köle yüklü yolculuklar; takasa ve ticarete dayanan bu gemi trafiği her yerdeydi, dünyadaki yozlaşmaların en kötülerinden biriydi. Burada ise şimdi elbette mallar değil, fakat tıkınmaktan başka bir şey bilmeyen mideler, yani saraylılar taşınmaktaydı: geminin arka bölümünün tamamı, kıç kısmına kadar bunların beslenmesine ayrılmıştı; oradan sabahın erken saatlerinden beri yemek yerken çıkartılan sesler gelmekteydi ve konuklar bölümü, hâlâ yemek peşinde koşanların kalabalığıyla doluydu; bu insanlar pusuya yatmış, triklinium'ların boşalmasını beklemekteydiler; bu uğurda rakipleriyle kapışmaya hazırdılar ve yemeğe başlayabilmek ya da yemden başlayabilmek için bir ân önce sofranın başına uzanmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı; aralarında küçümsenemeyecek sayıda güzel oğlanların da bulunduğu, adımları kuş gibi hafif, şık ve aşın süslü giydirilmiş, ama şimdi kan ter içindeki genç uşaklar, soluklanmaya bile fırsat bulamıyorlardı; başlarında duran soğuk bakışlı, sanki hep gülümseyen ve elleri nazik bir jestle bahşiş almaya sürekli hazır amirleri ise onları hiç durmaksızın oraya

buraya yolluyordu; kendisi de sıkça ve koşar adım, güvertede gidip gelmekteydi, çünkü ziyafetin aksamamasının yanı sıra — şaşırtıcı olmakla birlikte —, artık doymuş gibi gözüken ve şimdi kendilerine başka eğlence arayanlarla da ilgilenmek gerekiyordu; bunlardan bazıları, ellerini göbeklerinde veya arkalarında kavuşturmuştu, bazıları ise ellerini canlı jestlerle oynatıp aralarında bir şeyler tartışarak dolaşmaktaydılar; kimisi uzandığı yerde yüzünü togasıyla örtmüş, şekerleme yapıyor ya da horlayarak uyuyordu; oyun tahtasının başında oturanlar da vardı; bütün bu insanlara büyük gümüş tepsilerle güvertelerde dolaştırılan çerezlerden ikramda bulunulması ve hepsinin ağırlanması gerekiyordu; çünkü kendini her ân yeniden açığa vurabilecek bir açlık vardı; çünkü besili olanların ve zayıfların, ağırcanlıların ve tezcanlıların, dolaşanların ve oturanların, uyanık olanların ve uyuyanların, hepsinin yüzüne damgasını silinmesi ve başkaca bir ifadeyle karıştırılması imkânsız biçimde vurmuş, sürekli tıkınmak peşinde koşan bir açgözlülük vardı; kiminin yüzüne adeta keskiyle kazınmış, kiminin yüzünün çamuruyla birlikte yoğrulmuş, sert veya yumuşak çizgiler taşıyan, daha bir kötücül veya iyicil izlenimi uyandırabilen, yüzlere kurdu, tilkiyi, kediyi, papağanı veya köpekbalığını çağrıştıran ifadeler veren, fakat şu ya da bu biçimde hep kendine dönük, iğrenç bir hazza yönelik açgözlülük; doyuma ulaşması imkânsız bir “daha da, daha da olsun!” tutkusu; mal, para, mevki ve itibar kazanma tutkusu; zenginliğin o başlı başına bir uğraş olan tembelliğine kavuşabilme tutkusu. Her yerde bir şeyler atıştıranlar vardı; için için yanan bir hırs ve açgözlülük ateşi, köksüz, her şeyi yakmaya hazır, her yeri ve her şeyi kaplayarak yayılmaktaydı; bu ateşten yükselen pis kokular bütün güverteyi sarıyor, kaçınılması ve engellenmesi imkânsız bir biçimde küreklerin temposuyla taşınıp götürülüyordu; bu tutkunun alevleri bütün güverteyi sarmıştı. Evet, bütün bu insanlar, bir defacık bile olsa, nasıl iseler öyle tasvir edilmeyi hak etmişlerdi. Açgözlülük üzerine bir şarkı ithaf edilmeliydi bu insanlara! Ama neye yarardı ki bu? Çünkü aslında hiçbir şey gelmiyordu şairin elinden, hiçbir kötülüğün ortadan kaldırılmasına yardımcı olamıyordu; yalnızca dünyayı ihtişama boğup yücelttiğinde kulak veriliyordu ona, yoksa olduğu haliyle anlattığında değil. Sadece yalan, ünün ta kendisiydi,

yoksa bilgi değil! Bu durumda Aeneis'e daha farklı, daha olumlu bir etki bağışlanmış olduğu düşünülebilir miydi? Evet, seveceklerdi bu eseri, çünkü Vergilius daha önce ne yazmışsa, hepsi övülmüştü; çünkü bu eserde de yalnızca hoşa giden şeyler okunacaktı, ve aynı zamanda ikazlara da kulak verilebilmesi gibi bir tehlike ve ihtimal, asla yoktu; Vergilius'un kendi kendini aldatması veya başkalarının kendilerini aldatmalarına zemin hazırlaması engellenmişti; Vergilius çok iyi tanıyordu bu çevreyi; onlar için ne şairin zahmetli, bilmenin acılarıyla yoğrulmuş asıl çabasının, ne de forsaya çakılı kölelerin acıyla yoğrulmuş, acının ağırlığını taşıyan didinmelerinin saygı aşılayan bir yanı vardı; onlara göre, her iki çabanın da niteliği aynıydı: yararlanma hakkı bulunana tahsis edilmiş, bir hak olarak verilen, yine bir hak olarak alman bir haraç! Oysa şimdi Vergilius'un çevresinde tembel tembel dolanıp tıkınanların hepsi de asalak değildi; gerçi Augustus, öylelerinin varlığına da sabretmek zorunda kalıyordu; ama şimdi, buradakilerin arasından birçokları, değerli ve yararlı hizmetlerde de bulunmuşlardı; gelgelelim yolculuğun avareliğini yaşarken, asıl kişiliklerini oluşturan niteliklerin çoğunu, asıl yüzlerini teşhir etmekten neredeyse keyif alırcasına üstlerinden sıyırıp atmışlardı; geriye yalnızca karanlık bir hırstan, hırsın yol açtığı baş dönmesinden kaynaklanan, körü körüne bir büyüklenme kalmıştı. Aşağıda, yarı karanlıkta ise küreklerin başındaki ehlileştirilmiş sürü, tüyler ürpertici bir ihtişamı sergileyerek ve insanlıkla ilgisiz yeraltı yaratıkları gibi, vardiyalar halinde çalışmaktaydı. Onlar, yani aşağıdakiler, Vergilius'u anlamıyorlardı, ona aldırdıkları da yoktu; buradakiler, yukarıdakiler ise Vergilius'a saygı duyduklarını ileri sürüyorlar, dahası, bunun gerçek olduğuna da inanıyorlardı; ancak ne olursa olsun, yani ister sanattan anladıklarını düşünerek Vergilius'un eserlerini sevdiklerini sansınlar, ister ona İmparatorun dostu olduğu için, yani düzmece bir saygı göstersinler, onun, yani Publius Vergilius Maro'nun, kaderin zorlamasıyla çevrelerine girmiş olmasına rağmen, bu insanlarla hiçbir ortak yanı yoktu; iğreniyordu hepsinden, ve batan güneşi yolcu etmek için erken davranan kıyı meltemi esmeye başlamamış olsaydı eğer, böylece de içki sofralarının ve mutfağın kokuları uzaklara üflenmeseydi, deniz tutması şairi yeniden pençelerinin arasına

alacaktı. Vergilius, içinde Aeneis'in metninin bulunduğu çantanın yanında, bıraktığı gibi, el değmemiş halde durduğundan bir kez daha emin olmak için baktı; sonra kırpıştırdığı gözlerini artık iyiden iyiye kararan batı ufkuna çevirerek, çenesine kadar örtündü; çok üşüyordu.

Zaman zaman yine de dönüp şu arkalardaki gürültücü insan sürüsüne bakma isteği duyuyordu; sanki işi daha nerelere kadar vardıracaklarını merak etmekteydi, ama bakmadı, ve bakmamak daha iyiydi; üstelik, böyle dönüp bakmak sanki yasakmış gibi bir duygu, içinde gittikçe yoğunlaşmaktaydı. Sakin, öylece uzanıp kaldı. Brundisium'un dar ve bir akarsu ağzını andıran girişine varıldığında, akşamın ilk alacası da saydam bir yansımayla gökyüzüne yayılmış, yeryüzünü sevecenlikle kucaklamıştı; şimdi iklim daha serin, ama aynı zamanda da daha yumuşaktı; tuz kokusu, karanın daha ağır olan havasına karışıyordu; gemiler art arda hız keserek kanala giriyordu. Poseidon'un ülkesi, demir grisine, kurşun rengine bürünmüştü; artık yüzeyini buruşturan tek bir dalga bile yoktu. Kanalın sağındaki ve solundaki kalelerin mazgallarına İmparatoru selamlamak için garnizondan askerler yerleştirilmişti; belki de doğum günü kutlamalarının ilkiydi bu, çünkü Octavianus Augustus, doğum günü için dönmekteydi; evet, gerçekten de doğum gününün bir gün sonra Roma'da kutlanması kararlaştırılmıştı; orada, öndeki gemide giden Octavianus, kırk üç yaşım dolduruyordu. Birliklerin yaşa sesleri, kıyıdan boğuk dalgalar halinde yükselmekteydi; bölüklerin yanında duran sancaktarlar, seslenişlerle birlikte kırmızı bayrakları ustaca havaya kaldırıyorlar, ardından da, sopaların ucu yeri gösterecek biçimde, İmparatorun önünde indiriyorlardı; kısacası, burada gerçekleştirilen olay, askeri düzenin öngördüğü biçimde, askerce ve duygusallıktan uzak bir selamlama töreniydi; asker kökeninden kaynaklanan sertliğiyle, kurallar açısından hatasız bir tören; ama bütün bunlara rağmen ortamda tuhaf bir yumuşaklık, bir günbatımı rehaveti vardı; bağrışmalar, ışığın büyüklüğü içersinde o kadar çok ve o kadar küçük parçalara ayrılarak gidiyor, göğün grileşmeye yüz tutmuş kor renginin gölgede bıraktığı bayrak kırmızısı, öylesine yoğun ve sonbahar çağrışımlarıyla yüklü soluk

alıp veriyordu ki, insan bütün bu manzarayı neredeyse bir rüya diye de nitelendirebilirdi. Işık, topraktan yücedir ve toprak, insandan yücedir ve her kim ki nefesini sıla kokularında aramaz, o insan sılasına toprakta varıp ışığa dönüş yoluna topraktan çıkmamıştır; her kim ki yeryüzünde ışığı toprağın adına karşılayıp, sonunda ışığa dönüşmüş topraktan gelmedir diye ışığın bağrına basılmamıştır, o insan asla bir şeyler başardım diyemez. Ve toprağın ışıkla, ışığın toprakla kucaklaşıp kaynaşması, hiçbir zaman gecenin iki ucundaki alacakaranlıkta olduğundan daha yoğun değildir.

Gece, henüz suların derinliklerinde uyukluyordu; ama sonra, minik ve sessiz dalgalarla yukarıya sızmaya başladı; su yüzeyinin her yanında, yukarısıyla aşağısı birbirinden ayırt edilemeksizin, henüz sahne arkasındaki gecenin yolladığı, sesleri kadifeyle perdelenmiş dalgalar belirdi; ikinci bir sonsuzluğun dalgalarıydı bunlar, her yerden göveren, doğurgan bir sonsuzluktan geliyorlardı ve hışırtıları, sessizliğin soluğuyla hafiften perdelenmeye başlamıştı. Işık artık yukarıdan dökülmüyordu, kendi içersindeki bir boşlukta asılı durmaktaydı; bu konumda bile parlıyor, fakat artık hiçbir şeyi aydınlatmıyordu; bu yüzden ışığın üzerinde asılı durduğu manzara da sanki kaynağını doğrudan kendinde bulan, tuhaf bir ışığın sınırlarının arkasına çekilmiş gibiydi. Ağustosböceklerinin kemanları, sayıları on binlere varıyormuşçasına, ama sürüp giden tek bir tonda, tekdüzeliğinden ötürü sessiz, ne yükselen ne de alçalan bir ezgi gibi, alacakaranlığın bastığı toprakları titreşimleriyle uçsuz bucaksıza yayarak doldurmaktaydı. Sırtlar, kale duvarlarının altından kıyıya kadar seyrek otlarla kaplıydı, ve bu seyrekliğe rağmen göveren şey, huzurdu, gecenin sessizliğiydi, kökleri saran koyuluktu, topraktan gelen, veda etmekte olan ışığın altında yayılan karanlıktı. Sonra, manzara daha bir derlenip toparlandı ve bitki örtüsünden yana zenginleşti; renkler biraz daha aydınlandı; kısa süre sonra bu manzaraya çalılıklar da eklendi; bu arada tepelerin yuvarlak doruklarında, yukarılarda, köylülerin taş duvarlarla kare şeklinde kuşatılmış evlerinin arasında, gittikçe yoğunlaşan günbatımının sislerinin griliğinde ilk zeytin ağaçlan belirmişti. Bu manzara karşısında elini, ne yazık ki çok ama çok uzaklarda olan o kıyılara

uzatmak, çalıların kuytuluğuna kadar erişebilmek, topraktan fışkırmış yapraklan parmaklarının arasında hissetmek, onları sonsuzluğa kadar sımsıkı tutmak, dizginlenemez bir istek halini alıyordu; bu istek, yeşil yapraklara, yaprakların kaygan saplarına, hem keskin hem de yumuşak kenarlarına, sert ve canlı gövdeye yönelik bir tutkuya dönüşerek Vergilius'un ellerinde, parmaklarında yanıp tutuşmaktaydı; gözlerini kapadığında, özlemle hissediyordu bu tutkuyu ve bu, neredeyse şehvetten kaynaklanan bir özlemdi; şehvet kadar ilkel ve köylü yumruğunun erkeksi hoyratlığı kadar saldırgandı; aynı zamanda da, yine bu elin neredeyse kadınsı denilebilecek ölçüde ince sinirlerden örülmüş dokusu kadar duyarlılıktan yana zengin ve tadına hep şehvetin karıştığı bir özlemdi; ey çimenler ve yapraklar, ey kabukların sertliği ve kayganlığı, ey bütün çiçeklenmelerde sergilenen o canlılık, onca çeşitlenmiş, kendi içersinde dallanıp budaklanmış toprağın koyuluğu! Ve eller; hisseden, dokunan, alan, sarılan eller; aynı zamanda hem sert, hem de sevecen ve yumuşak parmaklar, parmak uçları, yaşayan ten, ruhun karanlığının havaya kalkmış ellerdeki kapana kıstırılmış görünümü! Vergilius, bu tuhaf, neredeyse bir yanardağ patlamasını andıran nabız vuruşlarını hep duymuştu ellerinde; o ellerin tuhaf bir biçimde kendilerine özgü, bağımsız bir hayatı içlerinde barındırdıklarını hep sezmişti; öyle bir sezgi ki, bilginin eşiğinden adım atar atmaz, sanki böyle bir bilgide bulanık bir tehlike gizliymişçesine, ebediyen yasaklanmıştı ve Vergilius, alışkanlık tan ötürü, şimdi de yaptığı gibi, sağ elinin parmağına takılı, çok ince bir işçilik ürünü, bu ince işçilikten ötürü erkeğe yakışır olmaktan neredeyse biraz çıkmış mühürlü yüzüğünü çevirdiğinde, bu hareketi sanki o bulanık tehlikeyi kovabilirmiş, ellerinin özlemini yatıştırabilirmiş gibi, sanki böylece onları kendi kendilerini dizginlemeye zorlayabilirmiş, korkularını giderebilirmiş gibi yapıyordu; bu, sabanı ve tohumları tutmaları artık ebediyen yasaklanmış, bu nedenle de aslında tutulamaz olanı tutmayı öğrenmiş köylü ellerinin özlemle harmanlanmış kokuşuydu; bu, toprağın kendisinden koparılıp alınışının ardından, yaratma iradesine kendine özgü hayatının dışında bir şey bırakılmamış ellerin sezgiyle harmanlanmış kokuşuydu; tutulabilmesi imkânsız evrene gömülüp

kalmış, hem tehlikeye maruz kalmış, hem kendileri de tehlikeli ellerdi bunlar; o kadar hiçliğe uzanmışlardı ve tehlikeli olduklarının öylesine bilincindeydiler ki, bir ölçüde kendini aşmış olan korku sezgisi, olağanüstü güçlü bir çabaya, insan hayatının bütünlüğünü, insanoğlunun özleminin bütünlüğünü koruma çabasına dönüşüyordu; amaç, bütün bunların özlemler kadar küçülerek ve küçük özlemlerin tiryakisi kesilmiş hayat parçacıkları halinde dağılıp gitmesini önlemekti; çünkü yetersizdir ellerin özlemi, yetersizdir gözlerin, kulakların özlemleri; çünkü yeterli olan, yalnızca yüreğin ve düşüncenin ortak özlemleridir; o sonsuz iç ve dış dünyanın özlemle yoğrulmuş bölünmemişliğidir; bakan, kulak veren, kavrayan, birlikte solunmuş bir bütünlük içersinde gerçekleşmiş olan bölünmemişlik; çünkü insana korku salan yalnızlıktan kaynaklanma o kapkara ve umarsız körlüğü aşabilme gücü, yalnızca bu bütünlüğe bağışlanmıştır; varoluşun bilgi köklerinden kaynaklanan o katmerli doğuş, ancak bu bütün içersinde gerçekleşir; ve Vergilius, seziyordu bunu, hep sezmişti — her zaman konuk olanın, her zaman sadece konukluğuna izin verilenin duyduğu özlem, insanoğlunun özlemi — sevgiyle harmanlanmış kulak kabartışı, soluk alıp vermesi, düşünmesi hep bu olmuştu; evrenin akıp giden ışıklarıyla, evrenin o hiçbir zaman bilgiye dönüşemeyecek bilinmezliğiyle, evrenin sonsuzluğunu yakalamaya yönelik, ama hiçbir zaman sonu gelmeyecek yaklaşma çabasıyla kaynaşmış bir kulak kabartma, bir soluk alıp verme, bir düşünme; bu sonsuzluğun en dıştaki etekleri bile erişilmez uzaklıktaydı, öyle ki, özlem dolu tutkunun egemenliğindeki el, o eteklere dokunmaya bile cesaret edemiyordu. Fakat yine de bir yaklaşma çabasıydı, bir yaklaşma niteliğiyle varlığım koruyordu, ve Vergilius'un düşünme eylemi, aslında soluk alıp veren, bekleyişle dolu bir kulak kabartmaydı; Poseidon ile Vulcanus'un egemenliğinde olan, ama ikisinin de üzerinde aynı gökyüzü, Jüpiter'in göğü yükseldiği için, onları birleştiren çifte uçurumu dinleyen bir kulak kabartış; şimdi günbatımı ışığı açılmıştı ve kayıp gidiyordu; solunabilen hava da içine küreklerin daldığı su kadar kaygandı; iç dünya ile dış dünyayı yıkayan bir akarsu, ruhu arındıran bir su; bu dünyadan ötelere, ötelerden bu dünyaya doğru akıp duran bir soluk; artık bir daha asla kendisi olamayacak bilginin

açılmış kapıları, ama yine de bir bilginin önsezisi, varışın, yolun önsezisi, bir günbatımı yolculuğunun beraberinde getirdiği şafak sezgisi. Önde, geminin burun kısmında bir köle şarkı söylüyordu; orada toplananlar çağırmış olmalıydılar bu delikanlıyı yanlarına; kendi gürültüleri, akşamın sessizliğinde eriyip gitmişti, onlar da dönüşün sezgisiyle harmanlanmışlardı; lirin akordu için verilen kısa bir aradan ve yine kısa, ama ortama uygun düşen bir bekleyişten sonra adsız delikanlının adsız şarkısı yükselmiş, rüzgarın önüne katılmışçasına esivermişti; bu, yumuşacık parıltılar taşıyan bir şarkıydı; gece göğünde bir gökkuşağının soluk alan renkleri gibi havada asılıydı; çalgının telleri de yumuşak fildişi renginin kırılganlığında parıltılar saçıyordu; insanoğlunun eseriydi şarkı, tıpkı çalmışının da insanoğlunun bir çabası olması gibi; ama şimdi insan kaynağından ötelere gitmiş, insandan uzaklaşmış, bağımsızlaşmış, acılardan kurtulmuş, artık kendi şarkısını söylemekte olan atmosferin ezgilerine dönüşmüştü. Ortalık daha bir kararmış, yüzler daha da silikleşmiş, kıyılar artık solmuştu; gemi, çizgilerini gittikçe yitirmekteydi; şimdi kalan, yalnızca delikanlının sesiydi; bu ses daha bir netleşmiş, gemiyi ve küreklerin temposunu yönetmek istiyormuşçasına, daha bir buyurganlaşmıştı; unutulmuştu sesin kaynağı, ama yine de bir köle delikanlının buyruk veren sesiydi; şarkı, yol göstericiydi, kendi içersinde huzurluydu ve özellikle bu yüzden yol göstericiydi, bu yüzden sonsuzluğa açıktı; çünkü yalnızca huzurlu olan, yol göstericilik yapabilir; yalnızca büyük akıntının içinden çıkarılmış, hayır, kurtarılmış bir eşsizlik, kendini sonsuzluğa açar; yalnızca zaman nehrinin içinden yakalanabilen ya kendisi, Vergilius, hiç başarabilmiş miydi böyle gerçek anlamda yol gösterici bir yakalama çabasını? Evet, isterse milyonlarca yılın denizinde sadece tek bir ân kadar olsun, ancak böyle bir zamanın içinden yakalanabilen, zaman ötesi bir sürekliliğe, yönü gösteren bir şarkıya, yol göstericiliğe dönüşebilirdi; o zaman hayatın tek bir ânı, bir bütünün engin sınırlarına ulaşabilir, bütünlük bilincinin çemberini kapayabilir, sonsuzluğa açılabilirdi; neşeli şarkıyla kaynaşmış parlak akşam ufkunun çok yükseklerinde, gökyüzü soluk alıyordu; bu gökyüzünün buruk sonbahar tadı, binlerce yıldan bu yana hiç değişmeksizin yinelenmişti ve daha binlerce yıl boyunca da hiçbir

değişime uğramaksızın yinelenecekti; tüm geçiciliğine rağmen, yine de eşsizdi, biricikti; ışık parıltıları saçan kubbesinde yaklaşan gecenin sessizliğinden kaynaklanan nefes, iz bırakıyordu.

Ne var ki, şarkının rehberliği çok uzun sürmedi; kanalın kıyıları arasındaki yolculuk hemen bitivermiş, sularının kurşuni yüzeyi şimdiden kapkara parıltılar saçmaya başlamış olan iç—limanla bu iç—limanı koyu renk bir yelpazenin yarım dairesi gibi saran şehir ve şehrin günbatımının pusları arasından yıldızlarla bezenmiş gökyüzünü çağrıştıran ışıkları gözüktüğünde, gemiye yayılan genel tedirginlik havası içersinde, şarkı da sönüp gitmişti. Hava ânsızın ısınmıştı. Filo, İmparatorun gemisi en öne geçebilsin diye durdu; aynı ânda her yana demirlemiş sandalların, yelkenlilerin, balıkçı teknelerinin, tartanaların ve yük gemilerinin arasından kazasız geçebilmek için dikkatli bir manevra başlamıştı — sonbahar göğünün kadife uçsuz bucaksızlığı altında sürüp giden bu olayın da aslında, sonsuz bir şimdi niteliğiyle, zamanın nehrinden çekilip alınması gerekirdi; filo ilerledikçe, gemilerin önündeki serbest yol daha da daralıyor, iki yanda teknelerin gövdelerinden oluşan kitle ile direklerden, halatlardan ve toplanmış yelkenlerden oluşan dev yumak, daha bir sıklaşıyordu; bütün bunlar, katılaşmışlığı içersinde ölü, ama dinginliği içersinde canlıydı; sanki tuhaf bir loşlukta, birbirine geçmiş, karışmış bir sürü kök, kasvetli bir görünümle yağlı parıltılar saçan karanlık sudan gökyüzünün hareketsiz akşam aydınlığına doğru uzanmaktaydı; ahşaptan ve kenevirden dokunmuş, kapkara bir örümcek ağı bir hayalet gibi aşağıdaki sulardan yansıyor, yukarıda ise bütün güvertelerde neşeyle sallanmakta olan hoşgeldiniz meşalelerinin vahşi parıltısı, bu örümcek ağını şimşeklere boğup hayalete çeviriyor, limandaki alanın ışıklı ihtişamı da yine bir hayalet gibi bu ağın üstüne çöküyordu: limandaki yapıların bütün pencereleri çatı katlarına kadar aydınlıktı; sütunların arasındaki meyhaneler de ışık içindeydi; alan boyunca, meşale taşıyan askerlerden oluşma ikili bir sıra uzanıp gidiyordu; parlak miğferli, yan yana duran bu askerlerin görevi, herhalde karaya çıkılacak noktadan şehre uzanan yolu açık tutmaktı; rıhtımlardaki gümrük barakalarıyla gümrük daireleri de meşalelerle aydınlatılmıştı;

ışıkların kaynaştığı dev bir alan, insan bedenleriyle tıka basa dolmuştu; güçlü, zorbalığa dönüşmeye her ân hazır bir bekleyişi barındıran, yanıp sönen ışıklarla bezenmiş çanaktan, yüzbinlerce ayağın yolun taşlarına basmasından, sürünmesinden, vurulmasından çıkan, daha çok hışırtıya benzer bir gürültü yayılmaktaydı; yükselip alçalan kapkara bir vızıltıyla, sabırsızlığın kabaran dalgalarıyla dolu, için için kaynayan dev arena, artık yalnızca bir düzine küreğin yardımıyla ilerleyen İmparatorluk gemisinin, yumuşak bir dönüşle rıhtıma gelip — şehrin ileri gelenlerinin, meşaleli askerlerin oluşturdukları karenin ortasında bekledikleri — önceden belirlenmiş yere neredeyse hiç ses çıkartmaksızın yanaşmasıyla birlikte ânsızın sessizliğe gömüldü; kendi içersinde kaynayan kitle hayvanının sevinç çığlıkları atabilmek için beklediği ân, elbette o ândı ve uğultu, hemen dizginlerinden boşanıverdi; bu uğultu hiç ara vermeksizin, hiç son bulmadan, bir zafer çığlığı gibi her yanı sararak, korku salarak, ihtişamlı, ama aynı zamanda da her ân sinmeye hazır, yükseliyor, kitle, tek bir insanın kişiliğinde kendine tapıyordu.

Demek Sezar'ın kendini adadığı kitle, buydu; demek ki bu kitle için Galya fethedilmiş, Partların İmparatorluğu mağlup edilmiş, Germania'ya savaş açılmıştı; Augustus'un büyük barışı bu kitle için gerçekleştirilmişti, ve şimdi aynı kitle, yine böyle bir barışı ayakta tutabilmek için yeniden devlet düzenine, Tanrı inancına, hem ilahi, hem de insani bir ahlakın kurallarına geri döndürülecekti. Onsuz hiçbir politikanın düşünülemeyeceği, ayakta kalmak istiyorsa eğer, Augustus'un da dayanmak zorunda olduğu kitle de bu kitleydi; ve elbette ki Augustus'un ayakta kalabilmekten başkaca bir isteği yoktu. Ve nihayet Publius Vergilius Maro'nun, Mantua yakınlarındaki Andes'ten gelme katıksız bir köylü çocuğu olan Vergilius'un gerçi anlatmadığı, fakat ruhunu ve onurunu yüceltmeye çalışmış olduğu halk, yani Roma halkı da işte buydu! Yüceltmiş, fakat gerçek yüzüyle anlatmamıştı; yanlışı, bu olmuştu ve Aeneis'in İtalyalıları, demek bunlardı! Bir kötülük, dalgaya dönüşmüş bir kötülük, dile getirilemez, kavranılması imkânsız bir kötülük dalgası alanda kaynamaktaydı; bu kötülük elli bin, yüz bin ağızdan kusuluyordu; bu kötülüğü herkes

duymaksızın, hatta kötülük olduğunun bilincine bile varmaksızın birbirine haykırmaktaydı; buna rağmen yine herkes, cehennemi çağrıştıran bir kükremeyle, gürültü ve bağırışlarla bu kötülüğü boğmak, uyuşturmak peşindeydi; ne biçim bir doğumgünü kutlamasıydı bu! Peki ama, bütün bunları fark edebilen yalnızca kendisi, yani Vergilius muydu? Toprak, taş gibi ağırdı; sular kurşun gibi ağırlaşmıştı ve kötülüğün cehennemine açılan krater, doğrudan Vulcanus'un kendi eliyle açtığı, Poseidon'un evreninin hemen yanı başında olan gürültü krateri, tam buradaydı. Augustus, bunun bir doğumgünü kutlaması değil, ondan çok farklı bir şey olduğunu bilmiyor muydu? Vergilius'un içinde, düşünülebilecek en büyük acılarla yoğrulmuş bir merhamet dalgalandı; bu merhamet, hem Octavius Augustus'a, hem buradaki insan yığınlarına, yani gerek hükümdara gerekse hükmedilenlere yönelikti ve en az kendisi kadar acıyla yoğrulmuş, aslında dayanılmaz ağırlıkta bir sorumluluk bilincini de beraberinde getirmekteydi; Vergilius, kendine bunun nasıl bir sorumluluk bilinci olduğunu sorduğunda, kesin bir cevap alamıyordu; bildiği tek şey, Sezar'ın üstlendiği sorumluluğa pek benzemediğiydi ve aslında bu, çok farklı bir sorumluluktu; çünkü burada, sis bulutlarının arasında kaynayıp duran şey, ne olduğu bilinmeyen, devletin hiçbir önleminin erişemeyeceği bir kötülüktü; ne kadar büyük olursa olsun, yeryüzündeki hiçbir iktidarın, dahası tanrıların bile el uzatamayacağı bir kötülüktü ve hiçbir kitle çığlığı onu uyuşturamazdı; belki bunun üstesinden yine de ancak ruhun o hafiften yükselen, şarkı diye, şiir diye adlandırılan sesi gelebilirdi; kötülüğe ilişkin sezginin yanı sıra, kurtuluşu da beraberinde getiren, her gerçek şarkı gibi bilmeye yönelik sevgiyi içinde taşıyan, bilginin peşinden koşan, bilgiyi işaret eden bir şarkı. Şarkıcının sorumluluğuna gelince, bir bilme sorumluluğuydu; ama yine de şarkıcı bu sorumluluğu taşıyabilmesini, gereğini yerine getirebilmesini sağlayacak yeteneği hiçbir zaman kazanamıyordu — Vergilius'a gelince, tanrılar neden sezginin ötesine geçmesine ve kurtuluşun tek kaynağı olan gerçek bilgiye ulaşmasına izin vermemişlerdi? Kader onu neden buraya dönmeye zorlamıştı? Ölümden başka bir şey yoktu burada, ölümden başka hiçbir şey yoktu; olan, yalnızca birkaç kez ölmekti! Biraz önce gözlerinde

dehşet ifadesiyle yerinden hafifçe doğrulmuş olan Vergilius, dehşete, merhamete, acıya, sorumluluk bilincine, çaresizliğe ve bitkinliğe yenik düşüp tekrar döşeğine çöktü; nefret değildi kitleye duyduğu, hatta küçümseme ve itici bulma bile değildi; eskiden olduğu gibi, şimdi de ne halktan uzaklaşmak ne de ona tepeden bakmak istiyordu; ama şimdi halkla her temasında yeni bir şeyler vardı; Napoli'de, Roma'da ya da Atina'da olsun, eline bir sürü fırsat geçtiği halde asla farkına varmak istemediği, fakat burada, Brundisium'da varlığını bir şaşırtmacayla, zorla gözler önüne seren bir şey; bu, halk denen kitlenin ta derinliklerinde yatan, bir gizilgüç niteliğiyle varolan kötülüğün bütün uzantılarıyla algılanmasıydı, insanın büyük şehirdeki güruhun batağına saplanması, böylece de insanlığını yitirmesi, insan karşıtı bir varlığa dönüşmesiydi; bu, varlığın temellerinin sarsılmasından, yerini salt güdülerle akıp giden, yüzeysel bir hayata bırakmasından, köklerini yitirip bu köklerden kopmasından kaynaklanan bir olguydu; böylece ortada, bulanık bir dış görünüşün tehlikeli boyutlarda köklerinden kopmuş hayatından, ölüme gebe, esrarlı ve cehennemden farksız bir sona gebe hayatından başkaca bir şey kalmamış oluyordu. Kader, Vergilius'u yeniden yeryüzü hayatının o korkunç kargaşasına attığına göre, acaba vermek istediği ders, bu muydu? Bir zamanlar kör oluşundan ötürü, şairden böyle mi öç almıyordu? Vergilius, kitlenin kötülüğüne daha önce hiç böylesine doğrudan tanık olmamıştı; şimdi ise o kötülüğü görmek, duymak, kendi varlığının köklerinin son uzantılarına kadar yaşamak zorundaydı; çünkü körlük de kötülüğün bir parçasıydı. Kitlenin kendini uyuşturmak için attığı, neşeden yoksun sevinç çığlıkları sürekli tekrarlanıyordu; meşaleler sallanıyor, gemi boyunca emirler yankılanıyor, karadan fırlatılan bir halat, boğuk bir sesle güvertenin tahtalarına çarpıyordu; kötülüğün yankılanışı gürültülüydü; çekilen acılar gürültülüydü, ve nihayet, o kötülüğe gebe olan, çözülmesi imkânsız, fakat yine de her yerde apaçık göz önünde olan sır da gürültülüydü. Vergilius, aceleci ayak seslerinin ortasında sessiz yatıyordu; kargaşada sürüklenip gitmesin diye, içinde yazılarının bulunduğu deri çantanın sapını tutmuştu; fakat gürültüden, ateşten, öksürmekten, yolculuktan ve bundan sonra kendisini bekleyenlerden yorgun düşmüş olduğundan, bu varış saatinin rahatlıkla kendisinin

ölüm saati olabileceğini de düşünmekteydi, ve son saatinin henüz gelmediğini hissetmesine rağmen ya da hissettiği için, böylesi bir ölümün şaşılası yalınlıkta ya da gürültülü bir ölüm olacağını bilmesine rağmen ya da bildiği için, bu düşünce kafasında neredeyse bir istek olup çıkmıştı; böyle bir ölüm gözüne kabul edilemez değil, neredeyse istenmeye değer görünüyordu; çünkü önündeki ateş cehennemine bakmak, onu görmek zorunda kalışı, insanın çok aşağısındaki bu yeraltı dünyasını yüreğinin ta derinliklerinde hissetmek zorunda bırakmıştı.

Gürültüden kaçmak, kendini kitlenin uğultusuna, o bir yanardağınkini andıran, yeraltından gelen, hiç bitmeyecekmiş gibi aralıksız süren, tembel dalgalar halinde alana yayılan uğultuya kapamak için artık hayattan koparılırcasına alınıp götürülme düşüncesi, hiç kuşkusuz çekici gelen bir düşünceydi; gelgelelim böylesi, yine de ölüme kadar uzanması bile yasaklanmış bir kaçıştı, çünkü olup bitenlerin en küçük parçasını dahi, sanki böyle yapıldığı takdirde olanlar, bütün ölümlerden geçirilip, yitirilmekten tüm zamanlar için kurtarılabilirmiş gibi, yakalayıp hatırlamanın bir parçası kılma içgüdüsü, son derece güçlüydü; Vergilius, bilince sımsıkı sarılmıştı, yeryüzü hayatının en önemli ânının yaklaştığını hisseden ve bu ânı kaçırmaktan çok korkan birinin olanca gücüyle sarılmıştı; bu arada, uyandırıcı bir korkunun etkisiyle uyanıklığını hep koruyan bilinç de Vergilius'un iradesine boyun eğiyordu; hiçbir şeyi kaçırmıyordu — Augustus'un buyruğuyla şimdi yanına gelmiş olan, genç ve sinek kaydı traşlı, şık giyimli doktorun ihtiyatlı jestleri ile aslında bir anlam taşımayan uyarılan; hasta ve güçsüz Vergilius'u değerli bir eşya gibi taşımak için güverteye bir tahtırevan getirmiş olan taşıyıcıların asık ve umursamaz yüzleri; Vergilius, bunların hiçbirini kaçırmıyordu; her şeyin farkına varıyordu ve hepsini belleğinde tutmak zorundaydı; taşıyıcıların gözlerindeki zincire vurulmuş bakışlan algılıyordu; dört adamın yüklerini omuzlarken aralarında anlaşmak için çıkardıktan, hallerinden memnun olmadıklarını belli eden homurtuları duyuyordu; bedenlerinin vahşi bir saldırganlığı çağrıştıran, hoyrat ter kokusunu hissediyordu; bu arada harmanisinin yattığı yerde kaldığını, iyice çocuksu görünüşlü,

koyu kıvırcık saçlı bir oğlanın harmaniyi hemen kapıp peşinden koştuğunu da gözden kaçınmamıştı. Harmani, hiç kuşkusuz içinde elyazmalarının bulunduğu çanta kadar önemli değildi ve Vergilius, çantayı taşıyan hamalın tahtırevanın hemen yanında yürümesini emretmişti; yine bu arada dalgalar halinde gelen, insanı adeta uyku tiryakisi olmaya iten yorgunluğa rağmen göstermek zorunluluğunu duyduğu ve kendini bunu yapmakla yükümlü kıldığı dikkatin bir bölümünü de harmaniye vermek, hiç kuşkusuz yararlı olurdu; Vergilius, kendisine tuhaf bir biçimde tanıdık gelen çocuğun nereden çıkmış olabileceğini düşündü, çünkü çocuk, yolculuk boyunca hiç gözüne çarpmamıştı: biraz çirkince sayılabilecek, köylü kılıklı bir oğlandı, bir köle ya da nöbetçi olmadığı kesindi ve orada, bronzlaşmış yüzü, açık renk gözleriyle, yüzünde son derece çocuksu bir ifadeyle, her yer kalabalıktan tıkandığı için küpeşteye dayanmış beklerken, yumuşak ve gülen bakışlarıyla arada bir gizlice tahtırevanı süzüyor, fark edildiğini anladığında ise çekingenleşip bakışlarını başka yöne çeviriyordu. Masum bir oyun muydu gözlerinden yansıyan? Ya da bir aşk oyunu muydu? Yoksa Vergilius, o hasta haliyle yeniden aptalca, ama tatlı bir hayatın insana aslında acıdan başka bir şey vermeyen oyunlarına katılmaya mı zorlanacaktı? Elden ayaktan düşmüş haliyle, ancak ayaklarının üstünde durabilenlerin katılacağı oyunlara mı itilecekti? Ama ötekiler, yani ayaklarının üstünde durabilenler, yüzlerinin ve gözlerinin dokusuna ölümün ne kadar derinlemesine işlemiş olduğunu bilmiyorlardı, aslında bilmek de istemiyorlardı; onların tek istedikleri, birbirlerini baştan çıkararak, birbirlerine kenetlenerek oynadıkları oyunu sürdürmekti; sevişmenin o açılış oyunlarını sürdürmekti; aptalca, fakat sevimli ifadelerle birbirlerinin gözlerine dalıp giderek; ve onlar bilmezlerdi ki, aşk için yatmak, her zaman ölmeye de yatmaktır; oysa artık bir daha kalkmamak üzere yatmış olan Vergilius, biliyordu bunu ve bir zamanlar dimdik, ayaklarının üstüne basarak yürüyebildiği için neredeyse utanç duymaktaydı; bir zamanlar — ama ne zaman? Çok, çok uzun yıllar önce mi, yoksa ancak birkaç ay önce mi? — O insanı uyuşturan, sevimli, fakat aptalca oyuna, hayat denilen oyuna katılmış olduğu için utanç duyuyordu; ve şimdi oyuna katılmış olanların onu artık oyunun

dışında kaldığı, gücü tükenmiş bir yatalak olduğu için aşağılamaları, evet, bu aşağılama, Vergilius'a neredeyse bir övgü gibi geliyordu. Çünkü gözlerin gördüğü asıl hakikat, o tatlı baştan çıkarmalar değildi, hayır, ancak gözyaşlarıydı insanı görür kılan ve gözler, ancak nice acıların ardından görebilen gözlere dönüşüyordu; ancak Vergilius'un kendi gözyaşları, gözlerini dünyanın döktüğü yaşlar karşısında duyarlı kılabiliyor, ancak gözleri yaşlarla dolu uyanmak, oyunu sürdürenlerin içinde bulundukları ve bağlandıkları yeryüzü ölümünü, ölümün derinliklerini görebilen, her şeyi derinlemesine görebilen bir hayata dönüştürebiliyordu. Ve bu nedenle şimdi bu delikanlının da — kimin çizgileriydi yüzündekiler? Bu izler bir tarihöncesinden mi, yoksa dünden mi kalmaydı? evet, bu delikanlının da şimdi yapması gereken şey, bakışlarını başka yöne çevirmek ve artık, bir vakit öldürme aracı niteliğiyle, zamana hiç de yakışmayan bir oyunu sürdürmekten kaçınmaktı; bu bakışların sahibinin kendi ölümle kaynaşmışlığnı görmezlikten gelerek gülümseyebilmesi, çok uygunsuzdu; bu bakışların artık ölüm döşeğinde bulunan, gözleri herhangi bir karşılık veremeyen, daha doğrusu vermek istemeyen birine yöneltilmiş olması da çok uygunsuzdu; kör bir kargaşanın, insanların kızıştırdığı ve insanlığını tüketmiş bir kargaşanın etkisiyle donup kalmış bir gürültü ve ateş cehenneminin ortasındaki bütün bu aptallıklar, sevimli ve acı gelen şeyler, çok uygunsuzdu. Gemiden rıhtıma üç iskele uzatılmıştı ve kıçtaki iskele, yolculara ayrılmıştı; bu iskele, ânsızın sabırsızlaşan kalabalığı boşaltmaya elbet yetmez olmuştu; öteki iki iskeleden yolcuların eşyaları ve gemideki mallar indirilecekti; bu iş için gelmeleri emredilmiş olan köleler, uzun bir sıra oluşturmuşlardı; çoğu köpekler gibi, boyunlarındaki demir tasmalar ve bunların arasındaki zincirlerle birbirlerine bağlanmışlardı; bakışlarından aşağılanmışlık okunan, türlü halklardan gelme bir kalabalıktı; aynı zamanda hem insandılar, hem de artık insan olmaktan çıkmış, sadece hareket eden, kovalanan, niteliksiz yaratıklara dönüşmüşlerdi; üstlerinde ya parçalanmış gömlekler vardı ya da yarı çıplaktılar; vücutları, meşalelerin çiğ ışığında terden parlıyordu; ortadaki iskeleden güverteye koşarlarken, sonra pruva tarafındaki iskeleden, vücutları sandıkların, çuvalların ve bavulların ağırlığı altında neredeyse iki büklüm, gemiyi yine terk ederlerken

görünüşleri korkunçtu, tam anlamıyla içler acısıydı ve bütün bunlar olup biterken, iskele yerine kullanılan kalasların baş kısımlarında duran, gözcülük etmekle görevli iki tayfabaşı, ellerindeki kısa kırbaçları önlerinden geçen vücutlara gelişigüzel ve sınırsız bir iktidardan kaynaklanan, acımasızlık bile denemeyecek bir vahşetle indiriyorlardı; bu kırbaç darbelerinin hiçbir amacı yoktu, çünkü köleler zaten ciğerlerindeki son havayı da harcayarak koşuşturmaktaydılar; artık başlarına gelenlerin hemen hiç farkında değildiler ve kırbacın kayışı şaklayarak vücutlarına indiğinde, kendilerini koruyacak yerde sımıyorlardı; kırbacı tam güverteye ayak bastığı ânda yiyen, küçük ve kara tenli bir Suriyeli, hiçbir şey olmamış gibi, sırtındaki kırbaç izlerini umursamaksızın, boynundaki demir halka köprücük kemiklerini olabildiğince az zedelesin diye halkanın altına tıkmış olduğu paçavraları düzeltti; sonra sırıtarak, ama yalnızca sırıtarak, eller üstünde havaya kaldırılmış olan tahtırevana baktı: “Aşağı insene, ey yüce kral, aşağı insene! O zaman bizim gibilerin çektiklerinin de tadına bakabilirsin!” — Kırbaç, bu söylediklerine karşılık vermek için tekrar havaya kalktı, fakat bunu beklemiş olan küçük Suriyeli çevik davranıp yana seğirtince, aradaki zincir geriliverdi; kırbaç, bu sarsıntıyla öne doğru sürüklenen ve zincirin öteki ucunda bulunan kölenin omuzlarına indi; kızıl sakalları karmakarışık ve iri yarı bir Partlı olan adam hayretle dönüp baktığında, yüzünün görünen yansında, kötü renkli yara izlerinden oluşma bir yumağın ortasında — adam, herhalde bir savaş tutsağıydı —, bir silaha hedef olmuş, çıkmış ya da oyulmuş, kanlı ve kıpkırmızı, ama yine de sabit bakıyormuş izlenimi yaratan bir göz belirdi; bütün körlüğüne rağmen, bayağı şaşırmış gibiydi bu göz, çünkü adam, zincir şakırtıları arasında itiş kakış ilerleyen sırasının zorlamasıyla daha yerinden kımıldayamadığından ve herhalde darbeler peş peşe indiğinden, kırbaç başının üzerinde bir kez daha ıslık çalmış ve kulağını kanlı bir iz bırakarak yatmıştı. Bütün bunlar yalnızca kısa bir nabız atışı boyunca sürmüştü ve yine bir ân için olsun insanın nabız atışlarını durdurmaya yeterliydi: bu olaylara seyirci kalmak ve en ufak bir karışma girişiminde bulunmamak, karışma bağlamında güçsüz, belki de isteksiz olmak, utanç vericiydi; bütün bunları unutmayı istemek, utanç vericiydi; ve nihayet, böyle

olayları bile sonsuzluğa kadar saklayacak bir hatıra, utanç vericiydi! Küçük Suriyeli, herhangi bir hatıradan yoksun olarak, sanki yakılıp yıkılmış, kirletilmiş bir şimdiki zamandan başkaca bir şeyin varlığı söz konusu değilmişçesine sırıtmıştı; bu şimdiki zaman, herhangi bir gelecekten, bu nedenle de herhangi bir geçmişten yoksundu; bir sonrası olmadığından, bir öncesinin yaşanmışlığı da düşünülemezdi; aynı zincire vurulmuş bu iki insan sanki hiçbir zaman çocuk olmamış, gençliklerinin bahçelerinde oynamamışlardı; sanki vatanlarında dağlar, çayırlar, çiçekler yoktu ve sanki akşam çöktüğünde, uzaklardaki bir vadide çevresine kulak kabartarak, tatlı şırıltılar çıkararak akan dereleri bile hiç olmamıştı —; böyle bir ortamda insanın kendi hatıralarına yapışıp kalması, onları koruma uğrunda çaba harcayıp özen göstermesi de utanç vericiydi! Evet, hatıralar; rüzgarda dalgalanan buğday tarlalarıyla, içinde yaprakların hışırdadığı, serin bir duvarı çağrıştıran ormanlarla, gençliğin korularıyla dolu, sabah vakitlerinde gözleri, akşam vakitlerinde de yürekleri sarhoş eden hatıralar! Titreyerek yükselen yeşillikler ve yine titreyerek çöken grilikler; nereden geldiğini ve nereye gideceğini bilmek; muhteşem bir hatıralar topluluğu! Ama öte yanda yenik düşüp kırbaçlananlar, galip geldikleri için sevinç çığlıkları atanlar, bütün bunları içine sindirebilen, taşlaşmış bir dünya, yanan gözler, şenlik ateşleri içersinde boğulup gitmiş bir körleşme — o halde, hangi sihirli hayata hazırlanmak içindi kendini uyanık tutmak? Hatıralar uğruna onca çaba, hangi gelecek içindi? Hangi geleceğe taşınacaktı bunca hatıra? Gelecek diye bir şey, kalmış mıydı?

İskele tahtaları, taşıyıcılar tahtırevanı uygun adımlarla geçirirlerken belli belirsiz esnedi; aşağıda, geminin kapkara ve ağır gövdesi ile yine kapkara ve kalın rıhtım duvarı arasında sıkışan, kapkara su, sanki şimdi ciddi bir ifade takınmış, hafiften ve küçük küçük dalgalanmaktaydı; doğanın bu koyu sıvılı, yüzeyi düz ilk maddesi kendi kendisini soluyor, her soluğuyla çöpleri ve atıklan, sebze yapraklarını ve çürümüş kavunlarla karpuzları, aşağılarda iğrenç bir çorba gibi toplanan her şeyi kusuyordu; dalgalar, biraz iç bayıltıcı ve ağır bir ölüm soluğunun cansız dalgalarıydı; taşlar arasında varolabilecek tek hayatın, yalnızca kendi çürüyüşünden

kaynaklanabilecek bir yeniden doğuşa umut bağlamış bir hayatın dalgalan. Evet, böyleydi aşağıların görünümü; oysa yukarıda tahtırevanın kusursuz işlenmiş, süslü ve altın kaplama kollan, insan kılığındaki yük hayvanlarının, insan gibi beslenen, insan gibi konuşan, insan gibi uyuyan ve düşünen yük hayvanlarının omuzlarındaydı; tahtırevanın üstünde bulunan, arkalığı ve yanları altın kaplama madenden yapılma yıldızlarla süslü, kusursuz işlenmiş oymalı koltukta ise bir sürü kusuru bulunan, hasta bir adam oturmaktaydı ve çürüme, bu hastanın vücudunda pusuya yatmış bekliyordu. Bütün bunlar, son derece çarpıcı bir uygunsuzluğu sergilemekteydi; bütün bunlarda gizli bir lanet, insandan daha yetkin bir gerçeğin kaskatı varlığı gizliydi; oysa duvarları ören, oymaları ve süslemeleri yapan, kırbaçların kayışlarını örüp zincirleri döken, insanoğlunun kendisiydi. Kendini buna karşı kapayabilmek, imkânsızdı; bunu unutabilmek, imkânsızdı. Ve unutulmak istenen ne olursa olsun, sonunda hep yeni bir gerçekliğin kalıbında yeniden ortaya çıkıyor, yeni gözler, yeni gürültüler, yeni kırbaç darbeleri, yeni bir katılık, yeni bir lanet olarak geri geliyordu; bunların her biri kendi başına buyruk kalabileceği bir yer istiyor, ötekileri korkunç bir dokunuşla sıkıştırıp zorluyor, buna rağmen hepsi de tuhaf bir biçimde aynı örgünün dokusunda kaynaşıyordu. Her şeyin birbirine dokunuşundaki uygunsuzluk gibi, zamanın akışında da bir uygunsuzluk belirmişti; çeşitli zaman kesitleri artık birbirine uymuyordu: Şimdi'nin Önce'den böylesine belirgin ayrıldığı, hiç olmamıştı; hiçbir köprüyle aşılamayacak, derin bir uçurum bu Şimdi'yi bağımsız kılmış, onu Önce'den, deniz yolculuğundan ve daha da öncesinden karşı konulamaz bir biçimde ayırmış, geride kalan bütün hayatla bağını koparmıştı; oysa Vergilius, tahtırevanın hafif yalpa vuruşları arasında ilerlerken, hâlâ denizde mi yoksa artık karada mı yol aldığını belki de kesin olarak söyleyebilecek durumda değildi. Bakışları, kafalardan oluşma bir denizi tarıyor, kendisi de, yine kafalardan oluşma bir denizin üzerinde, sanki boşlukta asılıymışçasına hafiften sallanıyordu; etrafı insan dalgalarıyla kuşatılmıştı ve Vergilius, o âna kadar dalgaların ancak kıyısında kalabilmişti, zira böylesine sert dalgalarla gelen bir direnişi kırmak için yapılan bütün girişimler şimdiye kadar sonuçsuz kalmıştı.

Burada, refakatçi gemilerin yanaştığı yerde muhafızların almış oldukları önlemler, ötede, Augustus'un karşılandığı noktadakilere oranla çok daha gevşekti; bazı konuklar acele edip o tarafa geçmeyi, böylelikle de asker kordonunun arkasında kalan, İmparatoru şehre ve saraya götürecek alaya katılmayı başarmış olabilirlerdi; gelgelelim aynı şeyin bir tahtırevan ile yapılabileceğini düşünmek, kesinlikle imkânsızdı; küçük kafileye eşlik etmesi, yol göstermesi ve koruma sağlaması için gönderilmiş olan İmparatorluk görevlisi, kalabalığı zorla yaramayacak kadar yaşlı, şişman ve herhalde aşırı iyi yürekli biriydi; acizdi, ve aciz olduğu için, bu ayaktakımı toplantılarına izin veren, hadi bir defa izin verdi, ama ondan sonra yeterince koruma önlemi de almayan muhafızlardan yakınmaktan başka bir şey yapamıyordu; böylece kafiledekiler, sonunda nereye gideceklerini gerçekten şaşırmış olarak alan boyunca itilip sürüklenmeye, duraklayan zikzaklar çizerek bir oraya, bir buraya savrulmaya koyuldular. Bu arada delikanlının onlarla birlikte gelmesi, sanki beklenmedik bir nimet olmuştu; delikanlı — işin asıl tuhaf yanı da buydu zaten —, içinde elyazmalarının bulunduğu çantanın önemini bir yerlerden öğrenmişçesine, onu taşıyanların hep tahtırevanın hemen yanında kalmalarına dikkat ediyor, kendisi de çantanın yanından hemen hiç ayrılmaksızın, harmaniyi omzuna atmış, kimsenin kafileyi sıkıştırmasına izin vermeden yürürken, kimi zaman saydam gözlerini kaldırıp yukarıya bakıyordu. Binaların cephelerinden ve sokaklardan yakıcı bir sıcak fışkırmaktaydı; bu sıcaklık geniş dalgalar halinde geliyor, soluk alıp vermekte olan kitle hayvanının bitmek bilmeyen çığlıklarıyla, seslenişleriyle, vızıltılarıyla sürekli parçalanıyor, ama yine de hareketsiz kalıyordu; suyun nefesleri, bitkilerin nefes alıp verişleri, kentin nefesleri, taş yığınları arasına sıkışıp kalmış bir hayat ile onun çürümüşlük kokan düzmeceliğinin, henüz canlı bir çamur yığınının ağır buharı gibiydi; çürümenin habercisi olan bu buhar, taş yığınları arasında uzanıp giden cehennem sıcaklığındaki sokaklardan uçsuz bucaksız yükselerek, gökyüzü kabuğunun derin, ama yumuşak bir karanlığa bürünmüş en içteki kısmına serpilmeye başlayan, taşların serinliğini çağrıştıran yıldızlara yönelmekteydi. Hayat, sınırına varılamaz derinliklerden, taşların arasından zorla geçerek, daha bu yoldayken

ölerek, daha yükselirken ölüme yaklaşıp çürüyerek ve sıcaklığını yitirerek ve daha bu yükseliş sırasında ölümlülüğün haberciliğini yaparak fışkırıyordu; değiştirilemez olan ise yine sınırına varılamaz yüksekliklerden çöküyor, her dokunuşunu bir zorlamaya dönüştürüyor, derinlerdeki kayalar gibi donup kalıyor, sanki yeryüzünün son gerçekliğiymişçesine, yukarısı da, aşağısı da taş kesiliyordu — ve Vergilius, tahtırevanının üstünde böyle bir akıntı ile karşı akıntının, gece ile bir karşı gecenin, aşağısının kor kızıllıkları ile yukarısının yıldız aydınlıkları arasından, bu katmerli geceye dönüşün içinden geçerek, sanki bir sandaldaymış gibi kayıp gidiyordu; sadece bitkilerin ve hayvanların bulunduğu bir dünyanın köpüklü dalgalarına batıp çıkarak, sonsuz bir serinliğin nefeslerine karışarak, alabildiğine esrarlı ve bilinmeyen denizlere doğru götürülmekteydi; öylesine büyüktü ki sır, sanki bütün bunlar aslında bir dönüştü; çünkü birbirini izleyen dalgalar, omurgasıyla iki parçaya ayırdığı o geniş su yüzeyleri, hatıralarından ve denizlerden yükselen dalgaların engin yüzeyleri saydamlaşmamıştı; hiçbir yönleriyle kendilerini Vergilius’a açıklamaya kalkışmamışlardı, geride yalnızca bilmece kalmıştı ve geçmiş, bilmecelerle dolu olarak, onların kıyılarından şimdiki zamana kadar uzanmaktaydı; öyle ki, Vergilius, reçine kokulu meşale dumanlarının ortasında, şehirden yükselen buharın, bedenlerden yükselen o vahşi hayvanları çağrıştıran, koyu soluklardan örülme buharın, meydanın ve onun yalnızlığının ortasında denizin o silinip gitmesi, başkalarıyla karıştırılması imkânsız kokusuyla, ihtişamlı ve sonsuz varlığım hissedebiliyordu: Vergilius’un arkasında gemiler, bilinmezden havalanan o tuhaf kuşlar vardı; gemilerden hâlâ komutlar yankılanmaktaydı; bunları, bir ahşap bucurgattan kısa hamleler halinde çıkan gıcırtılar, denize batmış gündüz yıldızlarının son yankısı gibi uzanıp giden, derin tonlarla şarkı söyleyen bir zilin sesi izliyordu; ve bütün bunların arkasında denizin geniş yelpazeli rüzgarı, milyonlarca beyaz köpükle taçlanmış hırçınlığı, sonra Poseidon’un yüzünde beliren ve Tanrı atlarını mahmuzladığında, her ân gök gürültüsünü andıran kahkahalara dönüşmeye hazır gülümsemesi vardı; ve sonra denizin ardında, ama aynı zamanda da denizi çepeçevre saran, kıyılarını denizin eteklerinin okşadığı bütün o ülkeler uzanmaktaydı; Vergilius’un geçip gitmiş olduğu, bitkilerin,

hayvanların ve insanların dünyasına katılarak, taşma toprağına basıp geçtiği, bunlarla neredeyse aynı örgünün dokusuna karıştığı, bunca bilinmezlik karşısında acze düştüğü, bu bilinmezliği aşamadığı, olayların ve nesnelerin örgüsüne karışıp yolunu yitirdiği bütün o ülkeler ve onların şehirleri; bunların hepsi, ama hepsi nasıl da derinliklerde yitip gitmekteydi ve buna rağmen hâlâ ne kadar da yakınındaydı! Bu ülkeler, şehirler, hepsi arkasında kalmışlardı, onu sarmışlardı, iç dünyasına yerleşmişlerdi; güneşin ve koyu gölgelerin denizindeki hışırtılı ve gece çağrışımlı, bilinen ve bilmecelerle dolu bütün bu yerler, Atina ve Mantua, Napoli, Cremona ve Brundisium, ve elbet Andes, hepsi ne kadar da bütünüyle Vergilius'undu — hepsi ona gelmişlerdi, buradaydılar, limandaki meydanın ışık denizinin dalgaları arasında, solunamaz bir nefesle kuşatılmış, anlaşılmazın ezgileriyle yüklü, uzağı zahmetsizce yakma, yakını da uzağa dönüştüren tek bir bütünde birleşmiş olarak buradaydılar, ve bu bütün onu, bunların üzerinde süzülen Vergilius'u, çevresi yalanlarla kuşatılmış, ama hiç zahmetsizce kayıp giden bir bilinç uyanıklığına itmekteydi; cehennemi gözlerinin önünde gören ve bilen Vergilius, bununla eşzamanlı olarak hayatının da bilincindeydi; bu hayatın, geçmişin ve geleceğin kesiştiği bir akıntının ve karşı akıntının gücüyle, gecenin akıntısının ve karşı akıntısının gücüyle taşındığının bilincindeydi; bu hayatı burada, kıyıdaki meydanın ateşlere boğulmuş, ateşlerle çevrili varlığında belirginleşen kesişme noktasında, geçmiş ile gelecek, deniz ile kara arasında algılamaktaydı, ve kendini de alanın ortasında, sanki kendi varoluşunun odak noktası, dünyaların kesişme noktası, kendi dünyasının odak noktası ve kaderinin tutsağı kılınmak istenmiş gibi algılıyordu. Oysa burası, sadece Brundisium limanıydı.

Ve dünyanın odak noktası olsaydı bile, özellikle de o zaman, burada kalınması düşünülemezdi; üzerinde sevinçli, coşkulu yazılar bulunan bezlerin gerili olduğu sokak başlarından gittikçe daha fazla sayıda insan fışkırmaktaydı ve taşıyıcılar, şimdi daha çok meydanın kenarına itiliyorlardı; öyle ki, iki yana dizilmiş askerlerin oluşturduğu yola ve Augustus'un borazan sesleri arasında harekete geçmiş olan alayına Vergilius'un bulunduğu noktadan erişebilme olanağı hiç

kalmamıştı. Gürültü de kalabalıkla doğru orantılıydı, çünkü şimdi müziğin sesinin de çığlıklarla, ıslıklarla bastırılması gerekiyordu; gürültünün yükselişine koşut olarak, onunla aynı ölçüde, itip kakmanın zorbalığı ve acımasızlığı da artmış, dahası, bu itişme başlı başına bir amaç olmuş, bir eğlenceye dönüşmüştü; ama bütün bu kaba güç ortamında Vergilius'un çevresini de sarmış olan o zahmetsiz, sanki dalgaların üzerinde kayıp giden uyanıklık atmosferi, bütün meydana da yayılmıştı; gözle görülebilen ışıklara eklenmiş ikinci bir ışık kaynağı gibiydi, ama ilk ışıkların o bütün gölgeleri titreten, katı parıltısında bir değişime yol açmamış, dahası bu parıltıları yoğunlaştırmıştı; buna rağmen, somut dünyada varolmanın bir başka anlamım da ışığa kavuşturmuştu ve bu anlam, bir düşler evreninin uyanıklığında belirginleşen uzaklarda olduğu kadar, her yakınlıkta, en somut ve elle tutulur yakınlıklarda bile varlığını korumaktaydı. Ve sanki bu uzakların hafifliğiyle süzülen ikinci varoluş anlamının kendiliğinden anlaşılırlığı bir de kanıtlanma ihtiyacı duyuyormuşçasına, delikanlı, çevresindekiler bunun nasıl olduğunu doğru dürüst anlayamadan alayın önünde belirivermişti; herhalde yakınındakilerden birinden aldığı bir meşaleyi oyun oynarcasına sallıyor, ama kalabalığın arasında yol açmak için bir silah olarak da kullanıyordu; aynı zamanda da insanlara neşeyle: "Vergilius'a yol açın!" diye bağırıyordu, "Şairinize yol açın!"; insanlar, belki sadece Sezar'ın kafilesinden biri geçtiği için, belki de hastanın koyu san benizli yüzündeki gözlerin ateşli parıltılarından korktuklarından ötürü, geri çekilmekteydiler; fakat Vergilius'un kafilesi, kalabalığın dikkatinin çekilmesini ve az çok ilerleyebilmesini yine de bu genç lidere borçluydu. İlerlerken elbette birtakım düğümlenmelerle karşılaşılıyordu; bunların üstesinden, harmaniyi taşıyan gencin yaramaz çocuklarınkini andıran neşesiyle ve meşale yangınlarıyla gelinebilmesi imkânsızdı; bu tıkanmalar sırasında, hasta adamın korkutucu görünüşü de işe yaramıyordu; tersine, o başlangıçtaki umursamaz ve bir manzarayı kendinden uzaklaştırmayı amaçlayan baş çeviriş, her defasında bu korkutucu görünüşe yönelik açık bir direnişe, yan ürkek yarı saldırgan bir homurtuya, neredeyse korku salan bir atmosfere dönüşüyordu ve şakacı biri, hem neşeli hem de kötücül bir ifadeyle: "Bir büyücü! Bakın, Sezar'ın büyücüsü geçiyor!"

diye bağırıp, bu atmosferi en iyi biçimde dile getirmişti. “Elbette öyle, aptal herif!” diye bağırarak ona cevap verdi delikanlı, “Sen, o zavallı hayatında böyle bir büyücü ile hiç karşılaşmadın; o, bizim en büyük büyücümüz!” Birkaç el havaya kalktı; parmaklar, büyüleyebilecek bakışlardan korunmak istercesine, açılmıştı; beyaz pudra sürmüş, sarı perukası başında çarpık duran bir fahişe, çatlak bir sesle sedyeye doğru bağırdı: “Bana bir aşk iksiri versene!” — “Evet, hem de şöyle bacaklarının arasını iyice doldurabilecek bir iksir!”; kadının sözlerini, onun sesini taklit ederek tamamlayan kişi, kaz gibi uzun boyunlu, güneş yanığı tenli, herhalde denizci olan bir gençti; mavi dövmeli kollarıyla, neşeyle kıkırdayan kadını arkasından yakalayıp: “Böyle bir iksiri, hem de en iyisini ben de sana seve seve verebilirim!” dedi — Bu arada: “Büyücüye yol açın! Yol verin!” diye buyruklar yağdıran delikanlı, dirseğiyle kaz boyunlu denizciyi bir yana itti, sonra âni bir kararla ve bir ölçüde çevresini şaşırtarak sağa, meydanın kenarına doğru saptı; içinde elyazmalarının bulunduğu çantayı taşıyanlar da kendiliklerinden onu izlediler; muhafız köleler ise peşinden biraz gönülsüz gittiler; onların arkasından tahtırevan ve öteki köleler gelmekteydi; hepsi de sanki görünmeyen bir zincir tarafından delikanlının peşi sıra sürükleniyordu. Nereye götürüyordu onları bu delikanlı? Hangi uzaklıklardan, hangi hatıraların derinliğinden çıkıp gelmişti? Yolu nasıl bir geçmiş ve nasıl bir gelecek tarafından çizilmişti? Hangi esrarlı zorunluluğun boyunduruğu altındaydı? Ya Vergilius’un kendisi, hangi esrarengiz geçmişten hangi bilinmez geleceğe taşınmaktaydı? Şu ânda yaşadığı, daha çok uçsuz bucaksız bir şimdiki zaman içersinde süzülüp gitme değil miydi? Çevresi tıkınmak için açılmış ağızlarla, her ifadeye kapalı suratların ortasında böğürmek için, şarkılar söylemek, şaşkınlıkları dile getirmek için açılmış koca koca ağızlarla kuşatılmıştı; hepsi de sonuna kadar açıktı bu ağızların, kırmızı, kahverengi ya da soluk dudakların arkası dişlerle donatılmış, dillerle silahlanmıştı; Vergilius, aşağıya, tahtırevanı taşıyan kölelerin yosunları ya da yünü andıran saçlarla kaplı, yuvarlak kafalarına baktı, çenelerini ve sivilceli yanaklarını yandan gördü; bu insanların damarlarında dolaşan «kanı tanıyordu, yuttukları tükürüğü biliyordu, sanki yalnızca tıkınmak ve kaslarını hareket ettirmek için üretilmiş bu aygıtların içinden geçen

düşüncelerin, yitip gitmiş, ama sonsuza kadar yitirilmesi de imkânsız, kunt ve kırılgan, hem saydam hem de karanlık, damla damla sızan, ruhun damlaları gibi düşüp silinen düşüncelerin bazılarını tanıyordu; en acılı, en çılgın öfkenin ve en hayvani cinselliğin fırtınasında bile dinmeyen özlemi, bütün bu insanlarda, kaz boyunlu adamda olduğu kadar yanındaki fahişesinde de doğuştan varolan özlemi tanıyordu; insanoğlundaki bu kökünün kurutulması mümkün olmayan özlem, asla yok edilemezdi, ancak kötülüğe ve düşmanlığa dönüşebilir, ama yine de özlem olarak kalmayı sürdürürdü. Vergilius, tohum fışkırtan ve tohumlara susamış, çehreden yoksun bedenlerin körelmişliğini, bu bedenlerdeki şişmeleri ve uzuv sertleşmelerini uzaktan, ama yine de anlatılamayacak kadar yakınında, uyanık bir bilincin dalgalanmaları içersinde, buna karşılık yine de anlaşılmazlıklarla sarılı olarak görüyordu; rastlantılarla uyanan şehvetlerinin gelgitlerini, birleşmelerinden yükselen vahşi, hem körelmiş hem de bilgeliğe sürükleyen yaşlanmalarını duyuyor ve görüyordu; ve sanki bütün bunlar, bütün bu bilgiler Vergilius'a koku alma duyusu aracılığıyla iletilmekteydi; bütün bunlar, içinde görülebilen ile duyulabilenin kaynaştığı o uyuşturucu buharla, insan kılığındaki hayvanların ve onların her gün bir yerlerden bulunan, her gün gırtlaklara takılan yemlerinin oluşturduğu buharla birlikte solunmaktaydı; şimdi, vücutların arasından nihayet güçlükle bir yol açılabildikten ve kalabalık, tıpkı meydanın kenarına yaklaştıkça daha sönükleşen ışıklar gibi, sonunda damla damla karanlığa dönüşüp bütünüyle silinmek üzere seyrekleştikten sonra, onların havada hafiften dalgalanmayı sürdüren kokularının yerini limanı kuşatan ve akşamın bu saatinde terk edilmiş, sessizliğe bürünmüş balık pazarlarının parıltılı çürüme kokuları almıştı. Buna, yemiş pazarının, çürümenin izlerinden yana geri kalmayan, iç bayıltıcı kokusu da geniz yakan esintilerle eklenmekteydi; bütün bunları, kızıl renkli üzümlerin, balmumu sarısı eriklerin, altın renkli elmaların, yeraltının karanlıklarına sarınmış incirlerin rayihasından ayırabilmek, imkânsızdı; hepsi ortak bir çürüme içersinde kaynaşmış, birbirinden ayrılmaz olmuştu ve yerdeki parke taşlarından, ayaklar altında ezilip bulaşmış kalıntılardan, ıslak ve kaygan bir parıltı yansımaktaydı. Şimdi meydanın merkezi çok uzakta, arkalarda kalmıştı ve deniz de,

henüz bütünüyle silinmiş olmamakla birlikte, artık uzaklardaydı; çok uzaklaşmıştı; ötelerdeki haykırışlar şimdi sadece uzak bir uğultuydu ve borazanların müziğinden artık hiçbir şey duyulmuyordu.

Delikanlı, peşinden gelenlere kendinden çok emin, sanki bulundukları yeri çok iyi tanıyormuşçasına rehberlik etmişti; şimdi depoların ve tersane tesislerinin bulunduğu bölgeye girmişlerdi; burası ışıklandırılmamış, kasvetli yapılarıyla pazar yerinin hemen yanından başlayıp, karanlıkta neredeyse hiç fark edilmeksizin, varlığını belki sadece sezdirerek, aşağı doğru yayılmaktaydı. Ve burada koku, yine değişiyordu: ülkenin bütün ürünlerinin kokusu alınabiliyordu; burada, dev yığınlar halinde hazırlanmış yiyeceklerin kokusu duyulabiliyordu; bu yiyecekler, İmparatorluk sınırları içersinde takas edilmek üzere hazırlanmıştı, ama ister burada ister başka bir yerde, nerede olurlarsa olsunlar, yapılacak alışverişlerin ardından hep insanların bedenlerinden ve bu bedenlerde yılan gibi çöreklenmiş bağırsaklardan geçmeye yargılıydılar; kapkara tahıl depolarının önüne yığılmış, içeri kürelenmeyi bekleyen buğdayların kuru tatlılığının kokusu almıyordu; çavdar çuvallarının, buğday çuvallarının, nişasta buğdayıyla dolu çuvalların tozlu kuruluğunun kokusu alınabiliyordu; fıçılar dolusu yağın buruk akıcılığının kokusu alınabiliyordu ve bunun gibi, rıhtımlar boyunca uzanan şarap depolarının geniz yakan, kekremsi kokusu da alınabiliyordu; marangoz atölyelerinin, karanlıkta bir yere yığılmış, tahtaları hiçbir zaman can vermeyen meşe gövdelerinin kokusu alınabiliyordu; bunların kabuklarının olduğu kadar, gövdelerinin özünde de varolan o esnek direncin de kokusu belirgindi; üstlerinde işçinin çalışma saatinin bitiminden sonra öylece bıraktığı baltanın henüz saplı durduğu, kesilmiş tahta blokların kokusu da alınabiliyordu ve güzelce rendelenmiş, yeni tekne tahtalarının rende kertiklerinin ve talaşların kokusunun yanında, yer yer çatlamış, rengi beyazımsı yeşile dönmüş, yosunların kaygan görünümünü almış, üstü deniz kabuklarıyla örtülü, büyük yığınlar halinde yakılmayı bekleyen eski gemi tahtalarının da kokusu duyulabiliyordu. Bütün bunlar, üretim sürecinin sürekli tekrarlanışını dile getirmekteydi. Çalışmayla geçmiş bir günün türlü kokulara gebe bırakılmış gecesinden, sonsuz bir

huzur soluğu yükselmekteydi; bu, üreten bir ülkenin huzuruydu; tarlaların, bağların, ormanların, zeytinliklerin huzuruydu ve bir köylü çocuğu olan Vergilius'un da içinden geldiği kırsal kesime özgü huzurdu; bu, Vergilius'un bitimsiz sıla hasretinin, toprağa bağlı, toprağa yönelik, hep toprağa uzanan özleminin huzuruydu; hep bu huzurun şarkısını söylemişti; gelgelelim özlemlerinin huzuruna erişebilmesi imkânsızdı. Ve sanki bu erişilmezliğin buradan da yansıması gerekiyormuş, sanki her yerde her şeyin Vergilius'un kendi sûretine dönüşmesi zorunluymuş gibi, bu huzur da burada, taşların arasına sıkışıp kalmıştı; yükselme hırsı, yarar düşüncesi, satılabilirlik uğruna yalnızca dış dünyaya hizmet, ebedi rekabet, bunların hepsi köleleşme ve huzursuzluk uğruna ehlileştirilip kötüye kullanılmıştı. İç ve dış arasında özdeşlik vardır, bunlar imge ve karşı-imgedir, ama yine de adına bilgi denen bütünü oluşturabilmekten uzaktır. Vergilius, her yerde kendini buluyordu. Ve her şeyi aklımda tutmak zorundaysa eğer, aynı zamanda da aklında tutabiliyorsa, dünyanın çeşitliliğini, bir yükümlülük diye algıladığı, ona doğru itildiğini hissettiği, uyanıkken düş görüyormuşçasına kendini adadığı, kendini zahmetsizce verdiği ve yine hiç zahmetsiz kendisinin kıldığı bu çeşitliliği yakalamayı başarıyorsa, bunun nedeni o çeşitliliğin daha en baştan ona ait olmasıydı; daha bakışlarını gizliden dünyaya çevirmeden, dünyayı dinlemek için kulak kabartmadan, duyarlılığını harekete geçirmezden önce onun olmasıydı; çünkü hatırlama ve hafızada tutma eylemi, aslında hiçbir zaman kendine yönelik bir hatırlamadan, hatırlanan bir özgeçmişten başka bir şey değildi; bu özgeçmişte Vergilius, daha yağ, şarap ve tahta varolmazdan önce şarap içmiş, tahtaya elini değdirmiş, yağın tadına bakmış olmalıydı; bilinmeyen ile yemden tanışmış olmalıydı; çünkü insandan olan ve olmayan bütün bu çehreler, coşkuları, tutkuları, etten ve kemikten yanlarıyla, hep açgözlülüğü yansıtan, donmuş ifadeleriyle, hayvansı bedensellikleriyle, ama aynı zamanda da o engin, geceye yayılmış özlemleriyle, hepsi birden, şair onları herhangi bir zamanda görmüş olsun ya da olmasın, herhangi bir zaman parçasında yaşanmış olsunlar veya olmasınlar, Vergilius'un ta en baştan bu yana varlığının kaostan oluşma ilk-çamuru, kendi bedenselliği, kendi coşkusu ve tutkusu, kendi çehresizliği, bunun yanı sıra da kendi özlemi olarak

onun benliğine katılmışlardı: bu özlem, Vergilius'un yeryüzü yolculuğu boyunca çok değişime uğramış, bilgiye yönelmişti; öyle ki, sonunda daha sancılı, daha da sancılı bir hal alarak, artık özlem diye, özleme duyulan özlem diye adlandırılabilir olmaktan neredeyse bütünüyle çıkmıştı; ve bu özlem daha en baştan kader tarafından hem bir uzaklara sürükleniş, hem de dünyadan kopuş olarak belirlenmişti; uzaklara sürükleniş, acılara gebeydi; İkincisi ise bir esenliğin müjdecisiydi; gelgelelim insanoğlu denilen canlının bu ikisini de omuzlayabilmesi, neredeyse imkânsızdı; buna rağmen özlem, değişmeden kalmıştı; çünkü doğuştan vardı, insanoğlunu yaratan toprağın da özüydü, yitirilmesi imkânsızdı, hatıraları besleyen, sonunda hatıraların geri döndüğü zemini oluşturan bilme ve tanıma niteliğiyle vardı; böylesi bir özlem hem mutluluk hem de yıkımlar karşısında bir korunma demekti, en son noktadaki bir özlemdi; öylesine yoğundu ki, neredeyse maddeye dönüşmüştü ve, ne kadar bilgiyle harmanlanmış olursa olsun, hatırlamanın derinliklerine yönelmiş her çabanın her bir noktasında sonsuz titreşimlerle varlığını hissetmekteydi; bu, gerçekten de bedensel ve söndürülmesi imkânsız bir özlem ateşiydi. Vergilius, parmaklarım birbirine kenetlemişti; parmaklarının derisine ve etine sert bir biçimde batan yüzüğü hissediyordu, el kemiklerini taştanmışlarcasına sert hissediyordu, kendi kanının ve bedenindeki hatırlamanın hangi derinliklere uzandığının bilincindeydi; uzak geçmişin derin gölgeleri, bu geçmişin yaşanılan zamana yakın olan, yaşanılan zamanı aydınlatan parıltısıyla birleşmişti ve Vergilius, Andes'teki çocukluk günlerini hatırlıyordu, evini, ahırları, tahıl ambarlarını, ağaçlan hatırlıyordu, kıvırcık ve koyu renk saçlarıyla evde hiç durmaksızın çalışan annesinin hep gülmeye hazır, her zaman biraz güneş yanığı yüzündeki aydınlık gözlerini hatırlıyordu — annesinin adı, Maja'ydı ve hiçbir isim, bundan daha çok yaz mevsimini çağrıştıramazdı, annesine daha uygun düşebilecek bir başka isim düşünülemezdi —, ve Vergilius, annesinin bütün yaptıklarıyla çevresinde nasıl sıcak bir atmosfer yarattığını, o neşeli yorulmak bilmezliğinde nasıl direndiğini hatırlıyordu; annesinin odada oturan büyükbabaya hep hizmet etmek zorunda olması, herhangi bir yardım için hep onun tarafından çağrılması ya da, yine çok sık rastlanan bir durum olarak, yaşlı

adamı ve onun öfkeli, insanı iliklerine kadar titreten, çocuklara korku salan bağırışını yatıştırmak zorunda kalması da bu havayı bozmazdı; yaşlı adam, bu artık yatıştırılma tiryakisi kesilmiş bağırmaya başvurmak için hiçbir fırsatı kaçırmazdı; özellikle hayvan ve tahıl fiyatları söz konusu olduğunda, biraz cömert, biraz da eli sıkı bir adam olan, kendi yanılmazlığına iman etmiş, aksaçlı Magus Polla, gerek alımda gerekse satımda tüccarlarca kandırıldığına inandığında, hemen bağırmaya başlardı; bu gürültünün hatırası da güçlüydü; oysa onun ardından annenin, adeta muzip bir neşeyle, her defasında evde yeniden egemen kıldığı huzurun hatırası, nasıl da yumuşacıktı! Vergilius, ancak yaptığı evlilik aracılığıyla gerçek bir çiftçi olabilmiş olan babasını da hatırlıyordu; oğul, babanın bir zamanlarki çömlekçilik uğraşını küçümsemişti; oysa akşamları, bir zamanlar babanın elinden çıkmış olan şişman şarap fıçılarının ve zarif kıvrımlı yağ testilerinin nasıl yapıldığına ilişkin öyküleri dinlemek, çok güzeldi; bunlar, çamura biçim veren parmaklara, malalara, döner tezgahların hafiften vınlamalarına ilişkin güzel öykülerdi ve kimi zaman aralarına eski çömlekçi şarkıları da serpiştirilirdi. Ey zaman içersinde direnen bir zamanın yüzleri! Önce genç bir yüz olarak hatırlanan, ardından gittikçe daha silikleşip derinlere kayan, böylece de ölümden sonra artık yüzü oluşturan bütün çizgilerin ötesine geçip, neredeyse sonsuz bir manzaraya dönüşen anne yüzü; babanın başlangıçta hatırlanmamış ve sonra gittikçe daha bir canlı insan yüzüne, bir sûrete doğru uzanmış, ölümde ise kahverenginin katılığını taşıyan, sert çamurdan yapılma, son gülümsemesinde sevecen, unutulması ve yitirilmesi imkânsız insan yüzüne dönüşen yüzü. Evet, kökünü hatıralarda bulmayan hiçbir şey, gerçekliğin olgunluğuna erişemez; insanoğlu, daha en baştan benliğine katılmamış ve üstüne gençliğindeki yüzlerin gölgelerinin düşmediği hiçbir şeyi sonradan kavrayamaz. Çünkü ruh, hep kendi başlangıcında kalır, hep ilk uyanışlarındaki ihtişamı yaşar; son bile, ruhun gözünde başlangıcın saygınlığına sahiptir; ruhun çalgısının tellerine dokunmuş hiçbir şarkı kaybolup gitmez, ve yine aynı ruh, sonsuzluğa akarcasına yenilenen bir bekleyiş içersinde, daha önce kendisini seslendirmiş olan bütün ezgilerin tonlarını kendi içinde korur. Bu şarkı ölümsüzdür, hep yeniden çıkagelir; şimdi,

burada da yine vardı ve Vergilius, toprak testiler ile üst üste yığılmış dev fıçıların zaman zaman açık bir deponun kapısından, kapkara fışkıran hafif kokusunu yakalayıp acıyan ciğerleriyle solumak için havayı içine çekti. Ama doğal olarak bunun hemen sonrasında, sağlığa zararlı ya da yasak bir şey yapmışçasına, öksürmek zorunda kaldı. Bu arada taşıyıcıların çivili pabuçları taş zeminde takırtılar çıkartarak, çakıllara basıldığında ise hışırtılar yayarak rapraplarını sürdürüyordu; zaman zaman yukarıya, tahtırevana doğru gülümsemek için arkasına dönen genç rehberin meşalesi, kor gibi ışıklarla önlerini aydınlatmaktaydı; artık iyice canlı bir yürüyüşe geçilmişti ve epey hızlı ilerleniyordu; saçlarını daha rahat olan saray hizmetinde ağartmış ve kilo almış olan uşak, kendisine fazla gelen bu tempo nedeniyle yalpa vurarak ve duyulur biçimde soluklanarak kafileyi izlemekteydi; dükkanların depolarıyla buğday depolarının kimi sivri, kimi düz, kimi de yarı eğimli, türlü biçimler sergileyen damları, henüz geceye tam dönüşmemiş, ama yine de binbir yıldızla bezenmiş gökyüzüne yükselmekteydi; vinçlerin ve direklerin korkutucu gölgeleri, geçip giden ışıkta uzuyordu; bazıları boş, bazıları yüklü arabaların önünden geçildi; yoldan birkaç fare seğirtti; yolunu şaşırmış bir gece kelebeği, tahtırevandaki koltuğun kenarına konup kaldı; yorgunluk ve uyku, belli belirsiz yeniden kapıyı çalmak ister gibiydi, kelebeğin altı ayağı vardı, Vergilius'un kelebekle birlikte, soylu ve kırılgan bir yük niteliğiyle emanet edildiği taşıyıcılar alayının ayakları ise, sayısız olmasa bile, pek çoktu; Vergilius, arkasındaki taşıyıcı kölelerin ve ayaklarının sayısını belki yine de saptayabilmek umuduyla dönüp bakmak istedi, ama kafile, şair bunu yapmaya meydan bulamadan iki ambar arasında uzanan dar bir geçide girmişti; bunun hemen ardından ve çok şaşırtıcı bir biçimde, yine şehrin yapılarının önünde, kiralık evlerle dolu, oldukça dik, çok dar ve bakımsız, her yanında sürüyle çamaşır asılı bir yokuşun başında durduklarını gördüler; gerçekten de durulmuştu, çünkü delikanlı, aksi takdirde herhalde ilerlemelerini sürdürecek olan taşıyıcıları — şimdi sayılan, daha önce olduğu gibi, yine dörde inmişti — yürüyüşlerinin ortasında bir ânda durdurmuştu ve özellikle beklenmedik manzarayla kesişen bu âni duraklama, bir yeniden kavuşma sevincinin etkisini yaratmıştı; etki öylesine şaşırtıcıydı ki, efendi, hizmetli ve köle ayrımı

olmaksızın herkes yüksek sesle gülmeye başlamıştı; onların gülüşleriyle daha bir şevklenen delikanlının hafiften eğilip, mağrur ve ancak bilge kişilerde rastlanır bir jestle kafileyi sokağa girmeye davet etmesi, kahkahaları daha da artırmıştı.

Oysa aslında neşeli olmak için pek neden yoktu; bu sokak ağzının böyle bir neşenin kaynağı olabileceği ise hiç söylenemezdi. Karanlıkta uzanan, yassı basamaklı, merdivenli yol türlü gölgelerle, özellikle de bir sürü çocukla doluydu; çocuklar, saatin ilerlemiş olmasına rağmen, merdivenlerde yalnızca gölgelerden oluşma, iki ayaklı yaratıklar gibi, aşağı yukarı koşuşturup duruyorlardı; yakından bakıldığında, bunlara dört ayaklı canlıların da eklendiği görülebiliyordu, çünkü duvarlar boyunca her yere, kiminin ipi kısa, kiminin uzun olmak üzere, keçiler bağlanmıştı; camsız, çoğunlukla da kepenksiz pencereler, dar sokağa kapkara bakmaktaydı; bodrum katlarında, karanlık mağara ağızlarını andıran, kubbeli satış yerlerinin görünüşü de kapkaraydı; yapılan türlü uzun pazarlıkların sesi buralardan dışarıya taşmaktaydı; bunlar, yoksulluktan kaynaklanma, bir gün sonrasının ihtiyaçları için bile değil, ama yalnızca birkaç saatlik ihtiyaçlar için yapılan pazarlıklardı; onların hemen yanında, gölgeler tarafından yine gölgeler için yapılan zanaat çalışmaları, kendine özgü takırtılarıyla ve acınası küçüklükte boyutlarda olmak üzere, seyrini sürdürmekteydi; göründüğü kadarıyla bu çalışmalar için hiç ışığa ihtiyaç duyulmuyordu; çünkü arada sırada, bir yağ kandilinin ya da mum parçasının parıltısının kendini göstermeye cesaret ettiği yerde bile insanlar, gölgelerin arkasına gizlenmiş olarak kalıyorlardı: burada ortaya çıkan şey, akışını düşünülebilecek en derin sefalet uçurumunda ve hiçbir dış olaydan etkilenmeksizin sürdüren bir günlük hayattı ve bu hayat, sanki İmparator için düzenlenen şenlikler bu sokaktan millerce uzaktaymışçasına, sanki bu sokağın sakinleri, şehrin başka kesimlerinde neler olup bittiğini bilmiyorlarmışçasına, zamanın dışında kalmış bir günlük hayattı; bu nedenle ortaya çıkan tahtırevan olayı, canlılık yaratıcı bir olay değil, ama herhalde en nahoş, daha doğru deyişle en düşmanca biçimde rahatsız edilme anlamına geliyordu. Her şey, sanki bir cüceler ülkesindeymiş gibi, yani

çocuklarla başlamıştı, hatta keçilerle başladığı da söylenebilirdi, çünkü hem çocuklar hem de keçiler taşıyıcıların bacaklarının arasına giriyorlar ve üstelik kaçmıyorlardı da; meleyen dört ayaklılar, bağrışan iki ayaklılar gölgeli köşelerden fırlıyor, sonra yine saklanmak için oralara kaçışıyorlardı; her şey, genç rehberin elinden meşalesini, onun çılgınca savunması karşısında elbette sonuçsuz kalan kapma çabalarıyla başlamıştı, fakat aslında en kötü olan bu değildi, çünkü ağır bir tempoyla da olsa, yollarına devam edebiliyorlardı — sefalet kokan sokağa basamak basamak iniyorlardı hayır, bu rahatsız edişler değildi en kötüsü, fakat kadınlardı; pencerelerden sarkmış, göğüsleri pencere pervazlarında ezilen, birer yılanı andıran çıplak kollarının ucundaki ellerini yine yılan gibi kıvırıp duran kadınlar; ve her ne kadar alayı gördükleri ânda gevezeliklerinin içine boşalttıkları, sadece başıboş bir yaygaraya karışmış küfür kelimeleri olsa da, bu aynı zamanda yaygaracı bir çıldırmışlıktı ve her çıldırmışlık kadar büyüktü; küfür olduğu için yoğunlaşıp yakınmaya dönüşmüş, yoğunlaşıp hakikatin ta kendisi olmuş bir çıldırmışlık. Ve işte şimdi burada, teker teker her binanın bir ağız gibi açılmış kapısından dışkı kokularının fışkırdığı yerde Vergilius, havaya kaldırılmış tahtırevanda taşındığı ve bu yüzden de yoksulluk kokan odaların içine bakabildiği, bakmak zorunda kaldığı, harap konutlardan oluşma bir kanaldan geçerken, kadınların öfkeyle ve anlamsızca, suratına fırlattıkları lanetlere hedef olurken, hiçbir yerde eksik olmayan, paçavralar üstüne yatırılmış hastalıklı bebeklerin acınası ağlamalarına hedef olurken, çatlak duvarlara tutturulmuş, çamdan yapılma meşalelerin dumanlarına, ocaklardan ve o ocaklara ait demir tavalardan yükselen ağırlaşmış yağ kokularının buharına hedef olurken, her yerde, kapkara deliklerden farksız inlerde çömelmiş, neredeyse çıplak yaşlıların dehşetengiz görüntülerine hedef olurken, evet, işte tam da burada Vergilius, bir çaresizlik duygusunun kurbanı olmaya da başlamıştı, ve yine tam burada, haşarat dolu mağaraların arasında, düşünülebilecek en uç noktadaki bakımsızlığın ve en sefil çürümüşlüğün karşısında, en dipsiz uçurumlardaki yeryüzü mahpusluğunun karşısında, habis sancılarla gelen doğumun ve habis bir gebermeye dönüşen ölümün gerçekleştiği, hayatın giriş ve çıkışlarının en yakın akrabalıkta

birleştiği, zaman ötesi kötülüğün gölgelerle kaplı rüyalar âleminde birinin öteki kadar karanlık bir sezgi niteliğini taşıdığı, birinin öteki kadar herhangi bir isimden yoksun olduğu yerde, burada, bu en isimsiz gecenin ve ahlaksızlığın âleminde Vergilius, ilk defa yüzünü örtmek zorunda kaldı, Sefalet Sokağı'nın merdivenlerinde basamak basamak taşınırken, gönüllü bir körlüğe geçebilmek için, ve kadınların en yakası açılmadık küfürlerden farksız kahkahaları arasında, yüzünü örtmek zorunda kaldı —

—:"Seni tahtırevanlı serseri seni!", "Bizden daha üstün sanıyor kendini!", "Tahta tünemiş altın torbası!", "Paran olmasaydı da koşmak zorunda kalsaydın, o zaman görürdüm seni!", "Bu tahtırevanla çalışmaya gidiyordur herhalde!", diye haykırıyorlardı kadınlar —

—: anlamsızdı üzerine yağan küfür sağanağı, anlamsızdı, anlamsızdı, anlamsızdı, ama yine de haklıydı, yine de uyarıydı, yine de hakikatti, hakikat noktasında yoğunlaşmış çıldırmaydı, ve her aşağılama, Vergilius'un ruhundaki büyüklenmenin bir parçasını daha koparıp almaktaydı, ta ki ruhu çıplak kalana kadar; bebekler kadar çıplak, paçavraların üstündeki yaşlılar kadar çıplak, karanlık karşısında çıplak, suçluluk karşısında çıplak, hatıraları kaybetmişlik karşısında çıplak; içinde artık hiçbir şeyin ayırt edilemediği bir çıplaklık tufanı —

—: basamak basamak ilerleniyordu Sefalet Sokağı boyunca, her merdiven başında duraklama vardı —

—: çıplaklığı içersinde yaratılmışlığın nefes alan yeryüzüne yayılmış tufanı, geceden gündüze geçişin nefes alan göğünün altında yayılmış, milyonlarca yılın hiç değişmeyen sahilleri tarafından kuşatılmış, hayatın varoluşun toprağından dışarıya damlalar halinde sızan, ve sonra hep yeniden o toprağa sızan, enginlere yayılan, çıplak sürü nehri, yaratılmış ne varsa hepsinin kaçınılmaz birlikteliği —

—: "Geberip gittiğinde, sen de her leş gibi kokacaksın!", "Hey, cenaze taşıyıcıları, fırlatıp atın onu aşağıya, leşi atın!" —

—: zamanın sıradağları ve vadileri, ve bunların üzerinden çağlar boyunca taşınmış onbinlerce yaratık, kendi bütünlüklerinin oluşturduğu gölgeler nehrinde, sonsuzluğa akan o nehirde taşınmış onbinler; ve içlerinden biri dahi yok ki, sonsuzluğa kadar boşlukta kayıp gittiğini düşünmesin, zamanlar ötesi bir özgürlük atmosferinde kanatlanmasın, nehirden ayrılmış, kalabalıktan ayrılmış, yıkılması, düşürülmesi imkânsız, artık bir yaratık değil, fakat sadece gökyüzüne kadar uzanmış, kendi filizlerine tutunarak yükselmiş, yalnız ve saydam bir çiçek; her şeyden çözülmüş ve ayrılmış, yüreği görünmez olmuş filizlerin üstündeki saydam bir gonca gibi titreyen bir çiçek —

—: Sefalet Sokağı'nın küfürleri arasından geçirilerek taşınmaktaydı, bir basamaktan ötekine —

—: ah, evet, zamandan yoksunluğun bu çılgınca yanılsamasıydı önemli olan, ve Vergilius'un hayatı da, gecenin orta yerindeki isimsizliğin kaos toprağından, bütün Yaradılış'ın çalılıklarından filizlenmiş, sayısız kıvrımlarla, kendi filizlerine sarılarak yükselmeye çalışmış, oraya buraya, temizliğe ve temiz olmayana, ölümlülüğe ve ölümsüzlüğe, nesnelere, mülkiyete, insanlara ve tekrar insanlara, sözcüklere ve manzaralara tutunmuştu; evet, Vergilius, bu hep nefret edilen ve hep tekrar yaşanan hayatı kötüye kullanmıştı, kendini aşmak için, kendi kendisinin üzerine yükselebilmek için, bütün sınırların, zamandan olan ne varsa hepsinin ötesine geçebilmek için kötüye kullanmıştı; sanki onun için herhangi bir çöküş yokmuşçasına, sanki zamana, yeryüzü mahpusluğuna, yaratılmış olanlar arasına geri dönmesi söz konusu değilmişçesine, sanki önünde hiçbir uçurum açılmayacakmışçasına, bu hayatı kötüye kullanmıştı —

—: "Meme çocuğu!", "Sidikli piç!", "Boktan herif!", "Yaramazlık yaptığın için şimdi seni eve götürüyorlar, değil mi?", "Kıçına bir tenkıye takıp oturağa oturtacaklar seni!" kahkahalar yağmaktaydı bütün pencerelerden —

—: ama sadece kadınların kötücül, fakat haklı bir alayla ona sövüp sayan ve kısır çılgınlığını gözler önüne seren sesleri miydi burada yankılanan? Burada ne yankılanıyorsa, yeryüzü kadınlarının seslerinden, yeryüzü insanlarının seslerinden, yeryüzündeki çılgın yaratıkların seslerinden daha güçlü değil miydi? Ah, evet, zamanın kendisiydi kötücül bir alayla Vergilius'a seslenen, bütün o emici gücüyle ve seslerinin çeşitliliğiyle, değiştirilemez biçimde akıp giden zamanın kendisiydi, bu güç, zamanda ve sadece zamanda vardı, ve kadınların seslerinde cisimleşmişti, böylece Vergilius'un ismi, onların küfürleriyle silinip gidecekti; Vergilius da isminden ve ruhundan soyunmuş olarak, bütün şarkılardan, yüreğinin şarkı gibi zamandan yoksunluğundan soyunmuş olarak gerisingeri gece gibi anlatılamaz olana ve varlığın topraklarının içine batacak, artık silinmiş bir hafızanın son kalıntısı olan o en acı utanç noktasına kadar aşağılanacaktı —

—: zamanın bilge sesleri, kaderin ve pençelerinin kaçınılmazlığını bilen sesler! Ah, onlar biliyorlardı Vergilius'un da değiştirilemez olandan kaçamadığını, bütün çılgınlıklara rağmen binmek zorunda kaldığı ve onu bir kader gibi gerisingeriye taşımış olan bir geminin varlığını biliyorlardı; ah, evet, onlar yaratılmışların soyundan gelenlerin oluşturdukları nehri bilmekteydiler; o nehir ki, çıplak sahillerin arasından, o sahilleri doğurmuş ilk-çamur tarafından kuşatılmış olarak ve kendisi de çıplak, yoluna devam etmekteydi; ne üstünden geçen bir gemi, ne de eteklerinde yetişmiş bir bitki örtüsü vardı, bu ikisi de saydam bir çılgınlıktı sadece, ama yine de kaderleri, gerçeklikti, çılgınlığın göze görünmez gerçekliği, ve yine onlar bilmekteydiler ki, kaderin önceden işaretlediği kim varsa, yeniden o nehre dalmak zorundadır ve yeniden daldığı noktayı, bir zamanlar yüzeye çıktığını sandığı noktadan ayırt edebilmek elinden gelmez, çünkü dönüşün kaderin çemberini kapatması öngörülmüştür —

—: "Bekle, seni elimize geçireceğiz yakında, seni dalkavuk seni!" diye yankılanıyordu yaygaracı sesler —

—: ve sadece kadın sesleriydi işte, kötücül alaylarla yüklü sesler, sanki Vergilius aldatıcı bir özgürlüğün peşinde koşmuş, ama şimdi de

gizlice eve dönmek isteyen yaramaz bir çocukmuş gibi; daha da ötesi, dolambaçlı, hatta tehlikeli yollardan geri getirilmek zorunda kalman, sadece böyle kötü bir yolculuktan dolayı bile, evet, aslında sadece bunun için azarlanması gereken bir yaramaz çocuk; evet, bir yaygaraydı, ama yine de anaların suçlayıcı sesleriydi; zamanın karanlığıyla dolu sesler; onlar, kader yolunun çizdiği çemberin hiçliğin uçurumunu kuşattığını bilmekteydiler, yolculuklarını kısa kesmek zorunda kaldıkları ânda kaçınılmaz olarak sıradanlığın uçurumuna yuvarlanan bütün çaresizleri, yolunu şaşırmışları, tükenmişleri bilmekteydiler — ah, fakat aslında burada tek tek herkes yolculuğunu yarıda kesmek zorunda değil miydi? İçlerinde gerçekten yolun sonuna kadar gidebilen tek bir kişi var mıydı? —, ve aslında öfkeli azarlayıştan korkuyla yankılanan şey, her annenin sonsuz arzusuydu, her çocuğun hep doğduğu gibi çıplak kalmasına, ilk sığınağının güvenliğinin mahpusluğunda tutulmuş, yeryüzünün hızla akıp giden zamanlarının üstüne yatırılmış, Yaradılış’ ın nehrine yatırılmış kalmasına yönelik arzu; yumuşak bir hareketle havaya kaldırılmış ve sonra yine yumuşacık, bunların içersinde kaybolmuş, sanki herhangi bir kaderi yokmuşçasına —

—: “Sen, çıplak herif! işte sen busun, anladın mı, çırılçıplak!” —

—: ve kendisinden kaçılması imkânsız anne —, rehberlik yapan delikanlıyı bu yolu seçmeye iten, ne olmuştu? Şimdi başarısızlığa uğramayacak mıydı? Anaların seslenişlerinin çekim gücüyle duraklamıştı kafile, sanki bir daha hiç yoluna devam etmeyecekmişçesine, iğrenç bir bekleyişle durakladı, ama sonra, bir çözülüşle tekrar devam edildi, basamak basamak, Sefalet Sokağı’nda tırmanarak —

—: her şeye rağmen, seslerdeki anaç güç yetmemiş miydi oraya ebediyen bağlamaya? Bu seslerdeki bilgileri, çekime kapılmış olanı tekrar serbest bırakmalarına yol açacak kadar eksik ve derme çatma mıydı? Ah, kendisi doğuş olan ve bundan dolayı yeniden doğuş hakkında hiçbir şey bilmeyen, hiçbir şey bilmek istemeyen annenin zayıflığı; doğumun geçerli olabilmek için yeniden doğuşa ihtiyaç duyduğunu, ama her ikisinin de, yani doğumun da, yeniden doğuşun

da, yanlarında Hiçlik yer almasa, Hiçlik, ebedi ve değişmez son dölleyici olarak arkalarında durmasa geçerlik kazanamayacağını kavrayamayan annenin zayıflığı; evet, ancak olmak ile olmamak arasında bulunan ve mırıldanan bir suskunluğa bürünmüş bir yakınlığın oluşturduğu bu kopmaz bağın, sonsuzluğun, özünde insan ruhunun özgürlüğü demek olan büyüklükten kaynaklandığını kavrayamayan zayıflık; o ruhun hakikatin ta kendisi olan sonsuzluk şarkısı; delilik ürünü bir yanılsama veya büyükleniş değil, fakat insanoğlunun hiçbir kötücül alayla küçümsenemez kaderi, insanın bahtının o korkunç ihtişamı —

—: evet, hep yeniden doğuşun yoluna yöneltilmek, insanın ilahi kaderidir, ve tanrıların kaderinin de insanın algılayabildiği yanıdır, ikisinin değişmez ortak misyonudur; Sonra'nın Önce'ye dönüşebilmesi, ve yolun her noktasının bütün geçmiş ile bütün geleceği kendi içinde birleştirmesi için çemberi bir defa daha sonuna kadar aşabilmek, her ikisinin, insanın ve tanrıların söndürülmesi imkânsız, kader hükmündeki umududur; eşsiz bir Şimdi'nin şarkısına hapsolmuş, mutlak özgürlük ânının taşıyıcısı, tanrılaşma ânının taşıyıcısı; evrenin sonsuzluğa ait bir hatıraymışçasına algılanışının çıkış noktası olan bir ânın zaman karşısındaki bu özgürlüğü —

—: tozutup duran, bir türlü sonu gelmeyen lanetli sokak; belki de son bulma hakkı tanınmamış sokak; ta ki, içinde küfürlerden, günahlardan, lanetlerden yana ne kalmışsa, onları da boşaltana kadar, ve hep daha ağırlaşan bir tempoyla, basamak basamak derlenebiliyordu bu sokak boyunca —

—: suçun bütün çıplaklığı ile gözler önüne serilmesi, çıplak hakikatin çıldırmışlığı —

—: ve evet, tanrıların insanoğluna biçtikleri o değiştirilmesi imkânsız kader, yeryüzüne inmek zorunda kalmak, yeryüzü mahpusluğuna, kötülüğe, günaha inmek zorunda kalmak, öyle ki, lanet kendini önce ölümlü dünyada tüketsin, çember önce ölümlü dünyada tamamlansın, ve Hiçliğin araştırılamazlığının ve doğuşun o araştırılamaz varoluş zemininin çevresini gittikçe daralarak kuşatsın;

o doğuş ki, zamanı geldiğinde, Tanrı ve insan görevlerini yerine getirdiklerinde, yaratılmış olan ne varsa hepsinin yeniden doğuşuna dönüşecektir —

—: evet, insanoğlunun kaderinden kaynaklanan o değiştirilemez görevi; Tanrı'nın yolunu, kötücül alaylarla yadsınamazlığın yolunu, Tanrı'nın ve insanların ulaşmak için ortaklaşa çaba harcadıkları o sonsuz yeniden doğuşun yolunu açma görevi; anneden bağımsız kılınmış —

—: ama şimdi burada o Sefalet Sokağı vardı, basamak basamak geçilmeye çalışılan; burada lanetin korkunçluğu vardı, sefaletin kustuğu haklı ve kötücül alayların korkunçluğu vardı, ve Vergilius, sefaletten körleşmiş, lanetler yüzünden körleşmiş, evet, Vergilius, başını saklamış olmasına rağmen yine de duymak zorundaydı bütün bunları. Neden buraya getirilmişti? Çemberi kapamanın ona nasip edilmediği gösterilmek mi istenmişti? Hayatının yayını hep daha fazla, hep daha fazla, ta ölçüsüzlüğe kadar gerdiği, sıradanlığın hiçliğini küçültecek yerde büyüttüğü gösterilmek mi istenmişti? Böyle bir iğreti sonsuzlukla, kendini böylesine iğreti soyutlayışıyla aslında sadece yeniden doğuş hedefinden gittikçe daha çok uzaklaştığı, gittikçe daha çok uçuruma yuvarlanma tehlikesinin tehdidi ile karşı karşıya olduğu görülmesi mi istenmişti? Burada gördükleri, uyarı mıydı şimdi? Veya uyarıdan da öte, artık tehdidin ta kendisi miydi? Ya da gerçekten dönüşü olmayan, kesin çöküş müydü? Zorlayarak genişlettiği yörüngesinin zirvesi, iğreti bir tanrısallık olmuştu; alkışlara ve esrikliğe doğru zorlama bir genişleyiş; iktidarın ve ünün ihtişamlı yaşantılarına doğru bir genişleyiş; Vergilius'un, asla son bulmayan bir şimdiki zamanın hatırlama gücünü, ilahi bir çocukluğun asla bitmeyen sürekliliğini ele geçirmek için yalnızca her şeyi kâğıda dökmesinin yeterli olacağını sanarak, çılgıncasına şiirim ve bilgim diye nitelendirdikleri aracılığıyla meydana gelmiş bir genişleyiş; ve işte şimdi, bu tutumun çocukça bir iğreti tanrısallık, kendini yakışık almaz bir şekilde Tanrı'ya eş koşma olduğu ortaya çıkıyordu; ve işte şimdi Vergilius, bütün kahkahalar karşısında savunmasızdı, kadınların çıplak kahkahaları, aldatılmış, ama aldatılmaları imkânsız

annelerin kahkahaları karşısında savunmasızdı; bu annelerin koruyucu şemsiyelerinden kaçamayacak kadar zayıftı; fakat en zayıf olduğu ân, çocukça Tanrı'yı oynamaya kalkıştığı ândı. Ah, evet, kahkahaların çıplaklığına herhangi bir şekilde karşı koyabilmek imkânsızdı, hiçbir karşı kahkaha, bu kötücül alaylar karşısında dayanamazdı, onların karşısında kendi çıplaklığını örtmekten, kendi çehresinin çıplaklığını saklamaktan başka çare yoktu, ve Vergilius, yüzü örtülü olarak tahtırevanında yatıyordu; bu örtünmüşlüğü daha sonra, kafile nihayet bütün duraklamalara rağmen ve basamak basamak ilerleyerek, beklenenin gerçekten aksine, sokağın cehennemden farksız gırtlağından, kahkahaların cehennemden farksız vahşetinden azat edildiğinde de devam etti, ve tahtırevanın eskisine kıyasla daha sakin hareketlerle dalgalanmaya başlamasıyla, kafilenin yeniden daha düzgün bir yolda ilerlemeye başladığı anlaşıldı.

Elbette ilerleyiş, bu yüzden kayda değer bir hız kazanmadı; yine ancak adım adım öne doğru gidilebiliyordu, hatta tempo, öncesine oranla belki daha da düşmüştü; gerçi bunun nedeni artık, açıkça da hissedilebildiği üzere, yola kötü niyetle çıkarılan engeller değil, fakat bu noktada itişip kakışan bir kalabalığın yeniden artmış olması ve göründüğü kadarıyla artmayı da sürdürmesiydi; bu, insanların karmakarışık konuşmalarından, kokularından, buharı gittikçe yoğunlaşan insan sıcaklığından belli oluyordu. Ne var ki Vergilius, artık Sefalet Sokagı'nı duyamayacak kadar uzaklaşılmış olmasına rağmen, kaba saba yankılanan küfürleri sanki hâlâ kulağında hissetmekteydi, hatta içinde, bu küfürler özellikle arkasından gelmişler, Emys'ler gibi, avlamak ve acı çektirmek üzere kendisini takip etmişler gibi bir his vardı; ama bu küfürlerin birincisinden geri kalmayan ikinci bir amacı da, dört bir yandan yükselen, hızla artan ve İmparator için düzenlenmiş şenliğin yeniden yakınına gelindiğini gösteren kitle gürültüsüyle birleşmekti; böylece takibin işkencesi, bütün bu şenlik gürültüsüyle, bu iktidar gürültüsüyle, bu sarhoşluk gürültüsüyle gerdeğe girmiş olarak etkisini hiç azalmaksızın devam ettirecekti, ve Vergilius, bütün bunların farkına varırken, iç dünya ile dış dünyadaki ses kitlesinin farkına kendini savunma olanağı

bulamaksızın varırken, çarpıcı acısıyla neredeyse kendinden geçecek ölçüde aciz kalarak farkına varırken, ışık da herhangi bir savunmayı aynı ölçüde imkânsız kılarak öylesine dayanılmaz bir gürültücülüğe, dayanılmaz bir parlaklığa büründü ki, acayip bir yırtıcılıkla henüz kapalı olan gözkapaklarına sızdı ve bunları açılmaya zorladı; ne var ki gözkapaklarının başlangıçtaki o isteksizlikle karışık çekingenliği çok kısa bir sürede faltaşı gibi açılmış bir dehşete dönüştü: bu ışık kitlesi, Vergilius'ün yüzüne cehennem ateşi gibi çarptı, içinden kafa kafaya vermiş insanlardan oluşma bir nehrin akıp gittiği, orta genişlikteki yolun sonundan yansıdı, orada kıpırdanan her şeyi zorla ve kendiliğinden oluşma bir akışa dönüştüren, sihirli bir ışık kaynağıymış gibi yansıdı, öyle ki, neredeyse tahtırevanın bile kendiliğinden bu akıntıda yüzmekte olduğu, akıntıyla sürüklendiği, artık taşındığından söz edilemeyeceği düşünülebilirdi, ve atılan her adımla, her öne kayışla birlikte o esrarlı, uğursuzluk tiryakisi, anlamsız ve muhteşem çekim gücünün yoğunluğu daha da hissedilir oldu, daha korkunçlaştı, daha acil, daha zorlayıcı bir hal aldı, yüreklere daha da işleyip yakınlaştı, büyüdü, büyüdü, ta ki sonunda kendini bütün çıplaklığıyla açığa vurana kadar; kendini tam da o ânda, itilen, çekilen, taşınan tahtırevanın havada yüzercesine yalpa vurduğu ve sokağın ağzına vardığı o ânda açığa vurdu; çünkü şimdi burada ânsızın, çevresi meşalelerle süslenmiş, gürültüyle kuşatılmış, her türlü ışıklı gölgeden, bütün sesli gölgelerden yoksun, gölgesiz bir ışık ve gürültü körleşmesinin tam ortasında, parıltılar saçan İmparatorluk sarayı görünmüştü; kısmen şehirdeki binalardan biri gibiydi, kısmen bir kaleyi andırıyordu, bir yanardağ misali yeraltı parıltıları içersinde, zırh şeklinde hafif kamburlu, neredeyse daire gibi yusyuvarlak bir meydanın ortasında yükseliyordu, ve bu meydan, sanki yaratılmışlar soyunun kümeleşmesinden oluşma tek bir tufandı, kümeleşmiş, şekillenmiş, şekillenmekte olan, için için kaynayan insan humusuydu, hafiften parlayan gözlerin ve yine hafif pırıltılar saçan bakışların tufanıydı; bütün bu gözler ve bakışlar, coşku içersinde bir donmuşlukla, başkaca herhangi bir içerikten yoksun, hiçbir gölgenin üstüne düşmediği bir korlaşmayı andıran tek bir hedefe odaklanmıştı; insanlardan oluşma bu ateş tufanı, bu alev sahilini

yalamanın açgözlülüğüyle kıvranıyordu. Böylece kale, çevresi meşalelerle sanlı olarak, hem karşı konulamaz, hem de baştan çıkarıcı bir güçle yükselmekteydi; önüne geçilmesi imkânsız bir biçimde baştan çıkarılmış, itişip kakışan, kesik kesik soluyan, ayaklarını yere vuran sürünün tamamı için anlam kazandırıcı ve yön belirleyici bir hedef niteliğiyle yükselmekteydi; sürünün, dizginleri koyuverilmiş özlem dolu bilinciydi, dizginleri koyuverilmiş yön tutkusuydu, fakat bundan ötürü de dehşet verici, ıslaklığı koyu bir buhar gibi hissedilen, çözümü imkânsız bir bilmecenin gücünün sembolü gibiydi; tekil hayvan için kavranılması imkânsızdı, tekil insan için kavranılması imkânsızdı, anlaşılması öylesine imkânsızdı ki, alevler arasındaymış gibi gözüken binanın içinde mahpus kalmış ve oradan yayılan olağanüstü çekim gücünün anlamına ve nedenine ilişkin soru, cevaplardan korkarcasına, cevaplara umut bağlamışçasına her birinin iç dünyasını kasıp kavurmaktaydı, ve her ne kadar hiç kimse kendi kendine bir cevap vermeyi başaramıyorsa da, cevapların düşünülebilecek en basiti ve en yetersizi bile, bilincin kurtuluşu, insanlığın ve ruhun kurtuluşu, varlığın kurtuluşu niteliğiyle sanki umutları gerçekleştirici bir etki yaratıyor, böylece de gururla ilan edilmeye değer hale geliyordu —, “şarap” deniyordu, “bedava şarap” ve “İmparatorluk muhafızları” deniyordu, ve “Sezar konuşacak” deniyordu, ve ânsızın birisi, güçlükle soluk aldığını belli eden bir sesle herkese ilan etti: “Para dağıtmaya başladılar bile!” İşte kale, onlara baştan çıkarıcılığını böyle yayıyordu, ve insanlar, bu büyük baştan çıkarıcılık kuşku götürür bir hale gelmesin diye, özlemle kavuşmak istedikleri esrarlı duvarın önünde onları bekleyen kesin düşkırıklığı, vahşice arzunun, pay kapmaya yönelik büyük özlemin şiddetini asla zayıflatmasın diye, kendi kendilerini ve birbirlerini kışkırtıyorlardı: bunca büyük bir umuda karşılık cevaplar ucuzdu, seslenişler, kışkırtmalar ucuzdu, ama buna rağmen her defasında kitlenin içinden, bedenlerin içinden, ruhların içinden bir sarsıntıdır geçiyordu; boğa kadar güçlü, ahlaksız mı ahlaksız, karşı konulamaz, ortak hedefe yönelik, sıkılmış bir yumruk gibi yoğun bir gümbürtü ve tepinme, hamle üzerine hamleyle alevler içersindeki bir hiçliğe atılıyordu. Ve yine sıkılmış bir yumruk kadar yoğun sürü kokusu, meşalelerin dumanıyla ağırlaşmış olarak, başların üzerinde

dalgalanıyordu, duman yakıcıydı, solunabilmesi imkânsızdı, öksürtücüydü, boğucuydu, tembel tembel, tabaka tabaka birbirlerinin üstüne yığılmış kalın duman bulutları hareketsiz havanın içersinde öylece kalakalmıştı; evet, cehennem sisinin ağır, parçalanamaz, içine sızılamaz tabakalarıydı bunlar, cehennem sisinin tavanıydı! Buradan artık hiçbir çıkış yok muydu? Kaçış imkânı yok muydu? Ah, geriye! Gemiye geri dönülmeliydi, orada huzur içinde ölebilmek için! Delikanlı neredeydi?! O, geriye giden yolu göstermeliydi, göstermek zorundaydı! Kimdeydi karar verme yetkisi?! Ah, evet, kitleye, onun hareketlerine bir defa bu kadar saplanıldıktan sonra, artık verilebilecek herhangi bir karar yoktu, ve karar verilmesi için çağrıda bulunmak isteyen ses, kendini nefesten kurtaramıyordu; ses, kör olmuştu! Öte yandan genç çocuk, sessiz çağrıyı duymuşçasına, yukarıya bir gülümseme yolladı, neşeli bir özür dilemeyle, neşeli bir güvenle, neşeli bir avutmayla dolu bir göz gülümsemesiydi bu, artık çoktandır her türlü kararın ötesine geçildiğini bilen bir gülümsemeydi, alınan kararın doğru karar olacağını bilmekteydi, ve bu, gelmekte olanın bütün korkunçluğuna rağmen sevinç aşılıyordu. Çevredeki kafa kafaya vermiş yüzlerden, bu her günkü yüzlerden, elbette şimdi çok daha yoğunlaşmış olarak, yeme ve içme tutkusu yansımaktaydı; ve kendi kendini de aşan bu yoğunlaşma, neredeyse artık öbür dünyaya ait bir coşkuya dönüşmüştü; bu acımasız öbür dünya, bütün sıradan bugünleri dünyalar kadar arkasında bırakmıştı ve olağanüstü bir iktidarı temsil eden, parlak hedefin ânlık şimdiki zamanından başkaca bir şey tanımıyordu; hedef, coşkuyla özlenmiş, istenmiş ve talep edilmişti; özlenmiş, istenmiş ve talep edilmişti ki, bu şimdiki zaman, sözü edilen yoğunlaşmanın hayatının tamamını gölgelendirsin, onu bir paylaşma durumuna getirsin; orada, sarayda oturanın iktidarını, tanrılaştırılmasını, özgürlüğünün enginliğini ve sonsuzluğunu paylaşabilsin. Kalabalık, sarsıntılar içersinde, dalgalar halinde, titreyerek, zorlanarak, patlayacakmışçasına güçlükle nefes alarak ve inleyerek öne doğru hareket etmekteydi, bir ölçüde esnek bir direnişe doğru ilerliyordu; bu direnişin varlığı tartışmasızdı, çünkü o da kendini sarsıntılı karşı dalgalar halinde dışavuruyordu, ve bu güçlü, zorbaca öne ve arkaya hareket sırasında her yandan topallayanların, ayaklar altında ezilenlerin, yaralıların ve hatta belki

de ölmek üzere olanların çığlıkları yükseliyordu; bu çığlıklar acımasızca duymazlıktan geliniyor, veya daha da beteri, alay konusu oluyordu, ama her durumda fırtına gibi her yeri kasıp kavuran bir gürültü tarafından boğuluyor, alevlerden yükselen çatırtıyla paramparça oluyordu. Artık tek önemli olan, canavar kesilmiş bir Şimdiydi; sonsuzluğa uzanırcasına çoğaltılmış, sadece sürüye özgü bir Şimdi; sürülerin böğürmeleriyle ortaya saçılmış, gürültünün uçurumuna yuvarlanan, aynı zamanda da gürültüden dışarıya fırlamış bir Şimdi; hissettiklerinde kargaşaya düşmüş, duyularını kaybetmiş olanlar tarafından, deliler ve ruhlarını kaybettikleri için her türlü anlamdan soyunmuş olanlar tarafından ortaya saçılmış; ama yine de bütünü ve anlamı bağlamında öyle bir yoğunluk noktasında ki, geçmiş ve gelecek adına ne varsa hepsini yutmuş, hatırlamanın bütün derinlik boyutlarını içine almış, en uzak geçmişi ve en uzak geleceği anaforunun içine saklamış! Ah, insanın çeşitliliğinin büyüklüğü, özleminin uçsuz bucaksızlığı! Ve şimdi Vergilius, uyanıklığı içersinde süzülerek, kükreyen kafaların üzerinde süzülürcesine taşınarak, tozutmuş Brundisium'un şenlik ateşlerinin üzerinde, süzülürcesine yüksekte taşınarak, Şimdi'nin süzülüp giden ânları boyunca yüksekte tutularak, değişmezliğin çemberinde zamanın akışının sınırsız kısalışını yaşamaktaydı: her şey ona özgüydü, her şey ona eklenmişti, onundu, hem de daha en baştan sonsuza kadar sürecek bir eşzamanlılık niteliği ile nasıl ona ait idiyse öyle, ve çevresinde yanan, Troya'ydı, çağların asla sönmeyecek olan yangınıydı, ama o, yangınların üzerinden süzülüp giden Vergilius, evet, o, Ankhises'ti, hem kör hem de görendi, tanımlanabilmesi imkânsız bir hatırlamanın gücüyle, aynı zamanda hem çocuk hem de ihtiyardı, oğulun omuzlarında taşınmaktaydı, kendisi, dünyanın şimdiki zamanıydı, Atlas'ın omuzlarında, devin omuzlarında taşmıyordu. Ve böylece adım adım saraya doğru gidiliyordu.

Sarayın yakın çevresi muhafızlarca kordon altına alınmıştı; silahlı muhafızlar, öne doğru uzatılmış mızraklarıyla birbirlerine yapışık düzende durmuş, sürekli akan kitlenin ilerleyişini engellemekte ve bu kitle karşısında, kendini meydanın kenarından başlayarak göstermeye başlayan dalgalı geriye akış içersinde varlığını hep belli

eden o esnek engellemeyi sergilemekteydiler. Kordonun arkasında ise, Roma’dan buraya gelişleri açıkça önemli bir olayın cereyan etmekte olduğunu gösteren Praetor’lar, şeref nöbetini tptmaya başlamışlardı; bu askerlerin, savaş düzeni içersinde, devriyelerle, nöbet ateşleriyle ve büyük kantin çadırlarıyla varlığı, geniş ve iri yan bir dilim halinde yayılmış, korkutucu bir eylemsizlikti; kantin çadırlarından dışarıya bedava şarabın umudu ve kokusu, aldatıcı olmakla birlikte isteyerek inanılan bir ihtimal olarak taşmaktaydı. Seyirciler, ancak buraya kadar gelebiliyorlardı; daha öteye geçemiyorlardı. Ve burası, hayat ile ölüm arasındaki her karar gibi, her biri bunların ikisini de içerdiğinden, hayatın her ânı gibi, umut ile düşkırıklığının tedirgin ve gergin bir atmosferde birbirini dengelediği noktaydı, ve ateşin sıcak soluğu bütün bu koşuşturmaları okşadığında, miğferlerin yüksek tüy demetlerini dalgalandırdığında ve altın kaplı zırhlan parlattığında, muhafızların bağırmaktan kısılmış, fakat her şeyi bastıran “Geriye!” komutları gürültülü saldırının karşısına dikildiğinde, evet, işte o zaman çılgınlık, ânsızın fışkıran bir alev gibi soluksuzluğa dönüşüyordu, ve kurumuş dudaklı, sarkık dilli yüzlerdeki bakışlar, inatçı ve tutkulu bir ifadeyle ölümsüzlüğün ânlık şenliğine dikiliyordu, çünkü zaman, bıçak sırtında durmaktaydı. En büyük kargaşa, özellikle Sezar'ın içeriye girişinin ardından onun aralarından geçmiş olduğu çifte sıralar düşüncesizce çözülmüş olduğu ve böylece zincirlerinden boşanan kalabalığı artık hiçbir şey engelleyemediği için, sarayın kapısındaydı; kalabalık, sanki bir huninin içinde oluşan anafora kapılmışçasına her türlü düzenden yoksun, her iki yanındaki meşaleler dizisiyle alevler içersindeki bir gırtlağı andıran bu kapı girişine doğru koyu bir sıvı gibi akıyordu, orada birikiyor, sonra yeniden dışarı atılıyordu; bu, haykıran, inatçı, kaba saba, yerinde tepinen, tutkudan kudurmuş bir topluluktu: insan kendini bir İmparatorluk mekânından çok bir sirkin kapısında zannedebilirdi, burada, girişteki denetim ile savaşan itiş kakış, işte böylesine çılgındı, görevlileri atlatıp geçmek peşinde olanların kurnazlıkları, işte böyle bir çeşitlilik sergilemekteydi, yetkili olduklarına inanılmayanların veya kalabalığı aşırı beklettiklerine inanılanların bağrışları, işte böylesine öfkeliydi, ve yaşlı saray hizmetlisinin yararı şimdi anlaşılan bir sözü üzerine korumaların

derhal içeri bırakılmasıyla, kim olduklarına bakılmaksızın denetim işlemleriyle rahatsız edilenlerin öfkesi kaynama noktasına varmıştı; bu kişiler, geri plana atılmaları yüzünden kendilerini aşağılanmış hissediyorlardı, insana ait ne varsa, hepsinin ve insan elinden çıkma bütün düzenlemelerin ne kadar aşağılık olduğunu hissediyorlardı, ve bunun bilincine ânsızın varmışlardı, çünkü tek bir kişiye ayrıcalık tanınmıştı, onun ayrıcalıklı olmasına izin verilmişti, ve bunun yalnızca bir ölümcül hastaya ve ölüme yakışan bir ayrıcalık olması da durumu değiştirmiyordu. İnsanlar arasında hemcinsim aşağılama eğiliminde olmayan kimse yoktur, ve aşagılanışın kendini adsız ve tarifsiz bir şekilde hep yeniden açan ve kapayan kargaşası içinde, insanoğlunun insan olabilme konusundaki kendi yetersizliği, ona bağışlanmış, ama taşımayı başaramadığı bir saygınlığa ait kaygıları uyuklar. Büyük kapı girişinin sıcak ve daracık anaforu içersinde aşağılanma, aşağılanmaya karşı savaşmaktaydı. Bu durumda arka tarafta, avluda, açgözlü kavgadan kaçabilmiş, yeraltı dünyasının çiğ renkli ışık parlaklığından kaçabilmiş olan Vergilius'un kendini, bütün sokaklar boyunca ve dışarıdaki meydanda peşinden gelmiş olan küfürlerden kurtulmuş sayması şaşırtıcı değildi, ve bu, neredeyse deniz tutmasının geçmesinden sonraki rahatlamayla neredeyse aynı duyguydu, oysa şimdi vardığı yer, sakin olmaktan çok uzaktı ve avlu düzensizlikten neredeyse patlamak üzereydi. Fakat bu, yalnızca görünüşte bir düzensizlikti; böyle olaylara alışkın olan İmparatorluk hizmetlileri mutlak bir disiplin sağlıyorlardı, ve çok kısa bir süre sonra sarayın resmi görevlilerinden biri de, elinde bir konuk listesiyle, geleni karşılamak üzere tahtırevana yaklaştı; kayıtsız bir ifadeyle, kendisine konuğun adını fısıldattığı hizmetliye dönük dururken, yine kayıtsızca adı dinledi, listede üstünü çizdi; öylesine umursamazdı ki, bu tavır ünlü bir şaire doğrudan bir hakaret gibi gelebilirdi; öylesine hakaret gibiydi ki, şair, hizmetlinin söylediğini onaylamak ve vurgulamak zorunluluğunu duydu: “Evet, Publius Vergilius Maro, benim adım bu,” dedi ve aynı zamanda da son derece öfkelendi, çünkü bu yaptığına bile sadece nazik, ama kayıtsızlığı belli eden bir baş eğmeyle cevap verilmişti, ve kendisinden destek umduğu çocuk bile hiçbir tepki göstermemiş, yalnızca boyun eğer bir tavırla şimdi resmi görevlinin işareti üzerine ikinci avluya doğru harekete geçen

kafileye katılmakla yetinmişti. Ama öfke fazla uzun sürmedi, tahtırevan şimdi neredeyse tamamen sessiz ve fıskiyelerin damlacıklarıyla nemlenen bahçeli avluya taşındığından ve Sezar'ın konuklarına ayırmış olduğu Megaron'un önüne bırakıldığından, Vergilius'un öfkesi şimdi gerçekten çevresini saran sessizlikte eridi; kapının önünde evde çalışan köleler, karşılama için dizilmişlerdi, ve tahtırevanı getiren yabancı taşıyıcılar yollandı. Genç çocuğa da farklı davranılmadı; harmani sırtından alındı, ve çocuk yerinden kımıldamayıp sadece gülümsemekle yetinince, resmi saray görevlisi onu haşladı: "Hâlâ ne duruyorsun burada? Çabuk çek git!" Çocuk, sevimli ve haylaz bir ifadeyle durmayı sürdürdü, gülümsemesi de devam ediyordu, bunun nedeni belki rehberliğine karşılık gördüğü kaba davranıştı, ama belki de ve buna ek olarak, buradan ayrılmasını asla sağlayamayacak bir çabanın boşuna oluşuydu. Bununla birlikte — bu kalışın herhangi bir anlamı var mıydı? Arzu edilmeli miydi bu kalış? O, yani yorgun ve yalnız kalma ihtiyacı içersindeki bir hasta, ne yapacaktı bu gençle?! Ve öte yandan, ne kadar tuhaftı bu yalnız kalma korkusu! Genç rehberi bundan böyle kaybetme korkusu, ne kadar tuhaftı! — "O, benim katibim," dedi, ve bu, neredeyse iradesi dışında söylenmişti, sanki içinden yabancı biri konuşmuştu, hem yabancı hem de karanlık bir biçimde tanıdık bir şey, kendi iradesinden daha büyük bir irade, iradeden yoksun, fakat buna rağmen zorlayıcı ve olağanüstü bir irade, gece. Gecenin içinden göveren sessiz ve güçlü bir arzu. Bahçe sessizdi, çiçeklerin soluklan sessizdi, iki fıskiyenin şırıltıları sessizdi; sonbaharın ortasında ilkbahar gecelerini çağrıştıran karanlık—kırılgan, hafif ve nemli bir güzel koku, tarhların üzerinde serin ve incecik bir örgü gibi dalgalanmaktaydı; ve bu örgünün dokusu içersinde, hafif bir tül perde gibi, kimi zaman yakından, kimi zaman da uzaktan olmak üzere, öndeki binadan gelen müzik de vardı; perde perde, tınılarla yankılanan bu müzik, üstüne çalpara noktacıkları işlenmiş, seslerin kurşuni sisi üstüne yayılmıştı, ötelerdeki şenlik, bu sis aracılığıyla kendi kendisinin üzerine yükselerek hafiften sızıyor, bir yerde kulakları tırmalayıcı bir ışık gürültüsü, bir başka yerde de sadece yumuşacık ve ezgilerle örülü bir duman olarak, gecenin dev boşluğunda dağılıyordu; gökyüzünün avlunun üzerine gerilmiş karesi

şimdi yine yıldızlan görülür kılıyordu, yıldızların ışıktan soluğu, altlarından geçen dumanlı bulutlarla orada burada perdelenmelerine rağmen, şimdi yine görülebiliyordu, fakat ezgilerin sisi bu soluklara da damlalar halinde sızıyor, soluklar, bütün avluyu dolduran, her şeyi saran, esip solan sisli mırıldanmalara karışıyordu; nesneler, kokular ve sesler birbirine karışmış, gecenin sessizliği içersinde göğe doğru yükselmekteydi, ve ötede, duvarın dibinde, sert kabuklu gövdesi belli belirsiz aydınlatılmış, çatı seviyesine kadar yükselen bir palmiye, kaskatı donup kalmışlığı içersinde kara bir yelpaze gibi ve yüzü asık, durmaktaydı; o da geceyi taşıyordu.

Yıldızlar, gece! Evet, geceydi, sonunda gece gelmişti! Ve Vergilius'ün ağrıyan göğsüyle derin derin içine çektiği şey, gecenin ezgilerinin karanlıklarla örülü, nemli ve yoğun soluğuydu. Ama artık fazla oyalanmıştı, şimdi tahtırevanda doğrulabilmek için bir şeyler yapması gerekiyordu; o can sıkıcı doktoru gemiye kadar göndermiş olan İmparatorun ilgisinin buraya kadar uzanamamasından ve ne kadar güçsüz olduğunun göründüğü kadarıyla kimsece bilinmemesinden dolayı öfkeliydi; bu arada içinde Aeneis'in bulunduğu bavul, çoktan binaya taşınmıştı bile, ve şimdi yapılması gereken, hemen onun arkasından gitmekti. Vergilius, doğrulurken: “Gel, yardım et bana!” diye emrederek çocuğu yanma çağırdı, ve sonra, çocuğun omzuna dayanarak, merdivenin ilk basamaklarından çıkmaya çalıştı, ama hemen ardından doğal olarak kalbinin, göğsünün ve dizlerinin iflas ettiğinin ve gücünü abartmış olduğunun farkına vardı; kendini iki köle tarafından yukarıya taşıtmak zorunda kaldı. Böylece üç kat çıkıldı, önden konukların listesinin yazılı olduğu ruloyu bir mareşal âsâsı gibi kalçasına bastırarak tutan, hiçbir şeyi umursamaz tavırlı resmi görevli gitmekteydi, onu eşyaları taşıyan köleler bir sürü ayak sesiyle izliyorlardı, ve sonra, yukarıda daha önceden hazırlanmış olan, havadar konuk odasına varıldığında, bu odanın sarayın güneybatıdaki kuleyi andıran köşesinde bulunduğunu anlamak güç olmadı; şehrin damlarının epey üzerinde kalan ve açık duran kemerli pencerelerden içeriye serin bir hava, unutulmuş karaya, unutulmuş denize ait serin bir hatıra giriyor, gecenin soluğunu, toprağı ve denizi çağrıştıran, hoş bir koku ile oda boyunca

taşıyordu; odanın ortasındaki çiçeklerle süslü, çok kollu şamdanda mumların alevleri, esintiden yana yatmış olarak yanmaktaydı, duvardaki sebil, küçücük mermer basamaklarına sudan incecik bir tül sermekteydi, sivrisinek ağının altındaki yatak yapılmıştı, ve yatağın yanındaki masaya da yemekler ve şarap konmuştu. Hiçbir şey eksik değildi, cumba penceresinin içinde etrafı seyredebilmek için bir koltuk vardı, sandalyeli oturak ise odanın köşesine yerleştirilmişti; bavullar, açılmaya hazır vaziyette konulmuştu, içinde elyazmalarının bulunduğu bavul ise sahibinin özel isteğiyle yatağa doğru itilmişti, her şey, bir hastanın dileyebileceği biçimde, eksiksiz ve gürültüsüz düzenlenmişti, fakat bu, elbette ki artık Augustus'un eseri değildi, yalnızca kusursuz işleyen, son derece donanımlı bir saray yönetiminin hizmetiydi, herhangi bir yakınlık duygusu aşılayabilmekten yoksundu. İnsan, yapılanları öylece kabul edecekti, kabul etmek zorundaydı, hastalık bunu gerekli kılıyordu, bu, hastalıktan kaynaklanma bir zorunluluktu, can sıkıcı, insanda kırgınlık yaratan bir zorunluluktu, ve üstelik bu kırgınlık, hastalığın yol açtığı düşkünlükten çok Augustus'a yönelikti — herhalde Augustus, her türlü şükran duygusunu engelleme becerisine sahip bulunduğu için. Augustus'a yönelik kırgınlık — daha en baştan beri yok muydu aslında? Vergilius, her şeyi Augustus'a borçluydu, huzuru, düzeni ve kendi güvenliğini ona borçluydu; bunları bir başkası asla sağlayamazdı, ve eğer iktidara onun yerine Antonius geçmiş olsaydı, Roma, hiçbir zaman yeniden barışa kavuşamazdı, hakikat buydu, ama yine de! Evet, ama yine de! Her şeye rağmen, hâlâ kuşku vardı, gerçekte yaşlanmaksızın artık kırkını geçmiş olan, yirmi beş yıldır değişmeyen, ve eskiden olduğu gibi bugün de aynı erken olgunlaşmış pürüzsüzlükle ve kurnazlıkla politikanın iplerini elinde tutan bu insana karşı —, her şeyin borçlu olunduğu bu yaşlanmış delikanlıya karşı duyulan acı kırgınlık, tamamen haklı değil miydi? Onu özel kılan, yalnızca pürüzsüzlüktü, güzelliği pürüzsüzdü, dostluğu, onca dostluk olarak yorumlanmak istenilen, ama dostluk olmayan, hep bencilce amaçlara hizmet eden dostluğu pürüzsüzdü, ve böylesine pürüzsüz bir ağa elbette herkes düşmekteydi! Ve şimdi iş, yine o noktaya gelmişti, o göstermelik dostluk, yine ortaya çıkmıştı aldatan kişi, bir hastayı yanmdakilerle birlikte gerisingeri İtalya'ya

sürüklemekte neden ısrarcı davranmıştı? Ah, gemide ölmek çok daha iyi olurdu! Ötede, İmparator için düzenlenen şenlikte, ışıkların altında ve müziğin gürültüsü içersinde o genç olmayan delikanlı kutlamaları kabul ederken, burada, her şeyin pürüzsüz, hem de aşırı pürüzsüz olduğu bu saray atmosferinin ortasında yatmak zorunda kalmaktan çok daha iyi olurdu. Gürültü, ahlaksızca yükselip alçalarak, uzak ve yabancı bir gümbürtü halinde ötelerden buraya geliyor, gecenin nefesini kirletiyordu.

Fakat gecenin nefesinde hepsi birleşmişti, şenliğin gürültüleri ve dağların sessizliği, denizin parıltıları, bir zamanlar ve şimdi ve tekrar bir zamanlar, birbirinin içine dökülmekteydi — tekrar dönebilecek miydi Andes'e? Burası, Brundisium'du, damlardan yana zengin ve sokaklar boyunca aydınlatılmış Brundisium, Vergilius'un kendini getirttiği ve şimdi önünde, bir koltukta oturduğu cumba penceresinin altında uzanıp gidiyordu; burası, sadece Brundisium'du, ve Vergilius, geceye kulak kabartmaktaydı, uzaklardaki bir zamana, ölmenin iyi olduğu söylenen o yere kulak kabartmaktaydı; hayır, aslında gelmemeliydi buraya, hele asık suratlı bir titizlikle çok iyi döşenmiş olan bu odaya hiç gelmemeliydi. Çarpık yanan şamdan mumlarının hemen yanında, damla damla sızan balmumuyla, her bir mumun yanında bir tane olmak üzere, hızla kalınlaşan, girintili çıkıntılı, balmumundan birer rıhtım yükselmekteydi.

“Efendim...” Saray görevlisi, Vergilius'un önünde duruyordu.

“Artık herhangi bir arzum yok.”

Görevli, erkek çocuğunu işaret etti: “Köleni de yerleştirmemiz gerekiyor mu? Bu, hesapta yoktu...”

Gerçekten, can sıkıcı adam haklıydı; bu, daha önce hesapta yoktu.

“Ama onun buraya, senin yakınına yerleştirilmesini istiyorsan eğer, hiç kuşkusuz hemen elimizden geleni yaparız seni rahat ettirmek için...”

“Gerekli değil... o, şehre gidecek.”

“Ayrıca bu,” — görevli, şimdi kölelerden müteşekkil grubun içindeki bir adamı işaret etmekteydi — “gece boyunca yandaki odada emrinde olacak.”

“İyi... umarım kendisine ihtiyaç duymam.”

“O zaman ben gidebilirim...”

“Evet, öyle yap.”

Hazırlıklar çok fazla gelmişti; Vergilius, sabırsızlıkla ellerini kavuşturarak, sabırsızlıkla mühürlü yüzüğünü çevirerek, karşısındaki soğuk işgüzarın adamlarıyla birlikte sonunda odayı terk etmesini bekliyordu, ama bu olduktan sonra, görevlinin işaret etmiş olduğu köle, ciddi uşak ifadeli yüzünde doğululara özgü kalın bir burun taşıyan adam, beklenenin aksine, ötekilerle birlikte gitmemişti, ve sanki böyle emredilmişçesine, kapıda kalmıştı.

“Onu gönder,” diye rica etti çocuk.

Köle sordu: “Gündoğumunda uyandırılmayı emreder misin?” “Gündoğumunda mı? Neden?” Bir ân güneş, gece vaktine rağmen sanki gökyüzünden kaybolup gitmemiş gibi oldu; gerçi Helios, batıdaki bölgelere saklanmıştı, ama gecenin ardından hayatta kalarak, geceyi yenilgiye uğratarak, rahminden çıktığı anadan da güçlü, varlığını yine de sürdürmekteydi.

Fakat bütün bunlara rağmen, karan bekleyen köleye cevap verme zorunluluğu vardı: “Beni uyandırmak zorunda değilsin; herhalde uyanık olacağım...”

Dışarıdan seyreden biri, kölenin cevabı duymadığım düşünebilirdi; köle, hareketsiz, durmayı sürdürdü. Bu ne anlama geliyordu? Köle, böylece neyi dile getirmek istiyordu? Örneğin, uyandırılmayan için yeni bir günün doğmayacağını mı? Geceydi şimdi, anaç bir huzurla dolu gece, soluğu yatıştmcıydı, ve onun sonsuza kadar sürebileceğini düşünmek de yatıştırıcıydı; hayır, köle orada istenmiyordu, tıpkı onun tarafından uyandırılmanın da istenmiyor oluşu gibi: “Dinlenmek üzere çekilebilirsin...”

“Nihayet,” dedi çocuk, köle arkasından kapıyı çekip kapattıktan sonra.

“Evet, nihayet... ama şimdi sana gelelim, küçük kılavuz... sen hâlâ ne arıyorsun burada? Benden bir isteğin mi var? Memnuniyetle yerine getirmek isterim...”

Küçük kılavuz, bacaklarını iki yana açmış durmaktaydı, yuvarlak, hatları biraz kaba ve, gerçeği söylemek gerekirse, güzel denemeyecek köylü çocuğu ifadeli yüzünü biraz eğmişti, elbette biraz da alınmıştı, ne yapacağını bilmez gibiydi, alt dudağını hafif ileri uzatmıştı: “Demek beni de göndermek istiyorsun...”

“Ötekileri gönderdim, seni ise göndermedim... sana yalnızca soruyorum...”

“Beni göndermemelisin...” Boğuk ve yumuşak genç ses, neredeyse tanıdık geliyordu, kendine özgü köylü alt tonunda ise sanki sıla hasreti vardı. Uzak, neredeyse hatırlanması imkânsız bir uzlaşma gibiydi bu ses, artık izi sürülemeyecek kadar uzaklarda kalmış, anaç bir geçmişe ilişkin bir uzlaşma, ve bu geçmişe ait bazı bilgi kırıntıları da çocuğun aydınlık gözlerinde parlamaktaydı.

“Seni başımdan savmak gibi bir niyetim yok, ama ötekilerin çoğu gibi senin de Sezar’ın şenliğine katılmak isteyeceğini düşünüyorum...”

“Şenlik umurumda değil.”

“Bütün gençler gitmek istiyorlar şenliğe, bu yüzden utanmana gerek yok, ve kılavuzluğundan dolayı sana duyduğum şükran da bu yüzden azalmaz...”

Çocuk, elleri arkasında, bir süre oraya buraya döndü: “Şenliğe gitmek istemiyorum.”

“Ben senin yaşında olsaydım, mutlaka giderdim, ve aslında eğer daha sağlıklı olsaydım, bugün bile yapardım bunu, fakat benim yerime sen gitseydin eğer, neredeyse kendim katılmış gibi hissederdim... şakacıktan bir başka kılığa girmiş olarak... bak,

burada çiçekler var; onlardan bir kolye yap kendine, Augustus senden hoşlansın.”

“İstemiyorum.”

“Yazık... peki ne istiyorsun?”

“Burada, senin yanında kalmak.”

Augustus’un önüne çıkabilmesi için çocuğun gizlice sokulacağı şenlik salonlarının resmi, dağılıp gitti: “Demek benim yanımda kalmak istiyorsun... ”

“Sonsuza kadar.”

Annenin egemenliğindeki sonsuz gece, değişmez olanın içinde uyuyan çocuk; karanlıktan gelip karanlığa kayarak karanlığın uykusuna dalmak; sürekliliğin o tatlı değişmezliği.

“Kimi arıyorsun?”

“Seni.”

Çocuk yanılıyordu. Aradığımız, yitip gitmiştir, ve onu aramamamız gerekir, çünkü o, bulunmazlığı içersinde bizimle yalnızca alay eder.

“Hayır, benim küçük kılavuzum, sen bana yol gösterdin, ama beni aramadın.”

“Senin yolun benim yolumdur.”

“Nereden geliyorsun?”

“Sen Epirus’ta gemiye bindin.”

“Ve sen de benimle mi geldin?”

Soruyu bir gülümseme cevapladı.

“Epirus’tan... Yunanistan’dan... bu arada, sen Mantua’nın dilini konuşuyorsun.”

Çocuk tekrar gülümsedi: “O, senin dilin.”

“Annemin dili.”

“Dil, senin ağzında şarkıya dönüştü.”

Şarkı —, insandan olan ne varsa, hepsinin ötesine geçerek kendi kendisinin şarkısını söyleyen âlem: “Gemide şarkı söyleyen, sen miydin?”

“Ben dinliyordum.”

Gecenin anaç şarkısı; gece boyunca yankılanan, hep yankılanmış, gün doğar doğmaz hep aranmış olan şarkı: “ilk dizelerimi yazdığımda, bugün senin olduğun yaştaydım, hatta biraz daha küçüktüm belki, karmakarışık bir şeyler... evet, böyleydi o zamanlar; kendimi bulmak zorundaydım... o zamanlar annem ölmüştü, yalnızca sesinin yankısı kalmıştı... tekrar soruyorum, kimi arıyorsun?” “Aramama gerek yok, çünkü sen yaptın bunu.”

“Demek ki, benim yerime şenliğe gitmek istememene rağmen, ben senin yerineyim, öyle mi? Peki, bir zamanlar benim yaptığım gibi, dizeler de yazıyor musun acaba?”

Çocuğun tanıdık yüzünde neşeli bir olumsuzlama göründü; burnun üst kısmındaki çiller de tamamen tanıdıktı.

“Demek dizeler yazmıyorsun... halbuki seni de o tek istedikleri bana şiirlerini ve oyunlarını okumak olanlardan biri sanmıştım...” Çocuk sanki anlamamış gibiydi, ya da aldırmıyordu: “Senin yolun şiir, hedefin ise şiirin ötesinde...”

Hedef, karanlığın ötesindeydi, anne şefkatinin koruması altındaki eski zamanların ötesindeydi; çocuk bir hedeften söz ediyor olabilirdi, ama hiçbir şey bilmiyordu bu konuda, bunun için çok gençti, kılavuzluk yapmıştı, fakat hedef için değil. “Her neyse, bir şair olduğum için geldin bana... öyle değil mi?”

“Sen Vergilius’sun.”

“Bunu biliyorum... ayrıca aşağıda, limanın yanındaki meydanda bağırarak herkese fazlasıyla söyledin bunu.”

“Ama pek bir faydası olmadı.” Çocuğun yüzündeki neşe bir göz kırpmaya, tuhaf bir burun bükmeye dönüştü; öyle ki, burnunun üst kısmında, çillerden oluşma bölgede bir sürü küçük kırışık belirdi; açıkta kalan beyaz, düzgün ve çok güçlü dişleri mum ışığında parladı; bu, aşağıda, meydanda, şair Vergilius için yolu açmak amacıyla kullandığı neşeydi, ve aynı zamanda da çok uzaklarda kalmış bir geçmiş zamana aitti.

Bir şey Vergilius’u, çocuğun anlayamaması tehlikesi pahasına da olsa, konuşmaya zorladı: “İsim, bize ait olmayan bir giysi gibidir; bizler, ismimizin altında çıplağız, babanın isim vermek üzere yerden aldığı çocuktan daha da çıplağız. Ve biz, ismi varlıkla doldurduğumuz ölçüde, o bize yabancılaşır, bizden bağımsızlaşır, biz de o ölçüde terk edilmişlikte kalırız. Ödünç alınmıştır taşıdığımız isim, ödünç alınmıştır yediğimiz ekmek, kendimiz eğretiyizdir, öylece yabana teslim edilmiş, ve ancak ödünç alınmış bütün ucuzlukları üstünden sıyırıp atmış olan kişidir ki, hedefi görür, ve ismiyle sonsuza kadar birleşsin diye, hedefe çağrılır.”

“Sen Vergilius’sun.”

“O idim bir zamanlar; belki tekrar o olacağım.”

“Evet, henüz değilsin, ama bir gün tekrar olacaksın,” sözü bir onay gibi döküldü çocuğun dudaklarından.

Bir teselliydi, elbette ancak bir çocuğun sunabileceği teselliydi, ve bu da yeterli bir teselli değildi.

“Ödünç alınmış isimlerle dolu bir mekân burası... neden buraya getirdin beni? Yalnızca konuklara ait bir mekân.”

Uzlaşma ifadesi taşıyan gülümseme yeniden göründü, çocukça ve neredeyse hınzır bir gülümsemeydi, fakat çok büyük, hatta zaman ötesi bir tanışıklığın kanatlarına yerleştirilmişti: “Ben sana geldim.”

Ve tuhaftır, şimdi yeterli oldu bu cevap, sanki aynı zamanda yeterli bir teselliymişçesine, ve hatta bir sonraki soru için, belki de daha tuhaf kaçacak bir şekilde, geri çevrilemezliğiyle tuhaf kaçan soru için

de yeterli oldu: “Andes’ten mi geliyorsun? Andes’e mi gidiyorsun?” Vergilius, soruyu gerçekten de yüksek sesle dile getirip getirmediğini bilmiyordu, yalnızca bir cevap duymak istemediğini biliyordu, ne olumlu ne de olumsuz bir cevap, çünkü çocuğun ne Andes’ten olmasına izin vardı, ne de olmamasına, birincisi çok korkutucu, İkincisi ise çok anlamsız olurdu. Hayır, hiçbir cevap gelmemeliydi, ve gelmemiş olması doğruydu; ama çocuğu burada alıkoyabilme arzusu çok güçlüydü, soluk alabilme, soluklanarak huzura ve sezgiye varabilme arzusu güçlüydü; ve soluğun kendisi, sezgiydi. Serin, kırılgan ve güçlü bir özlem gibi içeriye akan, geceden gelip gecenin içine boşalan yumuşak havanın soluğunda mumlar, çarpık bir biçimde yanmaktaydı; yatağın yanındaki gümüş rakkas, uzun zincirinin ucunda hafiften gidip geliyordu, ve dışarıda, pencerenin önünde şehrin buğusu, damlar boyunca titreyip yayılıyor, erguvana dönüşüyor, koyu maviliğin, karanlığın, anlaşılmazlığın ve dalgalanmaların içersinde, erguvan menekşesiyle eriyip gidiyordu. Soluk almak, dinlenmek, beklemek, susmak. Geceden gelerek, geceye akarak sele dönüşüyordu suskunluk, ve Vergilius’un bu suskunluğu kesmesi uzun zaman aldı: “Gel, otur yanıma,” diye çağırdı çocuğu, ve suskunluk, çocuk yanında yere oturduğunda da devam etti, suskunlukla kuşatılmış, suskun geceye adanmış, kaldılar. Ta uzaklarda kıyamet kopuyordu, seyretmenin kudurganlığına kapılmış olanlardan yükselen gürültünün kıyameti, şenliğin velvelesinin kıyameti, sadece bir canlı olarak yaratılmışlıktan kaynaklanan yerinde duramayış, tıpkı ölümün kendisi gibi, boğuk, savuşturulması imkânsız, baştan çıkarıcı, ahlaksız ve karşı konulamaz, aynı zamanda hem vahşi hem de doygun, hem kör hem de gören, meşalelerin ve yangınların o gölgesiz ve sahte ışığında tepinip duran, kendini hiçliğin lanetli uçurumuna atmak peşindeki sürü, kurtulması, kurtarılabilmesi neredeyse imkânsız sürü; suskunluğun şarkısı, burada bile — ve kulak kabartıldığı ölçüde daha bir duyularak —, evet, suskunluğun şarkısı burada bile bulunabilirdi belki de, öncesiz ve sonrasız bulunabilirdi; suskunluğun gittikçe yükselerek, hafiften sürünün şarkısını söyleyerek gecenin madeni seslerine, bütün insan sürülerinin seslerine dönüşen çanları; ve uçsuz bucaksız uykusunda derin soluklar alıp veren sürü: varlığın

humusunun ta derinlerinde gece, gölgelerin hışırtısında, çocukluktan saklanmış, kaderden kurtulmuş, rastlantılardan kurtulmuş ve ahlaksızlıklardan özgür, yaşamaktaydı; hayat, gecenin özsularının hışırtısında, uyku tarafından gebe bırakılmış, bütün coşkuların kaynağı tarafından sonsuza kadar döllenmiş olarak o geceden filizlenmekteydi; bitkiler, hayvanlar ve insanlar, tanımlanabilmesi imkânsız bir dokuda birbirleriyle kaynaşmış, birbirlerinin gölgelerine dönüşmüşlerdi; çünkü dönüşün laneti gecenin kutsanmışlığında saklıdır, ve hayatın nurlu örtüsü, hiçliğin üstüne bir rüyanın hiçliğiyle serilmiştir.

Ey yeryüzü hayatı! Sürekli bir soluk alıp verme içersindeki saydamlığın dünyası ve gecenin dünyası, gölgenin büyüklüğü ile gölgesizliğin baştan çıkarıcılığı arasında bocalayan iki dünya; sürekli akışın, zamanın hükmünü kaybedişinin iki kutbu arasında, hayvani ve ilahi zamandan yoksunluk arasında, değişmez bir şekilde hapsolmuş gelgitleri — gece, yeryüzünden olanın bütün damarlarında, topraktan gelmiş ne varsa hepsinin içinde, yukarıya doğru akar, içte ve dışta eşzamanlı olarak, sürekli uyanıklığa ve bilinçliliğe dönüşür, biçimden yoksun olana karanlığı barındıran, gölgeleri saklayan biçimler kazandırır, ve dünya, hiçlik ile varlık arasında, böyle bir boşluğun ortasında, boşlukta sallanarak, karanlık ve ışık olur, gölge gibiliği ile ışık gibiliği içersinde belirginleşir. Ruhun içersinde, bazen alçak, bazen yüksek tonda, ama asla yitirilmeksizin, gecenin çan sesleri, sürülerin çan sesleri, günden gelen aslan kükremeleri, ışıkta ve tanınmışlıkları içersinde sarsıcı şekilde yankılanır; bu, bütün canlıları yutan, göz kamaştırıcı bir fırtınadır —; insanoğlunun bilgisi, henüz bilgi olmayan, ama artık bilgelik olmaktan çıkmış bilgi, varlığın toprağından yükselen, sezginin tohumlarından yükselen, anaların bilgeliğinden yükselen, ışık ötesinin, hayatın ötesinin öldürücü çıplaklığına uzanan, baba bilincinin yakıcılığına, soğuğa uzanan bilgi; evet, insanoğlunun bilgisi; kök salmamış, sonsuza kadar hareketli, aşağıda da, yukarıda da olmayan, fakat hep gece ile gündüz arasındaki ufkun eşiğinde, boşlukta asılı duran, yıldızların şafağının o ara bölgesinde, gecenin sürülerinin hayadan ile ışığa boğulmuş tekbaşınalık arasında, suskunluk ile tekrar

suskunluğa geri dönen söz arasında bir soluk alıp vermeden farksız olan bilgi. Dünyadan olan hiçbir şey, uykuyu gerçekten terk etmeyi başaramaz, ve her kim ki, iç dünyasına kök salmış geceyi asla unutmaz, ancak o kişi çemberi kapatmayı başarabilir, başlangıcın zamandan yoksunluğundan yeryüzünün zamandan yoksunluğuna dönmeyi başarabilir, dolaşıma hep yeniden katılabilir, çünkü kendisi de zamanların akışının değişmezliği içersinde dolanıp duran bir yıldızdır, alacakaranlıktan yükselir, alacakaranlıkta yitip gider, gecenin içinde ve geceden gelen bir doğuş ve yeniden doğuştur, aydınlığı karanlığa işleyip geceyi içinde barındırmaya başlayan gündüz vakti tarafından döllenmiştir: evet, böyle olmuştu geceler, Vergilius'un hayatının bütün geceleri, içlerinde dolanıp durduğu bütün geceler; içi gecelerin altından kendini belli eden bilinçsizlik tehlikesiyle korku dolu, o gecelerin üzerine yayılan gölgesizlik karşısında korku dolu, Pan'ı terk etme korkusuyla dolu, katmerli bir sonsuzluğun tehlikesinin bilincinde olan bir korkuyla dolu; evet, o geceler hep böyle olmuştu, katmerli bir vedalaşmanın eşiğine sürgün edilmiş o geceler; dünyayı saran, değişmeksizin hep aynı kalan bir uykunun geceleri; oysa insanlar, meydanlarda, sokaklarda, meyhanelerde, sonra daha en baştan kaçınılmaz olarak ve peş peşe, bütün şehirlerde, zamanın hiçbir noktasından duyulmaksızın ve asıl bu yüzden farkına varılır biçimde, tepinip durmaktaydılar; evet, bu da uykuydu, peş peşe bütün şenlik mekânlarında dünyanın iktidar sahipleri, meşalelerle ve müzikle sarılı, peş peşe çehrelerdeki yüzlerin gülümseyişlerine, peş peşe bedenlerin kur yapmalarına hedef olmuş halde, kendileri de gülmelerine ve kur yapmalarına rağmen, bu da uykuydu, yalnızca kalelerin önünde değil, fakat ötelerde, savaşılan yerlerde, sınırlarda, gece gibi kapkara nehirlerin sahillerinde ve gecenin hışırtılarına boğulmuş ormanların kenarlarında, karanlıktan fırlayan barbarların çakıp sönen savaş çığlıklarının yükseldiği yerlerde kamp ateşleri yanmasına rağmen, bu da uykuydu; peş peşe uykular; tıpkı pis kokulu oyuklarda vücutlarındaki son uyanıklık kalıntılarını da uykuya dönüştürmekte olan o çıplak ihtiyarlarınki gibi bir uyku; doğumlarının sefaletinden başlarını çıkararak, gelecekteki bir hayatın bulanık uyanıklığının rüyasını bütün rüyalardan mahrum görmeye çalışan süt

çocuklarınmki gibi bir uyku; gemilerin karınlarında zincire vurulmuş, uyuşturulmuş kurtçuklar misali sıralara, gemi tahtalarına, halat yığınlarına uzanmış köleler sürüsününki gibi bir uyku; peş peşe uykular, peş peşe sürüler, ortak zeminlerinin fark tanımazlığının içersinden, ovaların kenarında dinlenen gece dağlarının zinciri gibi yükselen sürüler; sonsuz bir doğurganlığın zeminine yerleştirilmiş, henüz sonsuzluk demlemeyecek, ama onları her yeryüzü gecesinde yeniden doğuran sürekli bir dolaşıma bırakılmış sürüler; evet, böyleydi bir zamanlar o geceler, hâlâ da böyleydi, ve bu gece de böyleydi, belki de hep böyle kalacaktı, sonsuzluğu ve zamanı, ayrılışı ve yeniden varışı, sürü birlikteliğini ve yalnızlıkların en yalnızını, korkuyu ve kurtuluşu ayıran eşikteki gece; ve o, Vergilius, gecenin kıyısının alacakaranlığında görüşü bulanıklaşan, yeryüzünün ufkunda duran, eşiğe sürgün edilmiş Vergilius, uyku denen şeyin ne olduğunu kendi deneyimiyle biliyordu, değişmezlik katma yükseltilmişti, ve burada biçim kazandıktan sonra gerisingeriye, şiir âleminin yüceliklerine atılmıştı, yeryüzü bilgisinin ara bölgesine, annelerin, bilgeliğin ve şiirin ara bölgesine, rüyanın sınırlarının ötesine uzanan ve yeniden doğuşa bitişik rüyaya, kaçışımızın hedefine, şiire fırlatılıp atılmıştı.

Kaçış, ah evet, kaçış! Ve gece, yani şiirin zamanı. Çünkü şiir, alacakaranlıkta görebilen bekleyiştir, günbatımının sezgileriyle dolu uçurumdur, eşikte bekleyiştir, aynı zamanda hem birliktelik hem de yalnızlıktır, aynı zamanda hem karışım hem de karışım karşısında duyulan korkudur, karışım içersinde kötülükten arınmıştır, uyuyan sürünün rüyası kadar kötülükten uzaktır, ama yine de böyle bir kötülük karşısında duyulan korkudur: ah, evet, bekleyiştir şiir, yola çıkış değildir henüz, ama öte yandan da sonsuz ayrılıktır. Vergilius, oracığa kıvrılmış olan oğlanın omzunun temasını belli belirsiz dizinde hissetti, yüzünü görmedi, sadece nasıl kendi gölgesinin içine gömülmüş olduğunu hissetti, bu arada mumun ışıklarını yansıtan karmakarışık ve koyu renk saçları gördü, ve o korkunç, haz dolu, ama mutsuz geceyi düşündü; o gece, kaderin önünde sürüklenen biri olarak, o zaman da tıpkı şimdiki gibi hem seven hem de sürüklenip giden biri olarak, Plotia Hieria'ya gitmiş ve ona, yerde kıvrılmış olan,

kış kadar soğuk bir bekleyiş içindeki, esrarı kış kadar çözümsüz Plotia'ya yalnızca dizeler okumuştu —, okudukları, büyücü kadının çoban şiiriydi, Asinius Pollio'nun arzusu ve siparişi üzerine kaleme alman şiirdi; eğer Plotia'ya ait düşüncelerinden, kadına yönelik özleminden ve şehvetinden destek bulmasaydı, o şiiri asla o kadar iyi yazamazdı; onca güzel kaleme alabilmesinin nedeni, eşiği terk edip mutlak bir birlikteliğin gerçekleşeceği geceyi yaşama mutluluğuna asla eremeyeceğini daha en baştan biliyor olmasıydı; evet, kaçma arzusu o zamandan beri içinde filizlendiğinden, şiiri kadına okumak zorunda kalmıştı, ve hem korkusunda hem de umudunda haklı çıkmıştı, şiir, ayrılığa dönüşmüştü. Ve aynı ayrılık, daha sonra tekrar ve daha geç bir zamanda ve çok daha devasa boyutlarda Aeneas tarafından yaşanacaktı; Aeneas, şiirdeki o esrarlı, kaderi andıran zorlamanın etkisiyle ve kaçmakta olan gemilerle dönüşü olmayan bir yola girip Dido'yu terk edecekti; onunla yatmaktan, avlanmaktan sonsuza kadar feragat edecekti; kendisi için gerçekliğin tatlı gölgesi, şehvetin tatlı gölgesi olmuş olan kadından sonsuza kadar ayrılacaktı, fırtınaların altındaki gece mağaralarının derinliklerinde gizlenen aşktan sonsuza kadar ayrılacaktı. Evet, Aeneas ve Vergilius, Vergilius ve Aeneas, onlar, gerçek bir çıkış yaparak kaçmışlardı, üstelik yalnızca şiirin o vedalaşmaların kolay olmayan ayrılışlarıyla da değil; onlar ara bölgeden sanki sevenler için bir değeri yokmuşçasına kaçmışlardı, oysa burası aşkın da ara bölgelerinden biriydi —, nereye gidiyordu bu kaçış? Hangi derinliklerden gelmekteydi Juno'nun anaç buyrukları karşısında duyulan bu korku? Ah, aşkın kendisi, gecenin yüzeyinin altına batıştır, gecenin rüyanın sonsuzluğuna dönüştüğü o anaç zemine doğru batıştır, kendi eşiğinin altına yol alarak, henüz biçim kazanıp göze görünür hale gelmemiş, ama her zaman bir fırtına ve bir yıkım olarak patlamaya hazır o ilk kaynağa yelken açıştır: değişen, sadece günlerdir, zaman, yalnızca günlerin arasından akıp gider, ve gün ışığının hareketliliğinde gözün gördüğü, sadece zamandır; buna karşılık hareketsiz ve büyüktür gecenin gözü, aşk onun derinliklerinde dinlenmeye çekilmiştir, yıldızların parıltısında bu göz, boş ve yakıcıdır, değişmez ve süreklidir, her gece, bütün zamanlan aşarak yeryüzünün zamansızlığını kendi içinde yeniler —, en gizli

derinliklerinden yola çıkıp, dünyalar yaratır ve dünyaları yutar, artık hiçbir şeye bakmaksızın, hiçliğin o kör edici şimşek derinliğinden başka bir şey olmaksızın, bütün gözleri içine alır, sevenlerin gözlerini, hayata uyananların gözlerini, ölmekte olanların gözlerini içine alır; bakışlarını zaman ötesine diktiği için sevmekten aciz, ölmekten aciz kalmış gözler.

Kaçış, ah evet, kaçış! Gün bir biçim alırken, gecenin bu biçim almayı bırakıp dinlenmeye çekilişi; ikisinin de yüzü bir gizilgüç gibi hareketsiz, sonsuzluk ihtimaline yönelik! Şamdanlardaki mumlar, zamanla kabuklanıyordu, sivrisinekler bunların çevresinde o berbat monotonluktaki, sanki bir ucubeden çıkan vızıltılarıyla sürekli daireler çiziyorlardı, duvardaki sebilin suyu, hiç kesilmeyen bir sızıntıydı, ve bu sızma, o tarif edilemeyecek kadar sonsuz hareketsizliğiyle, suyun okyanus gibi akıp gidişinin bir parçasıydı; duvardaki frizin içindeki küçük aşk tanrıları hareketsiz bir oyunu sürdürmekteydiler; bu tanrılar, artık bir biçim olmaktan neredeyse bütünüyle çıkmış, gecenin daha çok bir başka dünyanın çağrışımlarını taşıyan, engin, sert yankılarla dağılan sessizliğine, bu sessizliğin sonsuzluğu andıran değiştirilemezliğine aitmişçesine, düşünülebilecek en yoğun huzurun ve sessizliğin içersinde donup kalmışlardı; gecenin bu sessizliği, peş peşe gölgeler doğurarak ve gölgelerle sırılsıklam, sonsuzluğu çağrıştıran değişmezliğiyle, rüyaların bütün nefeslerine sırtını dönmüş, etrafına sürekli bir şeyler inşa etmekteydi — biçimden yoksun bir suskunluktu, bulutsuz yıldızların altındaki fırtına kuşlarının sessizliğiydi. Çünkü ne varsa gecede dinlenen, huzuru yudumlayarak, birbirlerini yudumlayarak, gölgelerin nabız atışlarını taşıyarak, birbirlerini gölgeleyerek, ruhlarını birbirlerine yaslayarak, kan koca olarak birleşerek, delikanlının kollarındaki kız gibi, delikanlının kollarındaki delikanlı sevgilisi gibi sığınmış —, evet, ne varsa gecenin içinde olup biten, kendi daha büyük karanlığının koyu yansımasının da parçasıdır, çakmakta olan karanlık şimşeklerinin sûretidir, fırtınanın uçurumuna doğru çöküştür, rüyanın örtüsü sonuna kadar açılmıştır, ve bizler, gecenin fırtınalarından bizi korusun diye çığlık çığlığa annemizden yardım istesek bile, o öylesine uzaklarda ve hatıraların içersinde öylesine yitirilmiştir ki,

bize ancak, o da sadece arada sırada, çocukluğumuzdan bir ürperti eser; bu, artık ne bir avutmadır, ne de bir koruyucu; ancak çoktan yitip gitmiş bir yurdun aynı zamanda hem tanıdık hem de yabancı soluğudur, fırtınanın öncüsü olan huzur dolu soluktur: evet, böyleydi işte, ve gecenin meltemi ne kadar isteksiz ve yumuşak olursa olsun, pencereden içeriye ne kadar serin eserse essin, gelgitleri içersine ölümlü dünyanın isterse hepsini sığdırsın, zeytinlikleri, buğday ürününü, bağlan ve dalyanlarını ülkelerin ve denizlerin ortak ve birleştirici soluğu gibi, hasatlarını yumuşak bir rüzgarın ellerinde taşırcasına, sarıp çoğaltsın, ve hafiften esen el, caddeleri ve meydanları okşayarak, yüzleri serinleterek, dumanları dağıtarak, şehveti yatıştırarak, aşağılara istediği kadar yumuşacık insin, ve, evet, gecenin kasesini ta kenarına kadar dolduran, hatta onu da aşan ve mağaralarla dolu, durmadan sarsılan sıradağlara dönüşen, tatlı bir meltem gibi esen bu el; o dağlar, akıl almaz bir biçimde, dışarıya hemen hiç uç vermeksizin, kendi ben'imizin en derin noktalarındaydı, yürekteydi, yürekten de daha derindeydi, ruhtaydı ve ruhtan da daha derindeydi, kendisi de geceye dönüşmüş olan iç dünyamızın derinliklerindeydi; ve, evet, bütün bunlar ister şimdi, ister gelecekte olsun, bir yaran yoktu, zaman artık çok geçti, hayır, hiçbir yaran yoktu; sürülerin uykusu hep kötülüklere gebe kalmayı sürdürüyordu, yeryüzünün hayhuyu yatıştırılamıyordu, ateş, söndürülemiyordu, aşk, hep hiçliğin paramparça edici şimşeklerinin prangasına vurulmuş olarak kalıyordu, ve gecenin mağarasının üzerindeki fırtına, sonsuzluktu.

Kaçış, ah evet, kaçış! Annenin çağrılabileceği zamanlar geçmişti artık. Bizler, sürülerin ortaya çıkışıyla birlikte öksüz kalmıştık, rüyalarımızda artık hiçbir adı çağıramıyoruz, çünkü mutlak anlamda bir birleşmenin karanlığında hiçbirinin geçerliliği yok —, ve sen, benim küçük gece yoldaşım, bir rehber gibi yanıma gelmiş olan sen! Benim için gerçekten çağırabileceğim biri mi olacaksın? İkimizden birinin kaderi mi yolladı seni, çağırabileyim diye? Sen de mi kendini sonsuzluğun tehdidi altında hissediyorsun? Yoksa o sonsuzluk, senin gecende de mi pusuya yattı — ve bana bu yüzden mi geldin? O zaman haydi, benim küçük ikizim, gel de yaslan bana, evet, haydi,

yaslan bana; bakışlarımı o tehditten ayınp sana çeviriyorum, umut ederek, son bir defa daha terk edilmişlikten geri dönmeyi, seninle birlikte benim için artık tanımadığım bir yuva gibi iç dünyamda inşa edilmiş olan o karanlık mahzene geri dönmeyi umut ederek; ah, evet, dön benimle, en yabancı iken, yeniden tamdık olup damarlarımda atmaya başlayan ve seni de katmak istediğim bu yakınlığa: belki o zaman, bana en yabancı olanın bile yabancılığı artık son bulacak, belki artık ben de kendimin yabancısı olmaktan çıkacağım; ah, evet, yaslan bana, benim küçük ikizim, yaslan bana, ve hâlâ yitirdiğin çocukluğunun, yitirdiğin annenin matemini tutuyorsan eğer, onlara bende yeniden kavuşmalısın, seni kollarımın arasına ve korumam altına aldığım için. Gel, bir defa daha, sadece bir defa daha kalalım gecenin boşlukta asılı duran mağarasında, ve gel, birlikte kulak kabartalım geceye ve onun rüyada boşlukta yüzen haline, onun her —şeye—rağmen'ine ve o tatlı gerçekliğine —; sen henüz bilmiyorsun, benim küçük kardeşim, gecenin umudunun içimizdeki hangi derinliklerden yükseldiğini, çünkü gençsin; o umuda gelince, değiştirilemezliği içersinde öylesine uçsuz bucaksız ve canlı ki, kederleri içersinde özlemin öylesine sessiz ve sevecen vaatleriyle dolu ki, onu duyabilmek için çok uzun bir zamana ihtiyacımız olacak; onu ve onun etrafımızda yankılardan oluşma bir sıradağ gibi yükselen korkusunu; peş peşe yankılardan oluşma duvarlar; sanki bilinmeyen bir manzara gibi, fakat buna rağmen sanki kendi yüreğimizin bir çağrısı, evet, buna rağmen ve her şeye rağmen, sanki yaşantısı çok gerilerde kalmış bir geçmişin ihtişamım yeniden eski parlaklığına kavuşturmak istermiş gibi, buna rağmen öylesine emredercesine kendinden emin ki, adeta mutlak olanın bütün müjdelerini de içinde barındırmakta ah, benim küçük kardeşim, yaşadım ben bunları, çünkü yaşlı bir adam oldum, her zayıflamayı ve çürümeyi iç dünyamda tek tek hissettiğim için, yıllarımdan da çok yaşlandım, artık—sona yaklaştığım için yaşlandım; ah, ancak içimizde ölüm tutkusunun uyanmasından sonradır ki, hayata da gerçek bir tutkuyla sarılırız, ve ölüm tutkusunun o her şeyin altını oyan, bütün temel taşlarını yerinden oynatan çabalarının nabız atışlarını ben, hatırlayabildiğim kadarıyla hep içimde duydum; onları hep böyle duydum, aynı zamanda hem hayat karşısında duyulan

korkuyu, hem de ölüm korkusunu duydum, eşiklerinde durduğum bütün geceler boyunca, gecelerin önümden akıp giden bütün sahilleri boyunca, hep duydum; bu akışlarla ayrılıkların, günbatımında ortaya çıkan vedalaşmaların bilincine daha çok vardım, ve benim yanımdan akıp giden, bana gittikçe artan bir şiddetle dokunan, etrafımı kuşatan, üstüme damlalarını serpen, hem dışarıdan gelen, hem de benimle birlikte doğmuş olan şey, ölümden başkası değildi aslında, benim kendi ölümümdü: birlikteliği, aşkı, uzaklıkları ancak ölümün eşiğine ulaşmış olanlar bilebilir; en koyu birlikteliği, her türlü ahlaksızlıktan arınmış olan uykuyu ancak günbatımlarında ve vedalaşma vakti gelip çattığında anlayabiliriz; yola çıkışımızı asla bir geri dönüşün izlememesi gerektiğini, ahlaksızlığın tohumlarının geri dönüşte ve yalnızca geri dönüşte saklı bulunduğunu anlayabiliriz; ah evet, benim küçük gece yoldaşım, gün gelecek, bunu sen de anlayacaksın; bir gün sen de sahilin eşiğinde, kendi ara bölgenin sahilinde, ayrılığın ve günbatımının sahilinde oturacaksın, ve senin gemin de kaçış için, adı uyanış olan, dönüşü bulunmayan o gururlu kaçış için hazır bekleyecek. Rüya, ey rüya! Şiir yazdığımız sürece çıkıp gitmeyiz, gecedeki gündüzümüzün ara bölgesinde kalmakta direndikçe, birbirimize rüyalardaki bütün umutları, özlemin bütün beraberliklerini, aşkın bütün umutlarını armağan ederiz; ve işte bu yüzden, benim küçük kardeşim, bu umut aşkına, bu özlem aşkına artık ayrılma benden; senin adını, gölge yapan adını bilmek istemiyorum, seni yola çıkış için de, geri dönüş için de çağırmak istemiyorum, fakat artık çağrılamazken ve çağrılmadan yanımda kal ki, aşk da mutlak olduğuna ilişkin bütün o müjdelerle beraber kalsın; günbatımında benimle kal; nehrin sahillerinde, kendimizi ona emanet etmeksizin, kaynağının uzağında, denize döküldüğü yerin uzağında, başlangıcın o en derin karanlıklardaki birleşmesine karşı bağışıklık kazanmış, Apollon'un o gölgesiz ve son ışık parçalanmasına karşı bağışıklık kazanmış nehrin sahillerinde benimle kal; koruyarak ve korunmuş olarak, tıpkı benim her zaman seninle kalacağım gibi, benimle kal; bir defa daha, ey aşk: duyuyor musun beni? Yalvarışlarımı duyuyor musun? Kendine kulak veren, kaderden kaçmış, acılardan kurtulmuş olan yalvarışım, seni hâlâ duyabiliyor mu?

Gece, hareketsiz uzanmaktaydı, bütün yakın ve uzak görünüşleri içersinde, cisimleşmiş gibi kaskatıydı, buradaki mekâna kapatılmıştı, gittikçe genişleyen mekânlara kapatılmıştı, elle tutulur olanın somutluğundan gittikçe daha soyutlaşan alanlara yayılıyor, dağları ve denizleri aşıyordu; sürekli bir akış içersinde, rüyaların o erişilemez mahzenlerine uzanıyordu; fakat yürekten kaynaklanan, rüya mağaralarının sınırlarında kırılan ve gerisingeri tekrar yüreğe dönen bu akış, özlemin dalgalarım peş peşe içine alıyor, özlemin kendisini yine özlemin içinde eritiyor, kendi kaynağının anne sevgisiyle yoğrulmuş yıldızlı beşiğinin gizli titreşimlerine son veriyordu; ve gece, aşağılardaki şimşeklerin karanlık çakışları ile yukarıdakilerin aydınlık çakışları tarafından kuşatılmış olarak, ışığa ve karanlığa, siyahlığa ve parlaklığa ayrılmış, iki renkli bulutuyla, ikili kaynağıyla, fırtınanın bunaltısıyla yüklü, sessiz, mekansız, sonsuz bir atmosferde gece — ah, o iç dünyadaki hayat ile dış dünyadaki hayatın ikiye bölünmüş mağaraları, ve bütün ihtişamıyla yoluna devam eden dünya! — yarılıyor, varoluşun uykusu, paramparça oluyordu; alacakaranlık ve şiir, dalgalarla süpürülüp gitmişti, ikisinin de egemenlik alanları süpürülüp gitmişti, rüyanın yankılardan örülü duvarları yıkılmıştı, ve hayatın aşın ağırlığı, tam bir hiçliğe indirgeniyordu. Vakit, artık çok geçti, geriye sadece kaçış kalmıştı, gemi hazır bekliyordu, demir alınmaktaydı; vakit, artık çok geçti.

Vergilius, biraz daha bekledi; gece ona varlığını bir defa daha belli etsin, kulağına kesin ve avutucu bir şeyler fısıldasın, damla damla akışıyla özlemini bir defa daha canlandırsın diye bekledi. Buna artık ümit bile denemezdi, daha çok ümide yönelik bir ümitti, artık sonsuzluktan kaçış da değildi, daha çok kaçıştan kaçmaydı. Artık vakit, özlem ve ümit diye bir şey kalmamıştı; ne yaşamak için, ne de ölmek için; artık gece de yoktu. Neredeyse beklemek diye bir şey de kalmamıştı, olsa olsa beklemeye yönelik bir beklentiden söz edilebilirdi. Vergilius, ellerini kavuşturmuştu, ve sol elinin başparmağı, yüzüğün taşına değiyordu. Böylece oturuyordu, dizinde ona yaslanacak kadar yaklaşmış, ama yine de yaslanmayan delikanlı omzunun sıcaklığını duymaktaydı; içinde, parmaklarını gittikçe şiddetlenen bir kasılmadan çözüp, şimdi bakışlarını indirdiği

o gece renginde, karışık ve çocuksu saçları belli belirsiz ve yumuşak bir temasla okşamak için önüne geçilmez bir arzu vardı; gece kadar yumuşak, hafiften çıtırdayan, gece kadar insancıl ve incecik dokuyu parmaklarının arasından kaydırmak; özlemi, gecenin özlemiyle duymak; ama hiçbir harekette bulunmadı, ve sonunda, beklemenin donup kalmışlığını bozmayı hiç istememesine rağmen, konuştu: “Vakit, çok geç.” Oğlan, yüzünü ağır ağır ona doğru kaldırdı; ifadesi, sanki kendisine bir şey okunmuş da, şimdi okunanın devamı gelecekmiş gibi anlayışlı ve sorar gibiydi, ve Vergilius, bu soruya uyarak, yüzü çocuğunkine yumuşak bir hareketle yaklaşmış, çok hafif bir sesle tekrarladı: “Vakit, çok geç.” Hâlâ beklemek denilebilir miydi buna? Gece artık hiç kıpırdamadığı için, oğlan kıpırdamadığı için, ve sadece gri bakışları öylece ve çocuksu, sorarcasına ona takıldığından ötürü, düşkırıklığına mı uğramıştı? Gelmesini istemiş olduğu sabırsızlık, ânsızın ortaya çıktı: “Evet, vakit geç oldu artık... kalk, şenliğe git.” Birdenbire kendini sonsuz yaşlı hissetti; varlığının ölümlü yanı, kendini uykuya ve dalıp gitmeye yönelik bir ihtiyaçla, bilinçsizliğe gömülme ve bundan—böyle—asla’yı unutabilme özlemiyle belli etti, çenesindeki bir zayıflıkla ve kimsecikler tarafından görülmeksizin yalnız başına kalma isteğini körükleyecek kadar güçlü bir öksürme tepkisiyle belli etti: “Git... şenliğe git,” diyebildi kısık sesle; bu arada dümdüz yukarıya yönelen eli, sadece imada bulunurcasına ve belli bir uzaklıktan, kararsız bir ifadeyle geri çekilen oğlanı ufak bir hareketle kapıya itti. “Git... git,” diye, bir defa daha artık tükenmekte olan nefesinin içinden bir hışırtı yükseldi, ve sonra, gerçekten yalnız kaldığında, göğsüne sanki kapkara bir yıldırım düşmüş gibi oldu; öksürük, içinden dışarıya fışkırdı; gece kanıyla , biçimsiz, karışık ve katılaşmış, bir yara gibi açılan ve patlayan, bilinci yağmalayan bir öksürüktü; uçurumun kenarında çıkmış, boğucu bir kavgaydı; ve bu kavganın onu bu defa uçuruma atmamış olması, bir defa daha geçip gitmesi, bir defa daha fıskiyenin şırıltısını ve mumların çıtırtılarını duyabilmesi, sonradan Vergilius’a bir mucize gibi geldi. Kendini binbir zahmetle koltuktan yatağa doğru sürüklemiş, oraya bırakmış ve hiç hareketsiz uzanıp kalmıştı.

Ellerini yeniden birbirine kenetlemiş olarak, tekrar yüzüğün taşını hissetti, cilalı kırmızı akik üstüne resmedilmiş peri figürünü hissetti, ve figür ölüme mi, yoksa hayata mı dönüşecek, anlamak üzere kulak kesildi. Ama sonra durum, ağır ağır düzeldi, yavaş bir tempoyla, acılı ve zahmetli de olsa, soluk alış, huzur ve suskunluk yeniden başladı.

ATEŞ — ÇÖKÜŞ

VERGİLİUS YATIYORDU ve dikkatle dinlemekteydi; nöbet, gittikçe uzayan aralıklarla ve yeni bir kanamaya yol açmaksızın da olsa, devam ediyordu; başlangıçta, doktoru getirsin diye yan odadaki köleyi yine de çağırmak zorunda kalacağına inanmıştı; ama ona seslenmek için çok çaba harcaması gerekecekti, ve doktorun vereceği rahatsızlık da dayanılmaz olacaktı: o ise, yalnız kalmak istiyordu —, hiçbir şey, bir defa daha, evet, bir defa daha, iyice kulak verebilmek için, varolmak adına ne varsa iç dünyasında toplayabilmek için yalnız kalmasından daha önemli değildi;; şimdi en önemli olan, buydu. Bacaklarını biraz yukarı çekip yana dönmüştü, başı yastığın üstünde dinleniyordu, kalçası şilteye bastırıyordu, dizleri sanki çok uzaklarda yaşamakta olan, birbirine yabancı iki canlı gibi üst üsteydi, ayak bilekleri ile tabanları da aynı durumdaydı. Ah, hayatı boyunca çeşitli yatış biçimlerini ne kadar çok, ne kadar çok incelemişti! Evet, kendini bu çocukça alışkanlıktan kurtaramaması utandırıcıydı aslında! Çok dikkate değer bulduğu ve artık geçmişte kalmış bir geceyi şimdi bütün ayrıntılarıyla hatırlıyordu; o gece ilk defa — henüz sekiz yaşındaydı —, yatış biçiminde başlı başına gözlemlenmeye değer yanlar olduğunun bilincine varmıştı; Cremona'daydı, mevsim ' kıştı; odasında yatıyordu, sessiz ve sütunlu avluya açılan kapı yer yer çatlamıştı ve tam kapanmıyordu, biraz da hareket ediyordu, ve bu tedirgin ediciydi; dışarıda rüzgar, mevsim kış olduğu için samanlarla örtülmüş tarhları hışırtılar çıkartarak okşuyordu; bir yerlerden, büyük bir ihtimalle ana girişteki sallanan lambadan odaya bir ışığın zayıf yansımaları yalpa vurarak gelmekteydi; evet, ışık hep geliyordu, sonsuz bir akışın son bir yankısı, sonsuz zaman parçalarının son bir yankısı, sonsuz denecek kadar uzaklardaki bir gözün son bir yankısı gibi geliyordu; öylesine çaresiz, öylesine solgun, uzaktan öylesine korkutucu, öylesine uzakların tiryakisi bir gözdü ki bu, aynı zamanda insanın kendi kendisinin varlığını veya yokluğunu sorgulamasına yönelik bir çağrı

gibiydi —, ve işte Vergilius, tıpkı o zamanki gibi, elbette o zamandan bu yana her geceki tekrarlanışlarla daha bir bilinçli ve belirgin olarak, tıpkı o zamanki gibi kendi bedensel varlığını veya yokluğunu sorgulamasına, bugün de yatakta dinlenen vücudunun değdiği her yeri hissediyordu, ve yine tıpkı o zamanki gibi, bu yerler, köpüklü dalga başlarıydı; gemisi, bunların üstünden hafif dalışlarla yüzüp geçiyordu, ve bu olurken aralarında ölçülemeyecek kadar derinlere uzanan dalga vadileri açılmaktaydı. Elbette asıl önemli olan, bu değildi, ve şimdi eğer yalnız kalmak istiyor idiyse, bu gerçekten de çocukça gözlemleri sürdürme isteğinden kaynaklanmıyordu; isteseydi, küçük gece yoldaşını onlara ortak etmek üzere rahatça yanında tutabilirdi, hayır, burada şimdi çok daha önemli, çok daha nihai bir şeyin varlığı söz konusuydu; gerçekliğinin çok büyük olması gereken, şiirin ve onun ara bölgelerinin büyüklüğünü de aşması kaçınılmaz olan bir şey; geceden ve alacakaranlıktan daha da gerçek olması gereken, hatta yalnızca daha gerçek değil, bu yüzden çok daha dünyaya ait olması gereken bir şey; burada, varoluşun tamamını kendinde toplamaya değer bir şey söz konusuydu; tek şaşırtıcı olan ise, çocukça ve önemsiz sayılabilecek şeylerin daha kararlı bir tutumla geri plana itilememesi, Vergilius'a ait çok sayıda imgeyle birlikte, varlığını çok eskiden olduğu gibi şimdi de korumasıydı; bize vurulan, hatıralardan örülü zincirde en önemli halkaların, sanki bu ilk halkalar olması gerekiyordu; en gerçek olan gerçeklik, sanki onlardı, özellikle onlardı. Erişebileceğimiz son gerçekliğin, en gerçek sayılan gerçekliğin kendini yalnızca hatıralara ait bir imge olmakla sınırlaması, neredeyse imkânsız, hatta meşru değilmiş gibi gözüküyordu! Bununla birlikte, insan hayatı imgeler hem kutsanmış hem de lanetlenmişti; kendini de ancak imgeler aracılığıyla kavrayabilirdi, imgelerin zorla uzaklaştırılması imkânsızdı; onlar, sürünün başlangıcından beri içimizdeydiler, düşünmemizden çok daha önceye ait ve çok daha güçlüydüler, zamanın dışındaydılar, onlar, geçmişi ve geleceği kendilerinde birleştiriyorlardı, bir rüyanın ikiye katlanmış hatırasıydılar ve bizden daha güçlüydüler: burada uzanmış yatan Vergilius da kendi kendisi için bir imgeydi, ve geminin gerçekliklerin en gerçeğine dümen kıran, görünmez dalgalar tarafından taşınan, dalgalara batıp çıkan imgesi,

aslında onun kendi imgesiydi, karanlıktan gelen, karanlığa yelken açan, karanlığa gömülen Vergilius da uçsuz bucaksızlık olan o gemiydi, uçsuz bucaksızlığı hedeflemiş kaçıştı, kaçış halindeki gemiydi, hedefti, uçsuz bucaksızdı, bedeninin peyzajı, kuşbakışına ve düşüncelere sığmayan bir peyzajdı, gecenin yeraltı dünyasının uçsuz bucaksız, dev bir imgesiydi; öyle ki, insan hayatının bütünlüğünü, insanca özlemlerin bütünlüğünü kaybetmiş biri olarak, kendini çoktandır benliği üzerindeki iktidarım kullanmakta yetersiz görüyordu, yalnızca ve yalnızca sonsuzluğa yayılmış olan Ben'in bölünmesi gereken bütün eyaletlerin ve bölgelerin bilincindeydi; bütün bu eyaletlerde ve bölgelerde kendisinin yerine hangi şeytani iktidarın hüküm sürmekte olduğunun bilincindeydi; bu iktidar, bölgelere ayrılmıştı; ah, bunlar, sancılar içindeki akciğerlerin altüst olmuş, tersyüz edilmiş bölgeleriydi, en bilinmeyen ve kor gibi derinliklerden tene doğru dalgalar halinde yükselen ateşin bölgeleriydi, ve yine bunlar, bağırsakların uçurumları ile, çok daha korkunç olan cinselliğin uçurumlarının bölgeleriydi; hepsi yılanlarla dolu, hepsi sanki yılanlarla haşır neşirdi; bunlar, kendi bağımsız hayatlarını sürdüren organların bölgeleriydi, ve parmaklarınınki de buraya dahildi; ve bütün bu şeytani bölgeler, bazıları yakınma, bazıları daha uzaklara yerleşmiş, hem ona hem de birbirlerine karşı bazıları dostça, bazıları daha bir düşmanca tutum içersinde olan bütün bu şeytani bölgeler — Vergilius'a en yakın ve en çok ait olanlar, duyulardı, gözler, kulaklar ve onların bölgeleriydi —; evet, bedensel olanın ve bedensel—üstünün bütün alanlarının, yani kemiklerden oluşma iskelenin taştan gerçekliğini oluşturanların hepsi, bütün yabancılıklarıyla, dökülen kırılganlıklarıyla, sapalıklarıyla, düşmanlıklarıyla, akıl almaz sonsuzluklarıyla Vergilius tarafından bilinmekteydi; hem duyular aracılığıyla, hem de duyularüstü algılanmaktaydı; çünkü hepsi birlikte, ve, sanki taraflarca karşılıklı olarak biliniyormuşçasına, Vergilius'la birlikte o büyük akışın içersine yerleştirilmişti; insana ve okyanuslara ait ne varsa, hepsinin sınırlarım aşıp ötelere geçen bir akıştı bu; gelgitlerin ağırlığını taşıyan, ileriye ve geriye doğru dalgalanan, geriye dönüp kırılan dalgaları her zaman yüreğin sahillerine vuran ve böylece kalbi sürekli atışa dönüştüren bir akış; aynı zamanda hem imgenin gerçekliği hem

de gerçekliğin imgesi; dalgalar boyunca öylesine derinlerde ki, içinde birbirinden en ayrı düşmüş olanlar bile bir araya gelmiş; henüz birleşmiş değil, fakat gelecekteki bir yeniden doğuş için toplanmış; ah, bilme eyleminin sahillerde kırılan dalgalan, sonsuz yükselişteki akışı düşünülebilecek her avunmayla ve her umutla sonuna kadar beslenmiş; ah, o gecenin ağırlığını, tohumların ağırlığını, mekânın ağırlığını taşıyan akış, ve, kendi kendisine ait bu en muhteşem imgenin bilincindeki Vergilius, şeytani olanın bir gerçeklik imgesi tarafından aşıldığını da bilmekteydi; bu imge, betimlenemeyenin alanındaydı, ve buna rağmen daha şimdiden dünyaya ait bir bütünlüğü kapsıyordu. Çünkü imgeler, gerçekliğin her zaman yine gerçeklik aracılığıyla betimlenebilmesinden dolayı, tamamen gerçeklikle doluydu —; bir dolu imge, bir dolu gerçeklik; hiçbirinin de tek başına kaldığı sürece hakiki bir gerçekliği yoktu, ama yine de her biri, hepsinin toplamı anlamını taşıyan bir simge niteliğindeydi. Vergilius, geride kalan yıllar boyunca hep bedeninin içersinde işbaşında olan çöküşü ve kırılganlığı gittikçe artan bir merakla, tutkuyla izlemişti; bu şaşılası ve kendi de şaşkın merak uğruna, hastalığın ve ağrıların tedirginliğini isteyerek üstlenmişti; evet, ve — insanın yapıp ettiği her şey, kendisi için açık seçik veya bulanık bir simgeye dönüşürdü — bir arzuyu, bilincine ender varılan, fakat her zaman sabırsız olan bir arzuyu hep içinde taşımıştı; bu, bedeninin kendisinin gözünde gittikçe sırf görünüşte varolan bir bütünlüğe dönüşen bedensel bütünlüğünün artık dağılmasına yönelik arzuydu; Vergilius'a göre, bu ne kadar çabuk yerine gelirse o kadar iyi olacaktı; çünkü o zaman olağanüstü sayılan gerçekleşecek, dağılma kurtuluşa, yeni bir bütünlüğe, mutlak anlama dönüşebilecekti; bütün bunlar, gençliğinin en erken dönemlerinden beri hep peşinden gelmiş, ona eşlik etmişti, en azından Cremona'daki o geceden beri; ama aslında büyük bir ihtimalle, önceleri bir oyun kadar hafif olsa da, ta Andes'teki çocukluk günlerinden beri; bugün artık belleği silecek güçte bir korku niteliğini almış olsa bile, başlangıçta çocuksu nitelik taşımış bir ürkeklik; bugün artık her ikisinden de kaçabilmek imkânsızdı; ayrıca böyle bir sürecin anlamına ilişkin soru da Vergilius'un yakasını asla bırakmamıştı; geceler boyunca bütün ilk kulak kabartışlarında, ilk arayışlarında, ilk duyuşlarında varlığını

sürdürmüştü; ve tıpkı bir zamanlar, Andes'te çocukken, Cremona'da bir yeni yetmeyken, yatağında nasıl yattı ise, dizleri birbirine yapışık, ruhu düşlerin derinliklerinde, ruhu da, bedeni de varoluşunun gemisinin ta içinde; yeryüzünün geniş yüzeylerine yayılmış; kendisi dağ, kendisi tarla, kendisi toprak, kendisi gemi, kendisi okyanus; iç ve dış dünyasının geceleri boyunca kulak kesilmiş; herhalde ta o zamandan bu yana bu kulak kesilmenin, uğruna bütün bir hayatın adanacağı bilgilenmeye yönelik olduğunun sezgisiyle; Vergilius, şimdi de bunun aynını yaşamaktaydı, şimdi ve burada, bugün yaşamaktaydı; eskiden beri, gittikçe daha saydamlaşarak, hep yeniden, yeniden neyi yaşadıysa, şimdi de onu yaşamaktaydı; fakat şimdi cevabı biliyordu: dinlediği, ölümdü.

Başka türlüsü olabilir miydi?! Yalnızca insan, doğrulup iki ayak üstünde durabiliyordu, evet, yalnızca o böyle yapabiliyordu; ama uyuyup dinlenmek için, aşk için, ölüm için uzanıp yatıyordu, ölmeye yatıyordu —, ve yatışının bu üçlü niteliğiyle de başka bütün canlılardan ayrılıyordu. Dimdik duran ve büyüyüp serpilmeye yargılı insanoğlunun ruhu, köklerinin varoluşunun humusunda uzanan karanlık kök uçurumlarından yukarıya, güneşin ışık sellerine boğulmuş yıldızlı kubbeye uzanıyordu — Poseidon ve Vulcanus'taki karanlık köklerini yukarılara, Apollon hedefinin saydamlığını da aşağılara taşıyarak; ve bu ruh, yukarıya doğru büyümesinin gücüyle ışıktan sırılsıklam olmuş bir biçime dönüştüğü ölçüde, bir ağaç gibi dallanıp budaklanarak bir biçimin gölgelerine ayrılabildiği ölçüde, dallarının gölge yapraklarının arasında karanlığı aydınlıkla birleştirebilmeyi de başarabiliyordu; ama uyumaya, sevmeye, ölmeye yattığında, kendisi de uzanıp giden bir manzaraya dönüştüğünde, o zaman karşıtları birbiriyle kaynaştırmak, onun görevi olmaktan çıkıyordu, çünkü uyurken, severken, ölürken gözlerini kapatıyordu, , ve o zaman artık ne iyi ne de kötü oluyordu, yalnızca sonsuz ve tek bir kulak kabartışa dönüşüyordu: sonsuzluğa uzanan ruh; sonsuza kadar zamanların çemberinde; kendi huzuru içersinde sonsuz ve böylece de büyüyüp serpilmenin ağırlığını taşımayan; özdeşleştiği manzara kadar büyüyüp serpilmeden yoksun, o manzara ile birlikte değişikliğe uğramamış, değiştirilmesi imkânsız; Saturnus'un

bereketliliğine sahip bir alan niteliğiyle bütün zamanlar boyunca uzanıyordu; Altın Çağ'dan Tunç Çağı'na kadar uzanıyordu; dahası, onun da ötesine geçiyor, Altın Çağ'ın yeniden geri döndüğü noktaya kadar erişiyordu, ve manzara ile uyum sağlayabilmesi yüzünden, yeryüzüyle ve onun, yüzeyleri gökyüzünün ışığı ile yeryüzünün karanlığının ayrılma noktasını oluşturan tarlalarıyla kenetlenmişligi sayesinde, aynı zamanda çeşitli katları ayıran ve birleştiren, yukarılardaki ve aşağılardaki bölgeler arasında bulunan sınırdı; Janus gibi, her zaman her ikisine de, yıldızların boşlukta yüzdüğü bölgelere de, taş gibi ağır olan bölgelere de, gökyüzününkilere de, yeraltı cehennemlerininkine de aitti; Janus'u çağrıştırırcasına uzanıp gitmekteydi çifte sonsuzluk, ve sonsuzluğa uzanan, sanki şafak vakti dinlenmeye çekilmiş ruh da Janus'un çağrışımlarıydı; böylece, o ruhun kulak kabartışı bağlamında da Yukarısı ve Aşağısı, birleşmeksizin, eşanlamlı bölgeler olabilirdi; ancak ruh bakımından bu durum, tek başına ele alındığında, herhangi bir anlam taşımıyordu; ne kulak kabartıp dinlemeye ne de önceden kestirmek için çaba harcamaya değerdi; çünkü söz konusu durum, ruh tarafından ne serpilip büyüme veya solma, ne de bir nimet veya yük olarak hissedilmekteydi; daha ziyade her şeyi kapsamına alan, devamlı bir yeniden dönüş, kendi varoluşunun içersinde sürekli bir yeniden dönüş, her şeyi kapsamına alan Saturnus akışının yeniden dönüşü niteliğiyle hissediliyordu; bu akış içersinde ruhun ve yeryüzünün manzaraları sonsuzluğa uzanıyordu, soluk alıp verişlerinde, filizlenişlerinde ve olgunlaşmalarında, iyi hasatlarında ve kötü hasatlarında, ölüşlerinde ve dirilişlerinde, sınırsızlıklarının mevsimlerinde birbirlerinden ayırt edilebilmeleri imkânsızdı; sonsuz yeniden dönüşün dokusuna yerleşmişlerdi, sonsuz aynı kalanın çemberi tarafından sarılmışlardı, ve bundan ötürü de uykuya, aşka, ölmeye yatmışlardı —, manzaranın ve ruhun bir kulak kabartışıydı, ölmekten özgür kılınmış ölümün Saturnusvari bir biçimde kendini dinleyişiydi, aynı zamanda hem altından, hem de tunçtandı.

Vergilius, ölümü dinliyordu; zaten başka türlüsü de olamazdı. Bunun bilincine, korkuya kapılmaksızın, belki ancak genelde yüksek ateşle birlikte gelen bir zihin açıklığıyla varmıştı. Ve şimdi, karanlıkta

yatarken, karanlığı dinlerken, hayatını da anlıyordu, ve o hayatın ne kadar ileri ölçüde bir kulak kabartma niteliği taşıdığını, ölümün gittikçe daha fazla açıklığa kavuşturulmasına yönelik bir kulak kabartma niteliği taşıdığını da anlıyordu; bilinç, açıklık kazanmıştı, ölümün daha en baştan her hayata yerleştirilen ve hayatın özünü oluşturan çekirdeği, açıklık kazanmıştı; iki boyutlu ve üç boyutlu bir açıklık kazanmaydı bu; her biri ötekinden kaynaklanmış, öteki aracılığı ile açıklık kazanmıştı; her biri, bir öncekinin imgesi, böylece de onun gerçekliği olmuştu —; bütün imgelerin, ve dahası, bir hayatın tamamını yönlendirebilen imgelerin kaynağını düşlerde bulan gücü, bu değil miydi? Bütün dünyayı saran gecenin imgesi, o şaşırtıcı ve sonsuzluk karşısında korku uyandırıcı mağara görüntüleri ile yıldızların ağırlığını taşıyan, ve ölümü bütün varoluşun üzerine sonsuzluğu müjdeleyen bir kubbe gibi inşa eden imgesi bakımından da durum, bu değil miydi? Çünkü bir zamanlar, çocukluk döneminde, çocukluğa özgü ve çocukça bir ölüm tasarımı olan şey, yani bedenin içine indirildiği mezar tasarımı, sonradan gelişerek o büyük mağara simgesine dönüşmüştü; ve orada, Napoli koyunda, Posillipo mağarasının yakınındaki mozolenin yapımı da bundan ötürü yalnızca o eski çocukluk tasarımının bir tekrarından ve somutlaştırılmasından öte bir anlam taşımıştı; hayır, bu yapı ile birlikte ölümün o uçsuz bucaksız kubbesi de anlamlı bir biçimde dile getirilmişti, yeryüzüne özgü bu türden bir küçük boyutlara indirgeme eylemi nedeniyle, belki hâlâ çocukçaydı, ama yine de ölümün o uçsuz bucaksız etki alanının bir simgesiydi; Vergilius, hedefi ta eskiden beri bilerek ve buna rağmen arayarak, bütün bir hayat boyunca ölümün kubbesi altında yol arayan ve uyanık kalan biri olarak, düşlere dalmıştı. Bu uçsuz bucaksız, her şeyi içine alan hedef uğruna onca zaman boyunca, evet, gerçekten aşırı uzun bir zaman boyunca hep kaderin ona hazırladığı kutsal görevi aramıştı; bu hep bildiği, ama hiçbir zaman bilincine varmadığı hedef uğruna, hiçbir uğraşla doyuma varmaksızın, her birini zamanından önce yanda bırakmıştı; ne doktorluk uğraşında, ne de felsefe bilgini ve hocası olarak kalabilmiş veya en azından huzur bulabilmişti: bilgiye ilişkin o ısrarlı, ama hiçbir zaman gerçekleştirilemeyen ideal, ölümün o vahim imgesi, gözlerinin önünden hiç silinmemişti; ve hiçbir uğraş, bu ideale uygun

düşmemişti; çünkü bütünüyle hayatın egemenliğinde olmayan hiçbir uğraş yoktu, evet, hiçbir uğraş yoktu; biri dışında; sonunda sürüklendiği ve adına şiir denilen uğraş dışında; insanın etkinliklerinin en tuhafı ve ölüm idealine hizmet eden tek uğraşı olan şiir dışında. Her kim ki, vedalaşmanın geçiş bölgesinde yaşar — ah, arkasında kalmıştı artık bu, ve bundan böyle de geri dönüş diye bir şey yoktu —, her kim ki, nehrin hem kaynağının, hem de denize döküldüğü yerin uzaklarında, kıyılarında kalmakta direnir, ancak o kişi ölümün sezgisine sahiptir, ölümün tutuklusudur; ve ölüme hizmet ederken, makamı sayesinde, kişisel uğraşının üzerindeki rahiplik makamı sayesinde, Yukarısı ile Aşağısı arasında aracılık ederek ölüme hizmet etmekle yükümlüdür, ve böylece o da vedalaşmanın geçiş bölgelerinden birinin sürgünüdür; evet, şairlik, Vergilius'a hep sanki bir nevi rahiplik gibi gelmişti, belki de her sanat eserinin hazla yoğrulmuş coşkusunun içinde bulunan o tuhaf ölüme adanmışlıktan ötürü; ve Vergilius'un bunu kendine bile itiraf etme cesaretini gösterdiği, çok ender olmuştu, hatta belki de bunu kimi zaman inkar bile etmişti; tıpkı ilk şiirlerinde ölüme yaklaşmaya cesaret edememiş, daha çok hayata duyulan içten bir sevgiden kaynaklanan sevme gücüyle henüz bir tehdit niteliği taşıyan, ama yine de varlığı tartışmasız ölüme direnmeye çabalamış olması gibi; fakat zaman içersinde böyle bir direnişten vazgeçmek zorunda kalmıştı, çünkü ölümün şiirsel gücü, kısa zamanda daha büyük olduğunu kanıtlamıştı; ölümün bu gücü, adım adım ilerleyerek kendine ancak bir yurt üzerinde sahip olunabilecek bir hak edinmişti, ve bu hak, daha sonra, tanrıların iradesi doğrultusunda, Aeneis'te mutlak bir iktidar hakkına dönüşmüştü: kaderin zincir şakırtılarıyla gelen, kanlı, uyarıcı, engellenemez iktidarıydı bu, ölümün her şeyi aşan iktidarıydı; ve her şeyi aştığı içindir ki, sonunda kendini de aşıyor ve geçersiz kılıyordu. Çünkü eşzamanlılık adına ne varsa, ölüme gömülmüştü, hayattaki ve şiirdeki bütün eşzamanlılık, onun her şeyi geçersiz kılışı içersinde sonsuza kadar koruma altındaydı, ölüm, gündüz ve gece ile doluydu; bu ikisi, şafak vaktinin iki renkli bulutu halinde birbirlerine sinmişlerdi; ah, evet, ölüm, bütünlükten kaynaklanan o çeşitlilikle doludur — o çeşitlilik içersinde yeniden bir bütünde birleşmek için; ölüm, başlangıcın sürü bilgeliğiyle ve sonun

bireye dönüşme bilinciyle doludur; bunların ikisini varoluşun tek bir ânında yoğunlaştırır; o ân, artık aynı zamanda varolmama ânıdır; çünkü ölüm, hayatın akışıyla sonsuz bir karşılıklı ilişki içersindedir, ve zamanın sonunda zamanın ona dökülen, onun tarafından karşılanan ve kaynağına geri döndürülen nehri, sürekli olarak hatırlayışın bütünlüğüne, dünyaları peş peşe hatırlayışa, Tanrı'yı hatırlayışa dönüştürülürdü; her kim ki ölümü kabullenir, ancak o kişi ölümlülüğün yörüngesini tamamlayabilir; her kim ki gözleriyle ölümün gözlerini arar, ancak onun gözleri, hiçliğe bakması gerektiğinde, yanılgıya düşmeyecektir; her kim ki ölümü dinler, ancak onun kaçmaya ihtiyacı yoktur ve kalmasına izin vardır, çünkü onun hatırlayışı, eşzamanlılığın derinliğine dönüşür; ve her kim ki hatırlayışın derinliklerine dalar, ancak onun kulakları dünyadan olanın o bilinmeyen sonsuzluğa, sonsuz hatırlayışın yeniden doğuşuna ve hayata kavuşmasına açıldığı ânın arp ezgilerini duyabilir çocukluğun manzaraları, hayatın manzaraları, ölümün manzaraları; bunların hepsi, değişmez eşzamanlılıkları içersinde bir bütündür; tanrıların manzarasının önsezisiyle; ilk perdenin açıldığı, son perdenin kapandığı mekânlarda; üzerlerine gerilmiş, yağmurun yedi renkli soluğunu taşıyan kubbenin kavisi tarafından sonsuza kadar bir araya getirilmiş; ey ataların yemyeşil çayırları! Pek çok şey vardır ki, önce hatırlayış uğrunadır, ama sonunda kendini sadece bir ölümü dinleyiş biçiminde açığa vurur, ve ölüm sayılmak istenmiş pek çok şey vardır ki, aslında yalnızca hatırlayıştır, bundan böyle asla kaybolmasın diye ürkekçe korunan, özleme yönelik, korkulu bir hatırlayış. İşte Posillipo'daki mağaranın yakınlarında bulunan, denizin rüzgarlarıyla okşadığı, yaprakların yeşiline sarınmış mezarın, neredeyse oyun oynarcasına inşa edilmiş o ölüm mekânının durumu da bundan farklı değildi; Vergilius, kendisiyle herhangi bir hesaplaşmaya girişmeksizin mezarı buraya, hatıralarla, çocukluk hatıralarıyla dolu ve bir bahçeyi andıran bu ferahlatıcı yere inşa etmişti; böylece bir zamanlar Andes'teki babaevinde bir çocuğun gözleriyle görülmüş her şey, şimdi küçültülmüş boyutlarda ve çok az değişikliklerle yeniden buradaydı; eskiden avlunun ana giriş kapısına giden yol, şimdi bahçeyi geçen anayol olmuştu, ama çifte dönemeç yerindeydi, solunda defne ağaçları vardı, sağdaki dönemeç ise Vergilius'un

çocukluğunda oynamaya gittiği tepeye sapıyordu; tek fark, bu tepenin, eski zeytin ağaçlarının yerine şimdi birkaç servi ağacıyla taçlanmış olmasıydı; buna karşılık binanın arkasında, eskiden olduğu gibi şimdi de kuş sesleriyle dolu karaağaçlar, bütün ihtişamlarıyla yükselmekteydi; bu ağaçlar, eskiden olduğu gibi şimdi de yalnızlığın ve huzurun koruyucusuydu; Vergilius, sanki şimdi de istese, tıpkı bir zamanlar, yeniyetmeliğinde yaptığı gibi, elini çitlerin üstünde gezdirebilirdi; her şey, böylesine net bir şekilde geriye dönük olarak hayal edilebiliyordu; eskiden de ileriye doğru ve bütün zamanlar için geçerli olmak üzere hayal edilmişti, ölüme ve ölmeye, çocukluk günlerinden beri bütün hayal kuran kulak kabartışların hedefine, hatırlayışlarının hedefine ve kaynağına doğru hayal edilmişti; çok net bir biçimde, yitirilmesi imkânsız ve bilgiyi aramasına hayal edilmişti; halbuki mezar imgesi, geçmiş zaman nehrinin akışı boyunca yalnızca küçük, hem de çok küçük bir hatıra kırıntısını, enikonu somut ve bu küçük somutluğu içersinde ortaya neredeyse rastlantıyla çıkmış bir adacığı, Vergilius'un sürekli kulak kabartışına dökülen geniş selin önünde neredeyse kaybolup giden ve ancak unutulmaya değer hale gelen bir adacığı temsil etmekteydi; kaybolup gitmeyenler ise, hatıralar ve dalgalar kadar uçsuz bucaksız, yumuşak ve büyük, Vergilius'a doğru akmaktaydı; herhangi bir zaman bakılmış olanlardan peş peşe kabaran dalgalar; arp tınılarıyla canlanan, tanımlanması imkânsız, kalıcı ve sürekli bir uyum içersindeki dalgalar — ey gençliğin o sevimli, korunaklı ve hep özgürlük uğruna kurtarılmaya hazır mahpusluğu —, ve sanki geçmişin bütün dereleri ve havuzları bu hatıralar nehrine akmaktaydı; güzel kokulu çayırların, sazlıkların titreyişiyle yeşillenmiş sahillerin arasından şırıltılarla akmaktaydı; sonu gelmeyen, sevimli imgeler; bir çocuk eli tarafından toplanmış, zambaklardan ve şebboylardan, gelinciklerden, nergislerden ve aynısafalardan bir buket; dolaşıla dolaşıla, peş peşe gelen şiirlerle gözler önüne serilmiş bir manzara içersinde çocukluğun imgesi; Vergilius'un, nereye giderse gitsin her yerde aramak zorunda kaldığı ve eskiden yaşamış atalara ait tarlalar; kendi hayatının biricik ve asla terk edilemeyen manzarasının imgesi; aşırı aydınlığa, netliğe, berraklığa rağmen silinmeyen ve tanımlanamayan imge; bu imgenin Vergilius'a

eşlik eden berraklığı; gücünü hiçbir zaman yitirmeyen, renklerden yana zengin bu berraklık, tanımlanabilmekten öylesine uzaktı ki, Vergilius onu ne kadar sık betimlemiş olursa olsun, hep dile getirilemeyenin alanında, hep dilin artık yetersizleştiği noktada kalmış, sonra bir ezginin bitişi gibi dağılıp gitmişti; dilin kendi ölümlü ve dünyaya ait sınırlarının ötesine taşıp, anlatılamayana gömüldüğü nokta; dilin sözcükler aracılığıyla anlatmayı terk edip — artık sadece dizelerin örgüsüyle kendi kendisinin şarkısını söyleyerek —, sözcükler arasındaki o nefes kesici saniyeler uçurumunu açması; bu uçurum açılmalıydı ki, dil, onun dilsiz derinliklerinde, kendi de dilsizleşmiş, ölümün sezgisiyle dolu ve hayatı bütünüyle kucaklamış olarak evrenin bütünlüğünü, içinde sonsuzluğun dinlenmeye çekildiği o akıcı eşzamanlılığı gösterebilsin: ah, evet, şiir olan ne varsa, hepsinin hedefi; evet, o ânlar, dil her türlü iletişimin ve her türlü betimleme çabasının üzerine yükseldiğinde, gözlerini şiirle açması; evet, dilin kendisi eşzamanlılığın derinliklerine indiğinde, böylece de hatırlamanın mı dilden, yoksa dilin mi hatırlamadan kaynaklandığının belli olmadığı, sadece dile ait olan ânlar! Ah, evet, işte o ânlarda başlamıştı çocuğun manzaraları çiçek açmaya, kendi kendini geride bırakarak; kendinin ve her hatıranın üstüne yükselerek; her başlangıcın ve her sonun üzerinde kalarak; bir Altın Çağ'ın yalın, taşraya özgü çoban hayatına ait düzenlere dönüşerek; Latin dünyasının yükselişinin sahnelerine dönüşerek, ilerleyen, hem iktidar sahibi, hem de hizmet etme peşindeki tanrıların gerçekliğine dönüşerek; yine hiç kuşkusuz henüz bir ilk-başlangıç, bir en eski düzen, en eski gerçeklik değildi bu; ama onların simgesiydi; henüz en bilinmeyenden, dile getirilmesi en imkânsız olağanüstülükten, değişmesi imkânsız tanrı—üstülükten yankılanması öngörülen ses değildi; ama onun simgesiydi; o sesin varlığının yankıyı andıran sezgisi ve neredeyse kesinliğiydi —, gerçeklik olan simgeydi; ölümün karşısında simgeye dönüşen gerçeklikti. Bunlar, ezgi olup çıkmış ölümsüzlük ânlarıydı, hayatın kendisinin alacakaranlıktan kurtarılmış ânlarıydı, ve ölümün en gerçek yüzünün olduğu gibi göründüğü ânlardı: bağışlanmanın en ender ânlarıydı, mutlak anlamda özgürlüğün en ender ânlarıydı; pek çoklarınca bilinmeyen, kimilerince hedeflenen, ancak pek az kişinin erişebildiği ânlar —,

ama bu bir avuç içersinden kime bağışlanmışsa, böyle bir ânı saklayabilmek, kime bağışlanmışsa ölümün yüzünün o ânlık geçiciliğini yakalayabilmek, her kim sürekli kulak kabartarak ve arayarak ölüme bir biçim vermeyi başarabilmişse, bu biçimin gerçekliği ile birlikte o kişi kendi biçiminin de gerçekliğine varabilmiş, kendi ölümüne biçim kazandırmış, böylece kendini de biçimleyip, herhangi bir biçimden yoksun, o ilk hamura gerilemekten kurtulmuştur. Vergilius'un üzerinde çocukluğun gökkuşağı, yedi renkte ve kutsal bir sevecenlikle hayatına ait bir gök kubbe gibi açılmaktaydı; her gün yeniden görülen, her gün yeniden yaratılan bir gök kubbe; Tanrı'nın ve insanoğlunun ortak eserleri; ölümün bilincine varmış sözün gücünden doğma bir eser: Vergilius'un, uğruna hep arkasından kovalayanlar varmışçasına sürdürdüğü bir hayatın acılarına, huzur kaynağı olabilecek her tür mutluluktan yoksun bir halde katlanmak zorunda kaldığı umut, bu umut değil miydi? Dönüp geçmişe, bir vazgeçişten ve bugün de süren bir feragatten ibaret olan bir hayata, ölüme karşı direnmeyen, fakat birlikteliğe ve aşka karşı hep direnmiş olan bu hayata baktı; geriye, nehirlerden oluşma alacakaranlığa baktı; şiirin alacakaranlığında arkasında uzanıp giden, yalnızca veda etmeye adanmış hayata baktı; bugün, her zamankinden çok daha açık bir biçimde, bütün bunlara o umut uğruna katlanmış olduğunu biliyordu; bunca büyük bir yaşama çabası, şimdiye kadar herhangi bir umudun gerçekleşmesini sağlayamamıştı, çünkü üstlenmek istediği görev, zayıf güçleriyle kaldıramayacağı kadar ağırdı; işte bundan dolayı, belki de yalnızca kötücül alaylara ve aşağılanmalara hedef olmaya layıktı, ve belki aynı zamanda da şiir sanatının araçlarının böyle bir şeye hiç elverişli olmamasından dolayı; ama ne var ki şimdi, asıl sorunun bu olmadığını, dahası, bir görevin haklı bir gerekçeye dayanmasının veya dayanmamasının o görevin dünyaya ait boyutlarda yerine getirilebilirliği ile bir ilgisinin bulunmadığını da bilmekteydi; kendi güçlerinin yeterli olup olmaması önemli değildi; daha güçlü bir başka insanın herhangi bir zamanda doğup doğmayacağı önemli değildi, ya da bu görevin yerine getirilmesi bakımından şiir sanatınınkinden daha elverişli bir alanın herhangi bir zaman bulunabilip bulunamayacağı önem taşımıyordu; evet, önemsizdi bütün bunlar,

çünkü kendi seçimi değildi: evet, hiç kuşku yok ki, günlerce ve hep günde birkaç defa olmak üzere, kendi özgür seçimine göre karar vermiş ve davranmıştı, veya bunların özgürce verilmiş kararlar olduğuna inanmıştı; ama hayatının belirleyici çizgisi, özgür iradesine bağlı, dolayısıyla da kendisine ait bir seçim değildi, hep bir zorunluluk olmuştu; hayatın iyiliğinin ve kötülüğünün örgüsüne yerleştirilmiş bir zorunluluk; kaderin emrettiği, ama buna rağmen emrin üzerinde kalan bir zorunluluk; ruhu için özgürlüğü kazanabilsin diye, Vergilius'a kendini ölümde aramasını emretmiş olan zorunluluk; çünkü özgürlük, iyiliği ve kötülüğü her zaman havada kalmış olan ruhun bir zorunluluğudur; ve Vergilius, kaderinin ona verdiği göreve razı olarak emre boyun eğmişti.

Ağrıyan göğsünü rahatlatmak için, yastıklara dayanarak kendini biraz yukarı çekti; ona berraklığın güvencesini veren ve önüne yayılmış olan kendi manzaraları karmakarışık hale gelip, doğrulan bir insanda görüldüğü üzere, birbirine geçmesin diye, bunu çok dikkatle yaptı, ve sonra eliyle yanında duran, içinde elyazmalarının bulunduğu bavula dokundu; parmaklarını bavulun kaba deriden yapılma kapağında neredeyse sevecenlikle gezdirdi; çalışma duygusu, o zorlayıcı keşfetme duygusu, yaratmanın o büyük serüven duygusu içinde sımsıcak uyanmıştı; ve eğer aynı zamanda yolculuk karşısında hep duyduğu o büyük korku da uyanmasaydı, gece ormanlarında yolunu kaybetmiş, dolanıp duran insanın o iğrenç korkusu, her türlü yaratma eylemine eşlik eden o tuhaf ve derin korku da uç vermeseydi, o zaman göğsünde yükselen sıcak ve mutluluk verici dalga belki de uyarıcı acıların beraberinde getirdiği ölüm beklentisini de aşabilir, dahası, soluk alırken çektiği zahmeti azaltabilir, ateşin hararetini ve ürpertisini unutturabilirdi; o zaman hiçbir şey, Vergilius'u derhal işinin başına geçmekten, son nefesine kadar yerine getirmekle yükümlü olduğu ve ona ancak son nefesiyle birlikte gerçek doyumu sağlayabilecek olan görevi düşünerek, çalışmaya hazır durumda yeniden başlamaktan alıkoyamazdı. Hayır, hiçbir şey onu çalışmaktan alıkoyamazdı, hiçbir şey onu alıkoymak hakkına sahip değildi, ve şimdi her şey alıkoyuyordu, hem de öylesine ki, Aeneis'in son bölümünü aylardır bitiremiyordu,

kaçmaktan, durmaksızın kaçmaktan başka bir şey yapamıyordu. Ve bunun suçu hastalıkta, artık çoktandır alışılmış, çoktandır üstesinden gelinmiş acılarda değildi; suç, o kaçınılamaz ve açıklanamaz tedirginlikteydi, umarsız bir yolunu kaybetmişlikten kaynaklanan bu ürkütücü duygudaydı, özü hep bilinmeden kalan, kökeni hakkında bir karara varılamayan, iç dünyada mı, yoksa dış dünyada mı pusuya yattığı konusunda karar verilemeyen, hep korkutucu, varlığını hep duyuran bir yıkıma ilişkin ve temelinde bilmenin yattığı sezgiydi. Vergilius, çok dikkatle soluk alarak, hiç kıpırdamaksızın karanlığı dinliyordu. Şamdandaki mumlar birbiri ardına sönmüştü, sadece yatağın yanındaki kandilin küçük ve sabırlı ışığı direnmekteydi; havanın soluğuyla kimi zaman hafiften tınlayan gümüş zincirin ucunda yumuşak bir ritimle sallanıyordu; bu ışığı duvardaki kelebek kadar hafif, örümcek ağını andıran bir gölge rakkası yansıtmaktaydı; ve dışarıda caddeden yükselen vahşi sesler gittikçe yatışırken, karmakarışık, ne olduğu ayırt edilemeyen gürültü, türlü kahkahalar, ulumalar, kurbağa seslerine benzer sesler halinde çözülürken, bunların arasında şenliğin sesi, açık ve boğuk mırıltılar halinde gürültünün oluşturduğu panoramada beneklenirken, çekilen askeri birliklerin uygun adımlan bas tonlarıyla duyulabiliyordu; bu, nöbetçilerin bir bölümünün konaklama yerine çekildiğini gösteriyordu; sonra sessizlik oldu, ama bu, elbette hemen ardından, tuhaf bir vızıltıyla, hatta kendisi vızıltıya dönüşmüş olarak, kendi kendine hayat vermeye başlayan bir sessizlikti; çünkü birdenbire uzaklardan, her taraftan — şehrin hemen dışındaki tarlalardan mı, yoksa Andes'in tarlalarından mı geliyordu? —, sonsuzluğa uzanan sessizliğin içinde ağustosböceklerinin ötüşü duyuldu; sayısız yaratığın sayısıza katlanmış ötüşleri. Sokak şenliğinin şimdi ışıkların parıltısında yüzen kırmızımsı yansımaları da, sessizce ve ağır bir tempoyla olmak üzere, solmaya yüz tutmuştu; odanın tavanı, lambanın üzerindeki aydınlık lekeye kadar karardı; leke, yumuşak hareketlerle bir oraya bir buraya kayan bir rakkasın yaptığı resim gibiydi, ve pencerenin önündeki yıldızlar da karaya çalmıştı. Vergilius'un nereden geldiğini sorguladığı, tedirgin edici şey, bu muydu? Ve aslında umarsız bağırtıların azalmasının genel bir memnuniyete yol açması gerekirken, bu neden tedirgin ediciydi?

Hayır, kötülük, kalmıştı, ve şimdi Vergilius onu algılıyordu, algılamaya yargılıydı: bu, insan ruhunun tutsak edilmişliğinin kötülüğüydü; ve o ruh için her özgürleşme, hep yeni bir tutsak ediliş anlamına geliyordu.

Vergilius, bakışlarını pencereye dikti; gece, kendi dev mekânı içersinde daireler çizmekteydi; Atlas'ın yerküresi, devin sırtına yaslanmış olarak dönüyordu ve parlak yıldızlarla bezenmişti; sanki hiçbir şeyin dışarı çıkmasına izin vermeyen, uçsuz bucaksız bir gece mağarasıydı; Vergilius, gecenin seslerine kulak verdi; ona, yani yüksek ateşin, üstündeki örtünün altında donsun ve yansın diye yatağa sermiş olduğu hastaya bu sesler, aşırı uyanıklığında daha da keskin bir eşzamanlılıkla algılanmak üzere taşınmaktaydı; Şimdi'nin imgeleri, kokulan, gürültüleri, yaşanmış ve yaşanabilir her geçmişin imgeleriyle, kokularıyla, gürültüleriyle birlikteydi; hepsi, geçmişe ve geleceğe yönelik olmak üzere, katmerli bir hatırlayışın parçalarıydı; hepsi, görmezlikten gelinmesi ve açıklanabilmesi imkânsız bir tuhaflıkla öylesine doluydu, öylesine kaçış halindeydi ve bütün çıplaklığına rağmen o kadar sırlarla doluydu ki, Vergilius, aynı zamanda hem kamçılanmış hem de felce uğramış bir halde, gerisingeriye tek tek seslerden oluşma balta girmemiş bir ormanın kaosuna itildi —, kaçabildiğim sandığı, o herhangi bir biçimden yoksun şey, üzerinde tekrar egemenlik kurmuştu; henüz sürü halindeki başlangıcın tek tek parçalara ayrılamayan kargaşasıyla değil, fakat son derece dolaysız, neredeyse elle tutulup gözle görülebilir biçimde, birbirinden kopmanın ve hiçbir kulak verişle, hiçbir yakalama eylemiyle yeniden bir bütüne kavuşturabilmenin imkânsızlığının kaosuyla birlikte egemenlik kurmuştu; bu, ayrı ayrı bütün seslerin, ayrı ayrı bütün bilgilerin, ayrı ayrı bütün nesnelerin, bugüne, geçmişe veya geleceğe aidiyetleri fark etmeksizin oluşturdukları, şeytani kaostu; şimdi Vergilius'un üstüne gelen, bu kaostu; bu kaosun pençelerine düşmüştü; evet, cadde, herhangi bir şeyin ayırt edilebilmesi imkânsız, dalgalı gürültüsü ayrı ayrı seslerden oluşma bir ormana dönüşmeye başladığından beri olan, buydu. İşte, tam da buydu. Ah, aslında herkes, seslerden oluşma çalılıkların kuşatması altındaydı, herkes hayatı boyunca o çalılığın

içinde dolanıp duruyordu, yürüyordu, yürüyordu, fakat yine de içine girilmesi imkânsız bir sesler ormanında, bulunduğu yerin sürgünüydü; geceleri topraktan filizlenircesine gelen seslere takılıp kalmıştı; bütün zamanların ve mekânların ötesinde başlayan orman köklerine takılıp kalmıştı; ah, evet, herkes ehlileştirilmesi imkânsız seslerin ve onların ahtapotunkini andıran kollarının tehdidi altındaydı; birbirlerine sarılırken ona da sarılan ses dallarının, dal dal seslerin tehdidi altındaydı; bunlar, birbirlerinden ayrılarak dallanıp budaklanırlar, dimdik yükselirler, sonra yeniden eğilip bükülerek birbirlerine dolanırlardı;, bağımsızlıkları içersinde şeytaniydiler, tekbaşınalıklarıyla şeytaniydiler; dünyayı saran bir örgüye, zamanın örgüsüne dönüşen ânlık seslerdi, yıllık seslerdi, sonsuzluğa uzanan seslerdi; kükreyen dilsizlikleriyle anlaşılması ve derinliklerine inilmesi imkânsız sesler; acılardan kaynaklanan inlemelerle bütün bir dünyanın çılgın sevincinin kabalığım taşıyan, ıslak sesler; ah, evet, o ilk gürültüden kimse kaçamazdı, kimse esirgenmezdi; çünkü bilsin ya da bilmesin, her insan o seslerden birinden başka bir şey değildi, o seslerin ve onların çözümlenemez, parçalara ayrılamaz, derinliklerine inilemez tehdidinin bir parçasıydı —, bu durumda insan, nasıl olur da hâlâ umut besleyebilirdi! Yolunu kaybeden, ormanın zindanına kurtulması imkânsız bir biçimde hapsolmuştur, artık açılabilecek hiçbir gedik, hiçbir ağaçsız alan yoktur; ve Vergilius, ümitlerini bunların da üzerine ve ötesine, artık daha da genişlemesi imkânsız bir sonsuzluğa, seslerin tamamının oluşturduğu bütünlüğün ve düzenin sezgi yoluyla algılanabilmesine izin verilen noktaya taşıyabilseydi bile, bu bütünlüğün, sesleri noktalayan, çözen, sezgi dolu büyük uyumunun, dünyanın bütünlüğünün, düzeninin, bilincinin, tınılan kalan son mekânlardan da gelen yankı uyumunun, evrensel bir görevin son yankı çözümlemesinin bulunduğu noktaya taşınabilseydi bile, ölümlü bir insanın böyle bir umudu haddini bilmezlik ve tanrıların gözünde de bir facia olurdu, duyulamazlığın duvarlarına çarpıp parçalanırdı, yankıları seslerin ormanında, bilgilerin ormanında, zamanların ormanında kaybolup giderdi, ölüm döşeğindeki bir iniltiye dönüşüp giderdi; çünkü seslerin zamanın başlangıcında bulunan kaynağına ulaşılamazdı, o kaynak en derinlere uzanan bütün köklerin de altındaydı; bütün seslerin

altındaydı; bütün dilsizliklerin altındaydı; ormanların, içinde düzenlerin ve dilin bütünlüğünün yıldız haritalarının saklandığı kök kaynaklarının derinliklerine inilemezdi, bütün simgelerin simgesi olan bu simge bakışlarla kavranamazdı, çünkü sonsuzluktan da daha sonsuz olan mekândaki yönlerin çeşitliliği, sonsuzluğun da ötesindeydi, parçalara ayrılışın sayısı sonsuzdu, yolların ve onların birbirleriyle kesişmelerinin sayısı sonsuzdu; dillerin ve hatırlamaların sayısı, hatta bunların yönlerden yana zenginlikleri ve uçurumlar bağlamında kendilerine özgü sonsuzlukları bile, hiçbir düşünme biçimi ile kavranamayanın, soluğunda bütün âlemleri saklayanın ve aynı zamanda da âlemlerin, ne kadar küçük olursa olsun, bütün noktaları tarafından saklanılanın yalnızca çok zayıf, çok yetersiz, sırf dünyevi imgelerle dokunmuş bir yansımasıydı; kendi kendisini soluyan, yansıyan ve yansıtan, simgeselliğinden ötürü dile getirilebilmesi, hatırlanabilmesi, bir müjde niteliğiyle ilan edilebilmesi bütünüyle imkânsız ve bilgiye ait bir kurtuluşun yansıması; o kurtuluş ki, kendi ışık demetleriyle zamanların bütün akışlarını geride bırakırdı ve saniyenin her parçasını sonsuzluğa dönüştürürdü: bütün yolların kesiştiği, fakat hiçbir yolla erişilemeyen nokta; bütün yolların o yerinden oynatılamaz sonsuzluktaki ve uzaklıktaki hedefi! Yolların ormanında herhangi bir yöne atılacak daha ilk adım, ne kadar acele olursa olsun, bütün bir hayatı ve ondan da fazlasını isterdi; dilin uçurumuna sadece bir ân için bakabilmenin bedeli, sonsuz bir hayat olurdu, hatıralardan tek bir saniyeyi, zavallı bir zaman parçacığım yakalayabilmek, sonsuz bir hayata mâl olurdu! Vergilius, dilin bu derinliklerine kulak kabartarak ölümün sesini duyabileceğini ummuştu; bir bilgiyi ya da tam bir bilgi olmasa bile, artık dünyevi bilginin dışında kalan bir bilgi niteliğindeki o sınırboyu bilgisini kuşatan bir önbilginin sezgi dolu parıltısını yakalayabileceğini ummuştu; ama yakalanması imkânsız olan ve yankıların uçurumunun yankılarla örülü duvarlarından yukarıya tırmanan o şey karşısında, neredeyse bir parıltının kısacık hatırası bile denemeyecek bir parıltı, bir ânda uçup gidiveren, müziğin, kavranması imkânsız sonsuzluğa ilişkin sezgi niteliğiyle ifade edebilmek bir yana, yakalamak için dahi yeterli olamayacağı incecik bir nefes; hayır, bu dünyaya ait olan hiçbir şey, bilginin ötesinde

kalan bilgiye doğru hamle yaparak bu ormanı parçalayamaz; bu dünyaya ait hiçbir vasıta ebedi görevin yerine getirilmesi, düzenin aydınlığa kavuşturulması ve ilan edilmesi için yeterli olamaz; hayır, bu, sadece doğaüstü güçlerin ve doğaüstü araçların tekelindedir; bu dünyaya ait her türlü anlatımı çok geride bırakmış olan bir anlatım gücünün, sesler çalılığının ve bu dünyadan olan bütün dile aidiyetlerin dışında kalmış olması gereken bir dilin, müzikten de daha öte bir dilin, göze kalp çarpıntıları içersinde ve nabız atışının hızıyla hayatın bilgi bağlamındaki bütünlüğünü kavrayabilme olanağını tanıyan bir dilin tekelindedir; evet, bu başarıyı elde edebilmek, gerçekten de yeni, henüz icat edilmemiş, bu dünyadan olmayan bir dilin varlığını koşul kılar; ve böyle bir dile zavallı dizelerle yaklaşmaya kalkışmak, haddini bilmezlikten başka bir şey değildi, boşuna çaba harcamaktan, günahtan farksız bir haddini bilmezlikten başka bir şey değildi! Ah, evet, Vergilius'a sonsuz görevi, ruhun kurtuluşuna değgin görevi görebilmek nasip edilmişti; küreği vurmak nasip edilmişti, ve o, bütün hayatını bunun için israf ettiğinin, hayatı israf ettiğinin, yılları boşa harcadığının, zamanı har vurup harman savurduğunun farkına varmamıştı; başarısızlığa uğradığı ve yetersiz kaldığı için değil; küçücük de olsa, kök salmakta yetersiz kaldığı için değil; fakat sadece kürek sallamaya ilişkin karar verebilmek bile sonsuz bir hayatı tüketebileceği için, dahası, ölüm her ruhun üstesinden gelebildiği ve kendisinin üstesinden gelinebilmesinin imkânsız olması yüzünden; kulak verilen dilin ve daha önceden kulak verilmiş bir hatıranın yardımıyla bile üstesinden gelinemediği için; evet, olağanüstü güçlüydü ölüm, ağaçları hiçbir şekilde geçit vermeyen ve yolunu kaybeden herkesi zindanına kapatan orman, olağanüstü güçlüydü; yolunu kaybeden, çaresizdi, Vergilius'un kendisi, bütün parçalanmışlıkların çalılığı içersinde sadece çaresiz bir sesten ibaretti. İnsan, böyle bir durumda daha nasıl umut edebilirdi?! İnsan hayatı, nerede ve nasıl ortaya çıkarsa çıksın, kendini kaçınılmaz bir biçimde hayatın özünde yatan korkunun bir atığı niteliğiyle, çılgın bir korku niteliğiyle açığa vurmuyor muydu? Bu korkunun alacakaranlıklarla örülü zindanından kaçış yoktu, kurtuluş yoktu, çünkü bu, yolunu ormanda kaybetmiş olan canlının duyduğu korkuydu. Vergilius, bu korkunun bilincine her zamankinden çok

daha derin varmıştı; yolunu kaybetmiş olan ruhun iç dünyasında hiçbir zaman susmayan ve zamanın üstesinden gelerek ölümü geçersiz kılmaya yönelik arzuyu her zamankinden çok daha iyi anlıyordu; insan kitlelerinin o sönmeyen umudunu her zamankinden daha iyi anlıyordu; o kitlelerin oralarda, aşağılarda, binlerce ve binlerce ses halinde, çılgın ve aciz çığlıklarıyla ne talep ettiklerini anlıyordu; coşkularına, ayaktakımı olmalarından kaynaklanan coşkularına kopmaz ve ders almaz bir biçimde sarıldıklarında, onları anlıyordu; onlar, ciğerlerini parçalamasına haykırarak, kendi içlerine doğru haykırarak, bu çalılığın içersinde mükemmel, güçlülerin güçlüsü, olağanüstü bir sesin, bir liderin sesinin bulunması gerektiğini söylüyorlardı; bulunmalıydı ki, o sesin yankıları içersinde, sevinç çığlıklarının, sarhoşluğun, gecenin, Sezar'ın tanrısallığının yansımaları içersinde kitleler, onlara son nefeslerini de harcatan vahşi, sanki bir boğanın gücüne sahip bir saldırıyla hayatlarının düğümlenmişligi içersinde kendilerine her şeye rağmen bir yol açabilsinler; ve işte Vergilius'un her zamankinden daha iyi kavradığı, anladığı, bilincine vardığı şey, buydu: kendi çabasının, biçim ve büyüklenme bağlamında değilse bile, anlam ve içerik bakımından bu çıldırmış sürünün zorbaca, fakat daha onurlu olan tecavüz etme iradesinden ayrılan bir yanı yoktu; kendisi, pençelerine aynı şiddetle düştüğü o katıksız ve hayvani korkuyu sadece maskelemiş, her şeyi bilen bir düzene yönelik özlemin yalanma, boşuna olan, bu yüzden de bir kat daha sahte bir biçime bürünmüş bir dinleyişin ve ön-dinleyişin yalanına dönüştürmüştü; böylece, yol gösterici, olağandışı lider sesine ait umudu, bu en dünyevi ve ayaktakımına en özgü olan, kendisinin de paylaştığı umudu, dünyevi olanın sınırboylarına itmişti; kendini aldatarak — bu umudun zamanı geldiğinde oralardan kendisine yankılanacağını ve sonra bu dünyanın sınırlarını aşacağını söyleyerek; büyüklenmesinin hayaleti, dünyevi olanın bağımlısı ve dünyevi olan her şeyin boşunalığının tiryakisi; ah, evet, Vergilius, kitle hayvanına özgü kuşatmayı yarma girişimlerinin ve bunlardan kaynaklanan korku dolu kaçışlarının, kaçmak adına yapılan hamlelerin, umut dolu kükremelerin, düşkırıklıkları karşısındaki suskunlukların boşunalığını şimdi her zamankinden iyi anlıyordu; bütün bunlar, hep hiçliğin o kaskatı gölgesizliğinin kapılarına

dayanmaya yargılıydı, zamanlar içersinde kaybolup gitmiş ve zamandan kaçamamış olarak; ve Vergilius, amansız ve kaçınılmaz bir biçimde, kendisinin de aynı kadere yargılı olduğunu anlıyordu: ölümü geçersiz kılmayan, fakat doğrudan doğruya kendisi ölüm olan bir Hiçliğin kaskatılığına yuvarlanmak. Ah, evet, hayatı yoldan çıkmış, boşa harcanmıştı, çünkü çıkmış olduğu yol, aslında daha en başından çıkışsızdı; yanlış yönlere ait bilgilerin, yolunu kaybetmişliğin bilincinin ağırlığı altında ezilmiş bir yol; daha en baştan ormanda bir dolanıp durma, el yordamıyla ilerleme, gittikçe daha bir dumanlanma; yanlış feragatlerle ve vedalarla dolu bir hayat; kaçınılmaz düşkırıklığının, bu yüzden, tıpkı umutlan itişi gibi, hayatın ve dünyanın sınırboylarına itmiş olduğu bir düşkırıklığının ağırlığıyla yüklü bir hayat. Artık düşkırıklığından başka bir şey kalmadığına göre, o sınırlara ulaşılmış sayılabilir miydi? Buz gibi, felç edici ve nefes kesici bir dehşetten başka bir şey kalmadığına göre? Belki itiraf edilmemiş, fakat ölüm karşısında duyulan, hatta, belki de daha güçlü olmak üzere, düşkırıklığı karşısında duyulan bir dehşetten başka bir şey kalmamış olduğuna göre? Esrarlı, yıldızlar tarafından belirlenmiş bir ceza gibi Vergilius'un üstüne abanan donmadan başka bir şey kalmamıştı; daha kaderden önce varolan, artık geri getirilmesi imkânsız bir şeyden kaynaklanan bir günahı cezalandırırcasına; Vergilius'un işlemediği ve daha işlenmeden bile haddini bilmezlik olan bir günah; sonsuza kadar işlenemez bir günah; sonsuza kadar arkasında dururcasına, sonsuz bilme görevinin karşısına sonsuza kadar dikilircesine; sonsuza kadar Vergilius'a yüklenmiş bir günah; görevini ve bu görevin yerine getirilişini göremesin diye; görünmeyen bir donmuşluğun ortasında, görünmeyen bir ceza; uyanmayışın günahı ve cezası; zamanı dondurarak, dili dondurarak, hatırlamaları dondurarak alacakaranlığa kulak vermek, Hiçlikte, ölümün çorak tarlalarında donup kalmak; ve Vergilius'un bedeni, işte böyle bir donmuşluk içersinde, uçsuz bucaksız bir terk edilmişliğin koynunda, bitkin ve yorgunluktan ihtiyarlamış olarak yatmaktaydı; yatarken, kasvetli bir dalgınlık içersindeydi, kendi Ben'inin kesitlerinin üzerine yükselmişti; bu kesitler, giderek daha bir saydamlaşmakta, kaybolmaya yüz tutmaktaydı; ve kötü ruhlar tarafından bile terk edilmiş olan bu

kesitler, hiçbir manzaraya açılmayan pencereler gibi, gittikçe daha çorak bir hal alıyor, hareketsizleşiyordu: bunların yanı sıra geride hiçbir şey kalmamıştı, hâlâ hatırlanabilir hiçbir şey kalmamıştı; çünkü bir zamanlar hayatında kazanç gözüyle bakmış olduğu şey, bir zamanlar zaman ötesi ve sonsuz olan hatırlayış, kendisinden önce yaşlanmıştı, daha çabuk yaşlanmıştı, ondan kaçıp gitmiş, neredeyse daha yaratılmamış olanın, neredeyse daha yaşanmamış olanın derinliklerine gömülmüştü; ve bir zamanlar hayatının peyzajının onca aydınlık, onca parlak imgeleri solmuş ve ölmüştü; bu imgelerin etrafına sarmaşık gibi doladığı dizeler solmuş ve dökülmüştü; evet, hepsi, kahverengiye çalan yapraklar gibi solmuştu; artık hatırlanmıyorlardı, sadece biliniyorlardı; mevsimlerden mevsimlere solmuş, mevsimlerden mevsimlere tükenmiş, artık unutulmuş bir hışırtı olup çıkmışlardı; ah, pek çok şey, evet, pek çok şey vardı bir zamanlar; ta uzak geçmişte, hemen yakın geçmişte, binbir çeşitlilikte ve milyonlarca parçalanmışlık halinde, ama bütün bunlar asla ona kadar ulaşmamıştı, bunların bir bütün oluşturmasına asla izin verilmemişti; hafızanın çemberi kapanmamıştı; bunlar, hiçbir zaman ona kadar ulaşmayacaktı; çünkü hepsi, daha yaşanırken yaşanmamaya yargılı kılınmak üzere geri çevrilmiş ve hiç gerçekleşmemişti; tıpkı Vergilius'un sonsuz görevinin hiç—yapılmamışlıkta kuruyup gitmesi, daha ilk adımda takılıp kalmış olması gibi; bu ilk adım, aslında bütün bir hayat boyunca devam ediyor olmasına rağmen, hâlâ ve daha en baştan anlamamış bir adımdı; korkunç ve aşılması imkânsız bir felce uğramışlıkta kalmıştı; bu durumun ne ilerisi ne de geri dönüşü vardı; böylece ilk atılmamış adımın arkasından bir İkincisi gelemezdi, çünkü hayatın tek tek ânları arasındaki uzaklık ölçülemez, aşılamaz boş bir mekâna dönüşmüştü, ve buradan öteye hiçbir şeyin yolunu devam ettirmesi düşünülemezdi; yapılan ve yapılmayan devam ettirilemezdi, düşünülmüş ve düşünülmemiş olan devam ettirilemezdi, dile getirilmiş ve getirilmemiş olan devam ettirilemezdi, ah, — ey tanrılar! Aeneis de tamamlanamadan kalacaktı, npkı bu dünyadaki hayat gibi, devam ettirilemez ve tamamlanmamış olarak kalacaktı! Bu, gerçekten de yıldızlar tarafından böyle mi belirlenmişti? Şiirin kaderi, gerçekten de bu mu olacaktı?! Aeneis'in kaderinin, yani kendi

kaderinin tamamlanmadan kalması! Düşünülebilir miydi böyle bir şey, ah, düşünülebilir miydi?! Korkunun ağır ve büyük kapısı açılmıştı, ve kapının ardında dehşetin o güçlü, her şeyi altına alan kubbesi uzanmaktaydı. Onu aynı ânda hem dışarıdan hem de içeriden aynı zamanda yakalayan bir şey, iğrenç ve meçhul bir şey, Vergilius'u havaya kaldırdı, ânsızın, şiddetle sarsarak ve kötü niyetle, acının da ötesinde acı vererek, başlamakta olan bir fırtınanın ilk şimşekli gök gürültüsünün çılgın, bütün felce uğramışlıkları paramparça eden, soluk kesici gücüyle yukarılara kaldırdı; gırtlağını sıkarcasına, sanki beraberinde ölümü getirerek, ölüm tehdidiyle içine girdi; fakat yine de saniyeleri tekrar birbirine yaklaştırdı ve aralarındaki boşluğu şimşek hızıyla, aralarındaki boşluğu adına hayat denilen o akıl almazlıkla doldurup zenginleştirdi; öyle ki, Vergilius neredeyse şimşeğin içersinde bir defa daha ümidin parıldadığını sandı; demir boyunduruğa vurulmuş halde, nefes ya da bir bakış kadar hızlı yukarıya doğru çekilirken, neredeyse bütün bunlar, kaçırılan, kaybedilmiş ve tamamlanamamış olan yine de, hatta yeniden yaşanan o bir anlık soluğun ânı içersinde, tekrar bulunsun ve tamamlansın diye oluyormuş hissine kapıldı; ümit miydi bu, yoksa ümitsizlik mi, bilmiyordu; acının, dehşetin, felce uğramanın beraberinde getirdiği uyuşukluk muydu, bilmiyordu; ama bu yeniden yaşanan hayatın her ânının çok gerekli ve önemli olduğunu biliyordu; ister kısa ister uzun sürsün, yalnızca bu yeniden kıvılcımlanan hayat için zorla ayağa kaldırıldığım, katılaşmışlığın döşeğinden kovulmuş olduğunu biliyordu; kaskatı kesilmiş, kapalı mekânın nefessizliğinden kaçması gerektiğini, bakışlarını kendine sırt çevirerek, ölümün çorak tarlasına sırt çevirerek, kendine ait bütün bölgelerden kopartarak bir defa daha enginlere salmak zorunda olduğunu biliyordu; bir defa daha, yalnızca bir defa daha, belki son bir defa, hayatın sınırsızlığını kucaklaması gerektiğini biliyordu; ah, evet, bir defa daha, sadece bir defa daha yıldızlan görmek zorundaydı; ve yatağında kaskatı doğrularak, bütün vücuduna nüfuz eden, ama buna rağmen o vücudu dışarıdan yakalayan, bir demir pençeyi andıran yumruk tarafından tutularak, bütün mafsalları kaskatı kesilmiş halde, bir kukla gibi oynatılırcasına, sanki tellerin ucunda hareket ediyormuş gibi acemi hareketlerle ve uzun sırıkların üstünde yürüyormuş gibi

çekingen adımlarla cumbanın penceresine geri gitti, bitkin bir vaziyette pencerenin bulunduğu duvara dayandı; zayıflığından dolayı hafif iki büklümdü, fakat buna rağmen hâlâ geriye çekilmiş dirsekleriyle ve düzenli, derin nefes alışlarıyla, havaya olan açlığını giderebilecek kadar dikti; hayat kendini yeniden açsın, tekrardan hasreti çekilen semaların nefes tufanına katılabilsin diye.

Soluk almanın gerekliliği, hayatın özü olan nefes alıp vermenin gerekliliğiydi Vergilius'u buraya sürükleyen; ama bu, aynı zamanda da bedenle ilgili olmaktan uzak bir gereklilikti, görünene, dünyanın görülebilirliğine, göze görünen evrenin kesinliği sayesinde solunabilir olana yönelik bir hasretti. Vergilius, pencerede boğulmanın uyuşukluğu içersinde durmaktaydı, onu saran güçlü el tarafından tutuluyordu ve ne kadar zamandan beri böyle durmakta olduğunu bilmiyordu, aradan saniyeler veya saatler geçmiş olabilirdi; zamanın bilincine ancak eksik ve parçalar halinde tekrar varabildi; dünya, önünde ancak parçalar halinde, geniş sahalar boyunca havasızlıktan boğulma korkusuyla, boğulmanın acısıyla örtülü olarak yeniden şekil kazanmaktaydı; bilgi, tekrardan bilgiye dönüştü, ve Vergilius, olup bitenlerin farkına ancak parça parça varabildi; bütün bunların sadece Aeneis uğruna değil, fakat önce bulması gereken bir şey uğruna olduğunu ancak parça parça anlayabildi.

Dünya, şimdi önünde sessizlik içersinde uzanmaktaydı; geride kalan ve atlatılan bütün o gürültüden sonra ortalık, insanı şaşırtacak kadar sessizdi, ve vakit muhtemelen gecenin geç bir saatiydi, hatta belki de gece yarısını aşmıştı bile; büyük yolculuklarını sürdürmekte olan yıldızlar, iri iriydiler, yeniden tanımlanmışlıkları içersinde teselli verici, güçlü ve huzur kıvılcımları saçar gibiydiler; fakat bütün o bulutsuzluğa rağmen, tedirgin edici bir bulanıklığı da yansıtıyorlardı; sanki onların evreni ile yeraltının evreni arasında, ikisinin tam ortasında, aynı zamanda hem sert, hem de nüfuz edilebilmesi imkânsız, ancak bakışların geçmesine izin veren, bulanık kristalden yapılma bir kubbe gerilmişti; biraz önce hem vücuduyla, hem de yatar vaziyetteki kulak kabartışıyla, kulak kabartan yatışıyla hakimiyeti altında bulunduğu o şeytani parçalanma şimdi dış

dünyaya taşmış, sanki kendinde hiçbir zaman yaşamadığı kadar keskinleşmiş ve uçsuz bucaksızmış gibi gelmekteydi Vergilius'a. Yeryüzünün evreni, yukarısının evreni karşısında öylesine keskin çizgilerle ayrılan bir kubbeleşmeye kaymış ve kendi içine kapanmıştı ki, sınırsızlığın o hasreti çekilen doğum sancılarından hiçbir şey hissedilmiyordu ve havaya duyulan açlık bile giderilemiyor, yani bu acı bile hafifletilemiyordu, çünkü daha önce şehri sarmış olan pus, akşamın meltemine rağmen dağılmamış, neredeyse hiç parçalanmamış, fakat daha ziyade hummalı bir şeffaflığa dönüşmüş, bir anlamda dünyanın kendi içine kapanmasının yol açtığı baskının etkisiyle, bir tür koyu renk jelatin halinde ağırlaşmıştı; bu madde, hareketsiz ve hareket ettirilemez vaziyette boşlukta asılı duruyor, dokunulduğunda havadan daha sıcak hissediliyordu, ve solunamazlığıyla, odanın içindeki hava kadar boğucuydu. Solunamaz olan, solunabilir olandan acımasızca ayrılmıştı, kristal kase, acımasız bir şeffaflıktan uzaklıkla ve karanlık bir şekilde bunun üzerine kapanmıştı; semaların avlusu için, nefesin avlusu için, dünyanın avlusu için katı bir şekilde yalıtan bir ayırma duvarı gibiydi; Vergilius, dünyanın avlusunda duruyordu, demirden el tarafından ayağa kaldırılmıştı ve yine o elin parmaklan arasındaydı; bir zamanlar kendisi, dünyanın yüzeyine yaslanmış, Saturnus'un çayırlarına yayılmış vaziyette, Yukarısı ile Aşağısı arasındaki sının, her iki bölgeye de ait ve onların dokusu içersinde, oluşturmuşken, şimdi büyümeye yargılı tekil bir ruh olarak onları aşmaktaydı; bu ruh, biricikliği ve yalnızlığı içersinde, Yukarısı ile Aşağısının derinliklerine kulak kabartmak istediği takdirde, kendi kendisine kulak vermek zorunda olduğunu bilmekteydi: semaların uçsuz bucaksız lığına katılabilmek, yeryüzü zamanı içersinde, yeryüzündeki büyüme sürecinde bulunandan, bunların tekrar armağan edilmiş olduğu insandan esirgenmiştir; o insan, sadece kendi bakışıyla, sadece kendi bilgisiyle semaların birbirlerinden uçsuz bucaksız ayrılmışlığının derinliklerine nüfuz edebilir, sadece kendi bakmasını bilen sorularıyla onları birbirleriyle bağlantılı şekilde kavrayabilir, sadece kendi soran bilgilerinden yola çıkarak ve o bilgiler çerçevesinde dünyanın ve semalarının bütünlüğünü, kaynağını eşzamanlılıkta bulan bütünlüğünü yeniden kurabilir, sadece

sorgulamanın o çılgınca akışı içersinde kendi ruhunun şimdiki zamanını, en derin noktada yatan dünyevi gerekliliğini, bilme görevini ta en baştan itibaren kemale erdirebilir.

Zaman, yukarılardan akıp geçmekteydi; zaman, aşağıdan akıp geçmekteydi; bu, gecenin gizlenmiş zamanıydı; yeniden yıldızların yörüngelerine akmıştı; saniyelerin arada hiçbir mesafe bırakmaksızın birbirlerine yapışarak oluşturdukları zaman; yeniden armağan edilmiş, tekrar uyanmış olan zaman; zamanın, Vergilius'un şimdi kendini içinde bulduğu yasası, kader—üstü, rastlantıyı yürürlükten kaldıran, geçip gitmekten kurtulmuş yasası, sonsuz bir Şimdi:

zaman ve yasa,

birbirinden doğma,

birbirini yıkan ve hep yeniden doğuran,

birbirini yansıtan ve ancak böylece görünür olan,

imgelerden ve karşı-imgelerden oluşma bir zincir,

zamanı ve zamandaki ilk-imgeyi saran,

ikisini de asla bütünüyle kapsayamayan, ama yine de

gittikçe daha çok sonsuzluğa dönüşen,

ta ki ortak ezgilerinin son yankısında,

ta ki son bir simgenin kucağında,

ölümün simgeleri ve ezgileri

hayatınkilerle birleşene kadar;

ruhun imge gerçekliğidir böylesi,

yuvasıdır, sonsuz bir şimdiki zamandır,

ve bu yüzden ruhun içinde gerçekleşen yasadır,

onun gerekliliğidir.

Ve her şey, gereklilik doğrultusunda cereyan etmişti; hatta belli bir bilginin yolu bile bir gereklilik olup çıkmıştı; o bilgi ki, iç dünya ile dış dünyayı tanınmaz haldeki bir uçsuz bucaksızlıkta eritmiş, mutlak bir yabancılık noktasına varana kadar lime lime edip parçalamıştı. Fakat bu karşısında durulabilmesi, kaçılması imkânsız gereklilik, hayatın tekrar uyumlu bir ezgide bütünleşmesine, olup bitmiş ve olmakta olanların boşuna olmadığına ait bir ümidi de içinde barındırmıyor muydu? İmgeler, gerekliliğin akışı içersinde ortaya çıkmışlardı ve yine bu akış içersinde insanı gerçekliğe gittikçe, gittikçe daha da yaklaştırıyorlardı! Ah, o ilk-imgenin yakınlığı, Vergilius'un şimdi avlusunda durduğu o ilk-gerçekliğin yakınlığı gökyüzünde saklı duranları örten kristal örtü, parçalanacak mıydı şimdi? Gece, şimdi Vergilius'a son simgesini de açık edecek miydi? O gece ki, gözlerini açtığında, Vergilius'unkiler kaçınılmaz olarak sönmeye mahkûmdular! Vergilius, bakışlarını yıldızlara dikti; o yıldızların kader tarafından belirlenmiş ve kaderi belirleyen, iki bin yaşındaki dönenceleri, yörüngesini neredeyse tamamlamak üzereydi; peş peşe yörüngeler boyunca kaderin arkasından giden ve kendisi de zamanların soyları boyunca kaderi babadan oğula taşıyan dönence; ve şimdi Vergilius'u gökyüzünün şimdiki zamanı selamlamaktaydı, görünür olandan görünmeyene doğru genişleyerek, yeniden armağan edilen bilginin çemberini tamamlayarak; şimdi Vergilius'u öte yakada, güneybatı kenarında, akrebin âşinâ ve tedirgin edici kader imgesi selamlıyordu, tehlikeli bir şekilde kıvrılmış olan bedeni, Samanyolu'ndan döllenmişti; Andromeda, başım Pegasus'un kanatlı omuzlarına dayıyordu; asla kaybolmayan varoluş, bir selamın göze görünmeyen parıltılarını yayıyordu; ve ataların yaratılışından önceye rastlayan sonsuzluklardan ejderha burcu, ona katlanmış parıltılarını yolluyordu; ejderha, bir zamanlarki tahtını kaybetmişti; Vergilius, bakışlarını yukarıya, içinde yasanın imgesinin daireler çizdiği o taştan serinliğe dikmişti; karanlık parıltılar içersindeki soluktan kopmuştu; asla aşağılara inmeyen, fakat hep sezilen, insani olmaktan uzaklaşmış gerekliliği içersindeki hakikatten kopmuştu; ve şimdi onun imgesini görürken, oluşturduğu bir imgeler bütünü içersindeki imgesini sezgi yoluyla algılarken, etrafında sanki bir koza örmekte olan bilmenin bilincindeydi, bu bilmenin rastlantıdan

bağımsız olduğunun bilincindeydi; kendi bilme gücünün beklentisi olmayan, her türlü sabırsızlıktan özgürleşmiş bekleyişinin bilincindeydi, ve tamamlanmış olmayan içersindeki gerekli tamamlanış için hazırdı. O sırada Vergilius'u tutmakta olan el, giderek yumuşadı, yumuşadı ve onun için bir sığınak oldu. Ve şehrin damlarının üzerinde doğudan gelen ay ışığı, yeşilimsi bir toz gibi yayıldı. Çünkü her kim ki arkasında bırakmıştır korkunun ilk büyük kapısını, o insan yeni ve daha büyük bir bilinmezin önavlusu tarafından kuşatılmış demektir; onu tekrar kendi gelişmesinin ortasına, kendi yasasının içersine yerleştiren yeni bir bilinç tarafından kuşatılmış ve tutuklanmış demektir; geri dönüşten kurtulmuş, Saturnus'un dönencesinden kurtulmuş, kendi kulak verişinin sabırsızlığından kurtulmuş olan o insan, kendisine uzanan yolu kendi başına bulmuş olan, yeniden doğrulmuş ve yukarılara doğru gelişen insandır, ve onun sandalı artık sadece kürekleri içeri çekilmiş olarak armağan edilmiş bir zaman denizinde hafiften ve hiçbir beklentisi olmaksızın, sanki rastlantılardan özgür kılınmış son gerçekliğin kıyılarına varış hemen biraz sonraymışçasına, kayıp gider; çünkü her kim ki arkasında bırakmıştır korkunun ilk büyük kapısını, o, ayak basabilmiş demektir gerçeğin ön-avlusuna,

değil mi ki, onun kendi kendisini yeniden keşfeden bilme eylemi,

sanki ilk defa karşılaşıyormuşçasına,

kendi üzerine yönelmiştir;

değil mi ki,

evrendeki gerekliliği, bütün olup bitenlerin gerekliliğini,

kendi ruhunun gerekliliği diye kavramaya girişmiştir;

zira her kim ki bunu yaşar,

açılmış demektir varoluşun bütünlüğüne;

evrene ve insanoğluna ortak

ve ruhunun onsuz olunamaz parçasına,

katıksız bir şimdiki zamana;
bu şimdi sayesindedir ki kanatlanır,
kanatlanır gerekliliğin baskısıyla,
aşar hiçliğin o korkutucu uçurumunu,
meydan okur insanoğlunun körlüğüne;
çünkü o, artık açılmıştır
büyük soru işaretinin sonsuz şimdiki zamanına,
bilemeyen bilme eyleminin,
insanoğlunun o öncesiz varolan,
kutsal bilme tutkusunun
sonrasız şimdiki zamanına;
sorduğu ve sormak zorunda olduğu için bilmeyen,
her soruya öncülük ettiği için bilen;
insana ve yalnızca insana daha en baştan,
insanlığının zorunlu özü diye verilmiş
kutsal bir armağan;
o armağanladır ki insan
bilgiyi hep yeniden sorgulayacak
ve bilgi tarafından sorgulanacaktır;
cevabın korkusudur egemen olan
insana da, bilgiye de,
insan bilgiye, bilgi ise insanlığa yargılıdır;
birbirine bağımlı ve cevap korkağıdır ikisi de,

ta en baştan bilir olmanın tanrısal gerçekliği ile
bilen sorunun engin gerçekliği, neredeyse ezicidir;
o soru ki, ne herhangi bir yeryüzü yanıtında,
ne de herhangi bir yeryüzü bilgisinin doğruluğunda
bulabilir cevabını, oysa yine de ancak burada,
yeryüzü dünyasında cevaplanabilir,
cevaplanmak zorundadır,
dünyayı yaratmaya yönelik iki eylemin karşılıklı oyunuyla,
ancak bu dünyada gerçeklik kazanabilir;
gerçeklik hakikatin, hakikat da gerçekliğin kalıbında işlenmiştir,
ruhun özü gereği boyun eğdiği buyruk uyarınca;
zira bir sorunun gerginliğine dönüşen ruh,
kurtuluşunu ancak kendi hakikatinde bulabilir;
o kurtuluş ki, bilginin, sorunun, yaratmanın buyruğunda,
bilginin kesinliği ile bilme yeteneğinin oluşturduğu gerilimde
arar gerçekliği; ve böylece, ilk bilginin çağrısıyla,
varlığın bütünleştirici rastlantısızlığının
bilincindeki bu bilen sorunun çağrısıyla,
bilgi yaratmak için doğmuş bilmeye,
o bilmeyi gerçekleştirmeye,
rastlantılardan arınmış yasayı bilmeye çağrılı ruh,
hep hazırdır çıkışa,
yaptığı, kendi özüne yönelik bir çıkıştır,

kendi yara almışlığına ve ondan öteye;
yasanın bilincinde, ikisi de rastlantıdan arınmıştır,
aynı evrende birleşmiştir çıkış ve varış noktaları,
insanı insan kılarak;
çünkü insanoğlu, ruhunun bilen bilgi temeline,
eylem ve arayışlarının, düşünce ve isteklerinin,
düşlerinin bilgi temeline yargılıdır,
ve gerçeklik, kendindeki sonsuz rastlantısızlığa
açıktır, o sonsuzluk ki, kendi kendisinin
en kapsamlı, en güçlü ve katıksız gerçeklik simgesidir;
bu simgedir dönmek istediği ve döndüğü,
sonsuza kadar değişmez gerçeği olsun diye
kendi imgesinin şimdiki zamanına yargılıdır;
çünkü bir karşı çıkıştır aslında,
insanoğlunun yargılı olduğu çağrının karşı koyuşu,
zindana atılmışın karşı koyuşu,
onun söndürülemez özgürlük ateşinin
ve bilme iradesinin karşı koyuşu,
öylesine kırılmaz bir iradedir ki bu,
aşabilir yeryüzündeki bütün eksiklikleri;
buradaki,
insanlığın kendini de aşan dev karşı koyuşudur;
evet, kendi bilme görevine yargılıdır insanoğlu,

ve hiçbir şey alıkoyamaz onu bundan,

hatta rastlantısallığı,

görevin rastlantıdan arınmışlığı karşısında

bir hiç olan yanılgının kaçınılmazlığı bile;

çünkü insan, ne kadar dünyevi yetersizliğinin mahpusu olursa olsun — ve hatta isterse, pencerenin pervazına güçlükle yapışmış, bir hasta ve artık ölümün damgasını taşıyan biri sıfatına sahip bulunursa bulunsun, o ölçüde düşkırıklığına mahkûmdur, büyük olaylarda da, küçük olaylarda da düşkırıklığının pençelerine teslim edilmiştir; boşunadır bütün çabalar, geçmişte verimsiz kalmıştır, gelecek zaman bağlamında ise ümitsizdir; ve düşkırıklığı insanı nerelere kadar kovalamış olursa olsun, sabırsızlıktan sabırsızlığa, huzursuzluktan huzursuzluğa ne kadar sürüklerse sürüklesin; ölümden kaçan, ölümü arayan, eseri arayan, eserden kaçan, kovalanan, aşkı yaşayan ve sonra tekrar kovalanan, bir bilgiden ötekine kaderin rüzgarıyla savrulan, bir zamanlar yurdunda yaşadığı, sade bir yaratma eyleminden oluşma hayattan koparılıp alınan ve her türlü bilginin çeşitliliğine, şiire, eski ve en gizli bilgeliğin araştırılmasına, bilmenin sabırsızlığıyla, hakikate ulaşmanın sabırsızlığıyla itilen, ve sonra, sanki şiir, gerçekliğe ulaşmanın son bir hamlesi niteliğiyle ölüm ile kardeş olabilirmiş gibi, tekrar şiire dönmeye zorlanan insan — ah, evet, bu da bir hayal kırıklığıydı, yanlış bir yoldu —, evet, bunların hepsinin ne ölçüde yanlış bir yol sayılmaları gerekirse gereksin, hatta sayılmak bir yana, geçmişte öyle olmuş ve şimdi de öyle olmayı sürdürüyor olsun, evet, bir ilk adıma yönelik ilk girişim bile sayılanlasın, daha ilk girişimden önce başarısızlıkla karşılaşmış olsun; ah, evet, bütün bu hayat şimdi kendini ne kadar büyük bir başarısızlık olarak sergilerse sergilesin, daha en baştan yetersizliğin çorak topraklarına saplanıp kalmış olursa olsun, çalılığı hiçbir şey yarıp geçemediği için, ölümlü insan ormandan hiçbir zaman kaçamadığı için, olduğu yerde herhangi bir hareketten mahrum dönüp durarak, çaresizliğin ve rastlantıların boyunduruğunda kalarak yanılmanın bütün korkunçlukları ile yüz yüze geldiği için; ah, buna

rağmen, evet, buna rağmen, hiçbir şey, ortada herhangi bir gereklilik olmadan cereyan etmemiştir, çünkü her şeyi, hatta yanlış yollan ve hatta yanılgıyı bile hükmü altına almış olan, insan ruhunun gerekliliğidir,

insanoğlunun görevinin gerekliliğidir; çünkü insan, sadece yanılgılarında,

sadece kaçması imkânsız yanılgılarıyla dönüşebilir

ne ise, ona, hep arayan insana; çünkü insan,

bilmek ihtiyacındadır her şeyin boşunalığını,

bunun korkusunu, her türlü yanılgının korkusunu

üstlenip, neyi üstlendiğini bilerek bakmak zorundadır tadına,

korkunun bilincine varmak zorundadır, kendine acı çektirmek için değil,

ama yalnızca böyle bir bilinçle korkuyu aşabileceği için,

ancak ondan sonradır ki,

korkunun boynuzdan yapılma kapılarından geçip,

hayata ulaşabileceği için; onun içindir ki, insan hep

güvencesizliğin âlemlerine mahkûmdur,

sanki kalımmışçasına binebileceği hiçbir gemi,

boşlukta kayan bir sandalda olmasına rağmen;

onun içindir ki, insan hep

kendi bilinçlenişinin âlemlerine mahkûmdur,

kendi ben’inin bilinçlenen âlemlerine,

budur ruhunun kaderi;

fakat her kim ki, arkasından kapanmıştır

korkunun ağır kapılarının kanatlan,
o varmıştır artık gerçekliğin ön-avlusuna, ve
üzerinden boşlukta asılıymışçasına
kayıp gittiği bilinmezliğin nehirleri,
yani bilmemek, bir bilgi temeli olur ona,
çünkü bu, kendi ruhunun olgunlaşma sürecidir aslında,
kendi kendisinin giderilemez eksikliğidir,
fakat bir bütün niteliğiyle ortaya çıkar yine de,
Ben, kendi kendisinin bilincine vardığında;
olgunlaşmayla erişilen bir sonsuzlukta,
evrenin akıcı bütünlüğüdür bilincine vardığı,
ve bir eşzamanlılık sürecinde görmüştür evreni;
o eşzamanlılık ki, şimdiki zamanının gücüyle
insanın mahkum olduğu bütün âlemleri biricik kılıp,
dönüştürür ilk-başlangıcın tek âlemine, ve tıpkı bunun gibi,
Ben, kendinde saklar Ben'i,
sonunda yine de Ben'e tutunmak için,
ruha sarınıp sarmalanır, aynı zamanda sarılırken,
zamanlan belirler zaman içersinde dinlenirken,
bilginin yasasına bağımlıyken, bilgiyi yaratır,
birlikte süzülür, bilgi bir akış içersinde gittikçe büyürken,
birlikte süzülür onun büyüyen oluşunda; o oluş ki,
gerçekliğin tek kaynağıdır;

iç dünya ile dış dünyanın birbirleriyle kaynaşmaları o kadar

ötelere atıf yapar büyüklüktedir ki,

boşlukta süzülüş ve tutunma, mahpuslukla özgürleşme,

birbirinden ayırt edilemeksizin, aynı saydamlıkta erir;

ah, onca sonsuz gerekli,

onca ölçüsüz saydamlıktadır ki,

o kendi içine kapalı en üst semadaki,

yalnızca bakışların, yalnızca zamanın erişebildiği,

ikisinde de bilinen,

ikisi tarafından da,

aynı zamanda hem sert, hem de sevecen bir elin göğe çevirdiği

bir insan yüzünden yansıtılan, kaderle sarılı, yıldızlarla sanlı,

hiçbir şeyin boşuna olmadığının müjdesiyle parıldayan,

rastlantıdan sonsuza kadar arınmış, hediye edilmiş zaman,

bilgiye açık bir dünyevi teselli —,

ve çiseleyen mehtaba boğulmuş bir âlemde semalar, gökyüzüne ve yeryüzüne ait semalar, bir teselli misali, sonsuza kadar birleşmekteydi; çiseleyen mehtapla örtülü evrenden göğse dönmesi öngörülmüş nefes kadar teselli verici; hiçbir şeyin boşuna olmadığını, bilgi uğruna gerçekleştirilenin boşuna olmadığını, ve gerekliliğinden ötürü de zaten boşuna olmuş olamayacağını teselli dolu bir ifadeyle ilan ederek. Tamamlanmamış ve tamamlanması imkânsızın yanı sıra ümit; ve onun dizinin dibinde de, çok çekingen olmakla birlikte, Aeneis'in tamamlanması ümidi. Dünyevi olan içersinde müjdenin ümit dolu yankıları, dünyevi güvenin içersinde geri dönen yankılar; etrafı dünyevi hayatla sanlı ölümlü insan, bunları karşılamaya hazırdır.

Teselli ve güven; boşuna olmayışın tesellisi; gökyüzünün sırlarının kristal tavanı açılmamış olmasına rağmen; orada, gökyüzünde, son bir simge bir yana, bir imge bile ortaya çıkmamış olmasına rağmen; gecenin gözü, örtülü kalmıştı, Vergilius'un gözleri kapanmadan kalmıştı, ve önceden olduğu gibi şimdi de uçsuz bucaksızlıklar arasında sadece birbirlerini yansıtışlarıyla bağ kurutabiliyordu; önceden olduğu gibi şimdi de Yukarısı ile Aşağısının uçsuz bucaksız ayrılmışlıkları sadece bilinen, bakış tarafından yaratılan bütünde birleşebiliyordu; önceden olduğu gibi şimdi de Vergilius'un durduğu yer, sadece gerçekliğin ön-avlusuydu, sadece şimdiki zamanına mahkûm olduğu dünyevi sorunun bulunduğu mekândı; son bütünlüğün mutlak gerçekliği esirgenmişti; ve buna rağmen teselli vardı, güven vardı. Ay ışığı, gecenin sıcağının içinden serin bir toz olarak akıyor, onu azaltmaksızın, kendini ona açmaksızın ıslatıyordu; gökyüzünün taşlaşmış göz kırpışlarının sıcak bir karanlığa resmedilmiş, kör ve serin yankısıydı. Ah, insanoğlunun duyduğu güven, o hiçbir şeyin boşuna olup bitmediğini, hiçbir şeyin boşuna olamayacağını, hayal kırıklığının varlığına ve ormandan dışarıya hiçbir çıkış yolunun bulunmamasına rağmen bilen güven; ah, o her şeyin kötüye döndüğü noktada bile yaşananlardan edinilmiş bilginin kazancının serpilip geliştiğini, dünyada bilginin çoğalmasının kalıcı olduğunu, onun içinde rastlantısızlığın serin ve aydınlık yankısının kalıcılığını bilen güven; o rastlantısızlık ki, insanoğlunun yeryüzü eylemi, bilginin belirlediği gerekliliği izlediği ve gerek yeryüzüne bağımlı olan hayatın gerekse onun sürü uykusunun bir ilk aydınlatılışı noktasını izlediği sûrece bu rastlantısızlığın derinlerine nüfuz edebilirdi. Ah, evet, güven, hem de mutlak bir güven; gökten gönderilme olmayıp, insanoğlunun ruhunda bu ruha verilmiş bilme görevinin gücüyle meydana gelmiş olan güven —, o halde bu güvenin gerçekleşmesi de, elbette gerçekleşebilir olduğu ölçüde, aynı şekilde dünyevi olarak ortaya çıkmayacak mıydı? Gerekli olan, her zaman salt dünyevi olan dahilinde kemale erer; soru sormanın o azgın bir nehri andıran devridaimi, her zaman dünyevi olan dahilinde tamamlanma noktasına varacaktır, ve bilme görevi ne kadar sıkça dünya ötesine uzanırsa uzansın, hatta bu göreve isterse bir de birbirinden ayrı düşmüş semaların birleştirilmesi görevi eklenmiş

olsun, dünyevi çıkış noktasına sahip bulunmayan bir görevin varlığı söz konusu değildir; kendi çözümünün ihtimalleri ile dünyevi bağlar kurmamış bir görev diye bir şey yoktur. Ve şimdi yeryüzünün dünyası, mehtabın ışıklarına savrulmuş, mehtabın ışıklarından kaçmış olarak Vergilius'un önünde uzanmaktaydı; insani olan ne varsa kendine geri çekilmişti, uykuya kaçmıştı, uyku doygunu evlere saklanmıştı, kendi içine batıp gitmişti, göğe batan yıldızlardan kopmuştu, ve dünyayı kaplayan sessizlik, yukarıdaki bölge ile aşağıdaki bölge arasında yer alan, katmerli bir terk edilmişlikti; herhangi bir nefesten mahrum olan sükuneti bozan hiçbir ses yoktu, kamp ateşlerinin hafiften dalgalanan çıtırtılarından ve dış surlar boyunca devriye gezen nöbetçinin sıkıntılı ayak seslerinden başka hiçbir şey duyulmuyordu; bu ayak sesleri, tur atışa uygun olarak bir yaklaşıyor, bir uzaklaşıyordu; ancak daha bir dikkatle kulak verildiğinde, sanki burada da bir yerlerden gelen bir yankı havada titremekteydi; eşlik eden bir sesti, neredeyse yankı bile değildi, neredeyse kırılan bir ses değildi, sadece toz olup dağılmış gibiydi; fakat yine de meydanın kenarındaki binaların duvarlarında, sokakların ve mağara evlerinin kargaşasında, şehrin ve şehirlerin taştan örgüsünde, denizlerin ve sıradağların duvarlarında, göğün bulanık kristal yanküresinde, yıldızların ışığında kırılan bir sesti; bilinemez olana çarpıp kırılmıştı, bir nefes gibi dışarıya salınmış ve tozun kmlganlığında ufalanmıştı, küçük ve titrek dalgaların gelgiti içersindeydi, ama yakalanmak istendiğinde hemen tekrar uçup gidiyordu. Öte yandan ise surların arkasındaki ateşin hafiften çıtırtısı, dünyevi varlığı içersinde, fakat aynı zamanda da semalara tuhaf bir şekilde bağlı olarak devam etmekteydi, ve her ne kadar bazen bir yankı ve göze görünmeyen bir şey gibi azalsa da, her ne kadar kendisi de bir sürü resmin oluşturduğu zincirin halkaları arasına dahil olsa da, aslında insanoğlunun çabalarının boşuna olmayışına bir atıf gibiydi; insanoğlunun ruhunda doğuştan varolan ve titanlara özgü bütünlük iradesinin dünyevi kökenine bir atıf gibiydi; sanki yeryüzüne, dünyevi olana dönsün, böylece de yenileyici gücüne kavuşsun diye, kökleri yukarıya değil fakat aşağılara uzanan Prometheus gücüne kavuşsun diye bilgiye yöneltilmiş bir çağrıydı. Evet, artık Vergilius'un yapması gereken, dikkatini yeryüzünde

toplamaktı, ve şimdi, pencere pervazından sarkmış ve nefes almaktan çok yorgun düşmüş, gelmesi gerekenin beklentisi içersinde, dikkatle bekliyordu.

Altında, bir kuyunun kapkaralığı ile, saray ile sarayı kuşatan sur arasındaki dar aralık uzanmaktaydı; bu dar alanın siyah dibi, aydınlatılmamışlığın derinliklerine gömülmüştü; surun arkasında ise, tamamen sur tarafından örtülmüş olarak ve varlığını sadece yansımalarıyla belli eden bir kamp ateşi yanmaktaydı; nöbetçi turlaması sırasında alev titreşiminin bu küçük alanından geçtiğinde, adamın gölgesi mat kırmızımsı bir ışığın aydınlattığı taş kaldırımın üzerinden kayıyordu; gölgeden oluşma bu koyu renkli nefes, bazen karşıdaki binanın duvarında zikzaklar çizerek ve ânlık hareketlerle yukarıya tırmanıyor, tuhaf ve önceden kestirilememiş bir hareketsizlikle karşılaştırıldığında neredeyse gerçekdışıymış izlenimi uyandırıyordu. Orada, aşağıda, surun arkasında olup biten, askeri bir görevin en basit şekilde yerine getirilişiydi; fakat yine de, insanın görev icabı yaptığı her eylem gibi, bilmenin temeliyle, bilme göreviyle ve bu görevin boşuna olmayışıyla doğrudan ilişkiliydi; orada olup biten, gerçekliğin ön-avlusunda, nihai olanın yakınında cereyan ediyordu. Ve ilk-gerçekliğe yönelik yarma hareketi, yıldızların semalarından veya yıldızların altındaki ara semadan kaynaklanmayacaktır; müjdelenen boşuna olmayış, orada değil, fakat herhalde insanoğlunun semasında gerçekleşecektir, ve sınırların yarılmasına yönelik girişim, herhalde insandan gelecektir; insan, bunun için Tanrı tarafından öngörülmüştür; güven, ona Tanrı tarafından ihsan edilmiştir; insanoğlunun gerekliliği de Tanrı kökenlidir, ve gerçekliğin o büyük başarısının kendini göstereceği ânı söyleyebilme ihtimali, kaderde saklı olayın yaşanması imkânsız bir gelecekte mi, yoksa hemen şimdi mi ortaya çıkacağını, ya da aslında belki de şu ânda yaşanıp yaşanmadığını kimsenin araştıramayacağı kadar zayıf olsa bile, kaderde saklı olandan geri çevrilemez bir kesinlikle, ısrarcı ve ihtar edici bir tavırla uyanık olma emri, her âna sımsıkı yapışma, vahiy ânının bilincine varma, rastlantıdan yoksun olan içersinde, yasaların içersinde, insandan olanlar içersinde mevcut vahiylerin bilincine varma emri gelir. Emir, araştırılması

imkânsız olandan yankılanmaktaydı; yeryüzünü saran, damların üzerinden hiç hareketsiz akarak pencereden içeriye dökülen, bezgin ve sıcak, ateşli, mehtabın ıslaklığını taşıyan siyah parıltının kaybolup gitmişliği içersinde duyulmayan, nabız gibi atan tınılarından yankılanmaktaydı; ve bu parıltı, pencerede durmakta olan Vergilius'a da sarılıyor, şairi, sanki hastalığın yol açtığı ateşin bir parçasıymışçasına, uyanık kalma emrinin yoğunluğuyla dolduruyordu. Ateşler içinde yanan Vergilius, uyanıklığını görünür olana yöneltmekteydi; bu yöneliş, orada bir yerlerde sanki kendini gösteren canlı bir insan varmışçasına, hasretle doluydu. Oysa hiçbir şeyin kendini gösterdiği yoktu. Kara yönünde, güneybatıda yengeç burcunun tehditkar parıltılar içersindeki yıldız grubu gözükmekteydi; bu resim, yanıp sönen bir yeryüzünün üzerindeydi, ötedeki evler ile arazinin bu evler tarafından yarı yarıya örtülmüş, gecenin tepelerinden oluşma dalgaları arasındaki sının da bir yanıp bir sönüyormuş gibi gösteriyordu; tarlaların, koruların ve çayırların yükselip alçalan dalgalan, ay ışığının üzerlerine bir taşın serinliğiyle aktığı, en son noktadaki sonsuzluğun siyahlığıyla kubbelenmiş başak ve yaprak dalgaları yanıp sönmekteydi; bunların hepsi, ortalığı bir sel gibi basmış yıldızlar âleminin taşlaşmış ezgiler çıkartan, taş kadar serin, taşlaşmışlıktan titreyen ateş dalgalarıyla bir yanıp bir sönmekteydi; hepsi geceyle, hepsi ışıkla sırılsıklamdı, kayıp gidiyordu, sürekli akıyordu, ve soluk parıltının görülmez olan içersinde herhangi bir son noktası yoktu. Akış, böylece bir ileriye, bir geriye sürüp gitmekteydi, çifte kökenden kaynaklanarak hem sıcak hem serin ve hem gölge hem de ışıktı, karanlığa batmıştı, avluların, meydanların, sokakların oluşturduğu kanallara akmıştı, yeryüzünün hem görünen hem de görünmeyen yanları üzerine yayılmıştı. Karşıda, biraz yanda kalan bir sokak, meydana açılıyordu; dümdüz çizgisiyle bakışlara açılmış vaziyette, ayın parıltılı okşamalarıyla aydınlatılmıştı; sadece bazı yerlerde daha yüksek binaların gölgesinde kalmıştı, ve birbirini izleyen damlara bakıldığında, solağın kalan bölümüyle şehrin sınırlarına uzandığı anlaşılabiliyordu, ötelerdeki yengeç burcu grubuna benzeyen ve orayı hedefleyen hafif bir çifte kavşak halinde uzanıyordu; şekil benzerliği baştan çıkartıcıydı; hedefleme tarzı baştan çıkartıcıydı; evet, öylesine

baştan çıkartıcı bir cazibeydi ki bu, o noktaya ulaşabilmeye ilişkin bir ürkekliğe, bir hasrete dönüşüyordu; yol boyunca, yolun kavşaklarını hafif bir acelecilikle geçmek, şehir dışına, yengeç burcuna açılmak, yurtları peş peşe geçmek, ışığın ateşinden ve gölgelerin ateşinden meydana gelen koruları geride bırakmak, bütün bunları uçarcasına geçen rüya adımları boyunca neşeli kalmak; ah, evet, bakışların başlangıç noktalarını da hep hedeflerinde muhafaza eden yollarından geçerek dışarılara açılmak; ebediyen ve bir daha geriye dönüşü olmaksızın. Böylesine kolay bir yol, bir lidere ihtiyaç hissettirmez, ama sert mizaçlı bir uyandırıcının varlığını da gerekli kılmaz, çünkü dünyanın aydınlık ve parıltılı uyuklayışı hiç kesintisiz devam eder; önemli olan, sadece ileriye doğru yürümektir, çağrışması imkânsız olan boyunca ilerlemektir, bütün sınırlar açılmıştır, ve artık hiçbir şey, yolcuyu alıkoyamaz, kimse geçemez, karşıdan ona doğru gelen yoktur, hiçbir ilahi güç, onu arkasında bırakmak için acele etmez, ve yolcu hiçbir hayvani güce de rastlamaz; ayaklan, bu ikisinin de ağırlığından özgürdür, fakat gittiği yol, tesellinin ve güvenin yoludur, gerekliliğin yoludur, Tanrı'nın yoludur. Ama hakikatte böyle miydi? Burada hakikaten de karşı yön diye bir şey yok muydu artık? Her şeye rağmen, karşı yönden gelen biri çıkıp, tekrar hayvana, hayvandan da daha aşağısına dönmeye çalışmayacak mıydı?

Beklemekti şimdi yapılması gereken, büyük bir sabırla beklemek, ve bu bekleyiş uzun, dayanılamayacak kadar uzun sürdü. Ama sonra, evet sonra, yine de bir şey geldi. Ve ne tuhaftır ki, gelen, bütün beklenebileceklerin tam tersi olmasına rağmen, aynı şekilde sanki gerekliliğin çağrısı üzerine gelmiş gibiydi. Önce bir ses imgesi halinde geldi, yani yere sürünen adımların ve belli belirsiz mırıltıların sessizlikten ağır ağır çözülen ses imgesi gibiydi; bu imge, kendisini oluşturan şekiller ortaya çıkana kadar, kısa sayılamayacak bir süre gölgede kaldı; bunlar, üç bulanık ve beyaz renkli lekeydi; yalpa vurarak ve çoğu zaman tökezleyerek, birbirlerine karışarak ve sonra yine ayrılarak, karanlığa dalarak ve ay ışığında belirgin, adeta istemeden yaklaşmaktaydılar. Vergilius, gergin bir uyanıklıktan ötürü soluksuz kalmış olarak, gecenin solunması imkânsız parlaklığından

kaynaklanan bunalım içersinde, ellerini kramp geçirircesine birbirine kavuşturmuş, parmaklarını kramp geçirircesine yüzüğünün üstünde kavuşturmuş, kendisi kramptan dolayı kasılmışçasına pencereye eğilmiş halde, başını iyice öne uzatmış olarak o üç şeklin yaklaşmalarını izlemekteydi. Şekiller, bir süre sessiz kaldılar, ama bunun ardından, biraz önceki anlaşılmaz mırıltıların tersine, ânsızın çok keskin ve açık seçik bir ses yükseldi; horoz ötüşünü andıran, tenor tonunda bir sesti; sanki sahibi kendini önüne geçilemez kesinlikte bir karar almaya zorlamışçasına bağırarak, şunu bildiriyordu: “Altı gümüş.” Ses tekrar kesildi, sanki kesin tonu hiçbir cevaba imkân tanımıyordu, ama sonra cevap, yine de verildi: “Beş gümüş,” dedi ikinci bir erkek sesi, kötücül ve keyifli bir tınısı vardı, hiç şüphesiz bundan böyle her türlü pazarlığın önünü kesmek isteyen, sakin ve uykulu bir bas tonundaydı: “Beş gümüş.” — “Lanet olasıca, altı diyorum!” diye öttü korkusuzca ilk ses; bunun üzerine, ne dendiği anlaşılmayan kısa bir pazarlığın ardından, bas ses sakin bir kararlılığa çekildi: “Beş gümüş, ve onun dışında tek bir dinar bile yok.” Adamlar durdular. O âna kadar ne için pazarlık yapıldığı anlaşılmamıştı; ama şimdi üçüncü bir ses de karışmıştı, ve bu ses sarhoş bir kadına aitti: “Altı ödeyeceksin ona! ” diye emretti kadın iyice yağ bağlamış, cırtlak bir tonda; bu sesin sabırsızca talepte bulunan ısrarının orasından burasından, her söylenene razı olmaya hazır bir yalakalık ifadesi kendini belli etmekteydi; ama bu, elbette pek işe yaramayacaktı, çünkü bu defa verilen cevap, genizden gelen, kötücül alayla dolu bir kahkahadan ibaret kalmıştı. Ve kadının sesi, kahkahanın ve baş edilmesi imkânsız alayın tahrikiyle öfke halinde çatladı: “Tıka basa zıkkımlanmak, ama beş para ödememek... Et istiyorsun, balık istiyorsun, her şeyi istiyorsun...”; ve bunun ardından o havlar gibi çıkan alaylı erkek sesi yeniden yükseldiğinde, kadın devam etti: “Un almam lazım, ve soğan, ve daha bir sürü şey, yumurta ve sarımsak, ve yağ, ve sarımsak... ve sarımsak...” — kadın, sarhoşluğun tesiriyle nefes nefese, adamın kendisini tahrik eden ve şimdi derin bir gargara sesine dönüşmüş olan gülmesinin eşliğinde, sarımsağın zor satın alınabilirliğine yapışmıştı “sarımsak istiyorsun... sarımsak...” — “Haklısın,” diye araya girdi tenor karga sesiyle, ve doğrudan bir düşünce

sıçramasıyla: “Rahat bıraksana!”da karar kıldı. Kadın ise, sanki tekrarlamakta olduğu kelimenin aydınlatıcı bir gücü varmışçasına, engellenmesine imkân tanımadı: “...sarımsak... sarımsak almam lazım...” Etraflarını tekrar karanlık sarmıştı, sarımsağa ilişkin çağrı, karanlığın içersinde yankılanmaya devam ediyordu, ve gerçekten de, sanki bu kelime bir parolaymışçasına, gecenin ateşler içersinde yanan karanlığı şehrin nefes verircesine boşaltabildiği bütün mutfak gürültüleriyle dolmuş, bu gürültüler tarafından hamile bırakılmıştı; şehrin uyku tiryakisi besini ağır, doyurucu, şehvet verici, yapış yapış, hafif ve korkunç, sindirici ve çürümüş, gürültücü, tava kokulu, geviş getirtici bir besindi. Ortalık birkaç saniye için sessizleşti; sanki aşağıdaki üç kişi de tembel buhar tarafından yutulmuşlardı ve yeniden aydınlığa çıkmalarından sonra da artık söyleyebilecekleri bir şey kalmamıştı; sarımsak gerekçesi tüketilmişti; üç kişi, yürüdükçe daha bir belirginleşerek, hiç konuşmaksızın yaklaştılar, fakat konuşmamalarına rağmen kesinlikle şimdi barışçıl bir tavır almış değildiler; en önde dikkati çekecek kadar zayıf bir herif göründü, bir omzunu yukarı kaldırmış, bir sopaya dayanarak topallamaktaydı ve ne zaman durmak zorunda kalsa, öteki iki kişiyi kendisini takip etmeye zorlamak için sopasını tehditkar bir ifadeyle havaya kaldırıyordu; onun biraz arkasından kadın gelmekteydi; şişman ve iriydi, hatta şimdi belki de daha şişmandı, daha sarhoştu, ama daha bir ağır aksak olduğu kesindi; iri göbekli bir kuleyi andıran öteki adam, kadınla arasında bulunan ve gittikçe büyüyen mesafeyi kapatamıyordu; sonunda sanki ıslık çalarcasına vızıldanarak ve havaya kaldırdığı, bir çocuğunkini çağrıştıran elleriyle kadını durdurmaya çalıştı; üçü, böylece yalpa vuran, güven telkin etmekten uzak bir manzara halinde yaklaştılar; yolun sonunda nöbet ateşinin yalpa vuran ışığına girdiklerinde, bu görünüş güven telkin edebilmekten daha da uzaklaştı; şimdi üçü, aralarında tekrar başlamış olan kavgalarıyla birlikte Vergilius’un gözlerinin önüne gelmişlerdi, çünkü üçlünün topal lideri, liman istikametine doğru bir sola dönüş hareketiyle meydanı geçmeye davranmış, kadın da onun arkasından: “Hay ağzına sıçayım senin!” diye haykırmıştı; bunun üzerine duraklayan ve niyetinden vazgeçen adam, döndü ve sopasını sallayarak kadının üstüne yürüdü; gerçi sürekli haykırıp

duran kadın için korkutucu değildi, ama şişman kuleyi korkutmuştu; adam, vızıldanarak kaçmaya davrandı ve böylece kadını da onun arkasından koşup geriye dönmesi için çekiştirmeye zorladı —, öteki, bu başarıdan ötürü öyle sevindi ki, sopasını indirdi ve daha önce kadını çıldırtmış olan o havlamasına kahkahayı bu defa gırtlağının bütün gücüyle koyuverdi. Bunun hemen ardından beklenen sonuç gerçekleşti ve kadın öfkeden çılgına döndü: “Defol evine dön!” diye bağırdı gülmekte olan kara kuru adama, ve adam, ileriye uzatarak oraya buraya salladığı parmaklarıyla, eski niyetinin altını çizercesine liman yönünü işaret ettiğinde, kadın da heyecandan nefesi kesilmiş halde kolunu ters yöne uzattı: “Evine dönmene bak, bu şehirde işin yok senin... bana numara yapamazsın, evinde seni kimlerin beklediğini biliyorum, tanıyorum o sürtükleri...” — “Ya, öyle mi?” sallanan parmak durdu, el, içme jestiyle birlikte bir kadeh formunu aldı. Bu, binanın duvarına dayanmış olan şişman adam için öylesine anlaşılır bir işaretti ki, kararlarının kesinliğine geri döndü: “Şarap!” diye guruldadı bulanık bir sesle, ve harekete geçti. Kadın, onun yolunu kesti: “Ah, demek şarap,” dedi çatlak sesiyle, “Şarap demek, ha..? Beyefendi sürtüklerine dönmek istiyor, ve ben de ona yemek pişireceğim, öyle mi..? Canı domuz eti istiyor, her şeyi istiyor...” — “Domuz eti,” diye gakladı tenor. Kadın, onu nefretle duvara doğru gerisingeriye itti, buna karşılık neredeyse ağlamasına öteki adama döndü: “Benden her şeyi isteyeceksin, ama karşılığında hiçbir şey ödemeyeceksin...” — “Ona beş gümüş öderim, dedim... gel benimle de şarap vereyim.” — “Yerin dibine batsın senin şarabın... ona altı gümüş ödeyeceksin.” — “Ona şarap da vereceğim.” — “Senin şarabına ihtiyacı yok onun.” — “Bu seni hiç ilgilendirmez, anladın mı leş kargası? Ona sadece beş gümüş öderim, ondan başka beş para alamaz benden, ve ayrıca şarap da veririm.” — “Beş gümüş,” dedi azametli bir ifadeyle duvara yaslanmış olan yağ torbası. Kadın, saldırgan bir ifadeyle ona döndü: “Ne dedin? Ne dedin sen?!” Ürken adam, lafı dolandırmak için bir yol aradı; sonunda dostça ve samimi bir ifadeyle konuştu: “Bok karı!” — “Ne dedin sen ona?!” Kadının işin ucunu bırakmaya niyeti yoktu, ve köşeye sıkışan adam, yeni kararını zoraki cesaretiyle tekrarladı: “Beş gümüş.” — “Hâlâ konuşuyorsun, seni şarap fıçısı seni..! ve bir de zıkkımlanacağınız bir şeyler tedarik

edeceğim... hem de para almadan...” Bu sözler, şişman adamı etkilememişti: “Şarap... şarap da vereceğim sana,” dedi ince sesiyle ve mutlu bir ifadeyle, sanki cesaretinden dolayı ödüllendirilmesi gerekiyormuşçasına. Kadın ise onu tuniğinden yakalamıştı: “Bütün parasını sürtüklere yediriyor... altı gümüş ödemek zorunda, duyuyor musun, altı...” — “Altı,” diye tekrarladı itaatkar bir ifadeyle kule ve oturmaya kalkıştı, ama kadının onu tutan eli yüzünden bunu doğal olarak başaramadı. Zayıf adam için ise bütün bunlar, bitmek bilmeyen, türlü seslerle dolu, sopa sallamalarla devam edip giden bir eğlencenin kaynağıydı: “O, beş gümüş dedi, ben de sadece beş gümüş öderim, o kadar! ” — “Öyle yağma yok!” diye ateş püskürdü kadın; “Söyle ona, altı gümüş verecek, söyle ona!” Bu arada kadının sesi, ne kadar çatallaşırsa çatallaşsın, karşısındakini bir şeyler vererek elde etme amacına yönelik alt tonunu kaybetmiyordu; sadece, bunun kime yönelik olduğu tespit edilemiyordu. Ama neşeli haline biraz ara veren zayıf adam şimdi biraz daha uzlaşmacı bir tavır takınmıştı: “Nedir senin istediğin? Unu zaten Sezar’dan bedava alıyorsun...” Kadın, bir şaşkınlık geçirdi, ve bu, çekiştirmekte olduğu şişman adama sadece bir nefes aldırtmakla kalmadı, fakat şu can sıkıcı altı gümüş meselesinden yakasını sıyırması için bir fırsat da sağladı: “Yaşasın Augustus!” diye haykırdı adam çatlak sesiyle İmparatorluk sarayına doğru, öteki adam da, yine saraya dönmüş ve sopasını havaya kaldırmış olarak, onun kurbağa sesini güçlü bir “Yaşasın Augustus!” ile destekledi, ve sonra tekrar gürlercesine: “Çok yaşasın!” diye bağırdı — “Susun, ikiniz de susun!” diye araya girdi kadın, tiksinmişçesine bir öfkeyle; ve bu, gerçekten de birkaç saniye süren bir etki yarattı: ikisi, herhalde kadının emrine duydukları saygıdan çok, selamlamış oldukları Sezar’a saygılarından dolayı sustular, hatta donup kaldılar; şişman adamın ağzı açıktı, zayıfın ise sopası havada kalmıştı; sopalı gölge harlanan alevlerin ışığında duvarın yukarılarına tırmanırken ve kadın, şişman kollarını beline dayamış olmakla yarattığı güzel etkiyi seyrederken, bu hareketsizliğin sonsuza kadar süreceği düşünülebilirdi; ancak bu hareketsizlik, yeniden yükselen, gök gürültüsüne ve havlamaya benzer bir gülmeyle kesildi; bu gülmeye şimdi şişman çift de, önce yağ tulumu, tenor tonunun parıltısıyla, neredeyse pespembe bir

cıvıldamayla, onun hemen ardından da kadın, iradesizce uğuldayarak ve zevzekçe gıdaklayarak, katıldı kaldı; bu arada yere vurulan sopa da ritmi veriyordu; üç ağızlı bir gülüştü, bilinmeyen bir ateşin bilinmeyen derinliklerinden yukarıya doğru ıslak bir şekilde kaynayan, sarsıcı bir gülüş; kendi kendilerine ve birbirlerine yönelik kötücül alayları üç kafalıydı; bilinmeyen, bilinmeyenlerin en bilinmeyeni olan Tanrı da üç vücutluydu. Durum, her şeyi bir doruk noktasına doğru zorlamaktaydı ve o noktayı zayıf adam buldu: “Şarap,” diye haykırdı, “şarabına kavuşacaksın, şişko, herkese şarap, Sezar’ın şerefine şarap!” — “Hü, hü, hü,” diye öttü kadın, ve gülüşü kendi kendisinin sınırlarını aşarak öfkeye, böylece de asıl şimdi yalakalığın ahlaksızlığına dönüştü, “senin Sezar’ın var ya, ben tanırım onu...” — “Unu Sezar veriyor,” diye tekrar bilgilendirdi onu kuleyi andıran adam, ve duvardan çözülmeye başladı, “unu Sezar veriyor, kendin de duydun...Yaşasın Sezar!” O ânda neredeyse kadının tekrardan sarımsak çığlıklarına başlayacağı beklenebilirdi, yani aynı noktada bir dolanıp durma vardı, ve ayrıca öteki adam da nara atarcasına ve heceleri yutarak: “Evet, yarın dağıtılıyor, Sezar, unu yarın dağıttıracak... karşılığında beş para ödemeyeceksin!” diye tasdik edince, kadının sabrı taştı: “Bok verecek,” — çatlak sesi bütün meydanda yankılanıyordu —, “bok verecek Sezar... senin Sezar’ın da bok herifin biri zaten, evet, Sezar bok herifin biri; sadece dans etmeyi, şarkı söylemeyi, düzmeyi ve orospuluk yapmayı biliyor, sayın Sezar, ama bunların dışında hiçbir şey bildiği yok, ve dediğim gibi, bok verecek!” — “Düzmek... düzmek... düzmek,” diye tekrarladı şişman adam mutlulukla; sanki rastgele ortaya atılan bu tek kelimeyle birlikte dünyanın bütün şehveti, yine rastlantıdan kaynaklanma olanca coşkunluğu ile ortalığa saçılıvermişti, “Sezar düzüyor, yaşasın Sezar! ” Bu arada zayıf adam, sendeleyerek birkaç adım daha ilerlemişti, muhtemelen nöbetçinin yaklaşabileceğini düşünüp tedbir almıştı, ve gece kahkahasının hâlâ boğazından yükselen bir nara tonunu taşımasına rağmen, kaldırdığı omzundan geriye bakarak seslendiğinde yine de tedirgindi: “İleri... şarap alacaksın, haydi, ileri!” Bu çaba, doğal olarak hiçbir semere vermedi, ve muhtemelen de ortada semere verebilecek herhangi bir şey yoktu, çünkü dans eden ve düzüşen Sezar’dan hoşlanmakta ısrar

eden şişkonun yüce hükümdarının izinden gitmek niyetinde olduğu kesinlikle belliydi; aşk isteklerini Augustus Baba için, Sezar Augustus için, kurtarıcı Augustus için attığı yaşa çığlıklarıyla, vatanseverce ve soylu bir şekilde desteklemek amacıyla çaba harcarken, ellerini şehvetle öne doğru uzatarak, küfürler ve hakaretler yağdıran, aynı zamanda da geri çekilen kadına yaklaşmaya çalışıyordu; el yordamıyla, beceriksizce ilerliyor, karga gibi ses çıkartıyordu; neşeyle ötmekte olan, çiftleşmeye hazır bir dev gibiydi; şehvet bağımlılığı yüzünden sekerek, neredeyse hafif dans adımlarıyla yürümeye başlamıştı; kör ve sağır bir halde hedefine kilitlenmişti ve bu hedefi bırakmaya niyetli olmadığı da şüphesizdi; ne var ki, topallayarak ve sessizce yaklaşan öteki adamın şaşırtıcı bir sopa darbesi, bu oyuna âni bir son verdi: bütün bunlar, anlatılamayacak kadar çabuk ve sessiz cereyan edivermişti, kimse bir şey işitmemişti, sanki sopa, bir kuştüyü yığınına inmişti; ayrıca korkuya veya acıya işaret eden tek bir ses duyulmamıştı, ahlayan oflayan da olmamıştı; şişman adam öylece yığılıvermişti, biraz kıvrandıktan sonra hareketsiz kaldı katil ise artık onunla ilgilenmedi, arkasına bile bakmadan uzaklaştı; hiç umursamaksızın, topallayarak oradan ayrıldı, fakat limana, şarap içmeye ve orospulara gitmedi; bunları yapacak yerde, kadının emrettiği dönüş yoluna koyuldu, şimdi ilgisi de kadına yönelmişti; kadın, sanki kararsızmış gibi bir ifadeyle — belki de bir hayatın böyle ânsızın sönüvermesinden veya rastlantıdan kaynaklanma bir şehvet tutkusunun sönmesinden dolayı etkilenmiş olarak —, aynı zamanda matemliyi oynayan bir tavırla cesedin üzerine eğilmişti; ama birkaç saniye sonra kendini bu etkiden kurtardı ve âni bir kararın acelesiyle topallayan adama yetişmek üzere koştu; bütün bunlar öylesine hızlı, öylesine uzakta, gecenin ateşli ve hareketsiz parıltısına öylesine derinden işlemiş bir vaziyette cereyan etmişti ki, herhalde kimse önleyici bir müdahalede bulunamazdı; hele olayları pencereden izlemekte olan hasta bir adam bakımından böyle bir şey hiç düşünülemezdi; Vergilius, çığlık atabilmekten acizdi, herhangi bir el kol hareketi yapabilmekten acizdi; ona verilmiş olan uyanık kalma görevi dolayısıyla, omuzlarına yüklenmiş olan acı dolayısıyla, ama bunların hepsinden çok, olup bitenlerin bilincine varmasının imkânsızlığı dolayısıyla, felce

uğramış, katılmış, bakakalmıştı; çünkü daha aşağıdaki katil çift, sarayı çevreleyen duvarın mazgallı ve dışarıya uzanan köşesinin arkasında kaybolmazdan önce, yere düşmüş olan adam kıpırdadı, ve karnıüstü dönmeyi başardıktan sonra da bir çift ayağını kaybetmiş dört ayaklı bir hayvan, hantal ve büyük bir böcek gibi, hızla yoldaşlarının peşinden seğirtti. Hayır, masallardaki hayvanları andıran bu yaratık komik değil, fakat ürkütücü ve korkunç bir atmosferle sanlıydı; ürkütücülük ve korkunçluk, yaratık binanın duvarına işemek için arka ayaklarının üstünde kalktığı zaman da devam etti, ama daha sonra, adam attığı her adımda dengesini kaybettiğinde, ürkütücü ve korkunç atmosfer de onunla birlikte arada duvara dayanarak yalpa vurmaya koyuldu. Kimdi bu üç kişi? Cehennemin elçileri miydi? Vergilius'un pencerelerine bakmış olduğu, kader tarafından acımasızca bakmaya zorlandığı sefil mahalleden mi gönderilmişlerdi? Daha neler görmek, nelere rastlamak zorunda kalacaktı? Yetmemiş miydi artık? Hâlâ, hâlâ yetmemiş miydi? Ah, hayır, bu defa küfürler Vergilius'a edilmemişti, o üç kişinin kötücül alayları ve katıla katıla attıkları kahkahalar, o Sefalet Sokağı'ndaki kadınların gülmeleriyle hiçbir benzer yanı bulunmayan, nara atarcasına, havlamasına koyuverilen, insanı ister istemez etkileyen erkek kahkahaları Vergilius'u hedef almamıştı; hayır, bu gülüşün içinde harekete geçen çok daha kötü şeyler vardı, ürkütücülük ve korkunçluk vardı; bu, gerçek olanın korkunçluğuydu, bu gerçek, artık insana yönelik değildi, ne onu pencereden görüp algılamış olana ne de başkaca herhangi bir insana aitti; artık insanlar arasında köprü vazifesi görmeyen bir dildi; kötücül alaylarının alanı dünyanın gerçek mevcudunu nasıl ise öyle kapsamına alan, insana ait her alanın ötesine taşan ve artık insanla alay etmeyen, fakat onu, dünyayı olduğu gibi sergileyerek yıkan, insanlıkdışı bir gülüştü; ah, evet, o üç kişinin gülüşlerinden böyle yankılar doğmuştu, dehşeti dile getiren, dehşet saçan yankılar; dehşetin aynı zamanda hem nara atar gibi çıkan hem de şakacı bir ifade taşıyan gülüşü! Evet ama, ah, bu neden, neden Vergilius'a yollanmıştı?! Hangi gereklilikti onu buraya yollayan? Vergilius, o üç kişiye kulak kabartmak için dışarıya doğru eğildi —. orada, gökyüzünün güney tarafında, evet orada, okçu yayını yengece doğru germekteydi, o üç kişi okçunun

bulunduğu yöne doğru gözden kaybolmuşlardı, ve dilsizliğin içinden daha birkaç defa, önce kaba bir parçalanmışlıkla, sonra da hafif bir tirfillenmişlikle, önce alacalı, sonra gri renkte, ve en sonunda da darmadağınık bir halde küfürlerinin rezil kalıntıları yansıdı; bir kadın sesinin vıcık vıcık yağlı, cırtlak gülüşü duyuldu; bir çocuk vızıltısını andıran yakınmasıyla, hem yaltaklanan hem de emreden bir ifade taşıyordu; sonra topallayan adamın gırtlaktan gelme bas tonuyla şekillenmiş birkaç kelime, arada sırada da aynı adamın havlar gibi yükselen kahkahaları; sonunda yalnızca sanki loş, uzaklardan geliyormuş hissi veren, neredeyse kırılgan bir küfür sağanağı; gece uzaklığının öteki gürültülerinin arasına karışmış; uzaklardan kopup gelen her ses tonunun örgüsüne dahil olmuş ve onunla birleşmiş; gümüşi bir uyuklamanın içindeki bir horozun rüya ötüşleriyle birleşmiş; uzaklarda bir yerde, küflü bir açık havada, belki de bir sayfiye evinde birbirlerine mehtaptaki mevcudiyetleriyle seslenen iki köpeğin kaybolup giden havlayışlarıyla birleşmiş; hayvanlar arasındaki bu köprüsüz gerçekleşen ikili konuşma, parçalar halinde liman bölgesinden yükselen, kuzeyden esişiyle kaynağı bakımından henüz teşhisi mümkün, ama buna rağmen artık neredeyse herhangi bir istikametten mahrum bir insan şarkısının tonlarıyla birleşmiş; herhalde şarap kokan bir tavernadan gelen, gürültülü kahkahalarla kuşatılmış, açık saçık bir denizci şarkısına ait olmasına rağmen, bu tonlar da ince duygularla yüklüydü; sanki gülmenin suskun dili ile müziğin suskun dilinin, ikisi de dilin ötesinde olan, insandan insana bağların yukarısında ve aşağısında kalan bu dillerin yeni bir dil uğruna ittifak yaptıkları yer, bu tonlardaki dilsiz bir uzaklık, inatçı bir öbür dünya imiş gibi; bu yeni dil içersinde gülmenin korkunçluğu mucizevi bir şekilde güzelliğin hoşluğu tarafından kucaklanıyor, fakat bir yana kaldırılmayıp katmerli bir korkunçluk bağlamında daha bir güçlendiriliyor, insanlıkdışı ve düşünülebilecek en katı bir uzaklığın ve terk edilmişliğin suskun diline, her türlü anadilin dışında kalan dile, mutlak anlamda çevrilemezliğin sırrı çözülemez diline dönüştürülüyordu; anlaşılamadan dünyada yayılıyor, anlaşılmaz ve sırrına vâkıf olunamaz bir şekilde dünyaya kendi uzaklığı ile nüfuz ediyor, dünyada onu değiştirmeksizin, bir zorunluluk sonucu varlık kazanıyor, ve değiştirmediği için de değişmemiş gerçeklik içersinde

çok daha anlaşılmaz, tarife sığmayacak kadar anlaşılmaz olarak kalıyordu!

Çünkü hiçbir şey değişmemişti: yıldızların zenginliği, şeklen donup kalmış ve suskun, görünüşte herhangi bir değişikliğe uğramaksızın, göğün yüzeyinin derinliklerine inmişti; kuzeyde Herkül'ün kollarının kavradığı yılan, güneyde tehditkar okçu vardı; onun altında, görünmezlikte değişmemişlikleri içersinde katı bir karanlığı yansıtan, zemininden ay ışığının çıtırtıları yükselen, yılan kıvrım şeklindeki gece yollarınca kat edilen, içlerinde mehtabın parıltılarında yüzen sulaklarını arayan rüya doygunu hayvanların oraya buraya koşuşturduğu ormanlar uzanmaktaydı; ışıltılı zirveleriyle, sessiz bir parlaklığın egemenliğine bütünüyle boyun eğmiş dağlar, değişmezlikleri içersinde ve çok uzaklardaki vatan topraklarının görünmezliğiyle, kendilerini ışığa boğan ayı selamlıyorlardı; deniz, en uzak noktalardaki görünmezliğiyle sadece gümüş rengi bir hışırtıydı; böylece deniz, gerek görünürlüğüyle gerekse görünmezliğiyle değişmiş olmaksızın açılmış halde Vergilius'un önünde uzanmaktaydı; ta ilk-başlangıçlardan bu yana değişmemiş bir değişmezlik içersindeki on binlerce gece; birbirinden semalarla ayrılmış sayısız görünmezlik içersinde kendini açığa vuran dünya; gerçekliğin değişmeden kalmış ön-avlusu; ah, evet, hiçbir şey değişmemişti, fakat her şey, ihtimal dahilindeki bütün yakınlıkları silen, bütün yakınlıkların derinliğine inen ve onları araştırılamazlığın diline çeviren, insana kendi elini yabancılaştıran ve bakışlarım görünmeyene doğru çevirten o yeni uzaklığa çekilmişti; her yerde varlığını koruyan bu uzaklık, ışığı ve hatta ateşin aşağıda bulunan, duvar tarafından örtülmüş ışığını kendi hiçbir yerdeliği içersinde eritmişti; hayattan gelen her sesi ve hatta aşağıdaki nöbetçinin o yalnızlık kokan, ender duyulan ayak seslerini de somuttan soyuta dönüştürüp duyulamayanın alanına yerleştiren bir uzaklıktı; yakındaki uzaklıktı; uzaktaki uzaklık ötesiydi; her ikisinin en dış, ama aynı zamanda da en iç noktadaki sınırıydı; her ikisinin gerçekliğindeki gerçeklik ötesiydi, her ikisinde de büyülenmiş gibiydi en uzaklara kayan —, yani güzellik.

Çünkü
en uzak sınırlardadır güzelliğin parlaklığı,
ta uzaklardan aydınlatır insanı;
bilginin uzağında, soruların uzağında,
dünyanın yalnızca bakışların yakalayabildiği,
güzellik tarafından yaratılmış bütünlüğü;
o bütünlük ki,
evrenin her noktasına kadar işleyen,
onları uçsuz bucaksızlıklarla doyuran,
ve — şeytanca bir tutumla — en büyük çelişkileri aynı eşitlikte
düzey ve anlam bakımından eritmekle kalmayıp,
— daha da şeytanca bir tutumla — her noktada
evrenin uzaklığını da
zamanın uzaklığı ile dolduran
uzaklık ötesinin o güzel dengesini temel alır;
artık durağandır zamanın dalga terazisi her noktada,
bir defa daha, Saturnusvari durağanlığına dönmüştür,
zamanın muhafazası değil, ama sonsuz şimdisidir artık,
güzelliğin şimdiki zamanı, öyle ki,
bu manzara karşısında insan, sanki yerinden
doğrulmuş ve yükselmekte oluşuna rağmen,
yeniden geri dönecektir döşeğinde
o mahmur kulak kabartışa,

yeniden uzanarak yukarının ve aşağının derinliklerine,
yeniden bütünleşerek gönderdiği, kulak kesilmiş bakışlarla,
sanki derinlikler izin veriyormuş gibi,
daha ilk zamanlardan beri, ve hâlâ
ilk zamanları yaşarmışçasına,
bilgiden ve sorudan vazgeçmeyi sağlayan bir yeni paylaşıma;
iyi ile Kötü'yü birbirinden ayırmaktan vazgeçerek,
insanoğlunun bilme görevinden kaçarak,
ve sığınarak yeni, bu yüzden de sahte bir masumiyete,
batıl ile haktan olan, yıkım ile kurtuluş, vahşet ile iyilik, hayat ile ölüm, anlaşılamayan ile anlaşılan,
farkların silindiği tek bir ortaklığa dönüşebilsinler diye;
güzelliğin bütünleştiren bağlarıyla sarılı,
güzelliği kuşatan bakışlara zahmetsizce,
ışık demetleri gibi yansıtılmış, ve bu yüzden
bir büyülenme gibi, büyülenmiş ve büyüleyen;
şeytani bir güçle alır içine her şeyi güzellik,
Saturnusvari dengesi her şeyi kapsar,
o yüzden, aynı zamanda
bir gerilemedir Tanrı'dan öncesine,
o yüzden, insanın hatırlamasıdır
daha ilk bilişinden önce olup biteni,
Yaradılış'ın Tanrı—öncesi oluşum zamanına ait bir hatırlamadır;

sislerde yüzen, içinde henüz

hiçbir ayrımlaşmanın bulunmadığı

geçiş dönemi niteliğindeki bir Yaradılış'a ait hatırlama;

vaatlerden, gelişmeden, yenilenmeden yoksun;

ama yine de bir hatırlama, ve bu haliyle inançlı, vaatlerden, gelişmeden, yenilenmeden yoksun bir inançlılık olsa bile;

kayıp gitmiş güzelliğin şeytani inançlılığı,

en uzak sınırların kayıp gitmişliği içersinde;

fakat sınırları aşma iradesinden yoksun,

ve başlangıçtan önceye dönük,

Tanrı görünümünün Tanrı—öncesi, güzellik;

çünkü gece, Vergilius'un önünde öylesine her şeyi içine alırcasına uzaklaşmış, en uzak sınırlarından gelen gümüş rengi yankı zerrecikleriyle öylesine dolu yayılmıştı ki, sakladığı her şeyle birlikte — bir şarkı, kükremeyi andıran bir gülüş, bir hayvan sesinin soluğu, bir rüzgarın hışırtısı, kimse bilemezdi bunu — ayrımlaştırılması imkânsız bir bütünlük içersindeydi. Ve bu bilmeye düşman kesilmiş bilmeme durumu — güzellik, narinliğini ve kırılganlığını koruyabilmek için ona sarınmak zorundaydı, çünkü dünyanın güzellik tarafından yaratılmış bütünlüğü, bilginin bütünlüğünden daha geçiciydi, daha dirençsiz ve tartışmaya açıktı, bunun da ötesinde, bilginin bütünlüğünün aksine, bilgiyle her ân zedelenebilirdi; bu bilmeme durumu, görülebilir olanların hepsini içine alan bir küresellik tarafından ve güzellikle birlikte Vergilius'a yansıtılıyordu; kırılgan, ama aynı zamanda da neredeyse şeytani bir baştan çıkarışla, aynı anlamı taşımanın o büyüklenen baştan çıkarışı niteliğiyle yansıtılıyordu; şeytani bir biçimde en uzak sınırlardan fısıldanıyordu, en yakın sınırların derinliğine kadar işleyebilen bir fısıltı; yakamozlarla dolu bir okyanus fısıltısı; ay, her yanma sinercesine Vergilius'un üstüne yağmaktaydı; sanki evrenin boşlukta dalgalanan

gelgitleriyle eşit ağırlıktaydı; o gelgitler ki, fısıldayan güçleri, görünen ile görünmeyenin yerlerini birbiriyle değiştiriyor, şeylerin çokluğunu benliğin, düşüncelerin çokluğunu da dünyanın bütünlüğüne dönüştürüyordu; fakat bu defa da güzellik, ikisinin birden doğasını değiştiriyordu: güzellikten kaynaklanan bilgi, aslında eksik bilgiydi, güzellikten kaynaklanan algı da aslında algı eksikliğiydi, birincisi düşünmenin ayrıcalığından, İkincisi de gerçeklikle doymuş olmaktan yoksundu, ve bunların dengelerinin donup kalmışlığında, düşünme eylemi ile gerçeklik arasındaki o akıcı denge de donmaktaydı, soru ile yanıt arasındaki, sorgulanabilir olan ile yanıtlanabilir olan arasındaki o dünyaya kaynaklık eden karşılıklı etkileşim de donmaktaydı; güzellik, iç dünyanın ve dış dünyanın akıcı terazisini durduruyordu, ve terazi, bu donmuş denge içersinde simgenin simgesine dönüşüyordu. Gece, Vergilius'un çevresinde işte böyle kubbelenmişti; uyumlu bir güzellik içersinde dengeye kavuşmuştu; karanlık parıltılar içersindeki mekânı, uçsuz bucaksız bütün zamanların ötesine yayılmıştı ve bu haliyle, elbette yeryüzünün dışına çıkmaksızın, zamanda da kalmıştı; bir sınırdan ötekine gerilmişti ve sanki kendisi de en içteki ve en dıştaki sınıra dönüşmüş gibi, her noktada vardı; gece, Vergilius'un içinde ve çevresinde işte böyle yayılmıştı, ve gecenin dünyevi dengesinden Vergilius'a, gecenin güzelliği ile birlikte simgenin simgesi de akmıştı; bu akış, en dış ve en iç noktalardaki sınır uzaklıklarını da beraberinde getirmişti; ama bu uzaklıklara rağmen yine de tuhaf bir âşinalığı vardı; bilmemeye sarınmıştı ama aynı zamanda da tuhaf bir bildirme gibiydi, çünkü şimdi bu denge, sanki ânsızın gelen ve sihirli bir başka ışığın altındaymışçasına, Vergilius'a kendini onun resminin bir simgesi gibi sergiliyordu; sonsuz bir uzaklığa rağmen bu resim, sanki Vergilius'un kendisi tarafından yaratılmıştı, evrende kendi Ben'inin bir simgeleşmesiydi, evrenin Ben içersinde simgeleşmesiydi, dünyevi varlığın birbirine kenetlenmiş çifte simgesiydi: güzellik, geceye parıltılarla sinerek, dünyaya parıltılarla yağarak sınırsız mekânın bütün sınırlarım doldurmaktaydı, ve bu mekânla birlikte zamana inerek, zamanlar boyunca taşınarak, zamanın sonsuz şimdisine dönüşüyordu, zamanın sınırsız sınırlılığına dönüşüyordu, zaman ve mekân bakımından sınırlı dünyeviliğin bütünlüğünün simgesi olup

çıkıyordu; sınırlanmışlığın matemini bir vahiy gibi beraberinde taşıyor ve bu yüzden de dünyevi güzelliğe dönüşüyordu;

matemli bir hüzünledir demek ki,

evet, böyledir güzelliğin kendini insana açışı

bütün içine kapanmışlığıyla; o içine kapanmışlık ki,

simgeye ve dengeye aittir aslında;

sanki boşlukta asılıdır büyülemesine, güzelliğe bakan Ben ile,

güzelliğin doldurduğu dünyanın karşılaşmasında;

her biri kendi evreninde, her biri kendisiyle sınırlı, ötekiyle dengelenmiş,

ama kendi dengesinin içine kapalı,

bu yüzden de ortak bir evrendedir; orada insana açılan şey,

güzel bir dünyeviliğin kendi içine kapalılığıdır aslında,

zamanların sırtında taşınan,

zamanda donup kalmış bir evrenin

içine kapalılığı; o evren ki, boşluktaymışçasına yayılır,

artık hiçbir soruyla yenilenmez, hiçbir bilgiyle genişlemez

ve sihirli bir güzelliktedir;

bu, yenilenemez ve genişletilemez dinginlikteki

bütünlüğün taşıyıcısı, kendi içinde etkin bir güzelliktir,

ve o evrenin içine kapanmış bütünlüğü, kendini her parçada, her noktada açığa vurur, sanki her biri

kendi kendisinin en derindeki sınırıymışçasına;

her biçimde, her şeyde, insan elinden çıkma ne varsa,
hepsinde belirginleşir kendi evreninin simgesi niteliğiyle,
bu evrenin en içteki sınırı gibi; o sınır ki,
ardında öze ait ne varsa, kendi kendisini geçersiz kılar;
evreni geçersiz kılan simge ve güzellik;
güzelliğin iç ve dış sınır arasında kurduğu bütünlükle,
ve sonsuz sınırlı olanın içine kapalılılıgıyla silinen bir evren;
sınırlı sonsuzluk, insanoğlunun hüznü;
ve güzellik, kendini sanki sınırlarda
olup biten bir olaymış gibi sergiler,
dış dünyadaki ve iç dünyadaki sınır;
ister en uzak ufkun, ister tek bir noktanın sının olsun,
sonsuzlukla ölümlülük arasına çekilmiştir,
çok uzaklarda, ama yine de dünyadadır,
hâlâ dünyanın zamanına aittir,
dahası, zamanı sınırlar ve durdurur evrenin kıyılarında,
sakin bir mola vermesini sağlar,
fakat geçersiz kılmaz zamanı,
sadece zamanın geçersizliğinin işaretidir,
dünyaya ait simgesidir,
sadece ölümün geçersizliğinin işaretidir,
ama bu geçersizliğin kendisi olmaz asla;
sınırıdır daha kendinin ötesine geçememiş insanın,

ve bu yüzden aynı zamanda

insandan olmayanın da sınırıdır;

güzellik olayı, kendim ne ise o olarak, güzellik ne ise o olarak sergiler insana;

ölümlülükteki sonsuzluk,

bu dünyaya ait ve sadece görünüşte varolan bir sonsuzluk,

ve bu yüzden de bir oyun,

ölümlü insanoğlunun ölümlülüğü içersinde

oynadığı sonsuzluk oyunu,

dünyanın son sınırındaki simge oyunu;

güzellik, yani varlık nedenini

kendinde bulan oyun,

insanoğlunun kendi simgesiyle oynadığı

ve böylece

simgesel olarak — başka türlüsünü de başaramaz zaten –

yalnızlık korkusundan kaçmayı amaçladığı oyun,

tekrarlanan, güzel bir yanılsama, güzelliğe kaçış,

kaçışın oyunu; işte kendini insana o noktada açık eder

güzelmiş gibi gösterilen dünyanın donmuşluğu,

her türlü gelişmeden acizliği, kusursuzluğunun sınırlılığı;

sadece tekrarlamalarla sonsuz kılınabilen ve

sözde bir kusursuzluk uğruna hep yeniden aranması gereken bir dünyadır bu,

insana sergilenen, güzelliğe hizmet eden sanatın oyunudur;

sanatın ölümlü hayattan, sözcükler, ezgiler, taşlar ve renklerle
ölümsüzü yaratmaya yönelik o çaresiz girişimidir,
biçim verilerek yaratılan evren, gelecek kuşaklar için
güzelliğin taşıyıcısı bir işaret olarak zamanların ötesine kalabilsin
diye; sanat, ürettiği her eserde bir evreni var eder;
ölümsüz olanı insanda değil, yalnızca evrende yaratır,
o yüzden de ötesindedir büyüyüp gelişmenin,
sadece tekrar edilebilen, ama büyüyüp gelişmeyen
bir kusursuzluğa yargılıdır;
o kusursuzluk ki, hiçbir zaman erişemez kendi kendisine,
tek büyüyen, yetkinleştikçe artan bir çaresizliktir,
çıkış noktasına, sonrasız dönüşüne hapsolmuştur,
ve katıdır bu yüzden, katıdır insanoğlunun acıları karşısında,
çünkü onun gözünde bu acılar,
varlığın geçiciliğinden, sözcüklerden, taşlardan, ezgilerden
ya da renklerden başkaca bir anlam taşımadığı için,
sürekli bir tekrarlamayla,
yalnızca güzelliği aramaya ve bulmaya yarar;
ve güzellik, kendini bir zulüm olarak sergiler insana,
simgede ölümsüzlüğün hazzını vaat eden,
doludizgin bir oyunun giderek artan zulmü;
yeryüzünde yalnızca görünüşte bulunan sonsuzluğun
bilgiden nefret eden, sadece

keyif alma peşindeki hazzı; üstelik acılara ve ölümlere de
gebe olabilir düşüncesizce,
güzelliğin o en uzak sınırların bile ötesindeki
ve yalnızca bakışların, yalnızca zamanın erişebildiği,
ama artık insana ve insanca görevlere kapalı alanında
olup bittiği için; ve güzellik, kendini insana
bilgiden yoksun bir yasa olarak sergiler,
kendini kendisine yasa kılmış,
içine kapanık, yenilenemez, enginleşemez, geliştirilemez bir
güzelliğin yozlaşmışlığı;
haz, sadece bir oyunun kuralıdır güzellik için,
zevke hizmet eden, şehvet dolu, bâkirlikten
uzak ve değişmesi imkânsız;
oyun ise sırılsıklamdır güzellikle, ve
kendi de sızmıştır güzelliğin her yanma;
güzelliği harcamasının ardından,
ilerler gerçekliğin sınırı boyunca, zamanı öldürmekle birlikte geçersiz kılamadan,
rastlantıyı oyuna sürmesine rağmen, ona egemen olamadan,
sonsuz tekrarlanabilir, sonsuz sürdürülebilir,
ama yine de daha başlangıçta
yarıda kalmaya yargılıdır,
yalnızca insanoğlu tanrısal olduğu için;

ve güzelliğin sarhoşluğu, daha başlangıçta kaybedilmiş bir oyun olarak sergiler kendini insana,

insanın dayandığı dengenin sonsuzluğuna,

sürekli tekrarlanma zorunluluğuna rağmen kaybedilmiş;

çünkü aynı zamanda kaybetmenin de kaçınılmazlığıdır

tekrarlanmanın kaçınılmazlığı,

tekrarlamanın sarhoşluğu ile oyunun sarhoşluğu

bağımlıdır birbirine,

ikisi de zamanın tutsağı, ikisi de sis perdelerinden farksız,

ve elbet giderek büyüyen bir acımasızlığın içersinde, büyüyebilme

yetisinden yoksundur; oysa gerçek büyüme,

öğrenen insanın bilgi dağarcığındaki büyüme,

zamanı süreyle sınırlı olmaksızın ve

tekrarlardan bağımsız dönüştürür zamanın ötelerine;

öyle ki, her sürekliliği yutan zaman, artan bir gerçeklikle

ister içte olsun, ister en dışta,

birer birer aşar sınırları,

ardında bırakır simgelerin hepsini,

ve güzelliğin son simgeselliği bu yüzden yıkılmasa,

onun son uyumunun zorunluluğuna dokunulamasa bile,

oyununun geçiciliği çıkar ortaya, bu da

bir zorunluluktur başlı başına —

ele verilmiş olur ölümlü simgenin yetersizliği,

bir de hüznü ve çaresizliği güzelliğin;

artık ayık sarhoşluğu keşfedilir,

bilgiyi yitirmiş ve bilgisizlikte yitip gitmiş,

ayılmış Ben'in, ve o Ben'in yoksulluğunun —,

ve Ben'in, güzelliğin, oyunun, geçip giden zamanın simgesel doğası ona, yani Vergilius'a ışık demetleri gibi yansıtılmıştı; dünyanın en içteki ve en dıştaki sınırlarından kaynaklanma, önlenemez bir gereklilikle akıp gelmişti, gece tarafından kuşatılmış en içteki ve en dıştaki mekânlardan gelmişti; bu yüzden Vergilius, bütün olup bitenleri, kendisi de onlarca kuşatılmış olmasına rağmen içinde taşıyor, saklıyordu; zorunluluğun mekânının tutsağıydı, kendi Ben'inin sınırlı mekânının tutsağıydı, dünyanın sınırındaki mekânın, o dünyanın mekânsızlığının simgesinin tutsağıydı, oyunun mekânının, olağanüstü uzaklıktaki yakınlığın alanının tutsağıydı; güzelliğin alanının tutsağıydı, simgenin o her noktasında tartışmalı, ama yine de bütün sorulan geri çeviren ve donduran alanının tutsağıydı; bütün donmuş alanların tutsağıydı, kendisi de donup kalmıştı ve bundan ötürü sanki boğuluyordu; bu mekânlardan hiçbirinin yukarısı ile aşağısı arasına gerilmiş saydam tavanın ötesine uzanamadıklarını, henüz hepsinin daha—sonsuzluk—olmamış'ın ara bölgesinde yer aldığını, sınırlarının gerçi aynı zamanda sonsuzluğun sınırı olduğunu, ama kendilerinin henüz dünyaya ait bulunduklarını hissediyor ve kavrıyordu: henüz—yeryüzü olanın alanı, güzelliğin alanı; yeryüzüne ait, henüz—yeryüzünden olan sonsuzluk! İşte Vergilius, bu alana sürgün edilmişti, bu alanın kuşatmasındaydı; yeryüzünün soluğunun mahpusluğundaydı, ama âlemlerin alanından, hakiki soluğun alanından dışlanmıştı. Ve mahpusluğu duyumsayarak, o mahpusluğun içersinde her türlü donup kalmanın nedenini, solukların donup kalmasının nedenini duyumsayarak, çevresindeki kuşatmayı hedef alan parçalayıcı gücü de duyumsuyordu, böyle bir parçalanmanın gerekliliğini, kaçınılmazlığını duyumsuyordu, onu kendi içinin derinliklerine, ruhunun derinliklerine, soluğunun ve soluksuzluğunun derinliklerine

kadar duyumsuyordu; bu parçalanmayı duyumsuyor ve biliyordu; bu parçalanmanın gerek iç dünyasında gerekse dış dünyada nasıl hazırlandığını, iç dünyasına yerleşmişken aynı zamanda çevresini de nasıl kuşattığını duyumsuyor ve biliyordu; onu neredeyse bir cisim gibi algılıyordu; pusuya yatmış, hem onun hem de bütün görünen ve görünmeyen dünyanın gırtlağına basarak soluğunu kesen, fakat buna rağmen şeytanca bir baştan çıkartmayla ağlarını gerek iç dünyasında gerekse çevresinde ören bir şey olarak duyumsuyordu; bu şey, içinin derinliklerinden dalgalar halinde yükseliyor, başının üzerinde çarpışarak köpükleniyor, hem cisimsel hem de cisimsellikten arınmış bir varlığa dönüşüyordu; yıkıma ve her şeyin yakılıp yıkılmasına, parçalanmaya ve her şeyin paramparça edilmesine, kendini feda edişe, kendi kendisiyle kötücül bir biçimde alay etmeye, kendini yıkıma sürüklemeye yönelik bir baştan çıkartmaydı; bu baştan çıkarış soluğunu kesiyordu, gırtlağını sıkıyordu, sarsıyordu, fakat buna rağmen yine de kurtuluşu müjdeliyordu; Vergilius, pusuda bekleyen bir saldırıyı, paramparça etmeye yönelik bir hazır olma durumunu, araştırılamayacak kadar tarih öncesinde kalmış bir ilk hatırlayışı işte böyle duyumsuyordu; evet, böyle duyumsuyordu, böyle biliyordu, ve ona böyle yaklaşmasını arzu ediyordu; bu baştan çıkarış, donup kalmışa, varolana, sınırlı mekânın mahfazasına, uyumsuza, varlığını şimdilik sürdürene karşı sanki geçmişi tarih öncesine kadar uzanan bir isyandı; ama aynı zamanda da her türlü oyunun ve bütün güzelliklerin arka planında pusuya yatmış olarak bekleyen hüzne karşı bir isyandı; ah, evet, bu, devasa boyutlarda, ilkel bir tutkunun baştan çıkarıcılığıydı, uçsuz bucaksız, şiddetli bir tutkuydu, her şeyi paramparça etmeye, dünyayı ve Ben’i parçalamaya yönelik bir tutku; daha büyük, daha önceye ait bir bilme durumunun hararetiyle yanıp tutuşan bir arzu; ah, evet, bu, duyumsamaktı, derinliğine sezmekti, bilgisine ulaşmaktı ve bundan da öte, bir aydınlanıştı; bu, Vergilius için bir aydınlanmaya, dahası bir kendim bilmeye dönüşüyordu, çünkü en derinde yatan şey, aynı zamanda sürgün edilmiş olduğu bilgilerinin mekânından üstüne gelen bir kavrayış tufanıydı, ve Vergilius, güzelliğin paramparça edilişinin sadece çıplak bir gülme olduğunu adeta bir şimşeğin çakışı süresince algılıyordu; bu gülme,

dünyevi güzelliğin öngörülmüş parçalanışıydı; gülme, daha en baştan güzelliğe eklenmişti ve artık sonsuza kadar onun derinliklerindeydi; bu gülme, güzelliğin içersinde ve çok büyük uzaklıkların gerçekdışı sınırlarında parıltılar saçarak ilerleyen bir gülümseme oluyor, ama ardından kükremelerle o güzelliğin sürekliliğinin en son sınırında kendini gök gürültüleriyle açığa vuran bir zaman parçalanışı niteliğiyle, her yeri yakıp yıkan şeytani bir güç olarak ortaya çıkıyordu; gülme, dünyevi güzelliğin karşıtıydı, bilgiye duyulan ve yitirilmiş güvenin yerini umarsızca doldurma çabasındaki bir yedekti, güzelliğe doğru yarım kalmış bir kaçıştı, adına güzellik denilen ve yarıda kalmış oyunun sonuydu; ah, evet, hüzün uğruna hüzün, oyun ile oynanan oyun, oyunun dışlanmasından alınan haz, katmerli hüzün, katmerli oyun, katmerli haz; gülme, hep sığınılan yerden bir kaçıştı, oyunun ötesinde, dünyanın ötesinde, bilginin ötesindeydi; dünyayı kaplayan hüznün paramparça edilişiydi, erkeklerin boğazında düğümlenip kalmış sonsuzluk takıntısının, paramparçalığıydı, güzellik içersinde donup kalmış mekânın bir çatlağa dönüşmesiydi, ve bu çatlağın herhangi bir dilden yoksunluğunda hiçlik bile, suskunluktan çıldırmış, gülmekten çıldırmış olarak yitip gidiyordu, ve bu da tanrısaldı:

çünkü tanrıların ve insanoğlunun ayrıcalığıdır gülmek,

çok uzaklardan, kendini tanımayı başarmış bir Tanrı’dan gelmedir,

dilsiz bir sezgiyle, bu Tanrı’nın ön-bilgisinden gelme;

kendi yıkılabilirliğinin ön-bilgisi;

yaratılanın yıkılabilirliğinin ön-bilgisi;

o Yaradılış ki,

kendisi de birlikte yaratılmış ve birlikte yaratan olarak

onun içinde sürdürmektedir varlığını;

dünyaya ait bilgisinin gücüyle

kendini de tanıyabilmektedir,

ve onu da aşarak,
gülmeye kaynaklık eden ön-bilgiye dönmektedir;
ey tanrılara ve insanlara has doğum ve ölüm,
ikisinin de başlangıçları ve sonları
kenetlenmiştir birbirine, sonsuza kadar,
ve tanrıların tanrısal olmadıklarını bilmektir
gülmenin kaynağı,
Tanrı'ya ve insana ortak olan, bu bilgidir;
o tedirgin ve tedirgin edici saydamlıktaki
ortak bölgeden kaynaklanmadır gülmek,
o bölge ki, bu dünya ile öbür dünyanın arasına
sanki iblisin eliyle yerleştirilmiştir;
o sisler ülkesinde karşılaşabilsinler,
karşılaşmayı istesinler diye
günün birinde Tanrı ve insan,
ve nasıl Zeus ise tanrılar arasında gülmeyi başlatan,
tanrıların gülüşünü başlatan da insanoğludur,
tıpkı hem şaka, hem de ciddiyet havasında,
sonsuz bir kendini yeniden tanıma döngüsünde,
insanın gülmesinin de hayvanın davranışlannca
kışkırtılması gibi,
tıpkı Tanrı'nın kendini insanda,
insanın da kendini hayvanda yeniden bulması,

böylece hayvanın insanoğlunca Tanrı kılınması,
Tanrı'nın ise hayvan aracılığıyla insana geri dönmesi gibi;
bir hüzünde birleşirler Tanrı ile insanoğlu aslında,
ama buna rağmen yenik düşerler gülmeye, çünkü
bütün âlemlerin ânsızın birbirine karışmasıyla
oluşan bir oyundur bu, ve şimdi
onun kader diye koyduğu kurallardır pençesine düştükleri;
kendini ânsızın açığa vuran en eski komşuluğun oyunu,
âlemlerin birbirine karışmasından doğan büyük oyun,
tanrıların elinden çıkma öyle bir oyun ki,
güzelliği yıkarak ve geçersiz kılarak düzeni,
yaradılış'ın kutsallığını ve yaratılmışlığı
korkutucu bir biçimde bağlantılı kılar
ve ikisini de neşeyle rastlantının pençelerine atar;
bilen Ana Tanrıça'nın kızgınlığı ve öfkesi,
bilgiden özgürleşmiş, bilgiden nefret eden
Tanrı'nın şakası ve cüreti, kahkahalara boğulmuş,
çünkü âlemlerin en hızlı birleşmesinden kaynaklanan böyle bir şaka, Bilginin, sorunun ya da başkaca herhangi bir edimin kırıntısını
bile gerekli kılmaksızın,
bir kendini feda ediş olarak gerçekleşmiştir;
neşeli, düşüncesiz, rastlantıya, zamana,

önceden bilinen kestirilemeyene, önceden kestirilemeyen bilinene

ve bu nedenle de ölüme kendini feda ediş;

varılamaz derinliklerden kaynaklanma

bir şaka, ve aynı zamanda öylesine büyük ki,

kurallara bağlılığın son kalıntılarının da

ezilmesiyle şaka edercesine,

düzenlerin, sınırların ve köprülerin şakaymışçasına çöküşüyle,

donup kalmış mekânların ve onların güzelliklerinin çöküşüyle,

güzelliğin mekânının çöküşüyle birlikte,

öncesiz ve sonrasız kesinlikteki dönüşüm de gerçekleşir,

sınırsız bilgisizliğe, adsız dilsizliğe,

köprülerden yoksun mekânsızlığa dönüşüm,

birbirlerine çöker ayrılıklar,

Tanrı’nın sezgisi, insanınkiyle birlikte çöker,

yıkılıp gider ikisinin ortak yaratılan,

buna karşılık Yaradılış öncesinin dolaysız yakınlığa dönüşmüş, sonsuz uzaklığı

ve Tanrı’nın sezgisine bile açık olmayan

bir ilk hatıranın Yaradılış öncesi imgesi,

birbirinden ayırt edilemeksizin,

patlarcasına çıkar su yüzüne;

bu durumda gerçek ve gerçek olmayan,

canlı ve cansız, anlamlı ve itici

aynı düşünülmemişlikte türdeştir,
sezilmesi imkânsız hiçliktir su yüzüne çıkan,
yıldızların nehir diplerinde akıp gittikleri
ve hiçbir şeyin
birbirine karışmış gibi gözükemeyeceği kadar
birbirinden uzak olmadığı bir hiçlik;
birbirinden ayrılmışlıktan ve birbirine
barışmıştık tan kaynaklanan bir şaka,
rastlantıyla karışmanın ve yine
rastlantıyla birbirinden kopmanın şakası,
zamandaki akışın birbirinden ayırt edilemez rastlantıları,
Tanrı sürüleri, insan sürüleri, hayvan sürüleri,
bitki sürüleri, yıldız sürüleri,
hepsi de birbirinde yaşayan ve yine şaka;
kahkahaların hiçbiryerdeliğidir su yüzüne çıkan,
dünya kargaşasının ta kendisidir,
ve bu kargaşa, sanki hiçbir zaman edilmemişçesine
Yaradılış yemini diye bir yemin, su yüzüne çıkmıştır;
Tanrı’nın ve insanın
karşılıklı yükümlülük altına girdikleri yemin;
bilmenin ve düzen yaratmanın yükümlülüğü,
görevi görev kılan yardımın yükümlülüğü;
evet, aslında bu, ihanetin gülüşüdür,

gamsız ve zahmetsiz sadakatsizliğin gülüşü,
Yaradılış öncesinin iyilikten ve yükümlülükten uzaklığıdır;
evet, budur kötü miras,
Yaratılanların beraberlerinde doğumla getirdikleri,
bir gülümseme ile maskelenmiş,
yırtıcı ve kökü kurutulamayan,
güleryüzlü bir içten pazarlılıkla açığa çıkan bir tohum,
Yaradılış öncesinde sevecenliğin çekiciliğini kullanan,
Yaradılış öncesindeki acımasız bilgide
varlığını duyuran kötü miras;
o bilgi ki, onun aracılığıyla itici olan bile,
Güzelliğin kanına girilip, acınmaya layık, acınmanın
   donukluğunda
yapay bir uzaklığa dönüştürülür;
ve bunun ötesinde, her türlü uzaklığın ötesinde,
en içteki ile en dıştakinin birleştiği noktada,
mekânsız mekândışının alaylı ve korkunç güzelliğinde,
bir defa ulaşıldığında zamanın sınırına,
Yaradılış'ın öncesi, bir kargaşayla açığa vurur
en derinlerdeki yüzünü,
doğuştan taşıdığı ve hep ondan doğan,
biçim verilemez biçimlenmemişlikteki yaratılmamışlığı,
ondan dökülmüş, ondan fışkırmıştır

Yaradılış öncesinin dili olan gülmek —,

çünkü hiçbir şey değişmemişti, hayır, hem de hiçbir şey: bir biçim içersinde kaskatı kesilmiş ve dilsiz, göğün kubbesinin derinliklerine gömülmüş, gülmeyi çağrıştıran yalan, pusuya yatmıştı; fakat öte yandan yıldızların dokunulmazlığa sahip şarkılarının içersinde, yeryüzünü suskunlukla dölleyerek, yeryüzünün suskunluğuyla döllenmiş, dünyanın muhteşem ve parıltılı sürekliliğinde, gerek görünende gerekse görünmeyende ve şarkıya dönüşen güzelliğin içinde güzellik ile kardeş olmuş olan gülme, sarsıcı bir gerginlikle ve yanardağ gibi patlamaya hazır, zorla gıdıklayıcı bir tavırla ve solukları boğarak, pusudaydı; iç ve dış dünyayı paramparça etme tiryakisi olan, pusuya yatmış gülme, Vergilius'u sarıp sarmalıyor, içine yerleşiyordu; dehşeti dile getirircesine, dehşet salarcasına; Yaradılış'tan öncesinin dili, aslında hiçbir zaman aşacak bir şeyi olmamış bir aşılmazlığın dili; bu dilin içinde varlığını sergilediği mekân, adsızdı, mekânın üzerindeki yıldızlar, adsızdı, âlemlerin birbirine karıştığı dilin mekânındaki, yani her türlü güzelliğin kaçınılmaz biçimde dağılıp eridiği mekândaki yalnızlık, ifadeden ve atıflardan yoksundu, ve güzellikle yüz yüze geliş ânında, ama artık yeni mekâna da yönelmişken, odada dehşetin ateşi yükselmişken, kendisi de dehşetin ateş nöbetlerinin pençesindeyken, bir şeyin bilincine vardı Vergilius: artık gerçekliğe uzanan yol diye bir şey yoktu, artık geri dönüş ve yeniden başlamak diye bir şey yoktu, sadece gerçekliği yıkan gülüşler vardı, dahası, dünyanın gülmeler aracılığıyla gün ışığına çıkan varlığı, artık geçerli sayılabilecek herhangi bir gerçekliğe hemen hiç sahip değildi, cevap geçersiz kılınmıştı, bilme yükümlülüğü geçersiz kılınmıştı, boşuna oluşlarından ötürü değil, fakat katılıp kalmış güzelliğin mekânındaki, güzelliğin yıkıma uğradığı mekândaki, gülüşlerin mekânı içersindeki gereksizliklerinden ötürü gülmek, sürünün uyumasından çok daha kötüydü ve kötü bir türdü, rüya görürken kimse gülmezdi, acılarla kıvranmadıkça, gittikçe artan ölümcül acımasızlığın ona güzelliğin yalanıyla sergilenen kötülüğü ile yansıtılan haliyle karşılaşmadıkça, rüya görürken kimse gülmezdi; ah, evet, başka hiçbir şey, kötülüğe bu kadar yakın değildi, sadece görünüşte varolan bir insanlığın

uçurumuna yuvarlanan Tanrı'dan veya sadece görünüşte varolan bir tanrısallığın katma çöken insandan daha yakın değildi, bunların ikisi de kötülüğe, yıkıma, Yaradılış öncesi hayvansılığa yönelmeleri için baştan çıkartılmıştı, aslında ikisi de yıkımla, cehennemi bir kendini yıkma eylemiyle oynamaktaydı ve ikisini de bunlardan ayıran, sadece rastlantıdan kaynaklanma bir uzaklıktı, çünkü kesintisiz akıp giden zaman, her ân her şeyi beraberinde getirebiliyordu: her ikisi de bu rastlantıdan kaynaklanma belirsizliğe gülerlerdi, her ikisi de böylesine belirsiz bir zaman parçasına ânsızın atlamış olmalarına gülerlerdi, her ikisi de çok kolay terk edilmiş bir görevden ve yine kolay bozulmuş bir yeminden kaynaklanan gülmenin tutsağıydılar; rastlantının gıdıklamasıydı olan, rastlantının uyandırdığı heyecandı; her türlü bilginin gereksizliği karşısında tanrısal olanın da, insandan olanın da geçerliğini yitirmesine gülerlerdi; kaynağını kötülüğün güzelliğinde bulan bir kötülük tiryakiliğine gülerlerdi; gerçekdışı olan her şeyin gerçekliğine gülerlerdi, yaratmanın yemini bozulduğu için bayram ederler, başarıya ulaşan eylemden ötürü, düzmece cinayetten ve aslında eylemsizlikte kalan, bozulan yeminin ürünü olan eylemden ötürü zevkten kendilerinden geçip sevinç çığlıkları atarlardı. Vergilius, artık anlamıştı: aşağıda yalpalayarak yürüyen üç kişi, ihanetin tanıkları olmuşlardı.

Ve Vergilius'un aleyhinde tanıklık yapmışlardı. Onlar için bu, bir gereklilikti; bunun için gelmişlerdi. Ve Vergilius, bunun için onları beklemek zorunda kalmıştı. Tanıklar ve davacılar olarak gelmişlerdi, onu kendi suçlarına suç ortaklığı etmekle, suç ortağı kimliğiyle onlardan biri olmakla, onlar gibi yeminini bozmuş ve suçlu olmakla suçlamışlardı; çünkü onlar gibi o da burada bozulmuş ve üstelik hâlâ bozulmakta olan yemin hakkında hiçbir şey bilmiyordu, o da daha en baştan onlar kadar yeminini ve görevini unutmuştu, dahası, böylece suçu daha da ağırlaştırmıştı, ötekilerininkinden farksız olan kendi hayatının da kaderin emriyle bu noktaya, yeniden vazgeçiş noktasına sürüklenişinin bir zorunluluk olduğunu göz önünde bulundurmamıştı: yaratılandan yeniden vazgeçilmişti, Tanrı'dan ve insandan yeniden vazgeçilmişti, hayatı da ölümü de aynı şekilde anlamsızlığa yargılı kılan, Yaratım öncesi doğmamışlık durumu

adına vazgeçilmişti, çünkü görev, sadece yeminden kaynaklanıyordu, çünkü anlam, yani varlık adına ne varsa, hepsinin göreve bağımlı olan anlamı, sadece yeminden kaynaklanıyordu, ve görev unutulup yemin bozulduğunda, o gizli başlangıçların başlangıcı noktasında yer alan, tanrıların da, insanların da bağlı kalma yükümlülüğü altına girdikleri yemin bozulduğunda, artık hiçbir şeyin anlamı kalmıyordu; oysa yemini bilen hiç kimse yoktu, bilinmeyen Tanrı'nın dışında bilen hiç kimse yoktu, çünkü bütün diller, sonradan tekrar ona, yeminin ve duanın koruyucusuna, görevin koruyucusuna dönmek için, gökteki varlıkların en gizlisi olan o Tanrı'dan kaynaklanıyordu. Vergilius'un bakışları ise onu, yani bilinen Tanrı'yı beklemek üzere zorla yeryüzüne çevrilmişti, o Tanrı'yı arıyordu, o Tanrı ki, kurtarıcı sözü, görevden doğmuş ve görev doğuran niteliğiyle yeniden dili yeminin taşıyıcısı bir ortaklığa dönüştürüp canlandırabilirdi; Vergilius, dilin böylece insanın onu içine ittiği — bu da insanoğlunun ayrıcalıkları arasındaydı —, söz'ün çok üstünde ve çok altında kalan bölgelerden yeniden geri getirilebileceğini, böylece de güzelliğin bulutlarından, gülmenin paramparçalığından, içine itildiği bu saydamlıktan yoksunluk durumundan kurtarılabileceğini, yeminin aracı niteliğiyle yeniden inşa edilebileceğini umut etmişti. Ama bu umut boşa çıkmıştı, ve şimdi dünya, Yaradılış'tan öncesine, anlamını yitirmişliğe, doğmamışlığa gerilemiş olarak, doğum öncesi ölümünün, hiçbir yeryüzü ölümünce aşılamaz ve gölgelerden oluşma sıradağlarınca kuşatılmış olarak Vergilius'un önünde uzanmaktaydı; bu, güzelliğin iliklerine kadar işlediği, kahkahalarla parçalanmış, dilini yitirmiş ve ortaklıktan yoksun bir dünyaydı; suçu kendisine ait bir yemin bozmanın sonucuydu; bilinmeyen Tanrı yerine, yeminin göreve yönelmiş taşıyıcısının yerine, görevi asla umursamayan o üç kişi gelmişti.

Tek bir görev, yeryüzüne ait görev, yardım etme görevi, uyandırma görevi; başkaca bir görev yoktu, ve insanın Tanrı'ya karşı yükümlülüğü de, Tanrı'nın insanlığa karşı yükümlülüğü de yardım etmeye hazır olmaktan başkaca bir şey değildi. Ve kader tarafından zorla ve kaçınılmaz bir biçimde görevi umursamayanların saflarına sürgün edilmiş olan Vergilius da aynen onlar kadar göreve isteksizdi,

aynen onlar kadar yardıma isteksizdi, ve hayatının sözde sadeliği, muhtemelen ona dört bir yandan gelen yardıma karşı bir başkaldırıdan başka bir şey değildi; bu yardımları teşekkür etmeksizin almaktaydı ve bu açıdan da pek çok isteyen, fakat kendisinin yardım edebilme yetisinden yoksunluğu nedeniyle gerçek anlamdaki her yardımı geri çeviren ayaktakımından farkı yoktu; her kim ki, daha en baştan yeminini bozmayı alışkanlığa dönüştürmüştür, her kim ki taştan mağaralarda büyümüştür ve yaşamaktadır, her kim ki böylece yeminini bozanlara özgü korkuyu hep ensesinde hissetmektedir, o insan daha ilkgençliğinden başlayarak, mahmurluğundan ayılmakta olan açgözlülüğünü hemen doyurma vaadinde bulunmayan, her şeyin mübah sayıldığı bir ortamda ahlaksızca çiftleşmeyi hedeflemeyen, veya, bu kadarı olmasa bile, en azından parayla ifade edilebilir bir yarar sağlamayan hiçbir şeye geçerlik tanımayacak kadar çokbilmiştir, hilebazdır, keyfine düşkündür ve zekidir; şu aşağıdaki insanların un, sarımsak ya da şarap talep etmiş olmaları önemli değildi; ya da başkalarının, kanlı eğlenceler aracılığıyla kendi korkularını uyuşturmak ve hem kendilerini, hem de tanrıları aldatarak, güzellik ile gülmek arasındaki o bıçak sırtı sınırda, her ikisinin zalim ve iğrenç bütünlüğü niteliğiyle sergilenen böylesine öldürücü ve çirkin bir oyunla, gökteki güçlere yalan yemin günahına karşılık bir kurban sunmak amacıyla sirk oyunlarını tutkuyla istemeleri önemli değildi; amacın haz almak veya tanrılarla barışmak olması bir fark yaratmıyordu; böylece bir uyanış, bir yardım, hakiki bir yardım değil, fakat yalnızca bir yarar, hakiki bir yarar talep ediliyordu, ve Sezar, yasadışı olanlara tekrar yasaların dizginlerini takmak istediğinde, sirk oyunları, şarap ve un sadece onlara boyun eğmeleri karşılığında ödediği bedel oluyordu. Ama tuhaftı işte, ne yapacakları asla önceden kestirilemeyen bu insanlar, Sezar'ı seviyorlardı da; hiç kimseyi sevmemelerine rağmen, dayanışma diye bir şey tanımamalarına rağmen, içinde her türlü ortak bilginin eksikliği nedeniyle kimsenin kimseyi sevmediği, kimsenin kimseye yardım etmediği, güvenmediği, kimsenin kimseyi anlamadığı, bir başkasının sesini duymadığı ayaktakımının hiçbir ortaklık anlamına gelmeyen birlikteliğinin dışında bir birliktelik bilmemelerine rağmen, Sezar'ı seviyorlardı da; burada söz konusu

olan, ortak bir dilden yoksun olanların birliktelikten uzaklıklarıydı, tek tek kişilerin dilin çalınması sonucu gerçekleşen birliktelikten uzaklıklarıydı: mesele, yalnızca düzmece korkulan ve çokbilmiş tavırlı kuşkuları karşısında bilginin resmen gereksiz bir şey, yalnızca ne haz ne de herhangi bir yarar sağlayan bir sözcük oyunbazlığı haline gelmiş olması değildi; üstelik aşırı abartılı ve daha da kurnazca başka sözcükler kullanıldığında rahatça bu oyunbazlığın da üstesinden gelinebilirdi; bunun sonucunda yalnızca sevgi, yardım, anlaşma, güven ve dil, her biri ötekinin varlığını koşul kılarak, bomboş bir hiçlikte erimekle kalmıyordu; sırf sayılabilir olmak, güvenilir tek dayanak gibi gözükmekle kalmıyordu, o insanlar bunu da yeterince güvenilir bulmuyorlardı, ve kendilerini para saymaya ve para hesabına ne kadar tutkuyla vermiş olurlarsa olsunlar, böylece korkularını hemen hiç yatıştıramıyorlardı, bunun da inandırıcılıktan uzak olduğunu kavrıyorlardı, ve bu durumdan ötürü neredeyse çaresizlik içersinde, kendilerini her ne kadar hâlâ alaycı ve çokbilmişçesine, alaycı bir tavırla zevkini çıkarırcasına olsa da, son bir kendileriyle alay etme durumuna itilmiş hissediyorlardı; bir kahkahalara boğulma vardı, çünkü en derindeki korkuya hiçbir şey karşı koyamıyordu, ve hatta hesaplanabilir olanın inandırıcılığı ve güvenilirliği de, insan uygun sihirli formülü kullanarak paraya tükürmezden önce ortaya çıkmıyordu; mucizeye — aslında en insanca ve ne de olsa en sevimli nitelikleri gereği — çok kolay inanan bu insanlar, hakikate çok zor inanmaktaydılar, ve özellikle bu yanları onları, yani son derece hesaplı hareket ettiklerine inanan bu insanları ne yapacakları önceden asla hesaplanamaz kılıyordu; her biri, korkudan kilitlenmişliği içersinde anlaşılamaz ve en sonunda da asla yaklaşılamaz oluyordu. Vergilius, gençken yaptığı planlar doğrultusunda onlara bir doktor olarak yaklaşsaydı eğer, sunacağı yardımla, isterse tamamen karşılıksız olsun, alay edip aşağılarlar ve herhangi bir büyücünün ot karışımlarını o yardıma yeğlerlerdi; evet, böyle bir tutumdaydılar, durum böyleydi, ve durumun böyle olması, Vergilius'un sonunda meslek değiştirmiş olmasının nedenleri arasındaydı; ancak bir zamanlar bu nedenleri ne kadar geçerli saymış olursa olsun, bugün görülen oydu ki, söz konusu nedenler onun da ayaktakımının arasına inmesine yol açmıştı, tıp bilimini asla

terk etmemesi gerekirdi, tıbbın sunduğu, gerçek anlamda yardım olduğu tartışma götürür yardımlar, o zamandan beri kendisinin şairliğine atfettiği o yalandan yardım umutlarından daha onurluydu; içinden gelen ses aksini söylemesine rağmen, güzelliğin iktidarının, şarkının sihirli gücünün sonunda dildeki dilsizlik uçurumunu aşacağını ve onu, yani şairi, yeniden inşa edilen insan toplumunda bilgiyi getiren kişi katma yükselteceğini umut etmişti; böylece ayaktakımından kurtulacak ve sırf bu yüzden kendisi de ayaktakımı ruhunu ortadan kaldıracaktı, insanların liderliğine layık görülen Orpheus olacaktı. Ama hayır, Orpheus bile işi bu noktaya kadar götürmemişti, ölümsüzlüğünün kazandırdığı büyüklüğü ile Orpheus bile böylesine kendini beğenmişçesine bir övünmeyi ve şairliğin böylesine aşırı, suç sayılması gereken ölçüde göklere çıkarılmasını haklı kılmıyordu! Evet, dünyadaki güzelliklerin pek çoğunda, bir şarkıda, alacakaranlıktaki bir denizde, bir lir ezgisinde, bir oğlan çocuğunun sesinde, bir dizede, bir heykelde, bir sütunda, bir bahçede, tek bir çiçekte, insanoğlunu varoluşunun en içteki ve en dıştaki sınırlarına kulak vermeye yöneltebilecek o tanrısal yeti vardı, ve bundan ötürü Orphik sanata ve yüceliğe, nehirleri akışlarını değiştirmeye zorlamak, ormandaki vahşi hayvanları yumuşakbaşlı canlılara dönüştürüp çağırmak, otlaklardaki hayvanların daha yavaş hareket etmelerini sağlamak gibi güçlerin atfedilmesi şaşırtıcı değildi; her türlü sanatçılığın düşlerde varolan, yine bir düş gibi ve sihirli bir biçimde gerçekleşen dileği: kulak kabartıp dinlemesi için ehlileştirilmiş, şarkıyı ve ondan kaynaklanan yardımı algılayıp almaya hazır bir dünya. Öte yandan, bu gerçekten doğru olsa bile, yardım, şarkıdan daha uzun ömürlü değildi, kulak kabartıp dinlemek için verilen mola, daha uzun ömürlü değildi, ve ayrıca şarkı asla gerektiğinden daha uzun süre yankılanmamalıydı, nehirler gizliden eski yataklarına dönmeye kalkışmamalıydı, ormanın vahşi hayvanları tekrar otlaklardaki masum hayvanları gırtlaklamamalıydı, insan o eski alışılagelmiş zalimliğine geri dönmemeliydi, çünkü güzellikten kaynaklanan esriklik de dahil, hiçbir esrikliğin çok uzun sürmemesi bir yana, insanın ve hayvanın bu noktada kendilerini tutuklusu kıldıkları yumuşakbaşlılık da güzellikten kaynaklanan esrikliğin sadece bir yüzüydü, güçlülükte ondan geri kalmayan, hatta çoğu

zaman çok daha güçlü olan öteki yüzü ise, zalimliğin en korkuncunu yansıtan yüzdü — özellikle en zalim olan, bir çiçekten haz almayı sever ve bu nedenle güzellik, hele sanatın taşıdığı güzellik, her iki yüzünün dengeyi koruyan karşılıklılığını dikkate almaksızın, bunlardan yalnızca biriyle insana dönmek istediğinde, etkisini çok çabuk yitiriyordu. Sanat, nerede ve nasıl uygulanırsa uygulansın, bu kurala uyuyordu, hatta bu kurala uymak, hem sanatçının, hem de, her zaman olmasa bile çoğu zaman, onun yarattığı kahramanın en önemli erdemlerinden biriydi: eğer erdemli Aeneas, insanın bir ân için ondan bekleyebileceği gibi, yufka yürekli davransaydı, ister içinde uyanan merhametten ister şiirin güzel geriliminden olsun, can düşmanını öldürmekte tereddüt etseydi ve kısa zamanda daha yerinde bir karar vererek acımasız eylemi gerçekleştirmeseydi, o zaman asla örnek alınmaya değer bir merhametin simgesi olamaz, fakat hiçbir şiirin tasvir etmeyi göze alamayacağı, kahramanlıkla ilgisiz ve sıkıcı bir figür olup çıkardı; ister Aeneas olsun, ister başkaca bir kahraman ve eylemleri olsun, sanatın bütün alanlarında önemli olan, dengenin korunmasıydı, hep en uzak noktalarda kurgulanan o büyük sınır dengesinin korunmasıydı, onun anlatılamayacak kadar boşlukta dalgalanan, anlatılamayacak kadar geçici simgesiydi, ve bu simge, içine her zaman tek tek içerikleri değil, fakat onların oluşturdukları bağlamları alırdı, çünkü amaca ancak böyle bir çıkış noktasından varılabilirdi, çünkü varoluşun karşıtlıkları, yalnızca bu bağlamlar içersinde bir dengede birleşebilirdi, bütün insani dürtülerin karşıtlıkları birleşebilirdi — zaten aksi takdirde sanat, başkaca nasıl insanlar tarafından yaratılabilir ve yine insanlar tarafından anlaşılabilirdi! —, acıma ve acımasızlık, güzelliğin dilinin dengesinde, Ben ile Evren arasındaki dengenin simgesinde, şarkının ömrü kadar, fakat daha fazla değil, ömrü olan bir bütünün esrikliğinin büyüsünde birleşebilirdi. Ve Orpheus ile şiiri için de durum herhalde bundan farklı olmalıydı, çünkü Orpheus da bir sanatçıydı, bir şairdi, kulak kabartıp dinleyenleri büyüleyen biriydi, şarkıcı da dinleyiciler de aynı şekilde alacakaranlığın tutsaklarıydılar, ikisi de cehennemi bir biçimde güzelliğin tiryakisiydiler, şairin tanrısal yetisine rağmen cehennemi, insanlara kurtuluşu değil, fakat esrikliği getiren biri — ve şairin, kurtuluşu getiren olmasına asla izin yoktu:

çünkü kurtuluşu getiren lider, güzelliğin dilini sıyırıp atmış olurdu, o dilin soğuk yüzeyinin, şiirin yüzeyinin altına inerdi, ölüme yakınlıkları ve ölümün ne olduğunu bilmeleri sayesinde, hemen yanlarında duran hemcinslerinin içine kapanıklığının kapısını vurmak, korkusunu ve acımasızlığını yatıştırmak ve onun kendini hakiki yardıma açmasını sağlamak yeteneğini kazanmış olan yalın sözcüklere kadar ilerlerdi, doğrudan iyiliğin yalın diline, insana ait erdemlerin diline, uyandırışın diline kadar ilerlerdi. Orpheus, Euridike'yi bulmak için gölgeler ülkesine inmeye davrandığında aradığı dil, işte bu dil değil miydi? Orpheus da sanatçının insana ait görevin üstesinden gelmeye ilişkin yetersizliğini anlamış bir çaresiz değil miydi? Ah, evet, her kim ki, kader tarafından sanatın zindanına atılmıştır, onun bu zindandan kaçmayı başarması artık neredeyse imkânsızdır; o kişi, uzaklardaki güzelliğin seyrini sürdürdüğü, geçilmesi imkânsız sınır tarafından kuşatılmıştır, ve eğer yetersiz ise, o zaman böyle bir yalıtılmışlık içersinde kendini beğenmiş bir hayalpereste, sanat olmaktan uzak bir alandaki yükselme tutkununa dönüşür, ama buna karşılık hakiki bir sanatçı ise eğer, o zaman çaresizlik içersinde kıvranan biri olur, çünkü sınırın ötesinden gelen çağrıyı duyar, fakat o çağrıya uymasına değil, yalnızca onu şiirleştirmesine izin vardır, yasaktan ötürü felce uğramış olarak bulunduğu yerin sürgünüdür, Sibilla'nın verdiği görevi almış ve tıpkı Aeneas gibi inançlı ve yemin ederek rahibenin yüce mihrabına dokunmuş olmasına rağmen, sadece sınırın bu tarafında kalmış bir yazıcıdır —

— Hades'e inen patika, kolay bir yoldur ve Plutos'un büyük kapılarını önünde hep açık bulursun, ama dönüş zordur, çünkü karanlık ormanların, Kokytos ırmağının, onun koylarının ve anaforlarının tehdidi altındadır, ve bu dönüşü ancak, erdemlerle taçlanmış olanlar veya kendileri de tanrıların kanından geldikleri için Jüpiter'in hoşlandıkları başarabilirler; sana gelince, cesaretin ve ataklığın Styks ırmağını böyle iki kez aşarak Tartaros'un dehşetine inme tutkusu yaratırsa içinde, o zaman dinle ne yapman gerekeceğini: alacakaranlıkta uzanan vadilerin ortasında, en vahşi ormanın ortasında, en sık çalıların arasında, altın parıltıları saçan ve

yaprakları altından bir dal vardır, ve sen, Persephone'nin onuruna ve onun iradesi doğrultusunda, ağacın kendini sürekli yenileyen altın yapraklarının arasından parıldayan sürgünü koparmadıkça, bu iniş yolculuğunu başaramazsın; demek ki bakışlarınla o sürgünü aramak zorundasın, ve kader yardım edecek olursa eğer, o zaman en hafif bir hamleyle bile o dalı çıplak ellerinle koparabilirsin, buna karşılık kader, yani o her şeyin hakimi olan güç, sana yasakladığı takdirde, o dalı ne en büyük güçle ve ne de keskin çelikle koparabilirsin, bu arada kaderin senin için hazır tuttuğu bir başka görev daha vardır, çünkü her şeyden önce, kefaret borcu olarak, arkadaşının ruhu artık çıkıp gitmiş ve gömülmeden kalan bedeni mezar talep etmektedir; bu, onun hakkı ve senin yükümlülüğündür —

—, demek her kim ki, Tanrı'nın ve kaderin ortak iradeleriyle son görevin yerine getirilmesinin ve son yardım eyleminin gerçekleştirilmesinin kutsallığına nail olmuştur, sınır artık ona açılmıştır; ama yine her kim ki kaderin ve Tanrı'nın ikili iradeleriyle sanatçı kılınmıştır, salt bilmeye ve sezmeye, salt yazmaya ve söylemeye mahkûm edilmiştir, o kişi artık hayatta da ölümde de günahlarından arınma hakkını yitirmiştir, ve mezar bile o kişi için güzel bir yapıdan, kendi bedeni için dünyevi bir mekândan başka bir şey değildir; bu mezar, onun için ne bir giriştir, ne de bir çıkıştır, ne sonu olmayan inişin girişidir ne de sonu olmayan yeniden dönüşün çıkışıdır; kader, ondan rehberliğin altın dalını, liderliğin dalını esirger, ve f{una ek olarak o kişi, Jüpiter tarafından da suçlu ilan edilmiştir. Böylece Vergilius da yemini bozmaya ve aynı zamanda da yeminini bozanın feda edilmişliğine mahkûm olmuştu, ve zorla yeryüzüne çevrilen bakışlarının sadece yemini bozma suçuna ortak olmuş ve şimdi kaldırım taşlarının üstünde yalpa vuran üç kişiyi, mahkûmiyet kararını getiren üç kişiyi görmesine izin vardı, bakışlarının daha derine inmesine izin yoktu, taşların yüzeyinin altına, dünyanın yüzeyinin altına, dilin ve sanatın yüzeylerinin altına inmesine izin yoktu; iniş, ondan esirgenmişti, hele derinlerden o ancak Titanlara mahsus geri dönüş, insanoğlunun insanlığını onaylayan geri dönüş, bütünüyle esirgenmişti; Yaradılış yemininin yenilenmesi için yükseliş, esirgenmişti, ve aslında Vergilius, bunu hep bilmekteydi, şimdi ise

her zamankinden çok daha açık ve seçik biliyordu: kurtarıcının yardımının vaat edildikleri arasından dışlanmıştı, sonsuza kadar dışlanmıştı, çünkü vaadin yardımı ile insani yardım birbirini koşul kılmaktaydı, ve ancak bu iki yardımın birleşmesiyle Titan'ın bir insanlık yaratma görevi, yeryüzü doğumlu, ancak göklere yönelik görevi yerine getirilebilirdi, zira ancak insanlığın bütünü içersinde, sadece insanlığın bütünlüğünü yansıtan hakiki bir toplum içersinde tanrısal sorunun ve cevabın bilgi tarafından taşman, bilgi taşıyan dönencesi gerçeklik kazanabilirdi; ama bu dönence, yardım etme özürlü olanı, görevi yerine getirme özürlü olanı, yemin etme özürlüsünü, onu, Vergilius'u dışlamaktaydı, çünkü Vergilius, burada asıl söz konusu olan şeyden, yani insanın varoluşunun Titanlara özgü bir güçle üstesinden gelmekten, bu varoluşu gerçekleştirmekten ve yüceltmekten aslında kendi kendisini dışlamıştı; evet, gerçekten de biliyordu bunu,

ve bildiği bir şey daha vardı ki, aynı durum sanatın alanında da geçerliydi, sanatın ancak böyle olduğu takdirde varlığını koruyabileceğini biliyordu — ah, gerçekten de, hâlâ var mıydı sanat? Hâlâ varolma hakkına sahip miydi? —, ancak yemini ve bilgiyi içerdiği ölçüde, ancak insanoğlunun kaderi olduğu ve onun kendi varlığının üstesinden gelmesi niteliğini taşıyabildiği ölçüde, kendini üstesinden gelinememiş olan aracılığıyla yenileyebildiği, bunu da ruhu sürekli kendi kendini aşmaya çağırarak ve onu bu yoldan kesit kesit kendi gerçekliğini sergilemeye, kesit kesit daha derine inmeye yönelterek başarabildiği ölçüde sanatın da varolmaya devam edebileceğini biliyordu — ruhun kesit kesit içinin en derin noktasındaki çalılara karışabilmesi, kesit kesit asla erişilemeyen, ama buna rağmen hep sezilen, hep bilinen karanlıklara inebilmesi; o karanlıklar ki, Ben, hep oradan kaynaklanır ve oraya dönerdi; Ben'in oluşunun ve yine Ben'in silinip gidişinin karanlık bölgeleri, ruhun giriş ve çıkış noktaları, fakat aynı zamanda da ruh için hakikat niteliğini taşıyan her şeyin giriş ve çıkış noktası; ruha gölgelerin karanlığında altın parıltıları saçan dalın rehberliği ile, hakikatin altın dalı ile gösterilen hakikat; o dal ki, zor kullanılarak ne bulunabilir ne de kırılabilirdi, çünkü bulmanın inayeti ile inişin inayeti bir ve aynı şeydi,

kendi kendini tanımanın inayetiydi, ve bu inayet hem ruha hem de sanata aitti, ortak hakikatleri niteliğiyle, gerçekliğe ilişkin ortak bilgileri niteliğiyle; evet, Vergilius gerçekten de biliyordu bunu,

ve yine biliyordu ki, her türlü sanatçılığın görevi, yani kendini bilme yoluyla hakikati bulma ve dışlaştırma görevi, böyle bir hakikatte odaklanmaktaydı; sanatçıya bu görev verilmişti ki, ruh, Ben ile evren arasındaki o büyük dengenin bilincinde olarak, kendini evrende yeniden bulabilsin, Ben'e kendini bilme yoluyla eklenmiş olanı, evrende, dünyada, dahası bütün bir insanlık bağlamında varlıksal bir zenginleşme niteliğiyle bilinç düzeyinde yeniden algılasın; gerçi bu çifte zenginleşme her zaman ancak simgesel olabilir, daha en baştan güzelin simgeselliğine, güzel sınırının simgeselliğine bağımlıdır, her zaman simgesel bir bilgi olarak kalır, ama özellikle böyle bir simgesellikten ötürüdür ki, söz konusu zenginleşme varoluşun en içteki ve en dıştaki sınırlarını yeni gerçekliklere kadar genişletebilir, asla sadece yeni biçimlere kadar varmakla yetinmeyip, gerçekliğin yeni içeriklerine uzanabilir, çünkü gerçekliğin en derinde yatan sim, karşılıklılığın, örtüşmenin sırrı kendini tam da bu noktada açığa vurur; bu, Ben—gerçekliği ile dünya—gerçekliği arasındaki karşılıklı uyum ilişkisidir, simgeye doğruluğun netliğini kazandıran ve onu hakikat—simgesi, hakikati doğuran uyum düzeyine yükseltir; gerçekliğe yönelik bütün yaratma eylemleri bu ilişkiden kaynaklanır, bir kesitten ötekine ilerler, el yordamıyla, sezginin yardımıyla başlangıcın ve sonun karanlık bölgelerine kadar uzanır, evrendeki, dünyadaki, hemen yanımızdaki insanın ruhundaki o araştırılarak bulunması imkânsız tanrısallığa, ortaya çıkarılmaya ve uyandırılmaya hazır durumda her yerde ve hatta en sefil bir ruhta bile varolan o son ve gizli tanrısallığa yönelir — kendi ruhuna ilişkin kendini öğrenme çabası aracılığıyla tanrısal olanın ortaya çıkarılması: sanatın insani görevi, insanlık görevi, bilme görevi, ve bundan ötürü de varlığının gerekçesi, işte budur; bu görev, ölümün sanat için bir yükümlülük olarak öngörülmüş o karanlık yakınlığıdır, çünkü sanat, ancak böyle bir yakınlık içersinde hakiki sanat olabilir, çünkü sanat, yalnızca bundan ötürü simgeye dönüşmüş insan ruhudur; evet, Vergilius gerçekten de biliyordu bunu,

ve yine biliyordu ki, simgenin güzelliği, ne kadar doğru ve net bir simge niteliği taşırsa taşısın, hiçbir zaman amacını kendi kendisinde bulmamalıdır, çünkü ne zaman böyle bir şey olsa ve güzellik, amacını kendinde bulan bir olgu niteliğiyle önplana çıksa, sanat ta köklerinden yara alır, zira o zaman sanatın yaratma eylemi kaçınılmaz bir biçimde tersine döner, üretenin yerine ânsızın üretilmiş olan geçer, gerçeklik içeriğinin yerini boş biçim, bilgi açısından doğru olanın yerini salt güzel olan alır; bu durumda artık sürekli bir karıştırmanın, yer değiştirme çemberinin varlığı söz konusudur, ve bu çemberin içine kapanıklığı hiçbir yenilemeye izin vermez, artık hiçbir boyut genişlemesi olmaz, hiçbir şey keşfedilmez; bu çember, ne değersiz olan içersindeki tanrısallığı ne de insanın tanrısallığı içersindeki değersiz olanı sergileyebilir, tek yaptığı, kendini boş sözcüklerin esrikliğine kaptırmak ve böyle bir fark gözetmeme durumunda, dahası böyle bir yeminden yoksun oluş durumunda, aşağılayıcı bir biçimde sanatı sanat—olmayana, şiiri ise yavanlığa indirgemektir; evet, gerçekten de biliyordu bunu Vergilius, hem de çok acı çekerek biliyordu,

ve bu yüzden, her türlü sanatçılığın en derininde yatan tehlikeleri, yine bu yüzden, sanatçı olması öngörülmüş insanın en derin noktadaki yalnızlığını, doğuştan varolan ve onu sanatın daha da derinlerdeki yalnızlığına, güzelliğin de dilsizliğine sürükleyen yalnızlığı biliyordu, ve yine bilmekteydi ki, çoğu insan böyle bir yalnızlaşma yüzünden yalnızlık körü olup çıkardı, yıkıma uğrardı, dünya karşısında körleşmiş, dünyadaki ve yanı başındaki insanda bulunan tanrısallığı göremez hale gelmiş olurdu, yalnızlığın esrikliği içersinde sadece, sanki sırf ona nasip olmuş bir takdirmişçesine, kendi Tanrı—benzerlığini görebilirdi, ve bundan ötürü de, böylesine tanınma tutkusuyla yanıp tutuşan bir kendi kendini putlaştırma eylemini yaratma eyleminin tek içeriğine dönüştürürdü —, bu, hem tanrısallığa hem de sanata ihanetti, evet, ihanetti, çünkü böylece sanat eseri, sanat—eseri—olmayan'a, sanatçının büyüklenmesini gözlerden gizleyen, iffetsiz bir dış görünüşe, onursuzluğu içersinde kendini beğenmişçesine sergilenen kendi çıplaklığının bile bir maske olup çıktığı, sadece gösterişten ibaret süslü bir giysiye dönüşüyordu;

ve bu türden bir sanat—olmayanın iffetsiz kendini beğenmişliği, güzellikle oyun oynayışı ve yalnızca etkilemeyi hedeflemesi, yenilenemez kısa vadeliliği ve genişletilemez sınırlılığı insanlara sanatın herhangi bir zamanda ulaşabileceğinden çok daha kolay bir yoldan ulaşıyor olsa bile, böylesi sadece görünüşte bir yoldu, yalnızlıktan çıkış yoluydu, ama hakiki sanatın insanlığa dair çabalarıyla aradığı şey, yani insan topluluğuna katılma değildi, hayır, böylesi sadece ayaktakımı ruhuna katılıştı, ayaktakımı ruhunun yeminini bozan ve yemin özürlü olan, hiçbir gerçekliğin üstesinden gelemeyen veya hiçbir gerçeklik yaratamayan, zaten böyle bir şeye istekli de olmayan, gerçekliği unutuş içersinde karanlıklara dalıp giden, sanat—olmayan gibi gerçekliği yitirmiş, salt yazıcılık gibi gerçekliği yitirmiş toplumdışılığıydı; her türlü sanatçılığın en derin, en iç noktasında yatan tehlikeydi; ah, evet, Vergilius bunu da, hem ne büyük acılar pahasına, biliyordu,

ve bu yüzden bildiği bir şey daha vardı: sanat—olmayanın ve yavanlığın yol açtığı tehlike, onu eskiden beri hep kuşatmıştı, hep tutsak etmişti, bu nedenle — her ne kadar bunu açıkça itiraf etmeye hiçbir zaman cesaret edememiş olsa da — aslında şiirini sanat diye adlandırmaya hakkı yoktu, çünkü her türlü yenileştirmeden ve enginleştirmeden yoksun olan bu şiir, gerçeklik yaratma ile ilintisiz ve iffetsiz bir güzellik üretiminden başkaca bir şey değildi, başından sonuna kadar, Aetna Şarkısı'ndan Aeneis'e kadar yalnızca güzelliğe hizmet etmişti, kendi kendisine yeterek, çoktan düşünülmüş olanı, çoktan bilineni, çoktan biçim kazandırılmış olanı güzelleştirmekle sınırlı kalmıştı, doğru diye nitelendirilebilecek bir iç ilerleme kaydetmemişti, sadece sürekli artan bir ihtişamı ve aşırı yüklemeyi sergilemişti; bu, hiçbir zaman kendi kendisinden yola çıkarak varoluşun üstesinden gelmeyi ve onu gerçek bir simge düzeyine yükseltmeyi başaramayan bir sanatdışılık olmuştu. Ah, evet, Vergilius, sanat—olmayanın baştan çıkarıcılığının deneyimini kendi hayatından, kendi eserlerinden edinmişti, üretileni üretenin yerine koyan, oyunu toplumun yerine, donmuş olanı etkisini canlı bir biçimde sürdüren yaratma eyleminin, güzeli bilginin yerine geçiren o değiş tokuş oyununa kendi hayatında yer vermişti, bu değiş tokuşu

ve tersine döndürmeyi biliyordu, bu yol aynı zamanda kendi hayatının da yolu olmuş olduğu için, çok iyi biliyordu; bu, onu doğduğu topraklardan büyük şehre, eser yaratan eylemden aşağılara, kendi kendini aldatmaktan başka bir işe yaramayan bir lafazanlığa, insanlığın sorumluluğunu üstlenmekten, her şeye tepeden bakan, gerçek anlamda herhangi bir yardımda bulunmak için kılını kıpırdatmayan, yalana dayalı ve sırf görünüşte varolan bir merhamete sürüklemişti; bu, tahtırevanlarla aşılmış bir yoldu, yasalarca düzenlenmiş bir toplumdan aşağılara, bütün sorumluluğun rastlantıya bırakıldığı bir toplumdan yalıtılmışlıga uzanan bir yoldu, ama hayır, bir yol değildi aslında, ayaktakımı ruhuna ve bu ruhun en vahim olduğu yere, lafazanlıktan öteye geçmeyen bir edebiyata doğru çöküştü! Kendisi ne kadar ender bilincine varmış olursa olsun, hep esrikliğe, karşısına güzellik olarak, büyüklenme, sanat bağlamında yapmacık veya oyunsu bir unutma durumu niteliğiyle çıkan bir esrikliğe yenik düşmüştü, hayatı, sanki çemberler çizerek kayan yılan halkalarıyla kuşatılmışçasına, hep bu çıkış noktasından belirlenmişti, sürekli dönüşümün ve geri dönüşün esrikliği, sanat—olmayanın çekici esrikliği baş döndürücüydü, ve şimdi, geriye dönüp bu hayata baktığında, utanç duysa da, şimdi, yani artık zamanın sınırına varmışken ve oyunun bitiş noktasına gelinmişken, esriklikten buz gibi bir ayılış içersinde kendi kendine, o zamana kadar değersiz ve sefil bir edebiyatçı hayatı sürdürdüğünü, bir Bavius'un veya Maevius'un ya da onca nefret ettiği öteki sözcük cambazlarından herhangi birininkinden daha iyi olmayan bir edebiyatçı hayatı sürdürdüğünü söylemek zorunda kaldığında, evet, tam da böyle bir noktada, her nefretinde biraz da kendine duyduğu bir nefretin gizlendiği ortaya çıkıyordu; kendine yönelik bu nefret şimdi içinde öylesine utançla dolu ve acıyla yoğrulmuş olarak yükseliyor ve onu öylesine bir kargaşaya sürüklüyordu ki, geriye onaylanabilir ve istenmeye değer tek bir çözüm, yani kendini silme ve ölüm kalıyordu, ama buna rağmen pençelerine düştüğü şey, utançtan farklıydı, utançtan da öte bir şeydi: her kim ki, esrikliğinden uyanışının ardından geriye dönüp hayatına bakar ve geride bıraktığı yanlış yolun her adımının gerekli ve kaçınılmaz, hatta doğal olduğunu, geri dönüş yolunun kaderin ve tanrıların gücüyle öngörüldüğünü, bu

gücün etkisiyle yerine çakılı ve hareketsiz kaldığını, bütün ilerleme çabalan bağlamında hareketsiz kaldığını, imgelerin, dilin, sözcüklerin, ezgilerin çalılığında yolunu yitirdiğini, iç dünya ile dış dünyanın dallarına takılmışlığının kaderin emri olduğunu, rehbersiz kalmış olanın umudunun, başka deyişle, zindan duvarlarının çalılığında altın gibi parlayan dalı bulmaya yönelik umudunun kader tarafından, tanrılar tarafından yasaklanmış olduğunu anlar, evet, her kim ki bütün bunları anlar, o kişi artık çok daha fazla utanmış, dehşete kapılmıştır, çünkü anlar ki, gökteki varlıkların evreninde bütün olup bitenler bir eşzamanlılık içersinde cereyan eder, ve işte bu yüzden Jüpiter'in iradesi ile kaderin iradesi tek bir irade halinde birleşebilir, korkunç bir eşzamanlılıkla, suçun ve cezanın parçalanamaz bütünlüğü niteliğiyle kendini ölümlülere sergileyebilir. Ah, erdemli olan, yalnızca kaderin topluma destek verici, yardımcı olucu bir görev yerine getirmesi için belirlemiş olduğu kişidir, yalnızca o kişi, Jüpiter tarafından kaderin çalılıklardan çıkartması için seçilir, ancak Jüpiter'in ve kaderin ortak iradeleri görevin yerine getirilmesine izin vermediklerinde, o zaman yardım etme özürlü olmak ve yardım etme isteksizliği bu ikisi için aynı şeydir, ve o zaman ikisi, bu durumu acizlikle cezalandırırlar: yardım etme özürlüdür, yardım etmekte isteksizdir, toplumda acizdir, toplum karşısında ürkektir ve sanatın zindanına kapatılmıştır şair, terk edilmişliği içersinde, yol göstereni yoktur ve kendisi de yol gösterebilmekten acizdir, ve başkaldırmak istediğinde, bütün bunlara rağmen yardım eden kişi, alacakaranlıkta uyandıran kişi olmak, böylece de yemine ve topluma dönüş yolunu bulmak istediğinde, bu yöndeki çabası — ah, evet, o üç kişi ona, büyük bir dehşetle bunun bilincine varsın diye yollanmışlardı! — daha en baştan sonuçsuz kalmaya yargılıdır; yardımı, ancak sözde yardım olabilir, bilgileri, ancak sözde bilgiler olabilir, ve bunlar insanlar tarafından kabullenilseler bile, o insanlar için sadece her türlü kurtarıcı yönlendirmeden uzak, kurtuluştan uzak, uğursuzluk getirici yanlış yönlendirmeler olabilirlerdi. Evet, sonuç işte buydu: bilme konusunda isteksiz olanlar için bilgi taşıyan bilgisiz kişi, dilsizler için dili uyandırmayı üstlenen lafazan, görev nedir bilmeyenleri görevli kılmak için görev sorumluluğunu unutmuş kişi ve topallayanlara öğretmen olmak üzere de bir felçli.

Terk edilmişti Vergilius, kendisi de yeniden terk edilmiş olan bir dünyaya bırakılmıştı, ah, evet, artık onu tutan hiçbir el yoktu, koruyan ve doğrulmasına yardım eden yoktu; düşsün diye bırakılmıştı, pencerenin pervazına cansız yığılmıştı, cansız bir halde tuğlaların tozlu cansızlığına yapışmıştı, bu aşın ısınmış ilk-çamurun tozluluğunu keskin bir biçimde tırnaklarının altında hissetmekteydi, toprağın kaskatı kesilmiş ilk haline sarılmış olarak, çevresini saran taş sıcaklığında, biçimi donup kalmış gece suskunluğunun içinden yükselen suskun gülüşü duyuyordu, gerçekleşmiş olan yemin bozmanın suskunluğunu, dilden, bilgiden, hatıralardan gasp yoluyla yoksun kılınmış suçluluk bilincinin katılıp kalmış suskunluğunu duyuyordu, Yaradılış öncesinin ve onun acımasız ölme sürecinin suskunluğunu duyuyordu, bu ölümün koşulsuzluğu bağlamında bir yeniden doğuş ve dünyanın yaratılışının yenilenmesi söz konusu değildi, çünkü böyle bir ölme sürecinin zorunlu kıldığı ölüm, hiçbir tanrısallık tanımıyordu: ah, evet, başka hiçbir canlının ölümlülüğü, insanınki kadar koşulsuz ve tanrısal olmaktan uzak değildi, çünkü başka hiçbir canlı, insan kadar yeminini bozmuyordu, ve insan ne kadar bayağılaşırsa, o kadar ölümlü oluyordu; fakat yeminini en çok bozan ve en ölümlü olan insan, ayaklan artık toprağa yabancılaşmış ve yalnızca taşlarla örülü yollara basmakta olan insandı, artık tarla sürmeyen ve tohum ekmeyen insandı, artık hiçbir hareketi gökteki yıldızların hareketleriyle uyumlu olmayan insandı, onun için artık ormanın da, yeşeren tarlaların da şarkı söylemedikleri insandı; evet, gerçekten de hiçbir şey, büyük şehirlerin ayaktakımı kadar ölümlü değildi, caddeler boyunca yengeç gibi ilerleyen, sürünen, kaynaşan ve sürekli yalpaladığı için doğru dürüst yürümeyi unutmuş olan, artık hiçbir yasa tarafından taşınmayan, hiçbir yasayı içinde taşımayan ayaktakımı kadar ölümlü değildi; bu güruh, aslında tekrar paramparça olmuş bir sürüydü, bir zamanlarki bilgeliğini yitirmişti, bilgiye karşı isteksizdi, hayvansı bir biçimde, hatta hayvandan da aşağı bir düzeyde, her türlü rastlantının pençelerine teslim edilmişti, ve sonunda rastlantının da hatıralardan, umutlardan, ölümsüzlükten yoksun bir biçimde silinip gidişi olup çıkmıştı; Vergilius’a da sonunda nasip olan, bundan farklı değildi; Vergilius ve artık sadece kıymıklarından biri olduğu, parçalanmış ayaktakımı sürüsü; evet,

Vergilius’a kaderin bir gerekliliği olarak, kaçınılmaz bir biçimde, yalnızca bu nasip olmuştu. Korkunun bölgelerini arkasında bırakmıştı, ama sadece ayaktakımının uçurumuna nasıl yuvarlandığını dehşetle görmesi için; hiçbir derinliğe geçit vermeyen bir zemine yuvarlanmıştı —, bu düşüş daha da sürecek miydi, daha da sürmek gibi bir zorunlulukla karşılaşacak mıydı? Bir zeminden ötekine, ta sonuncuya, sonsuz bir hiçliğe kadar devam edecek miydi? Son unutuluşun da zeminine kadar düşecek miydi? Cehennemin kapıları her zaman açıktı, geri dönüşü olmayan düşüş kaçınılmazdı, ve insan düşüşün esrikliği içersindeyken, bunun bir yukarıya doğru düşüş olduğunu düşünüyordu, evet, böyle düşünüyordu, ta ki göklerde olup bitenler kendilerini ânsızın bir eşzamanlılık ve bu dünyadaki bir karşılaşma niteliğiyle sergileyene kadar; ve insan böyle bir zaman sınırında, tanrısallığı elinden alınmış Tanrı’ya rastlayıncaya, Tanrı ona yetişene ve onu aşana kadar; o Tanrı ki, evrenin kahkahaları ile sarılı olarak tıpkı onun gibi aşağı düşmektedir, ikisinin de düştüğü yer, aynı uyanış ve aynı terk ediliştir, ikisi de aynı dehşetin, katılıp kalmış, meydan okuyucu bir utançla gerçi hâlâ gülen, ama aynı zamanda da gelecekteki çok daha büyük bir dehşetin sezgisine varan ve onu gülmekle silmek isteyen bir dehşetin pençelerindedir: kaderin yönetimindeki yolculuk ve düşüş, çok daha çıplak bir utanç, daha çıplak bir maskesizlik yönündeydi, şimdiye kadarkilerden çok daha vahim bir yeni yıkıma ve kendi kendini yıkmaya doğruydu sürükleniş, şimdiye kadarki bütün yalnızlığı, bütün gece yalnızlıklarını, bütün dünya yalnızlıklarını geride bırakacak bir yıkıma doğruydu, ve bu, sadece her türlü insanlığın değil, fakat aynı zamanda her türlü nesneleşmenin terk ediliş noktasıydı; üstesinden gelinememiş varoluşun bomboş yüzeyi, o noktada bütün çıplaklığıyla gözler önüne serilmişti, ve gece, iç ve dış âlemlerin yetersizliği içersinde, karanlığının kapanmış çemberinde hiç değişime uğramaksızın parlamasına rağmen, bir hiçbiryerdelik içersinde eriyivermişti; bu hiçbiryerdelik, rastlantısallığı teslim olmuşluğu bağlamında gerek bilgiyi gerekse bilmeyi bir fazlalığa dönüştürüyordu ve yararsızlıkta kaybolup gitmesine neden oluyordu. Hatırlama ve umut kaybolmuştu, üstesinden gelinememiş rastlantının zorbalığının etkisiyle kaybolmuştu, çünkü kendini her

şeyde gösteren, yaratılmamış olanı kaçınılmaz bir biçimde boyunduruğu altına almış olan, işte bu rastlantıydı, ve bu, yani aynı zamanda en adsız yalnızlık olan bu çıplak rastlantı, bütün Yaradılış öncesi terk edilmişliklerin esrikliği ve en eski hatıralarıyla, dogmamışlıklarıyla ve yaşamadan ölmüşlükleriyle kuşatılmış rastlantı, şimdi iktidarı yeniden ele geçiriyordu —, buydu yolculuğun hedefi, düşüşün artık görünen hedefi, adsız olanın ta kendisiydi.

Rastlantının adsız yalnızlığı, evet, şimdi burada, pencerede duran, düşmeye hazır ve düşmekte olan Vergilius, onu önünde görüyordu. Terk edilmişliği içersinde üstesinden gelinmemiş ve gelinemez olan, yabancılaşmış gece, hastalığın ateşiyle yanan bakışlarının önünde açılmıştı, değişmeyen hareketsizliğiyle, yine de yabancıydı, mehtabın yumuşak sertlikteki soluğuyla okşanıyordu, değişmeyen hareketsizliğiyle, Samanyolu'nun dalgaları tarafından yumuşak bir sessizlikle örtülmekteydi, yıldızların suskun şarkılarına gömülmüştü, güzelliğe ve onun yarattığı sihirli bütünlüğe gömülmüştü, güzelleşen dünyanın boşlukta dalgalanan bütünlüğüne, yine o dünyanın katılaşmış ve katılaşmakta olan engin uzaklığına gömülmüştü, ve tıpkı bu uzaklık gibi mekânda güzel, mekânda katılaşmış, mekânda büyük olarak, bu uzaklık gibi şeytani bir yabancılaşmanın büyüsüne kapılmış olarak, onunla birlikte zamanlar boyunca taşınmaktaydı, zamanın içinde hem geceydi, hem de ölümsüz olandı, evrendi, fakat buna rağmen sonsuzluktan yoksundu, insani her şeye yabancılaşmıştı, insan ruhuna yabancılaşmıştı, çünkü böylece, uzaklarla sırılsıklam olmuş, uzakların iliklerine kadar işlemiş olarak gerçekleşen o sessiz bütünleşme, artık herhangi bir paylaşıma izin vermiyordu; gerçekliğin ön-avlusu, gerçeklik olmayanın ön-avlusuna dönüşmüştü. Varoluşun âlemlere ilişkin düzenleri, sönüp gitmişti, o âlemlerin sessiz tınılar çıkartan gümüşi mekânları dilsizleşmişti, mutlak anlamda kavranılamaz olan tarafından kuşatılmış ve yabancılaştırılmıştı, bir yabancılaşma olarak insani ne varsa kapsamına almıştı; ay, Samanyolu ve yıldızlar artık hiçbir ad taşımıyorlardı, anlaşılamaz olanın alanında Vergilius için bilinmeze dönüşmüşlerdi, aşılamaz ve seslenilemez olan, ama buna rağmen Vergilius'a ağırlığını bir yük gibi duyuran kopmuşluklarına

kapanmışlardı; bu yük, ezici ve korkutucuydu, saydam ve sıcaktı, dünya mekânının aşırı ısınmış soğukluğuydu; Vergilius'un çevresinde bulunanlar, artık onu kuşatmıyordu, ve gecenin mağarasınca kuşatılmış olmasına rağmen, Vergilius onun dışındaydı, gerek kendi kaderinden gerekse yabancı kaderlerden ayrı düşmüştü, aynı zamanda hem görünen hem de görünmeyen dünyanın kaderinden ayrı düşmüştü, tanrısal olan ne varsa, hepsinden ayrı düşmüştü, insanla ilintili her şeyden, bilmekten ve güzellikten de ayrı düşmüştü, çünkü görünen ve görünmeyen dünyanın güzelliği de adsızlık içersinde kaybolup gitmişti, artık neredeyse sadece bir hatıra olarak kalmıştı —

— ah, Plotia, adını hâlâ biliyor muyum? Gece, saçlarındaydı, üstüne yıldızlar serpili, özlemin sezgisiyle dolu, ışığın müjdecisi olan gece, ve ben, onun alacakaranlığına eğilmiş, ışıldayan ve tatlı gece soluğunun esrikliğine kapılmış olan ben, dalıp gitmedim onun içine! Ah, o kaybedilmiş hayat, o en âşinâ yabancılık, en yabancı âşinalık, sen, ey en uzak yakınlık, bütün uzakların en yakını, ruhun ciddiyeti içersinde ilk ve son gülümseme, sen; evet, sen, eskiden de, şimdi de her şey olan sen, âşinâ ve yabancı ve yakınların uzağındaki gülümseme, sen, kaderin taşıyıcısı olan çiçek, bırakamadım hayatını girsin benim hayatıma, belki olağanüstü ağırlıktaki uzaklığı dolayısıyla, belki olağanüstü ağırlıktaki yabancılığından dolayı, olağanüstü ağırlıktaki yakınlığından ve aşinalığından dolayı, belki olağanüstü ağırlıktaki gece gülümsemesinden dolayı, belki kaderden, senin kaderinden dolayı; o kader ki, sen onu içinde taşıyordun ve hep de taşıyacaksın; senin için erişilmezdi, benim için erişilmezdi, onu üstlenemezdim, çünkü aksi takdirde olağanüstü ağırlıktaki erişilmezliği kalbimi paramparça ederdi, ve ben, senin hayatım değil, sadece güzelliğini gördüm! Ah sen, yanımdan istemeyerek koşup uzaklaşan ve geri çağırmadığım, sen, özlemle kutlanmış ve geri çağrılman bana yasaklanmış olan, sen, hiçbir zaman geri dönmeyen, ah, onca hafif adımlarla sırrına varılamayan bir duyulmazlığın anlaşılmazlığında kalan, evet, sen, gölgenin arkasındaki o yitik görüntü, nerede yuvaya dönüşün? Sen neredesin?! Oysa vardın; ve yüzüğü parmağından çıkarıp benim

parmağıma taktın, ve zaman, karanlıkla birlikte bizi saran, karanlıkla kuşatılmış, karanlığı da içine almış, hızla akıp giden bir zamandı, ah, Plotia, artık bilemiyorum —

— kaybolup giden, neredeyse bir hatıra bile değildi, bir zamanlar gerçek olan, hatta gerçekten de fazlası; bir ad bile değildi sevdiği kadın, neredeyse sadece bir görüntüydü, ya da bir gölge; onun gözünde o çözümlenmesi imkânsız rastlantısallığa doğru gerileyip kaybolmuştu, ve geriye bir zamanlar olup bitmiş bir şeye ilişkin şaşkın bir bilgiden, artık dağılıp gitmiş tınılardan, güzelliğin tınıları dağılıp gitmiş müziğinden, bir zamanlarki şaşırmadan ve yine bir zamanların o açıklanamaz enginlikteki unutuşundan başka bir şey kalmamıştı; Vergilius, şaşkın bir esriklik tiryakisinin ısrarıyla düşmüştü bu unutulanın peşine; ah, evet, hatırlayışta bile böyle bir şeyin olabildiğine ilişkin bir şaşkınlık vardı, güzelliğin tınılarla yansımış olduğuna, yansıyabilmiş olduğuna, hafif, sonsuzluk için doğmuş, sonsuzluğun salıverdiği bir soluğu andıran bir sis bulutu gibi insan yüzüne sinmiş bir güzellik; insan yüzünden hep yeniden parıltılarla yansıyan, âşinâ bir uzaklıkta, yabancı bir yakınlıkta, gecenin gülümsemesiyle yoğrulmuş, beyaz bir kına ağacı kadar solmaya yatkın bir ışıltı ve ışıldayış, ölmenin insana ait ne varsa hepsinin üstüne yayılmış o incecik peçesi, insana ait olanın güzelliğin evreninde yoğunlaştırılmış, fakat aynı zamanda da o güzelliğin içersinde daha bir saydamlaşmış peçesi; sanki böylece unutmanın kendisi ruha süzülmüş, sanki ruh kendi ölümlülüğünü güzelliğin içersinde unutmuş, bütünüyle bir güzelliği unutmaya dönüşmüş gibi; sanki insanın güzelliğinden o foyası çoktan açığa çıkmış umudun, ölüme ilişkin o açıklanamaz bilmeye yönelik umudun son bir kalıntısı yansıyormuş gibi: hayır, ondan geriye hiçbir şey kalmamıştı, sürekli geriye dönen, ölümün tadını taşıyan görüntünün arkasında sadece yenilmesi imkânsız ölüm durmaktaydı; yenilmeksizin ve ölçülemeyen bir evrende, bütün heybetiyle doğrulmuştu, yıldızlara kadar uzanıyordu, âlemleri dolduruyordu, âlemleri birleştiriyordu, ve onunla birlikte, onun dilsizliği tarafından çağrılmış olarak, o dilsizliğin harekete geçirdiği, o dilsizlikle tamamen dolmuş ne varsa, ânsızın coşmuştu, içindeki her şeyle coşmuştu,

ölüm, dilsiz bir coşkuydu, ölümün içerdikleri dilsiz bir coşkuydu, ölümün tiryakisi kesilmiş, çekim gücüne kapılmış her şey, rastlantıdan doğan ve rastlantının mahpusu, insan biçimlerinden oluşma, ölüm beklentisi içersindeki sürüler, çoğaltılmış topallar, çoğaltılmış şişkolar, çoğaltılmış gevezeler ve cırtlak sesle bağıranlar; öylesine bir kalabalık halinde yoğunlaşıp çoğaltılmışlardı ki, meydanın bomboş taşları dolup taşmıştı, bu kalabalık, âlemlerin bütün mekânlarına girmekteydi, elbette meydanın bomboşluğunu, mekânların bomboşluğunu değiştirmeksizin; öyle ki, bu, zamanın yola çıkışı ve içini boşaltışı gibiydi, eşzamanlılığın ölüler sürüşüydü, dünyevi—insani çeşitlilikti, kendi değişkenliğinin çeşitlilik dönencesindeki ölümlü insandı, iskeletiyle ve kafatasıyla, yuvarlak kafatasıyla, yassı kafatasıyla, kuleyi andıran kafatasıyla, çimler ekilmiş, dümdüz edilmiş, çıplak ve saç dikilmiş kafataslarıyla; birbiri ardına gelen kafatasları, kafatası taşıyan insan ve onun yüzlerinin çeşitliliği, hayvan yüzlü, bitki yüzlü, taş yüzlü, tuhaf bir biçimde deri kaplı, dümdüz, çilli veya kırışıklı, yağlı ve gergin veya sarkık; çiğnemeye ve konuşmaya yarayan çeneleriyle, yüzündeki mağarası taş gibi dişlerle dolu; çeşitli ten ve mağara kokularıyla, gülümsemesiyle, budalaca ve kurnazca, sırıtan veya çaresiz gülümsemesiyle, rezilliğin en son noktasında bile aynı zamanda hem kutsal hem de dokunaklı bir ifade taşıyan gülümsemesiyle, bir çehrenin taşıyıcısı olan insan; o insan ki, böyle bir gülümseme aracılığıyla yüzü, kahkahalar tarafından yeniden karartılmadan aydınlığa kavuşur, ve gözleri Yaradılış'ın parçalanmışlığından yansıyan insanlıkdışılığı görmez; bakışların inayetine ermiş, gözler kadar büyük, gözler kadar katı, gözler kadar saydam, gözler kadar karanlık, gözler gibi yaşayan insan; kaderi, kendini gözlerinde açığa vuran, kendi kendisini gözlerde saklayan, kaderin taşıyıcısı olan, sırf gözlerinin gücü nedeniyle kader tarafından utanca yargılı kılınmış insan; utançla dolu, ama yine de konuşan insan, çenesi, dili ve dudaklarıyla ıslak ve utanmazca yönlendirilen sesiyle konuşan insan, solukların taşıyıcısı olan sesle, benliğinin derinliklerinden fışkıran, sözcükleri taşıyan, birliktelikleri taşıyan sesle konuşan insan; sert, cıvık, yaltaklanırcasına, gürlercesine, kıvrak ve kaskatı, soluk soluğa, ince, kurbağa gibi, havlamasına, ama buna rağmen şarkıya

dönüşme becerisini de hiç yitirmeyen bir sesle konuşan insan; evet, insan; anatomik bir varlıktan, dilden, ifadeden, bilmekten ve bilmemekten, körelmiş uyuklamalardan, kuruş hesaplarından, tutkulardan, bilmecelerden oluşma, muhteşem ve korkunç, kendi içersinde bütünlük taşıyan bir eser; organlara ayrılmış, yaşama alanlarına ayrılmış, özlere ve atomlara ayrılmış, çoğaltılmış ve durmaksızın çoğaltılmış, bütünlük taşıyan bir canlı; bütün bu Yaradılış çeşitliliği, insan parçalarından oluşma ve doğru dürüst bir araya getirildiği söylenemeyecek bütün bu kargaşa; bütün bu yaratılmışlığın çalılığı, gerçekliği içersinde dünyalı, kemiklerinin taş iskeleti gibi dünyalı, ölümün kemikten iskeleti gibi dünyalı insan; bedenlerden oluşma bütün bu çalılık, uzuvların çalılığı, gözlerin çalılığı, seslerin çalılığı; rastlantıların kızışmasından doğma ve sürekli filizlenen bu yarım yaratılmışlık ve eksiklik çalılığı; rastlantıların hep yeniden kızışmasının etkisiyle çiftleşen, karmakarışık hale gelen, kendi içinde birbirine dolanan, dal budak salan, gittikçe daha bir dallanıp budaklanan ve kendini yenileyen ve bütün bunları ölen, kuruyan ve solan toprağa düşsün diye, sürekli ölmek için yapan bir çalılık; bitkise-hayvani canlılığıyla ve ölüme adanmışlığıyla bu insanlardan oluşma çalılık, şimdi ölüme boğulmuştu, ölümle coşmuştu, coşarak gürültücü ve dilsiz kesilmişti, doğrudan kendisi, âlemleri dolduran ölüme, insana ait bir rastlantılar kaosuna dönüşmüştü, yaşayan kimliğiyle rastlantı sonucu karşımıza dikilenin bir zamanlar ölüp ölmediğini veya belki daha doğmadığını, yerinin doğumdan önceki ölüm ve doğmamışlık olduğunu bilmemize imkân tanımayacak kadar rastlantısal ve ölümlüydü —, ah, Plotia, Plotia, sen, asla bulunmamış ve bulunamaz olan! Ah, evet, Vergilius için Plotia, ölülerin çalılığında bulunabilmesi imkânsız olandı, Vergilius için yeraltı dünyasında terk edilenlerin arasına karışmıştı, ve Vergilius'un onunla olan birlikteliği, ölmüş biriyle olabilecek birlikteliğinin gerisindeydi, çünkü kendisi de ölmüştü, Yaradılış öncesinin doğumdan önceki ölümünü ölmüştü, yeminini bozmanın, topallamanın, yoldan ayrılanın ölümünü ölmüştü, şehirlerin ayaktakımı düzeyine inmiş bir düzmece edebiyatçılığın terk edilmişliğiyle ölmüştü, bu edebiyatçılık, sözde dönüşümlerinin sözde yollan arasına ölümü bile almıştı, ölümü güzellikle, güzelliği ölümle

ilintili kılarak, bu türden masumiyetten uzak, kokuşmuşluk tutkunu bir eşleştirme aracılığıyla, kendini aldatarak erişilmez olanı kazanmak için, kendi gözünde o ölüme ilişkin ve elde edilemez bilgiye sahip bulunduğu yanılsamasını yaratabilmek için, fakat hiç kuşkusuz aynı zamanda da bu türden bir şeyin yerine bir başkasını koymanın keyif vericiliğini aşka da sirayet ettirmek, hatta doğrudan aşkın içersinde ciddiyetten ve masumiyetten uzak olan oyunu en uç noktalarına vardırmak için; çünkü aşkı beceremeyen, onun birlikteliğini kurmakta yetersiz kalan, kendi yalnızlığının bütün köprülerden yoksunluğundan güzelliğe kaçarak kurtulmak zorundadır; o kişi, acımasızlığın kışkırtmasıyla güzelliği arayana, güzelliğe tapana dönüşecektir, asla sevebilen biri olmayacaktır, ama onun yerine herhalde aşkta güzelliği gözlemleyen biri, güzellik aracılığıyla aşkı yaratmak peşindeki biri olup çıkacaktır, çünkü yaratılanı yaratan ile karıştıracaktır, çünkü aşkta bile esrikliğin sezgisine varacak ve izini sürecektir, ölümün esrikliğinin, güzelliğin esrikliğinin, unutmanın esrikliğinin izini sürecektir, çünkü o kişi, güzellik oyununun ve ölüm aşkının sisli derinliklerine dalıp giderken, kendine böyle bir unutuşun hazzını sağlayacaktır, ama bu arada bir şeyi bilerek ve isteyerek unutacaktır, aşkın, kendisine güzelliği yaratabilme gücü ihsan edilmiş olan aşkın, buna rağmen asla güzelliği değil, fakat sadece en ona has olan görevi, bütün görevler içersinde en insana has olanını, yani adı her zaman ve yalnızca kaderi üstlenmek olan görevi hedeflediğini unutacaktır; ah, evet, sadece budur işte aşk denilen, ama ölülerin kendi aralarında herhangi bir birliktelikleri yoktur, onlar, birbirlerini unutmuşlardır –

— ah, Plotia! Sen ey unutulmamış ve unutulması imkânsız olan! Sen, hep güzelliğin nehrinde yol alan! Olsaydı aşk diye bir şey, insanların çalılığında aşk, ayrım yapabilecek güce sahip bulunsaydı eğer, o zaman bu, birlikte altın dalı bulabileceğimiz anlamına gelirdi, birlikte unutulmuşluğun hiçliğinin kaynağına, yeraltı dünyasının son ayıklığına, kendimiz de düşlerden uzak ve uyanık olarak aşağılara, ta ilk zemine inebileceğimiz anlamına gelirdi; hiç kimseyi dönüş için özgür bırakmayan o güzel ve fildişinden yapılma rüyalar kapısından değil, fakat geri dönmemize, birlikte tekrar yukarı çıkmamıza izin

veren o gösterişsiz ve boynuzdan yapılmış kapıdan geçerdik; yanımızda sönen son kaderin küllerinden çıkma yeni bir kaderi, aşkın son eksikliğinden doğma aşkı, yeni yaratılmış, oluşmakta olan kaderi de taşırdık! Ah, Plotia, sen, ey hem çocuksu hem de artık çocuk olmayan! Bizler, sadece oluşmakta olan kaderi taşıyabiliriz, yoksa tamamlanmış kaderi değil, çünkü sadece oluşmakta olan, aşkın gerçekliğidir; o gerçekliği ilkbahardaymış gibi filizlenen ve açan her şeyde, her çimende, her çiçekte, gelişip serpilen her genç canlıda, fakat herhalde en yoğun olarak çocukta ararız, henüz oluşmamış kaderin, uğruna el değmemiş ne varsa yakınlık gösterdiğimiz biçimlenme isteğini varsayarak, varolanda oluşmakta olanı varsayarak, genç delikanlıda erkeğin biçim verme gücünü varsayarak; ah, Plotia, olsaydı aşk diye bir şey, ve o aşkın ayrım yapabilen gücü, rastlantıdan kaynaklanabilen tüm coşkulardan arınmış olarak, aşkın en hakiki teminatını verebilseydi, o zaman bizim nasibimize de işte bu oluşmakta olan kader düşerdi, ve ondan sonra aşk, oluşumu ve varlığı bağlamında, hatırlamamanın en derin noktasına iniş ve yeniden her şeyi hatırlayışa tekrar yükseliş anlamında, hiçliğe varan bir siliniş ve hiç değişmeyene tekrar geri dönüş anlamında, kaderin ta kendisi olurdu; eğer aşk çimen, çiçek ve çocuk olarak, bunlar nasıl iseler hep öyle oluşları anlamında, değişmeden kalabilse ve buna rağmen yine de aşka dönüşebilseydi, aşkın altın dalının, o bulunamayan dalın parıltılarına boğulabilseydi —

— ah, evet, hiçbir altın dalın parıltılarına boğulmayan ölüler, kendi aralarında hiçbir birliktelik yaşayamıyorlardı, birbirlerini unutuyorlardı, ve Plotia’nın bir zamanlar Vergilius için bütün gölgelerin arkasındaki ışık parıltısı olan görüntüsü, unutulmaz unutulmuş varlığı, gölgelerin içinde uçup gitmişti, gölgeler ülkesinde fark edilemez olmuştu, bir ölüler kalabalığının içine dalmıştı, ölmüşlüğün kalabalığı, yüzlerin kalabalığı, kafataslarının, görüntülerin kalabalığı içersinde sadece bir parçaydı, bir parçadan başka hemen hiçbir şey değildi, bunların hepsi Vergilius için birbirinden ayırt edilemeyen şeylerdi, adsızdılar, Vergilius için hepsi kaybolup gitmişler, bir boşlukta dağılmışlardı, çünkü onlar, Vergilius için daha en baştan ölmüş gibiydiler, çünkü

Vergilius, yaşayanlar için bile herhangi bir zaman etkin bir yardımcı olmayı istememişti, bunun yerine — hem kader hem de tanrılar tarafından lanetlenerek böyle bir isteksizliğe yargılı kılınmış biri sıfatıyla hem suçsuz, hem de buna rağmen suçlu olarak — daha ilk yardıma yönelik gerçekleştirilmemiş girişim için, daha ilk atılmamış adım için, böyle bir sözde adıma yönelik daha ilk yapılmamış sözde hamle için bütün bir hayata ihtiyaç duymuştu, kendini yardım amaçlı herhangi bir canlı topluluğa katma konusunda isteksiz olmuştu, yani bu demekti ki, bu amaçla herhangi bir canlının kaderini kendi omuzlarına alamamıştı, ah, evet, Vergilius bütün bir hayatı ölülerin olmayan birlikteliğinde geçirmişti, hep sadece ölülerle yaşamıştı ve bunun sonucunda ölüleri de yaşayanlardan saymıştı, insanları hep birer ölü olarak görmüştü, onları hep ölüm gibi kaskatı bir güzelliğin yapımına ve üretimine yarayan yapı taşlan yerine koymuştu, ve işte bu yüzden de onun için insanların hepsi birden yarım kalmışlıkta, sonsuz bir yaratılamamışlıktan kaynaklanma bilgisizlikte kaybolup gitmişlerdi. Çünkü insanın bilgi yoluyla kurtuluşu, yalnızca insanın bir insan olarak üstlendiği görevlerdeydi, ve görev olmadığı takdirde bu kurtuluşu da kaybederdi. Vergilius, etkin bir biçimde yardımda bulunabilmek için yetersizdi, sevgi dolu eylem konusunda yetersizdi, insanoğlunun acılarını kılını kıpırdatmaksızın gözlemlemişti, sadece masumiyetten yoksunluğun kalıbında donup kalmış hafıza uğruna, sadece masumiyetten uzak bir güzellikteki çizim adına olup bitenlerin korkunçluğunu gözlemlemişti, ve işte bu yüzdendir ki, hakiki insanlar yaratmayı, yiyen ve içen, seven ve sevilebilen insanlar yaratmayı asla başaramamıştı, ve yollar boyunca topallayan, sövüp sayan insanlar yaratmayı da hiç mi hiç başaramamıştı, o insanlar Vergilius için hayvansılıklarıyla, yardıma duydukları olanca ihtiyaçlarıyla hep yaratılamaz olarak kalmışlardı, özellikle de böyle bir hayvansılığa bile bahşedilmiş ve adına insanlık denilen mucize, hep yaratılamaz olarak kalmıştı; insanlar, Vergilius için bir hiçtiler, onun gözünde masallardaki yaratıklar gibi, güzelliğe bürünmüş güzellik oyuncularıydılar, ve o, insanları böyle, yani masallardaki krallar, masallardaki kahramanlar, masallardaki çobanlar olarak tasvir etmişti, onların Tanrı ile olan ziyan olmuş güzellikteki, sadece hayallerde kalmaya yargılı güzellikteki, gerçekdışı benzerliklerini

aslında o da paylaşmak isterdi, ve üstelik o noktada da ayaktakımı ile bir benzerlik sergilercesine, ve aslında belki paylaşabilirdi de, eğer bütün bunlar hakiki rüyalar niteliğini taşıyabilseydiler; ne var ki, böyle olmanın çok uzağında, yalnızca sözcük yapılarıydılar, şiirlerinde neredeyse hiçbir hayatiyete sahip değildiler, buna karşılık hemen ilk sapakta ölmüş oluyorlardı, dil denilen çalılığın karanlıkları içersinden ortaya çıkıyorlar ve yemden rastlantıya, sevgisizliğe, kaskatı kesilişe, ölüme, dilsizliğe, gerçekdışılığa geri dönüyorlardı; tıpkı şimdi artık bir daha yeniden görünmemek üzere kaybolup gitmiş o üç kişi gibi. Ve kaçışlarından, bedenlerini sarsmış olan kötücül kahkahaların kötücül dilsizliğinin uğultusu yükseliyordu, ikinci bir sessizlik gibi, kötücül bir dalgalanışla aşağıdaki meydanın ve sokakların sessizliği boyunca uğulduyordu, gecenin sessizliğinde uğulduyordu, rastlantılardan doğarak, yabancılıkla dolu, mekânları parçalarcasına, mekânları geçersiz kılarcasına, fakat elbette zamanı geçersiz kılmaksızın, gerçekleştirilmiş olan yemin bozmanın uğultusu yükseliyordu; bu, parçalanmış ve ihanete uğramış Yaradılış'ın dilsiz uğultusuydu.

Geride sönmüş bir hafızanın kötücül bir alayla körleşmiş utancından başka hiçbir şey kalmamıştı, ve bu utanç, yalnızca görünüşte varolan, ölü bir hafızanın kirliliğine dönüşmüştü. Göğün ateşleri, hiçbir yeryüzü aleviyle harlandırılmaksızın, adsızlığın suskunluğuna bürünmüşlerdi, orta yer susmuştu, şehirlerin yollarındaki parke taşlarla örtülmüştü, bu taşlar en son sınırlarla birleşmişti, hiçliğin nefesiyle soğumuştu, ve şimdi, içinde sonsuzluğun dinlenmeye çekildiği, sürekli akan eşzamanlılık da katılaşmaktaydı: yanlış yolun düzmece geri dönüşlerine aldananın hali dumandı, çünkü bu dönüşler, içersinde geçmiş ile geleceğin, zamandışılığın sonsuz şimdisi halinde birleşeceği büyük devridaimin varolduğu yanılsamasına yol açıyordu, lanet edilmeliydi bu yemin bozma anlamına gelen dönüşe, bu sadece görünüşte varolan zamandışılığa; o zamandışılık ki, her türlü esrikliğin özüydü ve böyle bir yanılsamanın varlığını korumak için hep yeniden üretileni üretenin yerine geçirmek zorundaydı, güzelliğe susamış, kana susamış, ölüme susamış, kurbanı yalan dolanla keyif veren, hazdan

kaynaklanma esrikliğe dönüştürmüştü; lanet edilmeliydi bir hafızanın masumiyetten yoksun büyüklenmesine, o hafıza ki, gerçeklik diye bir şeyi asla tanımamış ve sadece hatıra uğruna hatırlamakla yetinmişti; lanet edilmeliydi varoluşun bu dönüşüne; yeminin yenilenmesi mümkün değildi, ateşin yeniden harlandırılması mümkün değildi, oyun, bu noktada iflas etmek zorundaydı ve iflas etmişti, daha ne kadar çok güzellik, ne kadar çok kan, ne kadar ölüm göze alınırsa alınsın, oyun zamanın dönüm noktasında artık etkisiz kalıyordu, ve yeryüzüne ait sonsuzluk, onun eşiğine vardığında paramparça oluyordu; evet, gerçekten de, kurban tekrar hakiki kurbana dönüşmediği sürece yıkımın önlenebilmesi imkânsızdı, alacakaranlıktaki uykudan uyanabilmek söz konusu değildi, ve büyüklenen, artık sonsuzluğa kadar yıkımın çemberi içersinde hapis kalıyordu, o büyüklenen ki, yeminini ihmal etmiş oluşundan ötürü kendini haklı görüyordu, çünkü iç dünya ile dış dünyanın baştan çıkartıcı eşzamanlılığını, dünyanın bir soluk alıp vermeyi andıran gelgitlerini, dünyanın güzelliğin köpükleriyle çevrili sınırlarının baştan çıkartıcı manzarasını, çünkü doğrudan doğruya baştan çıkartıcı olma durumunun kendisini, o sadece görünüşte varolan dönüşe ait bir izin verme olarak yorumluyordu, burada sözü edilen dönüş, kendini hem hatırlamanın hem de unutmanın esrikliğine kaptırmış olanın dönüşüydü, ve her iki durumda da gerçeklik yitirilmiş oluyordu —, ve kendini esrikliğe kaptırmış olanın durumu da vahimdi; o, büyüklenmeden kaynaklanma sertliğiyle yalan yere yeminde direniyordu ve, kendini hatıraların seline kaptırmış olsun ya da olmasın, bu süreçte kendi insanlığını unutuyordu, varlığının alevler içersindeki odak noktasını yitiriyordu, ve yukarıya doğru mu, yoksa aşağıya doğru mu düştüğünü, ileriye mi, yoksa geriye mi baktığını artık bilemez hale geliyordu, yörüngesi herhangi bir yönden yoksun kalıyordu, fakat başı, kaskatı ve gülünç bir biçimde, ensesine doğru dönüyordu. Ölülerin uyandırılmaları imkânsızdı, Plotia’nın uyandırılması imkânsızdı, unutulmuşluğun dünyası, üstüne gri dalgalarla kapanmıştı, ve sanki Sefalet Sokağı’nın kadınlarına, kendi hayatını hiç görmemiş olan birinin buradan geçirilerek son uyanışına ve son unutuşuna doğru taşındığı malum olmuştu. O kadınlar, kötücül alaylarında gerçekten de haklı mı çıkmışlardı? Şimdi geride

tek kalan, gerçekten de hiçliğe ve bomboş yüzeyin, hiçliğin sınırlarının altında yeraltı dünyasına özgü bir biçimde yayılan katmanlarına doğru utanç dolu bir çöküş müydü? Ah, evet, haklı çıkmışlardı o kadınlar, ve şimdi Vergilius'a düşen, sadece kötücül alayların eşliğinde yağdırılan lanetlere hedef olmaktı, çünkü kendini suçsuzken suçlusu kıldığı o masumiyetten yoksunluk, ayaktakımının rastgele sergilediği bütün ahlaksızlıklardan daha rezilceydi, çünkü kendisi, gönüllü bir çöküşün masumiyetten yoksunluğunun suçunu taşıyordu, ve her ne kadar kaderin buyruğu olsa da, yalan yeminlerin bataklığına saplanmış bir soya gönüllü dahil olmuştu; hiçbir kural tanımayan bu soy, hiçliğin yollarında yalpa vurarak kayıyordu, hayvan kadar ateşten yoksun, bitki kadar soğuk, taş kadar uyandırılması imkânsız, çalılıklarda yolunu şaşırmış ve kendisi de çalılığa dönüşmüş olarak, sonsuz bir taşlaşmanın ayırt edilemezliği içersine batıp gitmişti; kendisi de dahil, bütün ahlaksızları pençelerine alan tehdidin saldırısına uğramıştı, saklananlarla birlikte saklanmıştı, ve kader gibi güçlü, tehlikeliliğin bütün ölçülerinin üzerinde kalan o tehdit, gök gürültüsünü andıran hiçbir kahkaha tarafından engellenemememeksizin, alabildiğine suskun, taş kesilmiş bir kendisinden kaçılamazlığın kristal karanlığında seslerle kaskatı, ışıklarla kaskatı, gecenin içinde erimiş ve gece gibi donmuş tehdit artıyor, artıyordu. Her şey tehdit altındaydı, her şey güvenceden yoksundu, hatta tehdidin kendisi bile, çünkü tehlike kendini değişime uğratmış, olayların olup bittiği bölgeden bekleyişin egemenliğindeki bölgeye taşınmıştı. Gece, sarsılmaz bir bekleyiş içersindeydi, siyah ve saydam altın kanatlan, buz gibi bir kor ateşin parıltılarıyla etrafa yayılmış evlerin üzerine açılmıştı; kupkuru bir ay ışığının rengini taşıyan bu evler, toprağın katılaşmışlığını ezen taştan bir ağırlıktı, ve katılaşma, yıldızların ışığını içinin derinliklerine kadar içmekteydi, ateşten derinliklerinin son noktasına varıncaya kadar saydam bir taşa dönüşmüştü, yeryüzünün açılmış kristal boşluklarının içinde saydam taş gölgelere, duyulması imkânsız olanın kristal yankılarına dönüşmüştü, örgülerini bilinemeyenin aşağılarına, duyulabilenin de yükseklerine kadar yaymaktaydı, öyle ki, bu sonuncusu, taşlaşmanın son ve artık tıkanmış bir soluk alma çabası olup çıkmıştı; bu, taş kesilmiş bir tıkanıştı, sanki varlığın soluğu için yalvarıyordu;

gölgelerin taşlaşmışlığında, gölgeleri taşlaştırarak bir aşağı, bir yukarı dalgalanıyordu, öyle ki, surların arkasında, nöbetçilerin daha önce olduğu gibi şimdi de inatla zamanı ölçen adımları dahi buna katılıyorlardı, hiçliğin ses veren kaldırım taşlarından gelen ve tekrar o taşların arasında çözülen, törensi gölge adımları gibiydiler, ve şimdi, sürekli sertleşen ışığın altında, surun tepesinin kenarındaki demirden kirişin kaskatı sivrilikteki, sert çizgili bir gölge yayan tarağı görünür olurken, sur ile bina arasındaki boşluk da ondan geri kalmayan bir aydınlatılmışlıkla ve bir gölgenin netliğiyle belirginleşiyordu, bu boşluk, ta en derin noktasına varıncaya kadar gümüşi yeşil ışığa boğulmuştu, dilsizliği içersinde ta aşağılara, kumlu ve çakıllı zemine kadar, bu zeminin sert bir hareketsizlik içersinde uzanan, her türlü çalılığın kupkuru gölgeleri içersinde akla gelebilecek bin çeşit döküntüyle dolu belli belirsizliğine kadar ışığın taşlaşmışlığına, kuruluğuna ve tınılarına bürünmüştü; bu döküntü çeşitliliğini adlandırabilmek neredeyse imkânsızdı, yan yarıya çalılığın yeşil gümüşi yaprakları tarafından örtülmüştü, hepsi tahtadan öteberiler ve aletlerdi; bu döküntülerin kendileri de gölge yaymaktaydı, fakat bu gölgeleme sanki öylesine korkunç bir resmiyet içersindeydi ki, taş kesilmiş, dünyayı saran bir dilsizliğin yalnızlık kokan ve tuhaf bir haysiyetsizlik izlenimi bırakan yankısını çağrıştırıyordu, tehlike yansıtıyordu, intikam yansıtıyordu, tehdit yansıtıyordu, çünkü hiçlik, yine hiçlik tarafından yansıtılmaktaydı, saydamlık, tozun içinde yansıtılmaktaydı, her birine hareketsiz bir kanadın okşayışları değiyordu, her biri hüznün etkisiyle kıpırdayamaz olmuştu, buna rağmen her birinin içinde, kaçan bir avın telaşıyla ve paramparça olmuşçasına, ölümün o duyulamaz soluk soluğalığı vardı –

— ama Vergilius’un ölen kadına olan aşkından dolayı aşağıladığı Kikon kadınları, onu tanrıların şöleninde Dionisos’a yakışır bir cinnetle paramparça etmişlerdi, ve uzuvlar çevredeki tarlalara saçılmış olarak yürümekteydi; erkeğin başı da mermer boynundan kopmuştu, ama sesi henüz duyulmaktaydı, ve bu ses, ataların Hebros nehrinin anaforuna kapılmış giderken, “Euridike” diye çağırıyordu gittikçe zayıflayan soluğuyla, “Euridike, zavallı Euridike,”

ve sonra nehrin kıyılarından gerisingeriye yankılanıyordu “Euridike” —

— ve yankısı yoktu erkeğin, Tartaros’un değişmezliğe yargılı olarak yükselmiş çöl dağlarında yankılanmayan bir yankıydı; hareketsiz eriyip gitmekte olan iç ve dış dünyada dilsiz bir yankı; taşlaşmanın kupkuru yarlarında ve kristal boşluklarında dilsiz bir halde hava almaya çabalayan soluk soluğalığın dilsiz yankısı; Vergilius, bakışları olmayan bir kafatasıydı, unutuşun gölgeli sahillerindeki taş yığınlarına yuvarlanmıştı, alacakaranlığın nehrinde kupkuru ve balta kesmez çalılıklara yuvarlanmıştı, çıkışsızlığı karşısında unutuşun bile sönüp gittiği hiçliğe yuvarlanmıştı, bakışlarını dikmiş, kör bir gözden başka bir şey değildi, bedensizdi, sesten yoksundu, akciğerlerinden yoksundu, solumasını kaybetmişti, evet, böylece yeraltı dünyasına özgü o havası boşalmış körlüğe savrulmuştu: görevi, gölgeleri çözmek olmuştu, ve o gölgeler yaratmıştı, yeryüzünün büyük birlik yemini ona görev olarak verilmişti, ama o, daha en baştan yemini bozmuştu, ah, evet, ona mezarın taşlarını bir defa daha itme görevi verilmişti, itmeliydi ki, insani olan yeniden doğuş için ayağa kalksın, canlı Yaradılış bir yasa olarak, bu sürekli eşzamanlılık bütün zamanlar boyunca kesintiye uğramasın, Tanrı hep yeniden kurban alevinin şimdiki zamanı tarafından eşzamanlılık için uyandırılabilsin ve kendi kendini yaratma yeminine geri dönmeye zorlanabilsin, Tanrı yemin ile sarsılsın, katılaşma yemin ile engellenebilsin; ah, evet, bu olmuştu Vergilius’un görevi, ve o, bu görevi yerine getirmemişti, yerine getirmesine izin olmamıştı; ona daha meçhul yemini yerine getirmek için mezarı kapatan taşları itme, hatta onlara dokunma izni dahi verilmezden önce, daha kollarını kaldırmayı bile tamamlamazdan önce taşlar onu ağırlıklarıyla ezmiş, felce uğratmış ve saydamlaşmışlardı, taşın taşlaşması ile kaynaşmışlardı, hareketsiz ve ayırt edilebilmesi imkânsız, kupkuru ve saydam taş seli ile kaynaşmışlardı, ve bu hareketsiz sel, bu taşlaşmış ve taşlaştıran, bütün âlemlerden orta noktaya kadar akan ve sonra tekrar âlemlerin sınırlarına geri çekilen, canlıyı ve cansızı gölge kristallerine dönüştürmek üzere emen bu sel, tek bir taşa dönüşmüştü, kainatın sunak taşı olup çıkmıştı, defneden taçlar giymeksizin, sıcağa

kavuşmaksızın, sarsılmaksızın, yerinden oynatılamaksızın dünyanın kurbanlarını kaybetmiş mezartaşına, anlaşılamayanı örtene ve kendisi de anlaşılamaz olana dönüşmüştü. Ah, evet, buydu işte şairin kaderi! *Aşkın hatırlama gücü, Orpheus'u Hades'in derinliklerine inmeye zorlamıştı, ne var ki bunu, aynı zamanda onu son çıkışında engellemek için de yapmıştı, böylece Orpheus, hafızanın yeraltı dünyasında yolunu kaybetmiş olarak, vaktinden önce geri dönmek zorunda kalmıştı, üstelik de masumiyeti içersinde kirletilmiş ve felaketin ortasında paramparça olarak. Buna karşılık o, yani Vergilius, daha en baştan sevme özürlü, seven hafızayı önden göndermekten aciz ve herhangi bir hatıranın rehberliğinden yoksun, evet o, demir pençeli Vulcanus'un daha ilk derinliklerine bile ulaşamamıştı, dolayısıyla yasaları yapan ataların alanlarına, daha da derinlere, dünyalar doğuran, hatıralar doğuran, kurtuluşu doğuran hiçliğin alanlarına da ulaşamamıştı, ve yüzeyin donmuş boşluğunda kalmıştı.* Üstesinden gelememek, bir defa kök saldı mı, geride üstesinden gelinecek hiçbir şey bırakmıyordu, ve, bilgileri boşalmış, yasaları boşalmış adsızlığın büyük suskunluğu tarafından emilmiş olarak, şimdi ateşlenmenin ve sönmenin o hayatı taşıyan, büyük gelgitleri de susmuştu; başlangıcın ve sonun gelgitleri susmuştu, ateşler içersinde parlayan sarsıntının ve yumuşacık sızıntılarla gelen sakinleştirmenin gelgitleri susmuştu, bunların karşılıklı gerçekleşen ve birini öteki kılan döllenmeleri suskunluğa bürünmüştü, dünyanın bütünlüğü, artık bir daha geriye döndürülemeksizin nefesini, varlığını, oluşunu, akışını kaybetmişti, ve kainatı saran suskunlukla kuşatılmış olan bu bütünlük içyüzünü ortaya vurmuş, yani suskun bakışa, görünen görünmez çıplaklığın her yana ulaşan bakışına, bakışları olmaksızın bakan, sonsuza kadar sürecek varlıktan yoksunluğa dönüşmüştü: yukarıda taşlaşmışçasına katılıp kalmış göz vardı, aşağıda taşlaşmışçasına katılıp kalmış göz vardı, ah, evet, şimdi buradaydı artık, uzun zamandır beklenen, hep korkulmuş olan, artık buradaydı, nihayet buradaydı, şimdi görüyordu onu Vergilius, şimdi artık uğruna bütün bir hayatı bir kaçışa dönüştürdüğü, bu hayatı vaktinden önce noktalayabilmek için uğruna her şeyi yaptığı o adsız sezilemez olana bakışlarını dikmek zorundaydı, ve bu, gecenin gözü değildi, çünkü gece taşlaşmaya firar etmişti, ve bu korku ve dehşet

de değildi, çünkü her türlü korkudan ve dehşetten daha büyüktü, bu, taşlaşmış boşluğun gözüydü, kaderin faltaşı gibi açılmış gözüydü, bu göz artık olup biten hiçbir şeye karışmıyordu, zamanın akıp gidişine ve geçerliliğini yitirişine katılmıyordu, mekâna ve mekânsızlığa katılmıyordu, ölüme ve hayata, Yaradılış'a ve yaradılmayışa katılmıyordu, bakışında herhangi bir başlangıç, herhangi bir son ve hiçbir eşzamanlılık yoktu, her şeyin dışında kalan bir gözdü, her türlü varolandan ve henüz varolmayı sürdürenden çözülmüştü, bu sonuncu ile arasında sadece tehditten ve tehditkar bekleyişten kaynaklanan bir bağ vardı, varlığını hâlâ koruyan bekleme süresinin zamana aidiyetinden kaynaklanan bir bağ vardı, tehdit altındakinin henüz varolmayı sürdürüşünden ve onun tehditten korkan bakışından yansıtılmaktaydı, tehdit eden ile tehdit edilen, kalan son bir zaman kırıntısında birbirine sürgün edilmişti. Ve artık kaçış yoktu, sadece kaçışın nefesi kesik haldeki soluk soluğalığı vardı, bu kaçış için artık ilerisi diye bir şey de yoktu — zaten olsa da, nereye götürebilirdi ki?! —, ve buradaki soluk soluğalık, hedefinin yanından geçip gittikten sonra ona varmadığını ve hiçbir zaman da varamayacağını, çünkü yemin bozmanın içinde yer aldığı, hep yeniden kovalanması amacıyla çılgınca kovalandığı mekânsızlıkta hedefe yemin yoluyla erişilemeyeceğini anlamış olan bir koşucunun durumu gibiydi; Yaradılış, hedefsizdi, Tanrı hedefsizdi, insanoğlu hedefsizdi, Yaradılış, yankısızdı, mekânsızlığı doğuran, yasadışı tekrar harcanmışlık durumundaki Tanrı ve insanoğlu yankısızdı. Vergilius'un çevresindeki hiçbir şey, artık herhangi bir şeyin simgesi değildi, simge—olmayan'dı, yansıtılamayandı, artık kendinden hiçbir şey yansıtmayandı, ve bunun ötesinde de simge bağlamındaki yoksullaşmanın hüznüydü, yani mekân—olmayanın mekân olarak yaratılmış her şeye ve bu arada uykuya dalmış ilk humusa da bir rüyadaymışçasına gömülmüş hüznüydü; simgeden arınmıştı, fakat buna rağmen her simgenin çekirdeğini kendinde saklıyordu, mekândan arınmıştı, ama yine de zamanların sırtında taşman güzelliğin son bir kalıntısı gibi mekâna bağımlıydı; rüyanın hüznüydü, rüyanın her gözün en dip noktasında, hayvan gözünde, insan gözünde, Tanrı'nın gözünde, dahası, boşluğun her yeri kaplayan gözünde, Yaradılış'ın son bir soluğu gibi parıldayan hüznüydü; çok,

ama çok uzaklardan hatırlanmış bir Yaradılış öncesinin acısının ardından hem kendi matemini tutan, hem de matemi tutulan bir hüzündü; sanki mekân—olmayan, hüzünler boyunca yükselirken, hüzün de, bununla aynı zamanda ve tekrar ber tekrar, mekân—olmayanın içinden yükselmekteydi; sanki bu bütünlük, Yaradılış'ın tamamının kötü kaderine bir daha değişmesi imkânsız olarak aşılanmıştı; buradaki, insana ve Tanrı'ya ait ne varsa hepsini bir ilk kadermişçesine tehdit eden kötülüktü, her ikisine ortak olan kader korkusuydu, kaderin her ikisine ortak olan cezasıydı, ta baştan bu yana çöküşe yargılı bir yalan yere yemin sahibinin korkusuydu, ve yine ta baştan bu yana yerine getirilmemiş bir eylemin, işlenmemiş suçun cezasıydı, bu ceza aracılığıyla kaderin kendisi, tanrıları egemenliği altına almıştı; buradaki, anlaşılması imkânsız bir yasanın öngördüğü bilgi kaybı ve zorunlu olarak zifiri bir uyuklamanın zindanında terk edilmişlik cezasıydı, bilmemenin bilinebilir gereklilik içersindeki terk edilmişliği: yakma, gittikçe daha yakına geliyordu, peşinde onu kovalayan, dilsiz ve nefesi kesilmiş bir soluk soluğalık içersindeki felaketin hüznü vardı, buna rağmen hareketsiz denilebilecek kadar ağır aksaktı, hüznün ve felaketin içersinde kaybolup gitmişti, hüznü ve felaketi bile içine çeken bir iç boşlukta kaybolup gitmişti; iç dünya ile dış dünyanın bütün çukurlarından, tehdidin gerçekleşmiş hali olarak, taş gibi ağır bir kurşun rengiyle yükselmekteydi, bakışları olan bir boşluğun yükselişiydi, bir fırtınadan farksız yükseliyordu, henüz gerçekleşmemiş olan, gittikçe daha korkutucu bir görünüme bürünüyordu, bakışların örgüsü, bir suskunluk duvarı olarak, uyuşturucu bir dilsizlikle yaklaşırken, daha bir taşlaşıyordu; bu noktadaki dilsizlik hem kendine, hem de bütün âlemlere aitti, sürekli olarak daha çok bastırıyordu, daha çok sıkıştırıyordu, dehşetin yoğunluğu artan bakışları odak noktasına yaklaşıyordu, ve odak noktasınca yakalanmış, onun içine hapsedilmiş olan Ben, bakışların diktiği duvarların arasına sıkışmıştı, iç dünya ile dış dünyanın birbirinden ayırt edilemezliği içersinde sıkışıp kalmıştı; katmerli bir hüznün, varlığını henüz sürdüren varoluşun sınırsız ve her yana yayılmış hüznünün içinde hapsolmuştu; bu katmerli hüzün, her türlü çeşitliliği, her ikiye katlanışı kendi sınırsızlığının ölçüsüzlüğünde yoğunlaştırıyor ve

böylece de geçersiz kılıyordu, onunla birlikte ‘Ben’ de geçersiz kılınmış, sınırsızlığın ve onun hüzünlü boşluğunun altında ezilmişti, bu sınırsızlığın korkuya yönelik sezgisi, ikiye katlanmış bir korkuyu ve dehşeti de bir rüzgar gibi önünde sürüklercesine beraberinde getiriyor, aynı zamanda da kendi içinde eritiyordu, Ben, onlarla birlikte eriyip çözülmüştü, her yeri saran tehdidin bakışlarında çözülüp donmuştu, bakışların tehdidi altındaki Ben’in kendisi de çoktan yalnızca kaskatı bir bakışa dönüşmüştü; tehdide boyun eğmiş olan Ben, varlığının son kalıntısına indirgenmişti, yaratılmamışlığının, düşünmekten yoksunluğunun mekânsızlığının yıkımına uğramıştı, artık kavranamayan, kendisi de kavrayabilmekten yoksun, geçip gitmiş bir varlığın en küçük noktasına gerisingeri fırlatılmıştı, hiç kıpırdanamadan boşluğun zincirlerine vurulmuştu, ah, evet, kendi kendisinin pişmanlığına gerisingeri fırlatılıp atılmıştı, defalarca fırlatılmıştı; bu, bir gerekliliğin aşağılanmışlığını yaşamaktı, çıkışsızlıktı, kendi pişmanlığının gerekliliğiydi, bomboş bir artık varolmayışın aşağılanmışlığını yaşamaktı; Ben, kendini yitirmişti, insanlığı zorla elinden alınmıştı, o insanlıktan geriye hemen hiçbir şey kalmamıştı, ruhun bütün çıplaklığıyla gözler önüne serilmiş çıplaklık suçundan başka bir şey kalmamıştı, böylece Ben’ini yitirmiş, fakat hâlâ insan ruhu niteliğiyle yıkılması imkânsız o ruh da şimdi artık pişman ve bomboş bir çıplaklıktan başka bir şey değildi, bir tehdidin suskunluğuna bürünmüş olan gözün hiçbir şey yansıtmayan boşluğunca ezilip yutulmuştu, pişmanlığın yansıtabildiği hiçbir şey yoktu, Ben’in yansıtabildiği hiçbir şey yoktu, ruh hiçbir şey yansıtmıyordu, hiçbir şey yansıtamadan, sönmekte olan bakışın gücüne teslim olmuştu ve kendisi de sönmüştü —; suskunluk vardı, boşluk, mekânsızlık, dilsizlik vardı, fakat her yeri saran dilsizliğin siyah billur duvarlarının arkasında, sınırsız sınırsızlığın engin uçsuz bucaksızlığında, neredeyse yitip gitmiş, ama yine de duyulabilir bir ses gibi, aynı zaman: da varoluşun yalnızca duyulabilen, terk edilmişliğin en uç noktasındaki imgesi gibi ve her türlü varoluşun ötesinde, incecik, berrak, dişil ve tariflere sığmaz küçücüklüğü içersinde korkunç mu korkunç tek bir nokta tınılar yaymaktaydı, bu, âlemlerin en uzaktaki nokta sesiydi, ufacık bir gülüşün tınlamasıydı, ve boşluğun bomboş gülüşüydü, bomboş bir hiçliğin gülüşüydü. Ah,

hâlâ var mıydı kurtuluş diye bir şey?! Peki ya tanrılar, onlar neredeydiler?! Şimdi olup bitenler, tanrıların parıltılı iktidarlarının son kalıntısı mıydı? Öç mü alıyorlardı? Bir defa daha feda edilişlerinin öcünü mü alıyorlardı? Harcanmış ve harcayan insanoğlundan bir öç alış mıydı?! Bunlar, insanın ezilişine sevinen ve bu ezilme karşısında kıkırdayarak gülen dişi tanrılar mıydılar?! Neydi onları sevindiren?! İnsanlığın yitip gidişi mi, yoksa dünyevi yalan yeminlerin kaçınılmazlığı mı?! Vergilius, her cevap için sağırlaşmış olarak, fark edilemezliğe kulak kabartmıştı, ve cevap gelmiyordu, çünkü bir hayvan nasıl soru soramazsa, yalan yere yemin etmiş olan insan da soru soramazdı, ve taş, ölüydü, sorulmamış soru karşısında ölü ve yankısızdı, evrenin taştan labirenti ölüydü, en dip noktasında bütün sorulardan ve bütün cevaplardan soyulmuş, hiçliğe dönüşene kadar ayaklar altında ezilmiş çıplak Ben'in çürümeye yüz tuttuğu boşluk da ölüydü. Ah, evet! Geri dönülmeliydi! Karanlığa, rüyaya, uykuya, ölüme geri dönülmeliydi! Evet, bir defa daha olsun geri dönmeliydi, kaçmalıydı, bir defa daha varoluşa kaçmalıydı! Evet, kaçmalıydı! Ama bir dakika, bir defa daha kaçmak mı? Var mıydı hâlâ kaçmak diye bir şey! Dahası, düşünmüş müydü böyle bir şeyi? Bilmiyordu Vergilius; belki bilmişti daha önce, ama artık bilmiyordu, bilmeyi mümkün kılan her türlü yeterliliğin ötesindeydi, bir bilme boşluğunun içindeydi, her yeri saran boşluğun içindeydi ve hatta böylece her türlü kovalanmışlık durumunun ötesindeydi, ah evet, ayaklar altında ezilmiş olan, artık her türlü kaçışın ötesindedir; fakat şimdi Vergilius, kaçışın ötesinde, sanki yeminini bozan da yıkılıp gitmeye yargılıymışçasına, yalan yere edilen yeminin boyunduruğunda, sanki bundan böyle dik durmasına asla izin yokmuş gibi, kendini diz çöktürülmüş hissetmekteydi; ve kör bir hareketsizlik içindeki, saydamlıktan yoksun bir saydamlığa bürünmüş dünya boşluğunun korkunç ağırlıktaki yükünün altında iki büklüm, kaçarken donup kalmış ve kaçışı felce uğramışçasına, yükün altındaki omuzları iyice aşağıya bastırılmış halde, kupkuru ve cansız ellerinin körleşmiş parmaklarıyla odanın duvarlarını aramaktaydı, körleşmiş parmaklarıyla ay ışığının aydınlattığı, ay gibi kupkuru yüzeydeki kör parmaklı gölgeye dokunuyor, yanında onunla birlikte kaymakta olan kendi iki büklüm gölgesinin eşliğinde, duvardaki gölge boyunca ona

dokunarak ilerliyor, bu dokunuşun sert titreme nöbetleriyle karanlığa geri çekiliyordu, ne yaptığını veya ne yapmadığını bilmeksizin, duvardaki sebile doğru gidiyordu, hayvanlar gibi suyun çekiciliğine kapılmış, hayvanlar gibi hâlâ yeryüzünden olana, hâlâ canlıya ve hareket edene iştahlanmıştı; ve işte böyle, kafatası önüne düşmüş, hayvan gibi sürünerek, donmuş kuraklığın içinden geçti, en hayvansı gereklilikle, bir hayvan gibi boynunu iyice eğmiş, gümüş damlalarla sızan nemi yalamak için, bütün hedeflerin en hayvansı olanına, suya doğru ilerledi.

Ne yazıktır o insana ki, kendisine sunulan ihsana layık olmayı beceremez; ne yazıktır o ezilene ki, ezilmişliğini taşıyamaz; ne yazıktır bir defa yaratılmış olanın varlık kalıntısına ki, kendini varolandan kurtaramaz, dahası, kurtarmak istemez, çünkü sönüp giden hafıza, boşluğu içersinde varlığını yine de sürdürür; ne yazıktır o insana ki, ezilmişliğine rağmen ve değişmesi de, kurtulması da imkânsız bir halde yaratılışın lanetine uğramış olarak kalır! O insanın çevresinde yeniden bir gülmedir başlar, ve bu, dehşetin gülüşüdür, artık ne bir kadına ne de bir erkeğe aittir, tanrıların ve tanrıçaların gülüşü de değildir, hiçliğin o bomboş gülüşüdür; kıkırdayarak gülen ölümlü insan için hiçliğin içersinde asla silinip gitmeyen varlık kalıntısıdır; bu kalıntı, güler ve gülmek üzere yola koyulur, böylece de kendini hiçlikte varolan ve varolan içersindeki hiçlik niteliğiyle açığa vurur; yalnızca görünüşteki varlık ile yine yalnızca görünüşteki ölümün birleşimidir, bu türden bir yalnızca görünüşteki varoluşa ilişkin, gülmeye çok yaklaşmış bilgidir, boşluğun içersindeki korkunç ve korkunun taşıyıcısı bilgi kalıntısıdır, dilsiz gülüşü içersinde çılgınlığa gebedir, çılgınlığın baştan çıkarıcılığıdır; bu dilsiz gülüş gittikçe büyür, büyür, ta ki boşluk, çırılçıplak dehşete dönüşene kadar. Çünkü ezme eylemi, insani olanın özniteliklerine saldırdığı ölçüde insanın içinde yaratılışı gereği bulunan hayvansılığa da saldırır, ve hayvansı korku, bir tepki olarak aynı şiddetle bu eylemin karşısına dikilir; bu, aslında insanoğlunun peşindeki dehşet fırtınasından kaçışma yol açan korkudur; bu noktadaki insan, yaratılışı gereği taşıdığı yalnızlığın ortasına fırlatılıp atılmış olan ve kaçarken yolunu şaşırmış bir sürü hayvanı gibi sürüsüne giden yolu

tekrar bulabilmekten aciz kalmış insandır; bu noktadaki korku ise, bütün sürüde doğanların daha en baştan içlerine kök salmış ve yaratılış—dışı bir ölüm boşluğu ile karşılaşmaktan kaynaklanma, dehşetten farksız korkudur; buradaki — korkunun doruk noktası niteliğiyle, korkunun pençelerine düşme durumunun neredeyse ölümün de ötesinde denilebilecek en yoğun noktası niteliğiyle —, göze görünmez olağanüstü bir gücün etkisinde, bilinçten soyunmuş, titreyerek ve hiçbir göz onu ölürken görmesin diye karanlık çalıların arasına sığınan bir hayvanın dilsiz dehşetidir. Ne yazıktır o ezilene ki, ruhu, sırtına yüklenmiş olan ve yalnızlıktan kaynaklanan küçüklüğü taşıyabilmekten acizdir; o ezilen için küçüklüğün yerini artık bilinçsizlik alır ve kadere boyun eğişin kutsanmışlığı, bomboş bir aşağılanmaya dönüşür. Vergilius da bu noktaya gelmiş miydi? Düşünceleri, varlıklarından hâlâ söz edilebildiği kadarıyla, ezilmiş, parçalanmıştı; çabalayışı, hâlâ bir çaba vardıysa bile, artık hayvansıydı, ve gülüşler artık duyulamayan bir evrendeydi; Vergilius, ânsızın ve herhangi bir şey düşünmeksizin kendini yatağında buluvermişti; o yatakta acınası bir halde iki büklümdü, gırtlağı düğümlenmişti, bütün organları kupkuru bir soğuğun etkisindeydi, kapkara saydamlıktaki, ezilişin ve hayvansılığın üzerine katmerli yayılmış bir üstün gücün pençelerine bilinçsizce düşmüştü, korkunun, ürkmenin, dehşetin, ölümün ötesinde kalan bir alanın pençelerine bilinçsizce düşmüştü, dehşeti hissedilemeyenin içinde hissederek, bilinemezlikte kavrayarak düşmeye bırakılmıştı, fakat buna rağmen kendisini tutan bir şey vardı, hâlâ bir şey tarafından tutuluyordu, dehşetin boşluktan oluşma mekânına sarkıtılmıştı; ah, evet, aynı zamanda hem dehşetin içine sarkıtılmıştı, hem de dehşetle tıka basa dolmuştu: başlangıcı hatırlayış ile sonu hatırlayış birbirine değmekteydi, her ikisi de hayatın fundalıklarında, seslerin fundalıklarında, imgelerin fundalıklarında, hatıraların fundalıklarında yollarını şaşırıp bir yalnızlığın içine kapanmıştı; başlangıç, ne kadar gölgelenmiş olursa olsun, onca yılın ardından hiçbir zaman bütünüyle sönmemişti, isyankar sürü hayvanının hatırlayışı hiçbir zaman bütünüyle sönmemişti, ilk dehşetin hatırlanışı, yılların bakiyesi o tek hatıra, hiçbir zaman bütünüyle sönmemişti, ve ötekilerin hepsi, bu biricik ve korkunç hatıranın, hatıralardan oluşma

fundalıkta her dala tünemiş değişik biçimleri gibiydi, kötücül bir alayla kıkırdıyor, gülüyor, orada umarsız bir halde yolunu kaybetmiş olanın hareketsiz kuşatılmışlığını umursamıyorlardı, o yolunu kaybetmiş olanı kuşatıyorlardı, fundalığın ta kendisiydiler aslında, balta kesmezliğin ta kendisiydiler; hatırlamak amacıyla çıkılan yolculuk hareketsizdi, sürekli başlangıcın ve sürekli sonun yolculuğu, belleğin mekânsızlığı boyunca yapılan yolculuk, yolunu kaybetmişliğin yerinde sayan mekânsızlığı boyunca, sadece görünüşte varolan hayatın hatırlanamamasının mekânsızlığı boyunca yapılan yolculuk, hareketsizdi, öylece hareketsiz akıp gitmekteydi, mekânsızlığın bütün biçimleri boyunca baş döndürücü hızla ilerleyen bir yolculuktu, bu biçimlerin kaçınılamaz eşliğindeydi ve onlar tarafından kuşatılmıştı, görünüşteki hareketsizliği içersinde her türlü mekândan uzaktı, sadece görünüşteki hareketliliği içersinde her türlü mekân kavramından uzaktı, fakat hep dehşetin mekândan yoksunluğu içersindeydi, çünkü insanoğlunun etrafı dehşet bulutlarıyla sarılı, yalnızca görünüşte varolan hayatı, kurşuni bir düzmece ölümün kaçılması imkânsız, varlığını hep sürdüren, asla terk edilmeyen zindanında akıp gitmekteydi —, Vergilius, yalnızca görünüşte varolan ölümün mekânsızlığı içersindeydi. Ve sessizce yatmasına, herhangi bir yöne doğru zerre hareket etmemesine ve çevresindeki oda da en ufak bir değişim geçirmemesine rağmen, kendini sanki ileriye doğru taşınıyormuş gibi hissediyordu, evet, ileriye doğru taşınmaktaydı, görünmeyene doğru ve görünmeyen tarafından çekilmekteydi, kendi bilme öncesi tarafından, hatırlama öncesi tarafından sürüklenmekteydi, hatıraların çeşitliliği, sanki onu ilerlemesi için baştan çıkartabilirmiş gibi, sanki yolculuk böylece hızlandırılabilirmiş, hızlandırılması gerekiyormuş gibi önünden seğirtmekteydi; Vergilius, onu sarıp sarmalamış dehşet tarafından ileriye doğru taşınmaktaydı, dehşetin başlangıçta yer alan hedefine doğru sürüklenmekteydi, ve etrafındaki oda da onunla birlikte kayıp gidiyordu, hem değişmemiş bir haldeydi, hem de bu arada yolculuğa benzer bir biçim almıştı, hem zamanda donup kalmıştı, hem de geçen zaman boyunca kendini sürekli değiştiriyordu. Küpidonlar, frizden kaskatı çözülüyorlar, ama buna rağmen yine de frizin içinde kalıyorlardı, ayıpençesi yaprakları resimlerden ve sıvalardan kopmaktaydı, insan

yüzlerine dönüşmüş ve sapları gergin birer kartal pençesi görünümünü almış olan bu yapraklar yatağın yanında savruluyorlardı, pençelerini gücünü ölçmek istercesine açıp kapatmaktaydılar, yaprak yüzlerinde sakallar çıkıyor, fakat hemen ardından aynı yüzler tarafından tekrar yutuluyordu; yapraklar, hareketsizliğin içersinde esmekteydiler, çoğu zaman taklalar atıyorlardı, yine çoğu zaman, sanki hareketsizliğin anaforuna kapılmışçasına, kendi eksenlerinde dönüyorlardı, sayıları gittikçe çoğalıyor, çoğalıyordu, duvar resimleri kendilerini sürekli yenilemelerine rağmen, bu resimlere sığabilecek sayının çok üstüne çıkıyorlardı; resimlerden dalgalar halinde kaçıyorlardı, çıplak duvardan dalgalar halinde kaçıyorlardı, hiçbiryerdelikten dalgalar halinde kaçıyorlardı; hiçliğin buz gibi kaynayan yanardağları tarafından püskürtülüyorlardı; bu yanardağlar her yerde, görünende ve görünmeyende, içte ve dışta ortaya çıkıyorlardı, ve yapraklar, yanardağların lav denizleriydiler, Yaradılış öncesinin ve çöküşün bir soluk kadar ince külleriydiler, çoğaldıkça daha bir çeşitleniyorlardı, boşluktan doğan ve oluşan biçimlerdi, ayrıca inişli çıkışlı yolculukları sırasında birbirlerine ve başkalıklara dönüşmekteydiler, biçimlendirilmemiş ve biçimlendirilmesi imkânsız maddeydiler, yaprakların ve kelebeklerin esintileriydiler, pek çoğu ok gibiydi, pek çoğu çatal kuyrukluydu, pek çoğunun kırbaç gibi uzun kuyrukları vardı, pek çoğu öylesine saydamdı ki, görünmez ve dilsiz olarak, suskun korku çığlıkları gibi oraya buraya uçuşuyordu, buna karşılık bazıları da kendi hallerinde zararsızdılar ve budalaca, saydam bir gülümsemeyi çağrıştırıyorlardı; bu gülümseme, güneş sanki toz parçacıklarına ayrılmışçasına çoğalmış gibi, bir sivrisinek sürüsünün umursamazlığıyla dolanıp duruyor, odanın ortasındaki şamdanın çevresinde dans ediyordu, sönmüş mumlara tatlarına bakarcasına hafiften dokunuyor, ama bunun hemen sonrasında elbette arkasından gelenlerce, onu bir şimşek hızıyla takip edenlerce kovuluyor, itilip kakılıyordu; bu, herhangi bir biçimden yoksunluğun bomboş itişmesiydi, bu itiş kakış içersinde yüzlerin ve yüz olmayanların, iki ayrı biçime bürünmüş Scylla'ların, tuhaf fok balıklarının ve dik başlı Hydra'ların, saçları darmadağınık, kanlı bezlerle sarılı, kan revan içersinde seğirtip duran kafaların yanı sıra,

birer ucubeyi andıran türlü canlılar koşuşturuyor, bedenleri, ayakları, nallan bulunan bir sürü yaratık, Kentaur'lar ve Kentaur kalıntıları, kanatlılar ve kanatsızlar hızla seğirtiyordu; Orkus tarafından döllenmiş olan mekân, iğrenç yüzlü hayvanlarla tıka basa dolmuştu, her taraf kaplumbağa ve kertenkele benzeri ya da köpek ayaklı mahlukatla kaynıyordu, sayısız bacaklı kurtçuklarla, bacağı bulunmayan, tek bacaklı, iki bacaklı, üç bacaklı, yüz bacaklı, dipsiz bir zeminde çoğu zaman titrek adımlarla ilerleyen, çoğu zaman tahtadan takma bacaklar gibi kaskatı ileriye uzanmış bacaklarla, yelken açmışçasına süzülen, çoğu zaman herhangi bir cinsiyetten bütünüyle yoksun olmalarına karşılık, sanki uçarken çiftleşmek niyetindeymişler gibi birbirlerine sımsıkı yapışan, çoğu zaman birbirlerine sanki havanın şeffaflığıyla ok gibi saplanan, sanki havaya ait, havadan doğma ve hava tarafından taşman yaratıklarla kaynıyordu; evet, aslında gerçekten de böyleydiler, birbirlerinin üzerinden yuvarlanan, sürünen bir uçan kalabalıktılar, halbuki aslında birbirlerini örtüyorlardı, tıka basa doldurdukları mekânın son sınırlarına kadar örtüyorlardı ve son ayrıntılarına varana kadar tek bir bakışın pençelerine düşebiliyorlardı; ah, evet, onlar, sonsuzluğun volkanlarının ürünü, havanın sonsuz izlerini taşıyan yaratıklardı; volkanlardan fışkırırcasına dalga dalga boşluğa atılmışlardı, çökercesine, seller gibi atılmışlardı, hep buharlaşarak, hep tekrardan silinip dağılarak; öyle ki, mekân hep yeniden bomboş kalıyordu, ayrı ayrı âlemler kadar, bütün bir evren kadar bomboş kalıyordu, bu boşlukta sadece diken diken olmuş yeleleri havada dalgalanırken yükseklerde koşan, yalnızlıkla sarmalanmış bir beygirin tırısa kalkmışlığı vardı, sadece yassı ve saydam yüzü, yatağa dönük olarak, dehşetin yeniden kuduran, haşarat dolu selleri tarafından tekrar örtülmeden bomboş ve kötücül bir gülümsemeyle katılan, yalnızlık kokan bir erkek torsosunun uçsuz bucaksızlığı vardı —, ve bu yaratıklardan hiçbiri nefes almıyordu, çünkü korunmuşluk içersinde nefes diye bir şey yoktur; oda, sanki intikam meleklerinin mekânı olup çıkmıştı, ve bu korkunç sahnenin bütününe yetecek kadar yer vardı, oysa sahne, durmaksızın ve önlenemez bir şekilde genişliyordu; şamdan dev bir ağaca dönüşmüş olmasına rağmen, odanın tavanının yükselmesi gerekmemişti, mumları tutan kollar

ölçüsüz bir şekilde uzayıp, bulanık gölgeler yaratan karaağaçların yüzlerce yıldır yükselen dallarına dönüşmüşlerdi, ve yaprak yığınının içersinde, her bir yaprağın üstünde, çiğ damlaları gibi birbirine yapışık rüyalar, bütün bunların keyfini çıkartırcasına oturmaktaydılar; duvarların genişlemesine ihtiyaç kalmamıştı, oysa bu duvarların arasında dünyanın bütün şehirleri vardı, hepsi de yanıyordu, en uzak geçmişin ve en uzak geleceğin şehirleriydiler, insan kusan ve insanlar gibi paramparça şehirler, hepsi de adlardan çok uzaktılar, fakat Vergilius buna rağmen tanıyordu onları, Mısır'ın şehirleri, Asur'un, Filistin'in ve Hindistan'ın şehirleri; tahtlarını kaybetmiş, artık güçsüz kalmış tanrıların şehirleri; tapınaklarının sütunlan yıkılmıştı, surları parçalanmıştı, kuleleri çökmüştü, yollarının taşları paramparçaydı, ve odanın küçüklüğü, dünyanın bütün büyüklüğüne yeterli geliyordu, halbuki şehirler, tarlalar, gökyüzü ve ormanlar hiçbir bakımdan küçülmemişlerdi, tersine, her şey hem büyüklüğü hem de küçüklüğü ile, kendini anlam bakımından neredeyse olağanüstü bir ağırlıkla ve eşitlikle sergilemekteydi, anlamlar arasında bir fark gözetmeksizin, karaağaçların dalları altında, sanki yaprakların gölgesi yaklaşan fırtına bulutlarıymışçasına, uçsuz bucaksız büyüklükte ve korkunç bir şekilde, şehirlerin en büyüğünün ve en lanetlisinin yükselmesine izin verilmişti; aşağılanmış Roma, hep tekrarlanan yıkımın tam ortasındaydı, sokaklarında av koklayan kurtlar, şehirlerini yeniden ele geçirmek için dolanmaktaydılar, oda yeryüzünü, yeryüzü de odayı kucaklamaktaydı, şehirler birbirlerini kucaklıyorlardı ve ne içeride, ne de dışarıda kalan vardı, hepsi boşluktaydı, ve bu arada, hepsinin üzerinde, volkanların üzerinde, taşlaşmanın, yaprak yığınlarının üzerinde, hepsinin uzağında, göğün ezici grilikteki kubbesinde, hareketsiz madeni kanatlarının öfkeli şakırtılarıyla, çeliktenmiş gibi parıldayan ve hızla süzülen sessiz kuşlar, nefretin kuşları, dehşete boğulmuş ülkelerin üzerinde ağır dairelerini çizmekteydiler; korkak bir nefretle yoğrulmuş olarak, öfkenin coşkusuyla açılmış ayaklarıyla aşağılara seğirtmeye, pençelerini toprak adamlarının kanlı tarlalarına ve kanayan yüreklere saplamaya hazırdılar; bağırsakları didikleyerek, bağırsakları yiyerek yatağın yanındaki kelebek ve kurt sürülerine katılmaya, onlarla birlikte korunmasızlığın ve teselliden mahrumiyetin sahillerine, ateş

püsküren kraterlerin ve ejderha otlarının sahillerine kaçmaya hazırdılar; asla tanınmamış, asla adlandırılmamış, hep bilinmiş — hayvanlığın yılanlı sahilleri. Yaradılış öncesine ait daha kaç volkan açılacaktı burada? Açılanlar, daha hangi ucubeleri fışkırtacaktı? Her şey zaten son çıplaklığına kadar açılmamış mıydı? Çevreyi saran hayvansılık içinde zaten dehşetin en yoğun noktalarını barındırmıyor muydu? Ya da korkunun saydamlığı, korkuya ilişkin yeni bir bilgiye, yeni ve çok daha derinde yatan korkulara, daha derinlerde uzanan ilk düzlüklerdeki yeni sezgi yoksunluklarına mı atıfta bulunmaktaydı? Evet, her şey açılmıştı, artık hiçbir şey zapt edilemezdi, bundan böyle hiçbir şeyin zapt edilmesine izin yoktu, kalan, sadece görünüşte bir hareket niteliğini taşıyan uçuştu, buz gibi bir yönsüzlüğün alacakaranlığa bürünmüş kurşuniliği kalmakta direniyordu, bunun içersinde herhangi bir uzaklık ve yakınlık, herhangi bir yukarısı ve aşağısı kendini belli etmiyordu, ama o, canavarlar alayı ile birlikte uçmakta olan Vergilius, onlarla birlikte buz gibi ışıkta, yönsüzlük boyunca uçan Vergilius, yakalanmış ve tutulmuştu, bedensiz uçan bitkisel bir elin dizginlerinden boşanmış, dizgin vurulamaz parmakları tarafından yakalanmıştı, ve o sahte ölümü, mekânsızlığı boyunca taşındığı o kurşuni donup kalmışlığı teşhis edebiliyordu: simgesellikten yoksun, buz gibi bir dehşetti çevresinden akıp giden resimler, hayvan olmayan kuyruklulardı, ısırmayan hayvan ağızlarıydı, yakalamayan pençelerdi, saldırmayan, diken diken olmuş tüylerdi, herhangi bir yere isabet ettiremeksizin zehir saçıyorlardı, kuyruklarını çarpıyorlardı, kuyruklarını sallıyorlardı, saydam olanlara saldıran saydam varlıklardı, sadece dilsiz bir tehdit olmalarına rağmen, her ulumadan ve her saldırıştan daha korkunçtular; dehşetin kendisi, saydamlaşmıştı, dehşetin çıplaklığının özünün bulunduğu zemin, ortaya çıkmıştı, ve onun en derindeki tabanında, en derin kuyusunda zamanın çemberini kapamış yılanı, buz gibi, damlalar halinde sızan hiçliğe sarılarak çöreklenmişti;. Evet, bu, sahte ölümün kaskatı dehşetiydi, ve hayvan yüzü, artık neredeyse yüz demlemeyecek o yüz, yalnızca bitkiselliğin saydamlığı olan, bitki sapından filizlenme, bitki saplarıyla karmakarışık olmuş, kuyruk biçimi sapların önüne koşulmuş, kuyruk saplar halinde eğilip bükülmüş, yılan saplarının denetimine girmiş

olan o yüz, uçsuz bucaksız ve bulunması imkânsız bir kök zemininden yukarıya doğru fırlamış, ucube hayvansılığı ile tek vücut olma, uçsuz bucaksız bir kök örgüsünün bütünlüğünden yukarıya doğru fışkırmış olan o hayvan yüzü, sıradanlığın hiçliğinden beslenerek niteliksizliğin dehşetine dönüşmüştü. Ölüm karşısında duyulan hiçbir korku, bu dehşetlerin en dehşetlisi ile boy ölçüşemezdi, zira bu, sahte ölüm karşısında duyulan dehşetti, çok aşağılarda kalma bir hayvansılıkla, çok arkalarda kalmış bir hayvansılıkla kuşatılmıştı, yaralanma, acı çekme veya havasızlıktan boğulma karşısında duyulabilecek hiçbir korku bu boğucu dehşetle boy ölçüşemezdi, bu dehşetin kendi ele geçirilemezliği hiçbir şeyi ele geçirmeye imkân tanımıyordu, çünkü henüz yaratılmamış Yaradılış içersinde, bu Yaradılış'ın soluksuzluğunda, soluk alma sıkıntısında hiçbir şey ele geçirilemiyordu; henüz tamamlanmamış, yaratılmamış Yaradılış'ın çektiği soluk alma sıkın tısıydı bu, o Yaradılış'ın katıksız saydamlığıydı, bu saydamlık içersinde hayvanlar, bitkiler, insanlar, hepsi birlikte saydamlaşmış, neredeyse aynı denebilecek kadar birbirlerine benzemişlerdi, ve soluk kesici dehşetlerinden dolayı, hiçliğe olan çözülmemiş ve çözülmesi imkânsız bağlılıklarından dolayı, yaşanmamış olmalarına rağmen kendilerine özel bir varlık kazanabilmenin peşinde koşmalarından dolayı, böylesine uç noktada bir benzerlikten ve yine böylesine uç noktada bir düşmanlıktan dolayı birbirlerini boğmaktaydılar, hepsi de her türlü nitelikten yoksun hayvanlığı kendi varlıksızlığında hisseden hayvanın dehşetle mayalanmış korkusu içindeydiler, ah, evet, bütün kâinatı kaplayan boğulma korkusuydu bu! Ve zaten hep varolmamış mıydı? Vergilius'un kendisi, böyle bir korkuyu duymadığı herhangi bir zamanı yaşayabilmiş miydi?! Bütün çabalan, dehşet fırtınası karşısında boşuna bir savunma olarak kalmamış mıydı? Ah, evet, geceler boyunca, her gece devam edip gitmişti bu, yıllarca, onyıllarca, gençlik kadar uzak ve daha dün kadar yakın bütün zamanlar boyunca devam edip gitmişti, Vergilius, geceler boyunca, her gece bir büyüklenmenin ürünü olan yanılsamayla ölüme kulak vermekte olduğunu düşünmüştü, oysa bütün yaptığı, sahte ölüm karşısında duyulan dehşete karşı bir savunma olabilmişti; sahte ölüme ait ve her gece gelen, ama kendisinin hep görmezlikten

gelmeye çalıştığı imgeler karşısında bir savunma, onları görmeyi hep reddetmişti, ama onlar, buna rağmen hep kalmışlardı —

...ah, kim uyuyabilirdi ki Troya yanarken! Durmaksızın, hiç durmaksızın! Ve köpükler içindeydi denizin dalgaları, çekilen küreklerle yarılmıştı, üç dişli gagaları ile suları aralayan gemilerin arkalarında bıraktıkları evleklerle kesilmişti...

— imgeler hep kovulamadan kalmıştı, geceler boyunca, her gece dehşet, Vergilius'u hayaletlerle dolu kraterlerin suskunluğunda taşımıştı, Yaradılış öncesinin hatırlanmamışlığı boyunca, tekrar feda edilen varoluşun en yakına boca edilmiş sonsuz uzaklığı boyunca, bütün terk edilmişliklerin felce uğramış, çorak tarlaları boyunca taşımıştı; insana ait olan ve olmayan ne varsa, hepsi tarafından terk edilen Yaradılış, bir defa daha feda edilmişti. Vergilius, geceler boyunca, her gece gerçekdışılığın acımasız zorlayıcılığına sürüklenmişti, bütün tanrıların önünde giden, bütün tanrılardan daha uzun ömürlü olan ve tanrıların aczine mührünü vuran o gerçekdışı gerçekliğe yaklaştırılmıştı, Moira'yı, gaddarca ve üçlü bedeniyle birlikte bekleyen, imgelerinde sahte ölümün bütün figürlerinin değişimler içersinde dolandıkları kader tanrıçasını görmüştü, ve gözlerini onun hem felce uğramış hem de felç eden, güçsüz kaba gücü karşısında kapatmak istemişti, yolunu kaybetmişliği içersinde körlük tiryakisi, hiçliğin kötücül alay kıvılcımları karşısında da sağırlaşmış olarak, ayılmış, fakat yine de aciz biri kimliğiyle bunlardan kaçamamıştı; ona adlandırılamaz olanın, fark edilemez olanın, şekillendirilmemiş olanın üstesinden gelinemezliğini göstermiş ve onu pişmanlık duymaya zorlamış olan o Yaradılış öncesi sığ gülüşü duymazlıktan gelmek istemişti; evet, böyle olmuştu, hep tehditlere gebe, hep savuşturulan; yıllar hızla akıp gitmiş tek bir gece gibiydi, imgelerle dolu, imgelerin anaforunda çalkalanan, dehşetin durağanlığında imgeler tarafından taşınan geceler; ve geceleri, her gece geldiğini ilan eden şey, o onsuz olunamaz, kaçınılamaz şey, artık savunmayla engellenemezdi, sahte bir ölüm ile fırlatıp atılmışlığın dehşetin etkisiyle katılıp kalışıydı, bu katılıp kalmışlık içersinde Vergilius, tabutunun kucağında, mezarının

kucağında yatacaktı, durağan yolculuk için uzanmış olacaktı, yalnız ve desteksiz, kendisi için aracılık edecek kimse olmaksızın, yardım almaksızın, acınmaksızın, ışıktan yoksun, sonsuzluktan yoksun, artık hiçbir yeniden diriliş için açılmayacak, yerinden oynatılması imkânsız taştan mezar kapaklarıyla kuşatılmış olarak. Ah, evet, öyle ya, mezar! O da hazırdı daracık odada, karaağaçların dalları ona da değmekteydi, onun da çevresinde intikam melekleri hora tepmekteydiler, o da intikam meleklerinin kötücül alaylarının hedefiydi, ah, evet, aslında o, kendi kendisinin kötücül alayına dönüşmüştü, şimdi o da kendine yönelik ve bir türlü ayrılmak istememiş olduğu yanılsamasına ilişkin kötücül bir alaydı, kendine yalanlar söylemek için kullandığı çocukça umutların kötücül alaya dönüşmüş haliydi; o umutlar ki, Napoli koyunun sessiz sürekliliğinin, denizin neşeli güneş büyüklüğünün, denizin uçsuz bucaksız vatan parıltılarının, kısacası böyle bir manzaranın ölümü sessizce kucaklayacağına, onu hiçbir zaman şarkılaştırılmamış, şarkıları söylenmemiş bir müziğe, hep kulak verilen ve zaten öteden beri de hep kulak verilmiş ve hayatı yeniden ölüme diriltmesi yazılmış bir müziğe dönüştüreceğine ilişkindi; ah, evet, kötücül alaylar her yanı kaplamıştı, çünkü bina, şimdi mekândan mahrum bir manzarasızlığın ortasında yükselmekteydi, arkasında görünen hiçbir şey yoktu, deniz, sahil, tarlalar, dağlar, taşlar, hiçbir şey yoktu, hatta ilk-çamurun şekillenmemişligi bile yoktu, hayır, hiçbir şey yoktu, sadece anlaşılabilmesi imkânsız bir çıplaklık vardı, hiçliğin içersinde anlaşılması imkânsız bir tehditti, kötücül alayların taşlarıyla inşa edilmiş, çıplak bir bina vardı, hep o boşlukta seğirtip duran, aynı akışın içersindeydi, bu akış içersinde çevredeki o uğursuz çehrelerle birlikte boşlukta gidiyor, sürükleniyordu, soluksuz ve solunamaz, içilmesi imkânsız susamışlıkta, havadan oluşan bir cam, ne hava ne de su olan bir cam, korku ateşlerinin saydam duman nefesleriyle sarılı, bütün Yaradılış öncesinin parmakların arasından akan kuru bir hışırtı gibi uçup giden soluksuzluğu, ve işte asıl bu tüyler ürpertici şekilde hayvansılığa doymuş, tüyler ürpertici şekilde hayvansılık doğuran, türler ürpertici şekilde hayvansılığı damla damla sızdıran hava elementinin içersinde — gerisingeri hayvansılığa yuvarlananı emerek — yarı kuşlar çatılara tünemişlerdi, tüyler ürpertici mezarlık

kuşlarıydılar, yoğun bir sıra oluşturan, balık gözlü sahte kuşlardı, baykuş kafalı, kaz gagalı, domuz karınlı, ayakları olan gri tüylü yaratıklardı, bu ayaklar perdeleri, ayak zarları olmayan insan elleriydiler, manzarasızlıktan buraya uçup gelmiş, uçuşları hiçbir manzarayı hedeflemeyen tünek kuşlarıydılar. Orada öylece oturmaktaydılar grinin çıplaklığı içersinde, patlak gözlerle bakınarak birbirlerine yapışmışlardı, onlarla kuşatılmış mezar da öylece oradaydı, hatta hem cumbanın içine, hem de dışarıya, en ulaşılmaz hedef uzaklığına doğru uzanmıştı. Her şey birbiri üstüne yığılmış vaziyetteydi, gökyüzü olmayanın çıplaklığı cumbanın pencerelerinin kavisleriyle örtüşüyordu, ikisi de mezarın üzerinde bir kubbede birleşiyorlardı, ikisi de mekân—olmayan ile örülüydü, fakat buna rağmen yıldızlarla bezenmiş bütün gökyüzü yuvarlağının kadife karasıyla parıldamaktaydılar, ve dünyanın kubbeleri, karaağaçlarla kaplıydılar, bütün mesafelerin ve uzaklıkların uçsuz bucaksız büyütülmüşlüğü içersindeydiler, ama bu büyütülmüşlük aynı zamanda onların uçsuz bucaksız küçültülmüş halleriydi; manzarasız olan manzaraya giriyor, bu arada kendi de manzaranın saldırısına uğruyordu, mekân—olmayan mekâna giriyor, bu arada kendi de mekânın saldırısına uğruyordu, simgesizliğin içersinde simgeli oluş gibi, tıpkı hayvansılığın sahte ölüme girmesi ve aynı zamanda da onun saldırısına uğraması gibi: sönmüştü hayatın simgeleri, sönmüştü gökyüzünün anlamı gerçekleşmiş—anlamla dolu hayvan imgeli burçları, onları örten çıplaklığın altında soğumuşlardı, bu arada, ölümün simgeleri kalmışlardı, ifade edilemez, düşünülemez, sezgi yoluyla bilinemez Yaradılış öncesinin simgesizliği içersinde olsa bile, ölümün simgeleri kalmışlardı, ifadesiz ve iğrenç hayvan yüzlerinde, sürünerek sahte ölümden çıkan bu dehşet görüntülerinde kalmışlardı, aynı zamanda da doğrudan doğruya boşluktan gelmeydiler, hiçliği hiçlikte yansıtıyorlar, kendileri de hiçlikten yansıyorlardı, imge ve karşı-imge, o en derinlerde yatan ilk yalnızlığın, asla kavranamayan, hep bilinmiş ve bilinen olan, hep korkulan, zamanların ve hayvansılığın sonsuz derinliklerinde örgüsünü örmeyi sürdüren yalnızlığın ifade yıkımında birleşmişlerdi; simgesel olanın çemberi, ifadesizlik içersinde kapanıyordu, o noktada, âlemlerin birbirine karıştığı, her türlü bağlantıdan yoksun

yaratılmamışlıkta, bomboş bir sonsuz uzaklığın göze görünür ve bomboş bir iğrenç hayvan yüzüne dönüştüğü yerde kapanıyordu; sanki ilk yalnızlığın bütün bilgi imgesi, sanki sonların en sonunda imgesizlikte kendini son bir çıplaklıkla açığa vursun diye, sonsuz imgeler çemberinin tamamı boyunca, bir yansıtmadan ötekine taşınmıştı; ve bu kendini açığa vuruşta, yaratılmamışlığın ve onun yalnızlığının sessiz bir gümbürtüyle gerçekleşen patlamasında yıkım, bomboş ve iğrenç hayvan yüzünün uçup giden ve zavallı saldırganlığını oluşturan bütün kötücüllükle tanınabilir oluyordu; bu, yaradılmış ve yaradılmamış ne varsa hepsinin arkasında, ön-yaradılmışlığın ve bütün yalnızlıktan kaynaklanma uzaklıkların arkasında sezgi yoluyla algılanabilen yıkımdı, sezgilerin tehdidi ile sahte ölümün yıkımı içersinde ortaya çıkmıştı, dönüşün bütün yollarının, katılıp kalmanın, oyunun ve esrikliğin bütün yollarının kaçınılmaz bir şekilde hayvansılığa götürdüğünü, güzelliğin bütün yollarının kaçınılmaz bir şekilde dehşetin iğrenç yüzünde son bulduğunu sezgilerle dolu olarak gözler önüne seriyordu. Mezarın, ölümü güzelliğe dönüştürmek istemiş olan damında yıkımın kuşlarından oluşma bir zincir tünemişti. Etrafta yerkürenin şehirleri manzarasız bir manzara halinde yanmaktaydı, surları yıkılmıştı, kare biçimindeki taşları parçalanmıştı, tarlalardaki çürümeden yükselen buhar, kan tütmekteydi, çevrede tanrıtanımaz bir Tanrı arayışı içersindeki kurban verme tutkusu sanki hora tepiyordu, kurban vermenin esrikliği içersinde sahte kurbanlar üst üste yığılmıştı, gözlerini kurban bürümüş olanlar tozutmuşlardı, kendi sahte ölümlerini karşılarındakinin sırtına yüklemek için, hemcinslerinin kanma giriyorlardı. Tanrı'yı kendi evlerine gelmesi için baştan çıkartmak amacıyla, komşunun evini yıkıp ateşe veriyorlardı, yıkım çılgınlığı, yıkım coşkusu kol gezmekteydi, kurban, cinayet, yangın, taşların paramparça edilişi, hepsi Tanrı'nın onurunaydı, Tanrı'nın kendisi böyle olsun istiyordu, çünkü kendi dehşetini, kadere ait kendi bilgisini uyuşturmak zorundaydı ve kahkahaların şehvetiyle, yıkımların şehvetiyle bunun için insanlar arasında ikilik yaratıp onları birbirine düşürmüştü, esriklikten kaynaklanan ikilik vardı, kurbanlardan kaynaklanan ikilik vardı, ve o, yani Tanrı, artık acze düşmüş olarak bunlara katılıyordu ve bunlardan hoşlanmaktaydı;

Tanrı ve insan, gözünü yıkım bürümüş olan aynı korkunun pençelerinde defalarca kıvranıyordu, sahte ölümün taşlaşmış yalnızlığı içersindeki taşlaşmadan korkuyordu, katılıp kalmaktan korkuyordu, tanrıların öldürücü oyunlarının coşkusu bir duyarsızlığın uçurumuna doğru kovalanıyordu, insanların öldürücü oyunları vardı, ruhun hiçliğe açılan krateri vardı, ve sürekli akan ateşler, bu kraterden fışkıran akıcılığın içersinde hareketsizdi; kül bırakmaksızın yanmaktaydı şehirler, alevler dimdik dışarı uzanmış diller gibi, havaya kalkmış kırbaçlar gibi sallanmaktaydı, hiçbir derinlikten yukarı doğru kamçılamıyorlardı, evet, yırtılmış, parçalanmış, kendi kendisinin patlaması olarak dilimlere ayrılmış yüzeyin altında ikinci bir yüzey yoktu, hele herhangi bir derinlik diye bir şey hemen hiç yoktu, alevler, kaskatı bir kargaşanın içersindeki bu yüzeyin kendisinden başka bir şey değildiler, ve felce uğramış seslerin kaskatı kükremeleri tarafından kuşatılmışlardı, bu seslerin attıkları çığlıklar, artık sadece iğrenç bir şekilde kayıp giden, pençeleri andıran gölgelerden ibaretti, onlar da terk edilmiş, bir defa daha kurban edilmiş, paramparça olmuş Yaradılış'ın kükremeleri tarafından kuşatılmışlardı: etrafta, kaskatı bir şekilde olmak üzere, yıkıntıların arasından yeni binalar yükselmekteydi, soluk gri ışığa doğru, ışık—olmayanın ışıksız solukluğuna doğru yükseliyorlardı, boşluğun içinden yükseliyorlardı ve buna rağmen daha önceden de ve hep vardılar, daha önceden de hep umuttan yoksun olarak sürekli cinayetlerin yüceltilmesi için, yıkımın ebedi kılınması ve korunabilmesi için inşa edilmişlerdi, sahte hayatın binalarıydılar, sahte ölümün binalarıydılar, temel taşlan kanla sulanmıştı, taşların ağırlığı hayatı ezmekteydi, ve dökülecek hiçbir kan, yıkımla inşa edilmiş olanı, yıkımı duvar gibi saranı, yıkımın taşlaşmışlığıyla kalanı yasaya ve Yaradılış'ın akışına eklemek için yeterli değildi, hiçbir sihirli formül, yemini yenilercesine demirden yılanı parçalamaya yetmiyordu; ön-Yaradılış, Yaradılış'tan daha güçlü kalmaya devam ediyordu, Yaradılış'ın döngüsünü kesen yaratılmamışlık, sahte bir ölüm olarak kalmayı sürdürüyordu, Yaradılış'tan kaçmış olan bu yaratılmamışlık, onun karşısına dikiliyordu, kendi içersinde mutlak bir bütün oluşturan bir yaratılmamışlıktı, yalnızca kendi kendisini ebedi kılmak istiyordu, kendi kendini anıt olarak dikiyor ve mezara

dönüştürüyordu, dili elinden zorla alınmış olarak kalıyordu, suçluluk bilinciyle ve nefesini kaybetmiş olarak kalıyordu, taştan anıtsallığı dikkate alınmaksızın ebedi ve kalıcı kılınamamış olarak kalıyordu, ve — yaratılmış olanı silkeleyip attığından — yeniden dirilişten mahrum bir mezara dönüşmüştü. O noktada mekânsızlığın katedralinin, cennetsizliğin katedralinin kendisi tek bir mezarın mağarasına dönüşmüştü, gökyüzünün bağırsaklarının yılan halkaları arasına yerleştirilmişti, ön-Yaradılış'ın tanrılar tarafından aşağı görülen, humus taşıyan bağırsak askısına yerleştirilmişti, ve o ön-Yaradılış içersinde kader titriyor, zamanı hiçe sayarak gelişini ilan ediyordu; Vergilius, sanki dönüş yolculuğundaymışçasına, işte bu mağaranın içine taşındı, yolculuk orayaydı, ve göklerden kovulmuş olmasına rağmen, kendisinin de yılanlarla iç içeliğine rağmen, yine de göğün bağırsaklarının arasına yerleştirilmiş olarak yatmaktaydı. İç ve dış , dünya arasında bu nasıl bir yer değiştirmeydi! Ne korkunç bir altüst olma durumuydu! Etrafta ölüler tarafından iskân edilmiş yeryüzünün mezarlık yollan ve mezarlık şehirleri alev alev yanıyordu, etrafta insana özgü çılgınlığın, insana özgü zafer sevincinin, insana özgü gözünü kurban bürümüşlügün taşlaşmış amaçsızlığı kaskatı kesilmişti, etrafta ateşlenmişliğin soğukluğundaki yeryüzü ateşleri dimdikti, ve bu, insanoğlunun yaratılmışlıktan koparılışıydı, Tanrı'nın yaratma tahtından indirilişiydi, Yaradılış'ın ölümden soyunmuş ölümü tarafından taştan bir kuşatma altına alınmıştı — tanrıların karan doğrultusunda gerçekleşen, korkuyla yaratılmış ikilik, akıl karıştırıcıydı. Çünkü Yaradılış, sürekli yeniden diriliş ihtiyacı duyar; Yaradılış, ancak sürekli yeniden diriliş içersinde gerçekleşir, ve diriliş, sadece Yaradılış devam ettiği sürece, bir ân bile daha fazla değil, gerçekleşebilir, ah, evet, yalnızca tekrar tekrar yeniden doğuşun alevleri arasına inendir yaratılmış olan, yalnızca o, yaratılmış olan diye adlandırılmak hakkına sahiptir; evet, o, yenik düşmeyenin tekrar kaynağından çıkmaması, anne—öncesi yaratılmamış olanın tekrar taştan bir dilsizliğe yol almaması için sürekli çaba harcar, ah, evet, yaratılmış olan, aşağılara inerken kendini kurban diye sunan yaradandır, sınırsız ve her türlü dönüşüme kapalı olarak sunandır, kendini her türlü esrikliğe, daha da ötesi, herhangi bir tanımaya veya yeniden tanımaya kapatmış olandır, yaratılmışlıktan kaynaklanma

her türlü korkuyu sıyırıp atmıştır, en son noktadaki ve yine yaratılıştan kaynaklanan arzudan da kendini özgür kılmıştır, ah, evet, bizler ancak ve ancak yaratılmışa özgüyü bütünüyle sıyırıp attığımızda yaratılışın yarattıkları oluruz, ancak hem yaratılışa özgü, hem de yaratılış—dışı bilgiyi elden çıkarmayı öğrendiğimizde, son pişmanlığımızı da omuzlarımıza almaya hazır olduğumuzda, kendi mezarımızı ellerimizle yıkabildiğimizde yaratılışın yarattıkları olabiliriz! Ve Vergilius sanki kendisi bir rüyadaymış ve ikinci rüyadan bir ses ilkine doğru fısıldıyormuşçasına, sanki tanrıların korkusu, tanrıların intikamı, tanrıların aczi bir defa daha deliniyormuşçasına, sanki bir defa daha ve belki de ilk defa yumuşak bir merhamet gösteriyorlarmışçasına bunun bilincine vardığında, sanki o esrarlı ve kelimeler içermeyen fısıltı doğrudan tanrıların bir defa daha delinen dehşet korkusundan kaynaklanıyormuş ve ona cesaret telkin ediyormuşçasına, silip atmak için, küçülmek için, teslimiyet için, pişmanlığa teslim olmak için gereken cesareti telkin ediyormuşçasına bilincine vardığında, dilin dışındaki dile benzeyen bu fısıltı halindeki kelimesizlikten bir anlam yoğunluğu, çok daha ileri ölçüde bir anlam yoğunluğu yankılandı; bu, öteki ikinci rüyadan çok daha uzaktaki bir rüyadan gelen sözsüz bir söz gibiydi, daha alçak perdeden, daha ısrarlı bir fısıltıydı, anlaşılamayan, fakat yine de eyleme çağıran, hızla geçip giden ve kaybolan, ama buna rağmen düşünülebilecek en sert emirdi, geri çevrilemez bir kesinlikle buyurduğu, sahte hayata hizmet etmiş ve o hayatın içeriğini oluşturmuş ne varsa sanki hiç varolmamış gibi silinmesiydi, olmamışlığın evrenine geçmesiydi, hiçliğe sürgün edilmesiydi, her türlü hatıradan, her türlü bilgiden koparılmasıydı, gerek insanların gerekse nesnelerin dünyasında ne olup bitmiş ise, hepsinin zorla bastırılmasıydı, ah, evet, bu emir yapılmış ne varsa hepsinin yıkılmasını, Vergilius bugüne kadar neyi yazdıysa ve neyi şiirleştirdiyse hepsinin yakılmasını buyuruyordu, ah, evet, bütün yazıları yakılmalıydı, hepsi ve bu arada Aeneis de yakılmalıydı; buydu Vergilius’un duyulmazlıkta duyduğu, fakat daha o binanın saçaklarına, orada hareketsiz tünemekte olan bir dizi sahte kuşa dikili bakışlarının çekim gücünden kendini kurtaramadan, rengini kaybetmiş tüylerin üstünden sanki belli belirsiz bir dalga geçti, akıcı

ve hava gibi esen bir şey, bir dalga ve sonra biri daha, ve sonra ânsızın, bir sessizlik köpüğü halinde, sürü havalanıverdi, aynı zamanda çember çizerek yükseldi ve görünmezliğe karışıp zerreciklere ayrıldı, öyle ki, o alışılagelmiş çatı pervazı bir ân için görünür oldu, ama sadece o biricik ân için, çünkü bir sonraki ânda bina kendi içersinde çöküverdi, sessizlikte kaçanların kanat çırpışlarından geri kalmaksızın, havaya dönüşmekte geri kalmaksızın görünmezliğe karışıp, kendisini emen hiçlik içersinde zerreciklere ayrıldı. Ve Vergilius bunun bilincine vardığından, ses çıkartmama durumu da değişmeye yüz tuttu, ve sessizliğe dönüştü: hareketsizlik, huzur olup çıktı, Vergilius'un kendi taşınma sürecinin kıpırtısız yolculuğu dünyevi bir durgunluk halini aldı, hayaletler, bitki ve hayvan şeklinde olanlar ve son olarak da vücudu şeffaf ve solgun, sorgucu rüzgar gibi esen tek bir alev saçlı dişi şeytan — bütün bunlar, artık Vergilius'a eşlik etmeyi bıraktılar, yanından kayıp gittiler, mezarın batmış olduğu yere doğru kaydılar, mezarı takip ederek battılar, sırayla battılar, bomboş bir alacakaranlığa sarınmış gölge kraterinin içine alındılar, ve bu krater daha biraz öncesine kadar tehdit edici bir karşı göz gibi, ama aslında kendi gözü olarak, iğrenç bir şekilde ona bakmışken, iğrenç bir boşlukla onu tehdit etmişken, şimdi kendisi de, Harpaa'ların bu boşluğun içersinde eriyip gitmesinden sonra, aynı erimenin kurbanıydı, emici güç her şeyi içine alan bir barışa dönüşmüştü, derinliğe dönüşmüştü, yeryüzü gecesinin gözü olmuştu, havanın gözyaşları ile ağırlaşıp irileşerek, rüya gözü olmuştu, kurşuni ve kadife siyahı rengiyle Vergilius'ta dinlenmekteydi, ona hiç ağırlık vermeksizin sarılıyordu, rüyaların içinde rüyalardan arınmıştı, yeniden açılmış olan gecede dönüşün yolları da açıktı, ve onların bakışlarının en derin noktasında tekrar küçük yağ kandilinin küçük ve sarı alevinin ucu parıldamaktaydı, çekingen bir yanıp sönüştü — ah, evet, yakınlarda bir yıldızdı — mehtapsız kalmış, gecenin istirahatına çekilmiş olan odadaydı, friz neredeyse hiç fark edilmiyordu, duvarların yüzeyleri koyulaşmıştı, odada yalnızca yeryüzüne ait o tanıdık eşyalar vardı, sanki başka türlüsü hiç olmamıştı; bu, dönüştü, ama buna rağmen eve dönüş değildi, tanıdıktı, buna rağmen hatıralardan yoksundu, yumuşak bir yeniden canlanıştı, ve buna rağmen, hatta daha da yumuşak

denilebilecek bir silinme haliydi, özgürleşme ve zindana düşmeydi, tasviri imkânsız bir şekilde son derece yumuşak bir silinişe doğru akmıştı, kadere boyun eğişiyle mucizeye dönüşmüştü. Duvardaki fıskiye hafiften şırıldıyordu, karanlık, alçak perdeden bir ıslaklığa dönüşmekteydi, ve bunların dışında hiçbir yerde herhangi bir kıpırtı olmamasına rağmen, dilsizlik tekrar dilsizliğinden sıyrıldı, katılıp kalmışlık sertliğini kaybetti, zaman tekrar yumuşayıp hayat buldu, görünüşte ölü olan mehtap kırılganlığından özgür bırakılıp tekrar harekete açıldı, böylece Vergilius da, aynı şekilde katılıp kalmışlıktan uzaklaşıp, çok büyük zahmet çekmek pahasına da olsa, yavaş yavaş doğrulabildi; avuç içlerini gerilmiş parmaklarla şilteye dayadı, kalkık omuzlarının arasında biraz çökük duran, harcanan çabadan dolayı biraz titreyen, ateşler içersinde yanan başını biraz öne uzatmış olarak alçak perdeden gelen seslere kulak kabarttı, ve bu kulak kabartışı, hayat denilen akışın tekrar geri dönen, hiçbir ateşin etkisiz kılamayacağı yumuşaklığına olduğu kadar, hemen hiç belirginleşmemiş, yakalanabilmesi neredeyse imkânsız rüya sesine de yönelikti; bu ses, Vergilius'a yazılarını yok etmesini buyurmuş olan ve rüyada fısıltı halinde verilen emirdi; Vergilius, şimdi bu sesi gerçekten duymak istiyordu, dahası, kurtuluştan daha bir emin olabilmek için, bu sesi duymak zorundaydı: gizli emrin yerine getirilebilmesi, Vergilius onu ne kadar duymak ve yerine getirmek isterse istesin, imkânsızdı, fısıldayan sözsüzlüğe uygun söz bulunmadan önce, emir de hep yerine getirilemez olarak kalacaktı, ve esrarlı bir şekilde Vergilius'u kuşatan belirlenemezlik içersinde emir, zorlayıcı olarak söze geri dönülmesini işlemekteydi; suskunluğun duvarları hâlâ Vergilius'un etrafındaydı, fakat artık birer tehdit değildiler, ah, evet, dehşet hâlâ varlığını korumaktaydı, fakat korkusuz bir dehşetti, dehşet içersinde korkusuzluktu, en dıştaki ve en içteki sınırlar hâlâ birbirlerinin içlerine dönüktüler, fakat Vergilius, kulak kabartışı sonucu onların nasıl çözüldüklerini ve birbirlerine bağlandıklarım hissedebiliyordu, elbette daha önceki bilgi düzeninde değildi birleşmeleri, elbette insanların düzeninde, hayvanların düzeninde, nesnelerin düzeninde değildi, bir zamanlar içersinde hareket ettiği ve, kendi silinen hafızasıyla birlikte artık silinmiş olan, artık varolmayan ve hiç varolmayacak olan dünya düzeninde de

değildi, ve bu, neredeyse güzelliğin bütünlüğü de sayılamazdı, böylece ortaya çıkan, dünyanın güzelliğinin parıltısını kaybetmekte olan güzelliği de olamazdı, hayır, bu da değildi, ama herhalde sezgiyle algılanması imkânsızın ses veren akışının bütünlüğü olabilirdi, gece gelen, geceye kaynaklık eden bir bütünlük; bu, bir duraklamaya ilişkin hatırlanmamış bir hatırlayışın bütünlüğüydü, bu duraklama sırasında eksikliği giderilemeyecek olan, eksiksiz hale geliyordu, anlatılması imkânsız bir erişilmezlikteki ilk yalnızlığın Yaradılış özlemiyle birleşiyordu, ölçüsüz bir temizliğe ve bekârete sahip, sezgiyle algılanabilmesi imkânsız yeni bir hafızada birleşiyordu, ve Vergilius'un kulak kabartarak algıladığı şeyin varlığı, hasretle yoğrulmuş akışın içersindeydi, kaynağını en yoğun karanlıkta buluyordu ve aynı zamanda da Vergilius'un en içteki kulağında, en içteki yüreğinde, en içteki ruhunda yankılanıyordu, kelimeler olmaksızın içindeydi, kelimeler olmaksızın çevresindeydi, katmerli fısıldayan ilk zeminin yalvaran ve pişmanlıkla kıvranan sessiz büyüklükteki gücüydü, onu tutuyor ve, derinlemesine kulak kabarttığı ölçüde, dolduruyordu, ne var ki hemen ardından artık bir mırıltı, bir fısıldayış olmaktan çıkıyordu, daha çok olağanüstü bir gürleyişe dönüşüyordu, ama elbette öyle bir gürleyişti ki, yaşamanın ve artık yaşayamamanın bütün kesitlerinden, hatırlamanın ve hatırlamamanın bütün kesitlerinden, karanlığın bütün kesitlerinden geçip taşınıyordu; öyle ki, artık bir fısıltının gücüne bile erişemiyordu, hayır, bir fısıldayış değildi, hayır, çok daha fazlasıydı, bütün ses sürülerinin birlikte tınlamasıydı, zamanın bütün mekânlarından ve mekânsızlıklanndan yükseliyordu, mahfazalı ve saklanmış olmanın şarkılı, madeni, gümbürtülü seslerini veriyordu, iyiliği ile korkunçtu, matemiyle teselli vericiydi, hasret yüzünden erişilmezdi, acımasızdı, inkar edilemezdi, aradaki büyük uzaklığa rağmen değiştirilebilmesi imkânsızdı, Vergilius'un egosu kendini kadere boyun eğişle aşağıladığı ölçüde, direnişinden vazgeçtiği ve sese açtığı ölçüde, egosu sesin büyüklüğünü gerçekten kavrayabilmekten kuşkuya düştüğü ölçüde, ve nihayet kendi değersizliğine ilişkin bilgisi derinleştiği ölçüde, o şey daha emredici oluyordu, şarkısı gittikçe daha baştan çıkarıcı yankılanıyordu; ve sonunda Vergilius, eskiden beri çok üstün olan o gücün zorlamasıyla, yumuşaklığının

zorlamasıyla, kendini tâbi kılmaya ve böyle bir şeyi istemeye zorlanmasıyla, elinden zorla alınması öngörülen esere ilişkin korku duymaya zorlanmasıyla, böyle bir şeyi emredecek olan kararın verilmesi isteğinin zorlamasıyla, hem korkuya hem de umuda zorlanmasıyla, hayat uğruna silmeye ve kendini silmeye zorlanışıyla, küçüklüğünün büyüklüğünde zindana atılmışlığı ve özgürleşmesiyle, herhangi bir şekle sahip olmaksızın hasreti çekilen sesler bütününün gücünün etkisiyle, sonunda nihayet çoktandır bilineni, çoktandır acısı çekileni, çoktandır hissedilmiş olanı yakalamayı başardı, ve bu şey, ufacık, yetersiz, ve dile getirilemez olanın hava gibi uçsuz bucaksızlığı için asla yeterli olamayacak bir söylem gibi, içinden bir solukta, bir iç çekişle, bir çığlıkla fışkırdı: “Aeneis’i yakın!”

Kelimeler ağzında kendiliklerinden mi şekillenmişlerdi? Neredeyse bilmiyordu bunu, bilmiyordu, ve buna rağmen adeta bir cevabı andıran bir yankı geldiğinde, şaşırmadı: “Sen mi seslendin?!” böyle geliyordu ses, narin ve tanıdık, herhangi bir hiçbiryerden, sanki yurdundanmış gibi, sezilemeyecek kadar yakından veya sezilemeyecek kadar uzaktan. Sesin tınısı sonsuzluğun içinde olmasa bile ayırt edilemezliğin içinde dalgalanıyordu, seslerin bütünlüğü içersinde de değildi, Vergilius bir ân için Plotia sandı, onun sesinin boşlukta dalgalanan karanlığını düşündü, sanki onu yeniden huzura kavuşmuş, yeniden çiğ damlaları ile nemlenmiş, yeniden bir araya gelmiş gecede beklemek hakkına kavuşmuştu ve hatta sanki beklemek zorundaydı, ama muhtemelen daha büyük bir doğallıkla, ve hemen bir ân sonra o sesin oğlan çocuğuna ait olduğunu anlamak üzere, ve çocuğun geri dönüşünü algılayışındaki şaşkınlıktan uzak doğallık, Vergilius’u dünyanın sahilleri arasından öylesine sakin bir nehre taşıdı ki, neredeyse umursamaksızın, sevinci veya hayal kırıklığını umursamaksızın öylesine hafif bir dünyevilik atmosferiyle taşıdı ki, Vergilius bir dönüp bakmayla veya bir başını çevirmeyle bu akışı kesebileceğinden fazlasıyla ürktü; gözleri kapalı yatıyordu ve hiç hareket etmiyordu. Ve bu durumun ne kadar böyle devam ettiğini de bilmiyordu. Ama sonra, sanki kelimeler tekrar ağzının içersinde kendiliklerinden şekillendiler ve o da sanki şöyle dedi: “Neden geri geldin? Seni artık duymak istemiyorum.” Yine bilmiyordu bunu

yüksek sesle söyleyip söylemediğini, ve çocuğun gerçekten odada bulunup bulunmadığını, bir cevabın beklenebilip beklenemeyeceğini de bilmiyordu; boşlukta bir bekleyişti, sanki daha şarkı duyulmazdan önce bir yerlerde bir lir çalınmaya başlamıştı, ve ses tekrar çok yakından geldi, şaşırtmaksızın yakından geldi, buna rağmen çok uzaktı, neredeyse denizden ve aydan esiyordu ve çok, ama çok hafiften parıldamaktaydı da: “Beni geri çevirme.” — “Çevirmek zorundayım,” diye karşılık verdi Vergilius, “yolumu kapatıyorsun, ben öteki sesi duymak istiyorum, sen yalnızca görünüşte varolan bir sessin, ama ben ötekine giden yolu bulmak zorundayım.” — “Bendim senin yolun, senin yolun benim,” dedi ses bunun üzerine, “ben, sana ait olan birlikte yankılanmanın ta kendisiyim, daha en baştan beri ve bütün ölümlerin ötesinde, sonsuza kadar.” Bir kanına girme gibiydi bu, tatlı bir baştan çıkartmayla doluydu, alabildiğine yalınlıktı ve alabildiğine rüyaydı, rüyadan gelen bir çağrıydı, bir defa daha geriye dönsün diye, çocukluk ülkesinden gelen bir yankıydı. Ve kısık, uzaklığın yakınlığı kadar sılayı çağrıştıran, bütün acılardan kurtulmuş çocuk sesi devam etti: “Sonsuzdur senin şiirinin yankılanışı.” Bunun üzerine şöyle dedi Vergilius: “Hayır, istemiyorum artık kendi sesimin yankısını duymayı; ben, benim sesimin dışındaki sesi bekliyorum.” — “Kalplerin birlikte yankılanışını artık durduramazsın; çünkü onların yankılanışı senin benliğin dedir, kendi gölgen gibi değişmez olarak.” Bir baştan çıkartmaydı bu, ve Vergilius’a bunu geri çevirmesi emredilmişti: “Ben artık ben olmak istemiyorum; kalbimin en derindeki gölgesizliğinde ve en derin yalnızlığında kaybolmak istiyorum, ve şiirim oraya kadar bana rehberlik etmeli.” Bir cevap gelmedi, görünmezlikten bir rüya gibi esti, bir rüya uzunluğunda, bir rüya kadar kısa, ve sonunda şunu duydu Vergilius: “Umut, birlikte umut edebilmeyi ister, ve senin kalbinin yalnızlığı bile senin başlangıcının bir zamanlar beslemiş olduğu umuttur.” — “Olabilir,” diye kabul etti Vergilius, “ama buradaki, ölümümün yalnızlığında bana destek olacak sese ilişkin umut; bu umut benden esirgenirse eğer, o zaman sevgi ve ilgi görmeden kalırım, sonsuza kadar teselli bulamam.” Karşılık gelene kadar yine aradan belirsiz uzunlukta bir zaman geçti: “Sen artık asla yalnız kalamazsın, asla ve hiçbir zaman, çünkü senden yankılanan, senden daha büyüktü, senin

yalnızlığından daha büyüktü. Ve sen onu artık yok edemezsin; ah, Vergilius, senin yalnızlığının şarkısında bütün sesler, bütün dünyalar bir arada, onlar yankılarıyla birlikte sendeler, ve sonsuza kadar yalnızlığını deldiler, o yalnızlık ile gelecekte ne varsa hepsi arasında sonsuza kadar bir bağ kurdular, çünkü senin sesin, Vergilius, baştan beri Tanrı'nın sesiydi." Ah, evet, böyle hayal edilmişti bir zamanlar, geçmişsiz herhangi bir zamanda, bu hayal ediş, bir zamanlar Vergilius'un kendi kendine vermiş olduğu bir ön-müjdeye geri dönüştü, ve şimdi bir gerçekleşme gibiydi o müjde, doğallığı içersinde acılardan kurtarıcı ve umudun neşesini taşıyandı, ama öte yandan da en az bunun kadar aldatıcı bir umuttu, bir oğlan çocuğunun oyundan farksız umuduydu, kendi yanılsamaları içersinde dağılıp giden bir çocuğun umudu. Ve ânsızın sordu Vergilius: "Sen kimsin? Adın nedir?" — "Ben, Lysanias'ım," diye cevap verdi çocuk, bu defa belirgin biçimde yaklaşmıştı ve aşağı yukarı kapının bulunması gereken yerden gelmişti. "Lysanias, öyle mi?" diye tekrarladı Vergilius, sanki tam anlamamıştı ve sanki aslında bir başka ad beklemişti, "Lysanias..." ve öylece hareketsiz yatmış vaziyette, adı kendi kendine mırıldanarak tekrarlarken, olanın bütün doğallığına rağmen şimdi yine şaşkındı, sadece adın garip uyumsuzluğundan dolayı değil, fakat aynı zamanda da karşısındakine adını sormuş olmasından dolayı: bir zamanlar istediği, küçük gece yoldaşını içinden çıkıp yanma geldiği o sanki boşlukta asılı duran adsızlıkta bırakmak değil miydi? Onu bu yüzden adsızlığa geri göndermemiş miydi? Ve şaşkınlıkla sormaya devam etti: "Ben seni yollamıştım buradan... neden gitmedin?" — "Dediğini yapıp gittim," diye geri döndü ses, şimdi artık iyice yakındaydı ve yalınlığının arkasında insanı güldüren küçük bir köylü kurnazlığının gizlendiği o bildik neşeli, biraz taşralılığı çağrıştıran erkek çocuk tonuyla, pusuya yatmışçasına bir sonraki herhangi bir soruyu beklemekteydi. Vergilius, bunun bilincine varmaksızın karşısındakinin suyuna gitti: "Ya, gittin demek... ama yine de buradasın." — "Kapının önünde beklememi yasaklamamıştın... ve şimdi de seslendin." Bu, aynı zamanda hem doğruydu, hem de doğru değildi, içinden sanki bir yalan göz kırpıyordu, sadece küçük ve çocukçaydı, fakat Vergilius'un bütün hayatına işlemiş olan o

büyük yalanın bir yankısı gibiydi, o kurnaz ve kurnaz olmaktan da öte sözde hakikatin yankısıydı, kelimelere tutunan bu hakikat, hiçbir zaman gerçek anlamdaki gerçeklikle örtüşmeyen türdendi, evet, sözde hakikatti, ah, evet, eskiden beri talim edilmişti, çocuğun ölümü atlatabileceği hayalini kurmaya başladığı zamanlardan bu yana talim edilmişti; hakikat ve yalan, seslenmek ve seslenmemek, yakınlık ve uzaklık birbirine akmıştı, eskiden beri hep yapageldikleri gibi, birbirlerinin içine akmışlardı; fakat işin en anlaşılmaz yanı, çocuğun kapının arkasında nöbet tutmuş olmasıydı, çünkü aynı zaman içersinde, yani eşzamanlı olarak, sanki bütün bir ebediyet boyunca devam etmek üzere, pencerenin altındaki sokakta, bir esrar perdesiyle sarılı korkunç şeyler cereyan etmişti, sokak sarhoşluktan yalpa vuran uğursuz ucubelerle dolmuştu; ah, evet, anlaşılması imkânsızdı, anlaşılması imkânsız olarak kalıyordu, ortada kavranılması imkânsız bir eşzamanlılık vardı, bir defa gerçekleşmiş, sırasını savmış olan bu eşzamanlılık, buna rağmen hâlâ devam edip gitmekteydi, akışı olmayan ikinci bir gerçeklikti, geçmişi ve geleceği olmayan bir gerçeklikti, ve özellikle bundan dolayı da yeni kazanılmış bir dünyeviliğe kadar sarkıyordu, neredeyse sahte adla dolanıp duran sahte bir gerçeklik gibi, bütün kaybedişlerin özünde olduğu gibi, öteki dünyaya ait her türlü kazanımlardan uzak; ve kaderin akışının böylesine esrarlılığı karşısındaki korku, ötelerde kaderi paramparça ederek yankıların çöküşüyle kaybolmuş gülüş karşısındaki korku, adsız olan ile, kendini hep bp rastlantı niteliğiyle ve her defasında daha da yanlış olarak sergilemeye mahkûm bir adı sormaya zorlanış karşısındaki korku, ah, evet, yeniden tanıyışın esrarengizliği karşısında duyulan korku, eşzamanlılık karşısında bir savunmaya dönüşüyordu, olmuş ve gerçekleşmiş olandan bir kaçışa dönüşüyordu, Şimdi'nin somutluğuna kaçışa dönüşüyordu, bedensel bir dolaysızlığa dönüşüyordu, ve sonunda Vergilius, gözlerini açmıştı; ötede, pencerenin camlarında hâlâ çekip gitmiş olan ay ışığının izleri vardı, oda gölgelerle kuşatılmıştı, ve hareketsizliği bozup başını çevirmek her ne kadar hâlâ pek akıllıca gözükmese de, orada, kapının gölgeler içindeki kenar çizgilerinin önünde — gözleri kırpıştırarak yandan bakıldığında —, narin ve neredeyse algılanması imkânsız bir şekilde çocuğun siluetinin belirginleştiği kesindi; bütün

bunlar boşlukta yüzen, tuhaf bir şekilde boşlukta yüzen, tuhaf bir şekilde hafiflemiş ve bu dünyaya ait bir şimdiki zamandı, her türlü eşzamanlılığın dışına çıkartılmıştı, geçmişin dışına çıkartılmıştı, burada ve şimdi içersinde, geleceğin dışına çıkartılmıştı, adı bulunmayan, adsız bir bu dünyaya aidiyetti: çocuk, ona buraya kadar rehberlik etmişti —, şimdi, çağrılmaksızın geri gelmiş olduğuna göre, çağrılmaksızın ve tuhaf bir yabancı adla dönmüş olduğuna göre, niyeti Vergilius'u geri götürmek miydi? Yeryüzüne ait rehberlik son bulmuştu, geleceği bulunmayan bir yeryüzüne aidiyet içersinde ise herhangi bir rehberliğe ihtiyaç yoktu, ve hâlâ bir rehberlik desteği söz konusu ise eğer, Vergilius'a bunu sağlamak artık çocuğun görevi değildi, çünkü sadece çağrılmamış yardım etkili olabilirdi ve yardımı adlandıramayan kişiye böyle bir yardım sunulamazdı. Ve çocuğun silueti gölge kapıdan çözülmeye başlayınca, Vergilius, vurgulamak istercesine, bir defa daha itiraz etti: "Ben senin yardımını istemedim... yanılıyorsun, seni ben çağırmadım..." ve daha alçak sesle ekledi, "Lysanias." Kendisine hitap edilen, itiraz karşısında ürkmeksizin arka tarafın karanlığından küçük yağ kandilinin sessiz ışık çemberine girmişti; adı söylenince, rüyanın alacakaranlığındaki erkek çocuğu yüzü aydınlık, rahat ve samimi bir gülümsemeye açıldı: "Sana yardım etmek mi? Yardım edene yardım etmek mi? Sen, yardım istediğin zaman bile aslında yardım etmektesin... yalnız bana izin ver de şarabını hazırlayayım"; ve üstünde öteberi duran masanın başına geçip işe koyulmuştu bile. Ne biliyordu çocuk yardım hakkında? Ne biliyordu bütün bir hayatın yardım edebilmeye ilişkin aczi konusunda? Ne biliyordu yardımı adlandırmayı bile beceremeyen, bu yüzden de ondan sonsuza kadar mahrum kalan zavallının dehşet içersinde ayması üzerine? Ya da, yardım etmek istemeyen yalan yere yemini ve silmenin kefaretini biliyor muydu? İstediği, her şeye rağmen yeni bir dönüşe, kader tarafından kaçınılmaz bir şekilde belirlenmiş ve esrikliğe ilişkin sahte bir dönüşe mi davet etmekti? Neredeyse dehşetin geri dönüşü gibiydi, ve Vergilius, yüksek ateşten kaynaklanan susamışlığına aldırmaksızın âni ve ürkek bir ifadeyle olumsuz cevap verdi: "Şarap olmaz, hayır, hayır, şarap olmaz!" Yine tuhaftı ve yine şaşırtıcıydı çocuğun buna cevabı; gerçi ret cevabından ötürü biraz etkilenmiş olarak, şarap

testisini indirmişti, ama sonra testiyi tekrar aldı ve onu ellerinin arasında tartarak, halinden memnun bir sükuneti yansıtan, tuhaf bir şekilde yatıştırıcı etki yaratan bir ifadeyle konuştu: “Kurban yerine geçecek yudum için geride hâlâ fazlasıyla şarap kalıyor.” Ah, evet, kurban için! Sonunda söylemişti işte, kurbandı önemli olan! Kurbanın bütünlüğünün yeniden sağlanmasıydı, bütünlüğü yansıtan simgeselliğin yeniden sağlanmasıydı; söz konusu olan, kurbanın esrikliğinin, kanın esrikliğinin, şarabın esrikliğinin yeniden aşılmasıydı; önemli olan, kendi varlığını silmek amacıyla bir dünyayı kurban etmekti, olup bitmiş ve yaratılmış olanın yaratıcı bir tutumla silinmesiydi, bu siliniş içersinde Vergilius’un, aynı zamanda hem kurban eden hem de kurban niteliğiyle, hem baba hem de çocuk kimliğiyle, aynı zamanda hem insan hem de eser olarak duaya dönüşmesi öngörülmüştü, bahanın mutlak yetişkinliğine ve çocuğun mutlak küçüklüğüne geri dönecekti, yardım isteyerek yardım edecekti, gölgelerle örülecekti ve kendisi de mutlak bir silinip gitmişlikle gölgenin örgüsüne dahil olacaktı; evet, böyle olmalıydı ki, imgeler çemberinin yeryüzündeki kapanışında, karanlığın derinliğinin son başkaldırışında, hayvansı—bitkisel Yaradılış’ın içersinde katmerli yükselerek, kan şaraptan, şarap da kandan yansısın, sonsuz uzaklıktaki sezilemez olan, yankı gibi hafif tınılarla görülebilir olan içersinde eriyebilsin; kurbanın tekrar arındırılmasıydı burada söz konusu olan, ve Vergilius, yani kendisine böyle bir şey yüklenmiş olan kişi, evet, Vergilius o bâkir eylemi burada, intikam tanrıçaları ile kirlenmiş olan odada gerçekleştirmeye kalkışsaydı, evet, eğer iğrençlikten yakasım henüz tam kurtaramamışken, burada şarabın tek bir damlasına bile dokunsaydı, o zaman şarap iğrenç bir şekilde kendisinden de iğrenç kana doğru geri dönüşürdü, kurban kirli kalırdı, ve eserin yok edilmesi anlamsız ve önemsiz bir elyazması yakma işleminden başka bir şey olmazdı; hayır, bâkir olmalıydı kurbanın verileceği yer, kurban ediş bâkir olmalıydı, kurban eden bâkir olmalıydı, bekâret, bekâretin içine kapanmalıydı, ve katıksız şarap olmalıydı bağış olarak sunulan, yükselmekte olan gündüz yıldızlarının ışıkları altındaki tuzlu akıntıya kurban edilmeliydi, sabahın erken saatlerinin kasesi sedef titremeler geçirmeliydi, evet, her şey böyle cereyan etmeliydi deniz kıyısında, şiir, titreyen alevler

tarafından kemirilmeliydi ama yine de, böyle bir girişim, hayata dair yalan yemini bir kader gibi belirlemiş olan, kelimelerin ve olayların yardımıyla oynanan o sığ güzellik oyununun rezil bir şekilde yeniden canlandırılması anlamını taşımayacak mıydı? Deniz kıyısının, sabah ufkunun ve kurban alevinin ortak düzeni, dünyanın kendini güzelliğe verir vermez kana ve cinayete gebe bırakılmış bekâretsizliği içersinde debelenip durduğu, o uyurgezerliği çağrıştıran oyun değil miydi? Bu oyun içersinde tanrıların, kendileri de aslında emirle hareket eden tanrıların emri üzerine tekrar dirilen, kaskatı ve öldürücü sahte kurban değil miydi? O şarkıya dönüştürülmüş olan sahte gerçeklik içersindeki kaçınılmaz sahte hayat, şiir sanatının o kaçınılmaz sahte gerçeklikteki ara alanı değil miydi? Hayır ve bin kere hayır, yapılması gereken, kurban vermeye ilişkin kurallara, şarapla ıslatmalara, güzelliğe ilişkin ritüellere bakılmaksızın ve bütün bunlarsız, hemen yapılmalıydı; Vergilius’un kaybedecek tek bir ânı bile yoktu, güneşin doğmasını kesinlikle beklememeliydi, hayır, şimdi yapmak zorundaydı, ve çaresizlik ifadesiyle dolu bir çabayla doğrulup oturdu: hemen dışarıya çıkmak, ateş yanan herhangi bir yere gitmek istiyordu, şiirlerini yazdığı ruloların yükünü oraya taşımak istiyordu, belki bunun için çocuk da ona yardım ederdi, ve yıldızlı gecenin herhangi bir ânında şiirin kelimeleri küle dönüşmeliydi; güneş, artık Aeneis’i görmemeliydi. Vergilius’un görevi, buydu. Gözlerini içinde elyazmalarının bulunduğu bavula dikmişti — ha, bu arada, bavula ne olmuştu? Sanki ânsızın çok enginlerdeki bir uzaklığa kaymışçasına, cüceleşip küçülmüştü, cüceleşmiş ev eşyalarının arasında cüce bir bavuldu, ve ötekilerin arasında, eskiden neredeyse yine orada bulunmasına rağmen, insan oraya erişemiyor, elini uzatamıyordu. Ve ayrıca çocuk arada durmaktaydı, bütün o büzülmüşlüğün ortalık yerinde, büzülmüş olmaksızın durmaktaydı; ellerinde doldurulmuş olan şarap kasesi vardı. Ve şimdi şöyle dedi: “Bir yudum al, sadece uykunu getirecek bir ilaç niyetine al.” Bu, beklenmedik bir şekilde sorumluluk mevkiine yükselmiş bir oğulun babası için duyabileceği kaygı ile söylenmişti, elbette biraz çocukçaydı da, evet, insanı duygulandıracak kadar çocukçaydı, çünkü sorumluluk iradesi ile sorumluluk duyma becerisi örtüşmüyordu ve bundan dolayı da birliktelikleri, küçümseyişleriyle

insana neredeyse şaka gibi gelen bir büyüklenmenin ortaya çıkmasına neden oluyordu: evet, Vergilius'a uyku getirecek bir içki sunuluyordu, sanki söz konusu olan, hem Tanrı'nın hem de insanoğlunun duyduğu yetişkinlik korkusunu bir defa daha yenmek değilmişçesine, sanki uyanıklık, Yaradılış'ı tekrar ele almak için şimdi en zorunlu ve en acele olan şey değilmişçesine! Öte yandan, küçümsemenin de haklı bir yanı var mıydı acaba? Aeneis'in, sonunda cüceleşmesine yol açan büzülme, bütün etrafa yayılan, fakat çocuğun siluetine el uzatmayan büzülme, onun büyüklenmekte haklı olduğunun bir işareti sayılamaz mıydı? Çocuğun küçümsemesi, kökenini öbür dünyada bulan, daha büyük bir küçümsemenin, kurbanın asla kabul edilemeyeceğini kanıtlayan bir küçümsemenin işareti değil miydi? Veya, bütün zamanlar için Vergilius'un bir rahip ya da baba sıfatıyla kurban verme hakkına sahip olabileceği bir mevkiye layık görülmediğinin bir işareti? O halde, çıkışı yasaklanmış, dönüşü yasaklanmış, fildişi ve hele boynuzdan yapılma büyük kapının ardında kalmaya zorlanmış olarak, rüyasının içinde hapis kalmaya mı mahkûm edilmişti? Ama, yine de, buna rağmen? Evet, buna rağmen hâlâ vardı umut, ah, evet, buna rağmen o, yani o bile, yolunu şaşırmış insan bile yeniden o bâkir inayete geri döndürülebilirdi! Çekilen onca acıya rağmen, çürümenin kefareti ödenmeden kalmıştı elbette, ancak sahte ölümün girişindeki cehennem, Vergilius'u azat etmişti, ve belki de şimdi bir yetişkine dönüşmüş olan çocuk, onun için doğru rehber olacaktı, onu, yani artık hastalıklı ve zayıf adamı inayetin büyük kapısından geçirecek olan kişi, işte bu doğru rehberdi! Ah, evet, şarap kasesi parıltılar saçan bir kadeh gibi çocuk tarafından havaya kaldırılmıştı, ve Vergilius, elini o kaseye uzattı. Fakat o daha parıldayan nesneyi yakalayamadan çocuğun siluetini saran bütün yetişkinlik uçup gitmişti; ya etraftaki büzülüp kalmışlık yeniden eski büyük boyutlara geri dönmüştü ya da — bunu tam olarak tespit edebilmek mümkün değildi — şimdi de çocuk cücelik boyutlarında küçülmüştü: o halde, çocuğun siluetinin yetişkinliğe açılmasına gerçekte izin verilmeyecek miydi? Bu siluet, gerçekten de cüceliğin tehdidi ile mi karşı karşıyaydı? Yardımsız, rehbersiz ve yalnız bırakılmıştı Vergilius, karar verme yükümlülüğünü sonuna kadar tek başına taşısın diye, ve

bu durumda içkiyi kabul edemezdi: “Uyumaya yardımcı olacak bir içki mi? Hayır... Ben yeterince uyudum zaten, fazlasıyla hem de; şimdi gitme zamanı, kalkma zamanı...” Yine zahmetli ve yeryüzüne ait bir evre gelip çatmıştı; çocuk, tekrar büyümek istemiyordu, ona herhangi bir yardımda bulunmak istemiyordu, gerek ayağa kalkışında gerekse kurban verişinde destek olmak istemiyordu, aslında hiçbir konuda destek olmak istemiyordu — ey hayal kırıklığı, ey korku, ey yardım için yalvarış! Fakat sonuç, yalnızca kendini yastıklara geri bırakış olabildi, her şey, sadece hayal kırıklığı içersinde, yorgun, nefesi kesilmiş ve sessiz bir fısıltıya dönüşebildi: “Uyumak yok artık.” Fakat şimdi, bir yardım gibi, üçüncü defadır şaşırtıcı bir cevap geldi: “Kimse senin kadar uyanık kalmadı, babacığım; şimdi dinlen artık. Senin için uygun olan, dinlenmektir, babacığım; artık uyanık kalma.” Gözkapakları, baba hitabıyla birlikte sessizce kapanmıştı; bir armağan gibiydi bu hitap, sanki kendi kendini inkar edişinin lütuf sayılması gereken bir ücretiydi, bir uyanıklık karşılığında sunulmuş özel bir lütuftu; geçerlik kazanmış bir uyanıklık; ancak şimdi, yani tetikte bekleyiş durumu artık koşulsuz bir pişmanlık duymaya hazır olma durumuna dönüştükten sonra, geçmişe ve geleceğe uyanık bir şekilde hizmet edişin özgür bir kadere boyun eğişin hiç olmamışlığına dönüşmesinden, şimdiye geçit vermeye dönüşmesinden sonra geçerlik kazanmış bir uyanıklık; bu, sürekli yeniden başlayışın karşılığı olan özel bir lütuftu, bir kefaret gibi sonsuz, her türlü doğumdan önceki ve her türlü eylemin ötesindeki özel karşılıktı. Çünkü kurban ve bağışlanma bir bütündür, bunlar birbirini izlemez, fakat birbirinden doğar, ve her kim ki, artık kendisi de bir kurbana dönüşmüş olarak, kurban vermeyi sağlayan mevkiinin takdisine mazhar olsun diye, yüce ve sonsuz babalar zincirindeki yerini alabilsin diye, gölgelerin uçurumuna inmeye layık görülmüştür, ancak o kişi baba diye anılmanın saygınlığına sahiptir; bu zincir, başlangıcın yüce girilmezliğine uzanır ve orada, etrafı gölgelerle sarılı olarak tahtında oturan ataların atasının elinden, sönüp gitmenin gücüyle, sonsuz yeniden başlayışın sürekli gücüne, insanoğlunun sonsuz varlığına nail olur; takdis edendir ataların atası, katılıp kalmanın ötesindeki şehirler kurucusudur, yasayı kaldırmış olan isim koyucudur, her türlü başlangıcın ve her türlü sonun

dışındadır, doğumun dışındadır, akışın sonsuza kadar dışındadır. Vergilius gerçekten seçilmiş miydi o yüce yüzün önüne çıkmak için? Bir erkek çocuğu, bu çocuk, o büyük kapının sürgüsünü açabilir miydi? Sanki aynı şeymişçesine, kendine ait kuşkusu çok tuhaf bir şekilde çocuğun misyonuna ilişkin kuşkuyla bağlantılı oluvermişti, bu, tuhaf bir şekilde zamanın bağlarından kurtulmuş olan bir kuşkuydu, ve bir soruydu aslında Vergilius'un tekrar o yüzdeki genç hatları araştıran bakışları, bir soruydu rica edici jest karşısında kaseyi kabul edip içmesi: "Kimsin sen?" diye sordu yeniden, kaseyi bıraktıktan sonra, ve sorunun gerek içinde oluşmasında gerekse dışarıya yöneltilişindeki ısrarcı tutum yüzünden tekrar hayrete kapıldı: "Kimsin sen? Seninle daha önce karşılaşmıştım... aradan uzun zaman geçti." — "Sen, bana bildiğin adı tak," diye cevap verdi çocuk. Şaşırıp kalmış olan Vergilius düşündü, ve sadece çocuğun kendini Lysanias diye adlandırmış olduğunu biliyordu, evet, neredeyse bir tek bu kalmıştı bildiği, ve bir bulanıklıktır sardı zihnini; bulandı, bulandı, o adı bulamadı, hiçbir ad bulamadı, bir zamanlar annesinin kendisini hangi adla çağırdığını bile bulamadı. Ve buna rağmen sanki annesi onu ilk defa şimdi çağırıyor gibiydi, sanki onu özellikle bu silinip giden bulunamazlığın içersinden çağırmaktaydı, sanki ona, yurdu analığın ve analığa ait ne varsa hepsinin içinde olan bir adsızlık durumuna girsin diye seslenmekteydi. Ah, evet, adsızdır anneye göre çocuk, ve anne sürekli olarak çocuğu addan korumak için çaba harcar, sadece uğursuzluk getiren, rastlantı sonucu olan yanlış addan değil, fakat, hatta belki de daha fazla olmak üzere, rastlantıların dışında kalan, sonsuz atalar galerisine kaldırılmış doğru addan da korumaya çalışır, çünkü sadece bu ad, evet, sadece kendisi de adsız olarak, bütün özlerin köklerinin bulunduğu alanda babalığın kutsal takdisine mazhar olmak üzere aşağılara inmiş olanca saklanan bu ad kurbana dahildir ve kurbanı da kendi içine alır: oysa doğumun yaratma uğruna verdiği kurbana, yani kendisine yargılı olan ana, yeniden doğuşun kurbanı karşısında korku duyar, doğurmuş olduğu çocuk adına korkar, bir defa daha gerçekleşen Yaradılış adına korkar, bir adın o yaklaşılamaz, uçurum gibi hakikat ışığı içersinde sezgiyle algılanabilecek aşılamamış olan karşısında, aşılamaz olan karşısında korkuya kapılır, adın çatısı altındaki

yeniden doğuştan bâkir olmayan bir şeyle karşılaşmışçasına ürker, ve çocuğun adsızlıkta kalmasını yeğler. Adsız olacaktır onun varlığı, annenin çağırdığı yerde adsız olacaktır, ve böyle bir ön-uyanışın titremeleriyle sarsılarak, adsız bir kucaklayışın içersinde rahat bir nefes alarak, şöyle dedi Vergilius: “Benim bildiğim ad yok.” — “Sen, babacığım, sen onların hepsini biliyorsun, her şeye sen ad verdin; onlar, senin şiirinin içinde.” Adlar ve yine adlar, insanların adlan, tarlaların ve çayırların adlan, manzaraların adlan, şehirlerin ve bütün yaratılmışların adlan, vatan adlan, zor durumlardaki tesellilerin adları, nesnelerin adları, nesnelerle birlikte yaratılmış, tanrılardan önce yaratılmış, sözün kutsallığı ile birlikte hep yeni bir dirilişi yaşayan adlar, gerçek anlamda uyanık kalan tarafından, uyandıran ve ilahi kurucu sıfatını taşıyan tarafından hep yeniden diriltilen adlar! Böyle bir saygınlığı şair asla tekeli altına almak hakkına sahip değildir, dahası, şiir sanatının en son ve en asli görevi her şeyin adını saklayıp korumak olsa bile, yine dahası, en büyük ânlarının doruklarındayken, dilin derinlerdeki ışıklarının altında nesnelere ait el değmemiş ve bakir kelimelerin boşlukta yüzercesine hareket ettikleri, adların bekâretinin nesneler dünyasının zemininde dinlendiği o asla katılıp kalmayan yanına bakmayı başarsa bile, şiir sanatı, şiirde Yaradılış’ı kelime içersinde ikiye katlayabilir, fakat ikiye katlanmış olanı yeniden bir bütünde birleştirmeyi başaramaz, bunu yapamaz, çünkü görünüşteki dönüşüm, çünkü sezgi, çünkü güzellik, çünkü onu şiir sanatı olarak belirleyen ve şiir sanatı haline getiren bütün bu şeyler, kendilerine yalnızca dünyanın ikiye katlanmışlığında yer bulurlar, dilin dünyası ile nesnelerin dünyası ayrılmış olarak kalır, sözün yurdu ikilidir, insanoğlunun yurdu ikilidir, öze ait olanın uçurumu ikilidir, ama bunun yanı sıra, varoluşun bekâreti de ikilidir ve böylece bekâretten yoksunluğa doğru da ikiye katlanmıştır, bu bekâretten yoksunluk, tıpkı doğumsuz bir yeniden doğuş gibi bütün sezgilerin ve güzelliğin içine işler ve dünyanın parçalanmasının tohumlarını içinde taşır, bu, varoluşun anneye korku salan ilk bekâretten yoksunluğudur; şiir sanatının kabuğu, bekâretten yoksundur, ve şiir sanatı hiçbir zaman bir kuruluş eylemine dönüşmez, asla sezgi temelindeki oyunundan aymaz, şiir, hiçbir zaman duaya dönüşmez, kurbanın geçerliğine sahip hakikat duasına

dönüşmez; bu dua, her şeyin gerçek adının öylesine içine sinmiştir ki, kurbanlık sözün kuşatmasındaki duacı için dünyanın ikiye katlanış çemberi tekrar kapanır, onun için ve yalnızca onun için nesne ile söz tekrar bir bütünde birleşir —, ah, evet, duanın bekâreti, şiir sanatı için erişilmez olan, fakat ah, öte yandan kendi kurban edildiği, kendi aşılabildiği ve yok edilebildiği ölçüde onun tarafından erişilebilen bekâret. Ve tekrardan bir soluk, bir çığlık halinde Vergilius'un ağzından fışkırdı: "Aeneis'i yakın!" — "Babacığım!" Bu sesleniştten yankılanan derin korkuyu Vergilius, haklı olarak, isteğine yönelik bir ret diye algıladı; keyifsiz bir ifadeyle cevap verdi: "Baba deme bana; nöbet tutan, Augustus, Roma'yı o bekliyor, ona baba de, bana değil... bana değil... çünkü şair, bir nöbetçi değildir." — "Roma, sensin." — "Bunu her erkek çocuğu hayal eder, belki ben de bir zamanlar böyle hayal etmişimdir... ama ben sadece adları kullandım, Romalı adlarını." Çocuk sustu; fakat sonra beklenmedik bir şey yaptı: bir köylü çocuğuna has biraz savruk bir beceriklilikle, sönmüş mum artıklarından birini, şamdanın dallarından birinden yukarıya doğru tırmanan karaağaç dallarından biriymişçesine kopardı ve onu yağ kandilinin küçük aleviyle yaktı —, neydi yapmak istediği? Çocuk, daha bir açıklama bulunamadan mum artığını akan balmumu damlalarının yardımıyla bir tabağa dikmişti, ve şimdi bavulun önünde diz çöktü: "İstiyor musun şiiri? Onu sana vereceğim..." Orada diz çöken, çocuk Vergilius değil miydi? Ya da küçük kardeşi Flaccus? Çoğu zaman böyle birlikte yere diz çökerlerdi, bazen bahçede karaağacın altında, bazen bir oyuncak kutusunun önünde —, kimdi bu çocuk? Bavulun kayışları sert bir şekilde geriye fırladı, deri kapak kısık ve yumuşak bir hava kaçırma sesiyle açıldı, kâğıt ve deri kokusu karışımı bir nefes bulutu, çok gerilerde kalmış, hafiften cızırtılı bir kalem ucu gürültüsünden oluşma bir nefes bulutu solgun bir âşinalıkla açılmış olan bavulun içinden yükseldi, elyazısı sayfaların tertemiz düzenlenmiş ruloları gözüktü, birbiri ardına rulolar, birbiri ardına şarkılar tertemiz ve düzgün bir şekilde birbirine eklenmişti, gözler, önüne serilen, emeğin o baştan çıkarıcı ve yatıştırıcı manzarasıydı. Çocuk dikkatle parçalardan birkaçını çıkardı ve yatağın üstüne koydu: "Oku bunları," diye rica etti ve Vergilius'a daha iyi ışık sağlamak için, içinde mumun bulunduğu tabağı yakınına

çekti. Vergilius, gerçekten babaevinde değil miydi? Küçük kardeşi değil miydi bu çocuk? Madem Flaccus yaşıyordu, o halde anne neden artık hayatta değildi? Küçük kardeşin arkasından neden anne de kendini aşağılanmış hissederek ölüme gitmek zorunda kalmıştı? O zaman, dışarıda Mantua'nın yumuşacık tarlaları Alp dağlan ile süslenmiş olarak uzanırken ve ağır tempolu sonbahar yağmuru akşamın karanlığına inerken, gölgelerin sardığı odadaki masanın üstünde parıldayan, aynı mum değil miydi? Şimdi okuması isteniyordu —, ah, okumak! Hâlâ mümkün müydü bu? Vergilius, bunu yapabilecek halde miydi? Duraklayarak, neredeyse ürkek bir ifadeyle rulolardan birini açtı, duraklayarak, neredeyse ürkek bir ifadeyle kâğıdın açılmış olan sonunu düzeltti, çekingen bir tavırla kâğıda dokundu, daha da çekingen bir tavırla kurumuş yazılarda gezindi, dokunulmaması gereken bir kurbanlık karşısında sergilenen bütün çekingenlikle, parmaklarını yazıların üstünden kaydırdı, ama bu, neredeyse vicdan azabıydı, çünkü bir tekrar tanıma gibiydi, zanaatın ve bir zamanlarki zanaat tutkusunun tekrar tanınmasıydı, fakat bunun da ötesinde büyük, artık itiraf edilebilmesi imkânsız bir tekrar tanımaydı, elini tekrar her hatırlamanın ve her unutuşun arkasına, artık öğrenmenin ve uygulamanın bulunmadığı, yalnızca planlamanın, umudun ve isteğin söz konusu olduğu yere uzatıyordu; okuyan, gözleri değildi Vergilius'un, sadece parmak uçlarıydı, harfsiz, kelimesiz olarak kelimesiz bir dili okumaktaydılar, kelimelerle yazılmış şiirin arkasındaki dilsiz şiiri okuyorlardı, ve Vergilius'un okuduğu, artık satırlardan oluşmuyordu, fakat sonsuz denilecek kadar çok yönleri bulunan, sonsuz büyüklükte bir mekândı, bu mekânda cümleler birbirlerini izlemiyorlar, fakat sonsuz bir kesişmeyle birbirlerini örtüyorlardı ve artık birer cümle değil, ama dile getirilemezliğin katedralleriydiler, hayatın katedraliydi, dünyanın Yaradılış katedraliydi, önceden bilinen içersinde şekillendirilmişti: dile getirilemeyeni okumaktaydı Vergilius, dile getirilemeyen manzarayı ve dile getirilemeyen olup bitenleri okumaktaydı, kaderin Yaradılışdışı dünyasını okuyordu, bu dünyanın içine Yaradılış'ın dünyası bir rastlantı gibi yerleştirilmişti, ve Vergilius'un tekrar yaratmak istediği, yaratmak zorunda kalmış olduğu Yaradılış'ın dünyasının şimdi burada, kendini gösterdiği ve söylem şeklini aldığı

her yerde, cümle dalgalarının ve cümle çemberlerinin kesiştikleri bütün noktalarda ikilik ve kurban verilen kan, kendini savaşçı bir tavırla gösteriyordu, ölü insanlar tarafından sürdürülen cansız, katılıp kalmış savaş kendini gösteriyordu, tanrısallığını kaybetmişin içersinde tanrıların çarpışması kendini gösteriyordu, adsızlık içersinde sürüp giden adsız cinayet kendini gösteriyordu, bütün bunlar, birer addan başka bir şey olmayan şemalar tarafından gerçekleştirilmekteydi, tanrıları boyunduruğu altında tutan kader tarafından gerçekleştirilmekteydi, dil içersinde, dil aracılığıyla, en sonsuz olan dilin emriyle, tanrıların egemenliğindeki dile getirilemezliği içersinde kaderin sonsuza kadar kendini gösterdiği ve kararlarını verdiği o en sonsuz olan dilin emriyle gerçekleştirilmekteydi. Vergilius'un tüyleri ürpermişti. Ve gözleriyle okumamış olmasına rağmen, bakışlarını artık daha fazla okumak istemeyen biri gibi kâğıttan ayırdı: "Dil yok edilmeli, adlar yok edilmeli, yeniden iyilik olabilsin diye," fısıltı halinde çıkmıştı dudaklarından, "annem böyle istemişti... kadersiz bir inayet, ve dil olmaksızın..." — "Tanrılar armağan etmişlerdi sana adları, ve sen onları geri verdin... oku şiiri, adları oku, oku onları..." Burada Vergilius, talebin ısrarlılığı karşısında elinde olmaksızın neredeyse gülmek zorunda kaldı; evet, neyin söz konusu olduğunu çocuğun kavramaması, belki de kavramasına izin verilmemesi, eğlenceli gelmişti: "Okumak mı? Acaba bu da uyku ilacının bir parçası mı, ne dersin, küçük sâki?... hayır, vaktimiz yok; çıkalım artık, gel ve yardım et bana..." Ama çocuk — ve bu tutum da tuhaf bir şekilde doğruydu aslında — ona yardım etmek için kılını bile kıpırdatmadı, ve kıpırdatmadığı için de öyle bir şey yapma hakkına hiç sahip bulunmadığı çok açık ve seçik anlaşıldı: zaman durmuş olabilirdi, çember kapanmış olabilirdi ve alevleniş, sönüş ile bir bütün oluşturabilirdi, çocuğun ana şefkatiyle sanlı boyun eğişi kadere boyun eğişten ayrılamayabilirdi, tamamlanmış ne varsa, hepsi ebediyen planlama olarak kalabilirdi, evet, hatta ve hatta kendisi, yani Vergilius, konuşmayı hiçbir zaman öğrenmemiş olabilirdi, ne olursa olsun, rehberlik ve yardım çemberin ilk evresinin ötesine geçemiyordu; çocuğun sesi, gerçi hâlâ cevap verebilen bir yankıya dönüşmüştü, fakat sadece < yankı olduğu için artık hiçbir şeyi

kavrayamıyordu, kaynağını bir ön-uyanışta bulan bir ön-yankıydı, ve anlatılabilmesi imkânsız bir şekilde beklenmiş olan son büyük sönüş için önden aydınlatan bir aynaydı, sözsüzlükte söz olacak olan bir sesin ön-müjdesiydi, henüz—söylenmemiş—olanı artık—söylenmeyen ile bütün dil mekânlarının uçurumundaki dile getirilemez olanın zemininde birleştiriyordu. Öğrenilemez nitelikteydi dil, okunamazdı ve dinlenemezdi. “Kaldır şu ruloları,” diye emretti Vergilius, ve bu defa oğlan, pek isteyerek olmasa da, daha çok çocukça bir hayal kırıklığını yansıtan, inatçı bir ifadeyle boyun eğdi, ama bu arada küçük bir hileye de başvurdu ve elyazmalarını bavula kaldıracak yerde masanın üstüne koydu. Bunun da biraz eğlenceli bir yanı vardı. Ve Vergilius bir defa daha, sanki bu son defa imişçesine, oğlanın yüz hatlarını incelediğinde, o yüzdeki hâlâ beklentilerle dolu olmalarına rağmen şimdi gölgelenmiş aydınlık gözlere baktığında, bu âşinâ yüz ânsızın tuhaf bir şekilde yabancılaşmıştı, ve hafiften bir pes edişle, aynı zamanda da veda edercesine, adı tekrar söyledi: “Lysanias.” Sabırsızlık yoktu söyleyişte. Masanın üstündeki mum ışığı, sanki bir örümcek ağından gelen çıtırtılarla, titreyerek yanmaktaydı, öteki dünyaya ait, geleceğe ait, yıldızların altında bekleyen parlak bir gök gürültüsünün yansıma ışığı ve ön-yansımasıydı; gök gürültüsü ise kurbanı bekliyordu, sönüşün alevini bekliyordu, fakat burada, duvardaki fıskiyenin damlaları bir gölge gibi hafif mırıldanmaktaydı. Ve yarı masanın üzerine eğilmiş, yarı ayakta duran, ve böylece de yarı okuyan, yarı ezberindekileri dile getiren çocuk, önce çekingen bir ifadeyle, sonra sesini yükselterek, küçük yumruğu ile masanın üstünde tempo tutarak mısraları, Romalı adların mısralarını söylemeye başladı — son bir baştan çıkartma girişimi olabilir miydi? ve mısralar gecenin içine, su damlalarından yankılanan gece mırıltılarının arasına karıştı:

“Çevresindeki her şey baştan çıkartmaktaydı ruhu ve bakışları,

Geçmişin ağırlığını taşıyordu bölge, ve tarihöncesinde olup bitenlerden gebe kalmıştı.

Ve işte böylece dinliyordu Aeneas kendilerini dilsiz anlatan efsaneleri,

Dinliyordu ilk Roma kalesinin kurucusu Prens Euander’in sözlerini.

Faun’lar ve Nympha’lar — böyle diyordu anlatan — sakinleriydiler bu toprakların,

Ve elbette onların yanı sıra bir orman insanı türü de vardı, ağaçların damarlarından yaratılma

Rastlantılara bağlı, ormanın yemişleriyle ve avcılıkla beslenirlerdi,

Budaklıydılar meşe ağaçlan gibi, vahşi bir soydular, ne toprağı işlemekten haberleri vardı

Ne de bunun için gerekli emekten, bilmezlerdi ehlileştirmeyi boğayı,

Ehlileşememişlerdi kendileri de. Onların, bu vahşilerin yanına geldi Saturnus sığınmaya,

Topraklarının kucağına, ve Latium diye adlandırdı o bölgeyi, sakladığı

İçin onu, göğü, dünyaları ve iktidarını zorla elinden almış olan Zeus’un

Öfkesinden. Ve onun, yani Saturnus’un eliyle kavuştular oralarda

Başıboş yaşayanlar bir düzene, ahlak nedir öğrendiler ve yerleştiler toprağa,

Huzur buldular tanrıların lütfuyla Altın Çağ’da ve altın bir barışta.

Ama huzur bulamadı zaman. Bir yozlaşmadır karıştı akışına, yerleşenler

Aşağılık zevklerin, açgözlülüğün, yükselme hırsının ve savaşların tiryakileri oldular,

Geçti Saturnus’un topraklan yabancı fatihlerin ellerine,

Latince adlar Ausonca, ardından da Sicani dilinde söylenir oldu,

Albula nehri bile unutturdu adını, anılmaya başlandı

Tiber diye Yeni ve yabancı efendilerin arasından, sertliği ve gücüyle

Sivrilen Thybris'in adının şerefine.

Oysa ben, Euander, Carmentis adlı Nympha'nın oğlu,

En son giden peşlerinden, zavallı bir sürgündüm sadece,

Ta ki kaderin gücü tekrar lehime dönene ve beni sürükleyene kadar

En uzak sahillerden buraya önüne geçilmez bir güçle.

Yine aynı güç zorladı arayanı bu ülkeye yerleşmeye,

Apollon'a boyun eğen annesinin emri gereğince.

İşte bunları anlattı Euander, ve misafiri ile sohbet içersinde,

Gösterdi ona Carmentis'in adına yapılan büyük kapıyı ve sunak yerini,

O anne Nympha ki, bugün hâlâ hatırlanmaktaydı Romalılarca,

O Nympha ki, ilk kahini olmuştu Aeneas soyunun görkeminin ve

Palatin'in büyüklüğünün. Sonra ilerlediler birlikte güçlü koruya doğru,

Romulus'un kendi sığınağı olarak kutsadığı o güçlü koruya,

Kurtların tepesi anlamındaki Lupercal olarak bilinirdi burası,

Kayaların taş serinliğindeki gölgelerinde dinlenirdi,

Arcadia geleneklerine göre Lycea'lı Tanrı Pan'a atfen isimlendirilmişti;

Daha sonra o tüyler ürpertici ormanı gösterdi Euander, Argiletum'du adı,

Çünkü bir zamanlarki konuğu Argus, orada öldürülmüştü;

Oradan Tarpeja kayalıklarına, Kapitol tepesine uzandı yolları,

Bir zamanlar altın parıltıları saçarken orası, şimdi dikenli çalılarla kaplıydı.

Köylüler ne zaman buradan geçse — böyle anlatıyordu Euander saygıyla karışık bir korku kaplardı içlerini.

Ancak korkudan titreyerek bakabilirlerdi ormana ve kayalıklara;

Çünkü yapraklı zirvelerde, oradaki koruda, bir Tanrı yaşamaktaydı,

Bilinmeyendi ve hep bilinmeden kalıyordu, onu gördüklerinde, koskoca

Yakalığı ile gökyüzünü karartıp fırtınalar kopartırken,

Jüpiter'in kendisini gördüklerini sanırlardı Arcadialılar.

Ve bak, şurada, biraz ötede gördüğün yıkılmış duvarlar

İki şehre ve saygın kişilerin anıtlarına aittir;

Kalelerden birini Janus, ötekini de Saturnus yaptırmıştı,

Zaten oradan gelir Janiculum ve Saturnia adları.

Böyle sohbet ederek vardılar sonunda

Euander'in sadelik içersindeki mekânına ve gördüler

Böğürmekte olan dağınık sürüleri, o mekân ki,

Bugün onun yerinde Roma Forumu ve Carina'ların ihtişamı bulunmakta.

Bu eşik var ya — böyle dedi Euander girerken içeri —, muzaffer

Herakles de adımını buradan atmıştı içeri; ve bu kral evinin sakinleri

Karşılamışlardı onu, ve sen, ey konuğum sen de şimdi

Gönül indir de tıpkı o Tanrı gibi, ne aşırı yücelt gösterişi

Ne de küçük gör yoksulların çevresini. –

Böyle konuştu, ve yüce mekânın çatısı altında

Eşlik etti büyük Aeneas'a, döşeğine kadar,

O döşek ki, yapraklarla doldurulmuştu ve Lydialı

Dişi ayının postuyla örtülüydü.

Gece yükseldi ve kucakladı kahverengi kanatlarıyla yeryüzünü."

Gece yükseldi, gece yükseldi... okuyan ses hafiflemiş, hafiflemişti, ve sonra tamamen sustu. Ama dizeler, okunarak canlandırılabilirliklerini devam ettiriyorlar mıydı? Bu özelliklerini sesin dışında da devam ettiriyorlar mıydı? Ya da onlarda mı bütünüyle kaybolup gitmişlerdi o sözde uykuyu rahatsız etmemek için? Belki de Vergilius gerçekten uykuya dalmıştı ve o arada çocuğun uzaklaştığını bile fark etmemişti: gözleri kapalı, herhangi bir kesinliğe ihtiyaç duymak uygun düşmezmiş gibi bekliyordu, Aeneas gibi, kulak kabartmış olan bir misafirdi, sesin bir defa daha yükselmesini bekliyordu, fakat ses dilsiz kaldı. Ne var ki bu durum, son dizelerin kulakta yankılanmayı sürdürmelerini engellemedi, yankılanmayı sürdürdüler, ve bu arada gittikçe artan ölçüde değiştiler, değiştiler, veya daha doğrusu, neredeyse somut bir imge denilebilecek bir şeyin yoğunluğuna eriştiler, fakat bu, hakiki imgeselliğin dışında kalan bir imgeydi, tıpkı pencerenin ay ışığı tarafından aydınlatılan kısmının gerçi kapalı gözkapaklarının arkasında hâlâ bir imge olarak tutunması, ama biçim ve ışık açısından artık neredeyse sesin yankılarına dönüşmesi gibi; kulakta devam eden bir yankılanma, gözlerde devam eden bir imge vardı, ikisi de duyusallıkdışı bir duyusallığa sahipti, ve bunlar birbirlerinin dokusuna işleyerek bütün görülebilirliklerin ve duyulabilirliklerin ötesinde kalan, sadece hissedilebilirlik içersinde kavranabilen bir bütün oluşturmuşlardı; çocuğun sesi ve gülümsemesi ise, bu bütüne tuhaf bir aidiyetle, yine tuhaf bir başka bütünlük oluşturup bundan böyle hep korunmak amacıyla ilkinin dokusuna girmişti. Yoksa Saturnus, ödünç vermiş olduğu adları geri mi almak istiyordu? Dizelerin âlemi, yeryüzü âlemi, ruhun âlemi adsız kalmıştı, ve Vergilius, gözleri kapalı ve Saturnus'un mutluluk tarlalarına yapışmış olarak bu duyusallıkdışı-duyusal olayı

gerçekleşişinin arkasından hissettiği ölçüde, onun izini sürdüğü ölçüde ve duygu bağlamında onun ne kadar derinlerine inerse, o derinliklerde izini ne kadar sürerse, dahası, onun tam bir gerçekliğe dönüşmesini ne kadar arzu ederse, şiir okuyan çocuğun geri dönmesini ne kadar özlerse, aynı zamanda bütün bunların kaybolup gitmesini de o kadar istemekteydi, çünkü oğlandan kaynaklanmış olan o acılardan kurtarıcı baştan çıkarış, Vergilius'u yalnızca esir almakla kalmamış, yalnızca nihai olana ilişkin bir ön-haber ve ön-yankının ezgilerine sarmamış, fakat son ve kesin sese uzanan yolu da ona kapatmıştı; tahmin edilebilir olana açılan kapıyı yalnızca açmakla kalmamış, aynı zamanda taşlarla örmüştü. Daha önce duyduğu o büyük konuşurcasına fısıldayan, yumuşacık gök gürültüleriyle yankılanan, iyi niyetli bir buyruğu andıran, uzaklığın yakınlığına sahip, sezgi yoluyla algılanabilmesi imkânsız ve gücü her yere erişen ses, evet, Vergilius'un duymaksızın duyduğu bu ses de o kapının arkasında gizli değil miydi? Sesin o gizli doğum mezarı, başlangıcın mezarı, doğuran sonun pınarbaşı, dünyevi niteliğini hâlâ korusa da, her türlü dünyeviliğin altında ve derinliklerindedir, seslerin toplantı mekânı, görülebilir ve duyulabilir ne varsa hepsinin altında ve derinliklerindedir; bu mekân, seslerin kaynaklandıkları ve sonra tekrar geri döndükleri ne varsa hepsini içinde barındırır; orası, bu seslerin artık duyulamazlıklarının mekânıdır, en duyulamaz olan bağlantılarının ve ortak tınılarının mekânıdır, hepsinin birlikte tınılara dönüşmesidir ve bundan ötürü herhalde doğrudan sesin kendisidir, öteki bütün sesleri içinde toplayan, sadece kendini dışarıda bırakan en güçlü ve biricik sestir. Bütün hayatı kapsamak ve buna rağmen her türlü hayatın dışında olmak —, bu muydu ölümün sesi, bu muydu gerçekten? Bu muydu, ya da gizli olan, ondan daha mı büyüktü? Vergilius, duyulamaz olana kulak kabarttı, bütün gücüyle ve iradesinin muktedir olduğu bütün içtenlikle kulak kabarttı, ama ne var ki, suskunluğun denizlerinin üzerinde, ilk sesin örtülü manzaralarının üzerinde, ilk-başlangıçta ve ilk-sonda verilmiş bir nefes gibi, ilk-bilmenin suskun tınılar âleminde sadece boşlukta dolanan, havaya bırakılmış bir nefes vardı, unutulmuşluğun kuşatması altındaydı, unutulmuşu kuşatma altına almıştı, çiğ damlalarının en kırılganıydı, saydamlığın renksiz tınılarla sese kavuşmuş çayırlarından

yükselmekteydi, o saydamlığın dilsiz tınılarla yankılanan tarlalarından yükselmekteydi; oğlanın sesi; artık sadece o vardı, sadece oydu her şeyi gözler önüne seren, ama bu arada elbette kendi kendisini tekrar örterek, dünyevi bir artçı yankıydı, artık söz değildi, artık dize değildi, artık renk ve renksizlik değildi, artık saydamlık değildi, artık sadece bir gülümsemeydi, bir zamanların resmiydi, bir gülümsemenin resmiydi. Adlar? Dizeler? Bir şiir miydi eskiden, Aeneis mıydı bir zamanlar? Kaybolup gitmeye yüz tutmuşken, adın çatısı altında bir defa daha yanıp söndü — Aeneas? —, sanki bunun içersinde sonsuza kadar kaybolup gitmiş olan o büyük ve iyi niyetli buyruğun sezgisi vardı önceleri, ama artık hiçbir şey bulunamıyordu: yaşanmış ne varsa, yaratılmış ne varsa, bütün içerdikleri ile birlikte varlığın o geniş mi geniş iç içeliği, evet, hepsi, ama hepsi silinip gitmekteydi, hepsi silinmişti, Vergilius, arayan hafızasında yılları, günleri ve zamanlan bulamıyordu, bilmiş ve tanımış olduğu hiçbir şeyi bulamıyordu, hatıralarına kulak kabartıyordu ve bu kulak kabartış sadece billur bir kargaşayı algılıyordu; bu billur kargaşa, hâlâ dünyevi olmasına rağmen, kendini dünyevi zamandan koparmıştı, dünyevi hatırlayışın ötesine geçmişti, zamana ait olmayanın içinden gövermiş, zamana ait olmayan içersinde serpilip gelişmiş, billuri ve ateşli şarkılar söyleyen bir şekiller kargaşasıydı, Vergilius'un hafızası Aeneis'in peşinden koştukça destan da, tek tek şarkılarına ayrılarak, camın tınılar çıkartan örgüsü içersinde daha bir hızlı ve daha bir iz bırakmaksızın erimekteydi: bu, şiirin kaynağına yönelik bir sılaya dönüş müydü? İçerik açısından hatırlanabilir olan, geçip gitmekteydi; şiirde şarkılara dökülmüş her şey, deniz yolculuğu ve güneşin sahilleri, silah sesleri, tanrılardan yoksunluklar, yıldız yörüngelerinin gelgitleri, bunlar ve çok daha fazlası, kâğıtlara dökülmüş ve dökülmemiş olanlar, hepsi yapraklar misali dökülmekteydi, sıyrılıp atılmaktaydı, şiir, onları yararsız bir giysi gibi sırtından çıkartıp atmıştı ve ön-doğmuşluğunun kılıfsız çıplaklığına geri dönüyordu, bütün şiir sanatının kaynaklandığı, tınılarla yankılanan görünmezliğe geri dönüyordu, tekrardan saf biçim tarafından kabul ediliyordu, onun içersinde kendi kendisinin bir yankısı gibi, kristal mahfazası içersinde kendi tınılarına dönüşen ruh gibi kendi kendini buluyordu. Fazlalık olan, fırlatılıp

atılmıştı ve buna rağmen silinmez bir biçim içersinde muhafaza edilmiş, dayanıklılık kazanmıştı; bu biçim hiçbir unutmaya izin vermiyor ve dahası en geçici nitelik taşıyana bile sonsuzluk niteliğini bağışlıyordu. Şiir ve dil, artık yoktu, fakat bunların ortak ruhları varlığını devam ettiriyordu, kendi kristal aynasında varlık sahibiydi, insanoğlunun ruhu hatıralardan mahrumiyetin en derin noktasında ölmeye yatmıştı, fakat ruhunun dili yaşıyordu ve biçiminin şarkılarla örülü berraklığında varlık sahibiydi; ruh ve dil, birbirlerinden ayrılmış, fakat yine de birbirlerinin örgüsü içersinde ve birbirlerini yansıtır vaziyette —, onlar, bu ayna yansıması ışığını bütün yola çıkışların ve bütün dönüşlerin kaynağı olan o yaklaşılması imkânsız uçurumdan almıyorlar mıydı? Her biri kendi içersine kapalı olarak, birlikte o sıla sesinin içinde kapalı değiller miydi? O ses ki, her sınırı hep yeniden parçalar, çünkü sesini bütün sınırların ötesine kadar yankılandırarak hedefi, cesaretlendirmeyi, desteği, teselliyi müjdeler! Ah, evet, geçmiş zamanların oluş ve geçip gidiş içersindeki sesi, bir zamanlar korumak amacıyla sararak ve dünyayı sergileyerek yankılanmış olan, yumuşacık bir beşik sesi, beşik gecesinin yıldızlarla örülü sesi, yumuşak, şarkısı birlikte söylenmiş bütünlük! “Ben yalnızım,” dedi Vergilius, “kimse benim için ölmedi, kimse benimle birlikte ölmüyor; yardım bekledim, yardım için çaba harcadım, onun için yalvardım, ve bana yardım edilmedi.” — “Daha edilmedi ve aynı zamanda da edildi bile,” diye geldi cevap, rüya gibi kendi göğsünden öylesine kısık sesle gelmişti ki, oğlanın sesi olduğu artık hemen hiç söylenemezdi, aslında daha çok gecenin ve bütün gecelerin sesiydi, gece yalnızlığının sesi olan gümüşi mekânın sesiydi, sonsuz denilebilecek kadar çok görülmüş, ama hiçbir zaman derinliğine araştırılamamış gece kubbesinin sesiydi, Vergilius, onun duvarlarını elleriyle sonsuz denecek kadar çok yoklamıştı ve bu kubbe şimdi sese dönüşmüştü. “Daha edilmedi ve aynı zamanda da edildi bile,” aynı zamanda hem yumuşak hem de emredercesine, baştan çıkartıcı ve yükümlü kılıcı, gecenin parıltıları ile bezenmiş ve ta derinlerde saklı, doğrudan yankılanan söz ve doğrudan yankılanan ruh, dil ile insanlığın bütünlüğü, ve bu, dünyevi olan ne varsa hepsinin belli bir yaştan mahrum gençliğinin geçmişine veda etmek, fakat aynı zamanda da tükenmek bilmeyen sılaya selam vermek gibiydi, çünkü taş bile

saydamlaşmıştı ve mezar kapaklan, sanki aynı zamanda hem kristal hem de havaymışçasına, saydamlaşmalardı. Vergilius böylece aralarından yürüyüp geçti, hayır, yürümedi, kendini ânsızın rüya kubbesinin ortasında dururken buldu, bu kubbe, ışıklarla parıldayan bir sesler âleminden başka bir şey değildi, Vergilius, ışıklar içindeki bir zeminsizliğin üstünde duruyordu, ışıklar içindeki bir duvarsızlıkta, ışıklar içindeki bir tavansızlıkta, ışıklar içindeki saydamlığın kubbesinde durmaktaydı, ve görünmezliğin içinde görürken, kendi kendisini görmedi, saydamlaşmıştı. Tek bir adım atmaksızın, dahası bir adım atmak veya başkaca herhangi bir hareket yapmak için en ufak bir girişimde bulunmuş olmaksızın, ileriye doğru yürümüştü, ama elbette bir şeyleri geride bırakmamıştı; çevresini saran, hâlâ gerçekliğin ön-avlusuydu, dünyevi olanı hâlâ terk etmemişti, olan, hâlâ dünyevi bir rüyaydı, ve Vergilius, rüya içersinde bir rüya görür gibi, karşılaştığı şeyin rüyaya aidiyetini biliyordu; bu, rüyanın sınırındaki rüyaydı. Çünkü parlak saydamlığın sürekli artan aydınlığında artık hiçbir şey nesnelerin bir zamanlarki gümbürtülerini çağrıştırmamasına rağmen, ve nesneye, insana, hayvana ait hiçbir şey gözükmemesine rağmen, dahası, bunlara ait hatıralar da duyulamaz dilsizlik dalgalarının gürültüleri içersinde kaybolup gitmiş olmasına rağmen, bütün bunlara rağmen Vergilius, eskiden olduğu gibi şimdi de seslerin gürültüsünün çıkışsız kargaşası içersinde bulunduğunu, sadece seslerin, nesnelerin, yaratıkların, bitkilerin, hayvanların ve insanların, bütün bunların hep birlikte en akıl almaz özlere dönüştüklerini, içlerinde adların yıldızlar gibi hâlâ parıldadıkları ve soldukları bir netlik örgüsü içersinde yer aldıklarını biliyordu: içinde yalnızca dünyeviliğe ait sayıların, düzenlemelerin, bağlamların geçerlilik taşıdığı bir alandaydı, bunlar, yalnızca bilgilerdi ve o oluşumlar ile onların bir zamanlarki şekillenmelerinden kaynaklanmaydılar; ve olay, bilgi, görüş ve söylem, tek ve parlak bir algılayışta birleşmişti, Yaradılış’ın zenginliğinin akla sığmaz çıplaklığı söz konusuydu, içeriklerinden yoksun, fakat yine de eksiksizdi, her türlü olayın ve her türlü olma ihtimalinin beraberliği söz konusuydu, onbinlerce parçalanmışlık halindeydi, ama buna rağmen birbirinden ayırt edilebilmesi imkânsızdı, içerik açısından içeriksiz olan, katıksız şekle, şekli bir çıplaklığa dönüştürülmüştü, bu çıplaklık artık kristal bir

aydınlıktan, içine nüfuz edilmesi imkânsız saydamlıkta bir parıltıdan başka bir şey değildi, varolan içersinde varlıktan yoksundu, kökensizdi. Bu, artık mutlak anlamda sonsuzluğun âlemiydi. Milyonlarca yıldan meydana gelen yollar, kendilerini sonsuz yönsüzlükte ışık demetleri halinde sergilemekteydiler, sonsuzluğu yakına taşıyorlar, sonlu olanı da en dış noktadaki ebediyete götürüyorlardı, yaratılmış olan ile yaratılmamış olanın ağırlıkları aynıydı, iyi ile kötü, aynı inatla ve aynı aydınlatma gücüyle kesişmekteydi, ve gören körlük, umarsızdı, rüyanın işiten sağırlığı umarsızdı, rüyanın kubbesi, rüyanın karar vermeye yabancı olan ve bu yüzden iyiye yol göstermeyen yıldız parıltıları umarsızdı, kenarsızdı, sahilsizdi, sadece bir akıştı. Ve rüya görmekte olan parıldayışın gümüş rengi titreyişleri — ruha mu aitti, yoksa Tanrı'ya mı? Ah, evet, rüya ne kadar dünyevi olursa olsun, yine de dünyevi insanlığın ötesindeydi, ve rüya gören insan insani doğumunu, insana ait döllenmişliğini kaybetmişti, ilk-başlangıçtan beri anasız ve babasızdı: katıksız kaderin ana-öncesi kubbesinin içindeydi, en son noktadaki kaçamazlığın kubbesindeydi. Kimse gülmezdi rüyada, kimse umarsızlık içindeyken gülmezdi, rüyanın parçalanması imkânsızdı. Ah, evet, kim cesaret edebilirdi ki gülmeye isyan etme bile dilsizleşmişken! Rüyaya isyan etmek diye bir şey yoktu, sadece içine karışmışlık ve kabulleniş vardı, rüya gören olayın içine karışmak vardı. Ve ışıklardan oluşma fundalığa karışmış olarak, rüyanın, dalları birbirine dolanmış iç ve dış dünyasına karışmış olarak, rüyanın tek tek her noktasıyla, tek tek onbinlerce kristal parıltısıyla bütünleşmiş olarak, ve sonra Vergilius'un kendisi de saydamlaşmış, yurtsuz ve köksüz kalmış olarak, en baştan bu yana rüya gören bir öksüz, aynı zamanda hem olay hem de bilgi olarak, oluşunu rüyada gerçekleştirerek, rüyanın kendi içinde olduğunu bilerek, kendisi rüyaya dönüşerek konuştu Vergilius, ve artık göğüs olmayan bir göğüsten konuştu, artık ağız olmayan bir ağızdan konuştu, artık soluk olmayan bir solukla konuştu, konuşma sayılamayacak bir şey söyledi, şöyle dedi:

Ey kader, bütün tanrıların önündedir ilerleyişin,

Sen, öncenin de öncesinde hazırlanmıştın;

Bütün Yaradılış'ın,

Ve ilk-başlangıçların çıplaklığısın sen,

Yalnızca kendine sadık, her şeye egemen Ve buzdan bir kalıpsın.

Aynı bütün içersinde hem yaratılmış, hem de yaratan,

Aynı zamanda bilgi, yorum ve ne varsa varolan,

Hem Tanrı'ya, hem de insanoğluna sinmiş çıplaklığın;

Emredersin artık bütün yaratılmışlara.

Ve emrin üzerine kurtuldu Tanrı

Kendi yokluğundan, ve Yaradana dönüştü,

Işığın adını çağırdı sessizliğin içinden,

Seslendi Gece—Ananın rahminin ta derinliklerinden,

Başlangıçta ayırt edilemeyenlere adlarıyla,

Ve gelmeleri için şekillerin dünyasına,

O zamana kadar şekilden yoksun olanlara.

Bir dil olup çıkmıştı artık o ânda ilk sessizliği evrenin,

Ve ilk gürültüyü çevirerek şarkıya,

Senin sözünü söylemekte şimdi dünyalar.

Gelgelelim rüyalarda, ey kader, geri almaktasın

Vermiş olduklarını ve suskunluğunla dönmektesin

Eski çıplaklığına, korkunç bir şekilde Her şeyi çıplaklığında saklayarak,

Ve kristal bir kar tanesine dönüşmüş Tanrı,

Şimdi yağmakta ışık demetleri halinde,
Rüyaların bomboş kubbelerine.
Rüyaların kubbesi, hiç hareketsiz parıldayarak, ve dilsiz bir halde yansıtarak, dilsiz kelimeleri kabullendi, onları son ışığın yankısızlığına taşıdı, ve sanki kelimeler ışığın yankılarıydılar. O noktada Vergilius, konuşmaya devam etti:
Ey rüyalarla sırılsıklam, onlar kadar soğuk kader,
Sen rüyalarda verirsin kendini ele ve seninle rüyalar,
Büyüklüğüdür gerçeği içinde barındıran geçmişin,
Onları, yaratılmışların mahfazasına dönüştürürsün,
Senin aracılığınla ve seninle etkin olsunlar diye,
Bütün zamanlardan öte; çünkü sen ne bir Önce, ne de
Bir Sonra tanırsın,
Değil mi ki, gerçek yalnızca sensin. –
Boşlukta bir nehir gibidir yarattığın olaylar,
Ey sen, bütün şekillerin kaynağı; dallanıp budaklanmış
Ve hep bir öze kavuşabilmenin beklentisiyle,
Dolanıp durur harekete geçirdiklerin,
Muhteşem bir bütünün sessizliğiyle Şimşekli bulutlarının arasında ve
Senin yaratılsın dediğin evrenin gecesiyle ışığının kıyılarında;
Ama sen, birbirine karışan nehirlerinin boşluktaki akışıyla,
Birinden ötekine dönüşürsün;
Hep ışığa akmaktır istediğin — başarabiliyor musun? — oysa,

Neredeyse hedefini bilen kesişmedir akışındaki
Çokyönlülügün, hangi noktada bir nehir ötekinin de
Varlığını şart koşuyorsa, işte ancak orada sergilersin
Bir büyük hareketsizliği; dünya gerçeğinin tüm nesneleri
Ve adları, artık aynı örgüde ve tek bir bütüne çağrılıdır,
Seni yansıtsınlar diye; hepsi, kaderin damgasını taşır
Varlığın ilk şekli, zaten gerçeğin de ilk yansımasıdır.
Rüyalar, rüyaları doğurur, kesişir biri ötekiyle,
Rüyalarda ben olursun, benim ermişliğimsin,
Benimle doğdun, doğmamış bir melek gibi,
Rastlantıların ötesinde, anlamın ve düzenin
Ne olduğunu bilen Oluş'un ta kendisi,
Benim varlığımın ve bilgimin muhteşem kimliğisin.
Ey tanrılarüstü ve tanrıları kahredebilen kader!
Ey uçsuz bucaksız gerçeklik!
Sonsuzluktur Benim de çizgim seninleyken,
Ölümlü, ama rüyalarındaki tanrıları kahredebilen biri,
Değil mi ki ben de,
Sana vardığımda ve kanatlandığında ışık demetlerim,
Ve sarındıktan sonra çocukluğuma,
Tanrılar mekânının ta kendisiyim!

Son mekân mıydı bu? Verilen son mola mıydı? O da hâlâ hareket etmiyor muydu? Vergilius, onu öne doğru hareket ettirmek zorunda değil miydi? Bir adım atmayı denedi, kollarını kaldırmayı denedi,

kendisiyle özdeş olan ışıkların mekânını kendine anlatmaya çalıştı, bunu büyük bir iradeyle ve büyük bir çabayla yapmaya çalıştı, ve içinde kendi özünü elinden kaçırmış olduğu cam saydamlığın hiçbir hareket yapmasına izin vermemesine rağmen, yapmayı başardı: bütün vücudundan rüya kadar uzak bir titreme geçti, ah, evet, böyle bir sezgi için hemen hiç bilgi yoktu, ama bu, aynı zamanda — başka türlü nasıl olabilirdi — rüyaların kubbesinin birlikte sarsılışıydı, ileriye ve geriye doğru bir akıştı, sanki titreme, hareketsiz kayıp giden ışık yollarından, bu yolların kesişme noktalarından, yönlerinden ve yönsüzlüklerinden geçiyordu, sanki o yolların parıltılı anlatılabilirliğinden ve anlatılamazlığından geçiyordu, sanki söz konusu olan, ilk ve son bir sarsıntıydı, fark edilmesi neredeyse imkânsızdı, ama buna rağmen sezgiye açıktı, bir gölgelenişin soluğuydu, soluksuzdu, ama buna rağmen dünyevi olana ait bir hatırlayıştı. O noktada Vergilius, konuşmaya devam etti:

Ey kendisinden kaçılamaz olan!

Sana kadar yükselmek miydi eylemim,

Yoksa yuvarlanmak mıydı senin derinliklerine?

Şeklin uçurumu,

Yukarsının ve Aşağısının,

Rüyaların uçurumu!

Kimse başaramaz rüyalarda gülmeyi,

Ama ölmeyi de; bak, işte bunca yakındır gülmek ölüme,

Ve bunca uzaktır ikisi de kaderden,

O kader ki,

Ona hiçbir ölüm öğretememiştir gülmeyi,

Öylesine kalıplaşmıştır —

Ey kader, bu, senin kendini aldatışındır.

Bana gelince, ölümlü ve ölüme alışkın,
Ölümün gülmeye zorladığı ben, başkaldırıyorum
Ve inanmıyorum sana.
Rüyaların körlüğü ve bilinciyle,
Biliyorum senin de ölümünü ve sana da konmuş sınırı;
İnkar ettiğin, rüyaların sinindir.
Peki sen biliyor musun? Bu mudur senin de istediğin?
Senin emrin üzerine mi durdu bütün bu hareket?
Yoksa senden daha güçlü bir iradeye mi boyun eğdi?
Arkanda, senden daha büyük, daha kaçılmaz,
Daha sınırına varılamaz bir başka kader,
Birbirine eklenmiş bomboş şekiller,
Asla ulaşılamayacak hiçlik, ve yalnızca rastlantıyla
Karşılaştırılabilecek, doğurgan ölüm mü durmakta?
Rastlantıya dönüşür, kural adına ne varsa,
Ve bir uçuruma düşüş olup çıkar;
Ve sen de, ey kader,
Sen de sürüklenirsin, sona egemen olan rastlantıya
Kapılıp, kendi âleminde; ânsızın duraklar
Bütün gelişme, ve bilgi ağacının birbirini doğurmuş
Dallan, ânsızın dağılıp gider yıkıma uğramış bir dilde,
Her nesne ve her kelimeyle bir çözülmedir başlar,
Düzen, gerçek, ortaklık ve bütün olanlar — hepsi parçalanır,

Artık hepsi donmuştur bir yarım kalmışlıkta,

Gerçekliği ancak görünenle sınırlı bir varoluşun karmaşasında.

Tamamlanmamış şeylerdir yarattıkların, sabredersin

Rastlantıya, dayanmak zorundasındır yıkıma,

Yarım kalmışlığa ve aldatmacalara ve yine

Sen, kendisi de gerçekleşemeyen, hiçbir zaman

Sona varamadan donup kalmış şekil, sen,

Kaderin kaderi, benimle paylaşırsın

Yıkımla gelen ölümü, kristal kürede.

Vergilius değildi konuşan, rüya konuşuyordu, o değildi düşünen, rüya düşünüyordu, o değildi rüya gören, kaderin kubbesi ışıklar saçarak rüya içersinde rüya görüyordu, ışığın katılıp kalmasının o erişilmez, yazıya dökülemez kubbesi rüya görüyordu, bu yıkımla katılıp kalmış, yıkımı kaskatı kılmış, ve hareketsiz bir şekilde ışığın kristal şelalelerine akmış olan şey, Vergilius'un erişilmez ruhunun kubbesiydi. Işık, soluksuzdu, yıkımın kurtuluş tiryakisi çemberi soluksuzdu, soluğun kendisi soluksuzdu.

Ve rüya, soluksuz olarak konuşmaya devam etti:

Ey sen, şekilken ta kendisi olan her şeyi doğuran ilk-biçimin,

Ölümlü olan, hem ölümlüler, hem de Tanrı için,

Sen, bir gerçekleşmemişliği yaşayarak can verirken,

Ölüme yargılı, salt görünüşteki bütünün kargaşasında,

Sen, kurtarılamayan! Varsın yarım, bütünün

Yalanıyla oyalansın, kaçıp yeniden sığınmak istesin

Bir zamanlarki gece-ananın karanlık rahmine,

İsterse bir çığlığa dönüşsün, görülmemiş bir cüretle

Bütünlüğü ve çağıran Babanın gücünü yakıştırsın kendine;
Hiçbir şey kurtaramaz seni, ey kader, geri dönmekten
Hiçliğe; kendi kaderinin sarhoşluğuyla bakınırsın
Bomboş çevrene; ve yürümekle bitirilmesi
İmkânsız güzellikteki bomboş dönenceleri önlenemez
Âlemler, hepsi seninle sarhoş,
Bir de ölümle;
Çünkü şekil olmanın ötesindedir Yaradılış,
Bir ayırt etme eylemidir,
Ayrılmasıdır Kötünün İyiden, evet,
Yalnızca bu ayırt edebilmedir gerçek ölümsüzlük.
Sen, yalnızca şekil olduğuna göre,
Sen mi çağırdın Tanrı'yı ve insanoğlunu gerçeğe,
Ayrım yapabilenler olarak, senin yerine
Sonsuzluğa kadar şekil verebilsinler diye yeryüzüne?
Beni bunun için mi görevlendirip, yaratılmışların arasına kattın?
Sen, yetersizsin ve Kötü'nün aracısın yalnızca.
Sen, yıkımlarınla sen olabilirsin ancak,
Sana da boyun eğdiren yıkımın ta kendisisin aslında;
Bir bitkinlik var şimdi Tanrı katında,
İnsanoğlunun dünyası ise zayıf düşmüş;
Her ikisi de senin eserin ve bir rastlantı Daha büyük bir kader bağlamında; çağrılan ise,

Tıpkı senin gibi, yalnızca şekil, adını da

Çoktan kaybetmiş, artık erişilmezliğe varmış;

Ne dönüp bakıyor, ne de bir çağrıyı duymakta,

Geçip giden bir rüya boyunca.

Evet, çağrılamazdı Vergilius; dilsizlik, onun kendi dilsizliğini kuşatmıştı; hiçbir şey konuşmuyordu artık ona, ve o da artık hiçbir şey konuşamıyordu; hiçbir şey çağırmıyordu, ve o da hiçbir şeyi çağıramıyordu. Fakat parıltılı bir nüfuz edilemezlikle, hareketsiz ve kestirilemez olarak rüya seslilik, çevresi boyunca uzanmaktaydı, tanrıları alt eden bir yıkımın parıltılarıyla, kaçılması imkânsız, her şeyi kapsayan, Yaradılış'ı aşan; iyi ile kötü birbirine girmişti, kesişmeler sayısızdı, ışıktan yollar sonsuzdu, ışık yeryüzünün ötesindeydi, ama buna rağmen sayıya vurulabiliyordu, ama buna rağmen sonluydu, buna rağmen dünyeviydi, ölmeye mahkûmdu —, geçip gitmekte miydi yoksa rüya? Ve geçip giden rüya ile birlikte, rüya gören de mi son bulmaktaydı? Hiçbir şey hatırlanmamıştı, fakat yine de her şey hatırlayıştı, ayırt edilemezliğin o yıkımın uğursuzluğunu taşıyan, gölgesiz güzellikteki ışığına batırılmıştı, yürümekle tükenmez sınır mekânının ışığına indirilmişti, hatırlamanın derinliğin< ce kaderin parıltılarıyla yakamozlanmış, hareketsiz sınır oyununa indirilmişti, ama bu oyunun sınırlan yine de aşılabilirdi, aşılmak zorundaydı, oyun kendi kendisini tükettiğinde, çeşitliliğinin son derinliklerine kadar ölçüldüğünde, parçalanarak ayrıldığı teklerin ve kesişmelerinin dökümü yapıldığında, iyi ile kötünün bütün oluşturan beraberliği eğilip boşaltıldığında, kaderin şekli, artık kendini bile hatırlamayacak kadar ölmüş bir hatırlamanın içersinde tükenip öldüğünde. Ah, evet, hatırlayış, ışığın ve âlemlerin şarkılarının sönüşü, dünyaların oluşturduğu sonsuz zincir, dünyevi sönüş ve yeniden tutuşma içersinde kaderin akışının dönencesi; Yaradılış'ın kötülük ışığın dışına atılana kadarki hep tekrara zorlanan ön-denemeleri; yaratılmaksızın katılıp kalmış olanın kendi kendini yaratandan dışlanması, böylece de — yeniden kubbeleşmiş gökyüzünün nihai olarak — yeniden nihai olması ve parıldamaya

başlaması, insanoğlunun yüzünün âlemlerin sınırına kadar yükseltilmesi, yıldızların o göze görünmez çizgi oyununa kadar yükseltilmesi, gökyüzünün taş serinliğindeki yıldız çehresine kadar yükseltilmesi. Ve sanki iç ve dış dünyanın, aşırı parıltının yarattığı ışık dilsizliği içersinde kaybolup gitmiş takımyıldızları hâlâ son bir soluk kalıntısını koruyabilmişçesine, sanki bunlar, yani çağrılamayanlar, en karanlık parıldama gücünden hâlâ son bir kalıntıya sahipmişçesine, sanki gökyüzünün ve yüreğin liri bir defa daha ezgiler çıkartabilirmişçesine, sanki varolan henüz bütünüyle kristale dönüşmemiş, dengesi henüz bütünüyle kurulmamışçasına, sanki evrenin terazisi henüz bütünüyle durmamış ve bu yüzden bilgi hâlâ varmışçasına, bilginin hâlâ varolmasına izin varmışçasına, kristalin kendini bilmesine, rüyanın kendini bilmesine, geleceği ve kesin olanı bilmeye, hiçbir zaman olmamışı, hiçbir zaman erişilmemişi bilmeye izin varmışçasına, evrenin en gizli ve kendine has hatırlayışından, içinde rüyanın kristal dilinin, yani gelecekteki tınıların ön-yankılarının beklediği hatırlayıştan gümüşi tınılarla yansımasına, Vergilius son bir dilsizlikle konuştu:

Ne zaman, ah, ne zaman?

Ne zaman biçimden özgür kalabilmişti Yaradılış?

Ne zaman kaderden uzak?

Ama öyleydi bir zamanlar, yoktu rüyaları,

Ne uyanıklıktı, ne de uyumaktı,

Bir şarkıydı, yalnızca bir ân içindi varlığı,

Gülümseyen, ama çağrılamayan bir çağrıydı

Eşsiz sesi —

Gelecek zamanlar genç bir oğlandı;

Yaradılış, vardı bir zamanlar, yine olacak

Bir zamanlarda,

Ve mucize

Kurtulacak elbet rastlantılardan.

Gökyüzünün yuvarlağı tekrar rüyaların kubbesinde parıldamak, parlak kalkan tarafından taşman, gece parıltılarıyla yanan orta bölümde çarmıhın yıldızına mı omuz vermek istiyordu? Yeni yaratılmış yaratma eyleminin gerçekliğinin ihtişamı içersinde yeniden doğmak mıydı niyeti? Beklenti olarak haber vermişti kendini, beklenti olarak gelmişti bile, ama henüz ortaya çıkmıyordu. Çünkü rüyanın suskun ve parıltılardan örülü seslerinin üzerine mucizevi bir şekilde daha da derinliğine bir suskunluk yayılmıştı, ve bu suskunluk bekleyişe dönüştü, bekleyişin kendisiydi, suskun ve mucizeviydi kendi içersinde, öyle bir bekleyişti ki, ikinci ve daha zengin bir şekil gibi kaderin çıplaklığının parıldamayı hareketsiz sürdüren ışıktan şeklini sarıyordu, ışığın ikinci bir aydınlatışı gibiydi, sanki bekleyiş daha şimdiden daha da zenginleşmeye dönüşmüştü, halbuki daha güçlü bir zenginleşme, daha güçlü bir aydınlatma beklenmeliydi, hatta beklenmesi zorunluydu, beklenmeliydi ki tanrısal yanı ebediyen ve yıkıma son vererek yeniden ve tekrar parıldasın. Herhangi bir yönü bulunmayan bir bekleyişti bu, aydınlatma gibi yönsüzdü, ve buna rağmen bekleyenin kendisine yöneliyordu, aynı zamanda ona yönelik bir tür davetti, onun son bir çabayla, son bir yaratma çabasıyla rüyanın dışına, kaderin dışına, rastlantının dışına, şeklin dışına, kendinin dışına çıkmasına ilişkin bir davetti. Nereden geliyordu bu beklenti dolu davet? Hangi dışarıdan, hangi yönsüzlükten, kendisi de herhangi bir yönden mahrum bir bütün olarak, rüya kubbesinin bütünlüğü içersine çökmüştü? Kendisi de rüyanın gücüne sahip olarak, çağrı değildi, herhangi bir yerden gelen ve Vergilius’a herhangi bir yerden ulaşan bir şey değildi, sadece ânsızın Vergilius’un benliğini dolduruvermişti, tıpkı daha önce rüyayı gerçekleştirişi, bir parıltı olarak parıltıya, saydamlık olarak saydamlığa inişi gibi, rüyayı hakikate çağırıyor değildi, yönlendirmenin çeşitliliğini belirgin , bir yönlendirmeye çağırıyor değildi, yaratış bağlamında bir kayıp, yeniden bir daralma değildi, hayır, rüyayı aşmasına ve aşmaya davet etmesine rağmen, rüyada

kalmaya devam etmişti, rüyada kalınmasını emretmişti, rüyanın bilincinde olarak yeni bir bilgiye erişmeye yönelik davetti; suskun parıltılı hatırlayış içersinde vardı, asla görülmemişti, ama yine de tekrar tanınmıştı, yine de rüya dokusundaki emri içersinde anlaşılmıştı. Ve Vergilius, rüya içersinde hapis kalarak ve rüyayı kendinde hapsederek, kendi saydamlığının dokusunu rüyanın dokusuyla birleştirerek, amaçladığı o dev ve tanrısal çaba için doğruldu, ve rüyanın sınırlarım son bir parçalayışla, her türlü imgeye ve söyleme yönelik son bir parçalama eylemiyle, hatırlamaya yönelik son bir parçalama eylemiyle rüya da onun gibi kendinin ötesine geçerek büyüdü; Vergilius'un düşünme eylemi, büyüklük açısından düşüncenin şeklini geride bıraktı, ve böyle yapınca da kaderden daha büyük, rastlantıdan daha büyük âleme ilişkin bilgiye dönüştü, ilk sonsuzluğu da içine alan ve onun tarafından kuşatılan ikinci bir sonsuzluğa dönüştü, içinde kristalin serpilip geliştiği yasa oldu, müziğin yasası oldu, kristalin içinde dile getirilmişti, müziğin içinde dile getirilmişti, ama bunun dışında ve üzerinde, kristalin müziğini dile getiriyordu; bu, ikinci hatırlayıştı, hafızasız dünya zamanı hatırası ve her şeyi yaşamışlıktı, dünyayı dehşete salarak, şekli dehşete salarak kendini ikinci bir şeklin erimiş haline dönüştürmüştü, bu, insanoğlunun ikinci diliydi, kendisi henüz ebedi olmasa da ebediyet için öngörülmüştü, geri getirilen içersinde geri getirilemez olandı; ve tekrar açılmış, tekrar kubbeleşmiş olan gökyüzünde yıldızlar yeniden çember çiziyorlardı, kendi varlıklarının yasası içersinde, kendi geçiciliklerinin ebediyeti içersinde çember çiziyorlardı, ebediyen devam edecek mucize niteliğiyle rastlantısallıktan kurtulmuş olarak, gecenin serin bir ölümsüzlükte yankılanan müziği olarak, ayın yumuşak sertlikteki nefesiyle hafiften okşanarak, hareketsiz kayıp giderek, hareketsiz bir halde Samanyolu'nun sellerine kapılarak çember çiziyorlardı; yankılarla dolu bir gümüşi mekândı, kavranılamazüstülük tarafından kuşatılmıştı, her türlü insanlığa aidiyetin kavranılamazüstülüğünü kendi içinde hapsetmişti, sılaya dönüştü, rüyanın sılaya ikinci dönüşüydü —

— Ah, evet, sılaya dönüş! Artık misafirliğe ihtiyacı kalmamış olanın geri dönüşü! Bir zamanlar bizi sarıp sarmalamış olan gülümsemeye yeniden kavuşabilmek imkânsızdır, o gülümseyen kucaklayışa, uyanışın ve henüz uyanmamışlığın, aydınlanmış ve hâlâ karanlık olarak, o varlık bağlamındaki bütünlüğüne yeniden kavuşabilmek imkânsızdır, görülen sadece bir rastlantıdan ibaret kalmasın diye yüzümüze verdiğimiz yumuşak ifadeye yeniden kavuşabilmek imkânsızdır; ah, evet, her şey bizimdi, çünkü her şey bize tekrar armağan edilmişti, bizim için hiçbir şey rastlantı değildi, hiçbir şey geçici değildi, çünkü dünya zamanı, geçici olmayan bir süreksizlikti, ah, evet, o dünya zamanı ki, onun içersinde çocuğun dilsiz gözleri için dilsiz hiçbir şey yoktu ve her şey bir yeniden yaratılıştı —

— Ah, evet, sılaya dönüş, iç ve dış dünyanın müziği! Bu müzik, içimize nüfuz ederek bize bir zamanlara ait bir bilgi niteliğiyle kaldı, içimize nüfuz ederek bizi kendi daha büyük varlığının düzeyine yükseltti, ve bizler, onun içine nüfuz etmiş olarak, kendimizden daha büyümüş olarak, onu rastlantının ötesinde bulabilmekteyiz; ah, evet, iç ve dış dünyanın müziği! Yalnızca bizim egomuzun içersinde saklanmış olandır ki, bizden daha büyüktür, bizim için ölümsüzdür ve rastlantılardan kurtulmuştur, âlemlere ait sözün şarkısını birlikte söyler, buna karşılık içimizde taşımadığımız ne varsa, bizim için rastlantıdır ve rastlantı olarak kalır, bizim için ölümlüdür, bir daha asla bizden daha büyük değildir, bir daha asla bizi de içine almaz —

— Ah, evet, sılaya dönüş! Her şey çocuğa dahildir, onun için her şey müzik, her şey ölümsüz, her şey bütünlüğün büyüklüğü olur, gülümsemesiyle bundan böyle çocuk, hep örtüleri kaldıran ve her şeyi gerçekleştiren olur, çünkü kendi kucaklayışına kaçabilme imkânına sahiptir, gözleri gözlere sinmiştir, evrendir; ah, evet, bir daha kavuşulması imkânsızdır çocuk bizim için, çünkü her şey bir daha geri dönülmesi imkânsız olarak bomboş bir büyüme süreci içersindedir! Ve ne kadar büyürsek büyüyelim, isterse kollarımız akarsular gibi başka dallara ayrılsın, vücutlarımız ülkeler ve okyanuslar üzerinden dünyanın sınırlarına kadar yayılsın, isterse ay saçlarımızın arasına yerleşsin, kendimiz mekâna, kendimiz gecenin

yıldızlı kubbesine, bir parıldayıp bir sönen o rüya kubbesine dönüşelim, ister sonsuz mu sonsuz tek bir ışık kaynağı olarak kalalım, kendimizin dışında kalırız, dışlanmış olarak kalırız, hiçbir gece kucaklamaz bizi, ve hiçbir sabah bize sarılmayacaktır artık, çünkü sımsıkı bağlıyız, kaçışsız ve kaçış hedefi bulunmaksızın, kendi kendimize bile teslim edilmemişiz, çünkü kollarımız hiçbir şeyi tutup yüreğimize bastırmamış

— Ah, evet, sılaya dönüş! Tekrar ona kaçma yeteneğini kazandığımızda bize armağan edilmesi öngörülen kavranamazüstüne dönüş, ah, evet, rüyada bile hâlâ aradığımız o kavranamazüstü olan, çünkü kader bile, yani bizim kaderimiz, bizim için rüyada rüya gibi kavranabilir olur, geçicidir rüya, kader geçicidir, ikisi de rastlantıdır, öyle ki, rüyada bile sımsıkı bağlanmış olarak, geçicilik tarafından zincire vurulmuş olarak, ölümün zincirlerine vurulmuş olarak gerçi rüyadan kaçmaya çalışırız, fakat buna rağmen kaçmaktan korkarız, dahası onun önünde dehşete kapılırız, erişilmezlik karşısında duraklarız; ah, evet, ölümlüdür bizim için bizim kuşatmadığımız ve onun tarafından kuşatılmadığımız rastlantısallık, onda biz sadece ölümü kavrarız; gerçekten de, sadece ve sadece rastlantı içersinde kendini bize açar ölüm, bize gelince, kendimizi kuşatmamış, kendimizce kuşatılmamış olarak, ölümü içimizde taşıyarak, onu yanımızda sadece bir mihmandar kimliğiyle buluruz, o, yanımızda sadece rastlantı olarak durur —

— Ah, evet, sılaya dönüş! İlahi olana, insani olana dönüş! Ölümlüdür bizim için yanımızdaki hemcinsimiz, o insan ki, kaderini üstlenmemişiz, ona hiçbir yardımda bulunmamışız, o sevilmeyen insan ki, onu içimize bırakmamışız ve böylece de bizi varlığıyla kucaklayabilmesi konusunda acze sürüklemişiz, ah, evet, ilahi olmaktan uzaktır o bizim için, biz ona karşı ilahi olmaktan uzağız, öylesine rastlantıyız ki rastlantı ile birlikte, önümüze yaşayan biri olarak çıkanın, yanımızdan geçenin, yalpalayarak yanımızdan geçip gidenin ve ilerideki ilk köşeden sapanın, evet, onun, yani herkes gibi kader tarafından yaratılmış olanın, bizim gibi kader tarafından

yaratılmış olanın çoktandır ölmüş olup olmadığını veya belki daha henüz doğmadığını bile doğru dürüst bilemeyiz —

— Ah sılaya dönüş! Ah, Plotia!—

— Ah, evet, sılaya dönüş! Bir daha geri getirilmesi imkânsız sılaya dönüş; ölümlüyüz ölümlülerle birlikte, ölümlüyüz kendimize karşı, bizler ki, hiçbir kaderi üstlenmemişiz ve böylece kendi kendimizi rastlantıya dönüştürmüşüz; meydana gelişimiz, varlığımız ve bilme eylemimiz kaçınılmaz olarak kaderin çıplak şekli içersinde tutukludur, bizler ölümlüyüz ölümsüzlüğün ortasında, yıldızların müziği altında ölümlüyüz, suçluluk yüzünden ölümlüyüz, seslerin çalılığında yolumuzu kaybetmişiz, kargaşanın dilsiz tozutan ışığı kuşatmış her yanımızı, rüyadaki ölüme mahkûmuz, kendi içersinde artık hiçbir ölümsüzlüğü barındırmayan, vahşetini gittikçe artıran bir ölüme mahkûm uz —

— Ah, evet, sılaya dönüş! Saturnus’un mutluluk dolu tarlalarının sonsuza doğru açılımı içersinde bir dinleniş ve kulak kabartış, dünyanın ve ruhun mutlu peyzajında, ebedi dünyeviliğin sıla altını mutluluğunu çağrıştıran huzurunda, hem yukarıya hem aşağıya yönelik katmerli bir kulak kabartış olmasına rağmen Janus’a karşı korunmuş, hem gökyüzünün hem de yeryüzünün derinliklerinde, nesnelerin Saturnus tarafından ihsan edilmiş adlarına kulak kabartış, katmerli bir bağlanış içersinde katmerli bir dinlenme, bölünmüşlüğün ve savaşın ölümcül vahşetine karşı korunmuş, yıkıma karşı korunmuş, kulak kabartmanın aynı zamanda bir unutma olmasına rağmen, adlan unutmak, onları sılaya aidiyetleri yüzünden unutma anlamı taşımalarına rağmen —

— Ah, evet, sılaya dönüş! Sılaya dönmesine izin verilen, Yaradılış’a geri döner, başlangıcın ve sonun akıcı sınırlarının arkasında, kavranabilir ve kavranamaz ne varsa hepsinin ötesinde, en son düzenin varlığını sezdiği noktaya döner, içersinde iyi ile kötünün kaderin çıplak şekli halinde donup kaldığı kargaşadan kaçar, yüzünü kavranılamaz ötesi âşinâ olan içersinde saklar, o âşinâ olan

ki, sert bir yumuşaklıktaki sesi, verilen hükmü bildirir, varlığı tekrar şekilden çözer, iki yana ayırır —

— Ah, evet, sılaya dönüş! Acının içersinde acıdan kurtuluş, ölümsüzlüğün mucizesi! Ah, evet, dokunmamıza izin verilmiştir ona, belki de yalnızca bir kalp atışı süresi boyunca, kalp mucizeyi kabullenircesine, kaderimiz, sararak ve onun tarafından sarılmış olarak, ötekini üstlendiğinde, böylece de kendini adayış içersinde daha bir büyüdüğünde ve enginleştiğinde, kendisi kaçmışken başkasını da saklayıp koruduğunda, nice yangınların içinden geçirmeyi başardığımız ikinci Berlin mucizesiyle bizlere ikinci çocukluk da nasip olduğunda, değişmiş ve babaya ait, sonra bilgi, bilen ve bilinen, sonra bütün bilgiyi, bütün olup bitenleri, bütün varlığı kapsadığı için mucizeye dönüşen rastlantı, kaderin aşılması, henüz değil ve daha şimdiden, ah, evet, mucize, ah, iç dünya ile dış dünyanın onca yeniden uyanmış müziği, âlemlerin açılmış çehresi, ah, evet, aşk —

— Ah, evet, sılaya dönüş! Çünkü aşk, ayırt edebilmektir! Ah, sılaya ebedi dönüş! Çünkü aşk, yaratılışa hazır olmaktır —

—: ve ayırt edebilmekti bilgi, rüyadan doğmuş ve buna rağmen kendi kendisini doğurarak, bir olay gibi ve buna rağmen hareketsiz, görünen bir görünmezlikten çıkarak Vergilius'a doğru akıtılmaktaydı, dilsizlik ve kelimesizlik içersinde bir bilme eylemiydi, kendi kendini uyandıran ve sınırlarının bilincine varan rüyanın son bir çabasıydı, rüyanın kendi doğumuna sürekli geri dönüşüydü, o doğumun karanlığı içersine hapsedilmişti ve buna rağmen karanlığı da ışık büyüklüğünde sarmaktaydı. Bilmek eylemi, Vergilius'un içinde değildi, dokunun görünmez kristalinden kristal gibi doğuyordu; bu, rüyanın kristaliydi. Acaba böyle mi bilgiye ulaşırlardı dâhiler, acaba böyle mi bilgiye ulaşırlardı melekler, yani kulak kabartan elçiler kimliğiyle yaratılışın içinde doğanlar, yaratılışın içersinde henüz doğmamış olarak boşlukta dalgalananlar, Tanrı'nın emrini öğrendiklerinde? Tanrı da onlarla birlikte rüyanın içersinde boşlukta mı dalgalanırdı, hatırlayışın içersinde boşlukta mı dalgalanırdı? Rüyanın sınırlarının parçalanmasına, kaderin sınırlarının

parçalanmasına yönelik dev çaba, geri çekilmiyordu, hayır, büyüyordu, gittikçe daha ısrarlı oluyor, hedefin daha bir bilincine varıyor, bilgiye daha bir yöneliyordu, ve bu çaba büyüdüğü ölçüde rüyanın görülebilirliği de daha bir hakikat oluyor, tahminlere sığmayan ışıması, hatırlanmış ve önceden hatırlanmış bilginin bütün dünyevi geçmişine daha bir kenetleniyordu, bu bilgi, geçirdiği bütün şekil değişikliklerine rağmen içeriği bilinebilir olarak ikinci bir rüya gibi ilkinin kubbesi içersinde yükseliyor, kubbenin şeklini alarak onu zenginleştiriyor, imgelere başka imgeler, manzaralara başka manzaralar ekliyordu, evet, burada vardı, tıpkı bir zamanlar çocukluğun erken zamanının rüyası niteliğiyle varlık sahibi olduğu gibi vardı, hafızanın derinliğinden dolayı saydamdı, sularla ve çelenklerle kuşatılmıştı, bütün bunların üzerine bakılmamış gökyüzünün yıldız tabakaları üst üste serilmişti, dilsizlik ve müzik kristalde bütünleşmişti, hep yaşanmıştı, asla hatırlanmamıştı, hep duyulmuştu, asla kavranmamıştı. Ve işte bu noktada, kendini resimlerin akışına vermiş olarak, Vergilius rüyanın kalbinin sesini duymaktaydı, önceleri hafiften, sonra hep daha bir netleşmiş vaziyette, rüyanın nabız atışlarını duyuyordu. Çünkü ona doğru yükselen ya da kendisinin içine daldığı hatırlamanın içersinde, olayın hareketsizliğinden dolayı hangi yönde olduğunun farkına varılamaksızın, bu aynı zamanda hem bir pınar gibi kaynayan ve sonra da emen ışıma içersinde, düşünülebilecek en hareketsiz birbirinin içine kayışların bu karşılaşmasında, Vergilius’un eskiden beri dilde veya şiirde aramış olduklarının hepsi hareketlilikten geri kalmaksızın ve resim somutluğuyla mevcuttu, ama sonra bilgi uğruna tekrar silinmişlerdi, her türlü dil yıkıma uğramıştı, bütün şiirler yıkıma uğramıştı, bu yüzden şimdi geride sadece rüyanın köklerden meydana gelen uçurumunun son bir parıltısı kalmıştı, bu parıltı, kaçınılması imkânsız olan şekil çeşitliliğinin içersinde kaderin son şekli gibiydi, ışıklar saçan kaçınılmazlık içersinde bütün şekillerin şekli gibiydi, kesişerek ve dolanarak, akıcı ve katılıp kalmış olarak, fakat düşünülebilecek her şekil içersinde, rüyanın ışık tarlalarının üzerine uçsuz bucaksız yayılmıştı, kendini bir rüya gibi ve rüyanın doğabilmesi için kendi köklerinin derinliğinden yukarıya doğru sergilemişti: ah, evet, kalplere doğru yükselerek uzanan, işte bu

derinlikti, evet, kalp bu derinliğin içine kaymaktaydı, ışıkları aynı zamanda hem yayıyor hem de kendine çekiyordu, bu ikisi dil açısından en kavranılması imkânsız bir bilme eylemi niteliğiyle birbirinin ışık dokusuna dahil oluyordu, bu derinlik, rüyanın kalbiydi, insan kalbine kristal bir bütünlük ve kesinlik olarak girmiş, nabız atışlarıyla pompalanmış, akmıştı, ve Vergilius'a öyle geliyordu ki, içine battığı, ona doğru yükselen sarsıntılı ışık nabzı içersinde kaderin tekrardan dönüşümü başlayacaktı, sanki burada, köklerin bu son uçurumunda şeklin ebedi muhtevaya dönüşümü tekrar gerçekleşecekti: uyanıştı bu. Ah, evet, rüyası görülmüş uyanışın bu uyanıştan kaynaklanan uyanış acısıydı, bu da kadere bağımlıydı, daha bilme eylemi içersinde iken bile kendi kendisinin başına gelen rüyanın içersinde sınırlarla kuşatılmıştı, fakat uyanış, buna rağmen daha şimdiden rüyanın sınırının aşılmasıydı, buna rağmen daha şimdiden kopup ayrılmaydı, çünkü kalp bir defa atmaya başladı mı, her zaman açılma arayışı içersinde ve gerçekliğe hazır vaziyette sınırlarına kadar sarsılırdı ve o sınırların kapısını çalardı —

— çünkü aşk, bekleyiş halindeki hazır olma durumudur, onun , içersinde her şey sabırlı ve ısrarlı bir bekleyiştir, çünkü aşk, yaratılış için hazır olma durumudur: henüz değil, ama daha şimdiden, işte bu eşikte durur aşk, gerçekliğin ön-avlusunda durur, büyük kapının kendini açması gereken yerde durur, o kapı kendini açmalıdır ki, açılmış olan sınır ölümlüler tarafından geçilebilsin, uyanış için açılmalıdır, yeniden doğuş için açılmalıdır, son ve artık kurtarıcı kesinlikteki dirilişin hep hasreti çekilmiş, yeniden meydana gelmiş, yeniden meydana gelmekte olan, hiçbir zaman duyulmamış dili için açılmalıdır, her türlü rüya varlığının, dünyanın, mekânın, zamanın dışında yankılanması hedeflenen son hüküm için açılmalıdır, ah, evet, işte böyle bir yaratılış yenilenmesinin önünde durur aşk, kendisi henüz şafak vaktinin sisleri içersindedir, henüz kulak kabartmaktadır, fakat buna rağmen daha bu haliyle bile uyandıran yardımdır, başlayan uyandırmadır —

— ve rüya kubbesinin parıldayışı kendi sınırlarının üzerine yükselerek, nabız atışı gibi sarsılmaktaydı, kubbenin kendisi

sarsılmaktaydı, parıltılar içersindeki bütünlüğünün sonsuz ses zenginliği içersinde sarsılmaktaydı, ayrışmaları, birleşmeleri, sarmaş dolaş oluşları içersinde sarsılmaktaydı, ışık yörüngelerinin ve parlak yollarının uçsuz bucaksızlığı içersinde sarsılmaktaydı, ve yıldızların kubbeleri de onunla birlikte sarsılıyordu; bu, kendi kendisini bir nefes gibi alıp veren bir rüya bütünlüğüydü, nefes almak, bekliyordu, rüya bekliyordu, Vergilius'un kalbinin uçurumunda bekliyordu, âlemlerin kristal kasesi bekliyordu. Yeni dil, yeni söz, yeni ses, böyle bir nefes alıp verme mücadelesinden mi doğacaktı? Rüyanın uçurum sonsuzluğundaki bütün yolların hedefini, kesişme noktasını gözler önüne sererek, kendini zamanın başlangıcının ve sonunun ses kaynağına mı dönüştürecekti? Rüyadan yankılanan şey, dünyanın bütünlüğünün, dünyanın düzeninin, dünyanın bütün bilgisinin ses pınarı olarak ve kesişme noktasını, yani rüyanın uçurum sonsuzluğundaki bütün yolların hedefini ortaya çıkartarak yankılanan şey mi olacaktı? Rüyadan dünyanın bütünlüğünün, dünyanın düzeninin, dünyaların bütün bilgilerinin kendi içersinde yeniden tınılar yayan o yankı akordu mu yükselecekti? O yankı akordu ki, seslerin bütünlüğünce kuşatılmış ve o bütünlüğü kuşatan niteliğiyle dünya görevinin son çözümü olması hedeflenmiştir! Henüz yalnızca sezmekti, neredeyse yalnızca bir sezgiydi, rüyanın köklerinden yukarıya doğru yükselen, sezgi dolu bir kalp hareketlenmesiydi, ama daha şimdiden rüya uzaklıklarının en uzaktakine kadar erişen bir hareketlenmeydi, olup bitenin o titreyen parıltı soluğu içersinde sesleri çözüyordu, dünyeviydi henüz kalbin atışı, fakat bekleyişi içersinde daha şimdiden dünyevi olmanın ötesindeydi, kaderin gücünün rüyadan yapılma aracı niteliğiyle ve yıkımı, kötülüğü, rastlantıyı, ölümü kendi içersinde taşıyarak, henüz dünyeviydi, fakat emre boyun eğmeye hazır oluşuyla, uyanmaya hazır oluşuyla daha şimdiden dünyevi olmanın ötesindeydi. Gerçekten de, bu uyanmaya hazır oluş, dünyevi olmanın ötesine başka her şeyden daha yakındı, hatta ölüme hazır oluştan da daha yakındı, Ben tutkusuyla sırılsıklamdı, ün tutkusuyla, esriklikle ve nefretle sırılsıklamdı, gerçekten de ölümün serpilmesine yakındı, ona kendi ölümüne hazır oluştan daha yakındı; o hazır oluş ki, hayatını onun sürekli ve önüne geçilemez egemenliği altına sokmuştu, bunu yaparken, kendini

kurban ederek, kendi ölümüyle sılaya dönüşü zorlayabileceğini, sınırı aşabileceğini ve sılanın sesine kulak kabartabileceğim, hatta o sesi taklit edebileceğini ve bu taklit sayesinde kendisinden yana kazanabileceğini düşünmüştü. Fakat sesin taklit edilemez olduğu anlaşılmıştı, uyandırıcı çağrısını kazanabilmek imkânsızdı, bu sesin kazanılabilmesi imkânsızdı. Çünkü o, yani seslerin sesi olan bu ses, her türlü dilin dışında kalan bu ses, bütün dillerden daha güçlü olan, hatta müzikten, her türlü şarkıdan bile güçlü olan bu ses, bir nabız atışı kadar olan bu ses, ancak böyle olduğu takdirde varlığın bilgi bütünlüğünü nabız atışı çabukluğuyla, ânın çabukluğuyla kavrayabileceği için tek bir nabız atışı kadar olan bu ses, anlaşılamazlığa ait, anlaşılamazlığı dile getiren, kendisi anlaşılması imkânsız olan bu ses, insanoğlunun dilinin erişemediği, dünyevi simgelerin erişemediği bu ses, düşünülebilecek en erişilemez dolaysızlık sayesinde bütün seslerin ve bütün simgelerin ilk-örneği olan bu ses, ancak kendi kendisini de aşabildiği takdirdedir ki düşünülmesi böylesine imkânsız bir sınır ötesiliği için yeterli olabilir, kendisi de varlık kazanabilirdi, ve öte yandan dünyevi olan ile benzerlik taşımadığı takdirde de yeniden imkânsızlaşır, hatta düşünülmesi bile mümkün olmazdı; demek ki, dünyevi seslerle, dünyevi sözle ve dünyevi dil ile hiçbir ortak yanı bulunmasa ve artık neredeyse dünyevi bir simge olma niteliğini kaybetmiş olsa bile, dünyevi olmayan dolaysızlığına yöneldiği ilk-örneği, ancak onu dünyevi bir dolaysızlıkla yansıtabildiği takdirde gün ışığına çıkartabilirdi: dünyevilik içersinde her simge zinciri, resimlerin birbirlerine eklenmesiyle dünyevi bir dolaysızlığa, dünyaya ait bir olaya uzanırdı, ve buna rağmen — insanoğlu için en uç noktadaki bir zorlanış olmak üzere — bunun da ötesine götürülebilmesi şarttı, her dünyevi dolaysızlık için sınırın ötesinde ona ait, ama yine de ondan yüksek olanı bulmak şarttı, yeryüzünde olup bitenleri bu dünyaya ait sınırlarının ötesine taşıyıp, bir defa daha simgeleştirmek şarttı, ve simgeler zinciri ister devamlı olarak sınırda parçalanmak tehlikesi ile karşı karşıya kalsın, dünyeviliğin ötesinin sınırında parçalansın, ister erişilmezliğin direnişi karşısında geçiciliğe mahkûm olsun, ister bundan böylesi için artık hiç devam ettirilemesin, hep paramparça kalsın, tehlike yine de savuşturulur du, devamlı olarak, her defasında

savuşturulurdu, simgeler zinciri her defasında yeniden kapanırdı, erişilmez olan kendi kendini ne zaman erişilebilir olana dönüştürürse, ve, kendini yeryüzüne ait olay niteliğiyle, olgu niteliğiyle yoğunlaştırmak üzere, boyutlarını küçültmek, görünür kılmak üzere, dünyevi olana inerse, o zincir de kapanırdı; evet, dünyevi olana inerdi, çünkü böyle bir kendi kendini somutlaştırmanın gücüyle sınırı ortadan kaldırmayı amaçlardı; sınır ortadan kalkmalıydı ki, anlatılabilir olanlar zinciri de bir çıkışa ve bir inişe dönüşebilsin, ve bir çember halinde, hakikat çemberi, ebedi simge zinciri halinde kapanabilsin, resimlerinin her birinde hakiki olabilsin, çemberin sürekli dengesi sayesinde hakikilik niteliğini kazanabilsin diye; açılmış olan sınırın çevresinde yoğunlaşırdı bu çember dengesi, ilahi ve insani eylem arasında gerçekleşen ebedi değiş tokuş içersinde hakikiydi, bunların her ikisinin simgeselliği ve birbirlerini karşılıklı yansıtmalarının simgesi içersinde hakikiydi, çünkü yaratılış, bunların içersinde kendini hep yenilerdi, yasaya, sürekli yeniden doğuşun yasasına dahil olurdu, bu yasa, rastlantıyı, katılıp kalmayı, ölümü aşmak amacıyla konulmuştu; dünyevi nitelikteki hiçbir ölüme hazır oluş durumu, ne kadar ilahi kurban verişin sezgiyle yoğrulmuş taklidi olursa olsun, dünyeviüstü olanın bu dünyevi eylemini çağırmayı başarabilirdi, burada sadece ısrarlı uyandırmaya hazır oluş durumu tam anlamıyla geçerliydi, ve kader gibi rüyaya bağımlı olan, kader gibi kurtulmamış ve yine kader gibi ölüme kapalı olan rüya sahibi, her türlü ölüme hazır oluşa yabancı kalarak, rüyasında sadece uyanmaya hazır oluşu saklardı, yalnızca böyle bir hazır oluş içersinde kendini bilen kişi kimliğiyle açardı, rüyaya ait bilgisi, uyanışa ve onun genel—geçerliliğine ait bilgisi aldatılamazdı, rüya, araştırılması imkânsız derinliklerinin sesler uçurumunda kendini bu geçerlilik için açardı, ışık kanallarının karanlık parıltılar saçan kökler uçurumunda bilirdi, artık ses olmayan, fakat daha şimdiden eyleme dönüşmüş bulunan sese kendini sarsıntılarla açan kalbi ise daha da çok bilirdi; ses daha şimdiden eyleme dönüşürdü, çünkü adı almak için aşağılara inerdi, çünkü o adla birlikte, kader gibi emredercesine geri dönmeye, dönüşe, sılaya dönüşe çağırırdı —

— ah, evet, eyleme, aşk olan eyleme dönüş, çünkü sadece hizmet eden, yardıma hep hazır olan eylem, adı veren ve kaderin içi boş şeklini dolduran o olduğu için, kaderden daha güçlüdür —

— henüz değil ve daha şimdiden! Ve bu, akla sığmayacak kadar çok seven, rüyanın kalbinin en derin noktasına indirilmiş bir uzaklığın bilgisiydi, birbirlerinin aynı olanların birbirlerine akmalarına ait bilgiydi, bu dünyanın kalbiydi, öbür dünyanın kalbiydi, birbirlerinde nabız gibi atan, birbirlerinin içinde vuran kalplerdi, ilahi simge insani simgeye ateşle kazınmıştı, ortak bir dil meydana gelsin diye, ilahi—insani bağlılık yemininin dili olsun diye, varlığını dualarda, yüzlerce, binlerce duada iniş çıkışlarla sürdüren Yaradılış'ın dili olsun diye, ve bilgi, bu kurtarıcı eylemin diline ait bilgiydi, aşk uğruna bir kurban edişin diline ait bilgiydi; buradaki aşk uğruna kurban ediş, insana ait her türlü kurban etmenin çok üstündeydi, her yeri kaplayan sesin ses ötesi olma durumu yeryüzündeki sesler kargaşasından ne kadar yüksekte ise, o kadar yüksekteydi, bütünlüğe ait bilginin aşk ötesiliği ne kadar insandan insana uzanan her aşktan ne kadar yüksekte ise, o kadar yüksekteydi, ilahi—insani yürek, Tanrı'nın kuşatmasındaydı, Tanrı'yı ve insanı birlikte saran insanın kuşatmasındaydı; ama bu bilgi, aynı zamanda — yeryüzünde duyulabilecek sesin, her zaman o sesi başkalarına duyurabilecek birine de ihtiyacı bulunduğundan — eylemin taşıyıcısı olarak belirlenmiş olan kişiye de aittir, çünkü sesi başkalarına duyuran kişi gibi eylemin taşıyıcısı da ikili kaynaktan gelmedir, hem dünyevi doğumla, hem de dünyevi olmayan ilkahla meydana gelmiştir, çünkü ancak daha kökeninde rastlantıdan kurtulmuş olan, aynı zamanda rastlantıyı tekrar son bir yasallığını mucizesi ile birleştirebilir, bu mucizenin gücüne kader bile boyun eğmek zorundadır, çünkü ancak kendisi kader—üstünden gelen ve buna rağmen kaderin yıkımını sonuna kadar yaşayandır ki, yıkımı yeniden kurtuluşa dönüştürmenin lütfuna nail olmuştur, kurtuluşu getiren olmanın lütfuna ermiştir, ah, evet, Babayı yıkımın yangınlarının arasından taşımanın ayrıcalığı ona, yalnızca ona, Tanrı'dan olma insan şeklindeki kahramana ihsan edilmiştir, ah, evet, Babayı kurtarmanın ayrıcalığı ona, yalnızca ona ihsan edilmiştir, yalnızca o, kendisinin dünyaya gelmesine neden olanı omuzlarına

almak hakkına, gemilere ve böylece de bir sılaya dönüş olan kaçışa taşımak hakkına sahiptir; müjdelenmiş olan bu yeni ülke, aslında her zaman Babanın ülkesi olmuştur. Henüz değil ve daha şimdiden! Ülke, Vergilius'un önünde Babanın emredici, ad verici çağrısıyla uzanmaktaydı, bu çağrı, ilahi olanı insanın cismine ekliyor, insani olanı da Tanrı'nın tinselliği ile birleştiriyordu, bunlar, Vergilius'un önünde hem ileriye hem de geriye yönelik bir ışıma niteliğiyle uzanmaktaydı, kurtarışı getirene ait bilgiyle ve kurtarışı getirenin bilgisi içersinde uzanmaktaydı, insanlıkla doluydu; işte buydu Vergilius'un önünde uzanan, ve yıkımın yangınları sanki kurban ateşlerine dönüşmüş gibiydi, katılıp kalmış olan parçalanmış, ortadaki mezartaşı yükselmiş, İyi Kötüden ayrılmış ve açıklığa kavuşturulmuş, Tanrı ve insan, tekrar gerçekleşen Yaradılış'la enginleşmiş gibiydi, geleceğe dönüşmüştü, Babanın adına geleceğin kutsanmışlığına ermişti, Oğulun adına geleceğin kutsanmışlığına ermişti, zihinsel varlık içersinde gelecek ile nişanlanmıştı — henüz değil ve daha şimdiden, müjdelenmiş olan. Vergilius'un daha şimdiden gördüğü, bilgi miydi? Rüyanın bilinmesi miydi? Daha şimdiden uyanış mıydı? Ah, evet, henüz sınırın bu tarafındaydı, ve rüya bu sınırın üstünde titriyordu, Vergilius onu delip geçmemişti; bakılanın kavranabilmesi imkânsızdı, bilmek değildi bu, sadece bilgiydi, rüyaya dair bilgiydi, rüyaya dair hatıraydı, bir zamanların asla duyulmamış, her zaman yankılanan sesine ait uzak bir hatıraydı, sınır ötesiliğin hiçbir zaman ayak basılmamış, hep dolaşılmış ülkesine ait düşünülebilecek en uzak hatıraydı, uzaklık büyüklüğündeydi, uzaklık küçüklüğündeydi, akarsuların denize döküldüğü yerdi, sınıra yönelik, hatıra kadar güçlü sonsuz bir yaklaşmaydı, fakat buna rağmen hâlâ bir gerilimdi ve sadece bir sarsıntıydı, nabız gibi atan, bekleyiş içersinde bir parlayıştı. Ve işte özellikle bu yüzden Vergilius, özellikle bu bakmakta olan bilme durumu içersinde, bu kendisi bilgi olmaksızın sanki yalnızca bilginin şeklini almış gibi son derece saydam körlük içersinde, gözlerinin üstünde saydam bir sargıyla, ve özellikle böyle olduğu için, rüyanın çayırlarına dalıp gitmiş ve onların boy vermesiyle gölgede kalmış olmasına rağmen kendini ânsızın çok yüksek bir dağın zirvesine bırakılmış buldu, sanki sınırların ötesine bakması emredilmişti, o,

yani bir gözlemciydi, fakat bir haberci değil, daha çok yumuşak denilebilecek bir el tarafından oraya yerleştirilmişti ve orada tutulmaktaydı, gelecekteki sürekli bir olmuş olana yerleştirilmişti, gerçi içinde bulunan, fakat ondan daha büyük bir varlık olarak, gerçekliği soluyarak onu saran bir nabzın atışlarıyla kuşatılmıştı; bütün vücudunu etkileyen bu atışlarla kollarını kristalin saydamlığından çözebildi ve yukarıya doğru uzatabildi, içlerinde yıldızların parladığı ve büyük güneşlerin çember çizmeye koyuldukları parıltılı kubbelere doğru uzatabildi, hepsinin üzerinde tek bir yıldız vardı: rüyanın çayırlarının üzerinden bakıyordu, eylemin mekânı olmaları öncenin de öncesinde belirlenmiş ülkelerin çayırlarının üzerinden bakıyordu, onun bakışlarının mekânı olan, dokunulamaz, girilemez olan, ama daha en baştan beri yine de onun olan ülkelerin üzerinden bakıyordu, orada öylece çakılı kalmış, rüyanın içinde hapis kalmış olarak, kendini rüyasından ayırmasına, uzaklaştırmasına izin verilmeksizin orada kalmış olarak, bu onun için dokunulamaz, içine girilemez manzaraya, kendi rüya ışımasıyla, kendi rüya parıltısıyla içine doğru uzandığı bu manzaraya bakıyordu, ve gerek manzaraya gerekse rüyaya kuşbakışı baktığında, onların karşılıklı üst üsteliklerini görüyordu, manzaranın ortasında bütün kristal oluşumları, bütün ışıklı küpleri, ışık çemberlerini, ışıktan piramitleri, rüyanın ışık demetlerini görüyordu, rüya gören ışık yörüngelerinin rüya karışımları ve rüyaya ait önceden kestirilemezlikleri içersinde manzaranın, yayılmış, hatıralardan yana zengin, hatıraların saydamlığında, hatıraların büyüleyiciliği ile uzanıp gittiğini görüyordu; evet, manzara, bütün gündüz ve gece zamanları ile birlikte, aydınlık ile karanlık arasında değişimler yaşayarak, sabahın ve akşamın ikili ufkunda solgunluğu artarak ve azalarak uzanıyordu; yeryüzü varlığının türlü şekilleriyle doluydu, bütün özlerin kalabalığı ile doluydu, bütün^ yeryüzü seslerinin kalabalığı ile doluydu, sarhoşlukla, acıyla ve hasretle doluydu, yaratılmış ve tamamlanmış Yaradılışla doluydu, sahillerin sessizliğiyle, titreyen tarlalarla ve geçip gitmekte olan dağ zirveleriyle doluydu, yükseklikler yalnızlığa tırmanıyordu, düzlükler şehirleri taşıyordu, her yer barışla ve savaşla doluydu, insana ait hayatların ve yerleşimlerin huzurlu parıltısıyla doluydu, fakat aynı zamanda da yıkımların alevlerinin

çatırtılarıyla ve gürültüleriyle doluydu, uçsuz bucaksızdı, sonsuzdu, sonsuzdu, her yer dolaşılabilirdi, hiçbir yere girmek mümkün değildi, rüya ve manzara birbirinin içine yayılmıştı, parıltıları birbirine geçmişti, gölgeleri birbirine karışmıştı, bekleyişler ortaktı, hasretler ortaktı, uyanışa hazır olma durumunda ortaklık vardı, içlerinden yürüyüp geçecek ve uyandırmanın sesini getirecek olanı karşılamaktı ısrarla beklenen. Ve bu arada Vergilius da beklemekteydi, kollarım havaya kaldırmış, rüya ve manzara ile birlikte beklemekteydi, üstünde hareketsiz hayvanların otladıkları hareketsiz otlaklara bakıyordu, hareketsiz alevlenmekte olan yangınların dilsizliğini duyabiliyordu, ve havanın çadırları içersinden hiçbir kuş uçuşu geçmiyordu; hareketsizliğin içersinde yangınlar daha yükseklere tırmanıyordu, parçalanamaz suskunluğun içersinde seslerin çeşitliliğinin gürültüsü tırmanıyordu, hasret gittikçe, gittikçe daha bir derinleşmekteydi, güneşler hareketsiz durmaktaydılar, ve kalbin vuruşları, iç dünyadaki ye dış dünyadaki sınırsızlığın duvarlarına gittikçe daha ağır darbeler indiriyordu —, ah, son, ne zaman gelecekti? Neredeydi son? Yıkım, ne zaman sonuna kadar bitmiş olacaktı? Gittikçe artan suskunluğun en alt basamağı diye bir şey var mıydı? Ve tam o ânda Vergilius, böyle bir suskunluğa erişilmiş gibi bir duyguya kapıldı. Çünkü insanların ağızlarını görmüştü, dehşetle bakıyorlardı birbirlerine, kuru ağız deliklerinden tek bir ses çıkmıyordu, ve artık hiç kimse ötekini anlamıyordu. Suçluluk bilinci yüzünden dilsizleşmişlerdi, dilsizlik yüzünden suçluluk duygusu içindeydiler; bu, dünyevi anlamda suskunluğun son basamağıydı, insanoğlunun son susuşuydu, ve bunu görünce, Vergilius’un ağzı da dilsiz bir dehşet çığlığı için açılmak istedi. Fakat daha bunu görmekteyken, neredeyse daha görmeden önce, aynı şeyi artık görmez oldu. Çünkü görülebilen, düşünülebilecek en âni karanlığın içersinde kaybolmuştu, rüya parıltısı kaybolmuştu, manzara kaybolmuştu, yangınlar kaybolmuştu, insanlar kaybolmuştu, ağızlar kaybolmuştu, ve geceydi şimdi, zamansız, dünyasız, sessiz, düşünülebilecek en boş karanlıktı, şekilden yoksun, herhangi bir içerikten yoksun bir boş geceydi; boşalmış ve kapkara kesilmişti bekleyiş, ve darbeler bile sustu, boşluk tarafından emilmişti. Hayatın çanağı sonuna kadar eğilmişti. Vergilius, sınırın

önünde duruyordu, kaderin sınırı, rastlantı sınırının önünde duruyordu, bekleyişinin içi boşalmıştı, kulak kabartışının içi boşalmıştı, bakması boşalmıştı, bilgisi boşalmıştı, ama böyle bir boşluk ve boşalmışlık içersinde, sınırın kendini açacağını biliyordu. Bu, çok hafif başladı, sanki onu ürkütmek istemiyordu. Daha önce bir defa duymuş olduğu fısıltıyla başladı, en içteki kulağında başladı, ruhunun en içteki noktasında başladı, kalbinin en içteki noktasında başladı, ve başlayan, aynı zamanda etrafındaydı, içine giriyordu, en koyu karanlıktan gelmeydi, gece akışıydı, gece püskürüyordu, ezginin o bir zamanlarki sessiz gücünün aynısıydı ve bir zamanlar, pişmanlık içersindeyken, Vergilius o güce boyun eğmişti, o zamanki gibi gittikçe büyüyordu, içini dolduruyordu, etrafını sarıyordu, ve bu arada, artık çok sayıda sesin birlikte tınılar yayması değildi, artık bütün ses sürülerinin birlikte yankılanışı değildi, bütün sesler çeşitliliğinin birlikte ses verişi değildi, fakat daha çok kendini gittikçe yalnızlaştıran tek bir sesti, öylesine büyük bir yalnızlık içindeydi ki, karanlıkta tek bir yıldız gibi parlıyordu, ama buna rağmen bir görünmeyendi, bakılamayan içersinde parıldayandı, çünkü o büyüdüğü ve daha duyulabilir olduğu ölçüde çağrı da gerçekten büyüklükte aşağı kalmaksızın, sonsuza kadar araştırılması imkânsız olanın duyulamayan o işitilemeyen kulak verilmezligi tarafından kabul edilmiş, dahası emilmişti: gerçekleşen, görülebilir ve duyulabilir olanın dışında olup bitmekteydi, duyular yoluyla algılanabilirliğin her türlüsünün dışında olup bitmekteydi, gece gibi oluyordu ve buna rağmen devasa boyutlarda algılanabilen bir aydınlığa sahipti, herhangi bir özden yoksun gerçekleşiyordu ve buna rağmen varoluşun bütün şekillerini içine almaktaydı, ah, evet, bir denge niteliğiyle gerçekleşiyordu, sonsuz algılanamaz denge düzenleri içersinde gerçekleşiyordu, bu düzenler anlam verici, içerik verici, şekil verici, ad verici olarak varlığın ve hatıraların bütününü kuşatmaktaydı, denizin madeni tınılarla kopan gümbürtülerini olduğu kadar sonbaharın gümüşi fısıltılarını, yıldızların zil seslerini olduğu kadar sürülerin sımsıcak solumalarını, ayın flüt ezgilerini olduğu kadar çocukluk günlerinin çitlerinin üstündeki çiğ tanelerini kapsıyordu, bu, kulak verilemez olana dair bir kulak veriş durumuydu; ve bu arada Vergilius, kendisi de karanlıkla kuşatılmışlık

içersinde, dünyanın çeşitliliğine ve bütünlüğüne ait dengenin karanlık tarafından kuşatılmışlığı içersinde, tek başına gerçekliğin kendisi olan ve rastlantıyı geçersiz kılan bu son denge düzeni içersinde, her türlü simgenin bu imgeden yoksun simgesinde, bu güzelliği boşaltılmış güzellik içersinde buna yol açan sesi duyuyordu, hayır, duymuyordu, görüyordu, ve bu ses, kendi de dünyaya aitken, dünya işlerinin dokusuna sızan, böylece de onları hem birbirlerine karşı hem de söz içersinde simgeye dönüştürmeyi amaçlayan seslerden biri değildi, dünyaya ait bir hakikat değildi, ne dünyaya ait hakikatlerden biriydi ne de onların bütünüydü, hayır, dünyadanolmayan—duyulmaz—görülmezdi, dünyadışıydı, dünyadışından hakikati gerçekleştirendi, dünyadışından dengeyi sağlayandı, tam anlamıyla bir dıştı, dışarının bütün gücünü ve enginliğini buraya getiriyordu, çünkü kendini buraya getirmişti, İçersi tarafından sarılmak için içersini sarmıştı, âlemlerin her şeyi içine alan çanağıydı: böyle algılıyordu sesi Vergilius, onu görerek duyuyordu, duyarak görüyordu, sözünün gölgesinde her zaman huzurun ve sılanın bulunduğu sesti, zamansızlığın ve hep süregelen Yaradılış’ın sesiydi, Başlangıcın ve Sonun kararı bildiren sesiydi, rüyanın dışındaki denge sesiydi, korunmuşluğun sesiydi, ve aynı zamanda hem maden, hem kristal, hem de flüt ezgisiydi, hem gök gürültüsü hem de suskunluğun üstün gücüydü, ve bu ses her şeydi ve aslında tek bir sesti, emredercesine ve yumuşaktı, bağışlamasına ve ayırt edebilendi, tek bir şimşekti, ah, evet, tarifi imkânsız yumuşaklıkta bir kamaşmaydı, nihai niteliğinden dolayı sessizdi, ah, evet, böyle ifşa ediyordu kendini, aynı zamanda hem lütuf hem de yemindi, ifşaattı, fakat söz olarak değil, dil olarak değil, ama sözün simgesi olarak, her dilin simgesi olarak, bütün seslerin simgesi olarak, onların ilk-örneği olarak; Babanın kutsal çağrısı niteliğiyle kaderin üstesinden geliyordu, kendini müjde veren eylemin ses imgesi içersinde ifşa ediyordu: “Gözlerini aşka aç!”

Bir şey yapılmıştı, ve onun için yapılmıştı. Vergilius gözlerini açmak zorunda kalmamıştı, onun için iyilik açmıştı. Nefes alıp vermek zorunda değildi, kendisi teneffüs ediliyordu. Simgeydi daha önceden, fakat imge içersinde gece, kendi kendisine tekrar geri verilmişti, ve

sesin simgesinde dilsizlik sessizliğe geri dönüyordu, sanki sessizlik, boş olan şeklin kendini yeniden doldurmak için kullanacağı ilk içerikti. Ve bu doluluğun gücüyle rüyanın yönler açısından sahip bulunduğu çeşitlilik tekrar geriye, dünyevi mekânsallığa akmaktaydı, mekân—olmayandan çıkıp geriye, mekâna akıyordu, akan geceye dönüşüyordu, kendisi mekân oluyor, tekrar gecenin zamanının sel baskınına uğruyordu. Sessizliğin yanı sıra algılanan başka hiçbir şey yoktu, Vergilius sessizliğin yanında artık başka hiçbir şey algılamıyordu, ne içinde, ne de kendisinin dışında algıladığı başkaca bir şey vardı; gece ile sırılsıklam olanın ıslaklığı her yanma işliyordu, sessizlik, gece tarafından kuşatılmıştı. Tavan lambasının minik yağ alevi bile sönmüştü, o da sanki, karanlık yumuşaklık tarafından, her şeyi dolduran sessizlik ışığın küçük ve sert ucu tarafından kesintiye uğratılmasın, rahatsız edilmesin diye emilmişti. Bunun gibi, rüyanın büyük nabız atışları da sönmeye yüz tutmuştu, hafiflemekteydi ve hafiflemeye devam ediyordu, gümüş rengi damlacıklarla, hiçbir yerde başlamayan, hiçbir yerden akmayan, fakat buna rağmen duvardaki fıskiyeden kaynaklanan damlacıklarla kaybolup gidiyordu. Yakalanması imkânsız olan, sessizliğin dalgalan tarafından okşandıktan sonra geçmiş ile gelecek arasında yine şimdiki zaman büyüklüğündeki Şimdiye dönüşüyordu, ve zamanın terazisi sessizce sarkaç hareketlerini sürdürüyordu, kaselerinin gümüş zincirleri sessizce şıkırdıyordu, bu kaseler sessizce yükseliyorlar, hakikati tartarak simgeleri peş peşe kabul ediyorlar ve bırakıyorlardı, simgeleri peş peşe tartarak yaratıyorlardı; birleştirici olan, içi tekrar dolan varlığın yumuşak akışı içersinde hafiften ses veriyordu. İmgesiz bir sessizlikle doluydu, ama yine de imgelerden yana zengindi. Ve sessizlik tarafından taşınan, Vergilius'un açık gözlerinin önünde oluşan gecenin sessiz ve yumuşak çan sesleri tekrar duyuluyordu, gözleri tekrar çözülmüştü, kendisi tekrar çözülmüştü, gece tekrar çözülmüştü, sessizlikten dolayı esrarlı bir körlüğe maruz kalmış olan gece, gölge tiryakiliğiyle, yeniden bulunmuş doğallığı içersindeki sevimliliğiyle ve büyüklüğüyle taşınmakta olan gece, Vergilius'u yeniden taşımaktaydı, dallarının arasında, yapraklarının arasında, kollarında, nefesinde, göğsünde taşıyordu. Vergilius yatıyordu. Yatıyordu, dinleniyordu, dinlenmesine yine izin verilmişti.

Dinlendiği için yalnız olarak, gece olayının sessizliğinin sadece bir başka olayın başlangıcı olduğunu ve bundan ötürü biteceğini de biliyordu: çünkü mekânın âleminden akıp gelmiş olan, sadece mekâna aidiyetle sınırlı değildi, Vergilius'un bedeni de oradan kendisine bir akışla geri getirilmişti, yatakta bedeniyle yatmaktaydı, hissedişi, dinlenişi gittikçe daha bedene dair oluyordu, ve dinlenirken ateşin düşmüş olduğunu hissediyordu, şimdi geçmişten hatırlayabildiği kadarıyla her gecenin sonu olan o serin ve sessiz dalgayı ona iyi gelişiyle birlikte hafiften hissediyordu. Ve geri çekilmekte olan ateşin bedenin ve yeryüzünün zamanına dönüşmesi gibi, bu gece de ilerleyen ve sınırlarına koşan zamana dönüşmekteydi, yeryüzüne dair bir ilerleyişin tatmin olma durumunun zamanına dönüşmekteydi, yeryüzüne dair bir ilerleyişin şekillenmişligiydi — yeryüzü gecesiydi. Henüz olan bir şey yoktu, gecenin karanlığı kesintisiz devam ediyordu, sadece sessizlik solgunlaşmaktaydı, doygunluğunu kaybediyordu, üstünde neredeyse hiç fark edilmeyen çizgiler belirmekteydi, kendine hiçbir şekilde güvenmeyen, ancak iyice kulak kabartıldığı takdirde algılanabilecek bu sessizlik, en dıştaki sınırlarından içe doğru sayfa sayfa çözülür, dağılır gibiydi; karanlık tarafından kuşatılmış ve yumuşak bir oluş sürecindeki Yaradılış, hafif ve sevgi dolu bir el tarafından sessizliğin olmamışlığına kaydedilmekteydi. Gecenin alçak sesli çağrısıyla adlar peş peşe oluşuyor, hafıza ile bir bütün meydana getiriyor, hatırlanabilecek sağlamlığa kavuşuyor, Yaradılış'ı hatırlayış içersinde paylaşıyordu. Bir horoz mu ötüyordu uzaklarda? Orada köpekler mi havlamaktaydı? — nöbetçilerin adımları, sanki onlar da mekâna dair olmayandan tekrar geri gönderilmişçesine, dışarıda, sarayın çevresinde daha önce olduğu gibi devriye gezmekteydiler, duvardaki fıskiyeden, sanki su dağarcığı zenginleşmiş gibi, daha belirgin bir akış vardı, ve pencerenin çerçevesi yıldızların zenginliğini tekrardan kucaklamaktaydı, yıldızların ortasında yılanlı büyücünün başı yanıp sönen parıltılar içersindeydi. Nefesle uyandırılmıştı sessizlik, gece nefesle doluydu, geceden ve sessizlikten o hep varolan şey, yani nefes alıp veren dünya uykusu doğmaktaydı. Karanlık nefes alıp veriyordu, gittikçe daha çok şekilleniyor, şekilleniyordu, daha bir Yaradılış'a dair nitelik kazanıyordu, dünyeviliği gittikçe daha çok

yoğunlaşıyordu, gölgelerden yana zenginleşiyor, zenginleşiyordu. Yaradılış'a ait olan, önce şekilsiz, ne olduğu adeta hiç anlaşılamaksızın, bir ölçüde gürültü noktalan halinde, tonlar halinde parçalanmış veya tek tek tonlar olarak, ama ondan sonra yoğunlaşarak duyma şekli halinde bir araya gelerek yaklaşıyordu! Bir araba gıcırtısı ve bir iniltiydi, ve köylülerin el arabalarından geliyordu, arabalar gittikçe daha sıklaşan sıralar halinde geliyorlardı, sabah pazarına gıda maddeleri getiriyorlardı; kalabalık uyku ağırlığıyla ilerlemekteydi, tekerleklerin kaldırım taşlarındaki araba izlerine girmelerinin patırtısı vardı, dingiller gıcırdıyordu, kaldırım kenarlarına sürtünen jantlar gıcırdıyordu, zincirlerin ve çanak çömleğin takırtıları duyuluyordu, fakat bazen de soluk soluğa kalmış bir öküz homurdanıyordu, bazen uykulu bir ses yükseliyordu, ve bazen de hayvanların sürür gibi attıkları ağır ve yumuşak adımlar, nefes alan bir marşa benzeyen bir tempoda bütünleşiyordu. Nefes alan, gecenin nefesinde geziniyordu, tarlalar, bahçeler ve yiyecekler de gezinmekteydiler, onlar da nefes alışlara katılıyorlardı, ve her yeri saran nefes, yaratılmış olanı karşılamak için açılıyordu, dünyanın sevgiyi karşılayarak aynı zamanda kendini karşılamış olan bütünlüğüne açılıyordu. Çünkü sevgi nefeste başlardı, ve nefes ile birlikte ölümsüzlüğe yükselirdi. Aşağıdan köylüler arabalarıyla geçiyorlardı, uykulu kafalarını sallayarak, yeşillikler ve lahanalar yüklenmiş arabalarının üstünde geçiyorlardı, ve içlerinden biri, başı göğsüne fazla indiğinde, uyuyan bir hayvan gibi sesli solumaya başlıyordu. İnsanoğlunun uykusunda bitkiye ve hayvana dair özellikler de vardır ve ölüm durumunda köylünün yüzü sertleşmiş balçık gibidir. Köylünün yolu kadersizlikten gelir, kadersizliğe açılır, rastlantıdan etkilenmesine hemen hiç fırsat tanınmamıştır, kaderin tam kenarından, uykunun tam kenarından geçer; rastlantıyı geçersiz kılan duası kabul olunduğunda, yeryüzü, bitkiler ve hayvanlar onun için kadersiz olur, ve ister yıldızları sadece pazara gittiğinde veya gece yavrulayan' inekle ilgilendiğinde görsün, dolayısıyla ister bunun ardından günlerinin ve gecelerinin rüyasız ve buluttan nem kapan uyku âlemine gerilesin, sevgiyle bağlı kaldığı şey altın rengi tahıl taneleri halinde parmaklarının arasından kaydırdığı kaderdışılıktır; bu kaderdışılığa, hafiften okşayan eliyle hayvanın tüylerinde dokunur,

onun iyi olup olmadığını ufalayıcı bir el hareketiyle ve ürün veren toprağa yönelik olarak denetler, öylesine sever, öylesine« bilir ki, ah, evet, toprağı,hayvanları ve yemişleri kendine öylesine yakın kılar ki, kendisi de seven ve bilen el tarafından tutulur, sarılır ve korunur, yılların ve günlerin gelgitlerine göre onun etrafında kapanan ve açılan bu el tarafından huzur içinde saklanır, bu ele sığınmış, onun gelgitlerine sığınmış, huzur dolu sıcaklığına sığınmış olarak bütün huzurlu varlığını ondan alır, o elin gelecekteki serinliğini de bilmesine rağmen huzurludur, günü geldiğinde, o elden ufalanmış olarak aşağılara, başlangıcın kadersiz ve uykunun yeri olan kucağına kayacaktır, topraktan gelen ölümdür toprağın adamının ölümü, fakat dünyevilikten uzak olarak özgürleşen nefesi, kendisini saran bütün bağlardan kurtulmuş olan bu nefes, dışarıya çıkar, görünmeyen bir sessizliğe, ilahi âleme doğru yükselir! Ötede, aşağıdan arabalarıyla köylüler geçmekteydiler, geçip gidiyorlardı, arabalarla birbirlerinin ardından; her arabanın üstüne içlerinden biri tünemişti, uyuklayarak, başlan sallanarak, horlayarak, hemen hiç kader yoktu, rastlantı hemen hiç yoktu, her biri gecenin insanoğluna ait dönencesinin bir parçasıydı, böylece, genciyle yaşlısıyla geçip gidiyorlardı, top sakallarıyla, kirli sakallı yüzleriyle, jilet gibi tıraş edilmiş yüzleriyle geçip gidiyorlardı, tıpkı babalarının, büyükbabalarının ve onların babalarının da geçip gitmiş oldukları gibi, korunmuşluklarının büyük huzuru ile tek vücut olmuş olarak, onları ayakta tutan büyük gelgitlerle tek vücut olarak, kaderin üstesinden gelen sabırlarının verdiği huzur içersinde gidiyorlardı, uyuklayarak gidiyorlardı, üzerlerinde, boşlukta yankılanan sesi düşünmeksizin, onlar için alacakaranlıkta bir hasret, hatta bir kesinlik olan sesi düşünmeksizin, ve bütün bunlara rağmen o sesi hemen hiç dikkate almıyorlardı, çünkü kuşaklar arasında ve zamanın dışında cereyan eden akış içersinde süre diye bir şey önem taşımıyordu, ve çünkü gerçekleştirme işinin babaya mı, toruna mı yoksa en uzak toruna mı nasip olacağı fark etmiyordu; onlardan daha büyük bir çabanın içersinde ve kendileri de temkinli bir sevgiyle o çabayı iç dünyalarına almış olarak, temkinli bir şekilde karanlığın içinden geçerek gecenin ucuna doğru yol alıyorlardı, ve uyuyabiliyorlardı. Vergilius’a gelince, bir zamanlar onlardan biri olmuşluğuna rağmen, bir zamanlar

kendisinin de bir köylü olmuş olmasına rağmen, şimdi burada yatmaktaydı, onlardan ve topraktan kopmuş olarak yatıyordu, bitkilerden ve hayvanlardan kopmuş olarak yatıyordu, o, yani sadece kaderin tutuklusu olan Vergilius, şimdi burada gece de görebilen biri olarak yatıyordu; ah, evet, her insanın ruhunun derinliklerine yerleştirilmiş bir eylem vardır, ve o eyleme ulaşabilmek neredeyse imkânsızdır, o insandan, o insanın ruhundan daha büyük bir eylemdir bu, ve ancak kendi kendisine ulaşabilendir ki, böyle bir son ölüme hazır oluş durumunda kendi eylemine de ulaşabilir; bu eylem, ölümlü dünyanın uykusunun nöbetini tutar. Ah, evet, sılaya dönüş, nöbet tutmak! Neredeydi?! Kim dünyanın nöbetini tutuyordu, kim o dünyada karanlığın içinden uyuyarak geçip gidenlerin nöbetini tutuyordu? Ses miydi bu nöbeti tutan? Evet, nöbet tutan, sesi duyma lütfuna layık görülmüş olan mıydı? Yoksa şimdi Vergilius'un kendisi mi uyanık kalıp nöbet tutmakla görevlendirilmişti? Hayır, asla! O asla yapamazdı bunu, o ki, yardım edebilmekten acizdi, hizmet etmeye istekli değildi, kelimelerin yaratmışıydı ve eserini ortadan kaldırmak zorundaydı, çünkü insana has olan, insana ait eylem ve insanın yardım ihtiyacı gözünde hep öylesine az değer taşımıştı ki, bunlara ait hiçbir şeyi şiirleştirememiş, şiirleştirmek bir yana, sevgiyle muhafaza bile edememişti, ve her şey yazılmadan kalmıştı, sadece yararsız bir şekilde güzellik olarak yozlaştırılmış ve yüceltilmişti; şimdi kalkıp da, daha nöbetin gerçek sahibi, yani sesin müjdecisi ortaya çıkmamışken kendisinin nöbet tutmakla görevlendirilmiş olabileceğini düşünmek, ne büyük bir hadbilmezlikti! Bu durumda acaba her şey hâlâ sadece bir rüyadan mı ibaretti? Ses hakikaten, bütün gerçekliğiyle ulaşmış mıydı Vergilius'a? Ulaştı ise, o halde neden susmuştu? Neredeydi? Neredeydi?! Vergilius sordu, sordu, sordu! Hâlâ devam etti sesi sormaya, hâlâ sordu ve daha şimdiden — artık sormaz oldu! Sesi aradı, hâlâ devam etti aramaya, hâlâ aradı ve sonra daha şimdiden — arayışı artık aramak olmaktan çıkmıştı! Çünkü ifşa edilen ve artık inanmadığını düşündüğü şey, her yerdeydi, onun varlığını her yerde algılıyordu, arabaların gıcırtısıyla, hayvanların tembel çekiş yürüyüşleriyle, köylülerin buruşuk ve uykulu yüzleriyle, nefes alışlarıyla, karanlığın nefes alışıyla, gecenin nefes alışıyla algılıyordu, ve her şey, hem kadersiz olan, hem de kaderi

taşıyan, dünyevi ve insani olan, benliğine sinmişti, aynı zamanda kaderiydi artık, hem de öylesine ki, bütün bunlar, yazılmamış olmalarına rağmen, hiçbir zaman için şiirleştirilmemiş olmalarına rağmen, kaybedilemezliklerinin müjde sine kavuşmuşlardı, sonsuzluğa kadar kuşaktan kuşağa sürecek bir sevgi içersinde sonsuzluğa kadar kuşaktan kuşağa iletileceklerinin müjdesine kavuşmuşlardı, sonsuz bir merhamet içersinde hep kalacaklardı, ve gece gözyaşlarıyla ağırlaşmıştı, çünkü artık geçip gidiyordu. Uyku ile uyku olmayan birleşmişti, Başlangıç ve Son da öyleydi, kaynak ve gelinen yer, kök ve ağaçların zirveleri, âlemlerin dallan arasında insanlığın dinlendiği, yapraklarıyla göğe doğru akan ağaçları, kadere âşinâ, ama yine de ondan uzaklaşmış bir insanlık. Ve bütünlük ile kaynaşmış, o bütünlüğün kaderiyle sarılmış ve o kaderi kendisinkinin içinde taşıyan Vergilius da dinlenmekteydi, bu kaynaşmışlığı ateşten kurtulmuş varoluşunun bütün zerreleriyle hissediyordu, onu üstündeki örtüye daha çok sarınmaya zorlayan, mutluluk verici serinliği hissediyordu, gecenin yeniden açılmış olan dünyasına okşarcasına giren ve serinliği de beraberinde getiren zamanın mutluluk vericiliğini hissediyordu, dünyadaki bütün pınarların karanlığı damla damla soluyuşları içersine yerleştirilmiş ve hafiflemiş nefesin mutluluk vericiliğini hissediyordu, dünyanın mırıldanışını, doğallığı hissediyordu, damlalar gittikçe, gittikçe daha bir serinledi, yıldızlar ve mekânları daha bir serinledi, bu mekân içersinde duyulabilen, daha bir serinler oldu. Aşağıdaki araba kafilesi zamanla seyrelmişti, gelen ve yollarına devam eden arabalar gürültüleriyle birbirlerinden ayrıldılar, aralarındaki mesafe büyüdü, ve sonunda geriye sadece çok az sayıda artçı araba kaldı. Ve araba gürültüleri arasındaki molalar büyüdükçe, içleri o ölçüde belirginleşen, hışırtıya benzer bir şey ile dolduruldu, bu, sanki gümüş parlaklığında bir genişlikle büyük karanlığın içinde yayılmakta olan bir dokuydu, bu, beklenmiş ve beklentilerle dolu, dalgaların hışırtısıyla gelen denizdi, hışırtıları geceye aitti, ama daha şimdiden yaklaşmakta olan sabah tarafından çağrılmıştı. Belki de, ah, evet, belki de yanılıyordu Vergilius — neredeyse ürkmüştü —, belki de işitme duyusunca aldatılmaktaydı, belki de bu yalnızca hasretten ibaretti, sadece kalbin hasretiydi, deniz hasretiydi, hışırtıya kurtarıcı sesin de karışmasına

duyulan hasretti, karışmalıydı ki, Vergilius onunla ikili bir söyleşiye girebilsin, evet, karışmalıydı ki, hışırtının gücü sayesinde artık inkar edilemesin, doğadan kaynaklanan güçle verilen müjdesi çürütülemesin — fakat hayır, hayır, bu, denizdi, denizin Triton'un gücüne sahip ve uçsuz bucaksız gerçekliğiydi, ve sesin o dile getirilemeyen, duyulamayan eylemi, mehtabın gümüş rengi gürlemeleri içersinde örgü örmeyi sürdürüyordu, dalgaların sayısız çöküşleri boyunca örüyordu, aşağıdaki zincirlerden boşalmış ve yukarıdaki özgürleşmişlik içersinde örüyordu, hem karanlığın içersinde, hem de gecenin kendini söndürmek için kullanmaya başladığı ışıktan peçenin arkasında örüyordu, gittikçe solan yıldızların arasında örüyordu, hayır, aslında daha da, daha da fazlasıydı: sular, sesle dolmuş olarak kulak kabartıyordu, denizler ve yıldızlar kulak kabartıyordu, karanlık kulak kabartıyordu, insana ait ne varsa, uyuyan olsun, uyananlar olsun, kulak kabartmaktaydılar, bütün dünyalar kulak kabartmaktaydılar, kendilerini dolduran her şey içersinde, kendi kendilerine kulak kabartmaktaydılar. Doğal olan, doğal olana ekleniyordu, ve bu eklenište aşk vardı. Kötü diye bir şey kalmış mıydı hâlâ? Hakemin karan verilmiş, böylece de kötü olan artık ayıklanmış mıydı? Evrenin dokusuna karışmış olan ses, karşılık vermedi, ve sanki karşılık, ilk defa doğan günle birlikte gelecekti, şimdi ise sanki her şey tepeden tırnağa bekleyişti, beklenen, gündüz yıldızıydı, ve sanki ondan başkasına izin yokmuşçasına beklenmekteydi. Gece, hedefinin etrafında toplanıyordu, hedefe yönelik bir hal alıyordu, ve karanlığının üstünden yumuşaklığı çekilip alınmaktaydı; dışarıda yıldızların yanıp sönüşü yeşilimsiye oynuyordu. Havanın rengi, karanlıkta hareketsiz duruyordu, nesneler peş peşe ve hareketsiz, sanki el yordamıyla gölgeden çıkmaktaydı, ve pencereden içeriye doğru, adeta santim santim, oda yeniden odalığına, duvar yeniden duvarlığına geri dönmekteydi. Penceredeki son yıldızların yanıp sönüşü tarafından kuşatılmış olan şamdan, pencerenin önünde yapraklarını dökmüş bir ağaç gibi yükselmekteydi, dallarında hâlâ gecenin kalıntıları asılıydı. Ve cumbanın içindeki koltukta, o da belli belirsiz, fakat yine de fark edilebilir bir şekilde, oğlan uyuyarak dinlenmekteydi! Bacaklarını kaba etlerinin altına çekmişti, yüzünü ellerine dayamıştı, koyu renk

saçlan gölge gibiydi, aydınlık gözleri görünmüyordu, kapalı gözkapaklarının gölgelerine saklanmıştı, fakat kulak kabartışı görülebiliyordu, uykuda kendi kendine ifşa etmekte olduğu şeye kulak kabartmıştı, acı çekerek ve acıdan kurtararak, aciz ve yardım ederek, tutkuyla isteyerek ve tutkusuz, aşk tutkusundan mahrum sevgi, yeryüzünde doğmuş insanın içindeki doğmamış melek, uyuyan varlık. Ah, evet, geçip gitmekte olan gece, uyuyanı son nefesine kadar taşımaya devam ediyordu, uzağa, gittikçe daha uzağa götürüyordu, dallarının arasında, tüylerinin arasında sonsuzdu, kollarında, göğsünde onu sonsuz taşıyordu. Gecenin büyük yayı Vergilius'un önünde bir defa daha gerilip yayıldı, pencerenin önündeki kızıl renkli cehennem dumanlarının ve ses kargaşasının içinden yükseldi, bütün ölümlerin kraterlerine tırmandı, ölümün gerginliği ile çirkinleşmiş bütün suratlar ve ölümün çatlak sesli cayırtıları ona eşlik etmekteydi, pişmanlığın en derin noktasındaki boşluğa yuvarlandı, fakat müjdeyi getiren sesin emredercesine yumuşak tondaki ad sesleniş tarafından tekrar yakalandı, şimdi gittikçe hafifleyen bir çan sesi olarak sabahın sızan ışığına damlayacaktı, ışığa dökülecekti ve onunla birlikte şafağa akacaktı, şafağa karışmış olacaktı. Bu, hâlâ o biraz önce olan şeyin önünde olmuş olduğu pencere miydi? Geçici olan ses vermiş, sesini tüketmiş, yuvarlanarak açılmış, sonra yine yuvarlanarak kapanmıştı ve kalıcı olana dönüşmüştü, geçiciydi Vergilius'un önünde yükselen gün, ve Vergilius artık çoktandır ona bakmıyordu; gözleri açık kalmış olmasına rağmen bulanıklaşmıştı, gözyaşları olmaksızın gözyaşlarının bulanıklığını almıştı, ancak Vergilius, bu bulanıklığın içersinden, kendi bakışlarına yabancılaşmış halde, doğmakta olan günü görüyordu, şafağı görüyordu, şafağın o renksiz rengini yavaşça, kesit kesit dışarıdaki damlara nasıl yaydığını çok net görüyordu, bunu görüyordu ve artık görmüyordu, görmesi hissedişe dönüşmüştü, ve bu hissedişle birlikte onun için gün doğdu, yeni ışığıyla ona ait olarak: sabahın erken zamanı filizlendi, kokusunun artan temizliği ile, son derece belirgin, son derece ışık grisi netliğiyle ona doğru esti, bu sabah zamanının içinden, onunla karışmaksızın, ilk ocak ateşlerinin ince ve geniz yakan dumanları geçti, sabah, Vergilius'a o kendine has neşeli aydınlıkla denizin gümüşi tuzlu

nefesiyle esti, bu nefes, serin ve nemli sahilin ilk parıltıları arasından yükselmişti, kumlan ve taşları iyice belirgin olan, sabahın gümüş dalgalarınca ıslatılan sahil, sabahın kurbanım almak üzere hazırlanmıştı, evet, sabahın zamanı Vergilius'a doğru esmekteydi, yayılmıştı ve yaymaktaydı, tekrar yükselen Yaradılış niteliğini alan doğallık olarak; Vergilius, yayılmayı karşılayan ve onun tarafından karşılanan kimliğiyle, onun damlalar halinde gerçekleşen eylemi tarafından bir sürü akış aracılığıyla taşınıp götürüldüğünü hissediyordu, serpilip yayılmanın hışırtılı nefesi içersindeydi, bir anlamda serinliklerini hissettiren kanatların üstündeydi, bir anlamda büyük bir nefesin içersindeydi, fakat buna rağmen dünyevi bir korunmuşluğa sahipti, bir anlamda defne dallarının gölge nefesleri içersinde dinleniyordu, yağmur gibi karanlık, berrak ve canlandırıcı bir yağmur saatini solumaktaydı. Böylece taşınıp götürüldü, hep ileriye, daha da ileriye götürüldü, ve orada, yolculuğun bitmeye yüz tuttuğu yerde, tarlaların sarışın hasat dalgalanışlarınca belirlenen varış noktasında, başakların rüzgarda sallandıkları, üzümlerin dikenli çalılara takıldıkları ve sığırların aslanın yanında uzanıp yattıkları yerde, Vergilius'un önünde bir melek durmaktaydı, neredeyse bir melek değildi, daha çok bir oğlan çocuğuydu, buna rağmen bir melekti, eylül sabahının serin kanatlarına sarınmıştı, saçları koyu renk ve lüleliydi, açık renk gözleri vardı, ve sesi, müjdeci eylem olarak simgesel bir şekilde evreni dolduran ses değildi, hayır, aslında herhalde daha çok hepsinin üzerindeki boşlukta dalgalanan, simge niteliğindeki ilk-imgenin çok uzak bir yansımasıydı, konuştuğunda sesi çok alçaktı, ve buna rağmen havanın madeni gölgesiydi: “Gir bir zamanlar varolan ve şimdi tekrar gelen Yaradılış'a; fakat senin adın Vergilius olsun, çünkü zamanın geldi!” Böyle konuşmuştu melek, yumuşaklığı içersinde korkutucu, hüznü yüzünden teselli vericiydi, hasret yüzünden erişilmesi imkânsızdı, Vergilius böyle duymuştu meleğin ağzından çıkanları, bütün dünyevi yalınlığıyla, dil içersinde bir dil olarak duymuştu, ve bu sesi duyarak, adı çağrılarak ve adıyla birleşerek, bir defa daha gördü dalgalanan tarlaları, sahilden sahile uzanmaktaydı, meyvelerin dalgalan sonsuzdu, suların dalgaları sonsuzdu, hepsi de ilk sabahın serin ve eğilmiş ışığı tarafından okşanmaktaydı, serin bir parıltı içindeydi yakınlar, uzaklıklar serin

serin parlıyordu, Vergilius görmüştü bunu, ve sonra ardından her şeyi bilmenin ve hiçbir şey bilmemenin, her şeyi hissetmenin ve hiçbir şey hissetmemenin hoşluğu geldi, her şeyi unutmanın hoşluğu geldi, rüyasız bir uyku geldi. —

TOPRAK — BEKLEYİŞ

UYANIŞ, sanki bir şeyler kaçırıldığı duygusuyla oldu: tıpkı uykuya yatışta olduğu gibi, bu defa da yalnızca bir hissedişti, fakat çok âniydi bu hissediş, ve birinin yatağının yanında durduğunu fark eden Vergilius, aynı zamanda da bir şey yapmasının engellenmiş olduğunu hissetti; sonra bu hissetmenin yarattığı ikinci bir sarsıntıyla bilmenin eşiğini aştı; biliyordu, sabahın karanlığında Aeneis'i yok etmek için deniz kıyısına koşmalıydı, ve şimdi bunun için artık çok geçti. Gerisingeri uykuya kaçtı, meleği tekrar bulmak için, hatta belki de hâlâ üzerinde olduğunu hissettiği yabancı bakışların kaybolmuş meleğin bakışları olabileceği umuduyla. Oysa kesinlikle öyle değildi, Vergilius, orada, yanında duranın yabancılığını çok net algılıyordu, ve meleğin varlığına ilişkin son bir umut kırıntısıyla olsa bile, aslında bu yabancılığı kovmak için uykusunun içinden sordu: "Sen, Lysanias mısın?"

Cevap, anlaşılmaz bir şeydi, çok yabancı bir ses tarafından verilmişti.

İçinde acılı bir soluk dolandı. "Sen Lysanias değilsin... çık git."

"Efendim..." çok çekingendi, neredeyse rica ediyordu.

"Sonra..."; gece, son bulmamalıydı, Vergilius ışığı görmek istemiyordu.

"Efendim, arkadaşların geldi... bekliyorlar..."

Yararı yoktu. Ve ışık, acıtıyordu. Öksürük, göğsün içinde fırlamaya hazır bekliyordu, ve konuşmak tehlikeliydi: "Arkadaşlarım mı..? hangi arkadaşlarım..?"

"Plotius Tucca ve Lucius Varius, seni selamlamak için Roma'dan geldiler... ve Sezar'ın yanma çağrılmazdan önce seni görmek istediler..."

Işık acıtıyordu. Eylül güneşinin güneyden bir eğimle ve keskin bir parıltıyla gelen ışık demetleri, köşedeki cumbaya düşüyor, burayı ısıtıyor, bir eylül sabahının ışığıyla ve sıcaklığıyla dolduruyordu, ve odanın kendisi de, ışık demetlerinin oraya kadar «işememesine rağmen, bundan payını alıyordu, ışıktan ötürü çıplaklaşmış, sıcaktan ötürü de çirkinleşmişti: karanlık yansımalar içindeki mozaik döşeme kirliydi, büyük şamdanın da solmuş çiçekleri ve erimiş mumlarıyla perişan bir görüntüsü vardı. Ötede, odanın köşesinde lazımlık sandalyesi durmaktaydı, bir gereklilik ve ayartmaydı. Vergilius'un her yeri ağrıyordu, ağrımaya başlamıştı. Arkadaşları beklemeliydiler: "Önce temizlenmem gerek... yardım et bana." Bacaklarını döndürüp yatağın kenarından aşırarak öne doğru eğilmiş, oturmaktaydı, sırtı bükülmüştü ve yeniden acıtıcı pençelerine düştüğü öksürük başlangıcıyla savaşıyordu; ateşin sinsi yorgunluğu da kendini yeniden belli etmişti, varlığını önce aşağı sarkan bacaklarda haber vermiş, oradan yukarıya doğru tırmanmış, şeritler halinde ve hafiften dalgalara ayrılarak bütün vücudunu kaplamış, en sonunda da başını ele geçirmişti; yorgunluğa tutsak düşen Vergilius, bakışlarını ağır, yorgun ve uzun süren bir dikkatle, sanki o noktada önemli bir şey varmış, dahası ateşin kaynağı keşfedilebilirmişçesine çıplak ayak parmaklarına dikmişti, parmakların mekanik ve yarı yakalamasına hareketleri bir türlü durdurulamıyordu —, ah, organların ve duyuların bağımsız hayatları tekrar mı başlayacaktı yoksa? Ve bir köleye mahrem sorular yöneltilemeyecek olmasına rağmen, bakışlar bir açıklama ararcasına, neredeyse iradedışı, neredeyse soruyu istemeden sorar gibi ona kaydı, fakat doğal olarak hemen düşkırıklığına uğradı, çünkü biraz kaim burunlu, bir maskeyi çağrıştıran, yaşını belli etmeyen, doğululara özgü bu uşak yüzünde bir cevap diye değerlendirilebilecek hiçbir şey gözükmüyordu; bu yüzde sadece koşulsuz bir kulluk, kulca bir koşulsuzluk vardı; bütün yaklaşılmazlığına rağmen, verilecek buyrukları almaya hazırdı, konuğun o buyrukları dile getirmesini ve kalkmaya karar vermesini bekliyordu. Gelgelelim özellikle bu imkânsız gibi görünüyordu, çünkü uyumsuzluk kendini yalnızca bedende değil ama her yerde belli etmekteydi; evrensel bir uyumsuzluktu bu, ve o ortadan kaldırılmadan hiçbir organ hareket ettirilemezdi; kalkmak isteyen,

kurban vermek için kıyıya koşmak isteyen insanoğlu, bu eylemi böyle bir uyumsuzluk ve parçalanmışlıkla gerçekleştiremezdi; kurban için mutlak anlamda geçerliliğin saygınlığı hedefleniyorsa eğer, kurban verenin de, kurbanın da zarar görmemiş olmaları şarttı, oysa şu ânda ruloların hâlâ sayı bakımından eksiksiz olarak bavulda bulunup bulunmadıkları bile saptanamıyordu; gerçekten eserin bütünü yok edilmeye hazır mıydı, yoksa örneğin rulolardan biri geceleyin kaybolmuş olabilir miydi —, kim cevap verecekti buna? Gerçi evet, bavulun kapağı öylesine olması gerektiği gibi ve sıkı bağlanmıştı ki, insan bu kapağın hiçbir zaman açılmadığını rahatça düşünebilirdi peki ama, kim kurbana dokunmaya cesaret edebilecek ve kayışları açacaktı? Beden ve o bedenin organları uyumsuzdu, dünya uyumsuzdu —, bir defa daha bütünlük sağlanabileceği umut edilebilir miydi? Vergilius bekledi, ve köle de onunla birlikte bekliyordu, ikisi de sabırsızlık göstermiyordu. Ama hal böyleyken kapı, hiç de yumuşak sayılamayacak bir hareketle açıldı; Plotius Tucca ile Lucius Varius, herhalde beklemekten bıktıkları için, aynı zamanda da büyük bir ihtimalle dışarıdan Vergilius’un uyandığını duyduklarından, paldır küldür içeriye dalıvermişlerdi. Vergilius, bacaklarını yatağın içine geri çekti.

Ve Plotius, neredeyse daha doğru dürüst odaya girmeden o her zamanki alışılagelmiş gürültülü içtenliği ile konuşmaya başladı: “Bize burada hasta yattığın söylenmişti, uzun gece boyunca dolanıp durduk, ve ondan sonra da seni gizlice yatağından çıkmak isterken yakalıyoruz; ama yakaladığımız çok iyi oldu, çünkü sen zaten hep böyle yaparsın... evet, nasılsın bakalım? Tanrılara şükür ki, çok iyi görünüyorsun; on yıl önce de daha farklı görünmüyordun, ne de olsa eski toprak sayılırsın... şimdi doğal olarak yine öksürüğün ve ateşin var, bu, bilmediğimiz bir şey değil... eğer dostlarına sorsaydın, seni bu gerçekten çılgınlıktan başka bir şey olmayan yolculuğa> asla göndermezlerdi! Biz daha sonra Horatius’tan öğrendik; elbette, ona söyleyebilirdin, çünkü sana hiçbir engel çıkartmayacağını biliyordun; onun için tek önemli olan, kendi dizeleridir! Orkus adına, Atina’da işin neydi? Doğal olarak bunu gizli tutmak zorundaydın, ama neyse ki şansın varmış, çünkü Sezar seni tam zamanında bulup geri getirdi...

evet, her zamanki gibi bilgece davranan Augustus seni geri getirdi, ve sana gelince, her zamanki gibi acımasızdın... ve şimdi sana yeniden çeki düzen vermek bizlere, yani dostlarına düşüyor!” Plotius, şişman bedenini büyük bir çatırtıyla koltuğa bıraktı, kolları kıvrık, yumrukları sıkılmış, orada şimdi bir kürekçi ya da arabacı gibi oturmaktaydı, ve yağlı, karaciğer lekeleriyle dolu, yanakları kırmızı yüzü neşeden pırıl pırıldı.

Buna karşılık Lucius Varius, togasınm kıvrımlarının şık bir biçimde dümdüz olmasına dikkat etme zorunluluğu yüzünden asla oturmadığından, her zamanki alışılagelmiş pozuyla, bir kolunu beline dayamış, ötekini de ders verircesine dik bir açıyla kaldırmış olarak, ince siluetiyle gösterişli bir şekilde ayakta kalmıştı: “Seni çok merak ettik Vergilius.”

Vergilius’un içinde, ölmeye onca hazır olmasına rağmen, hiç kimsenin kaçamayacağı ve hastalara özgü olan o ürkeklik belirmişti: “Size benim hakkımda neler anlatıldı?” Ve sanki verilecek cevabı önceliyormuşçasına, beklediği ve korktuğu öksürük nöbetine ânsızın yakalandı.

“Sen öksürmene bak, rahat ol,” diye yatıştırdı onu Plotius, ve gece yolculuğundan ötürü yanmakta olan gözlerini sildi, “insan sabahları öksürmelidir.”

Lucius’un yatıştırması ise kulağa daha dürüst geliyordu: “Senin hakkında aldığımız son haberlerin üzerinden rahat bir hafta geçmiştir... Augustus, Maecenas’a seni hasta bulduğunu ve dönüş yolculuğu için razı ettiğini yazmış, Senato’nun bugün doğumgünü için yapacağı toplantı yüzünden Maecenas karşılamaya gelemeyince, kendisinin Augustus’la ilgili görevlerini memnuniyetle biz devraldık, bu fırsattan yararlanarak seni de görürüz dedik... hepsi bu işte.” Bu söylenenler kulağa doğru ve mantıklı geliyordu, ve buna rağmen Plotius’un: “Sen öksürmene bak, rahat ol” demesi daha bir yatıştırıcıydı. “Off,” dedi Plotius, “bütün gece sarsılıp durduk; doğru dürüst uyku denemez böylesine, insanı atları her değiştirişte uyandırıyorlar... bizim konvoyda en az kırk araba vardı, ve üstelik tek

konvoy da biz değildik, dünden bu yana tahminimce yüzün çok üzerinde araba gelmiştir...”

Plotius, köylülere ait arabalardan biriyle mi gelmişti acaba? Yüzü, yaşlı bir köylünün yumuşak ifadeli ve güçlü yüzü gibiydi, ve insan onu gözünde tam da böyle canlandırabilirdi, hayır, aslında canlandırabilir değil, böyle canlandırmak zorundaydı, bir köylü arabasına tünemiş, başı sürekli sallanmakta, çenesi göğsüne düşmüş, ve iyice horlarken. “Evet, gelişinizi duydum...”

“Ve işte şimdi buradayız,” dedi Plotius, hemen yine bir kürekçiye benzemişti.

“Çok gelen vardı... pek çok...”

“Öksürük nöbeti geçirirken konuşma,” dedi Lucius, bir yandan da togasınm gece yolculuğu yüzünden bozulmuş olan kıvrımlarıyla uğraşıyordu, “konuşmaman gerekir... doktorların bunu sana hep yasakladıklarını unuttun mu?”

Ah, evet, hatırlıyordu, Lucius, aşırı şıklık düşkünlüğü bir yana, söylediklerinde içten ve iyi niyetliydi hiç kuşkusuz, ama bu hali yine de Vergilius’u ona karşı çıkmak için kışkırtıyordu! “Önemli bir şey değil; Sezar beni yanında Megara’ya götürmeseydi, hiç hastalanmazdım... bu sadece şenlikler sırasında hiç eksik olmayan güneşin ve sıcağın bir yan etkisi...” Bu uzunca açıklamanın ödülü, yeni bir öksürük nöbeti oldu, ve Vergilius ağzında kan tadı aldı.

“Sus,” dedi Plotius.

Fakat Vergilius susmak istemiyordu, üstelik şimdi Plotius’un genç oğlanın uyumuş olduğu koltukta oturduğunu fark edince, susma isteği daha da azalmıştı, ve içinden bir şey onu sözü dolandırmadan sormaya zorladı: “Lysanias nerede?”

“Bir Yunanlı adı,” dedi Lucius düşünceli bir ifadeyle, “kim bu? Onu mu kastediyorsun?” Ve kapıya çekilmiş, daha önce olduğu gibi, hiç hareket etmeksizin orada bekleyen köleyi işaret etti. “Hayır... onu değil... oğlanı...”

Plotius dikkat kesilmişti: “Demek yanında Yunanlı bir oğlan getirdin... o halde durumun gerçekten kötü falan değil... bak sen, Yunanlı bir oğlan!”

Oğlan —, oğlan kaybolmuştu. Ancak kase, hâlâ orada, masanın, üstündeydi, gümüş kenarlı, fildişi işlemeli bir kaseydi, ve hatta içinde hâlâ birazcık şarap bile vardı: “Oğlan... o buradaydı.”

“O halde geri gelsin... çağır onu, çağır da görelim!”

Ortadan kaybolduğuna göre, onu nasıl çağırabilirdi ki?! Hem ayrıca onlara göstermek gibi bir niyeti de hiç yoktu. “Onunla aşağıya, kıyıya inmem gerekiyor...”

“Uzanmışız denizin kurumuş kumlarına, yorgun argın bedenlerimizi dinlendirmekteyiz, ve uyku her yanımıza sızmakta,” diye ezbere okudu Lucius, ama doğal olarak bu söylediklerinin devamı da vardı, “fakat bugün bunu yapmayacaksın, benim sevgili Vergilius’um, böyle hazlan herhalde iyileşmenden sonrasına erteleyeceksin...”

“Doğru,” diye onayladı Plotius oturduğu cumbadan.

Neden söz ediyorlardı bu ikisi? Her şey uyumsuzdu; Vergilius, onların dediklerini duymuyordu bile: “Lysanias nerede?”

Köleye dönen Plotius, emretti: “Oğlanı buraya getir.”

“Efendim, burada hiçbir yerde oğlan falan yok.”

Oradan, kapının bulunduğu yerden, geceleyin oğlanın sesi Vergilius’la konuşmuştu, ona fısıldamıştı, şimdi ise aynı yerde köle durmaktaydı, hem uzak hem de yakın olan sesi inkar etmesine yardım ettiği için ona şükran duyan Vergilius, elini sallayarak köleyi yanma çağırdı: “Gel, kalkmak istiyorum.”

“Vazgeç bunu yapmaktan,” dedi Plotius kararlı bir ifadeyle, “doktor sana gelmek üzere yola çıkmış olmalı, ve sana yatakta bakılacak, böyle saçmalıklarla yalnızca sağlığını tehlikeye atıyorsun... sırf oğlanını bize göstermemek için sanki işin varmış gibi yapman da saçmalıktan başka bir şey değil.”

Yoksa köle, oğlanın temsilcisi miydi? Genç oğlan, kurbanı sahile taşısın diye güçlü kuvvetli bir arkadaşını buraya yollamış olabilir miydi? Kendi sesinin: “Bavulu al” dediğini duydu irkilerek, aynı ânda da söylediğinin yarattığı etkiyi araştırırcasına, gözlerini kırpıştırarak dostlarına baktı.

Ve haklıydı, Plotius tüm hantallığına rağmen neredeyse havaya fırlamıştı, yatağa daha yakın olan Lucius ise, bir doktor gibi hastanın nabzına bakmak üzere Vergilius’un yanma gelmişti: “Ateşin var, sevgili Vergilius’um, sakin ol.”

Plotius ise köleye emretmişti: “Doktora bak... acele et...” “Doktora ihtiyacım yok.” Vergilius, bunu da elinde olmaksızın söylemişti.

“Bu konuda karar vermek sana düşmez.”

“Ben ölüyorum.”

Bir sessizlik oldu. Vergilius doğru söylediğini biliyordu, ve bundan tuhaf kaçacak kadar az etkilenmişti. Artık herhalde akşamı bile göremeyeceğini biliyordu, ve bu arada kendini, sanki önünde sonsuz bir zaman varmışçasına rahat hissetmekteydi. Sonunda o söz söylendiğinden memnundu.

Büyük bir ihtimalle öteki ikisi de durumun ciddiyetinin bilincindeydiler; bu hissedilebiliyordu. Plotius, ancak aradan uzunca bir zaman geçtikten sonra tekrar konuşabildi: “Günah işleme, Vergilius, biz henüz ölümden ne kadar uzaksak sen de o kadar uzaksın... senden on yaş büyük ve üstelik de apopleksi hastası olduğuma göre, daha ne söyleyeyim ki sana...”

Lucius hiçbir şey söylemedi. Yatağın yanındaki sandalyeye oturmuştu ve susuyordu. Ve otururken togasının kıvrımlarını düzeltmeyi ihmal etmiş olması, duygulandırıcıydı.

“Ben öleceğim, belki de hemen bugün... ama ölmeden Aeneis’i yakacağım...”

“Ne bağışlanmaz bir suç!” Tam bir çığlıktı bu, ve çığlığı atan da Lucius’tu.

Bunu yine bir suskunluk izledi. Oda, eylül sessizliğine ve aydınlığına gömülmüştü. Dışarıdan bir süvari geçti, muhtemelen imparatorluk kuryelerindendi. Nal sesleri taşların üstünde çınladı, sonra dörtlü tempo şehrin uzaktaki gürültülerinde eridi. Bir yerlerde bir kadın, bağırarak bir şeyler söyledi; sanki bir çocuğun adını çağırmaktaydı.

Sonra Plotius, iri cüssesiyle ve büyük adımlarla odanın içinde dolanmaya başladı, arkasından togasının uçlarından birini sürüklüyordu, ve sonra ânsızın patladı: “Ölmek istiyorsan eğer, bu sana ait bir mesele, seni önleyecek değiliz, fakat Aeneis çoktandır artık yalnızca senin meselen değil; o halde bunu atmalısın kafandan...” Etrafındaki yağlar yüzünden küçülmüş gözleri vahşi parıltılar saçmaktaydı.

Plotius’un bu kadar sertleşmesi ilginçti, çünkü onunla ötekiler arasında eskiden beri, karşılıklı ve, tam anlamıyla hiçbir zaman inanılmasa bile, örtülü bir uzlaşma vardı; bu uzlaşmaya göre ürünler ve hayvancılık üzerine saatler boyu yaptıkları konuşmalar, Lucius’un, Maecenas’ın ve o çevreden olanların katıldıkları bütün o sanatsal ve bilimsel konulara ilişkin sohbetlerden çok daha önemliydi. Şimdi Plotius’un Aeneis’in varlığına veya yokluğuna bunca büyük bir önem vermesi, böyle bir uzlaşmaya aykırıydı, onun toprak soylusu Plotius Tucca’nın kimliğiyle kendinde somutlaştırdığı iyi niyete aykırıydı; dolayısıyla böyle bir şey hoşgörülemezdi: “Dünya birkaç dizeyle ne daha zengin ne de daha yoksul olur; bu konuda aramızda her zaman görüş birliği vardı, Plotius.”

Lucius, ciddi bir ifadeyle başını salladı: “Aeneis’i birkaç dize diye nitelendiremezsin.”

“Peki nedir öyle değilse?”

Plotius, bu soruya güldü; zorlama bir gülüştü gerçi, ama yine de gülüştü: “Alçakgönüllülükle övgü toplamak, ozanlara özgü eski bir zaaftır, Vergilius, ve biri eski zaaflarım sürdürmekte ise eğer, onun için korkulacak bir şey de yok demektir.”

Ve Lucius tamamladı: “Tekrar duymak istiyor musun gerçekten? Sen kendin, Roma’nın büyüklüğü ile senin şiirinin büyüklüğünün artık birbirinden ayrı tutulamayacağını en iyi bilen kişi değil misin?” Vergilius’un içinde bir tür keyifsizlik belirdi ve gittikçe yoğunlaştı; bu ikisi, bir oğlanın anlamış olduğu şeyi anlamak istemiyorlardı, fakat verilmiş olan kararın kesinliği tartışılmayacağından, bunun onlara somut bir biçimde gösterilmesi gerekiyordu: “Geride gerçek olmayan hiçbir şey kalmamalı.”

Bu söz kararlı, ölçülü ve ders verircesine söylenmişti, ve Lucius, şimdi sorunun ne olduğunu anlar gibiydi: “O halde senin düşüncene göre İlyada’nın ve Odysseia’nın da gerçekdışı diye nitelendirilmesi gerekir, öyle mi? Ah, ilahi Homeros! Peki ya Aiskhilos’a, Euripides’e ne diyeceğiz? Bütün bunlar, gerçekliğin ta kendisi değil mi? sana hepsi de sonsuza kadar birer gerçeklik olarak kalacak daha kaç isim, kaç eser saymalıyım?”

Plotius: “Örneğin, Lucius Varius diye birinin Thyestes’i veya Sezar Destanı,” diye eklemekten kendini alamadı, ve gülüşü yeniden şişman ve iyi kalpli bir adamın gülüşüne dönüştü.

En zayıf yerinden isabet alan Lucius, biraz buruk bir ifadeyle gülümsedi: “Thyestes’in on yedi defa temsil edilmiş olması, henüz sonsuza kadar kalıcılığının bir kanıtı olamaz, ama...”

“... ama yine de Troyalı Kadınlar’dan daha kalıcı olacaktır... sence de öyle değil mi, Vergilius..? bak, gülüyorsun, sevindim yeniden gülebilmene.”

Evet, gülüyordu; elbette tam olarak gülmesine izin yoktu, göğsü çok acıyordu, ve hatta Lucius’un içine düştüğü zor durumdan aldığı hazdan kaynaklanan bu gülüşten utanç da duymuştu, çünkü Lucius’un Aeneis’in sonsuza kadar kalıcı olacağını savunmak istemiş oluşuna hiç değer vermemişti, ve özellikle bu yüzden şimdi yapılması gereken, tekrar ciddiyete dönmekti: “Homeros, tanrıların müjdecisiydi; onların gerçekliği ile birlikte o da kalacak.”

Lucius, kendisine gülündüğünden ötürü acı duymaksızın karşılık verdi: “Ve sen de Roma’nın müjdecisisin, Roma’nın gerçekliği ile birlikte kalacaksın; Roma varlığını koruduğu sürece, sen de kalacaksın... sonsuza kadar.”

Sonsuza kadar mı? Vergilius, parmağındaki yüzüğü hissetti, bedenini hissetti, geçmişe karışmış olanı hissetti. “Hayır,” dedi, “yeryüzünden olan hiçbir şey sonsuz değildir, Roma da sonsuz değil.” “Roma’yı tanrıların katma yükseltmiş olan, sensin.”

Bu, aynı zamanda hem doğruydu, hem de değildi. Neden söz ediyordu Lucius? Bütün bunlar, Maecenas’ın evindeki bir masabaşı sohbeti gibi değil miydi aslında? Gerçeğin üzerinden kayıp giden, gerçeğe neredeyse hiç temas etmeyen bir sohbet gibi değil miydi? Konuşmaya başladığında, etrafında karanlık vardı: “Yeryüzünden olan hiçbir şey tanrılar katma yükselmez; ben, Roma’yı süsledim yalnızca, ve benim yaptığımın Maecenas’ın bahçelerindeki heykelleri aşan bir geçerliliği yok... Roma, sanatçıların inayetiyle yaşamıyor... heykeller yıkılacak, Aeneis de yakılacak...”

Gülmeyi sürdürmekten mutluluk duyacak olan Plotius, dolaşmasını yanda kesti: “Sanatçı beylerin son zamanlarda sanat eserleri adı altında ne döküntüler ortaya koydukları düşünülecek olursa, önümüzdeki yıllarda epey moloz temizleyeceğin söylenebilir... yakılacak ve yıkılacak neler neler olacak... bundan sonraki hayatın için kendine ancak Herkül’e yakışacak bir uğraş seçmişsin...”

Büyük temizlik işi düşüncesi, Lucius’u gerçekten neşelendirmişti; o gururlu edebiyatçı çehresinde neşeli kırışıklar belirmeye başladı, ve genel bir kitap yakma eyleminin imgesiyle öylesine mutlu olmuştu ki, konuşmaya hemen başlayamadı: “Sosi kardeşler, Horatius’tan Carmen Saeculare’nin yayın haklarım satm almışlar; onun yazılarım da yakmak istediğin takdirde, epey para kaybedecekler demektir... ve elbette Horatius da böyle bir eylemin dışında tutulmamalıdır... ”

“Atina’ya hareket edeceğim sırada, Horatius gemiye bana veda etmek için yazdığı dizeleri gönderdi.”

"İşte buyurun," dedi Plotius; böylece Lucius'u öylesine büyük bir keyifle desteklemişti ki, insan onların ölümün sesini bastırmak istediklerini düşünebilirdi, "işte buyurun, onun günahı da bu, ve bu yüzdendir ki bunun cezasını hicviyeleri, kasideleri, kısacası şiir diye kaleme aldığı ne varsa hepsi çekecek..."

Horatius, iyi dileklerini içeren o güzel dizeleri gemiye neden göndermişti acaba? Böylece Aeneis yüzünden duyduğu kıskançlığı yatıştırmak mı istemişti? Kıskanç bir arkadaş, ama yine de bir arkadaş.

Ama Lucius farklı düşünüyordu: "Böyle bir seçimi bana bırakmalıydılar; Horatius'u esirgerdim, o gerçekten yetenekli... buna karşılık sıradanlık adına ne varsa hepsini tasfiye ederdim, o sıradanlık ki, yükselişe geçti ve gittikçe yayılmakta... ne çöküş, evet, ama ne çöküş! Artık ne hitabet sanatı, ne tiyatro, ne de genelde sanat diye bir şey kaldı... işte bu yüzden temizlik yapılmalı, ve bu temizlik korkunç olmalı!" Yeniden bir gülme nöbetine yakalandı.

"Ölüm kayaya dönüşmüş, denizin derinliklerine kayarken, ölümün mağaralarında çınlayan kahkahalar."

Lucius durakladı: "Muhteşem bir dize, Vergilius; konuşmaya devam et, ya da daha iyisi, yaz."

Hangi bilinmezliğin içinden uç vermişti bu dize? Nereden gelmişti? Ancak Vergilius'un da hoşuna gitmişti, Lucius'un onayı da iyi gelmişti, oysa dizenin güzelliği övülmemeliydi; hayır, asla tek başına güzellik değildi önemli olan; gerçekte övgüyü hak eden, övgü isteyen, çok farklı, çok daha büyük bir şeydi. Ah, evet, şimdi biliyordu işte ne olduğunu, ancak şimdi biliyordu! Gerçek anlamda onaylamak, her zaman ancak dize ile anlatılmak istenen şey için, dizenin arkasından yükselen, erişilmesi imkânsız mutlak gerçeklik için geçerli olabilirdi, bu gerçeklik, yalnızca sözcükler taş gibi yüzeyinden kayıp gitmek yerine ta içine kadar girebildiği takdirde değerini açığa vurabilirdi; bir dizeyi, onunla söylenmek istenen gerçeklikle ilgilenmeksizin, sadece dizdiğinden dolayı öven kişi, üreten ile üretileni karıştırmış olur, bilerek ya da bilmeyerek gerçekliği inkar

eden, gerçekliği yıkan bir yalancı tanıklık suçunu işler, bütün yalancı tanıkların suç ortağı olur. Ah, gerçekliğin o asla teslim olmayan, ancak kendilerine dokunulmasına izin veren sarp dağları! Ah, o gerçeklik denilen, dümdüz yüzeyinde insanın ancak sürünerek, yüzeye tutunmaya çalışarak, aslında hep düşüş halinde, hep düşme tehlikesiyle karşı karşıya ilerleyebildiği o dev kayalık! Lucius, düşüş hakkında hiçbir şey bilmiyordu; ona göre yüzey, gerçekliğin kendisiydi. Ah, gerçekliğin o baş döndürücü yüksekliklere uzanan, buna rağmen bütün uçurumlarda da kaybolup giden, dümdüz oluşu yüzünden girilemeyen, ama yine de varoluşa açık sarp dağları! Ve şimdi düşmekte olan, yardan aşağı yuvarlanmaktaydı.

Plotius, dinlenen bir kürekçi gibi kollarını salladı: "iyi, o halde Horatius esirgensin ve şiir yazmayı sürdürsün... ve sana gelince, sen de, her şeyi yaksaydın bile, aynını yapardın; elbette şiir yazmayı sürdürürdün..."

Horatius! O, Roma için asker olarak savaşmıştı, Roma'nın gerçekliği için kendini kurban diye sunmuştu, şiirindeki o şaşırtıcı ve kendini hep belli eden hakikilik, herhalde bundan kaynaklanmaktaydı. Bunu Plotius bile bilmiyordu, bunu kendisi, yani Vergilius bile bilmiyordu, şair, hizmet edici eylemden asla yoksun kalamazdı.

"Aeneas," diye vurguladı Lucius, Plotius ise yalnızca başını evet anlamında sallamakla yetindi.

Aiskhilos, Marathon ve Salamis'de piyade olarak savaşmıştı; Publius Vergilius Maro, hiçbir şey için savaşmamıştı.

Ama Plotius, içtenlikle cesaretlendirici bir ifadeyle düşüncelerini daha da ileri götürüyordu: "Ayrıca şiir yazmayı sürdürmen şart, çünkü yakmazdan önce Aeneis'i bitirmek zorundasın... insan bitmemiş bir şeyi yakmaz, ve birkaç ayda, hatta haftada bu küçük işi tamamlayabilirsin... yani ölmekte acele edebilirsin elbet, ama bu kadar dayanmak zorundasın."

Bitirmek mi? Bitirmiş miydi? Hakikaten bitirmiş olduğu hiçbir şey yoktu. Sallustius’un yazdığı gibi gerçek anlamda bir Roma tarihinin, ya da şu sıralarda aynı konuda Livius’un başlatma yürekliliğini gösterdiği dev girişimin yanında, Aeneis’in ne önemi olabilirdi? Bütün bilginlerin en bilgininin, saygıdeğer Terentius Varro’nun Roma’nın tarım hayatına kazandırdığı gerçek bilgilerin yanında Georgica ne önem taşıyabilirdi?! Böyle eserlerin yanında bitirmek diye bir şeyden söz edilemezdi; Vergilius o güne kadar ne yazmış ve daha da ne yazacak olursa olsun, hepsi bitmeden kalmaya yargılıydı! Öte yandan evet, doğruydu, gerek Terentius Varro gerekse Gaius Sallustius, Roma Devleti’ne bütün nesnel gerçekliği bağlamında hizmet etmişlerdi, ve Publius Vergilius Maro, kimseye hizmet etmemişti.

Ve Plotius, sözünü noktalarken şöyle bir saptamada bulundu: “Evet, Vergilius, sen ise ancak Aeneis’i yazabildin, yeteneklerin ancak ona yetti, fakat sakın onu anlamış olduğunu düşünme. Sen, ne onun, ne de insan Vergilius’un gerçekliği hakkında bir şey biliyorsun; her ikisini de ancak kulaktan dolma bilgilerden tanıyorsun.”

Ve ellerini göbeğinin üstünde kavuşturup, tekrar pencerenin yanındaki koltuğa oturdu.

İnsan Vergilius! Evet, o burada yatmaktaydı şimdi, ve onun gerçekliği sadece buydu, o kadar. Ve Maecenas’ın, Asinius Pollio’nun, Augustus’un ona armağanlar verdikleri, yiyecek verdikleri, onun geçimini sağladıkları da bir gerçekti; Roma için savaşan, Roma’ya hizmet eden, kendileriyle ve yaptıklarıyla Roma denilen gerçekliği yaratmış ve yaratmakta olan bu insanlar, eserlerini her türlü derinlikten yoksun bir sığlıkla süslesin diye ona ödeme yapmışlardı ve bu arada karşılığını ödediklerinin bir sürü döküntüden başka bir şey olmadığının farkında bile değildiler. Publius Vergilius Maro’nun gerçekliği, işte buydu. Ve konuştu: “Hayır, Aeneis’i bitirmeyeceğim.”

Bunun üzerine Lucius gülümsedi: “Yoksa bunu senin yerine bir başkasının mı yapmasını istiyorsun?”

“Hayır!” diye çıktı ağzından, bu işe Lucius talip olmak isteyebilir diye, bir anlamda çok korkmuştu.

Lucius, bu defa gerçekten gülümsedi: “Tahmin etmiştim bunu... ve işte bundan ötürü sen kendin de biliyorsun bize, sanata daha neler borçlu olduğunu...”

Borçlu mu? Evet! Borçluydu, borçlu kalmıştı — daha aşağılarda, o Sefalet Sokağı’nda, onun borçlarını bilmişlerdi — evet, Vergilius, hayata kendini borçluydu; ama artık ondan hiçbir şey talep edilemezdi. Bakışlarca erişilmez olarak, önünde uzanıp giden denizi görüyordu, deniz, gökyüzü kadar uzaklığı içersinde, mavi parıltılı güneşi taşıyan, sıvılaşmış kayaları andırıyordu, ışıklandırılmış, uçsuz bucaksız derinliğiyle bir dağın açılmış kubbesini andırıyordu; bu kubbe, içine almaya hazır ve doğurarak bütün gerçekliği içiyor ve sonra yine kendinden dışarıya salıyordu, gece gündüz ayrı ayrı gürlemelerle salıyordu, ve Vergilius, gürleyen hışırtının içinden tınılarla ve yankılarla sesin simgesini, tınılarla ve yankılarla bütün gerçekliğin simgesini duyuyordu: “Ne yazdımsa hepsinin gerçekliğin ateşinde yanması gerekiyor,” dedi.

“Ne zamandan beri gerçeklik ile hakikat arasında bir sınır çiziyorsun?” diye söze karıştı Lucius, ve her zamanki gibi tartışmaya hazır, başkaca açıklamalara da girişmek üzere biraz toparlandı: “Epikuros der ki...”

Plotius, onun sözünü kesti: “Epikuros ne derse desin, biz ikimiz Aeneis’in hiçbir gerçekliğin ateşinde yanmamasını sağlayacağız.”

Ne var ki, Lucius’u alıkoymak o kadar kolay değildi: “Güzellik ve hakikat, gerçeklikle aynı şeydir...”

“İşte, özellikle onun için,” diye katıldı Plotius sakin bir ifadeyle.

Öğlen öncesinin ışığı şimdi daha bir parlaktı, göğün pencereden görünen kısmı daha bir gökmavisiydi, pencerenin önündeki

şamdanın dallı budaklı süslemeleri de daha bir kararmıştı. Ve Plotius, yerinden kalkmaksızın, koltuğuyla birlikte kendini birkaç defa iterek cumbanın güneşli kısmından odanın daha serin olan gölgesine doğru uzaklaştı. Bu ikisi, gerçekten gerçek olanı neden anlamak istemiyorlardı? Onlar ki, otuz yıldan beri Vergilius'u yakından tanımaktaydılar, şimdi kalkıp sırf ondan uzaklaşmak, ona yabancılaşmak için mi buraya gelmişlerdi? Biraz önce parlaklaşmış olan ışık, sanki şimdi artan bir parlaklıkla varoluşun katmanlarına işlemekteydi, varoluşun yüzeyi ile gerçekliği sanki birbirinden gittikçe daha net ayrılmaktaydı, ve her birinin hakiki gerçekliği talep etmeyişi anlaşılmaz bir durumdu. Aslında Plotius'un cevap vermesi gerekirdi, o Plotius ki, dünya deneyimi bulunan, dünya ustası olan, dünya açısından önem taşıyan yetişkinliğinden öteden beri onca iyi uyarı kaynaklanmıştı; bu, çocuklukla başlayan ve hiçbir zaman son bulma gibi bir eğilim sergilemeyen bir sığınak gibiydi, bu sığınağın dünyadan olan, buruk bir yumuşaklıktaki iç sıcaklığı insanı kaçınılmaz olarak bu dünyaya bağlıyor, böylece de ona itiraz edilemez, önüne geçilemez bir şifa bulma cesareti aşılıyordu; evet, Plotius'un cevap verebilmiş olması gerekirdi, fakat o, bundan etkilenmiş gibi gözükmüyordu: gerçi biraz sıkıntılı bir ifadeyle, ama aslında keyifli bir biçimde oturuyordu, başparmaklarını birbirine yapıştırmıştı, kimi zaman kaygılı bakışlar yöneltiyordu, ve yılların yağ mindercikleriyle şişmiş, iyi insan yüzünde bir zamanlarki gençliğe özgü çizgileri bulabilmek — öteden beri olduğu gibi — neredeyse imkânsızdı.

Buna karşılık Lucius, tam kıvamındaydı: "Senin de en az hepimiz kadar saygı duyduğun Lucretius, sevgili Vergilius, evet, büyüklükte senden geri kalmayan, ama senden büyük de olmayan Lucretius, işte ona gerçekliğin yasasını kavramak ihsan edilmişti, ve onun bu gerçeklik içersinde bestelediği şarkısı da bundan ötürü hakikate ve güzelliğe dönüştü; güzellik asla gerçekliğe çarpıp parçalanmaz, asla onun ateşinde yanmaz, hayır, bunun tersi olur, çünkü gerçekliğin geçici olan yanı, bu gerçekliğin yasası tanındığında ve güzellik içersinde sergilendiğinde, onun üstünden dökülüp gider, geride yalnızca güzel olan ve tek başına gerçeklik kalır."

Ah, Vergilius biliyordu bu dili, edebi ve felsefi uyuklamanın dilini, donup kalmış, doğmamış, doğmadan ölmüş sözcüklerin dilini; bir zamanlar bu dil, onun ağzına da uygun gelmişti, ve hiç kuşkusuz o zamanlar bu dil ile anlatılana inanmıştı veya inandığını sanmıştı, şimdi ise aynı dil kulağına yabancı, neredeyse anlaşılmaz geliyordu. Yasa, öyle mi? Tek bir yasa vardır, yüreğin yasası! Gerçeklik, sevginin gerçekliği! Vergilius'un bunu bağırarak söylemesi gerekmez miydi, bağırarak söylemek zorunda değil miydi? Anlasınlar diye, onlara bunu söylemesi hem bir gereklilik hem de bir zorunluluk değil miydi?! — Ah, anlamazlardı, anlamaya hiç de istekli değildiler, ve bu yüzden Vergilius sadece şöyle demekle yetindi: "Güzellik, alkış olmadan yaşayamaz; hakikat ise kendini alkışlara kapatır."

"Yüzyılların, binyıllarm alkışı, Şimdi'nin alkışı değildir, kendini ucuz zevklere kaptırmış kitlenin o bayağı alkışı değildir... sanat eseri ölümsüzlüğe yönelerek, ölümsüz olarak hakikatin bilgisine dönüşür." Lucius'un acele verdiği cevap buydu, ve sözünü şöyle tamamladı: "Ölümsüzlük noktasında hakikat, güzellikle birleşir, ve sende de durum bundan farklı değil, sevgili Vergilius."

Lucius'un bu noktada kurguladığı ölümsüzlük, dünyeviydi, dünyeviydi ve bundan ötürü de zamanın dışında değildi, olsa olsa sonsuz bir sürekliliği vardı, ve hatta bundan bile yoksundu! Çünkü sonsuz bir süreklilik, ancak Saturnus'un sonrasız geri dönüşler sayesinde ilahi unutuş içersinde uzanıp giden o uçsuz bucaksız cennet çayırlarına özgüdür, oysa burada söz konusu olan, ündü. Bunun adı, ölümsüzler için ölebilmekten en zalim şekilde aciz olma değil miydi? Lanetlenmişlik değil miydi? Her kim ki, hakikati sonsuz sürekliliğe sahip güzellikle eşanlamlı kılar, o, hayat bağışlayıcı zamandışılığı artık geçersiz kılmış olur, sesin kurtuluşunu ve inayetini geçersiz kılmış olur! Böyle bir durumda Homeros ve Aiskhilos, Sophokles ve Euripides, onlar, yani o iktidar sahibi yaşlılar, ve hatta hayata erken yaşta veda etmiş olan Lucretius, evet, hepsi korkunç bir biçimde sonsuz bir dünyevi ölümü yaşarlardı, şiirlerinin son satın da insanlığın belleğinden silinene kadar, dizeleri artık hiçbir insanın ağzından çıkmayana, eserleri hiçbir sahnede gösterilmeyene

kadar sürecek bir ölüm; onların kaderleri, bin kez ölmek olurdu, sonsuza kadar yeraltı dünyasından yukarıya çağrılırlardı, dünyevi ölümsüzlüğün o bir hortlağı andıran, gülünç arafına çağrılırlardı. Durum böyle olsaydı eğer — ve bu, imkânsız değildi —, o zaman herkesten önce onların da, yani en ölümsüzlerin de, yaşayabilecekleri daha mutlu çayırlara kavuşmak uğruna yarattıklarını yok etmeleri gerekmez miydi? Ah, Euridike, ah, Plotia! Evet, böyleydi: “Apolloriun oku, ölümcül yaralar, ama ölümü esirger.”

“Çok doğru,” dedi Plotius, “ben de her ay kan aldırmasaydım, çoktan toprağın altına girmiş, atalarıma kavuşmuş olurdum.”

Lucius, başını evet anlamında salladı. “Apollon tarafından sonsuza kadar yaralanmış olmak... ve ölümsüzlükle yaralanmış olana kalan tek seçim, yüce Epikuros’un örneğine göre yaşamak istiyorsa eğer, tarzını uyumlu bir biçimde saygın kılmaktır,” — ve kendisi de, bacak bacak üstüne atmış, dirseklerini bacaklarına dayamış, elini düz durumda yukarıya çevirmiş olarak bu açıklamayı yaparken, kelimenin tam anlamıyla tarzdı “çünkü insanların hayatı, onların görmelerinin, duymalarının ve diğer duyularının daha ötesine geçmediğine göre, böylesine katıksız ve soylu bir biçimin güzelliğinin ve uyumunun yerine ne konulabilirdi? Güzelliği görmek ve duymak, Apolloriun verebileceği en yüce şeydi, ve sanatçı, yani Apolloriun böylesine tanrısal bir armağan vermek üzere seçtiği kişi, kaderini taşımak zorundadır...”

“Bu, sana güç mü geliyor, Lucius?” diye sordu Plotius.

“Ben kendimden söz etmiyorum. Söylediğim, bütün sanatçıları, ve herkesten önce de bizim Vergilius’umuzu kapsıyor... ve bunların yalnızca Epikuros’un ilkelerinden çıkartılan çok gerekli sonuçlar olmadığını, fakat aynı zamanda Platoriun güzellik üzerine görüşlerine de çok yaklaştığını, hatta bence onların ötesine de geçtiğini ve onlar tarafından kesinlikle çürütülemeyeceğini Vergilius da kabul etmek zorunda kalacaktır...”

“Memnuniyetle kabul ediyorum; herhalde öyledir.” Lucius muhtemelen haklıydı, fakat Vergilius umursamıyordu.

Ama yine de, evet, yine de: insanlar hayatlarındaki görme ve duymaları ile sınırlı oluşlarına rağmen, ve yürek ancak çarptığı kadar ses verebilmesine rağmen, ve buna göre uyum denilen şey insanlara kader tarafından biçim niteliğiyle ve yalnızca biçim olarak, son bir saygınlık ve geçerlilik diye verilmiş olmasına rağmen, evet, bütün bunlara rağmen, yalnızca güzellik uğruna yapılan her şey bomboş bir hiçlikte ve bütünüyle lanetlenmiş kalmaya yargılıdır, çünkü böylesi, uyumun serinkanlı atmosferinde bile bir esrikliğin tutsağıdır, yolun tersine dönüşüdür, yalnızca tasarımdır ve tanrıların tek mekânı olan bilgiyi hedeflemez. Ah, ne acı! Altın parıltılarıyla yanan varoluşun güzelliği yakalayabilen ışıklı gözleri, yine de kurşuni bir körlüğün zindanında kalmakta! Ah, güzellikle dolmuş, güzellikle süslenmiş dünya! Roma, bahçelerden yana, saraylardan yana zengin Roma, işte böyle bir dünyada kurulmuştu, şehrin resmi, her şeye hakim olan resmi, işte böyle bir resimdi, ve kendi içersinde kendinden uzaklaşmış bu resim, aynı zamanda gittikçe daha yakma gelmekteydi, ve denizin gök mavisini dolduruyordu: Augustus'un ve Maecenas'ın evleri, ama aynı zamanda da onların yakınında, Esquilin'deki kendi evi, sütunlarla süslü caddeler, heykellerle süslü meydanlar ve bahçeler; Vergilius, sirki ve orgların vahşi sesleriyle inleyen açıkhava tiyatrolarını görüyordu, güzellik uğruna gladyatörlerin son nefeslerini verdiklerini, vahşi hayvanların insanların üstüne salındığını görüyordu, kitlenin zevkten çığlıklar atarak, üstüne acıdan haykıran, acıdan kıvranan dik başlı bir kölenin gerilmiş olduğu bir çarmıhın etrafını sardığını görüyordu kanın esrikliği, ölümün esrikliği, ve hâlâ güzelliğin esrikliği —, ve bir de çarmıhların nasıl çoğaldıklarını, sayılarının nasıl gittikçe arttığını görüyordu; meşalelerin yaladığı, alevlerin yaladığı çarmıhlar; tahtanın çatırtılarından, kalabalığın ulumalarından yükselen alevler, geri çekilirken arkasında kararmış yıkıntılardan, parçalanmış sütunlardan, devrilmiş heykellerden ve yabani otların bürüdüğü topraklardan başka bir şey bırakmayan, alevleri Roma şehrinin üzerinde birbirine kavuşan bir ateş denizi. Vergilius, bunları görüyordu ve böyle olacağını biliyordu, çünkü gerçekliğin güzellik ile ilgili her şeyden çok daha güçlü olan yasası, güzellik ile karıştırıldığında ve böylece de hakarete uğradığında, dikkate

alınmayarak aşağılandığında, kaçınılmaz olarak insandan öç alırdı ve öç alacaktı: güzelliğin yasasının çok üzerinde, yalnızca ayak uydurma peşindeki sanatçının yasasının çok üzerinde gerçekliğin yasası vardır, Platon'un tanrısal bilgeliği doğrultusunda, varoluşun akışı içersinde Eros vardır, yüreğin yasası vardır, ve bu son gerçekliği unutmuş olan bir dünya da ancak acınası bir dünyadır. Neden bunu yalnızca Vergilius bilmek zorundaydı? Ötekiler, ondan daha mı kördüler? Bu gerçeklik, neden arkadaşları tarafından bile görülmüyor, anlaşılmıyordu? Ve kendisi neden bunu onlara anlatamayacak kadar sakat, zayıf ve dilsizdi? Ya da bu aczi, körlüğünden mi kaynaklanıyordu? Kan görüyordu Vergilius önünde, kanın tadı ağzındaydı, hışırtılı bir soluk göğsünden koptu, gırtlağından geçti, ve o da kendini gerisingeriye, yastıklara bırakmak zorunda kaldı.

Ölümsüz olan tek şey, hakikatti, sadece hakikatin içindeki ölüm, ölümsüzdü. Her kim ki gözlerini kapatır, ancak o, görebilen körlüğün ve kaderin üstesinden gelmenin sezgisine varır.

Çünkü yasa, istediği kadar sadece kader tarafından belirlensin, sonrasız aynı kalan biçimi içersinde kavranabilsin, biçim ve onunla birlikte kaderin kendisi de istediği kadar Saturnus'un çayırlarının o buz gibi değişmezliği içersindeki mahpusluğunda olsun, Prometheus'un çabası Yukarı'nın ve Aşağı'nın ortak derinliklerinde alev alev yanmakta olan ateşe yöneliktir; ve bu çaba, salt biçimin zindanını, sonrasız dönüşün zindanını yıkarak, kaderi ve biçimi aşarak derinliklerin en dip noktasındaki tahtında oturan ilk-selef'in yanma varır; yasanın gerçekliğinin hakikati, onun ellerindedir.

Ve işte bu yüzden: korkunç bir biçimde gerçekliğin en dış çeperinde, ölüm ile kardeş, korkunç bir biçimde bütün karanlıkların ve bütün uçurumların üzerinde, korkunç bir denge konumundadır gülmek; yaşama tutkusu ile kendini yok etme arasında, adeta boşlukta duran sınır, bu dünyada bir volkanın yeryüzünü sarsan gümbürtülerinde, öteki dünyada akşam karşısındaki deniz yüzlü gülümsemesinde, bütün dünyayı hem sararcasına hem de parçalarcasına. Ama hiçbir gülüş duyulmuyordu artık, hiçbir

gülümseme algılanmıyordu. Plotius, ciddi bir ifadeyle konuştu: “Doktorun çoktan gelmesi gerekirdi... ona kendimiz bakalım, şimdi Augustus’u ziyarete gittiğimizde.” Ve ikisi de ayağa kalktılar.

Öte yandan Vergilius, onları biraz daha alıkoymak istiyordu, alıkoymak zorundaydı; arkadaşlarının görmeyen körlüklerine son verilmeliydi; içinde bunu onlara anlatmak için çok güçlü bir zorlama vardı, ona yabancılaşmasınlar diye anlatmalıydı, onlara açıklamak, anlamadıklarını, dahası anlamak istemediklerini anlatmak zorundaydı. Vergilius neredeyse kendisi de anlamamıştı, fakat cümle kendiliğinden geldi: “Gerçeklik, sevgidir.”

İşte, böylece duyulabilir olmuştu ve şimdi bir çırpıda artık anlaşılmaz olmaktan da çıkmıştı. Çünkü tanrılar, insanların çıplak şehvetin acılarını dindirmeye yönelik çabalarını aşkla ödüllendirmişlerdir, ve aşka kavuşan, gerçekliği görür; o, kendi bilincinin mekânında artık yalnızca bir konuk değildir. Ve cümle, Vergilius’un ağzından tekrar çıktı: “Gerçeklik, aşktır.”

“Çok doğru,” diye onayladı Lucius, ne sarsılmış, ne de herhangi bir biçimde şaşırmış görünüyordu, “elbette, buydu senin bizlere öğrettiğin, ve Tibullus’a, Propertius’a ya da daha şimdiden tam bir zevksizlik örneği olan o genç Ovidius’a baktığımda, içimden demin söylediğim şeyi bize ve onlara öğretirken biraz fazla ısrarcı davranmış olduğunu iddia etmek geliyor, çünkü onların olgunluktan uzak, bundan ötürü de seni taklit edebileceklerine, böylece de belki seni, yani erişilemez Vergilius’u geride bile bırakabileceklerine inanan kişilikleri için artık aşktan başkaca bir tema yok, ve şunu itiraf etmeliyim ki, aşka aşk olarak karşı çıkmaya ne kadar az eğilimli olursam olayım, bundan artık bıktım... ha, şu sözünü ettiğin Yunanlı delikanlı nerede kaldı?”

Konu, yanlış yöne sapmıştı. Bir defa daha sığlığa ve yalnızca edebiyat olana kaymıştı, varoluşun gerçekliğinin yüzeyinden kayıp gitmişti, sanki böylece Vergilius’a onun da daha iyisini hak etmediğinin, edebiyat bağlamında bir hiçbiryerdelikte bulunduğunun kanıtlanması öngörülüyordu; bulunduğu yer, bir yüzeyin yüzeyi bile

değildi, hiçbir şeyin sınırına uzanmıyordu, ne gökyüzünde ne de yeryüzünde herhangi bir derinliğin sınırına varıyordu, belki ancak güzelliğin bomboş taşrasıyla sınır komşusuydu. Çünkü geriye dönüşün uğursuz yolundan gelen, her zaman sadece güzelliğin sarhoş ettiği ve yakıp tutuşturduğu Vergilius, çılgınca bir saplantıyla kendi güçsüzlüğünü uçsuz bucaksız bir dışa dönüşle uyuşturmak istemiş olan, değişmezi insanın yüreğinde aramayı başaramayıp, bunun için yıldızları, en eski zamanları ve tanrıların yapıp ettiklerini kullanmak zorunda kalan Vergilius, asla âşık olmamıştı, ve aşk sandığı şey, yalnızca özlemdi, o kaybolmuş manzaraya duyulan sıla hasretiydi, o manzara ki, bir zamanlar, ah, evet, çok çok eski zamanlarda, unutulmuş çocukluğun, artık unutulmuş ötelerin zamanlarında, onun için de aşk olmuştu; şiirleri hep o manzara için yazılmıştı, Plotia için hiçbir zaman dudaklarından bir şarkı çıkmamıştı, ve o zamanlar, Asinius'un lütfu sayesinde Alexis kendisinin olduğunda, oğlanın güzelliğinden çok etkilenen Vergilius onun için şarkı söylediğini düşündüğünde, evet o zaman bile bu bir aşk şarkısı değil, fakat Asinius Pollio'ya teşekkür için kaleme alınmış, aslında sözü edilmeye bile değer olmayan, özlenen bir taşrada bir parça aşktan söz eden bir pastoral şiir olmuştu. Hayır, hiçbir zaman âşık olmamış olan, bundan ötürü de gerçek anlamda bir aşk şiiri yazmayı hiçbir zaman başaramayan Vergilius'un şimdinin bu genç aşk şairlerini herhangi bir biçimde etkilemiş olabileceği, dahası, onların atası sayılabileceği gibi bir sonuca varmak, yanlıştı; o genç şairler, köklerini Vergilius'ta bulmuyorlardı ve ondan daha dürüsttüler: "Ah, Lucius, onların benden daha iyi bir ataları var ve adı da Catullus; ve o şairler herhangi bir zaman ne benim gibi olmaya çalıştılar ne de çalışmalılar."

"Ama onlardan kurtulamayacaksın, eteklerinden silkelesen bile, hani şu pastoral şiirinde de söylendiği gibi: asla şarkılar söylemeyeceğim bundan böyle, ve koruyucunuz değilim artık, bu böyle biline! Hayır, Vergilius, sen hep onların atası olarak kalacaksın, ama elbette hiçbir zaman erişemeyecekleri bir ataları olarak."

"Ben çok zayıfım, Lucius, ve herhalde hep böyleydim, ve bupca güçsüzlük bağlamında belki de ataları diye anılabilirim, çünkü ne de olsa... evet, ne de olsa bu güçsüzlüğü paylaşmaktalar benimle... tek ortak noktamız, kısa ömürlülüğümüz..."

"Bildiğim kadarıyla Catullus ve Tibullus otuz yaşında öldüler, sen ise bugün elli oldun bile," dedi Plotius.

Ah, edebiyatçı bu zayıflığıyla istediği kadar kendini aldatsın ve belki de özlemini çektiği o çocukluk manzarasının Saturnus'un cennet çayırları olduğunu ve o çayırlardan yeryüzünün ve gökyüzünün derinliklerine kulak vereceğini söylesin, gerçekten ona ait tek manzara, katıksız bir sığlıktır, ve edebiyatçı aslında hiçbir şeye kulak vermez, bu arada belki en az kulak verdiği de ölümdür: "Ne zaman ölmüştü Tibullus, Plotius? Sanırım ancak birkaç hafta geçti üzerinden... ve şimdi de Propertius benim gibi ölüm döşeğinde... zayıflığımız, anladığım kadarıyla artık tanrıların hoşuna gitmiyor, ve niyetleri bundan böyle tamamen kökümüzü kurutmak..."

"Sessiz ve sevimli Propertius'umuz henüz hayatta, hem kendi adına, hem de bizim adımıza neyse ki daha yaşıyor, ve sen de öylesin, Vergilius... ve bundan yirmi yıl sonra, yani biriniz elli, biriniz de yetmiş yaşında iken, yakanızı hiç bırakmayan hastalıklarınıza rağmen ikiniz de tıpkı bugün yaptığınız gibi gençlere taş çıkartacaksınız, artık adlan Ovidius mu olur, ne olur..."

"Ve bugün nasıl pastoraller Georgica olmaksızın düşünülemezlerse," diye devam etti doğru edebi nitelendirmeleri önemseyen Lucius, "bugün o gençlere nasıl yol gösterdiysen, idillere, bocolica'lara, Theokritos'a uzanan yolu gösterdiysen, o zaman da yeni yollar için onların önüne geçeceksin..."

"Ben, Theokritos'un çizgisinde değilim, asıl Catullus'tu öyle olan, gerçi bu da tartışma götürür ya..."

Lucius, istemeyerek edebiyata ilişkin kehanetlerinin sınırım daralttı: "Ama Catullus, ne de olsa senin memlekedindi, Vergilius, ve ortak toprak, ortak bakış açılarına ve ortak eğilimlere götürür..." "Catullus

ya da Catullus değil,” diye homurdandı Plotius, “Theokritos ya da Theokritos değil, ya da bütün onların ardından gelenler, Sen Vergilius’sun, sen, sensin, ve yirmi yıl sonra da benim için, yaşarsam eğer, onlardan daha değerli olacaksın, topundan birden çok daha değerli olacaksın; bana göre senin onlarla hiçbir işin olamaz.”

Plotius’un bu noktada, Vergilius’u yücelterek, gençleri de küçümseyerek çektiği, çok net bir sınır çizgisiydi, ve onun tarafından yetişkinler arasında, zamansız ölmek zorunda olmayan güçlüler arasında sayılmış olmak, iyi bir şeydi. Ama bu, bu türden bir yanlış değerlendirmeyi düzeltme yükümlülüğünü ortadan kaldırmıyordu. “Gençlere haksızlık etme, Plotius; onlar da kendilerine göre dürüstler, hatta büyük bir ihtimalle benim herhangi bir zamanda olabildiğimden daha dürüstler.”

Lucius, yine araya girdi: “Sanatta dürüstlükten söz etmenin her zaman sakat bir yanı vardır. Sanatçı için, sanatın geleneksel sonrasız kurallarına sadık kaldığı takdirde, dürüst olduğu söylenebilir, ama aynı zamanda da, geleneğin arkasına saklandığı için, böyle davranmasının dürüstlükle bağdaşmadığı da söylenebilir. Homeros’un biçimini benimsediğimizde dürüst mü oluyoruz? Gençlerin bir Vergilius’a benzemek istemeleri, dürüstlüğe aykırılık anlamına mı geliyor? Ya da örneğin ortaya bir sürü zevksizlik çıkardıklarında daha mı dürüst oluyorlar?”

"Lucius, dürüst olmak ya da olmamak sorusu, aslında artık sanatın alanına giren bir soru değil; bu soru, insan hayatındaki en önemli noktayı hedef alıyor, ve o zaman sanat, her zaman insanca şeyler dile getirmesine rağmen, neredeyse bir ayrıntı olarak kalıyor. ”

“Kuzum neden söz ediyorsunuz siz?” diye sordu Plotius, “bu yaptığınız, lügat parçalamaktan başka bir şey değil, ve bilindiği gibi, ben buna asla katılmam.”

“Vergilius, gençlerin ondan daha dürüst olduklarını iddia ediyor, ve biz de buna katlanmak istemiyoruz.”

“Bu beni ilgilendirmez,” diye ısrar etti Plotius dostça bir görmezden gelişle, “benim için Vergilius, yeterince dürüsttür.” “Teşekkürler, Plotius...”

“Ben seni severim, Vergilius... ama bence sen yine de Lucius’a bir iyilik yap; gençlerden daha dürüst olduğunu kabul et.”

“Fakat asıl öyle yaparsam dürüstlüğe aykırılık olurdu... benim inancıma göre gençler, aşk şiirleriyle bana kapalı kalan bir özgünlüğe ulaştılar... Lucius, her türlü gerçekliğin aşka dayandığını ve o sevmediği aşk şiirleri edebiyatının arkasında bu büyük ve özgün gerçekliğin bulunduğunu kabullenmek istemiyor... gerçeklik, dürüstlüktür...”

Lucius, biraz tiksinmiş gibiydi, parmağı reddettiğini gösterircesine oraya buraya gidip geliyordu: “Sanat için böyle ucuz bir dürüstlük asla yetmez, Vergilius; ancak yüce aşka, senin tasvir ettiğin, Dido ile Aeneas arasında bulunan ve bütün zamanlar için örnek niteliğini koruyacak olan yüce aşka sanatta varlık hakkı tanınabilir, yoksa bugünün genç beylerinin şiirlerine tıka basa doldurdukları o küçük aşk maceralarına değil.”

Plotius, bıyık altından güldü: “Onlar beni ilgilendirmiyor, ama insanın okumaktan hoşlanacağı şeyler olduklarını da söyleyebilirim.”

“Senin hep uç noktalarda gezinme tutkuna yabancı değiliz, Lucius, ama öte yandan bir Catullus’un şairliğinden hepimiz kadar emin olduğunu da biliyoruz... yoksa Ovidius’un hakiki bir şair olduğunu bile sana ayrıca kanıtlamam mı gerekir?”

“Hakiki şair mi?” — Lucius, ağırbaşlı bir heyecan içersindeydi — “hakiki bir şair deyince ne anlamak gerekir? Yalnızca yetenekli olmayı değil, yetenekli olan çok kişi var, yetenek ucuz bir şey, ve aşka gelince, belki o daha da ucuz, gençlerin dizeciklerini bütün allayıp pullama çabalarına rağmen, çoğu zaman son derece ucuz bir kekeleme olmanın ötesine geçemiyor... böyle yargıları her yerde açıkça dile getirmekten elbette kaçınırım, çünkü sonuçta bizler, yani yazanlar, iyi ya da kötü olalım, aynı topluluğun üyeleriyiz; fakat

burada, kendi daracık çevremizde, hiçbir şey bizi olup bitenleri makyaj yapmaksızın anlatmaktan alıkoymamak... kısacası, ben müstehcen bir çıplaklaştırmada hakiki sanatın ve hakiki edebiyatın tek temeli olan o dürüstlüğü göremiyorum...”

Lucius haklı mıydı? Haklı olamazdı; söylediği, anlaşılabilir bir şeydi, bir uzmanın söyleyebileceği her şey kadar anlaşılabilirdi, ama işte bundan ötürü de uzmanlık alanının sınırları dışına çıkamıyor, özellikle bu alanın sınırlarını parçalamayı hedeflemiş olan çabaları göremiyordu. Catullus, bunu hedeflemişti, yeni yolu gösteren ilk kişi olmuştu, ve hakşinaslık, bunun kabul edilmesini gerektiriyordu: “Hakiki sanat sınırları deler, onları deler ve ruhun, bakma biçiminin, anlatımın o güne kadar bilinmeyen alanlarına adım atar, özgünlüğe, dolaysızlığa, gerçeğe hamle yapar...”

“Güzel, ve şimdi sen gerçekten bütün bunları o sözde son derece dürüst aşk şiirleri edebiyatında buluyorsun... sanki Aeneis’in her bir dizesinde daha çok hakiki gerçeklik yokmuşçasına!” Lucius’a kabul ettirebilmek imkânsızdı.

“Bu konuda seninle tartışmak istemiyorum, Lucius; çünkü benim şiirimi övdüğünde, bir anlamda kendi şiirini de savunmuş oluyorsun... ben, kendi payıma yenilgiyi senden daha kolay kabulleniyorum, o yüzden yeni sanatın bundan böyle artık bizim peşimizden gelmeyi sürdüremeyeceğini, daha dolaysız, daha özgün bir şeyler bulmak gibi bir buyrukla, gerçekliğin en temel nedenlerine atıfta bulunan bir buyrukla karşı karşıya olduğunu iddia ettiğimde, bunu yalnızca benimle ve Aeneis’le sınırlı tutabilirsin... evet, durum gerçekten de böyle, söz konusu buyruğa boyun eğen, temel nedene, gerçekliğin temel nedenine geri dönmek ve tekrar aşktan yola çıkmak zorundadır...”

Bu defa Plotius, Lucius’tan yana çıktı: “Doğru konuşmam gerekirse, o yazılanları okumaktan çok hoşlanıyorum, ama sözünü ettiğin o özgünlük bakımından gençler çok güçsüz; ancak gerçek bir erkek gerçek anlamda âşık olabilir. Bunun dışındakilerin hiçbir anlamı yoktur.”

“Güçsüzlük mü? Hangisinin büyümek için daha çok güce ihtiyacı vardır, verimli bir otlaktaki besili bir çimin mi, yoksa taşların arasından boy verebilmek için kendini zorlamak durumunda olan acınası bir sürgünün mü? Evet, İkincisi güçsüz görünür, ama buna rağmen filizlenme gücünün ta kendisidir, buna rağmen çimdir... Roma, bir taşlık, şehirlerimiz birer taşlık, ve bu taşlıklardan yine de bir şeyler filizlenebilmişse, bunu neredeyse bir mucize diye adlandırmak gerekir; evet, görünüşü elbette güçsüzdür, ama buna rağmen özgünlüktür, buna rağmen gerçekliktir, buna rağmen şiirdir...” Plotius güldü: “Bildiğim kadarıyla, bugüne kadar hiçbir çim, yetişeceği yeri kendisi seçebilecek kadar talihli olamamıştır, hatta belki de güzel bir otlakta bir inek tarafından yenmeyi seçse bile; o, bulunduğu taşlık araziye sürgün edilmiş olarak kalır, oysa o gençler, özgün olanı nerede yetişiyorsa ve insanlar nerede yetiştiriyorlarsa gidip orada bulmakta tamamen özgürler. Bütün tanrıların aşkına, kimse onları şehrin taşları arasında sıkışıp kalmaya zorlamıyor, kendi şehvetlerinin ve eğilimlerinin dışında kimse, ve bu gençler için Roma’da sürtüp durmak, öpücükleri uyaklara dönüştürmek, elbette daha kolaydır. Oysa önce bir ineği sağmayı, bir atı tımarlamayı, bir orağı kullanmayı öğrenmeleri gerekir.”

Lucius’un büyükşehirli kimliği, kendini bu sözlerden ötürü saldırıya ve hakarete uğramış hissetmişti: “Sanatçı olarak doğmuş biri, ister büyük, ister sıradan bir sanatçı olsun, toprakla uğraşan biri olarak doğmamıştır, ve sen bu insanların hepsini aynı kefeye koyamazsın, Plotius.”

“Ben yalnızca bu türden bir çim aşkının Vergilius tarafından iddia edilen dolaysızlığına karşı çıkıyorum; çünkü bu konudan doğal olarak anlarım biraz... güçsüzlük, güçsüzlük olarak kalır.”

“Ve ben de sizlerin gençlere gerektiği gibi adil davranmamanıza karşı çıkıyorum.”

Lucius, Plotius’un saptamalarım şiddetli parmak sallayışlarıyla onaylamıştı: “Evet öyle, onlar güçsüz, ve bu yüzden de taklitçiliğin ötesine geçemiyorlar... bu durumda nasıl adaletsizlikten söz

edile bilir! Onlar, Theokritos'un taklitçileri, Catullus'un öğrencileri, ve Vergilius'umuzdan da ne alabilirlerse alıyorlar!"

İkisini de inandırabilmek imkânsızdı, her biri kendine özgü düşünce ve dil çemberinin sisleri ve zincirleri içersindeydi, bunları parçalayıp dışarı çıkabilmekten acizdiler, eskiden beri alışılmış dilden kaçabilmekten acizdiler. Bunu biri çimlere duyulan aşk ve güçsüzlük diye, öteki ise taklit diye adlandırıyordu, ikisi de haklıydılar, ve öte yandan ikisinin de farkına varmadığı, farkına varmak istemediği bir şey vardı: büyükşehir surlarının ve büyükşehir taşlarının arasından hastalıklı bir biçimde akıp giden böyle güçsüz bir büyükşehir aşkı bile, evet, böylesine acınası çelimsizlikte, fani, kişisel ve çoğu defa müstehcen bir çıplaklıkla sergilenen bir aşk bile, ilahi bir gölgenin dokunuşunu hissedebilir, insanın varoluşunu belirleyen o mucizevi yasalarca kucaklanabilirdi — yeter ki, kendi Ben'ini ötekinin Ben'ini de alacak kadar engin kılmayı, kendini sevilene sezdirmeyi, kendi benliğinde de sevilenin sezgisine varmayı onunla ölümsüz bir birleşme içersinde başarabilsin. Evet, buydu işte genç şairlerin dizelerinden hissedilen, insan gerçekliğinin kimi zaman o şairlerin dizelerinden yankılanan hakikati, işte buydu, ve o şairler gerçekten de Vergilius'un öğrencileri olsaydılar, bu hakikatin yolunu asla bulamazlardı. Çünkü aşkın bu gerçekliği, içine ölümü de alan ve böylece onu geçersiz kılıp hakiki ölümsüzlüğe dönüştüren bu gerçeklik, herkesin göklere çıkardığı şair Vergilius'tan bütün zamanlar için esirgenmişti; şarkısını söylediği her şeyin içi boştu, Aeneis bile boştu, şair de, şiir de kendi buzdan çemberleriyle sınırlıydılar, ve Vergilius'un öğretecek hiçbir şeyi yoktu; ona en sevecen ve en sevgi dolu yaklaşımla öğrencisi olmayı istemiş olan Cebes'e bile sadece bu delikanlının yansımasında kendi kendisini sevdiği için ve onu — ah, ne yazık ki şeytanın buyruğunu yerine getirircesine, gerçekten de öyle olmuştu — kendi sûreti doğrultusunda, güzellik saplantısı içersinde soğuk bir edebiyatçı yapmak için eğilim göstermişti. Catullus, Tibullus ve Propertius, onlar sevebilen kişilerdi ve aşk, onlar için her türlü uyumdan daha güçlü olan ve ölümlülüğün ötesine yol gösteren bir gerçekliğin sezgisine dönüşmüştü. Ancak böyle bir sezgiyi çıkış noktası yapabilen kişi,

alacakaranlıktaki insan yüreğini çınlatabilir ve bu çınlama sırasında onu, sesin yaklaşmakta olan müjdesi için hazırlayabilir, rüzgarın esişiyle birlikte şarkılarını söylemeye başlayacak bir arp gibi hazır hale getirebilir; ve sanki Plotius'u bir defa daha hakiki gerçekliği tanımaya davet edercesine, sanki Plotius'un körü körüne sadık dostluğuna teşekkür etmek amacıyla, konuşmaktan yorulmuş olan soluk tekrar dile dönüşmek üzere kendini topladı: "Yüreğin temizliği, tek ölümsüz olandır." Plotius, duyduğunu gerçi kavramaksızın, ama iyi niyetle onayladı: "Buna ben de katılıyorum, benim sevgili Vergilius'um, çünkü ölümsüz olan, senin temizliğindir."

"Zaten böyle olmasaydı," diye ekledi Lucius, "şimdi yaptıkları gibi senin arkandan koşmazlardı. Senin düşlediğin özgünlük, dolaysızlık ve yenilik, her zaman hakikatin tam bir sûretidir, ve sen bunu gerek bugünkü kuşağa gerekse gelecek kuşaklara gösterdin; geleceğe uzanmak için çabalayan, o sûretin eşliğini arıyor. Zira sen: 'Şimdi ortaya çıkmakta yeni kuşakların yüce düzeni' diye ilan etmiştin, ve bu yeni kuşakların koruyucusu da sensin."

Aşkın gerçekliği, ölümün gerçekliği, ikisi de bir ve aynı şeydi; gençler biliyorlardı bunu, ve bu ikisi, ölümün hemen yanlarında, onlarla aynı odada bulunduğunun bile farkında değildiler bu durumda onları böyle bir gerçeklik bilgisi bağlamında uyandırabilmek mümkün müydü? Düşünmeye davet edilmeleri zorunluydu, ve bu neredeyse imkânsızdı, verilebilecek tek cevap şuydu: "Evet, Lucius, bir zamanlar yazmıştım bunu... ama bana inan ki, hiçbir şey yoktu ilan ettiğim, ben yalnızca kayayı yokladım... belki de aşağıya fırlatıldım... bilmiyorum."

"Kendine acı çektiriyorsun, ve bunu bilmecelerin arkasına saklamak istiyorsun; böylesi iyi gelmez insana," dedi Plotius, "karanlık olan, iyi değildir." Ve sanki donuyormuşçasına, togasına daha bir sarındı.

"Dile getirmek zor, Plotius, ve belki de bu sadece benim yetersizliğim değil, belki de son gerçeklik için uygun sözcükler hiç yoktur... ben şiir yazdım, acele söylenmiş sözcükler kaleme aldım...

onların gerçeklik olduğunu düşündüm, ve onlar, sadece güzeldi... şiir, alacakaranlıktan doğar... yaptığımız ve yarattığımız ne varsa, alacakaranlıktan doğar... oysa gerçekliğin bildiren sesinin ihtiyaç duyduğu körlük, o buz gibi gölgeler ülkesinin körlüğünden çok daha derindir... hakikat, daha derin ve daha yücedir, evet, daha karanlıktır, ve buna rağmen daha aydınlıktır.”

Bunun üzerine Lucius, şöyle dedi: “Burada tek önemli olan, hakikat değil; bir deli de hakikati söyleyebilir, çıplak hakikati ilan edebilir... etkin olabilmesi için, hakikatin evcilleştirilmesi gerekir, ve hakikatin uyumu denilen şey de işte budur. Kimileri şairin deliliğinden söz eder,” — ve onu neredeyse alkışlamasına başını sallayan Plotius’a baktı —, “oysa şair, kendi deliliğini dizginleyebilme ve yönlendirebilme yeteneğinin armağan edilmiş olduğu kişidir.”

“Hakikat... onun o korkunç deliliği... vahim olan yanı...” Kadınların sesleri, çıplaktılar, ilan etmek istedikleri hakikat kadar çıplaktılar, ama buna rağmen vahimdiler.

“Asla,” diye direndi Lucius, “dizginlenen hakikat, bırakın vahim olmasını bir yana, delilik bile değildir.”

Körlükte yatan hakikat, iyiden ve kötüden, derinlikten ve yükseklikten yoksun, sığ hakikat, Saturnus’un alanında sonrasız yinelenmenin çıplak hakikati, ve o hakikatin buna rağmen gerçeklikten yoksunluğu: “Ah, Lucius, elbette... fakat gerçekliğin bu en saf hakikatini gözler önüne seren, şiir değildir... şiir sanatının ayrım yapabilme gücü yoktur... benim yok... ben sadece el yordamıyla yokladım, sadece kekeledim...” — ateş, yükselmesini sürdürüyordu, şimdi göğse varmıştı, ve ses çöktü, bir hırıltının içinde boğulup gitti —, “ilk adımı atmadım... kekeledim, yokladım, ve hatta bu kadarını bile... saflık yok burada...”

“İster kekeleme, ister yoklama diye adlandır,” — Lucius, bunu çok hafif bir sesle ve alışılmadık bir sıcaklıkla söylemişti —, “hep uyumdu, ve bundan ötürü en saf ilan edişti.”

“Ama şimdi her şeyden önce doktora ihtiyacın var,” diye karar verdi Plotius, “artık zamanı geldi; şimdi gidiyoruz, sonra yine geliriz.”

Karanlık, ağır, ve sessiz bir hışırtı. Korku yine gelmişti. Onu anlamadan gitmek istiyorlardı. Sonra yine geleceklerdi —, ama o zaman artık çok geç olmayacak mıydı? Daha önce inandırılmaları gerekiyordu, nihayet bilmeliydiler — ah, insan ruhunun alacakaranlıktaki uyandırılamazlığı, aynı zamanda o ruhun bütün yıkımlarının da kaynağıydı —, ve sonunda Vergilius, öksürükle boğuşarak, neredeyse duyulamayan bir çığlığın kısık sesiyle, konuşabildi: “Sizler, dostlarımsınız... ellerim temiz olmalı... sonda ve başta hep temiz olmalı... ve Aeneis hiçbir saygınlığa layık değil... hakikatten yoksun... yalnızca güzel, o kadar... sizler dostlarımsınız... sizler onu yakacaksınız... Aeneis’i benim için yakacaksınız... söz verin...” Vergilius’un bakışlarını diktiği Plotius’un yüzü, ağırlığını ve sessizliğini korudu. Sonra sevgi ve öfkeyle doldu. Sakalların mavi—kara renkte kendini belli ettiği, kırmızımsı karaciğer lekelerini taşıyan etin üstünden bu, açıkça görülebiliyordu; sevgi vardı gözlerde, ve bu sevgi, umut gibiydi. Fakat dudaklar sessiz kaldı.

“Plotius... söz ver...”

Plotius yeniden odada dolaşmaya başlamıştı. Büyük adımlarla ve heybetli bir biçimde gidip geliyordu, göbeği togasının kıvrımlarını germekteydi, başının arka tarafındaki yuvarlak ve saçsız alanı kuşatan gri saç çelenginin kılları biraz karışıktı, ve vücudu kaslı olan pek çok kişinin yaptığı gibi, kollarını hafif bükük, yumruklarını da hafifçe sıkılmış olarak tutmaktaydı: altmış yaşına rağmen, öfkeye kapılmış bir hayatın resmini sergiliyordu.

Bu öfkeli adam, acele bir cevabın gereksizliğine işaret etmek istercesine, dolaşmasını daha epey uzun bir zaman sürdürdü, sonra bir cevap lütfetmek üzere durdu: “Dinle Vergilius,” dedi bir emir söz konusu olduğunda sesinin hep büründüğü o kararlı ifadeyle, “dinle, yeterince ve çok fazla zamanın var... ben ortada acil bir şey görmüyorum...”

Acil bir durum olmadığına dair bu güvencenin dile getirilişimdeki kararlılık, herhangi bir itiraz kabul etmeyen cinstendi; hep olduğu gibi, emredici bir sindirme aracılığıyla sağlanan bir korumaydı, ve bu kararlılığın iyileşme cesaretinin toplanmasına yönelik emri, yine hep olduğu gibi, yerine getirilmeyi bekliyordu. Vergilius, emre boyun eğdi, memnuniyetle yaptı bunu, fakat herhalde yapabileceği başka bir şey de yoktu, ve bir rahatlama olduğundan, konuşma da tekrar daha bir sakinleşti ve kolaylaştı: “Lucius’la birlikte Aeneis’i derhal yakmanız benim son dileğimdir, Plotius... bu dileğimi geri çeviremezsiniz...”

“Ah, benim sevgili Vergilius’um, senin, bizim, yani hepimizin önünde bol bol zaman var, bu konuda sana daha ne kadar teminat vermem gerekiyor? Bu demektir ki, kararın üzerinde çok iyi düşünmen için senin de daha çok fazla zamanın var... fakat şunu da bilmeni isterim,” — ve bunları söylerken, her zaman herkesi rahat olmaları konusunda uyaran Plotius, çok rahatsız bir sabırsız olup çıkmıştı ve elini kapının tokmağına götürmüştü bile “ekilecek tohumları hayvanlara yem olarak veren ve ziyan eden bir çiftçi, işe yaramaz biridir.”

Ve sonra Plotius, bu gürültücü tavrının ardından, göründüğü kadarıyla Vergilius kadar sinmiş olan ve ne bir itirazda bulunmaya ne de başkaca bir şey söylemeye cesaret edebilen Lucius’la odadan çıkıp gitti; bunun ardından kapının yeterince yumuşak olduğu söylenemeyecek bir şekilde kapandığı duyuldu ve dışarıda ayak sesleri yankılandı.

Varsıllaşmış ve aynı zamanda da yoksullaşmış — evet, böyle bırakmışlardı Vergilius’u geride, yalnız bırakmışlardı: öfkeli ve iyi niyetli dostu, ona gönül rahatlığı vermiş, korkusunu ise almıştı, ama Vergilius’tan aslında korkudan fazlası, sanki kendi kendisinin bir parçası alınmıştı, ve yine sanki Plotius, onu yetişkinlikten dışarı atıp yeniden bir çocuğa dönüştürmüş, gençliklerinde Milano’da birlikte yaşadıkları, sonradan yalnızca Plotius’un kendini gerçek anlamda kurtarabildiği, hep yeni planlar yapmakla uğraşılan o olgunlaşmamışlık dönemine fırlatmıştı; ah, evet, Vergilius kendini öylesine tamamlanmamış hissediyordu ki, eğer arkadaşı Aeneis’i de

güçlü omuzlarına yükleyip korkuyla birlikte götürseydi, bunu sadece doğal karşılayacaktı. Acaba bavul, hâlâ dokunulmamış ve iyi kapatılmış olarak yerinde miydi, yoksa bu yalnızca bir yanılsama mıydı? En iyisi bu konuda emin olmaktan kaçınmaktı, ve bu yatıştırıcı savunmasızlıktan, ama elbette aynı zamanda da utançtan kaynaklanan bir karardı. Ve kendine yönelik bu tuhaf küçültmenin tam da Lysanias'ın gözlerinin önünde cereyan etmiş olması, utancı daha da büyütüyordu, çünkü Lysanias — bir sürpriz olmasa bile, hayret uyandırıcı şekilde — hâlâ koltukta ve gece boyunca nasıl oturduysa öyle oturmaktaydı. Koltukta ânsızın iki kişilik yer açılmış olması düşünülebilir miydi? Zira daha biraz önce Plotius da orada oturmuştu. Evet, aslına bakılırsa Plotius'un bu odaya hiç gelmemesi, daha istenmeye değer ve doğru bir şey olurdu. Güneşin altında uzanan deniz, uzaklarda hışırdıyordu, ve oğlan orada, unutulmuşun mutluluğu içersinde, acılardan kurtulmuş ve acılardan kurtaran olarak oturuyordu; daha dikkatli bakıldığında, yüzü çevik, fakat henüz beceriksiz bir köylü delikanlısının yüzüydü, ama daha da dikkatle bakıldığında, tatlı hayallerle doluydu ve çok güzeldi. Oğlanın dizlerinde, geceleyin içinden yüksek sesle okumuş olduğu elyazısı rulosu duruyordu.

Ve oğlan, yalnızca davet beklemişçesine, okudu:

"Çiftedir rüyaların çıkış kapısı: hakikat idiyse rüya,

O zaman salar boynuzdan yapılma kapıdan gerçek oluşumları;

Ama bir kandırmaca idiyse yalnızca, tıpkı iyi ruhların bazen gönderdikleri gibi,

O zaman uçuşur parlak fildişi kapıdan sahte yüzler.

İşte buraya götürür Ankhises oğlunu ve onunla birlikte Sibilla'yı;

Veda eder onlara fildişi parıltılarının ortasında.

Hemen gemilere koşar bunun üzerine Aeneas, ve yoldaşlarıyla birlikte

Dümen kırar dalgaların arasından dosdoğru Cajeta limanına; Atılan demirlerin zincirleri şakırdar pruvadan; dinlenir dümenler kıyı şeridinde.”

Böyle yazmıştı şiiri, Cajeta’yı onurlandırmak için; o bölümü tanıdı: “Böyle olmuştu işte... bunun üzerine gömülür Cajeta, ebe Cajeta... çünkü geri dönmüştür artık Aeneas yeraltı dünyasından... geri dönmüştür ve bir yetişkindir... yemden doğan biri...” Konuşma, şaşırtıcı bir kolaylıkla akıp gidiyordu, sanki hava daha bir sıvılaşmıştı. ,

“Aynı zamanda senin yolun değil mi, ey Vergilius, Aeneas’ın gittiği? Sen de karanlıklara daldın, denizin dalgalarının titreyen ışığında dönüş yolculuğuna çıkmıştın...”

“Karanlığa yönlendirildim, evet, ama benim isteğim değildi bu, ona girdim, döl yatağına girdim, ama dibe batmadım; taştandı mağara, içinde hiçbir sal yüzmüyordu, gecenin gözlerinin kaskatı bakışlarının uçurum gibi derinliğinde gölü bulabilmek imkânsızdı... Plotia’yı gördüm, fakat babamı bulamadım, ve sonra Plotia da kaybolup gitti... yeniden doğmaktan yoksun kalmıştım, kimse lider olup yol göstermedi bana; ama sonra sesi duydum, ve şimdi ortalık aydınlanmış...”

“...ve şimdi sen kendin lidersin.”

“Kendi kendime ve kader tarafından sürüklenen ben, kendim için bile neredeyse hiç lider olamadım, değil ki başkalarına liderlik yapayım.”

“Seni nereye sürüklerse sürüklesin, yol, hep senin gösterdiğin yoldu.”

“Orada, gecenin uğultulu sokaklarından geçen yolu bulan ben miydim? Sen değil miydin o?”

“Lider hep şendin, hep yolu gösteren rehber olacaksın; ben her zaman senin yanma verilmiştim, yalnızca görünüşte önünden koşuyordum, ve çoğu defa gözünün önünden kaybolmama rağmen,

şimdi yine senin içine geri dönüyorum, sakin liderliğini senin yaptığın zamanın zaman ötesi akışında senin tarafından çağrılmış olarak.” Ve bunu duyan Vergilius, kendini tutamayarak gülümsedi: insanların lideri olmak, kumandan, rahip ve kral olmak, bir zamanlar bir oğlan çocuğunun arzusuydu bu, ve şimdi çocuk bu arzuyu dile getiriyordu. Plotius onu, Vergilius’u, yeniden bir oğlan çocuğuna dönüştürmemiş miydi?

Lysanias ise konuşmayı sürdürdü: “Bundan böyle hiçbir general liderlik etmeyecek bize, hiçbir kral önümüze düşmeyecek, ve dahası, dizeler bile rehberimiz olmayacak ölümsüzlük zamanlan boyunca; ama saf bir Yaradılış’tan kaynaklanma iradi eylem, sonsuza kadar hissettirecek varlığını, ileriye, hep daha ileriye götürerek.”

Oda daha bir aydınlanmıştı, hava, boşlukta şimdi daha hafif titriyordu, ilahi soluk daha bir neşeli olmuştu. Şimdi sanki daha tanıdık, aranan tatmin kadar tanıdıkmışçasına, güneşli sahiller ve içine girilemez koruluklar parıltılar saçıyordu, güneşin şarkısıyla birlikte, hep şarkı söylemekte olan dudaklardan yankılanıyordu, ve Sol’un kızı parıltılar içindeydi.

“Gözü, altın parıltılar içindeki erguvan mavisini görüyor musun, Lysanias? Öğlen vakti, gözlerini açıyor ve bakışlarının en derin noktasında parlak geceyi gösteriyor.”

“Hedef, senin için Apolloridu, ve o, güneş gibi dönüşmüş olarak, seninle yeryüzüydü, ve şimdi seninle gündüz oldu.”

“Altındandır Apollon’un bakışları, o korkutucu yayı ise gümüştendir, bilgi, ondan ışık demetleri gibi yansır, beraberinde taşıdığı ölüm, aydınlıktır: Apollon’un tanrısal sözü, Apolloriun tanrısal oku, ışıklar içersinde bir bütün oldu, ve o bütünden aldığı güçle şimdi tanrısal kökenine geri dönmekte. Ah, Apollon’un kendisi bile göremez ışığın ilk kaynağı olan geceyi; ışığın mekânı, tanrının bakışındadır, ve her kim ki oka hedef olur, ışık tarafından delinir, ancak onun gözlerindeki karanlık perdeler yırtılır, ve böylece o, sönmekte olan gözlerle, artık körlükle yüz yüze, ama daha bakabilirken, bütünlüğün ilk kubbesini

kavrar, başlangıcın ve sonun özüne inerken, aynı zamanda hem geceyi hem de ışığı çağrıştırarak.”

“Yenilmez olan güneş,” — hafif bir sesleniş gibi duyulmuştu, ve şimdi yine burada görünür olan kölenin dudaklarından geliyordu.

“Yenilmez, ama buna rağmen babaya boyun eğmiş, günün oğlak boynuzuyla taçlanmış babasına, Jüpiter’e; o Jüpiter ki, koskoca elinin içinde şimşekler yağdırırcasına tanrıların kaderini tutar, aynı zamanda hem kader gibi emreder, hem de kaderin sürgünüdür, iktidarın sürgünü olarak artık asla Kronos’tan kaçamayan Kronos oğludur.”

“Ama kuşaktan kuşağa aktarılan, her kuşakta yeniden fethedilen iktidarın laneti son bulur,” — böyle konuşuyordu köle —, “Tanrılar soy zincirinde bâkirenin doğurduğu ortaya çıkınca: o, ilk başkaldır mayandır; baba ile kaynaşır ve baba da onunla kaynaşır; artık ruhta birleşmişlerdir, sonsuza kadar üçü, birde birleşmişlerdir.”

“Sen Suriyeli misin, yoksa İranlı mısın?”

“Henüz çocukken Asya’dan getirilmişim.”

Kupkuru ve nazik bir cevaptı, ve adamın daha biraz önce güneşe doğru açılmış olan yüzü, o derinliğine inilemez uşak ifadesine bürünmüştü. Nasıl olabilmişti bu? Bu yüzden aynı zamanda olay da kesintiye uğramıştı, hem de öylesine ki, Lysanias, sanki kovalanmış gibi, artık odadan yok olmuştu, ve soluk alış da yeniden güçleşmişti: “Kimsin sen?”

“Ben, tanrılar onu korusun, Augustus’un yüce evinde bir oda kölesiyim.”

“Dinini kim öğretti sana?”

“Köle, efendisinin dinini onurlandırır.”

“Peki ya atalarının dini?”

"Babam, çarmıhta kölelerin ölümünü öldü, ve annemden de ayırdılar beni."

Kurşuni bir acıydı, gözyaşlarıyla birlikte yükseliyordu: ah, evet, gözyaşlarıydı bakışları bulandıran, Vergilius'un göğsünü acıyla sıkan, insana ait ne varsa hep yeniden dirilten engin denizin gözyaşları. Ama kölenin yüzü hareketsiz kaldı; bu yüz, çıplak ve kendi içine kapalı, uçurumun üzerindeydi.

Birkaç saniye geçti: "Sana yardım edebilir miyim?"

"Efendim, iyiliğinizle bu kadar tenezzül buyurmayın lütfen; ben kaderimden memnunum, bir şeye ihtiyacım yok."

"Ama geldin."

"Bana öyle emredildi."

Köle, gerçekten yalnızca bir araç mıydı? Konukların hiçbir şey öğrenmemeleri gerektiğinden, ona konuğun yanında susması mı emredilmişti? Neydi söylemediği? Öksüz bırakılarak aşağılanmış bir insanın tutumunu aydınlatabilmek, imkânsızdır; onun ruhu, buz gibi bir örtü ile örtülmüştür, içinde ardı ardına dehşet kesitleri barındıran, ve dehşet uyandırıcı bir biçimde öksüz bırakılmış biridir köle. Şimdi bu köle, ondan Aeneis'i ve oğlanı çalsın diye mi gönderilmişti buraya? Lysanias'ı da öksüz bıraksın diye mi? Boştu cumbanın içindeki koltuk, ve kaybolup gidene doğru uzanmış olan el, hiçbir şey bulamadı, Lysanias'ı öksüzlüğün kaderinden kurtarmayı başaramadı! Bunun üzerine bir dehşet çığlığı yükseldi: "Onu sen ürkütüp kaçırdın!"

"Eğer bir kabahat işledimse efendim, cezalandır ve bağışla beni, çünkü kasten olmadı. Görevim sana yardımcı olmak ve emirlerini yerine getirmekti."

Fakat kuşku, henüz dağılmamıştı: "Sen onun temsilcisi misin? Onunla nöbeti değişesin diye mi yollandın? Onun adını mı aldın?" "Köle hiçbir şeye sahip değildir, onun adı yoktur; zincirlerini çıplak taşır. Beni hangi adla çağırırsan adım o olur."

“Lysanias?”

Bir soruydu. Ama adın büyüsünün etkisiyle Lysanias, yeniden ortaya çıkmıştı; cumbanın içinde, öylece dayanmış duruyordu, ve kölenin yerine acele cevap veren, o oldu: “Hep kendini aradın beni bulmak için, ve kendini bulduğunda da beni aradın.”

Aramak, ah, aramak —, en eski köklere inmek! Ah, daha önce kaybolmuş olan, yine belli etmekteydi kendini, evet, burada peş peşe açılan, kuyuların derinliğiydi, hatıraların mekânıydı, adına geçmiş denilen uçurum, sınırsızdı, bütün dünyayı kuşatan yılan tarafından çelenk gibi sarılmıştı, hiç görülmemiş olup bitenlerle sırılsıklamdı. Ve yılanın korkunç sarılışından önce Titan’ların ilki, hiçbir zaman kaybolmayan, hep hatırlanan Kronos, kendini kurtardı ve ayağını yere vurarak sanki yeryüzünü sarsan ilk Titan oldu,

— ve hatırlamanın kargaşasında, kölenin cevabı duyulabildi: “Adını kendi seçen, kadere başkaldırmış olur...”

— aramak, ah, aramak —, Titan yere serilmişti, ve kahramanların soyları, insanların soyları, tanrılara hizmet ederek, birbiri ardına sonsuz bir soylar zinciri halinde, görev için eğitilmiş, ölmek için eğitilmiş olarak, unuttular Titanların kanını, ta ki o kan ânsızın yeniden coşup dalgalanana kadar, ve geç gelen, devasa ve korkunç bir biçimde Titan olmak için doğan torun, ataları gibi yaparak ayaklarını vura vura yeniden evrenin çayırlarında dolaştı, bir zamanlar işlenmiş suçu ânsızın hatırlayarak göğe haykırdı; bu hatırlamayla öylesine sarsılmıştı ki, varlığını içinde hissettiği atalarına karşı işlenmiş cinayetin öcünü korkunç bir biçimde almaya karar verdi, ışığın Tanrı’sını kör edecekti, iktidardaki Tanrı’yı devirecekti, yukarılara tırmandı, ve artık tam da başarmak üzereydi, Tanrı’nın gözünden parıltılı ateşi koparıp almıştı, fakat Zeus bir defa daha galip geldi, Titan’ı geriye itti, kayalık zeminde yere serdi: bunun üzerine görev, yeniden hüküm sürmeye başladı, ve yukarıda Sol’un kendi elleri ile kullandığı ateş arabası, ışıklar içindeki okçuyu gökyüzünde her gün daha bir zirveye götürürken —

— ve aydınlıkla kuşatılmış olarak, köle konuşmayı sürdürdü: “Sen, beni hiçbir zaman çağırmadın, çağırdığını düşündüğünde bile; ben sana yalnızca zorlanmıştım; sana hizmetimden ötürü, zorunluydun beni kabul etmeye...”

— aramak, ah aramak —, kaçmıştı Titan; ama boşuna kaçanın arkasından âlemler, yıldızlar kadar sayısız, zorla koparılıp alınmış ateşin içersinden kıvılcımlar çıkartarak alevlendiler, ve Titan kutsal yayı almayı henüz başaramamış olmasına rağmen, o yayı babaya doğrultmayı ve kendini atalara dönüştürmeyi ve böylece zamanı durdurmayı, böylece doğmuş olanı zamanlardan kurtarıp zorlamalardan özgür kılmayı, kendi adını ve onun taşıyıcısını görevlerden kurtarmayı başaramamış olmasına rağmen, evet, bütün bunlara rağmen o ândan başlayarak âlemler yıldız örtüsü altında daha bir ılımlı oldu, görev, zorlama ve ölüm, yıldızların yasasının ılımlılığına kavuştu —

— ve o zaman oğlan konuştu: “Benim adım Lysanias, Vergilius, ve senin hayatın acılardan arınmış ve çocukluğun korunaklı atmosferinde başladı, ve o zaman annen seni acılardan arındırarak, adsız bir gülümsemeyle kollarına aldı...”

— ve onun ardından köle konuştu: “Benim adım yok, Vergilius, bana ne dersen de, yok, ve büyüktür adsız olan, o, senin çevreni hep çıplak sardı, sonunda seni örtebilsin diye...”

— aramak, ah, aramak — ey, eve dönüş —, son, başlangıca eklenmiş, başlangıç ise sonda, tanrılar hükmetmekte, iktidarda olan, henüz onlar, ve görevi onlar düzenlemekteler. Ve böyle buyurmuştu ışığı veren Tanrı: yaşarken ölümü anla ki, hayatını aydınlatsın; her kim ki başlangıçların derinliklerine girer, — ah, tanrıları hatırlamaktır araştırmak — hatırlayarak ve hatırlamaktan da öteye geçerek, başlangıçtan önceki köklere iner, ona son ile birlikte başlangıç da gelir, ve yine ancak o, varlığının güvencesini geçmişin derinliklerinde bulan bütün gelecekleri hatırlar; her kim ki, akıp gideni yakalayabilir, ancak o, akıp gitmiş olan içersinde ölümü yenmiş olur. Sınırsızdır geçmiş zamanın uçurumu, ve de adsızdır. Güzel sanatların

tanrıçalarıdır ölüme hizmet edenler, Vesta rahibeleri gibi, ateşlerin en kutsalını, Apollon'un altın ışığını korurlar.

Ve oğlanın yüzü, kölenin yüzü gözlerinin önüne gelince, kaybolup gitmiş şeyler belirginleşti, hayat, ölümü barındırırcasına muhteşemdi, biliniyordu hakikatin bilgisi, aşkın içindeki aşk biliniyordu, deliliğin koruyucusu olan hakikatin kendi, delilikten en özgür kılınmış hakikatti, hiçlikten geri getirilmişti, dönüşüme uğramıştı ve yine de olduğu ne ise oydu, mucize, gerçeklik kadar büyüktü. Ey, eve dönüş!

Hangisiydi, köle mi, yoksa oğlan mı? İlki, bir defa daha bildirdi kendini: "Sana şimdi yaklaşıyor olsam bile, sen beni zaten hep kendinde barındırıyordun, sana hizmet eden bir yardımım ben, artık sana asla bir zorlama değilim."

Ve sonra bir defa daha oğlan, daha yüksekçe bir sesle: "Görünmeksizin rehberlik etti sana, kendi hizmetini seninkine dönüştürdü, ve şimdi sen vardığına göre artık, rehberliğinden geri çekiliyor. Sen arayarak buldun arayışı sana yönelik olanı."

Hâlâ teselli olmasına rağmen, daha sert bir sesti bu defa konuşan: "Kaderi sadece hizmet etmek olana hiçbir şey kalmaz yeryüzünden, kendisi de hiçbir şeye sahip değildir, ne bir adı vardır, ne de iradesi; çocukluğa dönmeye zorlanmış olarak, kadere sahip değildir. Ancak çıplaklaştıkça, yaşayan her şeye daha bir yaklaşır; her kim ki, zincirleri çıplak teninde taşır, onun için sadelik, Tanrı'nın lütfuna dönüşür, yalnızca o nasıl tekrar ağlanılacağını bilir, mucize kendini ona saklar, ve böylece çocuğa indirgenmiş olarak, ışığı ilk gören o olur."

Tek bir sesin yankısıydı, sesler birbirine geçmişti ve oğlanın sesi, iki sesli dokunun içinden şimdi kulağa daha net geliyordu: "Çıkış ve giriş, bir bütündür, başlangıcın ve sonun çocukluğu, aşka kaçmış olan çocukluk."

Fakat kölenin söyledikleri, bütün âlemleri saran bir acıdan kaynaklanan gözyaşlarının bir yankısı gibiydi: "En acımasız köleliğin boyunduruğu altında en ağır işlerde çalışan, hiçbir baba tarafından

herhangi bir adla çağrılmamış, hiçbir ananın bakmadığı, hiçbir geçmişten gelmeyen, hiçbir geleceğe doğru ilerlemeyen, birbirine bağlanmış öksüzler ve yetimler olarak bizler, bütün kölelerden oluşma bir sürüyüz, ve kaderlerinden çırılçıplak soyulmuş olan bizlere kader, hepimizi sonsuz bir sıra halinde zincire vurduktan sonra, kardeşinde kardeşini tanımanın lütfunu ihsan etti.”

“Çıplaktır insanlık her ortaya çıktığı yerde, çıplaktır başlangıcı ve sonu, ve çıplak, yaralanmış tenini görevlerin haşin sürtünüşü acıtır; ama Titan da çıplaktır ve onun kahramanlığı da çıplaklıktır, ve babasının karşısına çıktığında, bunu herhangi bir örtünmeden ve savunmadan yoksun olarak yapar, çaldığı ateşi toprağa 'taşıdığı elleri de çıplaklıktan yanar.”

Oğlanla, sanki birbirleri için cevapmışlar ve aynı şeyi söylemişlercesine tuhaf bir birleşme içersindeki köle, ekledi: “Bir zamanlar silahla öldürülmüştü ataların ilki, ve ondan beri insan hep yeniden, şakırdayan silahların gücüyle, cinayeti hep tekrarlayarak kendi kökünü kurutuyor, insanoğlunu köleleştirerek yok ediyor, kendi kendisini silahın kölesi kılıyor, evreni paramparça ediyor, kor gibi yakan buzdan bir katılaşmaya sürüklüyor.”

“Elbette söylediğin, silahların şarkısıdır, Vergilius, ama sevgin, öfkeli Akhilleus’a değil, inançlı Aeneas’a ait.”

“Bizler, yani köleler, silahsızız, silahsızlandırılarak aşağılandık, fakat silahsız beklemekte olan bizlere mezarlar canlı açılmakta, kaskatı kesilen, bizim için yumuşamakta; taş, elimize gönüllü olarak boyun eğiyor.”

“Son, silahsız olacak, yeniden başlayış, silahsız olacak, ve Tanrı, gecenin taşlan arasından ılımlı bir halde zirvelere yükselecek, evren, çocukluğa dönüşmüş olacak.”

“Çünkü sen, gördün bizleri, Vergilius, zinciri gördün, ve bakışların ağladığı için, gözyaşlarımızın taşımakla yükümlü olduğu başlangıcı gördün.” İşte böyle konuştu öteki, ve yine — kendini kapatmış olarak — yardım etmeye hazır bekleyen hizmetliye dönüştü.

“Sen, başlangıcı gördün, Vergilius, kendin başlangıç değilsin henüz, sesi duydun, Vergilius, kendin ses değilsin henüz, evrenin yüreğinin çarptığını hissettin, kendin yürek değilsin henüz, sen, kendi hedefe varmayan ebedi rehbersin: ölümsüz olacaksın, rehber olarak ölümsüzleşeceksin, henüz değil ve daha şimdiden, senin kaderin zamanın bütün dönüm noktalarında olacak."

“Zinciri sen de bizimle birlikte taşımaktasın, ama senin için, ey Vergilius, o zincir daha şimdiden biraz gevşetilmiş.”

Sonra sessizlik oldu ve hep birlikte kulak verdiler. Üçü birden açılan ışığa kulak verdiler. Ve ışık, hışırtı gibiydi, başakların hışırtısı gibi, güneşin altın rengi yağmurunun hışırtısı, yumuşak ve olağanüstü güçlü, anlatılamaz bir biçimde anlatarak, yitip gitmemiş ve yitirilemez biçimde, ilan eden sesi ilan ederek. Günün karanlığın üzerindeki boşlukta parıltılarla süzülen şarkısı.

Sonra oğlan konuştu ve elini kaldırdı: “Yıldıza bak, yolu gösteren yıldıza bak.”

Güneşin erguvan renkli göğünde bir gece yıldızı, doğuya yolculuğa çıkmıştı.

Dua için kendini yere atan, yüzünü yere yapıştıran, önce biraz hareketsiz kalan, ardından kollarım havaya kaldırarak dizlerinin üstünde doğrulan ve yine dizlerinin üstünde hafifçe öne ve arkaya doğru sallanan köle, duasını etti:

“Ey sen, en bilinmeyen, en anlaşılamayan, en dile getirilemeyen, sonsuzluktaki tahtında oturan sen, varlığını gözlerin aracılığıyla bildirmektesin; gözlerin, aşırı aydınlığın gücüyle, kör edercesine aşağı bakmakta, ama yine de gizli varlığının sadece bir gölgesi, karanlığının bir yansıması, yansımanın bir yansıması. Ve benim gözlerim, benim bakışlarım, tekrarın tekrarı bir gölge olarak, senin yansımandan bir yansıma olarak, tekrarın tekrarı bir yansıma olarak kalkıp sana bakmaya cüret edebilir, sende dinlenmek için değil, fakat acılar içersinde sezgiye geri dönmek için. Aslan ve boğa ayaklarının dibine uzanmışlar, kartal ise sana doğru süzülmekte. Gözlerin, aynı

zamanda senin sesin, ve kaşların, gökgürültülerinin eşliğinde azarlar yağdırıyor. Kimse sana karşı çıkamaz, ne ateşi çalmaya cüret eden, ne boğayı yenen, ne de kendini ataların yerine koyan, hayır, kimse sana karşı çıkamaz. Fakat sen, kurtuluşun dışında bırakıyorsun sana başkaldırmayanı. Ve misyonun yansıması içersinde yıldız, bir çocuk gibi senin parıltılarından kopuyor ve senin tavsiyenle geriye, daha önce bulunduğun ve günün doğmasıyla birlikte yeniden bulunacağın yere dönüyor. Sen, beni ölüm için yarattın, ve ben, ölümün sûretiyim. Ama sen beni yarattığında, sen, ey görünmeyenlerin en görünmez olanı, sen benimle birlikte eve dönüşü de yarattın; ve yıldız alçalmaya başladığında, sen, adsızlar arasında en adsız olanı, o kendi aldığın adı çağırdın, öteki ölümlüler arasında bir ölümlü olarak dolaşabilmek, ötekiler gibi bir ölümlü olarak ölebilmek için, ikinci sûretin olsun diye aldığın ad; yıldızın yeniden güneşe dönüşmesi gibi tekrar kendi ışığına dönüşüp kendine yükselirken kullanacağın ad; yeniden güneşe dönüşen yıldız, artık tek bir göz; ve işte o zaman bana, yani adsızlığının son gölgesi, kölelerin kölesi olan bana izin ver de, adım, yüzünü, parıltılarım ben de paylaşayım; sen, ey en bilinmeyen, en kavranamayan, en dile getirilemeyen, ben sana aidim ve bugün de, sonsuzluğa kadar da hep seni öveceğim.”

Ve şimdi öğlen güneşi, yani o ateşli hayat öpücüğü kıpırdanmaya başladı; belli belirsiz güneyden geldi, hafiften akan bir dalgaydı, dünyanın her gün kıyılarının ötesine taşan nefesinin deniziydi, kendini tamamlayan, asla tamamlanmayan zamanların nefesiydi ve yıldızların üzerinde bir yerde dolaşıyordu: olgunlaşan toprağın, zeytin ağaçlarının, bağların ve buğday tarlalarının nefesiydi; işlenen toprağın ve yalınlığın nefesi; ahırların ve sıkılmış yemişlerin nefesi; ortaklığın ve huzurun, peş peşe ülkelerin, peş peşe tarlaların nefesi; sevgiyle hizmet eden emeğin, öğlen vaktinin nefesi; öğlen vaktinin büyüklüğü, en kutsal olan, dünyanın ve dünyaların üzerinde bir yerde dinlenmeye çekilmiş büyüklük; sanki güneşin arabasının tekerlekleri de kutsal bir mola için zirvede durmuştu. Tavanda asılı olan lamba, nefeste hafifçe sallanmaktaydı, zinciri gümüşi bir ses çıkartıyordu.

Bir insan ömrü yetmez. Hiçbir şeye yetmez. Ey hatıralar, ey yuvaya dönüş!

Ve en bilinmeyende, en kavranamayanda, en dile getirilemez olanda, Tanrı'nın en uzağında, gölgesi ışık olan biri hüküm sürmekteydi; hep sezilen, asla bilinmeyen, en adlandırılamaz biçimde gizli olan biri. Bu, köylülerin tüyleri ürpererek onurlandırdıkları ve Kapitol'deki en eski ormanda ikamet ettiğine inandıkları değil miydi? Onun için hiçbir heykel dikilmemişti ve dikilmeyecekti de, o, kendi kendisinin simgesiydi, fakat varlığını sesin simgesiyle bildirmişti. Ah, aç gözlerini aşka! Ve öğlen vaktinin şarkısının nefesinin üzerinde, insanoğlunun yeryüzüne duyduğu o esirgeyici sevgiyle dolu, yeryüzünün insana duyduğu o zalim sevgiyle dolu olarak, hareketsiz bir sıcakla akmaya devam eden o nefesin yükseklerinde gece yıldızı yolculuğuna devam ediyordu, o da simgeydi, yeryüzünden olanı güneşten olana yüceltmek için aşağıya inmek isteyen, adlandırılamaz bir sevginin simgesiydi. İşte öğlen vakti, yukarısının ve aşağısının nefesinde böyle dinleniyordu, ve ateşli arabanın koşum hayvanları, tekerlekler ve Sol, mola vermişlerdi.

Mutluluk muydu hissettiği? Vergilius bilmiyordu bunu, ve bilmek istediği de söylenemezdi; ama umut olduğu da kuşkusuzdu, öylesine güçlü bir umuttu ki, ânında çok güçlü bir ışığa, çok güçlü bir sese dönüşmüşçesine tamamen dayanılmaz olmuştu; ve hareketsizliğin birdenbire kesintiye uğraması, Vergilius'u rahatlatmıştı. Bu hareketsizliğin ne kadar sürmüş olduğunu bilmiyordu. Fakat kesintiye uğradığında, öğlen vakti yeniden hareketlendiğinde ve parlak tekerlek yeniden dönmeye koyulduğunda, koşum hayvanları yeniden yörüngelerine oturduklarında, ve yolculuğa çıkmış olan yıldız birdenbire artık gökte olmadığında, odanın kapısı açıldı; sanki aynı ânda çevik adımlarla kaçan oğlanı dışarıya bırakmak istiyormuş gibi açılmıştı, oysa gerçekte kapının tokmağı, biraz şişmanca ve top sakallı bir adam tarafından kullanılmıştı; adam şimdi yüzünde sevimli bir gülümsemeyle, deyiş yerindeyse kendini bir armağan olarak sunar gibi kapıda durmuş ve yanından süzülüp giden oğlana dikkat

etmeksizin, selam vermek üzere kolunu kaldırmıştı: bu adamın beklenen doktor olduğunu anlamak, güç değildi; davranışları, kılık kıyafeti, görünüşü bunu açıkça belli ediyordu; kimliğinin bir işareti de kısa kesilmiş, bakımlı ve bilim adamlarına özgü denilebilecek sakalıydı, sakalında sanki özellikle yerleştirilmiş izlenimi uyandıran gümüş rengi kıllar vardı, bunlar, ancak güven aşılayan bir yaşa özgü, gümüş rengi kıllardı, ve bütün bunlar yetmeseydi bile, doktoru aletlerle birlikte izleyen, belki daha da azametli denilebilecek bir tavırla ortaya çıkan yardımcılar kalan kuşkuları da dağıtırdı; gülümseyen doktorun dudaklarından alışılagelmiş bir kolaylıkla çıkan, mesleğine ait görgü kurallarını çok iyi bildiğini gösteren sevinçli hoş geldin mesajı ise dekoru tamamlamıştı:

“İyileşmekte olan biriyle karşılaşmayı bekliyordum, oysa karşımda iyileşmiş birini buldum.”

“Evet, gerçekten de öyle.” Vergilius, bunu beklediğinden çok daha çabuk ve kolay söylemişti.

“Hiçbir şey bir doktoru teşhisinin doğruluğunu görmek kadar çok sevindiremez, ve hele bu, bu kadar büyük bir şair için geçerliyse... ayrıca, sırf doktordan kaçmak için sağlığının yerinde olduğunu söylüyorsan eğer... bilmem artık, ne der senin Menalcas’ın? ‘Asla kaçamazsın bugün elimden, nereye çağırırsan çağır, orada biterim!’” Bu saray doktorunun becerikliliği, her ne kadar hiçbir hasta kendini tıbbın gizli çekiciliğinden kolay kurtaramaz ise de, pek hoş değildi; tam bir taşra hekimi gelseydi, daha iyi olurdu — onunla her şey konuşulabilirdi. Ama şimdi iyi ya da kötü, eldekiyle idare edilecekti: “Senden kaçmıyorum... ayrıca, unut o şiiri.”

“Şiiri unutmak mı? Görünüşün yalanlamayacak olsaydı eğer, içinde yükselen ateşin senin yerine konuştuğunu söylerdim, Vergilius! Ne sen benden kaçacaksın, ne de ben senin şiirini herhangi bir zaman unutacağım, üstelik ikimizin ortak ataları olan ve her ikisi de Kos’tan gelen Theokritos ve Hippokrates’in akrabalıkları varken, bunu hiç yapamam, çünkü seninle akraba olmaktan gurur duyuyorum...”

“Akrabam olarak seni selamlarım.”

“Ben, Kos’lu Charondas’ım.” Bu söz, ünlü bir ada yakışır ağırlıkla söylenmişti.

“Ah, sen Charondas’sın... o halde demek ki artık ders vermiyorsun orada; bu, pek çok kişiyi üzecektir.”

Bu bir suçlama değildi, olsa olsa hocalığı her zaman yüksek ve aslında erişilemez bir hedef saymış olan birinin şaşkınlığıydı. Fakat yine de adamın doktorluk vicdanında bir yaraya basılmıştı, ve doktor kendini savundu: “Augustus’un çağrısına sırf kazanç yüzünden uymadım; benim için zenginlik önemli olsaydı eğer, gerçekten yeterince kalabalık olan varlıklı hastalanma bakmayı sürdürürdüm, ama Sezar Augustus’un kutsal kişiliğine doğrudan hizmet etmek söz konusu olduğunda, kim para pul düşünür ki! Ayrıca, artık kenarından köşesinden biraz olsun katılabildiğim devlet yönetiminde, bilim ve halkın esenliği için belki de hocalık görevindeyken yapabildiğimden daha fazla yararlı işler yapabileceğimi düşünüyorum... Asya’da ve Afrika’da şehirler inşa edeceğiz, ve bu bağlamda klinik deneyimi bulunan bir doktorun danışmanlığı son derece önemli, bu, verilebilecek örneklerden sadece biri... elbette bu durum, hocalık görevimden vazgeçmek zorunda kaldığım için duyduğum, şu ânda da duymakta olduğum üzüntüyü azaltmıyor; çünkü bazı yıllar oldu, dört yüzden fazla öğrenci eğittim...” — ve doktor bu gevezeliklerle, yarı dobra dobra, yarı da böbürlenerek, kendini dostuna sunan bir dost edasıyla kendinden söz ederken, yardımcılarından birinin bir işareti üzerine verdiği küçük bir kum saatiyle hastanın nabzını saymak için yatağın üstüne oturmuştu —, “... evet, ve şimdi konuşma, işimiz hemen bitecek...”

Camın içindeki kum incecik ve dümdüz, hiç ses çıkartmaksızın, esrarlı, aynı zamanda hem hızlı hem de yavaş bir tempoyla akmaktaydı.

“Nabzın bir önemi yok.”

“Bekle, biraz sonra konuşabilirsin...” — tam bu sırada kum saatinin akışı da bitmişti, — “...evet, bana pek de önemsiz gibi gelmedi...” “Elbette, Herophilos bize nabzın önemini öğretmişti!”

“O büyük İskenderiyeli, Kos okuluna katılsaydı eğer, kimbilir daha ne kadar büyük işler başarırdı; neyse, artık aradan çok zaman geçti... senin nabzına gelince, her ne kadar kötü olduğunu iddia edecek durumda olmasam bile, genelde bundan çok daha iyi olabileceğini söyleyebilirim.”

“Bunun bir önemi yok... ateşten ötürü biraz zayıf düştüm, ve bu nabzı etkiliyor... bu konuda hiç telaşa kapılmıyorum; gördüğüm tıp eğitiminden hâlâ bir şeyler biliyorum, hepsini unutmuş değilim...” “Aslında meslektaşlar, düşünülebilecek en kötü hastalardır, o konuda gerçekten şairleri yeğlerim, ve bunu yalnızca hasta yatağı bağlamında da söylemiyorum... peki öksürük ne durumda? Balgam geliyor mu?”

“Balgam kanlı... ama herhalde bunun böyle olması da gerek; sıvılar eski dengelerine dönüyor.”

“Hippokrates’e saygım sonsuz, ama... şu tıp ile şiir sanatını birleştirme işini bir süre için unutsan nasıl olur?”

“Evet, şiir sanatı, unutulmaya layık bir uğraş; aslında doktor olmalıydım.”

“Sen iyileşir iyileşmez bu konuda yer değiştirmeye memnuniyetle hazırım.”

“Ben iyiyim. Şimdi ayağa kalkacağım.” Yine sanki içinden onun yerine bir başkası, gerçekten sağlıklı birisi konuşur gibiydi.

Doktor, umursamaz becerikliliği daha önce onca nahoş etki yaratmış olan yakınlığını bir ânda kaybetmişti; şişman, gergin tenli ve gülümseyen yüzündeki gözleri, içinde altın parıltılarının yanıp söndüğü koyu renk gözleri çok dikkatle, gözlem yaparcasına, hatta kaygılı bakıyordu, ve neşeli konuşması, böyle bir bakışla hiç uyuşmuyordu: “Kendine tamamen iyileşmiş gözüyle bakmana gerçekten çok sevindim, ancak Augustus, böyle durumlarda acele işe şeytanın karıştığını söyler... İyileşme sürecinin de aşamaları vardır, ve iyileşmenin hangi basamağında olduğuna karar vermek, doktoruna düşer...”

Araştıran bakışlar, neşeli konuşma, bütün bunlar tedirgin ediciydi: “Sanırım iyileşmemin çok fazla ileri gittiğini düşünüyorsun... tam bir iyileşme hissetmekte aşırıya kaçtığımı düşünüyorsun... yani bir Euphoria durumu mu var sence?”

“Ah, Vergilius, öyle olsaydı eğer, sana gerçekten uzun ve verimli bir Euphoria durumu dilerdim.”

“Bu bir Euphoria durumu değil. Ben sağlıklıyım; aşağıya, kıyıya inmek istiyorum.”

“Şimdi bak, seni kıyıya yollamayacağım, buna karşılık çok yakında dağlara yollayacağım... Augustus ile Atina’da olsaydım eğer, benimle birlikte kür için hemen Epidauros’a gelirdin; bu konuda ısrar ederdim, emin olabilirsin... ama şimdi bu işi olabildiğince burada yapmaya çalışacağız... doktor ve hasta iyileşme konusunda ortak bir irade sergilediklerinde, hiçbir şey imkânsız değildir... sabah kahvaltısı durumun nasıl? Açlık hissediyor musun?”

“Yeme içme konusunda aşırıya kaçmak istemiyorum.”

“Bak sen... burada ev işlerine bakan köle hangisi? Sıcak sütle başlayacağız... köle mutfağa koşsun...”

Hareketsiz bir ifadeyle gelenlerin arkasında kalmış olan köle, verilen görevi yerine getirmeye davrandı.

“Hayır, o olmaz... o gitmesin... benim banyomu hazırlasın.” “Bugün banyo yapılmayacak... ama gelecekte sıcak banyoları deneyeceğiz; Kleophantos’un bundan iki yüz yıl önce banyoların etkisi hakkında öğrettikleri bugün de geçerli... insanın doğası değişmiyor, ve bir defa keşfedilmiş olan doğru, bizi mutlu eden yeni ilaçlara rağmen doğruluğunu koruyor...”

“Yaşlı Asklepiades de, aldığım bilgiler doğru ise, bu bakımdan Kleophantos’un yandaşlan arasındaymış.”

Araya sıkıştırılan bu laf, gerçi çok dikkatle dile getirilen, ama beklenen ve aslında umut da edilmiş olan itiraza yol açtı: “Evet, Bithinyalı o yaşlı tilki, su, hava ve güneş sanki kendi kiraladığı

alanlarmış gibi davranıyor... oysa ben daha genç bir doktorken, yani Asklepiades'in ününün henüz pek yayılmamış olduğu bir dönemde, kaplıca ve yatıp dinlendirme kürleri ile çok güzel başarılara imza atmıştım... o zamanlar benim başarılarımı haber almış olması her ne kadar ihtimaldışı değil ise de, Asklepiades'e elbette saygı duyuyorum; ben her zaman biz doktorların hasta insanları iyileştirmek için varolduğumuzu, bu nedenle ilk başarılara ilişkin çekişmelerin onursuz mesleki kıskançlıklardan başka bir şey olmadığını ve mutlaka yasaklanmaları gerektiğini savundum... bir doktorun yapması gereken, deneyimlerini olgunlaştırmaktır, yoksa gürültülü bir şekilde ilk başarının kendisine ait olduğunu ileri sürmek değil, fakat ne yazık ki bazılarının böyle bir alışkanlığı var... ben bundan otuz yıl önce banyoların etkisi üzerine bir öğreti kaleme alabilirdim, ama bunu yapmadım... örneğin şu yaşlı Asklepiades, şarabın etkisi üzerine yazdıklarıyla ne kadar büyük zararlara yol açtı! Aslında banyo tedavilerini yalnızca şarap kürleriyle verdiği zararları gidermek için kullandığı hiç çekinmeden ileri sürülebilir..." Konuşma, berrak ve dümdüz bir gülmeyle noktalandı; sanki belli bir gülme kesiti, ayna gibi dümdüz bir biçimde, biraz daha ilerilere kayabilmek için bir başka gülme kesitinin üstüne inmişti.

"O halde sen hiçbir zaman şarap tavsiye etmiyorsun, öyle mi?" "Mantıklı ölçüde mi? Neden olmasın? Ama öte yandan benim hastalarımı ayyaş yapma gibi bir düşüncem yok... o noktada Asklepiades çok yanılıyor... neyse, biz bırakalım şimdi bunları bir yana, çünkü senin için ne şarap ne de banyo söz konusu, sana yalnızca sıcak süt verilecek..."

"Süt mü? İlaç olarak mı?"

"İster sabah kahvaltısı de ister ilaç, fark etmez, yeter ki başka bir şey isteme."

Bir çocukmuş gibi, Vergilius'a süt verilecekti; doktor da ona çocukmuş gibi davranıp aşağılamak istiyordu. Buna karşı çıkmak gerekiyordu, bu gerekliydi: "Gece iyi geçmedi, çok sıcaktı..." — ateşten kurumuş olan parmaklar, suya ne kadar ihtiyaçları olduğunu

görünür biçimde belli etmek için adeta kendiliklerinden hareket etmekteydiler “...benim banyo yapmaya ihtiyacım var.”

Ama bu başkaldırı işe yaramadı. Köle, Vergilius’un itirazına rağmen çıkıp gitmişti. Bir hain miydi yoksa? Ah, evet, içki kupası masadan yok olmuştu, ve oğlan da hiç kuşkusuz ürkütülüp kaçırılmıştı. Ne oluyordu burada? Parmaklar, kendi bağımsız ve doludizgin oyunlarını sürdürüyorlardı, ve yüzük de, ânsızın çok daralmış gibi, sıkmaya başlamıştı. Neden oluyordu bütün bunlar? Onu neden öteki ikisiyle yalnız bırakmamışlardı? Neden sürekli, olarak bu insanlarla dolu yalnızlığın içine atıyorlardı? Bir oturak bile vermemişlerdi.

“Temizlenmeye ve banyo yapmaya ihtiyacım var.”

“Elbette temizlenmen gerekiyor, ve ayrıca bu oda da temizlenmek zorunda, çünkü Augustus çok yakında seni şahsen selamlamak için buraya gelecek, bunu sana bildirmemi istedi... yardımcım şimdi seni ılık sirke ile yıkayacak...”

Her türlü itiraz boşunaydı: “Augustus’un gelmesinden mutluluk duyarım... bütün hazırlıklar yapılsın.”

“Biz de öyle yapıyoruz, Vergilius; ama sen her şeyden önce şu ilacı iç.” Ve doktor ona, içinde saydam bir sıvı bulunan bir bardak uzattı.

Sıvıyı Vergilius’un pek gözü tutmamıştı: “Nedir bu?”

“Nar çekirdeklerinin kaynatılmasıyla hazırlanmış bir şurup.” “Zararsız bir şey.”

“Tamamen zararsız. Sadece midenin tekrar çalışmasını sağlayacak. Göründüğü kadarıyla çok rahatsız geçirdiğin bir geceden sonra bu, bence kesinlikle gerekli.”

İlacın duru ve acı bir tadı vardı. “Konuk olanın evin âdetlerine uyması gerekir, ve ben de boyun eğmek zorundayım; kusur işleyene düşen, boyun eğmektir.”

“Hasta olan, söz dinlemek zorundadır; bu, doktorun ileri sürmekle yükümlü olduğu ilk taleptir.”

“Elbette, her hastalık bir kusurdur.”

“Doğanın kusuru.”

“Hastanın... doğanın kusuru yoktur.”

“Bunun doktorun bir kusuru olduğunu söylememene şükretmek gerek.”

“Doktor, yardım etmekle yine de suç ortaklığı yapmış olur; o, aslında sahte bir şifa verendir.”

“Bunu üstlenmeye hakikaten hazırım, Vergilius, hele sen de doktor olmayı düşündükten sonra.”

“Ben dedim mi bunu?”

“Evet, dedin.”

“Ben hayatım boyunca hasta oldum; sahte şifa veren, hep içimdeydi... ben hep kusur işledim.”

“Sen herhalde saygıdeğer dostumuz Asklepiades’in yazılarını gerçekten çok dikkatle okumuş olmalısın, sevgili Vergilius.” “Neden?”

“Onun doğru bir hayat tarzı sürdürüldüğü takdirde her hastalıktan kaçırılabileceğine ilişkin öğretisi ile, senin kendini kusurlar olarak dışavuran hastalıklara ilişkin öğretin arasında çok açık bir benzerlik var... kendisini çok takdir etmeme rağmen, bunu büyücülüğe çok yaklaşan bir saçmalık ve anlamsızlık diye nitelendirmekten kendimi alamayacağım... ve bu durum, Asklepiades’in görüşüne göre insan bedeninde dolanıp duran gezginci atomlar düşünüldüğünde, şaşırtıcı değil...”

“Büyücülüğe bu kadar karşı mısın, Charondas? Büyü olmadan iyileştirmek diye bir şey var mı? Hatta ben neredeyse doğru büyü yapmayı unutmuş olduğumuzu bile düşünmekteyim.”

“Ama ben yalnızca senin büyücü kadınının Daphnis’i geri getiren aşk büyülerine inanıyorum, sevgili Vergilius.”

Unutulmuş olan şeyler, şaşırtıcı bir biçimde hatırlanmıştı. Daphnis! Büyücü kadının çoban şarkısı! Vergilius, aşkın her türlü büyüden önce geldiğini daha o zamanlar sezmemiş miydi? Bütün kötülüklerin, bütün eksikliklerin aynı zamanda bir aşk eksikliği olduğunu? Her kim ki aşkla sevemez, o, hastalığa yenik düşer, ve her kim ki yeniden aşka uyandırılır, o, şifa bulur: "Ah, Charondas, gerçek anlamda iyileştirici büyüye sahip olan her doktor, hastalarını kusurlarından ve eksikliklerinden kurtarır, ve sen de, çoğu zaman farkına varmaksızın, herhalde böyle yapıyorsun."

"Bu konuda bir şey bilmek istemiyorum, çünkü hastalığı kusur sayamam... hayvanlar ve çocuklar da hastalanıyor, ve herhalde onların kusur işledikleri söylenemez... başka konulardaki önemini yadsımaksızın söylemeliyim ki, Asklepiades bu noktayı da bütünüyle yanlış değerlendirdi..."

Vergilius, çocuk düzeyine indirgenip aşağılanmış, hayvan düzeyine indirgenip aşağılanmış, hastalık yüzünden aşağılanmış ve hastalık aracılığıyla daha da derinlere kaçmıştı, hayvansı ve çocuksunun çok daha derinlerinden geçen sınırların ötesine kaçmıştı: "Ah, Charondas, özellikle hayvanların hastalıklarından dolayı nasıl utandıklarını bilsen! Onlar, bu yüzden saklanırlar."

"Gerçi ben veteriner değilim, Vergilius; ama yine de, hastalarımı tanıdığım kadarıyla, çoğunun hastalıklarıyla bayağı gurur duymuş olduklarını söyleyebilirim." Bu, biraz gelişigüzel söylenmişti, çünkü sakallarını tarayan yardımcının işi kesintiye uğratılmaya gelmezdi, bir saray doktorunun Sezar'ın pek yakındaki ziyareti için süslenmesi gerekirdi, ve bu nedenle doktor, togasının kıvrımları arasından bir el aynası ile bir tarak çıkartmış, aynada uygun bir ışık yakalamak için de hafif yan durmuştu; bu durumda, kendini tamamen bilginlere özgü sarışın sakalını güzelleştirme işine adamıştı. Ve bu işine ara vermeksizin, alt dudağı derisini germesinden ötürü yukarıya kalkmış olarak mırıldandı ve açıklamasını ekledi: "Hastanın hastalığından ötürü böbürlenişini yalnızca doktorların şifa verişlerinden ötürü böbürlenişleri aşabilir."

Bu, elbette doğruydu; hastalıktan ötürü duyulan hiçbir utanç, yine kaynağını hastalıkta bulan böbürlenmeye yer bırakmayacak kadar büyük olamazdı; bu, aslında bir şey kurban etmiş olmaktan kaynaklanan böbürlenmenin beraberinde getirdiği bir büyüklenmeydi, hastalık insanı cinselliğin içgüdülerinden uzaklaştırdığı için, tutkulu ve tutkuya değer ne varsa hastanın çehresinden silinmiş olduğu için bir başarı elde edildiği düşüncesinden kaynaklanma bir büyükleniş; kendi kendini yıkıma götürmenin büyüklenişi. Ve işte bu yüzden veya buna rağmen: “Bana aynayı ver.”

“Sonra, seni iyice hale yola koyduğumuz zaman; şimdi hâlâ biraz perişan görünüyorsun.”

“Hastalığımla övünmeyi bana bırak; ver şu aynayı.”

Ve ayna getirildiğinde, kendi yüzünün o aynı zamanda hem tanıdık hem de yabancı görüntüsüyle karşılaştı; aynı zamanda hem geri çeviren hem de çağıran bir yüz; tıraşsız ve zeytuni kahverengimsi derisi sanki çeşitli katmanlardan oluşuyormuş, koyu renkli ve çevresini kara halkaların aldığı gözlerinde ise çeşitli anlamlar barındırıyormuş izlenimi yaratan bir yüz; ve pek çok şeyi susan, incelmiş dudakları öpüşlere artık yabancılaşmış bu yüzü gördüğünde, kadere boyun eğmişlik içersinde, hayatın bütün yüzlerini geçmişe ait bir yüzler uçurumu halinde kendinde taşıyan, bütün yüzlerin birbiri ardına içine yuvarlandığı, ama buna rağmen sonsuza kadar korunduğu o mağaradan farksız yüze, annenin yüzünün, aydınlık gözler hariç, çocuğunkine yansıdığı yüze baktığında, ah, evet, yüzlerden oluşma bu zincire baktığında, oraya eklenmek üzere çizgileri şimdiden belirginleşmeye başlamış olan son yüzü de görmekteydi; bu, umutlarının yüzüydü, hastalığın gücünden yararlanarak kendini dönüştürmek istediği yüzdü; ve bu, aynı zamanda babanın ölü yüzüydü, toprağa biçim veren elini çocuğun başına koymuş, ölmekte olan çömlekçinin yüzü; adının çağrıldığı yüz; ve bu yüz tuhaf bir huzur yaymaktaydı, öteki yüzler onun arkasında solgunlaşmıştı; bu huzurun hangi yollarla kazanıldığı, hastalığın bunun için doğru yol olup olmadığı, bu noktaya gelindikten

sonra artık hiç fark etmiyordu: “Sen ki doktorsun, beni iyileştir de ölebileyim.”

“Kimsenin elinden her şey gelmez, bunun şiirini sen kendin yazmıştın, Vergilius; ben seni sadece yaşayabilesin diye iyileştirebilirim, ve bunu da Aeskulap’ın yardımıyla yapacağım.”

“Ben de onun için bir horozu hazır bekleteceğim.”

“Seni ölümsüzlük için uyandırsın diye mi? Ah, Vergilius, senin ölümsüzlük için artık ölüme ihtiyacın yok, ve şimdi biz en iyisi seni temizlemeye ve tıraş etmeye başlayalım ki, Sezar’a hazırlıksız yakalanmayalım; çünkü zaman epey azaldı.”

“Saçlarımın da kısaltılması gerek.”

“Şu aynayı bana geri ver, Vergilius, çünkü aksi takdirde süslenme tutkunun sonu gelmeyecek; gerçi saçların bir saray berberi tarafından düzeltilmiş değil, ama onları şimdi kısaltmaya kalkmak benim zevkime göre gereksiz.”

“Kurbanın alnındaki saçlar kısaltılır; kural böyle emrediyor.” “Ateşin mi çıkıyor senin? Ya da bunu sırf büyü tıbbına ödün vermiş olmak için mi söylüyorsun? Eğer bir yararı olacaksa, benim için bir sakıncası yok, çünkü benim tedavilerim tek taraflı değildir; bu özelliğin tedavilerimin bir ayrıcalığı olmasıyla övünebilirim... yani demek istiyorum ki, sözünü ettiğin kurban için saçlarını rahatça kısalttırabilirsin, ama o zaman daha da acele etmeliyiz.”

Bu, insanın bir çocuğun söz dinlemesini sağlamak için, onun isteğine uymuş gibi yaptığında kullanılan ses tonuydu. Öte yandan artık fark etmiyordu, kurban düşüncesi anlamsız olsa da, olmasa da söz dinlemekten başka çare kalmamıştı. Vergilius, karşı koymaksızın kendini doktorun talimatı doğrultusunda yapılanlara teslim etti. Becerikli eller tarafından kaldırılarak lazımlık sandalyesine taşındı, ve doktor sanki görevi küçük bir çocuğa bakmakmış gibi bu sahneyi izledi. “Tamam,” dedi daha sonra, “şimdi sütünü rahatça içebilmen için seni kısa bir süre güneşe çıkaracağız.”

Vergilius, örtülere sarınmış olarak güneşin altında, pencerenin yanındaki koltukta oturuyor ve küçük hararet dalgaları halinde vücudunun karanlıklarına dağılan sıcak sütü yudumluyordu. Köle, kaseyi ondan tekrar almaya hazır, yanında ayakta durmaktaydı. Gözleri pencereden dışarıya yönelikti, sert, geri çevirici, ama buna rağmen emre amade bir ifade taşıyordu.

“Topal adamı görüyor musun?”

“Hayır, efendim, ben topal adam falan görmüyorum.”

Şimdi odanın içinde bir koşuşturmadır gidiyordu; şamdandan aşağıya sarkan solgun, iç bayıltıcı bir çürümüşlük kokusu yayan çiçekler kaldırıldı, mumlar yenilendi, yer silindi, yatak çarşafları götürüldü. Yine ayna ve tarakla silahlanmış olan doktor, yaklaşmıştı: “Hangi topal adam?”

“Geceki topal adam.”

Bir sonraki soru kaygılı bir ifadeyle, somut bir çıkış noktası ararcasına yöneltildi: “Ah, Vulcanus’tan mı söz ediyorsun? Hani şu Aetna şarkını ithaf ettiğin Vulcanus?”

Doktorun kaygısı neredeyse dokunaklıydı, anlama çabası ise adeta komikti: “Ah, unut o şiiri, sevgili Charondas; hiçbir şiirimin belleğine yük olmasını istemem, hele o erken bir dönemde kaleme aldığım, tamamlanmayan, aslına bakılırsa yeniden işlemem gereken baştan savma şiirle uğraşmanı hiç istemem.”

“Aetna Şarkısı’ın yeniden işlemek, Aeneis’i ise yakmak istiyorsun, öyle mi?” Bu sözü söylerkenki kaygı dolu, ama aynı zamanda da bir anlayışsızlığı yansıtan ifade, gittikçe komikleşmekteydi. Oysa Aetna’nın taslağını bir defa daha ele almaya gerçekten değerdi; öyle yaptığı takdirde, bir zamanlarkinden daha ileri bir beceriyle, daha ciddiyetle ve iyi görerek topal demirciye o cehennemi ve demirden derinliklerinde bir defa daha kulak verebilir, yeraltı dünyasının çiğ renkli ışığıyla körleşmiş, fakat yine de böyle bir körlüğün — ah, evet, şarkıcının körlüğünün — gücüyle bütün dorukların ışıklarım

görebilirdi: Vulcanus'ta cisimleşmiş olan Prometheus'u, yıkımın bağrındaki kurtuluşu görebilirdi.

"Hayır, sevgili Charondas, ben sadece her ikisin de dizelerini unutman gerektiğini söylemek istedim."

Ve bu noktada doktorun yüz ifadesinin nasıl aydınlandığını görmek, yine duygulandırıcıydı, çünkü şimdi her şeye rağmen anlamaya uzanan bir köprü kurulabilmişti: "Ah, Vergilius, şairler imkânsızı talep etme konusunda ne kadar ayrıcalıklı olurlarsa olsunlar, hafıza sırf böyle bir buyruk verildi diye uyuşmaz... ah, Vergilius, bir zamanlar Apollon'un şarkısını söylediği ve Eurotas'ın da mutluluk içersinde dinlediği ne varsa, o tek kişi şarkılarıyla dile getirmişti..." "Ve dağlar da yankısını göklere taşımıştı," diye tamamladı yankılanma uzaklığından gelen, yumuşak bir ses; bu sesin kendisi de bir yankıydı ve oğlanın yitip gitmiş olan sesini yansıtıyordu.

Sesler, göğün yankısına doğru yükseldi; günün gürültüleri, arı gibi çalışan insanların sesleri, binlerce atölyeden, içlerinde koşuşturulan binlerce evden, binlerce dükkandan gelen sesler, şehrin birbirine geçmiş, birbiriyle kaynaşmış gürültüleri, bunları da içine alan bütün kokuları, gündüz vaktinin boşlukta yüzercesine göğe yükselen kargaşası; ve bunların toplamı, olsa olsa ancak güvercinlerin gurultusu ve serçelerin ötüşleri kadar korku vericiydi. Üstünden siyah şeritlerin geçtiği ya da kapkara olmuş kiremit damlar, incecik, titreyen bir dumanın nefesiyle kaplanmıştı, şimdi daha da renksizleşmiş olan sabah yıldızlarının ışıkları altında arada oradan buradan bakır ya da kurşun renkli parıltılar, demir rengi parıltılar görünüyordu, ve parlak öğlen güneşinde şimdi gökyüzü de daha bir renksizleşmişti; bulutsuzdu gerçi, fakat o mavi sertliğini yitirmiş, öğlen vaktinin titreşimlerini yaşayan bir dünyanın üzerine gerilmişti.

Acaba doktoru bir defa daha tedirgin edip, görünmeyen saydamlığın içersinde kaybolmuş yıldızı sorsa mıydı? Yıldız her ne kadar görünmüyorsa da, aslında yitirilmesi imkânsız bir biçimde doğuya doğru yol alıyordu, gökyüzü boyunca yol alıyordu, fakat aynı

zamanda da bütün âlemlerin arkasından geçiyor, ayna gibi uzanan, derinliklerinin uçurumunda bütün göklerin yankılarının sonsuza kadar toplandığı okyanusa batmış olarak gidiyordu. Çıktığı yolculukta âlemleri birbirine bağlayan bir yıldızdı! Keşfedilemeden, bütün dillerden geçerek aşağılara uzanır ışığın parlak kökleri, keşfedilemeden, bütün dillerden geçerek yukarılara uzanır bakışın parlak dallan, fakat giren ışıkla, sonsuz, gittikçe daha sonsuz bir biçimde iç dünyamıza inip yüzlerce, binlerce göze dönüşen ışıkla, içimizin en derin noktalarına geri dönmek zorunda kalırız; o noktalara geri döneriz ki, yankıların okyanuslarınınkinden farksız uçurumuna ulaşabilelim ve imgemiz, oradan kimbilir kaç gökyüzüne, Tanrı'nın gözüne geri yansıtılabilsin. İki büklüm yere eğilmiş olarak yaptığımız, kadere boyun eğmişçesine yapmak zorunda olduğumuz iş, artık bir derinlikleri keşfetme işi midir? Daha yüce imgeyi bulmayı amaçlayan o araştırma çabası mıdır? Yeryüzüne yönelik harcadığımız çabamızla, en sonsuzda bulunan, yeraltı dünyasına ait ne varsa hepsinin çok altında bulunan, ama aynı zamanda da gökyüzünün en yüce katının derinliği olan o derinliğe mi ulaşırız? Ya da, Tanrı'nın, sonsuzlukların muhteşem basamaklarına inerek, açılan mekâna inerek, kendi kendisinin yankısıyla bizleri o tanrısal varlığına geri almak için içimize öldürücü biçimde saldığı, son ve öldürücü ışık demetini mi beklemek zorundayız? Neredeydi yolu göstermekte olan o gezgin yıldız?!

Vergilius, koltuğa büzülmüş, gözlerini kırpıştırarak yükseklerdeki renksiz titreşime bakmaktaydı, bunu sanki bir yasağı çiğniyormuşçasına, dikkatle yapıyordu. Ve canını acıtan, ama buna rağmen kesintiye uğratılamaz göz kırpıştırmasının, aynı zamanda hem bir eylem, hem de bir edilginlik niteliğindeki bu kırpıştırmanın içersinde, tuhaf bir biçimde çarpıtılmış ve buna rağmen çizgileri çok belirgin olarak — burada mıydı? Yoksa ötede miydi? — imge ortaya çıktı; kendini el aynasında sergilediği gibiydi, geri çevirici ve birden fazla kesitten oluşmaydı, buna rağmen eksikti, yansımanın yansımasıydı, aynanın en derin yüzeyinde, uçurumunun en karanlık ve en uzaktaki ışıklı zemininde ortaya çıkmıştı. Gerçekten de, yukarıya sonsuzluğun merdivenlerinden getirilmemişti; göründüğü

kadarıyla arkadaki en gösterişsiz, en küçük kapıdan içeriye süzülüvermiş olması büyük bir ihtimaldi, evet, bir ışık gibi yukarıyı aydınlattığı gerçekten de söylenemezdi, daha çok bir vicdan azabının göz kırpıştırmasını andırıyordu.

O sırada, kaseyi elinden alıp bir yere koymuş olan köle konuştu: “Efendim, gözlerini koru, güneş çok parlak.”

“Sen o işi bana bırak,” diye haşladı doktor köleyi, sonra yardımcılarından oluşma gruba döndü: “Sirkeli su ısıtıldı mı?”

“Evet, usta,” diye geldi cevap odanın karanlığından.

Ve böylece Vergilius, ustanın verdiği bir işaret üzerine yine gölgeye taşınıp yatağa yatırıldı. Fakat bakışları, gökyüzünün pencereden gözüken kesitine takılı kalmıştı; aydınlık öylesine önüne geçilemez bir çekicilikteydi ki, sözcükler kendiliğinden geldi: “Her kim ki kuyunun içinden gündüz göğüne bakar, onun için etraf karanlıktır, ve o, bu karanlığın içersinde yıldızlan görebilir.”

Doktor, hemen yanma gelmişti: “Görmekte sıkıntı mı çekiyorsun, Vergilius? Bunun için meraklanmana gerek yok, önemli bir şey değil...”

“Hayır, görmekte sıkıntı çektiğim falan yok.” Bu saray doktoru iyice kör olmalıydı, çünkü körlük içersinde olan ve daha iyi bir körlüğü bekleyen birinin görme sıkıntısı çekemeyeceğini bilmiyordu. “Yıldızlardan söz ettin de...”

“Yıldızlar mı? Ha, evet... onları bir defa daha görmek isterdim.” “Onları daha çok göreceksin... bu konuda sana ben, Kos’lu Charondas olarak garanti verebilirim.”

“Sahi mi, Charondas? Bir hasta da bundan fazlasını gerçekten isteyemez.”

“Ah, bu kadar alçakgönüllü olma; sana vicdanım rahat olarak çok daha fazlasını da vaat edebilirim... örneğin, birkaç gün sonra, hatta daha da ileri giderek, birkaç saate kadar kendini tamamen iyi hissedeceğini de söyleyebilirim, çünkü anlaşıldığı kadarıyla bu gece

ve yine anlaşıldığı kadanyla çok şiddetli geçirdiğin türden bir krizin ardından çoğunlukla durum hızla düzelir... biz doktorlar aslında böyle bir krizden daha iyisini düşünemeyiz, ve benim haklı gerekçelere dayanarak savunduğum görüşe göre, her ne kadar bu görüş bütün meslektaşlarca paylaşılmıyorsa ve bu yüzden adım, bana kendimi asla incinmiş hissettirmeksizin, meslekdışı diye çıktıysa da, koşullar uygun olduğunda bu tür bir krizi yapay biçimde yaratmak son derece uygun olur...”

“Kendimi daha şimdiden tamamen iyi hissediyorum.”

“Çok güzel, sevgili Vergilius, çok güzel.”

Evet, kendini tamamen iyi hissediyordu: sırtı, öksürüğü engellemek için konulan birkaç yastıkla desteklenmiş olarak çıplak yatmaktaydı, çok dikkatle bir ılık sirke ile siliniyor, ısıtılmış havlularla ve yumuşak hareketlerle kurulanıyordu, ve bu süreç uzadıkça, ateşin verdiği yorgunluğun vücudundan kaybolup gittiğini hissediyordu; çenesini ve boynunu başucunda çalışmakta olan berbere teslim edebilmek için, başını geriye doğru, yastığın kenarından aşağıya eğmişti, ve bu teslimiyet hoş bir rahatlamaya dönüşüyordu, gerek usturanın gergin deri üstündeki yumuşak ve kendinden emin kayışıyla, gerek yüzünü terleten birkaç günlük sakalın temizlenişiyle ve gerekse — bu, artık rahatlamadan da öteydi, hoş bir gevşemeydi — sinekkaydı traş edilen yüze birkaç defa peş peşe konan sıcak ve soğuk kompreslerle, evet, bir rahatlamaya dönüşüyordu. Fakat bunlar tamamlandıktan sonra, berber saçlara geçmek istediğinde, Vergilius onun çalışmasını kesti: “Önce şu alnımdaki saçları kısalt.” “Nasıl emredersen, efendim.”

Makas, serinliğini alında hissettirdi; serin ve kısa kesimlerle şakaklara doğru ilerledi, berber her kesimden sonra ustaca bir Tremolo ile açıp kapattığından, şıkırtısı havada da duyuldu, ve bir saç kesme sanatçısının güzellik duyumu dengenin varlığını da koşul kıldığından, yağ ve alkali ile yıkama faslı başlamazdan önce saçların ortasındaki ayırma çizgisi ile ensenin de düzeltilmesi gerekiyordu; yıkama sırasında saçlar çoğu zaman birkaç defa serin su ile

çalkalanıyordu, bunun için Vergilius'un boynunun altına bu amaca uygun biçimlendirilmiş bir yıkama kabı yerleştirilmişti. Ve bu işler böylesine dikkatli bir düzenle görülürken, doktorun yardımcılarından biri ayak parmaklarından başlayarak, Vergilius'un uzuvlarını dikkatle ve olması gerektiği gibi ovmaya başlamıştı.

Bu arada başın yıkanması tamamlanmıştı, ve berber sordu: "Hangi pomattan istersin, zambak mı, gül mü, yoksa muhabbet çiçeği mi, efendim? Ya da amber mi tercih edersin?"

"Hiçbirini istemem; saçımı tara, ama pomat kullanma."

"Hiçbir şey kokmayan kadın, güzel kokar, der Cicero," dedi doktor, "ama öte yandan aynı Cicero aslında kendisinin de inanmadığı pek çok uygunsuz şey söylemişti, bence muhabbet çiçeği senin için çok uygun olur; sinirleri yatıştırır."

"Yine de istemem, Charondas, almayayım daha iyi."

Dışarıda serçeler ötüşmekteydi, ve pencerenin pervazında tüylerini kabartmış, gri mavi bir güvercin, başını sallayarak ve guruldayarak dolaşmaktaydı, göğün aydınlığının parıltısıyla çevrili ve sanki daha bir büyümüş gibiydi.

Doktor güldü: "Pomat kullanmayı yasaklasaydım eğer, o zaman isterdin; senin gibi hastalarımızın ender olduğu söylenemez, önemli olan yalnızca onlara nasıl davranılacağının bilinmesi, ve açık söylemek gerekirse eğer, bunu öğrenmek için çok, hem de pek çok fırsatım oldu... gördüğün gibi, ben aslında kazanmak için marifetlerini baştan itiraf eden biriyim. Ayrıca, bu defa haklı olabilirsin, çünkü aslında senin ihtiyacın olan şey yatıştırılmak değil, fakat yaşama isteğinin kamçılanması, ve bu yüzden acaba sana bayağı güçlü bir afrodizyak yuttursam mı diye düşünüyorum; evet, şaka bir yana, senin olayında bunu neredeyse tavsiye edebilirim, çünkü yaşama yürekliliğimiz, yaşama tutkumuz, hayatımıza canlılık kazandıran her şey, sadece olmasa bile çok geniş ölçüde, istediğimizden veya tahmin ettiğimizden çok daha güçlü biçimde organizmamızın alt merkezince belirlenir; kimi zaman çok da mutluluk verici olan bu alt

merkeze biz doktorlar hastalıktan iyileşme iradesi bağlamında epey önemli bir rol tanımak durumundayız... şimdi, bütün bunlar elbette benim kadar senin de bildiğin şeyler, ve zaten benim tek söylemek istediğim şey de, biraz daha yaşama ve iyileşme isteğinin sana hiçbir zarar vermeyeceğiydi...”

“Yaşama isteğim konusunda sanırım herhangi bir afrodizyak ihtiyacı içinde değilim, bu isteğimin afrodizyak almadan da yeterince güçlü olduğuna inanıyorum... Hayatı çok seviyorum...”

“Peki sevilme eksikliği mi duyuyorsun? Çünkü o zaman yeterince sevmiyorsun demektir!”

“Herhangi bir yakınmam yok, Charondas.”

Hayır, hayatı sevmek için herhangi bir afrodizyaka gerek yoktu; aşka yatan kişi gözlerini kapatırdı, tıpkı ölmeye yatan birine olduğu gibi, onun gözleri de tanıdık bir yabancı el tarafından kapatılırdı, ama yaşamak isteyen, başını kaldırıp hayata bakan, gözlerini gökyüzüne, göğün aydınlığına, her türlü yaşama isteğine, yaşama iradesine kaynaklık eden o aydınlığa açık tutardı: ah, göğün maviliğini hep görebilmek, yarın, öbür gün, yıllar boyunca, ve yatmak zorunda kalmamak, dışarıda göğün artık görülemeyen aydınlık maviliği, artık duyulamayan güvercin guruldamalarıyla dolu olarak uçsuz bucaksıza uzanırken, balçık rengi, kaskatı kesilmiş bir yüzle, feri sönmüş gözlerle katafalka konmuşçasına yatmak zorunda kalmamak. Böyle olmuştu o gün, aydınlık ve masmaviydi, babası sedyede yatarken, gün böyleydi. Ah, yaşayabilmek!

Berber, ayna ile silahlanmış olarak, tamamlanmış eserine hayranlık derlemek üzere yaklaştı: “Memnun musun kesme biçiminden, efendim?” ,

“Çok iyi... sana denetleme gereği duymadan da güveniyorum.” “Muhteşem görünüyorsun şimdi,” diye övdü çok beğendiğini gösteren bir ifadeyle Charondas, ve alkışlamak için sağ elinin üç parmağını hafifçe sol elinin şişman avuç içine vurdu, “evet, çok muhteşem görünüyorsun, ama umarım kendini aynı zamanda çok

canlanmış da hissediyorsundur. Çünkü salgı bezlerinin ve nabzın canlandırılması için bütün vücuda iyi düşünülmüş ve uzman işi bir masajın uygulanmasından daha iyi bir çare yoktur; doğru konuşmak gerekirse, bunun olumlu etkisini daha şimdiden hissetmeye başlamış olman gerekir, evet, ben öyle olduğunu fark edebiliyorum!"

Dışarıda göğün maviliğinin yıldızsız açılmış aydınlığı uzanıp gitmekteydi; ah, bu maviliği hep görebilmek! Sonsuz bir hastalık ve yorgunluk pahasına bile olsa! Ah, bakabilmek! Nasıl oluyordu da, geveze doktor Charondas, bu durumda hâlâ bir cevap bekleyebiliyordu! Gerçi doğru söylemişti, çünkü gerçekten de bir canlanma hissedilebiliyordu, elbette bu, aslında sadece tazelenmiş bir yorgunluktu, ama böyle olması, bir canlanma olmasını engellemiyordu. Korkudan kurtuluştu. Yorgun uzuvlar canlanmış, onların kendilerine özgü hayatı da korkudan kurtulmuştu; bu hayat, masaj hareketleriyle daha bir bilinç kazanmış olabilirdi, fakat kendini eski korkusundan kurtarmıştı, sanki artık bir olgu değil, ama yalnızca o olguya ilişkin bir bilme durumuydu, sanki Vergilius'un vücudunda değil de, aynadaki bir yansımada akıp giden bir olaydı. Öteyandan aynadaki bu yansıma, vücudun kendisinden başka bir şey değildi, evet, vücut aynı zamanda hem ayna hem de aynadaki yansımaydı, sadece olguyu değil, bilmeyi de kapsıyordu, böylece olgu, korkudan özgürleşerek unutulabiliyordu ve buna rağmen vücudun çok yakınındaki varlığını koruyabiliyordu, hiçbir kırılma yaşamaksızın, yeni ve bedensel bir bilgi niteliğiyle varlığını sürdürüyordu, Vergilius'un kendisi de, o, yani artık—bilmeyen kimliğindeki kişi de, yolunu hangi uzaklıklarda yitirirse yitirsin ve zaten yitirmiş olsun, varlığını koruyabiliyordu; her şey hafiflemişti, dünya hafif bir nabız atışıydı, iç ve dış dünya bir nabız atışıydı, günlerin ve gecelerin gelgitleri nabız atışlarıydı, büyük varoluşun aynı zamanda hem hafif hem de hoyrat olan düzeni de hafif bir nabız atışıydı; bu varoluş temelinde gelgitler bile birbirlerine doğru akıp suskunlaşıyorlardı; gecelerin çan sesleri ile gündüz vakitlerinin güneş fırtınaları birbirine akıp karışmaktaydı, soluk alanın nabzı hafiften atıyordu, ve inip kalkan göğüste nefes, hafif ve sakin akıyordu, hafif, görünmez bir yabancı elin ovuşturan okşamalarıyla yatıştırılmış ve desteklenmiş

bir nefes: bu bedensel varlık içersindeki yeniden canlanma, acılardan kurtarılmış ve acılar armağan edilmiş, bilmeden kurtarılmış ve bilgi armağan edilmiş canlanma, bir gürültüsüzlük atmosferinin dokusundaydı; bu, bir aynanın yansısının gürültüsüzlüğüydü, dümdüz ve dilsizdi, ve odanın içersindeki koşuşturma da, doktorun gürültüden arınmış sesinin yönetiminde, sanki bir aynadan yansıyormuş gibi akmaktaydı; köleler, gürültü çıkartmaksızın süzülerek girip çıkmaktaydılar, içi temiz çarşaflarla dolu bir sepet, tuhaf bir biçimde, sanki tüy gibi hafifmişçesine getirilmişti, hiçbir ağırlığı yokmuşçasına kaldırılan vücudun altında ânsızın temiz çarşaflar belirivermişti, vücut temiz bir tünikaya sarılmıştı, şamdan taze çiçeklerle süslenmişti ve çiçeklerin kokusu sirke kokusuna karışıyordu, kaygan, nemli ve iç açıcıydı, sanki şırıltılarla gelen, güzel bir kokuydu ve duvardaki fıskiyenin nemli şırıltısı tarafından taşınmaktaydı, ruhun mırıldanarak sızan damlaları gibiydi. Güvende olma duygusu tuhaf bir biçimde yoğunlaşmaktaydı. Onca bakımı yapılan vücudun artık dağılan bir vücut olduğu kesindi, fakat aynadaki yansımasının bilincinde oluşu, bu vücudun kenar çizgilerini ya da şeklini korumasını sağlıyordu; bu, gevşek ve boşlukta dalgalanan bir şekildi, geçmiş ile gelecek arasındaki boşlukta bulunmaktan kaynaklanan güven duygusuna sahip, geçmişle de, gelecekle de barışık olan bir şekil; kendisi ayna, kendisi barışıklık olan, tıpkı hava gibi, şimdiki zaman ile özdeşleşmiş, nefesin tutuklusu, bakışlarını göğün maviliğine dikmiş bir şekil. Evet, böyleydi, ve ayrıca sanki bütün bunlar, burada olup bitenlerin hepsi, sessizce yapılan bütün bu bakım, yalnızca bir saydamlığa yönelikti, sanki sonuçta yalnızca desteklerden oluşma, aydınlık ve havadar, oyuncağı andıran bir yapı inşa edilmişti, doğrudan hafifliğin kendisinin dışında, hiçbir şeyin taşıyıcısı olması öngörülmemiş bir iskelet kurulmuştu, evet, sanki burada yalnızca hayal ürünü olan çok büyük bir çaba, artık barındırabileceği, içine kapatabileceği hiçbir şeyi bulunmayan bir barınağın yapımı için harcanmıştı; bu barınakta sadece son derece yüzeyde kalan, son derece akışkan bir şeye, bir hiçliğin aynadaki yansımasına yer olabilirdi; fakat öte yandan sanki bu aynada yüzen, akışkanlığını aynadaki yansımasında bulan şey, adeta bu yakalanabilmesi neredeyse imkânsız ve feda edilmiş olan

şey, aslında kendi kendisini feda etmiş olmasına rağmen, sanki bir mucizeyle son ânda ve parçalara ayrılmazdan hemen önce çöküşten kurtulmuş ve kendi içersinde dağılmadan kalabilmişti, kaynağını bir farkındalıkta bulan bir biçime ve endama kavuşmuştu; bu farkındalık, kendi varlığını da sadece aynadaki yansımada bulmasına rağmen, hâlâ en saydam yakalanamaz olanı bile koruyucu kanatlan altına almasına ve onu böyle bir koruma aracılığıyla geriye döndürüp bir defa daha gerçeklik olarak yaratmasına yetecek güce sahipti; çünkü sevgiyle hizmet eden eylem, son parıltılarıyla bile gerçeklik yaratan bir güç sergileyebiliyordu, ve şimdi burada olduğu gibi, kendini yalnızca oyunu andıran bir ayna yansıması olarak, artık şifa olabilmekten yoksun ve öylece ölümün kapısına bırakılmış bir şifa verme oyunu kimliğiyle gösterse bile, evet, o zaman bile sevgiyle hizmet eden eylem, dünyanın göze görünmeyen özüydü; bu öz, yaratıcılığıyla bilmeyi bilgiye, koruyanı korunana dönüştürüyordu, ve kuşatılanı kuşatmanın gücüyle yaratarak, dönüşme gücü öylesine yüksek bir noktada yeryüzüne ait olan Yaradılış'a geri getiriyordu ki, yaratılan bu dünya tuhaf kesinlikte bir varoluş içersinde, hem olağanüstülük hem de günlük olan tarafından yönlendirilerek aynı zamanda hem kendisinin hem de insanın aynadan yansımasına dönüşüyor, iç ve dış dünyanın yansımaları tek bir yansımada birleşiyordu. Vergilius'un hissettiği, hâlâ kendi bedeni miydi? Ya da sadece bedeninin, hatta hissedişinin aynadan yansıması mıydı? Huzur dolu bir atmosferle onu saran ve bu arada bizzat kendisi olan bu varlığın gerçekliği neredeydi? Hiçbir cevap verilemezdi, verilmemişti, fakat verilmemiş cevap da etraftaki her şey gibi huzurlu bir varoluştu, tek bir solukta, tek bir nabız atışında aynı zamanda hem bedensel hem de bedensel olmaktan uzaktı, en eski imge ile yansıma arasında, boşlukta asılıydı, ne birine ne de ötekine değiyordu, daha çok her ikisinin de simgesiydi, hatırlanan ile görünen arasındaki boşlukta, ikisinin birden aynasıydı ve ikisiyle de barışıktı, havayı andıran bir varoluştu, ve aynanın dibinde, huzurun dibinde, şimdiki zamanın ve gerçekliğin derinliklerinde, gün ışığının uzaklardaki karanlık dibinde, yıldız parıldamaktaydı.

Neden böyle kalmasındı, hep böyle kalmasındı? Bu kadar zahmetsiz gerçekleşen, mutluluk verici bir durum, neden herhangi bir zaman değişmek zorunda olsundu? Ve zaten buna benzer bir şey de olmadı. Evet, hatta insan odada olup bitenlerin bile, normal akışlarını sürdürmelerine rağmen, beraberlerinde herhangi bir değişiklik getirmediklerini de düşünebilirdi. Fakat yine de her şey daha bir zenginleşti, daha farklı boyutlar doğrultusunda genişledi, genişledi. Hayatın çiçeklerin kokusuyla döllenmiş, hafif bir soluğu andıran sirke kokusuyla taşıyıcı gücü daha da artmış olan huzurlu soluğu kalmıştı, ama aynı zamanda da serpilip büyümüştü, ve dünyanın bütün düzenleri, sıcak bir tazelenme ile dolu bir fısıltıya dönüşmüştü; bu, yetkinlikti, ve şaşırtıcı tek yanı, bir zamanlar, herhangi bir zaman bundan farklı olmuş olmasıydı, herhangi bir zaman daha farklı olabilmiş olmasıydı. Şimdi her şey, herhalde artık hep orada kalmak üzere, doğru yerine yerleşmişti. Hoyratça, ama yine de yumuşak bir akışla oda ve dışarıdaki manzara birleşmişti, tarlalardaki çiçekler hoyratça açmaktaydı, bütün binaların boyunu aşmışlardı, ağaçların tepelerindeki yaprak örtülerini delip daha yükseklere uzanıyorlardı, ağaçların dallan tarafından kucaklanmalarına izin veriyorlardı; insanlar, bitkilerin arasında ufacık canlılar halinde kaynaşmaktaydılar, bitkilerin gölgelerine uzanıyorlardı, saplarına dayanıyorlardı ve tıpkı onlar gibi adlandırılamaz bir saydamlık, hatta bir neşe olup çıkıyorlardı. Hâlâ pencerenin önünde durmakta olan doktor Charondas da sanki orman perilerinin danslarına karışmıştı, yüzünde nazik ve düşünceli bir ifadeyle sarışın sakalını tarıyor ve bunun için aynayı kullanıyordu, aynadan her şey yansımaktaydı: tatlı bir uykudan uyanan yosunlu pınarlar, öğlen güneşinin altında kavrularak ve kuruyarak, acınası gölgesiyle ve titreyerek yosunların nemini resimleyen, yeşillenmeye yüz tutmuş kocayemişi ağacı, evet, her şey böyle yansımaktaydı, ardıç böyle yansıyordu, dikenli yemişlerle dolu kestane ağacı böyle yansıyordu, ve yansıtırcasına yansıyan, dolu üzüm taneleri, olgunlaşmaya yüz tutmuş asmalardan sarkıyordu —, ah, aynanın yakınlığı, bir ayna kadar rahat olabilmek, ah, evet, buradan ne kadar kolay gözüküyordu onlardan biri olmak, şu ötedekilerden biri olmak, onlarla birlikte sürüleri gütmek, kubbeli kemeraltında onlarla birlikte iri üzümlerin suyunu sıkmak. Ah, evet,

saydamlık, saydamlığa dönüşüyor, ama yine de kendi varlığını koruyordu; insanların derileri ile giysilerini birbirinden ayırt edebilmek imkânsızdı, insanoğlunun ruhu hem en dıştaki yüzeye, hem de yüreğin, nabız gibi atan sonsuzluğundan başını çıkartıp etrafına bakındığı, en görünmez, ama yine de göze görünen, bir yuva sıcaklığındaki derinliğine kadar uzanıyordu. Sonsuz bir karşılaşmaydı gerçekleşen, sonu asla gelmeyecek, çekiciliği saldığı korkudan kaynaklanan bir karşılaşma. Defne kokuları, çiçek kokuları nehirlerin üzerinde kubbeleniyor, bir korudan ötekine doğru örtü gibi yayılıyor, birbirleri ile neşeyle konuşanların hafiften seslerini de beraberinde taşıyordu; ve ışık uzaklığında alacakaranlığa gömülmüş şehirler, adlarından soyunmuşlar, böylece de hassas titreşimlerle dolu havaya dönüşmüşlerdi. İçinden bir kasesinin, adet olduğu üzere, Priapus'un altın heykeline kurban edileceği süt, hâlâ kölenin elinde miydi? Süte batırılmış, kor gibi yanan bir altın, evet, yansıtan da kendini böyle gösteriyordu, kendini Herakles'e adanmış ve nehrin kıyılarını süsleyen kavak ağaçları ile çevrili olarak, böyle gösteriyordu, Baküs şenliklerinin asmalarıyla, Apolloriun defneleriyle ve Venüs için değerli olan mersin ağaçlarıyla çevrili olarak gösteriyordu, fakat karaağaçlar, yapraklarının ucunu ıslatan sulara eğilmişlerdi, ve ağaç gövdelerinden birinden çıkan Plotia, köprüleri geçerek ilerledi; hafif adımlarla, kelebeklerin ve gürültü etmeksizin cıvıldaşan kuşların eşliğinde yaklaştı, el aynasının yüzeyi boyunca yürüdü, kendini açan ve sonra tekrar kapatan bu düzlük boyunca yürüdü, altın parıltılarıyla tutuşan gökkuşağı kemerlerinin altından ve fildişi rengi süt yollarından geçerek yürüdü, ve şamdanın karaağaç dallarına dayanmış olan Vergilius'un biraz uzağında durdu. “Plotia Hieria,” dedi Vergilius, kendisine yaraşır bir kibarlıkla, çünkü onunla daha önce karşılaşmamıştı. Plotia da onu selamlamak için başını eğmişti, saçları gecenin yıldız yağmuruyla örtülmüş, parlıyordu, ve aralarındaki hayli uzak sayılabilecek mesafeye rağmen birbirlerine ellerini uzattılar, bunu öylesine doğal ve içten yapmışlardı ki, karşılıklı bir akıntı başladı, ikisinin hayatları birbirine aktı. Ama bu, yanıltıcı bir görüntü de olabilirdi ve emin olmak gerekiyordu: “Seni bu yola rastlantı mı yöneltti?” — “Hayır,” diye karşılık verdi Plotia, “kaderlerimiz ta baştan beri birleşmişti.” Eller de birleşmişti, onun

elleri Plotia'nın ellerinin, Plotia'nın elleri de onunkilerin içindeydi, ah, evet, hangisi kime aitti, ayırt edilemiyordu, fakat Vergilius, sanki kendisinin de karaağaçlar gibi dalları varmış gibi, ağaçtan göveren çiçekleri ve yemişleri parmaklarıyla oynarcasına tutabildiğinden, cevap henüz yeterli değildi ve sormaya devam etmek gerekiyordu: "Ama sen bir başka ağaçtan yetiştin, ve buradaki ağaca varmak için çok uzun bir yol kat etmek zorunda kaldın." — "Ben aynadan geçtim," dedi Plotia, ve bu açıklamayla yetinmek gerekiyordu; evet, Plotia aynayla gelmişti, aynanın içinden gelmişti; ayna, ışığı iki katına çıkartıyordu, ve ışığın kökleri, kader denilen bütünün kaynağına ulaşabilmek için, bu kaynaktan bir nabız atışı gibi yeni bir çoklu bütünlüğe, bütünlük oluşturan bir çokluğa, yeni bir Yaradılış'a varabilmek için, kaynağa sayılarını iki katma çıkartarak uzanmaktaydı. Ey dünyanın o güzel yüzeyi! Orada her yerde öğlen ve akşam eşzamanlıydı, orada sürüler ağır bir yalpalama temposunda ilerlemekteydiler, orada büyükbaş hayvanlar başları iyice öne eğik, ağızlarından ve dillerinden akan damlalarla, içine su sızan yalağın başında duruyorlardı; Vergilius ile Plotia da oraya, serin pınarların başına, el ele gitmek istiyorlardı: "Gelir misin, Plotia, şiiri tekrar dinlemek için?" Şimdi gülümsüyordu Plotia, çok yavaş yayılıyordu gülümsemesi: gözlerinde başladı, şakaklarının incecik ve parıldayan derisine kaydı; sanki bu derinin altındaki incecik damarların da etkilenmesi isteniyordu, ve sonra çok ağır, hiç farkına varılmaksızın, dudaklara geçti; dudaklar, gülümsemek için açılmazdan ve dişlerin kenar çizgisini, kafatası kemiğinin kenar çizgilerini, insanoğlunun varoluşunun fildişi rengi kenar çizgilerini açığa vurmazdan önce, öpülmüş gibi titremişti. Evet, yüzde böyle kaldı gülümseme, bu dünyadan olanların kıyılardaki gülümsemesiydi, sonsuzluğun kıyılardaki gülümsemesiydi, ve gümüş rengi sonsuzluğu içersindeki güneş denizinin söze dönüşen parıltısıydı: "Hep seninle kalmak istiyorum, sonsuza kadar." — "Benimle kal, Plotia, seni asla terk etmek istemiyorum, seni hep korumak istiyorum." Bir rica ve yüreğin ettiği bir yemindi, ve aynı zamanda bir gerçekleşme ânıydı, çünkü Plotia, tek bir adım bile atmaksızın, biraz daha yakma gelmişti ve geniş karaağacın en dıştaki dalları omuzlarına değiyordu. "Kal ve dinlen, Plotia, benim gölgemde

dinlen." —; bu kelimeler gerçi Vergilius'un ağzında şekillenmişti, onun ağzı tarafından söylenmişti, fakat buna rağmen dallar tarafından söylenmiş gibiydi, sanki dalların sihriyle seslendirilmişti ve dallar, kadına temas etmekle konuşma yetisi kazanmışlardı. Ve böyle olunca, kadının yüzünü yapraklı dallara yapıştırması ve cevabı onlara fısıldaması uygun kaçıyordu: "Bir yurtsun benim için, gölgen, beni huzur bulmam için saran bir yurt." — "Bir yurtsun benim için, Plotia, ve içimde dinlendiğini hissettiğim zaman, ben de hep senin içinde dinlenir oluyorum." Plotia, bavulun üstüne oturmuştu, ve bavulun deri kapağının bir milim bile esnemesine yol açmayan, kuş gibi hafifliğine rağmen, elleri karşısındakinin ellerine bedensellik bağlamında öylesine bir yoğunlukla sarılmıştı ki, yüzünü oğlanın yapmış olduğu gibi ellerine gömdüğünde, Vergilius'un parmaklan o yüzün yumuşak çizgilerini mutlulukla hissedebiliyordu. Plotia, gölgeden bir kubbenin altında işte böyle oturmaktaydı, ve varolma bakımından bir ortaklık içersindeydiler, ellerinden doğup serpilen bir ortaklıktı bu, değişmesi imkânsız olana doğru yol alan bir ortaklıktı, sadece sezgi dolu bir hissedişi soluyordu ve zengindi. Fakat bu varoluşun onca bedenselliğine rağmen, soluğun ve kanın, bütün bir varolma durumunun onca iç içeliğine rağmen, köle onların ortaklığının içersinden geçip gidebiliyordu, sanki o ve öteki iki kişinin kollan havadan başka bir şey değildi —, onları ayırmak mı istiyordu köle? Boşuna bir çabaydı bu, çünkü elleri birbirinin içindeydi, birbirine dolanmıştı, birbirine karışmıştı, bir bütün olmuştu, sonsuza kadar, ve Plotia'nın parmağındaki yüzük de artık ayırt edilemeyen eller bütünlüğünün ortak mülkiyeti olup çıkmıştı. O halde köleye haddini bildirmek gerekiyordu, ve bir defa daha kölenin silueti tarafından yolu kesilen Plotia, bunu dile getirdi: "Uzaklaş," dedi, "uzaklaş bizden; hiçbir ölümün gücü bizi ayırmaya yetmez." Ama köle onu dinlemedi, ve yoldan da çekilmedi, böyle yapacağına dinlemekte olan kulağa doğru eğildi: "Dönmek sana yasaklanmıştır; hayvanlardan kork!" Hangi hayvanlar? Kaynakların başındaki sürüler mi acaba? Yoksa ötede, uğursuz Pasiphae'nin, ineklerin yanında duran kar beyazı boğası mı? Ya da biraz ilerde kaynaşan ve dişi keçilerin üstüne saldıran tekeler mi? Pan'ın öğlen sessizliği, güllü koruların üstüne sessizce yayılmıştı, ama vakit aslında akşam

olmuştu bile, çünkü Faun'lar rondolarına başlamışlardı, nallarını yere vuruyorlardı ve cinsel organları da dimdikti. Göğün uzaklığının şarkısı, dans edilen alanın üzerinde akşamın aydınlığına sarınmıştı, rüzgar akşamın aydınlığıyla esmekteydi, mağaralarda yosunlu nem, taş serinliğinde damlalarla sızıyordu, girişteki çalılar orada, akşamın unutulmuşluğunda, güvercinlerin gurultularının arasında gölgelerini yaymaktaydılar, dağların onların üzerine inen gölgeleri ise çok daha büyük ve çok daha koyuydu; akşam, şirin bir budalalığı yansıtan, hoş ve yüce bir yalınlığa bürünmüştü. Bu muydu acaba geriye dönüş denilen? Dönüş, bu muydu? Ve cevap verme işi yine Plotia tarafından üstlenildi: "Senin için asla sırf hafızada bir imge değilim, benim sevgili Vergilius'um, ve beni her tanıdığın zaman hep ilk defa görmüş oluyorsun." — "Ah, evet, sılaya dönüşsün sen, geri dönüşten yoksun kalmış bir sılaya dönüşsün." — "Sılaya dönüşe ancak hedefe vardığında kavuşabilirsin, ve senin, Vergilius, daha oraya gidecek yolun var," diye sözü kesti köle ve ona güzel budaklı, bakır kaplama yolculuk âsâsını uzattı, "bundan böyle hiçbir yerde kalış, uygun düşmez sana, ve hiçbir hafıza için iznin yok; al âsânı, yumruğunla sarıl ve çık yolculuğa!" Emir tonunda bir talepti bu, ve buna uysaydı Vergilius, elinde âsâsıyla vahşiliği içersinde altın renkli pirincin yetiştiği o karanlık vadiye varacaktı; evet, gerçekten de zorlayıcı bir emir gibiydi, ve aslında koşulsuz bir boyun eğişi zorunlu kılabilirdi; ne var ki, âsâ, son derece şaşırtıcı bir şekilde Plotia'nın hafif ellerinde, dolayısıyla da köle için erişilmez olarak kalmıştı, ve bu da ilk defa gerçekleşen, hafızadan bağımsız bir tanımanın verdiği haz gibiydi, kadın tarafından ilk defa tanınmış olmanın hazzı gibiydi: "Ah, Plotia, kendi kaderin içersinde beni tanıdığına göre, senin kaderin benim kaderimdir." "Aldatmaca," dedi köle sert bir ifadeyle, ve âsâyı kadının elinden tekrar almak için gölgemsi bir çaba harcadı, "bir aldatmaca; kadının kaderi geçmişe aittir, oysa senin kaderin, Vergilius, geleceğe ait, ve geçmişin tutuklusu olan biri, bu kaderi senin için kolaylaştıramaz." Kulağa ciddi geliyordu uyarı, yaşanmakta olan olayın yumuşak ve neşeli havasını hedef almıştı, ve Vergilius'un kalbinin en derin noktasına isabet etmişti: erkeğin geleceğe ait kaderi, kadının geçmişe ait kaderi — bunlar, mutluluk özlemine rağmen hep birbiriyle birleştirilemez olarak kalmıştı Vergilius için, ve

şimdi aynı durum, Plotia ile onun arasında tekrar bir barikat gibi dikilmekteydi. Peki neredeydi gerçek? Kölede miydi, yoksa Plotia'da mı? Ve şöyle dedi Plotia: "Al benim kaderimi, Vergilius, şekil ver geçmişe, şekil ver ki, o geçmiş senin iç dünyanda gizini geleceğimize dönüşsün." "Aldatmaca," diye tekrarladı köle, "sen, bir kadınsın; bugüne kadar âsâ yüzünden sendeleyen pek çoklarının peşinden gittin." "Ah," diye inledi Plotia, bunca acımasız bir sertliğin altında ezilmişti, ve kırılgan bir direnememe durumuna doğru gerçekleşen bu kısa sapmadan köle, âsâyı zorla ele geçirmek ve onunla ağacın tepesindeki yapraklan iki yana ayırmak için yararlandı, böylece de güneş ışığı acıtıcı bir parlaklıkla ve öğlen vaktinin sertliğiyle saldırdı. Köle böyle yapmakla elbette yukarıda, yaprakların arasında cinsel tatmine ulaşmak için oyun oynamakta olan maymunları da ürkütmüştü, ve maymunlar bunun üzerine cırtlak sesler çıkartarak dağıldılar; bu durum, gündüz vaktinin neşeli havasını geri getirdi; odada bulunan herkes yukarıya bakarak iş üstünde yakalanan maymunlara güldü, doktor ise sanki ışıktan ürkenleri tekrar yakalamak veya onlarla en azından alay etmek için, el aynasını o tarafa döndürdü, ve hayvanlar havada kaçmaya çalışırlarken bir alıntı yaptı: "Şimdi koyunlardan kaçan, kurt olsun, altın renkli elmaları taşıyan, sert kabuklu meşe olsun, kızılağaçta pırıl pırıl nergis çiçekleri açsın; bataklık çalılıklarının kabuğu kehribar rengi terlesin, ve Tityrus, Orpheus gibi olsun, orman boyunca şarkılar söylesin, yunuslar arasındaki Arion gibi olsun." Bu sırada Plotia da cesaretsizliğini yenmişti, elleriyle Vergilius'un ellerini daha bir sıkı kavradı, ve bakışlarıyla açılmış olan ışığı işaret etti: "İşıkla birlikte senin şiirini duyuyorum, Vergilius." — "Şiirim mi? O da geçmişe ait."— "Ben, henüz şarkıya dönüşmemiş olanı duyuyorum." — "Ah, Plotia, sen çaresizliği duymayı başarabilir misin? Çaresizlik, şarkıya ve eyleme dönüşmemiş olandır, umarsız, hedefsiz, öylesine bir arayıştır, ve şarkı, kendi boşunalığından başka bir şey değildir." — "Sen, içinde karanlığı aramaktasın, o karanlık ki, aydınlığı seni şekillendirmekte, ve böyle bir umut bağlayış seni asla terk etmeyecek, sen bana yakın olduğunda, o umut da hep gerçekleşecek." Ânsızın, sessizce kayarak gelivermişti hep devam eden gelecek, aynanın dolaysız yansıması, aynanın ışığında

yüzüyordu. Vergilius’un elleri, Plotia’nın göğüslerindeydi, meme uçlan dokunuşuyla sertleşmişti— acaba kadın mı götürmüştü onun ellerini oraya? —, ve bedeninin tatlı duygusuna kapılmış olan Vergilius, onun şöyle dediğini duydu: “Şiir için erişilmezdir senin iç dünyanda şarkısı söylenmemiş olan, seni de şekillendiren şekil verici güç, şekillenmiş olandan büyüktür, senin için erişilmez olandır, çünkü o, sensin, ama benim yakınımdayken kendi kendine yakınsın, ve ona erişebilirsin.” Vergilius’un elleriyle şekillenen, sadece Plotia’nın yüzü, sadece göğüsleri değildi, hayır, ama göze görünmeyen kalbi de sevgiyle okşayan temasa dahil olmuştu. Ve sordu Vergilius: “Aldığım şekil, sen misin? Oluşumun şekli sen misin?” — “Ben senin içindeyim, fakat sen yine de bana giriyorsun; kaderin benim içimde serpilip büyüyor, ve bundan dolayıdır ki seni gelecekteki o şarkısı söylenmemiş olan içersinde tanıyabiliyorum.” — “Ah, Plotia, sen hedefsin, erişilmezsin.” — “Ben, seni aydınlığa götüren karanlığım, mağarayım.” — “Sıla, o bulunamayan sıla, sen osun işte.” — “Senin varlığına ilişkin bilgim, bekliyor seni; gel, beni bulacaksın.” — “Senin bilginde dinleniyor bulunamayan, geleceğe dair olan da keza senin bilginde dinlenmekte.” — “Huzur içinde taşıyorum senin kaderini; senin hedefin, benim bilgimin içindedir.” — “O halde geleceğe ait kaderini de ver bana, ver ki, onu seninle birlikte taşıyabileyim.” — “Öyle bir kaderim yok.” — “Bana hedefini de ver, o zaman kaderini seninle birlikte arayabilirim.” — “Hedefim yok.” — “Plotia, ah Plotia, nasıl bulabilirim seni?! Bulunamaz olanın içinde seni nasıl arayabilirim?!” — “Benim geleceğimi arama, sen benim başlangıcımı al; onu bil, ve o zaman benim başlangıcım, şimdiki zamanımızın gerçekliği içersinde sonsuza kadar devam edecek olan geleceğe dönüşecektir.” Ah ses, ah dil! Konuşuyorlar mıydı hâlâ? Hâlâ fısıldıyorlar mıydı? Ya da ikili söyleşi artık dilsizleşmişti de, birbirine sürgün edilmiş bedenlerinin saydamlığı içersinde, birbirine sürgün edilmiş ruhlarının saydamlığında yalnızca ikisi tarafından mı anlaşılmaktaydı? Ah, evet, ruh, o sadece şarkıya ve eyleme dönüştürülmemiş olan uğruna, geleceğin içersinde kaderin kendi kendisini belirleyeceği şekli uğruna yaşayan ruh! Ah, evet, ruh, o kendine ölümsüzlüğün şeklini veren ve bunun için, hedefi bilebilmek için uygun düşecek yol arkadaşının hasretini çeken ruh! Ey sılaya

dönüş, ey birlikte varoluşun birbirine geçmiş eller içersinde kapalı o sonsuz zamandışılığı! Suların şırıltısı şimdi daha da hafiflemişti, fıskiyelerin sesi hafiflemişti, ve Vergilius'un ruhundaki, kalbindeki, nefesindeki fısıltı çok hafifti, içinden ve dışarıya çok hafiften fısıldamaktaydı: "Seni seviyorum." — "Seni seviyorum," diye geri geldi sözün karşılığı, sanki yalnızca ellerinin dilsiz bir sıkışıymış gibi, işitilemeyecek kadar hafiften gelmişti. Ye birbirine geçmişti elleri, ruhları birbirine geçmişti, Vergilius ağacın dalları arasında dayanmış, ayakta duruyordu, Plotia bavulun üstünde oturmaktaydı, ikisi de kıpırdamıyorlardı, oldukları yerden bir parmak bile ayrılmıyorlardı ve buna rağmen birbirlerine yaklaştırıldılar, çünkü havada dalgalanmakta olan bir güç, aralarındaki uzaklığı azaltmaya ve karaağaç dallarını onlara asılı, yarı yarıya budanmış asmalarla birlikte hepsini sımsıkı saran bir kameriye şeklinde, altın yeşili parıltılarla yanan bir mağara şeklinde kubbeleştirmek için çaba harcamaktaydı; burası, pek yakında ikisinden başka kimseye yer bırakmayacak kadar küçülecekti: burası, bir zamanlar Dido ile Aeneas'ın o kısa, ne yazık ki çok kısa süren mutlulukları için hazırlanmış olan mağaranın kameriye şeklindeki bir kopyasıydı. Ah, yanıltıyor muydu acaba kameriyenin altın yeşili saydamlığı? Aldatmaca mıydı? Altın parıltılar yaymaktaydı, fakat görünürde hiçbir altın dal yoktu, çalılıktan hiçbir altın tınısı gelmiyordu, ah, evet, ve o kahramanlar çiftine gerçek mutluluğun sadece tek bir ânı nasip olabilmişti, Dido'nun geçmişteki kaderinin Aeneas'ın gelecek kaderi ile birleşmesine izin verilen tek bir ân, gençlik aşkının, erken ölen Sychaeus'un gençlik imgesi solmuştu, tanrıların kader hükmünce emir haline getirilen, İtalya'nın egemenliğine ilişkin gelecek imgesi solmuştu, her ikisi de şekil değiştirmiş, birbirini şekillendirmiş, birleşmelerinin, gerçekliklerinin hep sürecek ânlık şimdiki zamanına dönüşmüştü, fakat buna rağmen sadece bu biricik ve tek ân içindi, buna rağmen Fama'nın o çok gözlü, çok dilli, çok ağızlı, çok kanatlı, geceleri uçan dev silueti tarafından gölgede bırakılmıştı, o Fama ki, sevenleri iğrenç bir şekilde birbirinden ayırmakta ve her birini ayrı bir utanca yollamaktaydı. Ah, şimdi burada da böyle bir şey mi olacaktı? Onlar da böyle bir kaderi mi paylaşacaklardı? İzin var mıydı böyle bir şeye? Birbirleriyle, başlarına böyle bir şey gelmesine meydan

bırakmayacak kadar birleşmiş ve nihai bir gerçekliğin kalıbında şekillendirilmemişler miydi? Plotia’nın gülümsemesi, bütün büyüklüğü ile yayılmıştı manzaraya, neşeli bir hareketsizlik yüzünden neredeyse hüzünlüydü, ve gülümseyerek saydamlaşmış olan manzara, geçmişin derinliğiyle, geleceğin tiryakiliği içersinde döllenmeye hazır vaziyette oluşunu sergilemekteydi, doğmuştu ve doğurmaktaydı. Yapraklar ve çiçekler, yemişler, kabuklar ve toprak, Vergilius’un parmaklarına değiyordu, ve değdiği, hep Plotia’ydı, manzaranın sonsuz kesitleri boyunca gülümseyen, hep Plotia’nın ruhuydu. Fakat ağacın tepesinden Lysanias’ın sesi geldi: “Başlangıcın gülümseyişine geri dön, bir zamanlar içersinde kendini sakınmış olduğun o gülümseyen kucaklayışa geri dön!” — “Dönüp bakma,” diye uyardı kölenin sesi bir defa daha, ve buna doktorun sakin olması için uyaran sesi karşılık verdi: “Sus, o artık geri dönemez.” Bunun üzerine manzara biraz kararmasına rağmen, saydam neşesinden hemen hiçbir şey kaybetmedi, ve Plotia’nın gülümsemesi hafif kararmadan etkilenmeksizin varlığını korudu, manzaranın içersinden şöyle konuştuğunda, sesi de bir kahin ifadesiyle gülümser gibiydi: “Hedeftim daha başlangıçtan bu yana senin için, hiçbir zaman dönüş değildim, ve benim için adsızsın, çünkü seni seviyorum; adsızsın benim için bir çocuk gibi, oluşmakta olan bir ruhsun.” — “Ah, Plotia, sen adının içinde varoldun benim için, ve seni sevdiğim için, bu senin varolma kararındı.” — “Kaç,” diye uyardı kölenin sesi son bir defa, neredeyse korkulu bir ısrarla. Ama bu arada dallar öylesine yoğun bir şekilde şaraba boğulmuş ve öylesine karanlık gölgelerle sarılı bir mağara halinde kapanmıştı ki, kaçış bütünüyle imkânsız gibi görünüyordu, ve zaten Vergilius’un kaçmak gibi bir niyeti hiç yoktu, dahası, köle ona şimdi altın dalı göstermiş olsaydı, onu bile kurnazdı: huzur vericiydi Plotia’yı sevmek, huzur vericiydi onun kadınsı çıplaklığı, bakışları dalların arasından ormanlarla kuşatılmış tarlalara ve hiçbir kurdun sürüler için pusuya yatmamış, geyikler için hiçbir tuzağın kurulmamış olduğu çiçekli korulara göndermek huzur vericiydi, oralarda Pan ve çoban, Nympha ve Dryad neşeli bir sevincin mutluluğuyla eğlenmekteydiler, ve boğalardan bir yandan korkan, öte yandan onların hasretini çeken, henüz hiç çiftleşmemiş inekler dinleniyorlardı. Korku dolu,

korku verici hiçbir şey yoktu ortalarda; yeşil parıltılı çemberler halinde ağacın gövdesine sarılmış olan yılanın başı bile hoştu, ve altın gibi parıldayan, incecik dilinin hareketlerinin eşliğindeki bakışları da güven vericiydi. Sevimli bir uyuklayışm örgüsü dört bir yana yayılmıştı —, kim kaçmak isterdi ki bu durumda! Hayır, Vergilius kaçmak istemiyordu, hayır, kararını vermişti, ve bu, adı aşk olan karardı, sevilen varlıktan daha da büyüktü, çünkü onun kimliğinde sadece görüneni değil, fakat görünmeyeni de kuşatıyor ve kavrıyordu: “Bir daha asla kaçmayacağım, bir daha asla senden kaçmayacağım, Plotia, ah, evet, bir daha asla terk etmeyeceğim seni.” Şimdi daha yakındaydı Plotia, ve nefesi serindi: “Sen yakınmadasın, sen, kararın kendisiydin ve şimdi de öylesin, bekliyorum seni.” Evet, kararın kendisiydi, ve Plotia’nın yüzüğü ânsızın çok belirgin şekilde Vergilius’un parmağında hissedilir oldu, belki de kendiliğinden gelmişti oraya, belki de Plotia tarafından gizlice Vergilius’a takılmıştı, bağlılık için, birleşme için, hiçbir zaman son bulmayacak bir güzellik için. Çünkü geçmiş ve gelecek, yüzükte bitmek bilmeyen bir Şimdi’nin, kadere dair ve kendini hep yenileyen bilginin ve yine kendini hep yenileyen bir yeniden doğuşun potasında birleşmekteydiler: “Sen benim için sılaya dair kararsın, Plotia; geldin, ve gelişin, bizim için zamanı hep sürecek, sılaya ait bir şimdiki zaman kıldı.” — “Bana mı dönüyorsun, sevgilim?” — “Sılasın benim için sen, yani sılaya dönercesine içine girdiğim.” — “Evet,” — ve bu, bir soluk alış gibiydi — “evet, beni ihtirasla istemelisin.” Ve Plotia’nın bunu böylesine çıplak dile getirişi ilk ânda şaşırtıcı olsa bile, sonuçta doğruydu, doğru olmak zorundaydı, çünkü ihtirasın Şimdi’si içersinde geçmiş ve gelecek, terazide birbirlerini dengelemekteydiler, çünkü bu neredeyse kaskatı kesilmiş hareketsizlik içersinde, aşkın bir çehresi bulunmayan büyük gülümsemesi karşısında, değiştirilemez akışın saydam netliği varlık gerekçesine kavuşuyordu, ve böylece de ortaya her şeyi doğrudan adıyla dile getirmeye ilişkin bir zorlama, neredeyse hoş denilebilecek bir zorlama çıkıyordu; olup biten, hem olağandışı, hem de en sıradan olan tarafından belirlenmekteydi, ikisinin de bir örtülü oluş durumundan apaçık bir söyleme çağrılması gerekiyordu, ve Vergilius için de aynı şey geçerliydi: “Senin varlığının nehri bana doğru akmakta, Plotia, zamandışı ve sonsuz olarak, ve

ben seni çok büyük bir ihtirasla istiyorum.” Fakat Plotia, bir peçe imişçesine ondan biraz öteye çekildi, ya da daha doğrusu, bir şey onu Vergilius’tan biraz uzağa estirdi: “O halde Alexis’i yolla buradan.” Alexis mi? Evet ya, gerçekten! Manzaranın ortalık yerinde, etrafı organları dimdik Satyr’lerle kuşatılmış olarak, Alexis pencerede durmaktaydı, sarı saçlan lüleliydi, ensesi beyazdı, üstünde kısa bir tünikle orada duruyor ve dışarısının bulanık atmosferine doğru hayal kuruyordu, zirveleriyle ufkun güneş sislerinde yelken açmış uzak dağlara doğru hayal kuruyordu, ve üzerine kızıl soluklu, üstünde goncalar bulunan bir dal eğilmişti. “Yolla onu buradan,” diye rica etti Plotia, “yolla onu, ve ona bakma; onu gözlerinle alıkoyuyorsun.” Onu yollamak mı? Kaderini, ah, evet, bütün bir geleceğinin kaderini üstlendiği ve bundan dolayı da âşık olduğu birini oradan yollamak hakkına sahip miydi? O zaman bir şair olacak olan narin Cebes’in de yollanması gerekirdi, — meşru muydu böyle bir şey? Bunu yapmak, insan kaderini aşağılayıp rastlantıya indirgemek olmaz mıydı? Geleceği geçmiş kılmak olmaz mıydı? Ama olup bitenin gerçekliğinin dolaysız çıplaklığı içersinde duraklatıcı bir düşünüşe yer yoktu, ve Plotia, aynı çıplak ve saydam dolaysızlıkla ısrar etti: “Senin için göğüslerim, o oğlanın kalçalarından daha çekici değil mi?” Hakkında böyle bir yargı dile getirilmiş olan Alexis, herhangi bir hareket yapmadı, bu tutumunu doktor alaylı bir sesle kendisine hitap ettiğinde de değiştirmedi: “Sevimli oğlan, o kadar güvenme o pembe tenine,” ve ayrıca bunu duyduğunu ve anladığını da herhangi bir şekilde belli etmedi, sessizce manzaraya bakarak hayal kurmaya devam etti, hayalleri ile öğle sıcağında yanan çiçekli korulara ve gölgeli vadiye kadar uzandı, vadide bodur meşe ağacının dallarından aşağıya kutsal bir gölge sarkmıştı ve serinlik getiren akşam gibi havayı yumuşatmaktaydı, oğlan neşeli ve hareketsiz saydamlığa doğru hayal kuruyordu; fakat Plotia, sanki derin ve yumuşak bir korkuya kapılmışçasına ihtirasla yanıp tutuşan ruhunun, ihtirasla yanıp tutuşan vücudunun sevgilisine seslendiğinde, — bütün hafifliğine rağmen, bir korku ve aynı zamanda da bir zafer çığlığı havasında — “Vergilius!” diye seslendiğinde, oğlanın silueti de kaybolup gidiverdi, sanki güneş tarafından emilmişti, eritilmişti, havaya dönüştürülmüştü, ve Plotia, rahat bir nefes alışla gülümsedi:

“Daha fazla gecikme, sevgilim.” — “Ah Plotia, ah sevgilim.” Dallar, Plotia’nın emrine uyarcasına geçit vermez, bakışları geçirmez sıklıkta bir çalılık halinde kapanıvermişti, ve Vergilius — Plotia’nın elleri tarafından çekilerek diz çökmüştü, yere çökmüştü — diz çöktü, ellerinde kadının elleri vardı, ve memelerinin uçlarını öptü. Ve birbirlerine kaymış olarak, boşlukta dalgalanan bir güç tarafından, birbirine akmış bakışlarının yaydığı ışın gücüyle boşlukta dalgalanan bir güç tarafından kaldırıldılar, taşındılar, yukarıya doğru estiler, hafiften estiler, hafifçe yatağa yatırıldılar, ve giysilerini çıkartmamış olmalarına rağmen, tenleriyle çıplak, ruhlarıyla çıplak yan yana yattılar, birbirlerinden kayarak yattılar, fakat yine de ihtirastan hareketsizdiler, etraflarında ise ışığın, yıldızların ağırlığı yüzünden duyulamayan, fakat gittikçe daha güçlü algılanan güneş gürültüsü dünyaları doldururcasına artmaktaydı; geçmişin hatırlanışı ile geleceğin hatırlanışı, hafızadan mahrum bir bekâret halinde sönmüştü. Böylece hareketsiz, yatıyorlardı, dudaklar dudaklara yapışmıştı, ve dilleri rüzgardaki ağaç tepeleri gibi kaskatı, gidip gelmekteydi; böylece yatmaya devam ettiler, ta ki kadının dudakları sarsılarak erkeğin dudaklarına fısıldayana kadar: “Yapmamalıyız; doktor bize bakıyor.” Demek ki yine de korunmuş değillerdi sık çalılık tarafından! Mümkün müydü bu? Bakışlar nasıl olur da sık çalılığı delip geçebilirdi?! Ve evet, ve evet, ne yazık ki öyleydi! Koyu yeşil kameriye hiç aydınlanmamış olmasına rağmen, yatak iyice ortaya çıkmıştı ve bütün bakışlara teslim olmuştu; bakışları savuşturabilmek imkânsızdı, yüzüklerle süslü olarak, dört bir yandan kötücül bir alayla yatağa doğru uzanmış parmakları savuşturabilmek imkânsızdı, vahşice bir neşeyle ve sırıtarak fındık atmakta olan maymunları savuşturabilmek imkânsızdı, keyifle meleyen erkek keçilerin şehvet dolu bakışlarını savuşturabilmek imkânsızdı, ve dev bir yarasa gölgesi gülerek üzerlerinden seğirtti, ah, evet, Fama’nın gölgesini, o iğrenç, utanç verici dev siluetinin gölgesini savuşturabilmek imkânsızdı, gülüşüyle olanların ve olmayanların korkunçluğunu kötülükten zevk alarak ilan ediyordu: “Düzüşemezsiniz, düzüşmeye hakkınız yok; sadece Sezar düzüşebilir!” Ah, evet, gürültüyü savuşturabilmek imkânsızdı, ışığın yankısını, ışığın o kör edici çokkesitliliğini savuşturabilmek imkânsızdı, ve daha bütün bunlara bir

cevap bulunamadan, Vergilius, Plotia'nın bakışlarını arayamadan, daha dudaklarını onunkilerden ayıramadan, Plotia da bir gülmeye dönüştürülmüştü, taşın serinliğindeki bir gülme gibi, fildişinin dümdüzlüğü ile Vergilius boyunca kaymıştı, ışığın rüzgarı tarafından havalandırılan bir yaprak gibi boşluktaydı ve tekrar bavulun üstüne oturdu. Böyle yapmakla, gürültünün içersinde geleceği ilan edilen tehdidi yatıştırmak mı istemişti? Ama başarılı olmamıştı — vazgeçiş, henüz yeterli bir kurban değildi —, ışığın isyanı hiçbir şekilde yatıştırılmamıştı, ve gürleme hafiflemiyordu; tersine, gittikçe daha belirginleşiyor, belirginleşiyordu, gittikçe daha fırtınalı oluyordu, görülebilir olanın bütün enginliğini dolduruyordu, koruları ve dağları, odayı ve suları dolduruyordu ve öylesine şiddetleniyordu ki, insanlar bütün yapmakta olduklarına ara veriyorlar ve donup kalıyorlardı, hatta daha da fazlası, sıraya giriyorlardı, sanki gökgürültüleri arasında yaklaşmakta olan gücün karşısında kimse ötekilerden ayırt edilebilme hakkına sahip değildi — ah, korkunç ve olağanüstüydü bu yaklaşmanın gerilimi, ve nihayet, ah, evet, ve nihayet, manzaranın kapısı itilerek açıldı, hizmetliler her iki kapı kanadının yanında nöbete durdular, ve onların arasından, korkuyla karışık bir saygı aşılayarak ve aynı zamanda da insanca, muhteşem ve aynı zamanda da zarif, Augustus'un kutsanmış kişiliği hızlı adımlarla odaya girdi.

Sessizlikti Kutsanmış'ı karşılayan; sadece kuşlar cıvıldaşmaktaydı şimdi sessizleşen manzarada, sadece pencerenin pervazında tüylerini kabartan ve sinen güvercinlerin hiçbir şeyi umursamayan guruldayışı devam ediyordu, ve dışarısının uzaklığında, daha önce Faunların dans etmiş oldukları yerde onlardan biri, sanki arkadaşlarının onu terk etmiş oluşları kendisi açısından bir önem taşımıyormuşçasına, şarkısını üflemeye devam ediyordu; bu arada flütünden elbette kırgın tınılar çıkmaktaydı. Fırtına çekilmişti, fakat dünya renkliliğini geri kazanmamıştı, çünkü dünyanın ve onun dilsizliğinin üzerinde günbatımının iki renkli bulutu, fırtınanın hareketsizliğe dönüşüp taşlaşmış bir kalıntısı gibi, renklerin sesini boğan bir durgunluk içersinde asılı durmaktaydı. Ve daha önce, kapının ânsızın açılmasından ötürü taş karanlığındaki koridordan içeri süzülmüş olan serin esinti her ne kadar tavandaki lambaları

birkaç saniye için yeniden titrek bir sallanışa sürüklemiş idiyse de, şimdi bu hareket de durmuştu, ve her şey, Augustus'un bir sözünü bekliyordu.

"Yalnız bırakılalım."

Hazır bulunanlar, hükümdarın, fakat aynı zamanda da ölümün büyüklüğüne yakışır şekilde, geri geri giderek ve saygıyla eğilerek birbirlerinin arkasından odayı terk ettiler, ve onlar gibi doğanın manzarası da bu saygı sunuşa katılarak, yaratılmış ne varsa hepsine egemenlik alanından uzaklaşmaları için izin verdi, hatta kendisi de öylesine solgunlaştı ki, temel çizgileri bağlamında varlığını korumasına rağmen her türlü somutluğunu yitirdi, sonunda yalnızca ima yoluyla belirlenen bir şey haline geldi, kalemle yapılmış gibiydi, evrene kalem ucundan çıkma çizgilerle resmedilmişti; ağaçlar, korular, çiçekler, mağaralar kalem çizimleri halinde yalınlaştırılmıştı, artık belirsizleşmiş sahiller arasındaki köprüler incecik çizgiler gibi uzanmaktaydı, renkler, gölgeler, ışıklar yitirilmişti, çünkü günbatımının bulutu bile kâğıtların inceliğini çağrıştıran, kenar çizgileri neredeyse bütünüyle eksik bir beyaza dönüşmüştü, ve göğün ardına kadar açık gözleri bomboştu, sadece bir rüyanın bomboş hüznüydü. Buna karşılık oda, son derece elle tutulur gözle görülür bir hal almıştı, çünkü duvarlar, eşyalar, döşeme, şamdan, tavan kirişleri ve tavandaki lambalar bütün o renk kudretlerini ve şekillerden yana sabitliklerini yeniden kazanmışlardı, ve bu ezici elle tutulurluk gözle görülürlük karşısında Plotia kaybolup gitmişti: gerçekliğin bütün ağırlığı altında hafifliği ezilmişti, ve ebediyen gelmişliğine, ötekilere ait olmamasına ve bundan ötürü de hiç kuşkusuz onlarla birlikte uzaklaşmayıp burada, odada kalmışlığına rağmen, görünmez olmuştu.

Oysa Augustus, tartışma götürmez bir görünürlükteydi, elle tutulur gözle görülür bir halde Vergilius'un önünde duruyordu, biraz kısa kaçan, neredeyse ufak tefek, ama yine de muhteşem siluetiyle, artık kırlaşmaya yüz tutmuş, kısa kesilmiş saçların altındaki neredeyse hâlâ bir oğlan çocuğunu çağrıştıran yüzüyle çok tanıdıktı, ve şöyle

dedi: “Zahmet edip bana gelmek istemediğinden, seni ziyaret etmek bana düşerdi; seni İtalya topraklarında selamlıyorum.”

Bundan böyle bir diyalogun başlamak zorunda oluşu, tuhaftı, fakat çevreyi saran, ama bunun yanı sıra hastalık duygusunun da yeniden filizlenmesine yol açan somutluk, konuşmayı kolaylaştırıyordu. “Doktorların aracılığıyla beni böyle kötü bir niyete zorlayan sen oldun, Octavianus Augustus, ama bunun karşılığında gelmen ile beni ödüllendiren de yine sensin.”

“Bu, karaya çıkıldığından beri bulabildiğim ilk boş zaman, ve onu sana ayırabildiğim için mutluluk duyuyorum. Brundisium, bana ve yakınlarıma her zaman şans getirmiştir.”

“On dokuz yaşında bir delikanlı iken Apollonia’dan geldiğinde, kutsal babanın mirasçısı olarak yerine Brundisium’da geçtin, kutsanmış iktidarına uzanan yolu önünde açan antlaşmayı hasımların ile Brundisium’da yaptın; aradan sadece beş yıl geçti, hatırlıyorum.” “Onlar, senin Culex’in ile Bucolica’n arasındaki beş yıldı; Culex’i bana, Bucolica’yı da Asinius Pollio’ya ithaf ettin; gerçi Asinius bunu hak etmişti ama, yine de işleri çok daha iyi gitti sayılır, kendisine Georgica’nın ithaf edilişini hak etmiş olan Maecenas için de aynı şey söylenebilir, çünkü o ikisi olmasaydı, Brundisium Antlaşması herhalde o kadar olumlu şekilde yapılamazdı.”

Sezar’ın bu sözlere eşlik eden hafif gülümsemesinin anlamı neydi? Neden ithaflar hakkında konuşuyordu? Sezar’ın sözleri asla anlamdan ve amaçtan yoksun olamazdı; o halde en iyisi, dikkatini şiirlerden başka konulara çekmekti: “Brundisium’dan, Antonius’la karşılaşmak üzere Yunanistan’a gitmiştin; şimdi eğer sadece iki hafta daha erken dönmüş olsaydık, Actium zaferinin yıldönümünü burada, o zaferin çıkış noktasında kutlayabilirdin.”

“İlium Savaşı’nda Actium kıyıları da onurlandırılmalıydı. Aeneis’te bunun gibi bir ifade kullanmıştın. Öyle değil mi?” “Kesinlikle; çok hayran olunacak bir hafızan var.”

Sezar, dikkatinin şiirden saptırılmasına izin vermedi.

“Hafızam için bu kadar değerli çok az şey vardır. Destanın ilk taslağım bana Mısır’dan dönüşümden hemen sonra vermemiş miydin?”

“Evet, haklısın.”

“Ve şiirin ortasına, hakikaten de tam odak ve doruk noktasına, Aeneas’a armağan ettiğin o tanrılara ait kalkanın ortasına Actium Savaşı’nın imgesini yerleştirmiştin.”

“Öyle yaptım. Çünkü Actium Savaşı’nın yapıldığı gün, Roma ruhunun ve geleneklerinin doğunun karanlık güçleri karşısında kazandığı zaferi, Roma’yı neredeyse ele geçirmek üzere olan o karanlık sırlar karşısındaki zaferi simgeliyordu. O, senin zaferindi, Augustus.”

“O pasajı ezbere biliyor musun?”

“Nasıl bilebilirim ki? Hafızam seninkinin yanma bile yaklaşamaz.”

Ah, evet, herhangi bir yanılma söz konusu değildi: Augustus, bakışlarını açıkça içinde elyazmalarının bulunduğu bavula çevirmişti; bu bakışlar adeta oraya saplanıp kalmıştı, hayır, herhangi bir yanılma söz konusu değildi, Augustus, Vergilius’un elinden şiiri almak için gelmişti!

Ve Augustus, gülümseyerek Vergilius’ta yarattığı dehşetin zevkini çıkartmaktaydı: “Nasıl oluyor da kendi eserini bu kadar az birliyorsun?”

“O pasajı hatırlamıyorum.”

“O zaman hafızamı ikinci bir defa daha zorlamam gerekecek; umarım başarırım.”

“Başaracağından eminim.”

“Peki, göreceğiz bakalım —: ‘Fakat Sezar Augustus, kalkanın ortasında durmaktaydı ve İtalya halklarının deniz savaşını yönetiyordu, o halklar ki...’”

“Çok özür dilerim, ey Sezar, ama öyle değil; dize, zırhlı gemilerle başlar.”

“Agrippa’nın zırhlı gemileriyle mi?” — Sezar’ın bozulduğu açıktı —, “her neyse, zırh geçirmek iyi bir buluştu, hatta bir ölçüde Agrippa’nın mükemmel bir başarısıydı, ve Agrippa böylece savaşın kaderini tayin etmiş oldu... evet, demek ki benim hafızam da yetersiz kalabiliyormuş; şimdi hatırlıyorum...”

“Sen savaşın ve kalkanın odak noktasını oluşturduğun için, kişiliğin de dizenin ortasına yerleştirildi; öyle olması gerekirdi.”

“Oku bana dizeyi.”

Okumak mı? Elyazılarını çıkarıp ortalığa yaymak mı? Burada Vergilius ile hakikaten acımasız bir oyun oynayan Sezar’ın tek önemsediği, elyazması metinlerdi. O halde şimdi yazılar, böyle bir saldırıya karşı nasıl savunulabilirdi? Bunu Plotia mı yapacaktı? Hayır, bavulun asla açılmaması gerekiyordu: “Orayı ezbere okumaya çalışacağım.”

Sanki Sezar onun düşüncelerini okumuş gibi, gülümsemesi güzel yüzünden silinmedi, ve bu, bir gülümseme değildi, kötü ve zalimce bir şeydi. Bu arada Sezar, o kendine özgü hem zarif hem de sere serpe tavrıyla hâlâ yatağın önünde durmaktaydı, oturmamıştı, ve şimdi aslında bir sonraki saldırı için ne planladığını kestirebilmek öylesine imkânsız gibiydi ki, Vergilius ânsızın sanki Augustus, Plotia’yı ürkütüp elyazmalarının bulunduğu bavulun yanından kaçırmak istiyormuş gibi bir tahmin yürüttü. Belki de bu sadece hayal ürünü bir şeydi, ateşin bazen yol açtığı türden bir hayal, hatta kesinlikle öyleydi, bir hayal ürünüydü, çünkü bu odada her şey tam anlamıyla gerçekti ve güçlü renklere sahipti, dışarıdaki o kalemle çizilmiş manzaraya dikkat etmeye neredeyse hiç ihtiyaç yoktu, fakat öte yandan, biraz daha dikkatle bakıldığında, sanki kâğıttanmış etkisini yaratan beyaz ışığın, biraz grimsi gölgelenmiş olmakla birlikte, odanın elle tutulur gözle görülürlüğünün ta içine kadar uzandığı ve içinde ne varsa hepsine sızarak soluk bir gerçekdışılık çağrışımı yarattığı fark edilebiliyordu; kötülük, sevimli bir baştan

çıkarış gibi incecik çizgilerle bütün nesnelere imzasını atmıştı, çiçek demetlerinin renklerinin içinde bile varlığı algılanabiliyordu, ve yine ince bir çizgi halinde Augustus'un gözlerinin arasında da vardı, fakat o sadece şöyle demekle yetindi: "Başla, sevgili Vergilius, seni dinliyorum." "Buraya, yanıma oturmak istemez misin? Çünkü doktorların kalkmamı yasakladıkları için yattığım yerde okumak zorundayım." Neyse ki Augustus bu davete uymaya istekli göründü; bavulun üstüne değil, fakat yatağın yanındaki sandalyeye oturdu, ve sanki hep bunu yapmayı beklemiş gibi davrandı: 'sezarvari' olmaktan son derece uzak bir hareketle, ellerini iki yana açılmış bacaklarının arasından apış arasına uzattı, sandalyeyi kaba etlerinin altına çekti ve rahatladığını belli eden hafif bir nefes alışla kendini bıraktı, bu arada onun yerinde olsa çok daha mevkiine yaraşır şekilde oturacak olan büyük atası Aeneas aklının ucundan bile geçmemişti. Evet, işte böyle oturuyordu Aeneas'ın torunu, ve başlamakta olan rahatlamasının, ufukta kendini belli eden yaşlılığın ilk işaretiymiş izlenimi uyandıran bu hafif yorgunluğun aslında insana dokunan ve barışıklık duygusu aşılayan bir yanı vardı; öte yandan başını geriye yaslamış ve kollarını kavuşturmuş olarak dinlemeye hazırlanışı da keza aynı duyguyu çağrıştırmaktaydı: "Evet, dinliyorum seni."

Ve dizeler yankılandı:

"Bak, kalkanın ortasında Actium Savaşı, kalabalığı

Ağır zırhlar geçirilmiş gemilerin, onların arkasında da Leukates kıyıları;

Ortalığı kasıp kavurmakta güneşin parlaklığını yansıtan dalgaların üstünde.

Bak, Sezar Augustus İtalya'nın askerlerini savaşa götürmekte;

Halkının ruhu da onunla birlikte, korunmakta Roma'nın tanrıları Ve öteki tanrılarca,

Durmuş yüksek güvertede, şakaklarında heyecandan altın parıltıları

Ve atalarının yıldızlarının parıltıları başının çevresinde.

Ötede kanadı tutan filo, tanrıların estirdiği rüzgarların desteğinde,

Boylu boslu Agrippa tarafından yönetilmekte, alnı deniz savaşının,

Gururlu işaretleriyle sanki alevlerle sanlı.

Fakat tam karşısında, barbarların filolarının başında,

Rengarenk savaş donanımıyla, doğunun galibi Antonius,

Doğulu kabileleri, Mısırlıları, Asyalıları savaşa sürmekte,

Ve yanında — ne büyük utanç — Mısırlı karısı...”

Sezar, sanki dinlemeye devam ediyormuş gibi sustu. Bir süre sonra konuştu: “Yarın benim doğumgünüm.”

“Dünya için kutsanmış bir gün ve keza Roma Devleti için de öyle; tanrılar sana ebedi gençlik ihsan etsin ve seni korusun.”

“Haklısın, dostum, ve tam üç hafta sonra bu defa senin doğum—gününü kutlayacağımız için, aynı şeyleri senin için de dileyelim. Ebedi gençliğimiz ikimize birlikte nasip olsun! Ayrıca elli bir yaşma rağmen o kadar genç görünüyorsun ki, benden yedi yaş büyük olduğuna kimse inanmaz. Ama yolculuğa dayanabilme gücün bakımından bugün bana kötü bir oyun oynadın; en geç Yarın akşamki kutlamalara katılmak için Roma’da olmam gerektiğinden, en kısa zamanda yola çıkmak zorundayım ve seni de beraberimde götürebileceğimi umuyordum.”

“Bu, bir veda, Octavian, ve bunu sen de biliyorsun.”

Cevap, Sezar’ın biraz hoşnutsuz olduğunu belli eden bir jestti: “Elbette bir veda, ama en fazla üç hafta için; doğumgününde çoktan Roma’da olacaksın, fakat benim doğumgünümde Aeneis’ten bir parça okuyabilseydin, böylesi çok daha güzel olurdu, katlanmakla yükümlü bulunduğum bütün o resmi kutlama törenlerinden çok daha güzel olurdu. Öbür gün için programa yeniden büyük oyunlar koydurdum.”

Sezar, veda etmek için gelmişti, ama onun için daha da önem taşıyanı Aeneis'i almaktı, ve şimdi her iki niyeti de bir laf salatasının içersinde saklamak peşindeydi. Gerçekliğin gerçek olmayanı ele geçirmesini sağlayan yol bu muydu? Ya da burada asıl söz konusu olan, gerçekdışılığın gerçekliğe yönelik saldırısı mıydı? Ah, evet, aslında Sezar da gerçekliğin dışında yaşamaktaydı ve ışık — güneş, yörüngesinde bu kadar ilerlemiş miydi? — daha bir solgunlaşmıştı: "Senin hayatın görevden ibaret, Sezar, fakat Roma'nın seni bekleyen sevgisi bunu dengeliyor. "

Sezar'ın normalde onca içine kapanık bakışları ânsızın aydınlanmıştı: "Livia beni bekliyor, ve dostları yeniden görmek de bana iyi gelecek."

"Sen, ey karısını seven mutlu kişi!" — belli belirsiz bir hiçlikten süzülen bu ses, Plotia'nın sesiydi.

"Ve özellikle bu şenlik günleri sırasında yanımızda olmaman, sevgili Vergilius, hepimize çok acı verecek."

Bir kadını hakikaten sevebilen, bir dost ve başkaları için bir destek olabilirdi, ve herhalde Augustus için de bu böyleydi: "Senin dostluğuna nail olan, Octavian, mutlu bir kişidir."

"Dostluk insanı mutlu kılar, sevgili Vergilius."

Bunlar yine içtenlikle ve sıcak bir ifadeyle söylenmişti, o kadar ki, elyazmalarına yönelik suikastın gerçekleşmeyeceği bile umulabilirdi. "Sana şükran borçluyum, Octavian."

"Bu hem çok fazla hem de çok az, Vergilius, çünkü dostluk şükran borcundan ibaret değildir."

"Sen hep veren taraf olduğundan, ötekinin önünde şükran duymaktan başka yol kalmıyor."

"Tanrıların inayeti bana çoğu zaman dostlanma yararlı olabilmek gibi bir mutluluğu nasip etti, ama asıl büyük inayeti, dostlar bulabilmemi sağlaması oldu."

“İşte o yüzden dostların sana karşı çok daha fazla şükran borcu altındalar.”

“Sen, yalnızca sana uygun bir karşılık vermekle yükümlüsün, ve gerek varlığınla gerekse yaptıklannla bugüne kadar bu karşılığı fazlasıyla verdin... peki şimdi neden fikir değiştiriyorsun? Neden hiçbir yükümlülük tanımama eğiliminde olduğunu açıkça belli eden, içi boş bir şükran borcundan söz ediyorsun?”

“Fikir değiştirmiş değilim, ey Sezar, hayır, yaptıklarımın herhangi bir zaman yeterli bir karşılık olduğunu kabul edemesem de, fikir değiştirmiş değilim.”

“Sen her zaman çok alçakgönüllü oldun, Vergilius, ama bu asla sahte bir alçakgönüllülük değildi; verdiğin karşılıkları, onları sonradan gizlice tekrar elimizden geri almak için kasten kötülemek istediğinin farkındayım.”

Artık söylenmişti işte, ah, evet, artık söylenmişti — Sezar, yolunu şaşırmaksızın ve kararlı bir tutumla hedefine doğru ilerliyordu, ve elyazmalarını zorla almasını hiçbir şey engelleyemeyecekti: “Octa» vian, şiirimi bana bırak!”

“Çok doğru, Vergilius, asıl mesele de bu zaten... Lucius Varius ve Plotius Tucca, korkunç niyetin hakkında bana bilgi verdiler, ama ben daha duyduğum ânda onlara asla inanmak istemedim... gerçekten eserlerini yok etmeyi mi düşünüyorsun?”

Odanın içini sessizlik kapladı; bu, odak noktasını Sezar’ın düşünceli ve sert ifadeli yüzünde bulan, kenar çizgileri soluk ve ince, acımasız bir sessizlikti. Hiçbiryerdeliğin içersinde çok hafiften yakınan bir şey vardı sanki, ve bu da Augustus’un, bakışları Vergilius’un üstünde dinlenen gözlerinin arasındaki kırışık gibi, incecik ve dümdüzdü.

“Susuyorsun,” dedi Sezar. “ve bu da herhalde armağanını hakikaten geri almak istediğin anlamına geliyor... O armağanın Aeneis olduğunu unutma, Vergilius! Dostların son derece üzgün, ve bildiğin gibi, ben de kendimi onlardan biri sayıyorum.”

Plotia’nın yakmışları daha bir duyulur oldu; kelimeler kısa kısa, birbirine bitişik ve sanki önemsizmiş gibi geliyordu: “Şiiri yok et, bana kaderini ver; birbirimizi sevmek zorundayız.”

Şiiri yok etmek, Plotia’yı sevmek, dosta dost olmak, baştan çıkarıcılıklar tuhaf bir inandırıcılıkla birbirine eklenmekteydi, fakat buna katılmasına izin verilen kişi Plotia değildi: “Ey Augustus, bunlar dostluğumuz adına yapılıyor; bana ısrar etme.”

“Dostluk mu?... sanki bizler, yani dostların, armağanını alıkoymaya değmezmişiz gibi konuşuyorsun.”

Sezar’ın neredeyse hiç kıpırdamayan dudakları, söylenenleri ve onlara verilen cevaplan ustaca yönlendirmekteydi, oysa elyazmalarının alınıp götürülmesini sağlayacak gücü vardı ve bunu istediği de kuşkusuzdu, ve Plotia, sanki konuşmanın sonunu bekliyormuş gibi susmuştu: varoluşun şimdi içinde bulunduktan ânı, etraflarında parçalanması olanaksız bir katılıkla ve acımasızlıkla yükselmekteydi, bu ânın akışı her ne kadar Augustus’un iradesi doğrultusunda gerçekleşmekte ise de, şimdi o da bu akışın bir parçası olup çıkmıştı.

“Ah Augustus, asıl şiirim, asıl ben dostlarıma layık değiliz. Fakat beni bir defa daha sahte bir alçakgönüllülükten dolayı bağışlamam da istemem; o şiirin, Homeros’un şarkılarının yanında küçük kalsa da, büyük bir şiir olduğunu biliyorum.”

“Bunu itiraf ettiğin takdirde, onu yok etme planının bir suç olduğunu da inkar edemezsin.”

“Tanrıların buyruğuyla olan, bir suç değildir.”

“Kaçak oynuyorsun, Vergilius: haksız olan, tanrıların iradesinin arkasına saklanmaktan hoşlanır; oysa ben, evet ben, tanrıların herkese ait olanın yok edilmesini emrettiklerini şimdiye kadar asla duymuş değilim.”

“Ey Sezar, eserimi herkese ait bir değer düzeyine yüceltmen beni ancak onurlandırır, fakat ben de onu yalnızca okurlar için değil,

herkesten önce kendim için yazdığımı, o şiirin özündeki gerekliliğin bundan kaynaklandığını, ve onun benim eserim olduğunu, üzerinde tanrıların benim için belirlediği gereklilik doğrultusunda tasarruf etmekle yükümlü bulunduğumu ve böyle yapmanın hakkım olduğunu iddia edebilecek durumdayım.”

“Peki o zaman ben, Mısır’a özgürlüğünü verebilir miyim? Germania’yı askerden arındırabilir miyim? Parthlılara sınırlarını iade edebilir miyim? Roma’nın barışım yeniden feda edebilir miyim? Bunu yapmak hakkına sahip miyim? Hayır, sahip değilim, ve tanrılardan bu yolda emir alsaydım bile böyle bir emre uymaya hakkım olmazdı, oysa o, benim barışım, onu ben elde ettim, ve o benim eserim...”

Karşılaştırmanın aksayan bir yanı vardı, çünkü zaferler Sezar’ın, bütün Roma halkının ve bütün Roma ordusunun ortak eseriydi, oysa bir şiir sadece bir yalnız adamın eylemiydi. Ama ne olursa olsun, yapılan karşılaştırma ister çelişkili ister çelişkisiz bir nitelik sergilesin, Sezar’ın yalnızca varlığı bütün çelişkileri ortadan kaldırıyordu.

“Senin eserin devlete yararlılığı ile ölçülecek, benimkisi ise sanatsal yetkinliği ile.”

Evet, sanatsal yetkinlik, yaratmanın o hiçbir seçenek tanımayan, insani ve bu dünyadan olan ne varsa hepsinin ötesine geçen o haz dolu zorunluluğu!

“Ben bir fark görmüyorum; sanat eseri halkın yararlarına ve böylece de devlete hizmet etmek zorundadır, ve devletin kendisi de onu inşa etmekle yükümlü olanın elinde bir sanat eseridir.”

Sezar’ın üstünde onu sıktığı anlaşılan belli bir yorgunluk vardı; sanatla ilgili düşünceler onun için önemli değildi ve bu konuda ısrar etmek pek akıllıca sayılmazdı: “Devlet aynı zamanda bir sanat eseri sayılsa bile, hareket halinde kalmayı sürdüren ve hep daha yetkin kılınmaya açık bir eserdir, oysa şiir bir defa tamamlandı mı, artık kendi içinde durağan bir yapıya kavuşur, dolayısıyla yaratıcı işini kusursuzluğa erişmeden elinden bırakamaz; sürekli değiştirmek, yetersiz olanı ayıklamak zorundadır, ona böyle yapması

emredilmiştir, ve o da, eserin bütünüyle yıkıma uğraması tehlikesini göze almak pahasına bile olsa, böyle yapmakla yükümlüdür. Tek bir ölçüt vardır, o da eserin hedefidir; neyin kalabileceği, neyin yok edilmeye değer olduğu sadece eserin hedefiyle ölçülebilir, evet, bu hakikaten de böyledir, önemli olan yalnızca bu hedeftir, yaratılan eser değildir, ve sanatçı...”

Augustus, sabırsız bir ifadeyle onun sözünü kesti: “Sanatçının yetersiz olanı düzeltmek, hatta belki de bütünüyle gözden çıkarmak hakkına sahip bulunduğunu kimse inkar edemez, ama sen eserinin tamamının yetersiz olduğunu söylemeye kalktığında da kimse sana inanmayacaktır... ”

“Ama yetersiz.”

“Dinle, Vergilius, sen böyle bir yargıya varma hakkından uzun zaman önce feragat ettin. Bana Aeneis projeni on yıldan fazla bir zaman önce tanıtmıştın, ve hepimizin, yani bu olayı paylaşanların seni ve projeni ne kadar içten bir sevinçle onaylamış olduğumuzu herhalde hatırlarsın. Sonraki yıllar boyunca şiirden parçaları bizlere okudun; projenin büyüklüğü ve kurduğun yapının gücü konusunda kuşkuya kapıldığın zamanlar ise — ki bu, pek çok defa oldu —, bizi, hayır, sadece bizi değil, bütün Roma halkım hayran bırakarak kendini yeniden toparladın; şimdi düşün ki, eserin büyük bölümleri halk tarafından bilinmekte, Roma halkı bu şiirin varlığını biliyor, kendisini daha önce şiir sanatında asla yapılmadığı kadar yücelten bir şiirin varlığını biliyor, ve tamamlanmış eserin ona armağan edilmesi, bu halkın hakkı, inkar edilemez hakkı. O şiir artık senin eserin değil, hepimizin eseri, evet, bu anlamda onun üzerinde hepimiz çalıştık, işte bu yüzden o şiir aynı zamanda Roma halkının ve onun büyüklüğünün eseridir.”

Işık, daha da solgunlaşmıştı; öyle ki, bir güneş tutulmasının başlamakta olduğu düşünülebilirdi.

“Bitmemiş bir şeyi göstermek, benim açımdan bir zayıflıktı, sanatçının kendinden emin olduğu söylenemeyecek bir

büyüklenmeydi. Fakat beni böyle yapmaya iten, aynı zamanda sana duyduğum sevgiydi.”

Sezar’ın gözlerinde biraz tanıdık bir samimiyet belirmişti; bu çocuksu, neredeyse hınzırca denilebilecek bir ifadeydi: “Şiirin için bitmemiş diyorsun, öyle mi? Bitmedi mi? Yani daha iyi yazabilirdin veya daha iyi yazman gerekirdi, öyle mi?”

“Evet, dediğin gibi.”

“Biraz önce hafızamın zayıflığından dolayı utanç duymak zorunda kalmıştım; şimdi onurumu kurtarmama izin ver... sana kendi dizelerinden birkaç tanesini okumak istiyorum.”

Sezar’ın tekrar başarısızlığa uğraması arzusu, Vergilius’un içinde hafiften, sevgiyle ve hınzırca ve bu arada da son derece çocukça yükseldi, fakat onun yanı sıra — ah, şu şaire has kendini beğenmişlik! — övgü peşinde koşan merak da kendini arsızca belli etmişti: “Hangi dizelerden söz ediyorsun, Octavian?”

Roma’nın hakimi, dünyanın hakimi, havaya kaldırdığı parmağıyla ritim vererek ve hafifçe yere vurduğu topuğuyla ritme eşlik ederek dizeleri okudu:

“Başkaları tunçtan daha canlı heykeller dökebilirler,

Belki mermerin içinden daha canlı çizgiler çıkartabilirler,

Daha kurnazca temsil edebilirler hukuku, ve göğün yörüngelerini

Ölçü kalemiyle daha iyi çizebilirler ve haber verebilirler

yıldızların hareketlerini:

Fakat sen, ey Romalı, halklara iktidarınla hükmetmeyi düşünyalnızca,

Budur sana yakışan, barışın ahlakını kurmak,

Yumuşak davranarak boyun eğene, direnenleri ise bastırarak.”

Ritim veren parmak, uyarırcasına öne uzanmış olarak kalmıştı, aynı zamanda dizelerden çıkartılması ve akılda tutulması gereken derse atıfta bulunan bir işaretti: “Evet, Vergilius, ne diyorsun şimdi? Kendi attığın ağa yakalandın mı?”

Yapılan, elbette yalnızca sanatsal olanın önemsizliğine, Roma’ya karşı görevle karşılaştırıldığında neredeyse hiç diye nitelendirilebilecek ve gerçekten saydam bir atıftı, ama böylesi çok ucuzdu; üze» rinde durmak gerekmezdi: “Evet, doğru Augustus, şiir böyle, sen tümüyle doğru okudun; bunlar, Ankhises’in kelimeleri.”

“Peki o yüzden aynı zamanda senin de kelimelerin değil mi?” “Herhangi bir itirazım yok.”

“Bence eksiksiz.”

“Öyle olmasalar bile, şiirin tamamı değiller.”

“Orası önemli değil. Şiirin geri kalanında ne gibi kusurlar bulunabileceğini gerçi bilemiyorum ama, Roma ruhunun küçük şekil eksikliklerinin ötesinde olduğunu sen kendin hep söylersin, ve zaten burada da ancak bu türden eksiklikler söz konusu olabilir... senin şiirin, Roma ruhunun ta kendisi, yapmacık değil, ve önemli olan da bu... Evet, senin şiirin Roma’nın ruhu ve muhteşem.”

Augustus, hakiki yetersizlikler hakkında ne bilebilirdi?! Hayatın tamamına ve hele sanat adına ne varsa hepsine damgasını vuran o derin uyumsuzluk hakkında ne bilebilirdi?! Neydi burada yapmacık diye adlandırdığı?! Ne anlardı ki bütün bunlardan?! Ve şimdi şiiri muhteşem diye nitelendirse bile, böylece şairin kulaklarının gururunu okşasa bile — ah, kim bütünüyle duymazlıktan gelebilirdi ki böyle bir övgüyü! —, övgü aslında değersizdi, çünkü varlığı açık eksiklikler hakkında bir şey bilmeyen, şiirin gizli ihtişamı hakkında da herhangi bir şey bilemezdi! “Eksiklik denilen, ah Augustus, herhangi bir insanın tahmin edebileceğinden çok daha derinlere uzanır.”

Sezar, bu itirazı önemsemedi: “Senin eserin, Roma demek, ve bu yüzden de hem Roma halkının, hem de Roma Devleti’nin, tıpkı hepimizin hizmet etmekle yükümlü olduğu gibi senin de hizmet

ettiğin Roma Devleti'nin malı... bize kişisel olarak ait bulunan, yalnızca henüz yapılmamış olandır, bunun yanında belki de yanlış yapılmış veya başarısız olmuş olandır: ama bir defa hakikaten yapılmış olan, artık herkese aittir, bütün dünyaya aittir."

"Sezar, benim eserim gerçekten yapılmamış bir eser; hem de korkutucu denilebilecek kadar yapılmamış, ve bu konuda bana kimse inanmak istemiyor!"

O tanıdık samimiyet, kapalı ifadeli yüzde bir defa daha yakamozlanmıştı, ve şimdi daha bir baskındı: "Bizler hepimiz senin çekincelerinin ve kuşkularının farkındayız, Vergilius, ve bütün bunların seni bugün, sen böyle hasta yatarken, daha kötü etkilemesi anlaşılır bir durum; fakat öte yandan sen onlardan karanlık amaçların, en azından benim için karanlık amaçların için de kurnazca yararlanmak istemektesin..."

"Bu, senin kastettiğin ve beni çoğu kez gerçekten de kurtarmış olduğun çekinme durumu değil, Octavian, aşılmamış ve aşılamaz olan karşısında duyulan çekingenlik değil... hayır, ben hayatıma kuşbakışı bakıyorum ve o hayatın içindeki yapılmamış olanı görüyorum."

"Buna razı olmak durumundasın... her insan hayatı ve insan elinden çıkma her eser, yapılamamış bir kalıntıyı da gizlice beraberinde sürükler; bu kader, hepimizin omuzlarına yüklenmiştir." Bunlar, hüzünlü bir ifadeyle söylenmişti.

"Senin eserin sonsuza kadar hep tamamlanacak; zaman içersinde senin iraden doğrultusunda haleflerin tarafından devam ettirilecek, ama benim için devam ettirecek biri yok."

"Varisim olarak Agrippa'ya güvenebilirdim... fakat o çok yaşlı; yoksa en iyisi o olurdu." Ve Sezar, âni bir kaygının pençelerine düşmüşçesine yerinden kalktı ve pencereye gitti, sanki manzaranın uzaklığını seyretmekten biraz teselli umar gibiydi.

İnsanlar birbirlerinin yerini alıyorlardı, ölümlü bedenleri birbirini izliyordu, sadece bilmek diye ifade edilen şey bir bütün olarak akışını

sürdürüyordu, sonsuz bir uzaklığa ve dile getirilmesi imkânsız bir karşılaşmaya doğru akıp gidiyordu.

"Agrippa neredeyse gelmek üzeredir," dedi Augustus ve aşağıya, Agrippa'nın geleceği yola baktı.

Mareus Vipsanius Agrippa ve onun asık suratlı bir zekâyı yansıtan asker çehresi, iktidarın kasvetine bürünmüş gösterişsiz silueti; bu siluet, ânsızın gerçekleşen bir farkındalık çerçevesinde açıkça belirginleşmişti, bu farkındalık bir sesten, belki de bir kölenin fısıldayan sesinden kaynaklanmaydı; böylesine iktidar hırsıyla dolu bir hayatın tüketici yanının çok kısa zamanda kendi kendisini de tüketeceğini fısıldıyordu, Augustus'unkinden daha önce sönüp gideceğini fısıldıyordu. Ne var ki Augustus'un hiçbir şey duymak istemediği kesindi; onun duymak istediği, farklıydı: "Sen gençsin, Octavian, ve oğulların var, hatta daha doğmamış oğullarının olduğu bile söylenebilir; senin soyun devam edecek."

Yorgun bir jest, cevap olarak geldi.

Sonra sessizlik ve suskunluk başladı. Augustus pencerede duruyordu, ince ve çok zayıftı, ölümlü bedene sahip bir ölümlüydü, uzuvlara ayrılmıştı, togaya sarınmıştı, içeri düşen ışıkta böyle bir görünüm sergiliyordu, üstünde toganın eğik kıvrımlarını taşıyan, ince bir insan sırtı, ve bu sırtın bir de öntarafının, hatta bakışlarla dopdolu, bakışlarla parıldayan bir yüzünün bulunup bulunmadığını insan ânsızın bilemez oluyordu, çok daha bilinemeyen ise bu yüzün nereye bakması gerektiğiydi. Daha biraz önce aynı yerde Alexis'in kendisi durmamış mıydı? Evet, Alexis'ti duran, çocuksu incelikte bir bedenle, insanı neredeyse duygulandıran bir güzelliği sergileyerek; neredeyse bir oğul gibi, kaderini ve gelişmesini Vergilius'un üstlenmek istemiş olduğu bir oğul, ona bakıp yetiştirerek, sadece bir baba gibi değil, hayır, aynı zamanda bir annenin çocuğuna bakması gibi de bakarak, ve öte yandan yine de bir babanın sahiplenişi ile onu kendi sûretine dönüştürerek. Alexis orada, sırtı dönük durmuştu, sanki böylesine kötü bir yönlendirmeden ve kaderine karışılmasından ötürü Vergilius'a karşı alınganlığı hâlâ geçmemiş gibi, fakat ona

aldırmaksızın rüyalarıyla rüya görmekte olan manzaraya, çiçeklerden örülme bir rüya güneşine, defne kokuları içersinde yüzen, rüyalardan yaratılma huzura doğru dalıp gitmişti, ve doğanın binbir güzellikteki parçalarının sarhoşluğu içersindeki Faun'lar onun için, o güzel delikanlı için flütlerin coşkusunun eşliğinde belli bir ritme uyarak dans etmişlerdi, manzara onun için açılmıştı, en derin noktasında kendini dansın hareketine bırakmıştı, ve bu ritim içersinde meşeler bile tepelerini büyük bir gücü sergilercesine oraya buraya sallamışlardı; o güzel delikanlı için cereyan etmişti bütün bunlar, yaratılmış olan ne varsa hepsini özetleyen ve düşünülebilecek bütün sınırlara ulaşan tek bir tutkunun dansı gibiydi; gözetlemeyle görünmeyen, görünür olmuştu, sırtı dönük olan, görünür olmuştu, akışını sürdüren tutkunun gücüyle tek bir görünürlüğün dokusunda birleşmişti, bu tutku, farkındalıkla doluydu ve hem bakılanı hem de bakmakla görülemeyeni, böylece ikisine de bilinebilir bir biçimin damgasını vurabilmek için, kendi sarsıntılı akışıyla kuşatmaktaydı; evet, Alexis biraz önce orada, farkındalıkla dolu bir tutkuyla sarmalanmış ve kendisi de tutku dolu olarak durmuştu, ve kendisi belli bir biçim kazandığından, çevresindeki her şey de biçime dönüşmüştü, bilinebilen bir bütüne dönüşmüştü, böylece öğlen vakti ile akşam vakti tek bir ışık—varlık içersinde birbirlerine akabilmişlerdi; şimdi ise hiçbir şey kalmamıştı bundan geriye, ve hatta sonsuz bir uzaklığın enginlerinde dinlenmekte olan, geceye ait sıra sıra tepeler de bir boşluk içersinde çözülmüşlerdi, manzaranın genel boşluğuna dahil edilmişlerdi; bu boşluk, dilsiz ve zavallı bir çizgiler kargaşası halinde, katılığından dolayı neredeyse asık bir surata dönüşmüş olarak, gittikçe yoğunlaşan güneş tutulmasının çürük kahverengi solukluktaki ışığının içersine bir çizgi gibi süzülmüştü; çiçeklerin renkleri gittikçe donuklaşıyor, donuklaşıyordu, Sezar'ın togasının erguvaniliği, kavrulmuş kâğıdı çağrıştıran bu ışıkta siyah tonda bir menekşe rengini alıyordu; bütün bunlar, bir doku oluşturabilmekten alabildiğine uzaktı, neredeyse bağlamsızdı ve her türlü karşıt görünüşten yoksundu, orada, pencerede duran ince siluetten kaynaklanan o katı tekyanlılık yüzünden doku oluşturabilmekten uzaktı, asık suratlılık yüzünden, katılık yüzünden, netlik yüzünden dokudışıydı, son derece elle tutulur gözle görülür yüzey

etkisine rağmen gerçekdışı diye nitelendirilebilecek ölçüde katışıksızdı, ve insani olan da, ah, evet, insandan insana ilişki de sanki esrarlı bir şekilde boşlukta dolanıp duran, hiçbir şeyin üstünü örtmeyen bir yüzeyin bu tekyanlılığının pençelerine düşmüştü, çünkü biraz ötede hareketsiz durmakta olan, çelimsiz insan siluetine doğru güçlü, neredeyse gergin denilebilecek bir bağ, tensellikten tuhaf bir uzaklıkla, kendini tuhaf bir biçimde tutkudan özgür kılmış olarak uzanmaktaydı, o insan açısından bir bağlamdı, bağlamsızlık içersinde bir bağlamdı, ve çözülmesinin imkânsızlığıyla da tuhaftı. Artık hiçbir şey kıpırdamıyordu, kuşların cıvıltıları bile kararmış solgunluk içersinde ölüp gitmişti; ah, evet, rüya bir daha asla geri dönmeyecekti. Rüyadan eğilerek, nefesi sanki bir sezgi gibi hissedilebilecek kadar yaklaşmış olan Plotia ise, bir sırrın vaadiyle fısıldamaktaydı: “Onun matemini tutma, çünkü ben seni şarkısı henüz söylenmemiş olan gelecekte tanıyabiliyorum; geçmiş, artık seni bağlamıyor, bana geri dön, sevgilim,” —; evet, böyle fısıldıyordu; bu, aynı zamanda rüyadaki huzurun o kırılgan canlılığının, her türlü işitmenin ötesinde, cansız bir solgunluğa bürünmüş, elle tutulur gözle görülür bir dünyaya fısıldanışıydı; Plotia, bunları taşlaşmış bir dünyaya fısıldıyordu, ve bunun hemen ardından, sanki bu görev zayıf olan güçlerini çok aşmışçasına, fısıldayışım ağırdan tüketerek susacaktı. Bu, uzun süren bir sessizlik oldu, pencerede duran adam, kutsallığın dünyayı tanrılar adına yöneten bu çelimsiz ve ölümlü simgesi, hiç kıpırdamaksızın dışarıya, damlardan ve çizgilerden oluşma, gölgelenmiş ve kendini gittikçe daha çok gölgelere gömen manzaraya bakıyordu; sessizlik, huzur ve banş atmosferi varlığını korudu, ama bu, artık daha biraz önce hafifliği havada dalgalanmış olan rüyaya ait huzur ve banş değildi, Augustus’un asık suratlı banşıydı; yalnızca biraz önceki gibi rüya soluyarak odanın boşluğunda dolanıp duran defne kokusu, çiçeklere özgü kırılgan canlılığa ait bir hatıra gibi devam ediyordu, bu canlılığın son sımrında ise, artık neredeyse sertliğin evrenine adım atmış olarak, defne durmaktaydı, defne duruyordu.

Ânsızın, olağanüstü sert bir hareketle Augustus geri döndü: “Konuya gel, Vergilius... neden Aeneis’i yok etmek istiyorsun?”

Soru öylesine şaşırtıcıydı ki, ilk ânda bir karşılık gelemedi.

“Yetersizliklerden söz ettin; tamam, her ne kadar böyle bir şeye inanmıyorsam da, senin hatırına varlıklarını kabul edelim, ancak bir Vergilius’un üstesinden gelemeyeceği yetersizliklerin varlığı söz konusu olamaz... yani bunlar, sadece birer kaçamaktan ibaret.”

“Ben, hedefime ulaşamadım.”

“Bu açıklama da benim işime yaramaz... ne gibi bir hedefin vardı ki?”

Bu soru, çok sert ve tartışma kabul etmez bir ifadeyle sorulmuştu, Augustus şimdi tekrar yatağa yaklaşmıştı, oğlunu çok ciddi sorgulayan bir babaya benziyordu, ve etkin kılmaya çalıştığı yıldırma, son derece tuhaftı; bu tuhaflık, Augustus’u tanıyan herkes için onun artık alışkanlık haline gelmiş bulunan bu tarz sert sorgulamasının aslında korkutucu hiçbir yan içeremeyecek kadar bildik bir şey olmasından kaynaklanıyordu. Buradaki yıldırmanın kaynağı ise büyük bir ihtimalle sorunun inkar edilemez haklılığıydı; verecek cevap bulamayanın gözü korkmuş demektir: neredeydi peki sözü edilen hedefler? Bulunmaları mümkün değildi, onlar da yaşanan ânın elle tutulur gözle görülür ağırlığının altında dağılıp gitmişti! Ah, evet, neredeydiler? Ah, Plotia! Ah, o kehanetlerle dolu ses! Hangi hedefler?!

Ve konuştu Plotia, ve söyledikleri, kulağa bir hatırlama gibi geliyordu: “Ben senin kaderinin taşıyıcısıyım; senin hedefinin yeri, benim farkındalığımdadır.”

Augustus, tekrardan — ve herhangi bir sonuca varmayı amaçladığında, sorgulamalarında böyle yapmak da âdetiydi — sesinin tonunu değiştirdi, karşısındakini kazanmayı hedefleyen ve kendisine çok yakışan o sevimli ifadeye büründü: “Pek çok hedef vardır, Vergilius; onların arasında benimkilerin de kabarık sayıda olduğunu söyleyebilirim, ve bu hedefler içersinde senin dostluğunun son sırada yer almadığına kesinlikle inanabilirsin, çünkü Vergilius’un dostu olmuş olmak, gelecekteki şan ve şöhretimin de bir parçası

olacak... evet, ama şimdi artık itiraf et bana seni bunca anlaşılmaz bir karar oluşturmaya zorlayanın kafandan geçen hangi korkunç hedef olduğunu...”

Ateş, yeniden çıkmaktaydı; ısınan parmakların arasında hissediliyordu, ve yüzük sıkıyordu. Fakat buna rağmen cevap vermek zorunluydu: “Hedefim mi..? bilmek, hakikat... bütün hedefler orada... sonunda bilebilmek...”

“Ve bu hedefe erişmediğine inanıyorsun, öyle mi?”

“Kimse erişmez.”

“O halde... kendi kendini çürüttüğüne göre, kendine acı çektirmeyi sürdürmen anlaşılmaz bir şey... Her şeyin üstesinden gelmek, ölümlülerin harcı değildir.”

“Ama ben, bilebilmeye doğru daha ilk adımı bile atmadım, hatta bir ilk adım için ayağımı kaldırmış da değilim... bu, doğru değil, hiçbiri doğru değildi.”

“Bu da ne demek şimdi? Buna sen kendin de inanmıyorsun; onun için bırak artık.” Augustus’un sesi öfkeliydi; sinirlenmişti.

“Ama öyle.”

“Sevgili Vergilius...”

“Ah, Octavian...”

Tavandan sarkan lamba, hiçbir esinti olmamasına rağmen hafiften sallanmıştı; gümüş zincirden hafif bir şıkırtı geliyordu: bir de yer sarsıntısı mı eklenmekteydi güneş tutulmasına? Ama korkutucu değildi; Vergilius’un bedeni ise, suda hafiften inip kalkan küçük bir tekne gibiydi, yolculuk hazırlıkları yapılan bir tekne, ve kıyıda duran Augustus dostça yardım elini uzatırken, ötelerde denizin yüzeyi, herhangi bir dalga ile kırışmaksızın, pürüzsüzlüğü ile solgun ışığı yansıtarak ve bir bütün halinde, bir aşağı bir yukarı hareket etmekteydi.

Ve Augustus da yer sarsıntısını kaale almaksızın, dostça bir ifadeyle konuştu: “Dinle beni, Vergilius, hem dostun hem de eserini bilen biri olan beni dinle: senin şiirin, en yüce bilgi ile dolu; onun içinde bütün uçsuz bucaksızlığı ile Roma var, ve sen Roma’yı hem tanrılarında, hem savaşçılarında, hem de toprağın insanlarında arayıp buldun, onun hem şan ve şöhretini hem de inançlarına olan bağlılığını kavradın, adına Roma denilen âlemi bütünüyle kavradın, ve ayrıca Roma’nın o muhteşem Troyalı atalarına kadar uzanan zamanlarını da kavradın, çünkü bunların hepsini korudun... bu, yeterince bilmek değil midir senin için?”

“Korumak mı? Korumak... ah, korumak... evet, hepsini korumak istedim, ne olmuş ise hepsini, ne olmakta ise hepsini... ve işte bunun için başarılamazdı.”

“Sen başardın, sevgili Vergilius.”

“Bilme konusunda sabırsızdım... ve onun için her şeyi yazmak istedim... çünkü budur şiir demlen; ah, evet, şiir, bilmeye ilişkin sabırsızlıktır, onun arzusu budur, ve bunun ötesine geçmeyi de başaramaz...”

“Sana katılıyorum, Vergilius, şiir sanatı budur; o, bütün hayatı kapsar, ve o yüzden de tanrısaldır.”

Sezar anlamıyordu, kimse hakikati anlamıyordu, güzelliğin sadece görünüşte varolan tanrısallığını, tanrısallık—öncesi tanrısallığı kimse bilmiyordu.”

“Hayatı bilmek için gerekli olan, şiir değildir, ah Sezar... senin adlandırdığın şekliyle, adına Roma denilen âlem için, Roma’nın zamanları için Sallustius ve Livius, bana göre çok daha belirleyicidir, ve her ne kadar ben de aslında bir çiftçi isem de, veya daha doğru deyişle, eğer isteseydim olabilir idiysem de, toprağı işlemeyi bilme bağlamında saygıdeğer Varro’nunki gibi bir eser, benim Georgica’mdan çok, ama çok daha önemlidir... onun yanında bizim gibi şairlerin ne önemi olabilir ki! Burada meslektaşlarımdan herhangi

birini küçümsemek istiyor değilim, ama sadece birtakım yüceltmelerle hiçbir yere varılamaz, hele ki bilme bağlamında.”

“Hayatı bilebilmek için herkes kendine göre katkıda bulunur, bu katkı, benimki de dahil, her eser aracılığıyla gerçekleşir; ama öte yandan, sevgili Vergilius, hayatın bütününü, daha önce de söylediğim gibi, tek bir sergileyişte, tek bir eserde, tek bir bakışın çerçevesinde özetleyebilmek, şiirsel bilginin büyüklüğüdür, ve bu yüzden de senin büyüklüğündür.”

Yazmak, iç dünyada ve dış dünyada olup biten ne varsa, hepsini kâğıda dökmek, ve buna rağmen hiçbir sonuca varılamamıştı: “Ah, Augustus, ben de bir zamanlar şairin bilme görevinin bu olduğunu, özellikle bu olduğunu düşünmüştüm... ve bu yüzden eserim, bilgiye yönelik bir arayış olup çıktı, ama bilgi olamaksızın, bilgi olmaksızın...”

“O halde şiirin ile, sence o şiir hayatı bilebilmek olamayacağına göre, neyi hedeflemiş olduğunu sana bir defa daha sormam gerekiyor, Vergilius.”

“Ölümü öğrenmeyi.” — Bu, bir yeniden bulmaydı, bir yeniden bilmekti, tıpkı geri dönen bir aydınlanma gibiydi, ve zaten ânsızın, bir aydınlanma ânının ürünüymüşçesine dile getirilmişti.

Zaman, bir mola verdi; hayatın depremi çağrıştıran sarkaç hareketi durakladı, fakat Sezar dikkatini hâlâ buna vermiyordu, o şimdi duyduklarından yine de etkilenmiş gibiydi. Ve cevabım aradan epey bir zaman geçtikten sonra verdi: “Ölüm, hayata aittir; hayatı bilen, ölümü de bilir.”

Doğru muydu bu? Hakikatmiş gibi geliyordu kulağa, ve yine de doğru değildi, veya artık doğru değildi: “Hayatımın olduğu gibi korumak istemeyeceğim tek bir ânı olmadı, Octavian, fakat ölmeyi arzu etmeyeceğim bir ânı da olmadı.”

Sezar’ın etkilenmişliği, kendisi için sevimliliğe geri dönmeyi sağlayacak bir yol bulmak peşindeydi: “Talihimiz varmış ki, sevgili Vergilius, ölme arzun şimdiye kadar işe yaramadı; ve şimdi de gücü

ancak seni hasta etmeye yetmiş olacak. Yaşama arzun, tanrıların yardımıyla yeniden daha güçlü çıkacak.”

“Olabilir... elbette bağlıyım hayata, evet, bağlıyım, bunu itiraf etmem gerekir; hayata doyamıyorum, ve bunun tek nedeni de ölümün açlığını onca çekmem... ama ölüm üzerine hâlâ hiçbir şey bilmiyorum...”

“Ölüm, bir hiçtir; ondan söz etmek gereksiz.”

“Sen çok ölüm gördün, Octavian; belki de bundan dolayı hayat hakkında herkesin bildiğinden fazlasını bilmektesin.”

“Belki de çok fazla ölüm gördüm, ama şu da bir hakikat ki dostum, hayat da ölüm kadar önemsizdir; sadece ölüme götüren bir yol, ve aslında ikisi de birer hiç.”

Bu sözler bunca rastgele ve yorgun bir ifadeyle söylenmeseydi eğer, Augustus’un görüşlerine kesinlikle uymadığından şaşırtıcı olabilirdi; ama bu haliyle herhalde ciddiye alınamazdı: “Bu söylediklerin, kendini sık sık öğrencisi olarak adlandırdığın Stoa’nın öğretilerine tam olarak uymuyor.”

“İyilik yapma görevi varlığını koruduğu sürece şu ya da bu şekilde Stoa ile bir uyum sağlanabilecektir. Ama bunun bizim için önem taşıdığı pek söylenemez, hele meselenin özü olduğu herhalde hiç söylenemez.”

Augustus oturdu, ve otururkenki tavrı, yine biraz yorgun ve kahramanlığı çağrıştırdığı pek söylenemeyecek bir jestti. Kısa bir süre için gözlerini kapattı, eli bir destek aradı, o desteği çiçekli şamdanda buldu, ve parmaklan oynarcasına bir defne yaprağını ufaladı.

Ve gözkapaklarını tekrar açtığında, bakışları donuk ve biraz yorgundu.

Ah, evet, aslında bunun da korunması gerekirdi, bu da yazılabilmeliydi, onca yıl boyunca yazılmadan akıp gitmiş pek çok şey gibi, insana ait her şey gibi; şimdi onlar, birer hatıra bile değildi,

köylülere ve şehirlilere ait kafataslarından ve türlü yüz şekillerinden oluşma, belirsiz bir kalabalıktı; hepsi de kıllanmış ve üstleri deri ile kaplanmıştı, kırışıktılar, gergindiler ve bazen de çok çilliydiler; bu geçip gidenler, belirsiz bir kalabalıktı, öyle sessizce gidivermişlerdi, topallayarak çekip gitmişlerdi, insanoğlunun sonsuza kadar aynı kalan çeşitliliğinin parçalarıydılar, ve Augustus'un kendisi, yani Tanrı'nın yeryüzündeki ölümlü taşıyıcısı da inkar edilemez bir kesinlikle buraya dahildi, o da bütün bu yaratıklardan oluşma, nüfuz edilemez, sayıya vurulamaz, tasvir edilemez kalabalık gibi hatırlanmayanlardandı, içlerinden her biri kadar hatırlanmayanlardandı, ortaklaşa hepsinin özünde varolan, tıkman ve uyuyan, sıvılardan ve yan katılıklardan oluşan yaratılmışlık hali bile hatırlanmayanlardandı; etten minderlerin altındaki kemik iskelet, hareket etmelerini sağlayan, kemiklerden yapılma iskelet de hatırlanmayanlardandı; insanın kendisi de hatırlanmayanlardandı; ah, evet, o insan ki, gülümsemesinde her şeye rağmen tanrısal bir yan vardı ve bu sayede insan, o gülümseme aracılığıyla hemen yanı başındaki ruhu, hemen yanı başındaki insanı tanrısal bir varlık olarak kavrayabiliyordu — insandan insana iletişim denilen, gülümseme olgusundan insana özgü dilin doğması diye nitelendirilen, işte buydu. Ama buna ait hiçbir şey yazılmamıştı, onun yerine Homeros örneğinin ancak şöyle böyle başarıldığı söylenebilecek, basmakalıp bir kopyası meydana gelmişti, ve bu bomboş bir hiçti, Homeros'un üslubunu taşıyan tanrılarla ve kahramanlarla doldurulmuştu, ve bunların gerçeklikten yoksunluğu ile karşılaştırıldığında, Aeneas'ın şimdi burada oturmakta olan torununun yorgunluğu bile bir güçlülük anlamına geliyordu: çünkü burada, Sezar'ın yüzünde parıldayan en yorgun ifadeli gülümsemenin bile tanrısal bir yanı vardı —, oysa şiirdeki Actium Savaşı galibinin ne bir çehresinden ne de bir gülümsemesinden söz edilebilirdi, onun bir zırhından ve bir miğferinden başka bir şeyi yoktu; şiir, hakikatten yoksundu, şiirin kahramanı Aeneas, gerçeklikten uzaktı, Aeneas'ın şiirdeki torunu, gerçeklikten uzaktı, bu, hiçbir şeyi gerçek anlamda koruyamamış, bilginin derinliğinden yoksun bir şiirdi, herhangi bir şeyi gerçek anlamda koruyabilmekten acizdi, çünkü ışık ve gölge, ancak bilgi temelinde bir biçim inşa ederek somutlaşabilirdi: şiir, gölgesiz bir

solgunlukta kalmıştı. Bu arada bir ses konuştu, ve konuşan, Plotia'nın sesi değildi, hayır, yabancı bir sesti, hayır, kölenin sesiydi, son derece tedirgin ediciydi, çünkü onun burada işi yoktu, ve bu ses şöyle dedi: “Artık hiçbir şeyi korumaya çalışmamaksın.” — “Peki bana bu tavsiyede bulunan, neden sensin? Neden Plotia değil?” Ve bunun üzerine gerçekten de Plotia cevap verdi, ve söylenen, tıpkı daha önceki o bir nefesi andıran kırılganlıktaydı: “Yap onun dediğini; bundan böyle olup bitenleri artık yazmamaksın. ” Demek ki bir bağlayıcılık vardı, hem de Plotia'nın sırf korku nedeniyle, kendisinin de hatırlanmayan ruhani varlıklardan biri sayılabileceği korkusuyla köleye katıldığı tahmin edilebilirken; evet, her şeye rağmen bir bağlayıcılık vardı. Peki neden verilmişti böyle bağlayıcı bir emir? Neden?! Çünkü şimdi bile, evet, şimdi bile şiirin kurtarılabilmesi için kaçırılmış olan fırsat tekrar ele geçirilebilirdi, ve bu, bir anlamda artık son ândı, her türlü çaba için geç olmak üzereydi; ama başarılabilirdi, bu ân, şimdi ve buradalığın bu biricik ânı hâlâ korunabilseydi eğer, etrafta elle tutulur gözle görülür ne varsa, hepsi korunabilseydi, duvarların, zeminin, binanın, şehrin, yerinde çakılı fakat yine de boşlukta duran » bütün bunların o taştan sürekliliği korunabilseydi, hareketsizlik içersindeki bu kanatlanış yakalanabilseydi; her şeye sızan, depremi andıran, insanın üzerinde sanki pürüzsüz bir su yüzeyinde kayan bir salın içindeymişçesine yol aldığı, soluklaşmış öğlen ışığından yansıyan bu sarsıntı korunabilseydi —, ah, evet, koruyabilseydi insan keşke, Sezar'ın hem sert hem de kırılgan çehresini örten tenin altındaki dünya yorgunluğunu yakalayabilseydi, görünmez bir zincir gibi Vergilius'a kadar uzanan konuşmanın ufacık, minicik bir parçası korunabilseydi, ama hakikaten korunabilseydi, ikisi de ıslak bir kalabalığın arasından çıkıp gelme bu iki canlı arasındaki sorular ve cevaplar korunabilseydi; oysa imkânsızdı anlaşmalarının yakalanabilmesi, ışık demetlerinin akışı içersinde bakışlarının tanrısal karşılaşmasını yakalayabilmek imkânsızdı; ah, evet, keşke sadece bu hâlâ korunabilseydi, bunun korunmasına izin verilseydi, keşke yalnızca bu olsun başarılabilseydi, o zaman böylesi, hayata yönelik hakiki bir kavrayışın ilk ve son parıltısı olabilirdi. Olabilir miydi? “Bu âlemde ne yaparsan yap, dünyaya ait olan sana yetmiyor artık,” dedi köle, ve bu söylenen, öylesine açıktı

ki, ayrıca Plotia tarafından da onaylanması gerekmiyordu; çünkü her şeye rağmen henüz bir adım bile atılmış olmuyordu; kavrayan ruh varolana ne kadar derinlemesine nüfuz ederse etsin, isterse varolanı ilk elementlerine kadar parçalasın, isterse edilgin konumda yalnızca hedef olanı etkin olup hareket edenden ayırsın, ikisinin de varlığını her yerde algılasın, birini su ve toprak olarak, ötekini de ateş ve hava olarak kavrasın, varolanı istediği kadar çok sayıda parçalarına ayırsın, araştırmacı bir tutumla atomlar kargaşasının sırrını, hatta daha da ileri giderek, insanın, uzuvlarına ayrılmış canlının en derindeki özünü ortaya çıkarsın, isterse insan olma durumunun her parçasının adım adım farkına varsın, insanın eylemlerinin hem Tanrı—benzerliğini hem de kendi kendini aldatma halini çözümlesin, insandan olanı en derinde yatan, en son çıplaklığı ile gözler önüne sersin, etini iskeletinden soysun, kemiklerinden iliğini emsin, isterse düşüncelerini toz haline getirsin, öyle ki, geriye ayıklanmış, ilahi bir güç tarafından toz haline getirilmiş, anlaşılabilmesi imkânsız egodan başka bir şey kalmasın; bilmeyi başaran zihin, bütün bunları istediği kadar başarmış olsun, adım adım araştırarak bütün bunları koruyabilsin, dahası tasvir edebilsin, henüz bir adım bile atılmış olmaz, bilme eylemi hep bu dünyaya ait kalır, yeryüzüne yargılı kalır, ölümün bilgisi olamadan hayatın bilgisi olarak kalır: başlangıcın geceyi çağrıştıran kaosundan parçalar kopartılır, hakikatin zinciri bu halkalarla örülür, zincir sonsuzdur, hakikatin kendisi de sonsuzdur, hayat gibi sonsuzdur, ve elbette yine hayat gibi anlamsızdır, ve de anlamsızlığa yargılı kalır, ta ki hayatın önünde olduğu gibi onun önünde de ölüm, yani ölümsüz ölmenin ışığı, bilinmiş ve kendisi de bilen niteliğiyle açılana kadar; bu, insanın varoluşunun en yalın anlamı ve bütün Yaradılış’ın hakikat olarak bütünlüğüdür; ah, evet, hayatın dünyaya dünyevi olarak bağlı bulunan bilgisi, bu yapısıyla bilinenin üzerine yükselmek ve ona bütünlük armağan edebilmek gücüne, anlamın sürekli bütünlüğünü armağan edebilme gücüne asla sahip değildir; oysa hayat, ancak böyle bir anlam sayesinde bir Yaradılış niteliğiyle varlık kazanabilir ve bu sonsuz varlık içersinde sonsuza kadar hatırlanabilir.

Çünkü sadece ölüme ait bilgisinin gücüyle sonsuzluğun bilincine varmış olan insan, evet, yalnızca o insandır ki, Yaradılış'ı koruyabilir, Yaradılış'ın bütünü içersinde tek olanı ve tek olanda simgeleşen Yaradılış'ı yakalayabilir. Zira tek olan, kendini kendi içersinde ele vermez; ancak bağlamı içersinde, ancak yasal bağlamı içersinde yakalanabilir, ve varolandaki bütün bağlamlar, yasa, yasanın biçimi ve o yüzden de doğrudan kaderin kendisi, sonsuzluk tarafından taşınır: sonsuzluğun sonsuz saklanmışlığı, ama yine de insan ruhu.

Augustus, oturuşunu değiştirmemişti; defne yapraklarını parmaklarının arasında ufalıyordu ve bir onay ya da en azından bir karşılık bekler gibiydi.

"Ey Augustus, esas olandan söz etmiştin biraz önce... ama ne hayatın ne de ölümün birer hiç yerine konulamayacağını bilmeseydin eğer, sen, sen olmazdın, ve bunun gibi, sırf bu yüzden bilgi bağlamında durumun aslında söylediğinin tam tersi olduğunu bilmeseydin de yine sen, sen olmazdın... evet, hakikat şu ki, yalnızca ölümü bilen, hayatı da bilebilir..."

Biraz dalgınlık ifadesi taşıyan bir gülümseme, aslında pek de umursamayan, hatta rastlantı denilebilecek bir uzlaşma atmosferini sergilemişti: "Evet, öyle olduğu da söylenebilir..."

"Söylenilebilir değil, öyle olduğu kesin, ve hayatın uçsuz bucaksız anlamı ancak ölümün taşıdığı anlam bütünlüğünden kaynaklanabilir."

"O halde senin şiirinin hedefi anlamak, şiirini böyle konumlandırmışım, değil mi?"

"Eylemim hakiki şiir niteliğini taşıdığı ölçüde ona konulan hedef de buydu, çünkü her hakiki şiirin hedefi budur; böyle olmasaydı eğer, her düşünceyle, her hayalle ölüme yaklaşıp onu yoklamak bunca zorlayıcı olmazdı, bu bağlamda böylesine devasa bir zorunluluk, ölüme yaklaşma zorunluluğu bulunmasaydı, trajik şair de olmazdı, bir Aiskhilos olmazdı!"

"Şiirin hedefleri konusunda halkın düşünceleri daha farklı olabilir. Halk, şiirde güzellik arar, bilgelik arar."

“Onlar ayrıntıdır, herhangi bir çabanın ürünü olmayan, neredeyse ucuz denilebilecek ayrıntılar; elbette halk, sadece bunları aradığını sanabilir, fakat yine de bunların ardında yatan asıl hedefi hisseder, çünkü esas olan budur, ve bunun içersinde sadece hayatın hedefi gizlidir.”

“Ve sen bu hedefe erişemedin, öyle mi?”

“Erişemedim.”

Augustus, sanki kendine geliyormuş ve düşüncelerini toplaması gerekiyormuş gibi elini alnında ve saçlarında dolaştırarak konuştu: “Aeneis’i biliyorum, ve bu nedenle onu yanlış tasvir etmemen gerekir; o şiir, ölüme ait bütün dönüşümleri içeriyor, ve bununla da kalmıyor, sen, ta yeraltı dünyasındaki gölgelere varıncaya dek ölümün izini sürmüşsün.”

Bu adam, şiirin kurban edilmesinin önlenemez bir gereklilik olduğunu asla göremeyecekti; çünkü güneşin karardığının ve yerin sanki Poseidon’un gazabına uğramışçasına sarsıldığının bile farkına varmamıştı, yeryüzünü saran ve, gerçeği söylemek gerekirse eğer, kendini bütün olup bitenlerde yeterince açığa vuran o uğursuz yangına ilişkin hiçbir sezgisi yoktu, bütün Yaradılış’ın yaklaşmakta olan çöküşüne ilişkin hiçbir sezgisi yoktu, ve güneş ile yıldızların gündüz ve gece yollarının aksamaması için, Yaradılış’ın ayakta kalabilmesi amacıyla herhangi bir kararma olmaması için, ölümün yeniden doğuşa, Yaradılış’ın dirilişine dönüşebilmesi için kurban vermenin, üstelik de sadece Aeneis ile sınırlı kalmayacak bir kurban verme eyleminin gerekli olduğunu itirafa asla yanaşmayacaktı.

Aeneas, ölümün peşinden yeraltı dünyasının gölgelerine kadar inmiş, sonra da elleri boş geri dönmüştü, kendisi de boş bir eğretilemeden, kurtuluştan, hakikatten, gerçekliğin hakikatinden yoksun bir eğretilemeden başka bir şey değildi, bu yüzden onun gözüpek girişimi de en az talihsiz Orpheus’unki kadar sonuçsuz kalmıştı, oysa Aeneas, yeraltına Orpheus gibi sevgilisi uğruna değil, fakat yasalar koyan ataları uğruna inmişti —; hayır, güçleri daha derinlere uzanan bir iniş için yetersiz kalmıştı, ve şimdi yapılması

gereken, kurban vermekti, şiirle birlikte hiçliğe ulaşmaktı, böyle yapılmalıydı ki, ölümün gerçekliği içi boş eğretilemeyi parçalayarak ortaya çıkabilsin: “Ben, ölümü yalnızca eğretilemelerle kuşattım, Augustus; oysa ölüm, şiir sanatının eğretilemelerinden daha kurnaz ve onların elinden kurtuluyor... eğretileme, bilgi değil, hayır, bilgiyi izliyor, fakat bazen bilginin önüne geçip koşuyor, sadece kelimeler tarafından kullanılan, izinsiz ve eksik bir sezgi gibi, ve o zaman da bilginin içinde yer alacağına, karanlık bir perde gibi onu örterek önüne dikiliyor...”

“Bana öyle geliyor ki, simgesellik bütün sanat için, yani Aiskhilos için de geçerlidir; sanatın bütünü eğretilemedir... öyle değil mi, Vergilius?”

Bu, elbette doğru bir itirazdı: “Kendimizi ifade etmek için başka bir araca sahip değiliz; sanatın elinde yalnızca eğretileme var...”

“Ve ölüm, eğretilemenin elinden kaçar diyorsun.”

“Elbette... dil, bütünüyle bir eğretilemedir, sanatın bütünü eğretilemedir, ve hatta eylem bile eğretilemedir... bilen eğretilemedir, veya olmalıdır, olmak ister...”

“Güzel, o halde bunun Aiskhilos için olduğu kadar benim için de geçerli olması, doğaldır”; — Augustus, gülümsüyordu — “zaten bu konuda aynı görüşteydik, yönetmek bir sanattır, Romalıya özgü bir sanattır.”

Augustus’un hazırcevap kurnazlığı ile baş edebilmek kolay değildi; burada, yatağın önünde oturması, sözünü ettiği şeyden daha kolay anlaşılabiliyordu, ve eğer böylece Roma Devleti’ni kastediyorsa, yaratmış olduğu ve büyük bir ustalıkla yönettiği, adı devlet olan eseri kastediyorsa —, nerede aranmalıydı bu eserin gerçekliği? Devletin varlığı dışarıda ince çizgilerle belirlenmişti, manzaraların içinden, manzaraların arasından, insanların içinden, insanların arasından geçen ince çizgilerle, her yerde sınır vardı, her yerde insanlar arasında ilişkiler vardı, görünmüyordu, ama yine de vardı, ve devletin izini sürebilmek için bütün bu mekânlara ulaşabilmek çaba

gerektiriyordu: “Senin eserin, Augustus... kesinlikle, evet, o da bir eğretileme... 0, senin devletin... Roma ruhunun simgesi...”

“Ve bütün bu simgelerin, hayatımızı oluşturan bütün bu eğretilemelerin arasında yalnızca senin yarattıkların ortadan kaldırılmaları gerekecek kadar kötü, öyle mi? Yani sadece sen mi onlarla hedefine ulaşamadın? Ben, kendi yarattığımın ayakta kalmasını talep ediyorum... ve bu bakımdan da, eserini yok etmeyi hiç de düşünmemiş olan Aiskhilos’a benzemek istiyorum... Sen, bir istisna olmayı mı hedefledin? Ya da kazandığın ün yetmedi de, adına Herostratos’un ününü de eklemeyi mi istiyorsun?”

Sezar, ün tutkunuydu, sürekli ünden söz ediyordu, ün peşindeydi, ve bu yüzden ona karşı Lucius’a olduğundan da daha dikkatli davranmak gerekiyordu; ün denilen şeyin, ölümden sonra da devam etse bile, ölümü asla geçersiz kılmadığı, üne uzanan yolun ölümlülere ait bir yol, bu dünyadan geçen, bilgiden yoksun bir yol olduğu, düzmece, geri dönüşlerle ve kendine yönelik aldatmalarla dolu, lanetli bir yol niteliğini taşıdığı Sezar’a asla söylenmemeliydi: “Ün, tanrıların bir armağanıdır, fakat şiir sanatının hedefi değildir; sadece kötü şairler ona bir hedef gözüyle bakarlar.”

“Ama sen, onlardan biri değilsin... o halde neden özellikle senin simgelerine ayakta kalma hakkı tanınmasın? Senin şiirin, Homeros’un şarkılarıyla karşılaştırılıyor, ve imgelerinin güçlülükte Aiskhilos’unkilerden geri kaldığını iddia etmek herhalde gülünç olurdu. Buna karşılık sen, bilgiyi ortaya çıkartacak yerde sadece üstünü örttüğünü ve bu yüzden ona yaklaşamadığını ileri sürüyorsun; bu doğru olsaydı eğer, aynı şeyi Aiskhilos için de iddia etmek gerekirdi.”

Augustus’u böylesine sıkıcı, böylesine karşısındakinin üstüne varan bir ısrarcılığa zorlayan, herhalde sabırsızlıktı, ve onun beklediği açık ve seçik cevabın verilebilmesi yine de imkânsızdı: “Aiskhilos’ta bilgi, her zaman ve daha en baştan şiirin önünden gitti, oysa ben bilgiyi şiir aracılığıyla aramak istedim... onun en derin noktalardaki bilgiden doğma simgeleri, aynı zamanda hem iç hem de

dış dünyaya aittir, bu yüzden de, büyük Yunan sanatının bütün imgeleri gibi, kalıcılığa erişmişlerdir; bilgiden doğma olduklarından, sürekli hakikate dönüşmüşlerdir.”

“Aynı ünü sen de hak ediyorsun.”

“Hayır, ben hak etmiyorum... sadece dışarıdan taşınan imgeler, bu dünyaya yargılıdır ve bundan dolayı da ilk-imgeden zorunlu olarak daha küçüktür; böyle imgeler bilgiye dönüşme özürlüdür, hakikate dönüşme özürlüdür, onlar, aynı zamanda hem iç hem de dış dünya olabilmekten uzaktır, sadece yüzeydirler... ve işte benim durumum da böyle.”

“Vergilius,” — Sezar, hızlı ve şimdi artık tekrar çok daha gençleşmiş olarak ayağa kalkmıştı — “Vergilius, yeni ve çok baştan çıkarıcı kelimelerle de olsa, artık kendini tekrar etmeye başladın. Fakat öte yandan benim de kendimi tekrarlamak pahasına söylediklerinden çıkarttığım sonuç, eserine karşı ileri sürdüğün örtülü itirazlarının, bazen hedefi kaybediş, bazen de bilgiyi kaybediş diye adlandırdığın itirazlarının aslında sadece tasvir bağlamında biçimsel eksikliklerine ilişkin bulunduğudur; onları senden başka kimse bilemez, senin dışında kimse imgelerini yanlış diye algılayamaz, ve her sanatçıya acı çektiren kuşkular, her sanatçının eserinin başarısına yönelik kuşkusu, sende artık bir çılgınlık derecesine varmış, belki de şairlerin arasında en büyüğü olduğun için.”

“Bu doğru değil, Augustus.”

“Peki nedir o halde doğru olan?”

“Şimdi acelen var; o yüzden seni uzun açıklamalarla alıkoymak uygun olmaz, oysa bütünüyle geçerli bir sanat eserinin bütün niteliklerine sahip bulunmasına rağmen Aeneis’in haksız olduğunu sana kanıtlayabilmem için öyle açıklamalar yapmam gerekir.”

“Kelimelerle oynuyorsun, Vergilius, ve eğer herhangi bir zaman sadece yüzeyde hareket etmiş olduğuna inanıyorsan, bunu asıl şimdi yapıyorsun.”

“Ah, Octavian, bana inanmalısın.” Sezar orada, ölçüsüz bir uzaklıkta duruyordu; sanki artık kendisine hiçbir kelime ulaşamaz gibiydi.

“Uzun kanıtlama çabalarının her zaman üstünü örtmek istediği bir şey vardır, hele, görünüşe bakılırsa şimdi olduğu gibi, bu çabalar ayrıntılı filolojik gerekçeleri temel almak eğiliminde ise.”

“Bu, filoloji değil, Octavian.”

“Ama senin yapmak istediğin, Aeneis’e ait bir yorum.”

“Evet, böyle nitelendirilebilir.”

“Vergilius’un kendi eserine ilişkin bir yorumu! Kim kaçırmak ister ki böyle bir şeyi! Ancak, bu türden sorulara çok merak duyan Maecenas’ı da burada dışlamamalıyız. O halde sen bize malzemenin sunumunu Roma’da yapacaksın, ve biz de söylediklerin kâğıda geçirilsin diye bir köleyi yazıcı olarak görevlendireceğiz...”

“Roma’da mı..??!” — Ne kadar tuhaftı Roma’yı tekrar göremeyecek olmak! Bu arada, Roma neredeydi? Kendisi şu ânda nerede bulunuyordu? Burada, nerede yatıyordu? Brundisium muydu burası? Şehrin caddeleri neredeydi? Hiçbir yere varmamak üzere uzanıp gitmiyor muydu o yollar, enine ve boyuna birbirlerine karışmış olarak, Roma’nın, Atina’nın ve yeryüzünün bütün öteki şehirlerinin yollarıyla karışmış olarak? Kapılar, pencereler, duvarlar, her şey yer değiştirmekteydi, her şey sürekli olarak birbirinin yerini almaktaydı, manzaralar ve çıkışlar belirsize doğru uzanıyordu, ve gölgesiz yeryüzü tek bir manzara, tek bir şehir manzarası olup çıkmıştı, göğün dört yönü ulaşılmaz olmuştu; kimse bilmiyordu artık doğunun nerede olduğunu.

“Elbette, sevgili Vergilius, Roma bizi bekliyor,” dedi Sezar, “benim hareket saatim geliyor, ve birkaç güne kadar sen de mutlaka ve sağlığına tam kavuşmuş olarak beni izleyeceksin... Fakat o zamana kadar yalnızca sağlığına değil, aynı zamanda elyazmalarına da özen göstermek zorundasın; ne senin ne de onun başına kötü bir şey gelmeli, çünkü bizim ikinize de ihtiyacımız var, ve senden rica ettiğim

için, bu konuda söz vermek sana güç gelmeyecek. Sen hem kendine hem de eserine kefilsin... Nerede muhafaza ediyorsun onu? Herhalde şunun içinde, değil mi?" Ve kalkmaya hazır olan Sezar, sanki rastgele, fakat gerçekte yaptığının tamamen bilincinde olarak içinde yazıların bulunduğu bavulu işaret etti.

Ah, şantajdı bu, karşısındakine hiçbir seçenek bırakmayan mutlak bir şantajdı: "Sana bunu mu vaat etmemi istiyorsun?!"

"Şiirin çoğu bölümlerinin henüz kopyası çıkarılmadı... şiiri ve seni niyet ettiğin acele adımlardan korumak zorundayım. Beni, hepimizi yorumunla niyetlerinin haklılığına da inandırabilirsin; ama bu noktada da acele işe şeytan karışır sözünün doğruluğunu kabul etmek lazım, onun için önce yorumunu dinlemeliyiz. İradeni bana istediğim vaatte bulunacak kadar güçlü hissetmiyorsan eğer, o zaman geldiğinde bulasın diye bavulu en güvenilir şekilde yanıma almaya memnuniyetle hazırım."

"Octavian... yazıları sana veremem!"

"Seni böylesine kafası karışmış görmek bana acı veriyor, sevgili Vergilius, ve bunun sadece bir saplantı olduğu konusunda sana garanti verebilirim; böyle bir kafa karışıklığı için hiçbir neden yok, ayrıca eserini yok etmek için seni zorlayabilecek bir neden de yok..." Şimdi yatağın önünde duruyordu, ve telkin, yumuşak bir ifadeyle dile getirilmişti.

"Ah, Octavian... ben ölüyorum, ve ölüm hakkında hiçbir şey bilmiyorum."

Çok uzaklardan Plotia konuştu: "Tek başına olanlara kapalıdır ölümün bilgisi; o, öyle bir bilgidir ki, yalnızca iki başına olanlara açıktır. "

Augustus'un eli uzandı ve Vergilius'unkini yakaladı: "Bunlar kasvetli ve gereksiz düşünceler, sevgili Vergilius."

"Ama kafadan kovulamıyorlar, ve ben onları kovma hakkına da sahip değilim."

"Tanrıların yardımıyla, ölüm hakkında bilgi edinebilmen için daha önünde yeterince zamanın var..."

Çevredeki pek çok şey sallanıyordu, pek çok şey birbirine giriyordu, Augustus'un elinin beş parmağı da Vergilius'un elinin içindeydi, Ego, Egoya yaklaşmıştı, ve fakat bu, Plotia'nın eli değildi; ölümden önce uzun zaman ve kısa zaman diye bir şey yoktur, fakat son ânm, bilgiyi getiriyorsa eğer, önceki hayatın tamamından daha uzun sürmesi gerekir, ve Plotia şöyle konuştu: "Zamansızdır bizim birleşmemiz, zamansızdır bilmemiz..."

"Şiir..."

"Evet, sevgili Vergilius..." Hâlâ aynı yumuşak ifadeli telkindi. "Şiir... bilgiye ulaşmak zorundayım... şiir bilginin önünde duruyor, yolumu kesiyor."

Augustus elini geri çekti, ifadesi sertleşmişti: "Bu önemli değil." Elin sıkışından geriye hiçbir şey kalmamıştı; yalnızca yüzük yeniden hissedilebilir olmuştu, sıcak ateş gibi hissedilebiliyordu, ve Sezar'ın sözleri uzaklara, anlaşılmazlığa doğru kaydı: "Sen kendin esas olandan söz etmiştin, Augustus... ve işte ölüm o... ölümün bilgisi..."

"Bütün bunların görev karşısında hiçbir önemi yok... sen, daha önce söylediğin gibi, şiirinde ölümü eğretilemelerle kuşatmış olabilirsin..."

Havada dağılıp gidiyordu; dağılanı tekrar geri çağırma girişiminde bulunulmalıydı: "Ah... hayatı korumak, içinde ölümün eğretilemesini bulmak için hayatı korumak..."

"Bunun için olsa bile, evet, bunun için olsa bile... savaşta kimse lejyon askerine ölümünün simgesini, ölümün bilgisini bulup bulmadığını sormaz; ok kendisine isabet ettiği takdirde o ölmek zorundadır. Bilip bilmediğine bakmaksızın görevini yerine getirmek zorundadır... Tanrılar seni ölümden esirgesinler, sevgili Vergilius, ve esirgeyeceklerdir de, fakat ölümü kullanmanı sabırla karşılayamam, çünkü onun da, tıpkı bilmen ya da bilmemen gibi, topluma karşı olan

görevlerinle en ufak bir ilgisi yok... Fikrini değiştirmediğin takdirde, eserini sana karşı korumaya beni neredeyse zorlamış olursun.”

Sabırsız ve öfkeliydi Sezar; kesin bir evet ya da hayır bekliyordu: “Bilmek, sadece bireye ait bir mesele değildir, ey Sezar; bilmek, toplumun meselesidir.”

Vergilius’un bilme eylemi hiçbir derinliğe ulaşmamıştı, yüzeye, üstünde ayakta kiminin gezinip durduğu, taşlarla kaplı yüzeye takılıp kalmıştı; ve ölüme ilişkin bilgisi de bu dünyanın ötesine geçmiyordu, bu bilgi sadece dünyaya ait olan, taşlaşıp kalmış bir iskeletin bilgisiydi, yani aslında bilgiden yoksun bir bilgi; zavallı bir acizlikti, her türlü yardım konusunda acizdi. Ama Sezar’a böyle gerekçelerle yaklaşılamazdı; anlamaksızın ve öfkeyle, onları daha en baştan geri çevirirdi.

“Yani topluma eserini yok ederek yararlı olmak istiyorsun, öyle mi? Sen ciddi mi konuşuyorsun? Peki senin görevin nerede kaldı? Ya görev bilincin? Senden rica ediyorum, çok rica ediyorum, yeniden kelimelerle düelloya kalkma.”

Öfkeli adamın gözlerinde bir şey, onun bu öfkesinde çok da ciddi olmadığını, iyi niyetinin devam ettiğini ele veriyordu; bu iyi niyet baştan çıkarılabildiği takdirde, hâlâ her şey kurtarılabilirdi: “Ben herhangi bir görevden ve sorumluluktan kaçmıyorum, Augustus, ve bunu sen de biliyorsun; fakat ben ancak kendi bilgime ulaşabildikten sonradır ki, topluma ve devlete gerçek anlamda hizmet edebileceğim, çünkü burada yardım etme görevi söz konusu, ve o görev de bilgi olmaksızın yerine getirilemez.”

Gerçekten de, Sezar’ın öfkesi yatışmıştı: “O halde biz de şimdilik Aeneis’i geçici bilgi olarak iyi koruyalım... eserine böyle bir niteliği yakıştırmadığın için, ölümün simgesi olarak değil, fakat o eserin asıl sahibi olan Roma ruhunun ve Roma halkının simgesi olarak koruyalım; sen, şiirindeki sana göre doğru olmayan eğretilemelerle şimdiye kadar halkının en büyük yardımcısı olduğun ve hep öyle kalacağın için, böyle yapmamız özellikle gerekli.”

“Sezar, senin eserin, senin Devletin, Roma ruhu için mutlak geçerlilik taşıyan bir eğretileme, ama Aeneis öyle değil, ve işte bu yüzden senin eserin hep kalacak, fakat Aeneis unutulmaya, bu yüzden de yok olmaya yargılı olacak. ”

“Dünya, mutlak geçerlilik taşıyan iki simgeyi de yan yana barındırabilecek kadar büyük değil mi? Bu kadar yeri yok mu? Ve, benim de kabul etmeye memnuniyetle hazır olduğum üzere, Roma Devleti bu iki simgeden daha geçerlisi ise eğer, bu daha kapsamlı olan simgeye kendini eserin ile birlikte eklemek, asıl o zaman senin için kaçınılmaz bir görev olmaz mı?” — öfke, gergin yüzde tekrar yanıp sönmeye başlamıştı ve bu, şimdi güvensizlik ifadesi de taşıyan bir öfkeydi — “ama sen, hiç aldırmıyorsun buna. Gururundan ötürü görevlerine karşı çıkıyorsun; sanata, yani kendi sanatına devlette hizmet edici bir rol vermek, gururun için yeterli olmuyor, hizmet ettireceğin yerde, onu bütünüyle yok etmeyi yeğliyorsun...”

“Octavian, beni kendini beğenmiş biri olarak mı tanıyorsun?”

“Şimdiye kadar hayır, ama görünüşe bakılırsa öyleymişsin.”

“Şimdi bak, Augustus, insanın alçakgönüllü olmak için çaba harcaması gerektiğini biliyorum, ve şimdiye kadar buna uymuş olduğumu umarım; buna karşılık iş sanata gelince, o konuda ben, öyle adlandırmak istiyorsan eğer, kendini beğenmiş biriyim. İnsana karşı varolduğu söylenen hiçbir görevi inkar etmem, çünkü görevin taşıyıcısı, yalnızca insanoğlunun kendisidir, fakat sanata zorla böyle görevler verilemeyeceğini biliyorum, sanata ne devlete hizmet edici nitelikte, ne de başkaca nitelikte görevler verilebilir; çünkü böyle yapmak, sanatı yalnızca sahte sanat kılar, ve eğer insanın görevleri, tıpkı bugün olduğu gibi, sanatın alanının dışında ise eğer,, o zaman onun önünde, sanata duyulan saygının da gereği olarak, sanattan elini çekmekten başka seçenek yoktur... özellikle içinde yaşadığımız zaman, tek başına insanın en ileri ölçüde alçakgönüllü olmasını şart kılıyor, dahası, insan adını silerek, devlete hizmet eden sayısız kişilerden biri kimliğiyle, asker ya da başka biri olarak hizmet etmek zorunda, fakat bunu şiirin süreklilikten yoksun ürünleri aracılığıyla

yapamaz, çünkü bu ürünler gereksiz varlıklarıyla devletin esenliğine hizmet etme cüretkarlığını gösterdikleri ölçüde süreklilikten yoksun kalırlar, düşünülebilecek en kendini beğenmiş bir sahte sanata dönüşürler, dönüşmeleri kaçınılmaz olur...”

“Aiskhilos, gereksiz şiir sanatıyla kendini Kleisthenes’in Devlet bağlamında yarattığı sanata ekledi, ve böylece Atina Devleti’nden sonra da kalıcılığa erişti... isterdim ki, benim eserim de Aeneis kadar kalıcı olsun.”

Bunlar çok içtenlikle söylenmişti, ama Sezar’ın eskiden beri arkadaşlıklarını süslemek için kullandığı sevimlilik ifadesini bu içtenlikten düşmek gerekiyordu.

“Aiskhilos için geçerli olan, sevgili Sezar, benim için geçerli değil; onunki, farklı bir zamandı.”

“Elbette, sevgili Vergilius, o zamandan bu yana beş yüz yıl geçti; bu inkar edilemez, ama aradaki bütün fark da bundan ibaret.”

“Sen görevlerden söz ettin, Augustus, ve yardım görevi hiç kuşkusuz varlığını bütün zamanlar boyunca sarsılmaz bir biçimde korur, fakat gerek duyulan yardımın türü değişir, ve söz konusu yardım, bugün artık sanat tarafından sunulamaz... yükümlülük denilen şey hep kalır, sadece o yükümlülüğün görevleri zaman içersinde değişir... zaman, ancak yükümlülüklerin bulunmadığı bir alanda önemsizdir.”

“Sanat herhangi bir zamana bağlı değildir, ve o beş yüz yıl şiirin ebediyetini kanıtlar.”

“O yıllar hakiki sanat eserinin sonsuzluğunu kanıtlar, ondan fazlasını değil, Octavian... Aiskhilos, geçerliliğini sonsuza kadar koruyacak eserler yaratabildi, çünkü böylece kendi zamanından kaynaklanan görevi yerine getirdi, ve bu yüzden de onun sanatı, aynı zamanda bilgiydi... görevlerin yönünü zaman belirler, ve bu yönlere karşı çıkan, başarısızlığa uğramaya yargılıdır... bu tür yönlerin dışında yaratılan ve dolayısıyla hiçbir görev yerine getirmeyen bir

sanat, ne bilgidir ne de yardımdır, kısacası, artık sanat değildir ve varlığından söz edilemez.”

Sezar, sallanmakta olan zeminde bir oraya bir buraya gidip gelmişti, aşağıya doğru yönelen her dalga hareketinde geri dönmüştü, böylece hep yukarıya doğru yürümüştü, ve şimdi herhalde yukarıya varmıştı, çünkü durdu — sanki Poseidon’un yol açtığı hareketi de hissetmişti — ve şamdana tutundu: “Yine kanıtlanamaz şeylerden söz ediyorsun.”

“Sanatta biz her alanda Yunan sanatının şekillerini taklit ediyoruz; sen ise devlet yönetiminde yeni yollardan gidiyorsun. Sen, zamandan kaynaklanan görevini yerine getiriyorsun, oysa ben öyle yapmıyorum.”

“Bu hiçbir şeyi kanıtlamaz; benim yollarımın yeniliği tartışılabilir, ve sonsuz biçim, sonsuz biçim olarak kalır.”

“Ah, Augustus, sen sadece artık şiir sanatına ait bir görevin bulunmadığını görmek istemiyorsun, kabullenmek istemiyorsun, bütün mesele bu.”

“Artık bulunmadığını mı? Artık mı? Sen, sanki bir sona varmışız gibi konuşmaktasın...”

“Henüz değil, demek belki daha doğru olurdu! Çünkü günün birinde yine sanata ait görevlerle dolu bir zaman başlayacak... böyle bir varsayımda bulunabiliriz sanırım.”

“Artık değil ve henüz değil,” Sezar, keyfi kaçmış olarak kelimeleri tartmaktaydı —, “arada sırıtan bir boşluk var...”

Evet, artık değil ve henüz değil; bu anlama geliyordu, bu anlama gelmek zorundaydı, hiçlikte kayboluş, rüyanın kaybolup gitmiş olan o ara alanı — ve buna rağmen, daha önce farklı bir anlam taşımamış mıydı, benzer, ama farklı bir anlam? Ve oğlan çocuğunun sesi, Lysanias’ın sesi yine duyuldu: “Henüz değil ve artık şimdi; böyleydi, ve böyle olacak.”

“Zamanların arasındaki boş alan,” — Sezar’ın kelimeleri böyle akıp gitmekteydi, sanki onun bir katkısı olmaksızın, kendiliklerinden gelişerek, sanki kelimeler, kendi kendilerine konuşurcasına — “ânsızın ortaya çıkan bomboş hiçlik, öyle bir hiçlik ki, sanki artık her şey geç kalmış ve her şey çok erken gelmiş, zamanın ve zamanların altındaki hiçlik uçurumu, zamanın ürkek ve bıçak sırtında atılmış adımlarla, her ânı birbirine ekleyerek aşmaya çalıştığı bir uçurum, taşlaşmakta olan taştan uçurum görünür olmasın diye. Ah, evet, şekillenmemiş zamanın uçurumu, o görünmemeliydi, açılmamalıydı, herhangi bir kesinti olmamalıydı; şekillenen zaman, hiç kırılmaksızın akışını sürdürmeliydi, her ân, aynı zamanda hem başlangıç hem de son olarak...”

Gerçekten Augustus muydu bunları söylemiş olan? Ya da bunlar, içinin en derinlerinde yatan korkudan kaynaklanma kelimeler miydi? Zaman, o bomboş, sahilsiz ve ölüme yönelmiş nehir, esrarlı bir şekilde akıp gidiyordu, hep şimdi ile bölünmüş olarak, hep şimdiyi bir daha ele geçirilemez bir şekilde beraberinde sürükleyerek: “iki zaman arasında durmaktayız, Augustus; bunu beklemek diye adlandır, boşluk diye değil.”

“Zamanlar arasında olup biten, boş ve zamansızdır, şekillendirilmeye açık değildir, şiir sanatına açık değildir; sen kendin böyle demiştin, ve bu arada neredeyse bir solukta bu zamanı, yani bir şekil vermeye çalıştığım bizim zamanımızı, insan hayatının, dolayısıyla da şiir sanatının en yüksek düzeyde somutlaşması, hatta gerçek anlamda bir doruk noktası diye nitelendirmiştin, içinde bu zamanı sonsuzluğun ihtişamının tam anlamıyla gerçekleşmesi diye andığın o pastoral şiirini hatırlıyorum.”

“Yaklaşmakta olan gerçekleşme, neredeyse gerçekleşmenin kendisidir. Beklemek gerilimdir, gerçekleşmeye ilişkin bilgidir, ve bizler, bekleyenler, beklemenin ve nöbet tutmanın inayetine nail olan bizler de, gerçekleşmenin bilincinde olarak, gerilimin ta kendisiyiz.”

Zamanların arasında beklemek, ama aynı zamanda da zamanın görünmeyen sahillerinin arasında beklemek, hayatın erişilmez

sahilleri arasında beklemek! Bizler, görünmezlik ile görünmezlik arasındaki köprüde durmaktayız, gerilim biziz, ve buna rağmen akıntıya kapılmışız; Plotia, o esrarlı önüne geçilemez olanı alıkoymak istemişti, ve belki de alıkoyabilirdi, belki hâlâ da yapabilirdi bunu. Ah, Plotia —

Sezar başım salladı: “Gerçekleşme denilen, şekildir, sadece gerilim değildir.”

“Arkamızda, ey Augustus, şekil verilmemiş olanın uçurumu uzanıyor, hiçliğin uçurumu; sen, köprünün mimarısın, zamanı en derin çürümüşlüğünden çekip çıkardın.”

Bu defa övülen, gerçekten de onaylayarak başını salladı: “Bu doğru; zaman, bütünüyle çürümüştü.”

“Bilgi kaybı ile Tanrı’nın kaybedilişi, o zamanı belirleyen işaretlerdi, parolası ise ölümdü; onyıllar boyunca sadece düşünülebilecek en çıplak, en kanlı, en vahşi iktidar tutkusu yaşandı, iç savaş yaşandı, ve yıkımlar yıkımları izledi...”

“Evet, öyleydi; fakat ben düzeni yeniden sağladım.”

“Ve işte bu yüzden de senin eserin olan o düzen, Roma ruhunun mutlak anlamda geçerliliğe sahip tek eğretilemesi oldu... Sen gelene ve bizleri kurtarana kadar, dehşetin şarabıyla dolu kadehi neredeyse bütünüyle içmek zorunda kaldık; o çağ, daha önce hiç görülmedik kadar zavallıydı, ölümle doluydu, ve şimdi, sen lanetli güçleri susturduktan sonra, bütün bunlar boşuna olmuş olmamalı... ah, evet, boşuna olmuş olmamalı, en dipsiz derinliklerde yatan yalanlardan yeni bir hakikat ışıklar saçarak doğmalı, ölümün en şiddetli kasırgalarının ardından kurtuluş gelmeli, ölümün hükümsüz kılınması gerçekleşmeli...”

“Demek ki sen, bundan sanatın artık bugün yerine getirmesi gereken bir görevin bulunmadığı sonucuna varmanın zorunlu olduğuna inanıyorsun, öyle mi?”

“Evet, tam da böyle düşünüyorum.”

“O zaman hatırlaman gerekir ki, Isparta ile Atina arasındaki savaş, bizim iç savaşımızdan çok daha uzun sürmüştü, yalnızca çok daha büyük bir felaket sayesinde zorunlu olarak kesintiye uğramıştı, bu önüne geçilemez bir yeni felaketti, çünkü tam da o sırada Attika toprakları Pers ordularının yakıp yıkmalarına hedef olmuştu; ve yine hatırlaman gerekir ki, o zamanlar, yani Aiskhilos hayatta iken, şairin yurdu olan Eleusis ve Atina birer kül yığınına dönüşmüştü, ve bu dehşete rağmen, tam da o sırada, şair sanki böylece Yunanistan’ın pek yakındaki yeniden yükselişini ilan etmek istiyormuşçasına, drama alanındaki ilk zaferini kazanmıştı... dünya değişmedi, ve şiir o zaman vardıysa eğer, bu varlığını bugün de sürdürebilir. ”

“Yeryüzünde zorbalığın kökünün kurutulamayacağını biliyorum; insanların birlikte yaşadıkları her yerde iktidar kavgasının onları birbirinden ayırdığını da biliyorum.”

“O halde o zamanlar bütün bunların ardından Salamis’in ve, Platea’nın geldiğini de hatırlıyor olmalısın...”

“Hatırlıyorum.”

“Senin şiirini yazdığın Actium, bizim Salamis’imiz oldu, ve İskenderiye de bizim için Platea’nın yerine geçti... bizler aynı Olimpos tanrılarının yönetiminde ve onların adına, sözde tanrılarımızı yitirmiş olarak, fakat buna rağmen Yunan örneğinde olduğu gibi, doğunun karanlık güçlerini yenilgiye uğrattık.”

Doğunun güçleri, yeryüzünde yenilgiye uğratılmış olan güçler; zaman denilen sonsuz akışın içersinden kurtulmuş ve kurtarıcı olarak yeniden yükselmek için, bütün yıldızlardan daha parlak bir yıldıza, artık hiç kararmayacak bir gökyüzüne dönüşmek için kendi kendilerini arındırana kadar yenilgi içersinde yaşatılmış güçler.

“Hiçbir şey değişmedi. Büyük örnek varlığını sürdürüyor, ve Atina, bilge ve saygın bir adamın liderliğinde Perikles’in barışma kavuştuğunda, bütün sanatlar da kutsal bir gelişme yaşadı.

“Evet, böyle oldu, Augustus.”

“Ölümün hükümsüz kılınması öyle mi? Yoktur ölümün hükümsüz kılınması diye bir şey; yeryüzünde sadece şan ve şöhret ölümden daha uzun ömürlüdür. Ve savaşarak, dehşet saçarak kazanılmış şan ve şöhret bile, yani elbette benimkinden çok farklı bir şan ve şöhret bile bunu başarır; ben, barışın getireceği şan ve şöhreti kazanmak peşindeyim.”

Şan ve şöhret! Hep, ama hep şan ve şöhret! İster iktidar sahibi, ister edebiyat adamı için olsun, önem taşıyan hep ündü, ölümün ün aracılığıyla gülünç bir şekilde hükümsüz kılınmasıydı; evet, ün için yaşıyorlardı, ün, hepsi için en önemli olan şeydi, tek geçerli değerdi, ve, belki şaşırtıcıydı ama, bütün bu olup bitenlerin tek teselli verici yanı, ün adına yapılanın ünün kendisinden daha büyük önem taşıyabilmesiydi.

“Barış, ölümün dünyevi olmayan hükümsüz kılmışının dünyevi simgesidir; sen, ölümün dünyevi yıkımlarını engelledin ve onun yerine kendi barış düzenini geçirdin.”

“Senin simgelerinin anlamı bu demek, öyle mi?” — Konuşmasının altını sanki Senato’nun önünde konuşuyormuşçasına, abartılı el ve kol hareketleriyle çizmiş olan Augustus, çok kısa bir süre durakladı ve elini koltuğun kenarına indirdi — “demek böyle düşünüyorsun? Demek sana göre Atinalılar, barışa rağmen ölümü engellemediği için Perikles’e karşı ayaklandılar, öyle mi? Yani veba, simgenin içine girdiği için? Yani sana göre halkın talep ettiği, bu simge mi?”

“Halk simgeleri bilir.”

Augustus, buna aldırmadı: “Ama şimdiye kadar henüz veba salgını falan yaşamadık, ve bana da başarılı bir birliğe ve bütünlüğe kavuşan Roma’ya silah kullanmaksızın hükmetmek nasip oldu.”

“Tanrılar senden yardımlarını esirgemeyeceklerdir, Sezar.”

Sezar, düşünceli bir ifadeyle sustu; sonra dudaklarında neredeyse çocukça bir hınzırlığı yansıtan bir gülümseme belirdi: “Ama işte özellikle de tanrılar ve onların onurları için devletimde sanattan vazgeçmeye hakkım yok; benim getirdiğim barışın sanata ihtiyacı

var, tıpkı Perikles'in kendi barışını göklere yükselen Akropolis'i inşa ederek görkemli bir biçimde taçlandırmış oluşu gibi.

Böylece Sezar, Aeneis'e geri dönmeyi başarmış oluyordu: "Doğrusunu söylemek gerekirse, Augustus, hayatı benim için kolaylaştırmış olmuyorsun; evet, gerçekten de..." —hayatı mı? aslında ölmeyi demek, daha doğru olmaz mıydı? Kurşuni bir şey açılır gibi olmuştu bir yerlerde, yakalanması zor, hiçbir köprünün uzanmadığı, kendi içersinde duraklayan bir şey; zaman, esrarlı bir şekilde, ama aslında istemeksizin, oraya doğru akmaktaydı —

"Ne demek istiyorsun, sevgili Vergilius?"

Cevap verme işini kölenin sesi üstlendi: "Artık zaman kalmadı, ve artık sanat üzerine konuşmak da meşru değil; sanat artık hiçbir şey yapamaz, ölümü hükümsüz kılmayı başaramaz. Çünkü benim gücüm daha büyük." Ve bu henüz söylenmişti ki, Plotia tarafından tamamlandı: "Zamanın değişken akışı bütün değişimlerin ötesinde kalacak, ve sen bana dönüştüğün için, zaman artık değişemez olan içersinde durağanlaşacak... tut beni, ve zamanı tutmuş olursun." Suskunlukla konuşmuştu Plotia, ve eli zamanların serinliği içersinden serin, görünmeyenin içersinden görünmeksizin, bir tüy hafifliğiyle Vergilius'un eliyle birleşmek üzere uzandı.

Sezar o tarafa baktı, mühürlü yüzüğe baktı, hayır, Plotia'nın bir nefes kadar görünmeyen parmağına bakmıştı, ve hâlâ gülümsemekteydi: "Kendi barışımın içersinde şekil verdiğim zaman, Perikles'in zamanından daha mı az değerli? O, benim barışım, bizim zamanımız, bizim barış dönemimiz."

"Ah Augustus, gerçekten de, karşındakinin işini hiç kolaylaştırmıyorsun, hele senin bakış açının doğruluğunu kanıtlamak için Roma'yı süslediğin yapıları hiç kuşkusuz Perikles'in Akropolis'i ile eşdeğerde sayabileceğin düşünüldüğünde."

"Tuğlalardan yapılma bir şehir, mermer bir şehre dönüştürüldü." "Ona hiç kuşku yok, ey Augustus, mimarlık sanatı gelişmekte, ve bu gelişen, zengin bir sanat, hatta belki biraz fazla bile zengin; ama ne

olursa olsun, çok güçlü, çünkü doldurduğu boşluk içersinde tıpkı yine senin inşa etmiş olduğun devlet gibi durmakta, bir düzenin simgesi olarak, ve zaten kendisi de doğrudan doğruya bir düzen.”

“O halde mimarlık sanatı için görüşlerinden ödün veriyorsun, öyle mi?”

“Düzen, zamanların değişim akışı içersinde durağandır, ve mekân, dünyevilik içersinde durağandır, ey Augustus, ve şimdiye kadar yeryüzünde nerede bir düzenin kurulması başarılmıştır, ama insanoğlunun varlığı bağlamında hakiki bir düzenden söz ediyorum, orada böyle bir düzenin simgesini görünür bir biçimde mekân içersinde de inşa etme arzusu önüne geçilmez olmuştur... Akropolis, bir düzen simgesi olarak durmakta, piramitler ve Kudüs’teki tapmaklar da öyle... hepsi, mekân içersinde kurulan düzen aracılığıyla zamanı hükümsüz kılma çabasını belgeleyen eserler...”

“İyi o halde... ama bunu bir ödün diye adlandırmama izin ver, çünkü bu, bir anlamda senden kopartabildiğim ilk itiraf, ve hatta sevindirici ve önemli bir itiraf, özellikle benden her ân binalarımı yıkmamı talep edebilecek olan Vitruvius düşünüldüğünde... ama öte yandan ciddi söylüyorum, mimarlık sanatını şiir sanatıyla karşılaştırmak istemem, Vitruvius’u da Vergilius’la karşılaştırmak istemem, ve üstelik Vergilius beni Aeneis’ten yoksun kılmak isterken, eğer görünüş beni aldatmıyorsa, Vitruvius’un mimarlık kitabını bana ithaf etmiş olduğunu bilmeme rağmen; bu arada ve yine ciddi olarak düşünmeni isterim ki, mimarlık sanatından dolayı lütfetmek zorunda kaldığın itiraf, aynı durumu öteki bütün sanatlarla ilgili olarak da içinde taşımakta. Sanatın bütünlüğü onu parçalamamıza izin vermez, ve senin mimarlık için bulunduğunu itiraf ettiğin yaşama hakkı, zorunlu olarak şiir sanatının yaşama hakkını da beraberinde getirir; o zaman bir noktayı bir defa daha Perikles’e atıf yapma ihtiyacını hissetmeksizin, ama buna rağmen tamamen senin düşüncen doğrultusunda kanıtlamak hakkını kendime tanıyabilirim: bir devlet şeklinde yaşama biçiminin her yükseliş dönemi, aynı zamanda bütün sanatlara ve dolayısıyla şiir sanatına da düşünülebilecek en büyük gelişmeyi yaşatmıştır.”

“Ona hiç kuşku yok, Augustus, sanat, yüce bir birlik ve bütünlüktür.”

“Bu kadar çabuk onaylaman tehlikeli, Vergilius; çünkü genellikle reddedişin de arkadan aynı hızla geliyor. ”

“Tam tersine, onayımın sınırlarını genişletiyorum... sanat bütün dallarında, hatta mimarlıkta ve müzikte bile, kendini nasıl dile getirirse getirsin, her yerde bilgiye hizmet ediyor ve bilgiyi dile getiriyor; bilginin bütünlüğü ile sanatın bütünlüğü birbirleriyle kardeştir, ve her ikisi de Apollon’dan gelmedir.”

“Hangi bilgi? Hayatın mı, yoksa ölümün mü bilgisi?”

“İkisi de; biri, ötekinin varlığını şart kılar, sanki ortada tek bir biçim varmışçasına.”

“Yani tekrar şu ölümün bilgisi, değil mi?! Teslim et ki, bulunduğun itirafı inkar etme noktasına doğru kürek çekmektesin.”

“Ama sanatın bilme görevi başkaca hiçbir yerde şiir sanatının alanında olduğu kadar zorlayıcı, özlü ve kesin bir biçimde tanımlanmamıştır, çünkü şiir, dildir, ve dil de bilgidir.”

“Peki, sonuç?”

“Biraz önce Ankhises’in dizelerini alıntılayarak beni onurlandırdın...”

“Evet, seni onurlandırıyorum Vergilius, her ne kadar şu ânda öncekinden biraz daha az yapsam da bunu, çünkü yine kaçamaklara sığınmaya çalışmaktasın; ama o alıntılama ile benim tek yapmak istediğim, senin de kusursuz bir yetkinlik düzeyine vardırılmaları öngörülen küçük biçimsel yetersizliklerle uğraşmayı, yani senin de böyle oyunsu bir eğilimin, Roma sanatının ciddiyetine ve saygınlığına yakışmadığı kanısında olduğunu göstermekti...”

“Fakat buna rağmen sürekli işleyişin ve daha iyi kılma eyleminin o insana haz veren oyunu...” — Ah, evet, ne kadar baştan çıkartıcı olurdu bir defa daha buna başlayabilmek; içinde temize çekilmiş

ruloların bulunduğu bavul işte oracıkta durmaktaydı, dilbilgisi açısından, ölçü açısından, melodi açısından ve anlamlandırarak satır satır yeniden gözden geçirilebilecek elyazısı metinler oradaydı; ah, evet, ne kadar, hem de ne kadar baştan çıkartıcıydı! Fakat köle, şimdi çok yakında, hatta yatağa yapışmış durmakta olan köle, çok alçak bir sesle şöyle dedi: “Bunu aklından bile geçirme; yaptığın takdirde, bundan yalnızca tiksinti duyardın.” Ve Plotia’nın elleri yine sanki bir rüzgar tarafından sürüklenip götürülmüştü.

Fakat güneş tutulmasının solgun ışığı ile kuşatılmış olan Sezar, şöyle dedi: “Senin Ankhises’inin kelimeleri, işte bunlardı, ama sanat ile böyle oynamaya kalkmanın ve bunu haz diye adlandırmanın artık sana hiçbir yararı dokunmaz; çünkü kendi düşünceni ne yok edebilirsin ne de zaafa uğratabilirsin.”

“Ankhises’in kelimeleri...” Ankhises, gölgelerin içindeydi, geriye kelimeler kalmıştı; solgun olan, sadece ışık değildi, hayır, zamanın kendisi bir gölge kadar solgundu.

“Ankhises’in kelimeleri, yani senin kendi kelimelerin, Vergilius.”

“Ama gölgelerin ülkesinden yukarıya doğru çıktıklarına göre, şimdi onlarla aslında daha çok şey söylemek istemiş olduğumu biliyorum...”

“Öyle mi..?”

“Sen onları olduklarından çok daha zayıf yorumladın, Augustus.”

“Yorumum zayıflatıcı idiyse eğer, sen onu düzeltmek zorundasın; ben ise zayıflattığım için pişmanlık duyuyorum.” Sezar, şamdanı bırakmıştı, iki eliyle birden koltuğun kenarlarına dayandı, gözlerinin arasında yine o hoşnutsuzluk ifadesi olan kırışık belirmişti, ve ayağı sanki apansız bir sertlikle kareli zemine vurmaktaydı; bu, hep böyle olagelmişti, en küçük bir itiraz bile böyle âni ve beklenmedik bir sinirliliğe yol açabiliyordu.

“Yorumun zayıf değil, fakat daha bir yoğunlaştırılmaya imkân tanıyor... çünkü pek çok şey, asıl ve başlangıçta yalnızca sezgi

yoluyla algılanmış anlamını ancak zamanın akışı içersinde kazanır."

"İfşa et o anlamı o zaman."

"Yönetme sanatıyla karşılaştırıldığında, devlete düzen ve barış getirme sanatıyla, yani Roma'ya özgü bu sanatla ve görevle karşılaştırıldığında, sanata ait başkaca bütün dışavurumlar soluk kalır, bu, sadece artistik oyunların onca haz veren somutlaşmaları için geçerli değildir; fakat sanatın, tabii sanat—olmayana ait bir süs olmanın ötesine geçmek istiyorsa eğer, içinde kendini sonrasız somutlaştırmakla yükümlü olduğu bütün o mutluluk verici ve mutluluğun kanatlarında taşman yücelik de sözünü ettiğim sanatın karşısında soluk kalır... evet, böylesine bir yücelik bile onun karşısında solgunlaşır; benim Ankhises'in kelimeleriyle söylemeyi amaçladığım, işte buydu, ve senin eserine senin devletine, senin Roma'nın ruhuna ait simgene sanatın her türlü etkisinin üzerinde kalan, mutlak ve tek başına bir geçerlilik tanıdığımda, işte bu düşünceyi tekrar etmiş oldum..."

"Ve ben de senin düşünceni çürüttüm... sanat, zamanın akışından etkilenmeksizin varlığını sürdürüyor."

Esrarlı, bomboş bir nehir gibi akıp gitmekteydi zaman.

"Senin sormuş olduğun o daha bir yoğunlaştırıcı sonucu ifade etmeme de izin ver, Augustus."

"Konuş."

"Özellikle büyük sanat, yani kendi bilme görevinin bilincinde olan sanat, içinden geçmiş olduğumuz o bilgi yitiminin ve tanrıları yitirmenin ne olduğunun da farkındadır; ölümün getirdiği yıkımların dehşeti hep gözünün önündedir..."

"Sana Pers savaşlarını hatırlatmıştım."

"... ve işte bu yüzden o sanat, senin yaratmış olduğun yeni düzen ile birlikte aynı zamanda yeni bir bilginin de çiçek açmak zorunda olduğunu bilir; bu, bilgi kaybımızın derinliklerinden yükselen bir bilme durumudur ve o kaybedişin derinliği ölçüsünde yüksektir, çünkü aksi

takdirde yeni düzen amaçsız kalır, ve senin elinle kavuştuğumuz kurtuluş boşuna olur...”

“Hepsi bu kadar mı?” — Sezar, çok tatmin olmuş görünüyordu — “yani çıkardığın sonuç bu mu?”

“Evet, bu... sanat, özellikle de şiir sanatı bilginin bilincinde olduğu ölçüde simge yaratma gücüyle yeni bilgiye ulaşamayacağının farkındadır; bu bilginin gelmekte olduğunu bilir, ama bu daha güçlü simge karşısında geri çekilmek zorunda olduğunu da bilir.” “Peki, yeni bilgiye herhangi bir itirazım yok, ben sadece sanata ait bilme görevinden kendi amaçların için biraz fazla yararlandığını düşünüyorum...”

“Bu görev, sanatın ruhunun odak noktasında yer alıyor.”

“Ve sen, kasten ruhun bütünlüğünün sanatı da kapsamına aldığını görmezlikten gelmektesin... ”

“Yeni bilgi sanatın dışında, onun simgelerinin güç alanının dışında; üstelik bu, asıl önemli olan şey.”

“Sen, bile bile devletin her yükseliş döneminin aynı zamanda yalnızca sanat için değil, fakat bilgi için de bir yükselişi beraberinde getirdiğini görmezlikten geliyorsun; Atina’nın büyük çağında bütün sanatların yanı sıra felsefenin de bir yükselişi yaşadığını görmezlikten geliyorsun, evet, bunu görmezlikten geliyorsun ve öyle de yapmak zorundasın, çünkü senin o erişilmez veya ölümü hükümsüz kılan bilgi hedeflerine ait tablona, hayatın öteki bütün gerçekliğe çok yakın olguları gibi felsefe de sığmıyor. Keşke ne kadar haksız olduğunu görebilsen; ama ben şimdilik filozofların o senin talep ettiğin yeni bilgiyi bulacaklarına güvenmek istiyorum.”

“Felsefe artık bunu yapamaz.” Kelimeler, kendi başlarına konuşulmuşlardı; iyice veya şöyle bir düşünülmüş olmaları bile gerekmemişti, gözden çıkıp öylece doğrudan dile inmişlerdi, çünkü kelime oluşumlarının arkasında — burada, gölgenin solgunluğuna bürünmüş bu odada mı? Veya dışarıda, sanki kara kalemle çizilmiş o solgun peyzajda mı? Hayır, daha uzaklarda, çok daha uzaklarda,

tuhaf bir biçimde zamanların üzerine yükselmiş olarak Atina şehri kendini göstermekteydi, Platon'un şehri, Vergilius'un kalmasının engellendiği, kader tarafından engellendiği şehir gözükmekteydi, ve şehrin üzerinde kader, bir ölüm bulutu gibi, ama buna rağmen solgunluğundan dolayı gölgesiz, hâlâ asılı duruyordu.

"Artık bunu yapamaz..." diye tekrarladı Augustus, "artık yapamaz, artık yapamaz! Önce sanat için geçerliydi bu, ve şimdi felsefe için de geçerli olacak, öyle mi Vergilius! Demek burada da bir artık çok geç ve bir çok erken söz konusu, öyle mi? Bu artık yapamaz, felsefe için de geçerli, öyle mi?!"

Orada, kelimenin mekânsız mekânında yükselmekteydi şehir, ve kendisi bir kelime oluşumundan başkaca hiçbir şey değildi, bomboş, gölgelerden yoksun bir laf kalabalığıydı, tutarsız ve akışkan bir laf kalabalığı, simgesizdi, simgesini yitirdiği için dayanağını da yitirmişti; evet, kader Vergilius'u orada bırakmamakla ona iyi davranmıştı: "Zaman hoşgörüsüzdür, Augustus; düşünce, artık sınırlarına erişti."

"İnsan, düşünerek tanrılara kadar ulaşır, ve bu kadarı da onun için yeterli olmalıdır."

"Ah, evet, sonsuzdur insan aklı, ama bir defa sonsuzluğa temas ettiğinde, geri püskürtülür... bilgiden yoksun kalır... ondan sonra yeryüzünde ölümün yıkımları başlar, büyük tufan, silah şakırtıları, sonra utanmazca akıtılan kandan oluşma dereler..."

"Felsefenin iç savaşla hiçbir ilişkisi yoktur."

"Ama zaman olgunlaşmıştı bir kez... ve şimdi sabanın yeniden işlemeye başlaması gerek."

"Zaman her günle birlikte bir başka şey için olgunlaşır." "Bilginin ortak temeli olmaksızın, temel ilkeler olmaksızın anlamak, açıklamak, kanıtlamak ve inandırmak da olmaz; sonsuza yönelen ortak bakış, her türlü iletişimin temelidir, ve o olmaksızın en basit bir şeyi iletebilmek bile imkânsızlaşır..."

“Bak, Vergilius, sonuç olarak sen, şimdi de bana bir şeyler anlatmaktasın, ve böylece birbirimizle anlaşabilme temelimiz hiç de o kadar kötü sayılamaz; en azından benim için yeterli.”

Ah, evet, haklıydı bu konuda Sezar —, ne anlamı vardı ki bütün bunların? Bunlardan Sezar’a neydi? Evet, güç işti, ve buna rağmen, sanki Aeneis’in kaderi için olup bitecekmişçesine, bir zorunluluktu: “Felsefe bilimdir, aklın hakikatidir; kanıtlayabilmek zorundadır, bu yüzden bilgi temeline ihtiyacı vardır, ve bilgi temel...” Gülen bir şey vardı bir yerlerde, sanki dilsiz ve çok bilmiş bir gülüştü.

Köle miydi? Veya kötü ruhlar gülerek dönüşlerini mi ilan ediyorlardı?

“Neden konuşmaya devam etmiyorsun, Vergilius?”

Yine kendini göstermişti Atina, yine adı Atina olan o tuhaf hayal kırıklığı belirmişti. Nerede gülünüyordu? Atina’da mı?

“Bilgi temeli aklın her türlüsünden, felsefenin her türlüsünden önce gelir... o, ilk koşuldur, ve aynı zamanda hem iç dünya hem de dış dünya için geçerlidir... sen beni Atina’dan geri getirmedin mi, Octavianus? Öyle yapmadın mı?”

Gökyüzünün kasesi, sedef rengi açılmıştı Adriyatik Denizi’nin üzerinde, gemi yalpa vurmaktaydı, Poseidon’un beyaz atları başlarını göstermekteydiler; konuklara ait salonda gülünüyor ve gürültü ediliyordu; geminin kıç tarafında, soluklaşmakta olan ışıkta şimdi bir müzisyen köle şarkı söylemeye başlamıştı, yalnızlık kokan bir erkek çocuk sesiydi.

“Seni Atina’dan geri getirmem, sağlıklı ve doğruydu, sevgili Vergilius... ya da şimdi söylemek istediğin, filozofların şehrinde sefil bir şekilde bırakılmadığın için felsefenin artık görevlerinden kurtulduğu mu?”

Sezar’ın protokol gereği burada değil, öteki gemide olması gerekirdi: “Felsefe, bilgi temelini yitirdi, ondan çok daha derinlere battı... denizin büyük derinliklerine... ve yukarılara tırmanmak,

yükselerek sonsuzluğa değmek zorunda olduğundan, kökleri, onlar da sonsuzluğa uzansalar bile, aşağıya yetişmiyor... aksi takdirde seninle geri dönmezdim, Octavian... çünkü köklerin artık tutunamadığı yerde gölgesiz bir boşluktan başka bir şey yoktur... bilgi temeli yitirildi, ve gemide çok fazla boş laf kalabalığı var; belki sen bunun farkına benim kadar açık ve seçik varmıyorsun, çünkü deniz tutması yüzünden daha duyarlı olmuş değilsin... bir zamanlar felsefe, üzerine kendini inşa edebileceği bilgi temeline de sahipti... ama ben de senin gibi onun bu temeli yitirdiğini görmek istemedim... kalktım Atina'ya gittim, evet, gittim... ama bugün felsefe, bir zamanlar kök salmış olduğu o üretken zemini artık kesin olarak yitirdi... düşünmek de erkeksi olmaktan çıktı."

Evet, bu böyleydi, ve kimsenin buna gülecek hali yoktu. Hiçliği bilen ve Hiçliği isteyen Tanrı'nın bile buna hakkı yoktu. Ve gerçekten de, o sınırsız gülüş kesilmişti. Onun yerine Plotia konuştu: "Suskunlukla gerçekleşir karşılıklı anlaşma; kanıta ihtiyacı yoktur. Sen, suskunluğun açık duran göklerine dön." Ve bunu duymak öylesine yatıştırıcıydı ki, geminin seyir temposu bile yavaşladı ve sular sütliman kesildi; küreklerin ritmi neredeyse hissedilmiyordu, kayış gıcırtıları da neredeyse duyulmaz olmuştu, arada sırada yalnızca bir zincir şakırtısı gelmekteydi.

Şimdi Sezar, şamdanın direğine dayanmış, bir eli yine defne yapraklarıyla örülü yelkenin içinde, seyir halindeydi, seven bir kocaydı, erkeğe yakışır şekilde, onu bekleyen Livia'ya geri dönüyordu, ve gemi ile birlikte zaman da seyir halinde olduğundan, Sezar'ın tekrar konuşmaya başlamasına kadar geçen süreyi hesaplayabilmek imkânsızdı; sonunda şöyle dedi: "Felsefe bilgi temelini yitirdi ise eğer, o zaman bugünkü görevi onu yeniden yaratmaktır."

Sezar herhalde öteki gemide olmuş olmalıydı veya belki de hâlâ oradaydı, çünkü köklerin aşağıya uzanamadığını duymamıştı; bu, kendisine belki de daha anlaşılır kelimelerle anlatılabilirdi: "Karaağacın tahtası gemi direkleri için uygun değildir; çünkü bu ağaç

aynı zamanda hem kaskatı hem de esnek bir şekilde durmak ve büyümek zorundadır...”

“Kendini yorgun mu hissediyorsun, Vergilius? Doktorun tekrar gelmesini ister misin?” Octavian, koltuğu hızla yana itmişti ve yatağa eğildi; yüzü çok yakındaydı.

Yüz çok yakındaydı, neredeyse az önce Plotia’nın yüzünün olduğu kadar yakındı. Ve sis örtüsü, tam o ânda parçalandı: “Kendimi tamamen iyi hissediyorum, Octavian... Hatta çok çok iyi... ama bir ân için dalıp gitmiş olabilirim...”

“Konuşman biraz karanlıktı... bu sende elbet sıkça rastlanan bir şey; üzerinde düşünüldüğü takdirde, bilgeliğe dönüşür.”

“Bilgelik mi? Bende mi? Asla..! ama şimdi bana öyle geliyor ki, galiba sadece cevabım için uygun bir örnek aradım, fakat bulamadım... sen ise, biliyorum bunu, felsefenin bilgi temelinden söz ettin.”

“Doğru, Vergilius; o halde demek ki daha fazla tedirginliğe kapılmamıza gerek yok.”

“Ve felsefe, henüz kendi bilgi temelini üretebilecek durumda değil...”

“O nokta daha aydınlığa kavuşmadı...” — Augustus, kendini tam olarak konuya vermemişti — "... öte yandan, bizim için önemli olan, bu soru değil, Vergilius.”

Depremi andıran sallantı gerçi hâlâ devam ediyordu, fakat onun dışında her şey netti ve tuhaf olmaktan uzaktı, kalemle çizilmişçesine ince ve sanki kaybolup gidecekmiş gibi görünen peyzaj belirgin ve doğaldı, karaağaçtan yapılma şamdan belirgin ve doğaldı, ve yatak artık o büyük gemi değildi, açık ve doğal bir biçimde tekrar insanın suda kayıp gitmekten hoşlandığı o basit kayık olup çıkmıştı; yalnızca Sezar, Vergilius’la birlikteydi, bütün âşinalığına rağmen duruşuyla ne bütünüyle belirgin ne de bütünüyle doğaldı, en azından onu inandırma ve böylece gerçekliğe geri çağırma çabalarına devam

etmek gerektiği sürece böyleydi: “Akıl, kendi koşulunu yaratabilme becerisinden yoksundur, ve dolayısıyla felsefe de bunu yapamaz; kimse, kendini kendi çabasıyla kendisinin atası kılabilecek kadar üretken değildir,” — o gülme! Daha önce de Vergilius’un kendi gırtlağından, kendi göğsünden gelmemiş miydi? Şimdi varlığı oralarda hissedilebiliyordu ve esrarlı bir şekilde acıtıcıydı — “Ata ve onun ataları üretilemez, koşullar kendi kendini üretemez, Prometheusvari bir kendi sınırlarını aşma gücüne şimdiye kadar kimse sahip olamamıştır, o sınırlan hiçbir şey ve hiç kimse aşamayacaktır... Hayır, doğru değil bu!”

Doğru değil, doğru değil —, fısıldanmış kelimelerdi bunlar, herhangi bir yerden fısıldanmış, köle ya da Plotia tarafından fısıldanmışlardı, bilinmiyordu, ama daha çok Plotia tarafından fısıldanmış olmalıydılar, çünkü Plotia, şimdi konuşmaya devam ediyordu: “Aşk, her zaman kendi sınırlarını delip geçer.” — “Senin aşkın da yaptı mı bunu, Plotia? Ah, evet, söyle, yaptı mı?” — “Yaptı ve hâlâ da yapmakta; zira her kim ki sever, o artık kendi sınırlarının ötesindedir.” — “Ah, Plotia!” — “Hissediyor musun beni? Ben seni severek çok fazla hissediyorum.” — “Plotia, seni yakından hissediyorum, seni biliyorum.” — “Evet, Vergilius, evet.” — Ve birbirine karışmıştı bedenlerinin sınırlan, birbirine akmıştı ruhlarının sınırları, gittikçe büyüyerek ve sınırların ötesine geçerek, bilerek ve bilinmiş olarak. Hayretle sordu Augustus: “Nedir doğru olmayan, Vergilius?” “Kendi sınırlarını aşmak diye bir şey vardır.”

“Bunu duymak sevindirici benim için, demek ki itirafından sapmıyorsun!”

“Sınırı aşmak...”

“Felsefe mi? Şiir sanatı mı? Kim aşıyor sınırı?”

“Platon’un başardığı yerde felsefe, şiir sanatına dönüşmüştü... şiir, en yüce doruklarında iken bunu yapabiliyordu, sınırların aşılmasına dönüşüyordu...”

Karşılık olarak, biraz dalgın ve acele olsa bile, yine de sıcak bir şekilde olumlayan bir baş hareketi geldi: “Senin sanatçı alçakgönüllülüğün, yine de kendi bilgeliğini tartışma konusu yapacak kadar büyük, ama sanatçı tutkun en azından sanat için bu bilgeliği kullanmak istiyor...”

“Bu bilgelik değil, Octavian... bilge kişi şair olmaz, olsa olsa bilgelik kendisine bir misyon olarak yüklenenden şair çıkar... hayır, burada söz konusu olan, bir tür sezme gücüne sahip sevgidir, sınırları parçalamak kimi zaman ancak ona nasip olur...”

“En azından kendini bilge olma misyonuna çağrılmış hissettiğin için memnunum... ve şimdi artık felsefeyi tartışmayalım, gerçekten kendi koşuluna yönelmek becerisinden yoksun kaldığında, onu şiir sanatına yollayalım; ondan kendi bilgi temelini sanattan almasını talep edelim, çünkü senin de itiraf ettiğin gibi, bütün bilgelik sanatın güzelliğinde toplanmıştır.”

“Bunu ancak çok az sayıda ve sanat olma niteliği hiç tartışılamaz eserler için, çok uzak bir geçmişe ait eserler için kabul edebilirim.”

“Peki ya senin Aeneis’in, sevgili Vergilius?”

Ve böylece yine zamandı kendini belli eden, ve esrarlı bir şekilde geçmişi şimdinin karşısına çıkartan etkisiyle esrarlıydı, neden ve sonuç ilişkilerine bağımlılığı ile esrarlıydı, her ikisi bağlamında da sanki kaderdi: “Sanatın eğretileme yaratma gücünün acımasız bir şekilde zaman tarafından belirlendiğini ve yeni bilgi için artık yeterli olmadığını tekrar ederek, inatla tekrar ederek, seni bir defa daha hayal kırıklığına uğratmak zorundayım, Augustus; bilgi temeli, sanat tarafından bazen sezgi yoluyla algılanır, fakat o temeli yaratmak, yeniden yaratmak sanatın gücünü aşar.”

“Yeniden yaratmak diye bir şey yoktur, sadece her türlü zamandan bağımsız varolmuş ve, örneğin bugünkü gibi, bazen gizlenmiş olsa da her zaman varolanı tekrar yaratmak söz konusudur; insan, hep aynı varlık olarak kalır, ve bunun gibi onun sözünü ettiğin bilgi temeli de hep aynıdır, hem de öylesine aynıdır ki, seni hoşnut kılacak bir

durum olarak bütün bilgilerin önüne geçer ve bunu yapma izni vardır. Temelde hiçbir şey değişmez, hiçbir şey değişemez ve değişmemiştir.”

“Ah Augustus, bir zamanlar tanrılar, bilerek ve bilinerek ölümlülerin çevresini almışlardı.”

“Aiskhilos’un zamanına mı atıfta bulunuyorsun?”

“O zamana da atıfta bulunuyorum.”

“Tanrılar kaybolup gitmediler, ve gerçeği söylemek gerekirse sen, bulunduğun atıfla yalnızca benim iddia ettiğimi en iyi şekilde onaylamış oluyorsun, evet, gerçeği söylemek gerekirse, tam da bunu yapıyorsun, dostum; çünkü özellikle Olimposlular bir zamanlar kendilerinden hiç kuşku duyulmaksızın ve sınırsız bir şekilde hüküm sürmüş oldukları için, evet, özellikle bu yüzden atalarımızın inançlarına geri dönmek zorundayız; çünkü sanat ve felsefe, halkımızın öteden beri üstünde durduğu, bu nedenle de tek doğru bilgi temeli olan bilgi temelini ancak böylece yeniden bulabilir.” Hep yeni bir söylev, hep yeni cevap, — bu bağlamdaki zorunluluk neredeyse acı vericiydi; “Ataların inançları... o zamanlar henüz bilgiden yoksunluğun uçurumuna yuvarlanmak diye bir şey yoktu...”

“Bu aşıldı.”

“Evet, ama sadece sen geldiğin için. Buna karşılık o zamanlar, atalarımızın zamanında, önce inancı yeniden uyandırmak diye bir gereklilik yoktu, çünkü inanç canlıydı, hem iç hem de dış dünya bağlamında insan hayatıyla bir bütündü.”

“İnanç bugün de daha az canlı değil, ve tanrılar, Vergilius, en canlı şekilde senin şiirinin içinde dolanmaktalar.”

“Şiire dışarıdan giriyorlar; onları uzak geçmişte, en uzak geçmişte arayıp bulmak zorunda kaldım.”

“Sen onları kaynaklarında, bilgi temellerinin kaynağında arayıp buldun, ve böylece de tanrıların gerçekliğini, hakiki Tanrı bilgisinin

gerçekliğini yeniden halka armağan ettin; Vergilius, senin imgelerin aslında en canlı gerçeklik, onlar senin halkının gerçekliği!”

Baştan çıkarıcı ve mutluluk verici geliyordu kulağa, ve dahası bu, Sezar’ın içten inancıydı. Ve buna rağmen hepsi sadece boş laftan ibaretti, üstelik Sezar, Aeneis’i övmekle aslında sadece kendi eserim savunduğu için, daha da boştu; ama belki de Sezar asıl bu nedenle Aeneis’ten vazgeçebilirdi: “Ey Sezar, söylemiştim sana daha önce, benimkiler yalnızca yüzeyde kalan imgeler.”

“Sana yetmiyorlar, çünkü onlardan ölüme ilişkin bir bilgi ve ölümü hükümsüz kılmalarını talep etmektesin, oysa dünyevi anlamda bunları kimse verebilecek durumda değildir... sen benim eserimi de bu talebe bağımlı kıldın.”

“İmgelerim yetersiz kalıyor, çünkü onlar...”

“Duraklıyorsun... haksız olduğunu biliyorsun, Vergilius.” “Zaman, Augustus... esrarlı bir şekilde zamanın esirleriyiz, ve o, esrarlı bir şekilde akıp gidiyor... sanki boş bir nehir... sadece yüzeyden ibaret bir nehir, ve bizler onun ne yönünü ne de derinliğini bilmekteyiz... ama buna rağmen onun çemberi kapanmak zorunda.” “O halde nasıl olur da sanatın, zamanın göreve ait yönlendirmelerinin dışında kaldığını iddia edebilirsin? Bunu sana o bağırsaklara bakarak kehanetlerde bulunan rahiplerden hangisi ifşa etti? Bunların hiçbiri doğru değil, Vergilius! Zamanın içersinde hiçbir esrar gizli değil, ve bir kahinin kehanetini gerektiren herhangi bir şey de gizli değil.”

Neydi zamanda esrarlı olan? Bomboş bir nehir ölüme doğru akıyordu, ve elinden hedefi alındığında, nehir ve zaman kaybolup gitmekteydi. Ölüm hükümsüz kılındığında, neden zaman da hükmünü kaybediyordu? Her şey bir rüya gibi birbirine ekleniyordu, ve şimdi konuşan, rüyadan gelen sesti: “Zamanın yılan halkalan... gökyüzünün bağırsakları.”

“Ve sen, bunu şu senin bilgi temelin diye adlandırmak istiyorsun, öyle mi? Bu, ancak bir Haruspex’in[1] bilgi temeli olabilir! Sen ne saklamaktasın, Vergilius?”

“Bizler zamanın esirleriyiz, hepimiz böyleyiz ve bilgi bile zamanın esiri.”

Tuhaftı, Sezar, gözle görülür şekilde tedirgin olmuştu: “Sen, zamanı insanların eylemlerinden sorumlu tutuyorsun, dahası, onu kendi kendisinin bilgi kaybından da sorumlu sayıyorsun... böylece insanoğlunu ve doğal olarak kendini de her türlü sorumluluktan kurtarmış oluyorsun; bu, tehlikeli... ben, insanları içinde yaşadıkları zamandan sorumlu tutmayı tercih ediyorum.”

Neydi zaman denilen? Gerçekten sürekli akıp duran bir nehir miydi? Daha çok tek tek dalgalar halinde bir hareket içersinde değil miydi? Kimi zaman bir gölün, hatta bataklığın neredeyse tamamen durgun sularıydı, iki renkli bir alacakaranlık bulutunun altında uzanıp gidiyordu; bazen de yine tozutan bir şelale misali, yedi renkte parıldayan köpükleriyle bir tufana dönüştüğü söylenebilir miydi?

“Sezar, insanoğlunun sorumluluğu için geride yeterince hareket alanı kalıyor; insan, görevini iyi ya da kötü yerine getirebilir, ve onun görev alanını belirleyen her ne kadar zaman ise de, her ne kadar insan zamanı etkileyecek güçte değil ise de, sorumluluk, saygınlığı ve görev niteliği bağlamında değişmeksizin kalır; insanoğlunun göreve ilişkin görevi, görev alanının değişikliklerinden bağımsız olarak değişmeden kalır.”

“Ve ben, bu görev alanının zaman tarafından değiştirilmesine izin veremem... insan, kendine eyleminin hedefi diye belirlediği yükümlülüklerin ve görevlerin sorumluluğunu taşır; bu sorumluluğu bütün zamanlar boyunca topluma ve Devlete yönlendirmek zorundadır, ve zaman, bunu yapmayı ihmal ettiği takdirde şeklini kaybeder. Oysa insanın, evet, insanın görevi, zamana şekil kazandırmaktır, ve insan bunu, ta baştan insanın en yüce görevi olmuş olan devlet içersinde gerçekleştirir.”

Zamanın sırrı, onun boşluğunun sırrı! Neden değişime uğruyordu insanoğlunun görev alanı o zaman içersinde? Saturnus’un cennet çayırları bütün zamanlar boyunca uzanıp gitmekteydi, değiştirilebilmesi imkânsız olarak uzanıp gitmekteydi, fakat ruh,

zamanın zindanının esiriydi; ve zamanın yüzeyinin ötesinde, gökyüzünün ve yeryüzünün derinliklerinde bilgi, yani insanoğlunun hedefi yatıyordu.

“Bilgi her zaman görev olarak kalır, insanın kutsal görevi niteliğiyle kalır.”

“Ve bilgi, kendini Devlet içersinde gerçekleştirir.” Augustus, ondan yana neredeyse meydan okurcasına bakmaktaydı, ama bu arada yüzündeki kaygılı tedirginlik ifadesini de kaybetmiyordu.

Neydi zaman denilen? insanın görev alanında o zamanın buyruğu doğrultusunda gerçekleşen değişim neydi? Neydi o alanda değişken olan, esrarlı bir şekilde kendi kendini etkileyen neydi sonunda kendi içine dönmek zorunda olan değişkenlik?

Yolculuk nereyeydi? Tekne yalpa vuruyordu: “Bilen insan... zamanın esiri olan insan...”

“Aksine, Vergilius, asıl insan, zamanı elinde tutar.”

Oysa değişen, doğrudan doğruya zamanın kendisiydi, bazen duraklamalarla, bazen de durağanlığın bataklığına saparak yapıyordu bunu, sonra tekrar bir şelale gibi ileri atılıyordu, varlığın bilgisi varolan her şeyin üzerine yayılmıştı; bu, dünyayı saran, insanın da neye inanmak zorunda olduğunu belirleyen bir bilgi dokusuydu, insan bu dokunun akışkan boşluklarına takılmıştı, ve bu doku her şeyi kaplasın, parçalanmasın diye, onun üzerinde sürekli çalışmak zorundaydı; bilgi, varlık ile esrarlı bir şekilde birleşmiş olarak, varlıkla genişleyerek ve kendini değiştirerek, içinde varlık kazanmış olanı içinde esrarlı bir şekilde bilinmiş olana dönüştürerek ilerliyordu, Yaradılış uğruna, içinde zamanın gerçekliğe dönüştüğü zaman uğruna böylece ilerlemek zorundaydı, çünkü zaman, aslında bilginin değişmesinden başka bir şey değildi.

“İnsan, Yaradılış’ın esiridir, ve Yaradılış’ı ellerinde tutar... Ah, Augustus, bu hem zamandır, hem de zaman değildir; zaman, insan tarafından bilgi içersinde şekillendirilir.”

“Zamanın insandan daha güçlü olduğu görüşünü asla paylaşmayacağım...”

Kaderdi zamandan daha güçlü olan, ve zamanların son sim kaderin içersinde gizliydi. Çünkü kaderin ölüm emri Yaradılış için bile, tanrılar için bile bağlayıcıydı, fakat terazi hep dengede tutulmaktaydı, kaderin yeniden doğuş buyruğu tarafından, bilgi dokusunun parçalanmasına meydan vermemeye, ipliği hep yeniden düğümlemeye ve böylece bilgi çerçevesinde, bilerek ve bilinerek, tanrıların yaratma eylemini ve böylece de doğrudan tanrısal olanı sonrasız korumaya yönelik buyruğu tarafından dengede tutulmaktaydı. Bilginin yemini içersinde, Tanrı ve insan, birbirlerine bağlıydılar.

“Bilginin değişimi yalnızca zamandır ve başka bir şey değildir, Augustus, ve bilgide yenilenmeyi getiren, zamanın bundan sonraki akışını şekillendirmiş olur.”

Augustus, bunu duymazlıktan geldi: “Ve yaşadığımız zamanın örneğin Aiskhilos’un zamanına oranla daha küçülmesine de hiçbir zaman izin vermeyeceğim; çünkü asla öyle değil, hatta zamanımız, pek çok bakımdan Aiskhilos’unkinden karşılaştırılamayacak kadar daha büyük, ve ben de buna bazı katkılarda bulunduğumu haklı olarak iddia edebilirim. Yunanlılardan çoğu alanlarda çok daha üstünüz, ve bunun gibi bilgilerimiz de sürekli genişlemekte...”

“Ah, Augustus, göründüğü kadarıyla biz, birbirinden farklı iki şeyden söz etmekteyiz... yüzeydeki bilgiler genişleyebilir, fakat bu arada bilginin çekirdeği küçülebilir...”

“Yani buna göre örneğin benim eserim de sadece yüzeye ait, gelip geçici bir simge mi?” — Augustus’un tedirginliği, tartışmasız bir şekilde hakaret görmüşlükten kaynaklanma bir reddedişe dönüşmüştü — “böylece bunu mu demek istiyorsun?”

Zamanın sırrı! Bilginin Saturnus sırrı! Kaderin buyruğunun sırrı! Yeminin sırrı! Işık ve karanlık iki renkli bir alacakaranlık halinde birleştiklerinde yeryüzünde yaratılmış olanın yedi renkli

alacakaranlığına dönüşürler, fakat varlığın dönüşümü, böyle bir bütünlüğün gücüyle değişemez hale geldikten sonra bilginin evrenselliğine kadar ilerlediğinde, zaman da duracaktır, duraklayarak değil, bir göle dönüşerek değil, ama her yanı kaplayan bir tufanın sonrasız bir ânı gibi duracaktır; böyle bir mahşer gününün gerçekliği içersinde yedi renk, son bir bütünde, bir mahşer gününün fildişi rengi parıltısında birleşecektir; ve bu parıltının karşısında her türlü dünyevi gerçeklik, sadece bir ima edişin, sadece çizgiler arasındaki bir oyunun gölgeli varlığına dönüşecektir.

"Senin eserin zaman tarafından taşınmakta, Sezar; görevini tamamlıyor ve kaderin buyruğu doğrultusundaki bilgi yenilenmesini hedefliyor; bu yenilenme içersinde Yaradılış, bütün tanrısallığı ile birlikte tekrar varlık kazanacak."

Sezar'ın bir küçümseme ile sergilenen reddedişinin içersine şimdi bir de hayal kırıklığı karışmıştı: "Bilgiyi sadece hedefleyen, henüz bilgi değildir."

"Senin eserinin adı barıştır."

"Ama bu eser, sana inanmam gerekiyorsa eğer, sadece bir eğretileme gibi ölümü hükümsüz kılmakta, ve eğer, kesinlikle umduğum gibi, kısa sürede Janus Tapmağı'nın kapılarını kapattırmayı başarırsam, senin için geriye yalnızca bir eğretileme kalıyor ve bu, ölümün bütünüyle geçersiz kılınmasından henüz çok uzak."

"Eğretileme, Roma'nın kendisi, Roma senin yarattığın simge, Sezar."

"Roma, ataların eylemidir, ve o ataların kurdukları gerçeklik, yalnızca simgesel olanın çok ötesine geçer."

"Ve Roma, yine senin eylemindir, Augustus, Roma Devleti'nde kurulan Roma düzeni, senin eylemindir."

"Ama senin adlandırmanla, sadece benim eğretileme—devletimde; fakat Roma Devleti, bilginin içerikten yoksun bir eğretilemesinden

daha çok şey olmak zorunda.” Aşağılayıcı ret ifadesi tırmanarak açık ve seçik bir keyifsizliğin yoğunluğuna ulaşmıştı; şimdi Sezar, gitmeye hazır duruyordu ve sanki neredeyse bu yüzden Aeneis’i bile unutmuş gibiydi.

“Düzeni sen, dünyevi alanda yeniden kurdun ve cisimleştirdin, ve o, senin bilgin.”

“O halde neden hâlâ eğretileme? Bu konuda neden ısrar ediyorsun?”

Eğretileme, bilgi, gerçeklik — bilginin alçakgönüllülüğünü hiçbir zaman üstlenmemiş olan Sezar’ın gururu, sadece eğretilemeyle nasıl yetinebilirdi? O Sezar ki, uçurumu asla görmek istememişti! Çünkü gerçeklik, onun için her zaman yüzey ile sınırlı kalmıştı! Oysa bilgi, en alçakgönüllü ezilişten yeni bir alçakgönüllülüğe yükseliştir, gerçekliğin hiçlikten alınıp geri getirilişidir, ve bilgi, yeniden doğabilmek için, bu hiçliğin içine atılmak zorundadır: bilgi, yani eğretilemenin karanlıklarda tekrar geri dönüşü, uçurumun derinliklerinde değişime uğramış, fakat kendisi buna rağmen değişmez olan gerçekliğin yeniden doğuşu.

“Sen, dünyeviliğin üzerinde kalan ve tanrılar tarafından kurulmuş olan düzeni teşhis ettin ve Roma’nın ruhunda onu yeniden buldun; sen, bu ikisini bir bütün kıldın, eserin olan Devlet içersinde dünyevi bir cisimselliğe ulaştırdın ve Roma ruhunun mutlak geçerliliğe sahip simgesi niteliğiyle, dünyeviliğin üzerinde kalan bilgi düzeninin mutlak geçerliliğe sahip simgesi niteliğiyle görülebilen bir şekle kavuşturdun...”

“Fakat aynı şey, Aeneis için de iddia edilebilir.”

“Asla!”

Yemek yemek için, öksürmek için, tükürmek için öngörülmüş ve bu amaçlar için kullanılan ıslak ağızlardan çıkmaktaydı söylevler ve karşı söylevler, hem anlamsız hem de el değmemiş olmaktan yoksundular; dolayısıyla artık tarafların birbirlerini anlamamalarında

şaşılacak bir yan yoktu. Her şey, suskunluğun el değmemişliğini gerekli kılmaktaydı.

“Asla mı?” — tuhaftı ama, bu defa itiraz, Augustus’un daha çok sinirlenmesine yol açmamıştı, hatta tavrında belli bir yumuşama bile hissediliyordu — “Peki, nedir o halde?”

“Zamanın görevi eylemdir, söz değildir, sanat da değildir; sadece bilme eylemidir.”

“Bir defa daha soruyorum, Vergilius: o halde neden yalnızca eğretileme?”

Konuşmak çok yorucuydu, evet, ve düşünmek ise daha da beterdi: “Ah, Augustus, bu dünyayı aşanı bu dünyada olanda görebilmek ve bu bilme eylemi sayesinde ona dünyevi bir şekil kazandırabilmek, yani şekillenmiş esere, şekillenmiş söze ve aynı zamanda da böylece şekillendirilmiş eyleme dönüştürmek, hakiki simgenin özü, işte budur; bu öz, gerek iç gerekse dış dünyada kendi ilk-örneğini şekillendirir, bu örneği kuşatır ve onun tarafından kuşatılır, tıpkı senin devletinin de Roma’nın ruhuyla dolu olarak aynı ruhun içine yerleşmiş olması gibi; ve bu temsil ettiği, hatta bunun ötesinde, içine nüfuz etmiş olan sonsuzluk tarafından taşman eğretileme’nin kendisi de zamanların ötesinde süreklilik kazanır, sürekliliği ile birlikte daha da büyür, en baştan beri simgesi olduğu, ölümü geçersiz kılan hakikate doğru gelişir...”

“Demek böyle bir şeymiş hakiki eğretileme denilen...” Sezar, bunu düşünür gibiydi, fakat elbette yüzünde bir şeyi anlamamış birinin ifadesi vardı —, “yani sadece yüzeyin eğretilmesi olmakla kalmak istemeyen bir eğretileme...”

“Evet, sürekliliğe sahip hakiki eğretileme, hakiki sanat eseri, hakiki devlet... eğretilemede varolan hakikat özü.”

“Bu koşulların geçerliliğini denetleyemem... çünkü hepsi çok karışık.”

Sezar’ın denetleyeceği bir şey yoktu; insan anlamadığı şeyi denetlemek değil kabullenmek zorundaydı, hatta Sezar olsa bile: “Sen barışı, düzeni kurdun; eyleminin böylece hazır hale getirmiş olduğu zeminde gelecekteki her bilme eylemi ölümü geçersiz kılarak gelişecek, ve daha bugünden bilme eyleminin simgesi olan eserin şimdiden ona doğru gelişmekte... bu yetmiyor mu sana, Sezar Augustus?!”

Sezar, düşünceli bir ifadeyle ve yarı gitmeye davranmışken gülümsedi: “Bütün bunlar çok karışık... bu konu, Maecenas’a bırakmak istediğimiz yoruma ait değil mi?”

“Belki de... bilmiyorum...” — Neden gitmiyordu Sezar, artık gitmek istemiş olduğuna göre? Evet, bütün bunlar çok karışıktı, çok yorucuydu, çok zorlayıcıydı, gerçekten de böyleydi, bu konu Maecenas ile bir buluşmaya kadar veya böyle bir buluşma olsun olmasın ertelenmeliydi. Çok ilerdeki bir zamana ertelenmeliydi. Duvardaki sebil yumuşak şırıltılarla akıyordu, ve onun şırıltısının yankısı, çepeçevre şırıldayarak, ta aşağılarda şırıldayarak, denize doğru, denizin gece dalgalarına doğru şırıldayarak ve daha şimdiden kendisi de dalgaya dönüşmüş olarak, karanlıkta bembeyaz saçlarıyla Plotia’nın sesi ile ikili bir söyleşiye başlamıştı; Plotia’nın sesi dilsiz bir duyulmazlık içersinde şırıltı boyunca dalgalanıyordu, gümüşi parıltılarla geceyi aydınlatıyordu, Sezar’ın uzaklaşmasını, gecenin yalnızlığını bekliyordu. Vakit gece miydi? Ah, ne kadar zordu yeniden bakabilmek. Ertelenmeliydi, gecelenmeliydi!

Fakat Sezar, gitmeye davranmış olmasına rağmen ânsızın artık acele etmez olmuştu; sanki kafası bir mesele ile daha meşgulmüş gibiydi, ve birdenbire yeniden oturmuştu; şimdi gerçi kalmak istemeyen, fakat gitmeye de gönlü olmayan biri gibi oturuyordu, biraz yana dönmüş olarak koltuğun kenarına dayanmıştı, kolunu koltuğun arkalığından aşağıya sarkıtmıştı, ve bir süre daha önüne baktıktan sonra konuştu: “Belki de doğrudur... belki de söylediklerinin hepsi doğrudur, ama insan eğretilemelerden oluşma bir kargaşa içersinde yaşayamaz.”

“Yaşamak..?” Hâlâ bu muydu önem taşıyan? Yaşamak mıydı? Çevreden yumuşak ve baştan çıkarıcı şırıltılar geliyordu —, yaşamak, ah, evet, ölebilmek için yaşamak.

Kimdeydi bu konudaki karar verme yetkisi? Talimat hangi seslerden gelecekti? Plotia susuyordu.

Ama Augustus konuştu: “Bu arada gerçeklik diye bir şey olduğunu da unutmayalım, o gerçekliği yalnızca eğretileme aracılığı ile dile getirmekle ve şekillendirmekle sınırlı olabiliriz, ama fark etmez... bizler yaşamaktayız, ve gerçeklik, yalın gerçeklik bundan başka bir şey değil.”

Hayat, yalnızca eğretileme içersinde kavranabilir, eğretileme, yalnızca eğretileme içersinde dile getirilebilir; sonsuzdur eğretilemeler zinciri, ve eğretilemeden yoksun olan, sadece bu zincirin sanki son halkaymışçasına uzandığı, ama buna rağmen artık zincirin dışında kalan ölümdür — sanki bütün eğretilemeler, ölümün eğretilemeden yoksunluğunu yine de kavrayabilmek için, sırf ölüm adına oluşturulmuştur; sanki dil o ilk baştaki yalınlığına ancak ölümle kavuşabilir, ve sanki ölüm, dünyevi yalınlıktaki dilin, en dünyevi, fakat yine de en tanrısal simgenin doğum yeridir: ölüm, insanın bütün dillerinde gülümser. Ve şimdi Plotia, şöyle dedi: “Dilsizdir gerçek olan, ve biz onun dilsizliğinde yaşayacağız; sen, gerçek olana doğru önden yürü, ben seni izliyorum.”

“Eğretilemelerin zinciri içersinden yürüyüp gitmek, gittikçe yoğunlaşan zaman ötesine doğru geçip gitmek... Eğretileme içersinde eğretilemeye dönüşen, gerçekliğe dönüşür, ölümü olmayan ölmeye dönüşür...”

Şimdi gülümsüyordu Sezar: “Evet, bu çok karışık bir gerçeklik... gerçeğin bunca karışık koşullara bağımlı olduğunu hakikaten düşünüyor musun? Ben, bu koşullar ile senin eğretilemeyi bağımlı kikmak istediğin koşullar arasında hemen hiçbir fark görmüyorum...”

Augustus’un onca yakınında oturmasına rağmen sesi, tuhaf bir biçimde ölçüsüz bir uzaklıktan gelmekteydi, fakat kendi sesi de

tuhaflıkta daha aşağı kalmaksızın, karşıt yönden olmakla birlikte, belki de daha uzaktan geliyordu: “Gerçekliğin eğretilemesi ve eğretilemenin gerçekliği... ah, evet, son tahlilde ikisi de birbirine dahil olur...”

“Ben daha yalın bir gerçekliğe inanmaktayım, sevgili Vergilius; ben örneğin günlük hayatımızın elle tutulur gözle görülür gerçekliğine inanıyorum... evet, Vergilius, günlük hayatın yalın gerçekliği...” En yalın anlamlarında bile, insanoğlunun sözcükleri kaynağını ölümde bulur, ama bunun ötesinde de ölümün iki kanatlı büyük kapısının arkasında uçsuz bucaksızlığa uzanan, gerçeklik doğuran âlemde bulur, uçsuz bucaksızlıktan kaynaklanır, ve işte bu nedenledir ki o sözcüklere hedef olan, onları dinleyen artık kendisi olmaktan neredeyse çıkar, bir başka kişi olur, kendinden çok uzaklaşır, çünkü kendisi de uçsuz bucaksızlığın parçası olur.

“Ataların ve onların atalarının yalınlığı, Vergilius, senin Aeneas’mın yalınlığı; onlar, Roma Devleti’ni kendi günlük hayatlarının bu yalınlığı içersinde kurmuşlardı...”

Güneş tutulmaları vardı gökyüzünde, ışık—olmayan, aslan rengindeydi, Poseidon’un beygirleri dalgalan köpürterek koşuyorlardı, ve Phobos’un aslanı görünmez olmuştu — yoksa gökyüzünün önüne koşulu olan, dizginlerini kopartmış, kutsal ehlileştirilmesini unutmuş ve suların at sürüleri arasına geri mi dönmüştü? Ah, evet, etrafı okyanusların dalgaları ile çevrili, onu izleyen Venüs tarafından ışıklı bir yıldıza dönüştürülmüş olan Lucifer doğrulmaktaydı, evet, kutsal başını kaldırıyordu, alacakaranlığı dağıtan bakışlarını kaldırıyordu, — bu mu olmuştu Aeneas’ın gerçekliği? Yalın dünyeviliği bu kadar arkasında bırakmaya hakkı var mıydı? Hakikaten de bu bölgelere kadar ilerlemiş miydi? Vergilius, onu böyle mi görmüştü?: “Ah, Augustus, Homeros’ta her şey, yalın gerçeklikti... Gerçeklik, Homeros’un bilgisiydi.”

“Hiç kuşkusuz; böylece sen, yalnızca benim iddiamı onaylıyorsun. Atalarımızda gerçeklik olan ne varsa kalıcı, ve dolayısıyla bütün sanatlarda da var...”

“Ey Augustus, sallantıda bir zemin burası... Homeros ve onun yarattıkları için hiçbir şey sallantıda değildi... buna karşılık Aeneas için...”

“Gerçeklikten mi, yoksa sanattan mı söz ediyorsun?”

“İkisinden de.”

“Demek ikisinden de, o halde artık bil ki, Roma ve senin şiirin bir bütündür, ve dolayısıyla Roma’nın yalın gerçekliği senin şiirinde de var... şiirinde sallantıda olan hiçbir şey sallantıda değil; senin gerçekliğin de İtalya’nın zemini gibi sapasağlam yere basmakta.” Ayın parlak küresi bile, güneşin ateşi bile ruhta beslenir, ruhtur dünyanın bütün uzuvlarının içinden akıp giden, onlara varlık kazandıran, onları birleştiren ruh — yıldız, bilerek ve bilinerek, yolculuğunu doğuya doğru mu sürdürecek?: “Ah, Augustus, bütün gerçeklik, giderek serpilip gelişen bilgidir.”

“Roma, atalarımızın bilgisinden doğmuştu; Roma, Aeneas’ın da bilme halidir, ve özellikle bunu kimse senden daha iyi bilemez, Vergilius.”

Yıldız, devletlerin üzerinden değil, sabit duran yeryüzünün üzerinden kayacaktı; fakat Augustus bunu bilmek istemiyordu. Ama durum, buna rağmen suskunlukla geçiştirilemezdi: “Atalarımız, Roma’nın düzenini yaratarak bilginin tohumunu ekmiş oldular...” “Bu düzenin yalnızca bir simge olduğunu bir defa daha duymak istemiyorum... Roma’nın gerçekliği, yaratılmış ve daha yaratılacak olanların gerçekliği, eserimin gerçekliği sadece bir eğretilemeden daha fazla bir şey olmak zorunda...”

“Roma, bilginin eğretilemesi içersinde kuruldu; o, içinde hakikati taşıyor, gerçekliğe dönüşüyor, hem de gittikçe daha fazla olmak üzere... gerçeklik, sadece büyüme ve gelişme ile birlikte vardır.”

“Yani şimdiki zaman senin için hiçbir değer taşımıyor mu?”

“Roma Devleti, bir bilgi olarak doğmuş olması niteliği ile kendi kendini aşacak; onun düzeni, bilginin İmparatorluğu olacak.”

“İmparatorluğun daha fazla gelişmesine ihtiyaç yok; tanrıların yardımıyla Cermen sınırını Elbe’ye kadar ilerleteceğiz, böylece okyanus ile Karadeniz arasında kurulacak en kısa savunma hattı sayesinde İmparatorluk, kuzeyde Britanya’dan Daçya’ya kadar güvence altına alınmış olarak doğal sınırlarına erişecek...”

“Senin İmparatorluğun, ey Sezar, daha da büyük olacak...”

“Daha büyük olmamalı; çünkü daha büyüdüğü takdirde, İtalyan kökenli olanlar bütün İmparatorluk topraklarında Roma örf vt âdetleri ile düzenini ayakta tutmaya yetmez.”

“Senin varlık kazanmasına katkıda bulunduğun gerçeklik İmparatorluğu, yalnızca devletin askeri bakımdan güvenlik altına alınmış alanlara doğru genişlemesinin ötesinde bir şey olacaktır.”

“Bakıyorum da, şu âna kadar yapılmış olanlar senin gözünde hiçbir değer taşımıyor... ve değer taşımadığı içindir ki, onu herhangi bir gerçeklik iddiası içermeyen bir eğretileme düzeyine indirgemektesin.”

Nefes almak zorlaşmıştı, konuşmak zorlaşmıştı, Sezar’ın uyanıklığını sürekli koruyan kuşkuculuğu ve aşın hassas nefsiyle mücadele edebilmek zorlaşmıştı: “Senin İmparatorluk içersinde yarattığın banşm elinde kılıç yok, ey Sezar, ve bu banş bütün dünyaya da kılıç kullanmaksızın yayılacak.”

“Doğru...” — demek ki cevap, tatmin edici bulunmuştu — “ve ben, banşı kılıçla değil anlaşmalarla kurmak için çaba harcamaktayım; fakat öte yandan sözleşmeye sadık kalınabilmesi için kılıcın gölgesinin onun ardından eksik olmaması gerekiyor.”

“Bilginin İmparatorluğunda kılıç gereksiz olacak.”

Sezar, neredeyse hayretle başını kaldırıp baktı:”Kendini sözleşmelerin ve yeminlerin bozulmasına karşı korumak mı istiyorsun? Peki lejyonlar olmadan nasıl yapacaksın bunu? Altın Çağ, henüz gelmiş değil.”

Maden filizinin altına geri dönüşeceği Altın Çağ, kimselerin duyamadığı, sürekli değişiminin değişmezliği içersinde duyulamayan

Saturnus’un çağı —, oysa aynı zamanda hem yeryüzünün hem de gökyüzünün derinliği olan derinliğe kulak kabartan, artık herhalde Saturnus’un etki alanının ötesinde olmak üzere, tanrısal olan ile insani olanın gelecekte yeniden birleşmesinin sezgisine varabilir: “Yalnızca hakiki bilgi, yeminin taşıyıcısı olabilir.”

Augustus gülümsedi. “Bunu yapsın; ama öte yandan bilgi bu arada birkaç lejyonun da desteğine sahip bulunduğu takdirde, bu taşıma işinin üstesinden daha iyi gelecektir.”

“İtalya’nın iç barışı bakımından artık çoktandır birliklere ihtiyacın yok...”

“Haklısın, Vergilius, ve ben o yüzden kasten burada garnizon bulundurmuyorum...” — bir tür kurnazca açıksözlülük ifadesi belirmişti Sezar’ın hatlarında; bu, yalnızca arkadaşının anlayabileceği bir göz kırpma gibiydi — “çünkü Senato’nun ve onun ajanlarının ellerinin uzanabileceği yerde askeri birlikler bulundurmak, bana göre aşırı somut bir gerçeklik...”

“Senato’ya karşı enikonu kuşku besliyorsun.”

“İnsanoğlu ne iyi yanlarıyla ne de kötü yanlarıyla değişir, ve şimdi gerek baba tarafından gelen adının gerekse hatıralarının kutsallığı ile yaşayan Julius Caesar’ın bundan yirmi beş yıl önce namussuzca öldürülmesine yol açmış olan, gevezelikten kaynaklanma kötülük, tıpkı o zaman olduğu gibi bugün de Senato’da ve toplantılarında kol gezmekte. Senatör atamaları konusunda daha etkin olsam bile, oradaki beylere ancak benim her ân Galyalı ve Iliryalı lejyonları İtalya’ya getirtebileceğimi bildikleri sürece güvenilebilir; ve ben de bunu bilmelerini sağlıyorum.”

“Senin iktidarın Senato’nun desteğine değil, halkın desteğine sayanıyor, Augustus...”

“Evet, öyle... ve halk tribünlüğü, bulunduğum bütün makamlar arasında benim için en önem taşıyanı.” Kurnazca açıksözlülük ifadesi, yeniden ortaya çıkmıştı ve bu defa Sezar’ın halk

tribünlüğünü hemen hiç halk adına değil, fakat Senato'daki veto hakkından ötürü böylesine önemsediğini ima ediyordu.

"Sen halk için barışın simgesisin, ve halk da seni bunun için seviyor... Altın Çağ henüz gelmedi, ama senin barışın, onun müjdecisi."

"Barış mı? Savaş mı?" — Octavian'ın yüzündeki kurnazca ifade, neredeyse bütünüyle acı dolu bir ifadeye dönüşmüştü — "halk dediğin, ikisini de aynı şekilde kabullenir... Ben Antonius'a karşı savaştım, onunla müttefiktim, onu yok ettim, ve halk bütün bu dalgalanmalar içersinde hemen hiçbir şeyin farkına varmadı; halkın kendi arzulan hakkında hiçbir şey bilmiyorum, ve bu yüzden yapacağımız şey, yalnızca bir başka Antonius daha gelmesini önlemek olmalı... halk, kim zafer kazanmış olursa olsun onu alkışlar; halkın sevdiği, zaferdir, yoksa galip gelen kişi değil."

"Şehirlerden çağrılıp bir insan yığını haline getirilmiş olanlar için bu dediğin doğru olabilir, Augustus, ama köylü için değil; köylü hem banşı hem de onu getireni sever. Köylü seni sen olarak seviyor. Ve gerçek halk, köylülerden oluşur."

Bir ân için, bir nabız atışı boyunca, ah, evet, acılı bir nefes boyunca güneş tutulması, solgun ışık ve çizgilerden oluşma peyzaj yok olup gitti, sallantıdaki hareketsizlik kaybolup gitti, aslında kaybolmamıştı, fakat dağların şafaklarıyla sanlı, çocukluktan yansıyan fısıltılarla sanlı, güneşin ışıkları altında uzanıp giden, bütün mevsimler boyunca uzanıp giden, hayatın bütün zamanlan boyunca uzanıp giden Mantua tarlalarına yer açmak için ortadan çekilmişti.

Sezar, artık sanki acelesi kalmamışçasına, koltuğuna yerleşti: "Şehirleri yeryüzünden silemem, Vergilius, tam tersine, geçmişte olduğu gibi bugün de Roma düzeninin destek noktaları oldukları için, şehirler kurmak zorundayım... biz şehirler inşa eden bir halkız, ve Roma şehri ilk başta..."

"Tüccarların ve ödünç para verenlerin şehri değildi. Şehrin Altın Çağı sikkelerde ve mühürlerde yazılı."

“Haksızlık ediyorsun; tüccar, barışın Romalı askeridir, ve onun ayakta kalmasını istersem eğer, bankacılığı da ayakta tutmak zorundayım... bütün bunlar, devletin esenliğinin parçalarıdır.”

“Haksızlık yapmıyorum, ama sokaklardaki o gözü paradan başka bir şey görmeyen insanların itişip kakışmalarını, inançsızlığı görüyorum; Roma halkının inançlılığına sadece köylü sınıfı sahip, fakat artık o da kendini her yanı saran para hırsına kaptırma tehlikesiyle karşı karşıya.”

“Bu konuda haklı olduğun ölçüde, acil bir şekilde, hatta ertelenmesi mümkün olmayan bir aciliyetle insanları eğitme görevimiz konusunda uyarılıyoruz demektir; şehirlerdeki kitlelerin de vatandaşlık haklarının saygınlığı bağlamında olmaları gerekene, yani tek bir Roma halkına dönüşebilmeleri için çaba harcamak zorundayız."

“Onlar, buna bilgi yoluyla ulaşacaklar, çünkü bilgiye susamışlık içindeler.”

“Bence onlar, daha çok sirk oyunlarının açlığını çekmekteler... ama bu, görevimizi ve bu görevin aciliyetini elbette etkilemiyor.” “Oyunlar! Evet, iğrenç bir şekilde açlık duymaktalar o konuda... bir tür geriye dönüş yolu!”

“Kimin yolu bu?”

“Bilgiden yoksun olan, boşluğunu sarhoşlukla uyuşturmak zorundadır, yani aynı zamanda zaferin sarhoşluğuyla, karşısında sırf seyirci kalınmış bile olsa, ötekilerden daha az kanlı olmayan zaferin sarhoşluğuyla.”

“Ben, olguları hesaba katarak çalışmak zorundayım, ve kitleleri bütünleştirmek için elverişli olabilecek hiçbir şeyi ihmal edemem. Kitleler, zafer duygusuyla bir halkın potasında birleşirler, zafer duygusu sayesinde devletlerinden yana çıkmaya hazırdırlar.”

“Köylü, bunu toprağının kutsal barışı uğruna yapar,” — ah, şu ötelerde uzanıp giden Mantua tarlaları — “köylü her zaman adı halk olan topluluk içersinde yaşar, tarlasında iken o topluluktadır, pazara

giderken o topluluktadır, bayram günlerinden her birinde o topluluğun içindedir...”

“Ben köylü sınıfını desteklemeyi her zaman önemsedim; vergileri azalttım, İmparatorluğa ait büyük arazileri küçük çiftçiye kiralanmak üzere taksim ettim, ve tarımı ıslah ettim. Bu arada eski askerlere toprak dağıtılmasıyla ilgili olumsuz tecrübelerimiz, devlet ekonomimizin artık değişmiş koşullan konusunda çok net bir gösterge oldu... Roma, köylü sınıfının ötesine geçti, ve bugün Mısır’ın buğdayı, bizim için İtalya’nın veya Sicilya’nın buğdayından çok daha önemli; artık sadece köylü sınıfına dayanamayız, kitleleri yeniden köylü yapmak için eğitmek ise asla yapmamamız gereken bir şey, her ikisini de yaptığımız takdirde devletin ekonomisini, dolayısıyla da devletin kendisini yıkıma sürüklemiş oluruz...”

“Fakat Roma’nın himayen altına aldığın özgürlüğü, temellerini eskiden olduğu gibi şimdi de köylü sınıfında buluyor.”

“Özgürlük mü? Elbette, elbette, Roma halkının özgürlüğünden yanayım; ona el uzatmaya artık kimse cesaret edememeli, ne Antonius ne de başka biri. Bunu sağlamak, Roma Devleti’nin görevi, ve bunun için de devletin güçlendirilmiş olması gerekir. Roma Devleti, halka devletin vurucu gücüne katılma imkânı vererek ona ulaşmak istediği özgürlük duygusunu kazandırıyor, çünkü bu duygu insanın doğasının bir parçasıdır ve tatmin edilmesi gerekir. Ve bu özgürlük duygusu, sadece ve sadece devletin ortak esenliği içersinde vardır; yalnızca orada, köleler de dahil, herkese açıktır, ve bundan ötürü de söz konusu özgürlük, yalnızca senin sözünü ettiğin toprağın özgürlüğünden daha öte bir şeydir, ilahi bir düzenin özgürlüğüdür! Evet, Vergilius, bu böyledir. Bunun dışında her şey, gerçeklikten yoksun bir hayaldir, içinde düzenin ve görevin bulunmadığı bir Altın Çağ’a ilişkin boş bir rüyadır. Saturnus bayramı boyunca böyle düzenden yoksun bir rüya özgürlüğünün yanılsamasıyla yaşamak, bizim idin eğlendirici olabilir. Buna karşılık bütün bir yıl boyunca Saturnus bayramını kutlamaya kalkışsaydık, devlet ayakta kalamazdı. Saturnus bayramı bir eğretilemedir, ama devlet hakiki gerçekliktir. Bir Altın Çağ yaratmak benim ne misyonum

ne de gücümün yetebileceği bir şey, ama benim yarattığım, benim olmalı, yani benim ve benim devletimin çağı olmalı.”

Burada köle, şöyle dedi: “Özgürlük bizim safımızda; devlet ise gülünç ve geçicidir.”

Sezar, doğal olarak buna aldırmadı. Ayağa kalkmıştı, ve tuhaf bir hareketsizlikle, tuhaf bir şekilde hareket etmeksizin, ama buna rağmen sanki iç dünyasında harekete geçmiş ve heyecana kapılmış gibi konuşmasını sürdürdü: “Devletin ortak esenliğinin bir parçası olarak kaldığı sürece özgürlükten de yalnızca görünüşte varlık kazanmış bir şey olarak değil fakat bir gerçeklik olarak söz etmek gerekir, çünkü özgürlüğün de salt bir eğretileme olmanın ötesinde bir anlam taşıması bir zorunluluktur; gelgelelim bugüne kadar özgürlük ne yazık ki çok fazla salt eğretileme düzeyine indirgendi, ve üstelik Senato da buna katkıda bulundu. Orada, erguvan rengi togalara sarınmış olan beyler, bu türden aldatıcı ve sahte bir özgürlüğe atıfta bulunarak halkı aldatmayı ve iç savaş için kışkırtmayı hep başardılar! Oysa bu, alçakça bir sahtekarlıktı! Evet, Senato’nun kapıları açıktı ve isteyen, oradaki oturumlara kulak verebilirdi; ne var ki bu, halka bahşedilmiş olan tek özgürlüktü, halkı ezme ve sömürme amacına hizmet eden yasaların katıksız bir vicdansızlık tarafından nasıl çıkarıldığına kulak verebilme izni, halka ait bütün özgürlükler arasında en sahtekarca olanıydı! Eğretileme olsun ya da olmasın, artık eskimiş, miadını doldurmuş kurumlar gerçekliği sahte gerçekliğe, özgürlüğü de sahte bir özgürlüğe dönüştürür, ve bu her tür suçun işlenmesi için en uygun zemindir; benim yapmam gereken, buna son vermekti. Evet, senin kafanda canlandırdığın o eski köylü devletinde sözünü ettiğim kurumların hâlâ bir anlamı vardı, o devlet içersinde vatandaşlar kamuyu ilgilendiren meseleleri kuşbakışı görebiliyorlardı, Halk Meclisi’nin hâlâ sağlıklı ve hakikaten özgür bir iradesi vardı. Bugün ise dört milyon Roma vatandaşı ile ilgilenmek durumundayız, bugün karşımızda devasa boyutlarda kör kitleler var, ve bu kitleler, özgürlüğün o baştan çıkartıcı ve aldatıcı giysisi içersinde poz atmayı, böylece de o giysinin çoktan eskimiş ve artık hiçbir anlam ifade etmeyen söylem kalıntıları ile yamandığını

hilekarca bir tutumla kıvrımların arasında gizlemeyi becerebilen herkesin arkasından sorgusuz sualsiz gitmeye hazırlar. Halk kitlelerinin özgürlüğü işte böyle bir şey ve bundan fazlası değil, ve işin tuhaf yanı, aslında bunu o kitlelerin de bilmeleri! Gerek bedensel gerekse ruhsal olarak içinde yaşadıkları derin güvensizliği biliyorlar, evet biliyorlar, ama buna rağmen artık yeni bir gerçeklik tarafından kuşatılmış olduklarını bilmiyorlar, bu gerçekliği ne kavrayabiliyorlar ne de yönlendirebiliyorlar; sadece ne yapacağı önceden bilinemeyen güçlerin eline düştüklerini biliyorlar; gerçi bu güçleri bazen adlandırabiliyorlar, onlara açlık veya salgın diyorlar, Afrika'dan gelen bozuk mahsul veya barbarların saldırısı diyorlar; ama bütün bunlar, sadece daha arka planda yer alan, daha derinlerde yatan, henüz ne yapacağı belli olmayan, henüz sezilebilmesi imkânsız bir tehdidin dile getirilmesinden başka bir şey değil; evet, gerçekten de kitleler kendi özgürlüklerinin ne gibi tehlikelerle karşı karşıya bulunduğunun farkındalar, onları korkuyla ürküten, dört bir yana dağıtan sahte özgürlüğün bilincindeler. Ve işte özellikle bu derin güvensizlik atmosferi karşısında, halk kitlelerine yönelik bütün bu iç ve dış tehditler karşısında tekrar ediyorum ve tekrar etmek zorundayım ki, hakiki özgürlük yalnızca Roma'nın düzeninde bulunabilir, herkesin ortak esenliğinde, kısacası Devlet içersinde bulunabilir. Bundan başkaca bir özgürlük yoktur. Tanrılaştırılan ve kutsal hatırasını saygı ile andığım babamın istemiş olduğu devlet, onun vasiyeti gereği kurmak için çaba harcadığım devlet, evet, bu devlet özgürlüğün ta kendisidir, ölümsüzdür ve gerçektir, o, Roma ruhunun gerçekliğinde yatan özgürlüktür."

"Senin yarattığın devletin gerçekliği, zihinsel alanda yetkinliğe erişecek."

"Bu zihinsel alan şimdiden var bile; o, devletin kendisi, Roma Devleti, en uzak sınırlarına varıncaya kadar Roma İmparatorluğu. Devlet ve zihin, tek ve aynı şeydir."

Cevap, Vergilius'un ağzından çıkmakla birlikte, sanki ta uzaklardan geliyormuşçasına şekillendi: "Özgürlüğün İmparatorluğu... insanın ve insanlığın İmparatorluğu..."

“Romalının İmparatorluğu, Vergilius! çünkü Yunanistan’ın özgürlüğü, Yunanistan’ın ruhu Roma’da yeniden hayat buldu. Ve burada da en çok senin katkın oldu! Hellas, müjdeydi; Roma Devleti o müjdenin gerçekleşmesi oldu.”

Ve kölenin sesi şöyle dedi: “Hükümranlık, ebedi olacak, ölümsüz.”

Sezar, yeniden mi başlıyordu konuşmasına? Bu konuda karar vermek mümkün değildi, çünkü konuşuyordu, ama aynı zamanda da konuşmuyordu. Kelimeler, sanki Sezar’ın iç dünyasının derinliklerindeki düşüncelermiş gibi, odanın içinde hareketsizdi: “Devlet kitlelere kaybetmiş oldukları o bedensel ve ruhsal güvenliği yeniden sağlamalıdır, onlara sürekli bir barışı garanti etmelidir, kitlelerin tanrılarını korumalıdır, ve özgürlüğü kamunun esenliğinin ihtiyaçlarına göre dağıtmalıdır. Devletin insaniliği yalnızca ve yalnızca budur, bu belki de mümkün olan tek insaniliktir, ama hiç kuşkusuz en iyisidir, gerçi kamunun esenliği söz konusu olduğunda bu insanca tutum epey insanlığa aykırı bir görünüm alır, tek tek kişilere veya gruplara karşı acımasız davranır; kamunun esenliği uğruna tek kişinin hakkının çoğunluğun hakkı önünde eğilmesi sağlanabilir, sağlanmalıdır, bireysel özgürlük Roma’nın bütününün özgürlüğüne, sınır komşularının barış ve huzuru Roma’nın banş ve huzuruna bağımlı olmalıdır; evet, Devletin sağlayacağı böyle bir insanilik hakikaten de katı bir insaniliktir, kamunun esenliğine hizmet eden ve böylece o esenliğin temsilciliğini yapan Devletin bunun için bireyin de hizmet etmesini, bireyin mutlak anlamda Devletin gücüne boyun eğmesini talep etmesi, dahası bunun da ötesine geçerek bireyin onun koruması altındaki hayatını, kamunun güvenliği ve korunması böyle bir şeyi gerekli kıldığında, geri istemek ve ortadan kaldırmak hakkını da kendinde bulması, söz konusu sertliğin dozunu daha da artırır. Ehlileştirilmiş bir insanilik, devletin ulaşmak istediği, bizim de onun aracılığıyla ulaşmaya çalışmamız gereken, işte budur, gerçeklerin dünyasına ait bir insanilik, disiplin altına alınmış, hiçbir gevşeme belirtisi taşımayan, gerçekliğin yasasına bağımlı bir insanilik, Roma’nın katı insaniliği, ve Roma bunun sayesinde büyük olabildi...”

Ah, Mantua'nın toprakları, çocukluğun geçtiği topraklar, insanilikle yoğrulmuş o sıcacık topraklar, kaybedilmesi imkânsız, ataların toprakları — şimdi burada, dışarıda onların izi bile yoktu; hareketsizlik içersinde solup gitmişti. Hareketsizdi ne varsa, ötede pencerenin önünde duran, hiç kımıldamıyordu, o, artık Octavianus değildi, kırılgan, sert ifadeli ve tuhaf bir katılıkta bir canlıydı, neredeyse her türlü insaniliğin ötesindeydi, ve Devlet, bir hayaletinkini andıran büyük çizgiler halinde, her yanı çepeçevre sarmıştı.

"Bugün, ey Sezar, henüz Devletin sınırlarını korumak zorunda olsan bile, gün gelecek, İmparatorluk sınırsız olacak; bugün henüz kendini büyük hakkı daha küçük haktan ayırmak zorunda hissetsen bile gün gelecek, adalet bölünmez olacak, toplum her bireyin şahsında yara alabilecek, tek kişinin hakkı toplumun hakkı içersinde korunacak; ve bugün henüz özgürlüğü sınırlamakta cimri davranmaya, o özgürlükten köleye hiçbir şey vermemeye, Romalıya ise, toplumun özgürlüğü korunabilsin diye, çok azını vermeye zorlansan bile, bilginin saltanatında insanın özgürlüğü sınırsız olacak, ve o özgürlük, üzerinde bütün dünyanın özgürlüğünün inşa edileceği temeli yaratacak. Çünkü senin Devletin sonunda varacağı bilgi saltanatında, hakiki gerçekliğin İmparatorluğunda, halk kitlelerinin İmparatorluğu olmayacak, evet, dahası, halkların İmparatorluğu bile olmayacak, fakat insanların toplumundan meydana gelen bir İmparatorluk olacak, artık bilme aşamasındaki insanoğlunun taşıdığı bir İmparatorluk, tek insanın tekil ruhunca taşınacak bir İmparatorluk, o ruhun saygınlığı ve özgürlüğünce, tek insanın Tanrı'nın sûreti olabilmesine ilişkin kutsal niteliğince taşınacak."

"Bizim bu dünyadan silinmemize yönelik ve kadere razı olurcasına boyun eğdiğimiz eylemden bizim bilgimiz doğacak," diye noktaladı kölenin sesi.

Augustus hiçbir şey duymamış gibiydi; konuşmasını kılını kıpırdatmaksızın sürdürdü: "Dünyevidir Roma'nın gerçekliği, insaniliği dünyevidir, boyun eğen için soğukkanlı bir ılımlılıktadır,

düzeni inatla bozmak isteyene karşı da soğukkanlı bir sertliktedir. Ben yalnızca İtalya topraklarında köylü sınıfını mallarının mülklerinin ellerinden alınmasına karşı korumakla kalmadım, fakat bu eylemi bütün İmparatorlukta gerçekleştirdim; eyaletlerdeki vergi yükünü kaldırdım, halklara haklarını ve ayrıcalıklarını iade ettim, kendini cumhuriyetçi diye adlandıran ve cumhuriyetin adını kirleten bir iktidarın kötü yönetimine son verdim. Beni eleştirenler, bana bütün bunların çok iddialı, çok parlak edimler olmadığı suçlamasını yöneltebilirler. Olsun, ben iddiasız edimlerimle cumhuriyetin kirletilmiş adını yeniden onurlandırdım, iç savaşın yol açtığı yıkımlara rağmen bütün İmparatorluğu yeni bir refaha kavuşturdum. Bu soğukkanlılık aslında Roma'nın görkemidir, Roma'nın insaniliği soğukkanlı bir insaniliktir; bu soğukkanlılık, kamunun esenliğini güvence altına alır ve kimseden bir ihsan beklemez, dahası, çoğu zaman daha iyi bir insaniliğe uzanan gelişmeyi frenleme veya en azından sonraya erteleme gereğini duyar. Bu bağlamda ben de gerçi kölelerin kaderlerinin daha katlanılabilir kılınması için çaba harcadım, fakat öte yandan İmparatorluğun refahı kölelerin varlığını zorunlu kılıyor ve köleler de, ezilenlerin sahip bulundukları ve öne sürebilecekleri hakların varlığına rağmen, kendilerini bu gerçeğe uydurmak zorundadırlar; evet, gerçekten de bütün acıma duygularına karşı gelerek ve hiç, ama hiç istemeksizin azat etmelerdeki aşırılığı yasal olarak frenlemek zorunda kaldım; eğer köleler bu yüzden ayaklansalardı, başlarına lider olarak yeni bir Spartaküs geçseydi, o zaman ben de Crassus gibi binlercesini çarmıha gerdirmekten başka çare bulamazdım, bunu hem halkın gözünü korkutmak, hem de onu eğlendirmek için yapmak zorunda kalırdım; böyle yapardım ki, her zaman acımasız olmaya hazır, her zaman korkmaya hazır olan halk, gücü her şeye yeten Devletin karşısında bireyin bir hiç olduğunu acımasızca ve tüyleri ürpererek öğrensin."

"Hayır," dedi köle, "hayır, bizler zihinsel alanda yeniden dirileceğiz. Çünkü vurulacak her zincir bizim için yeni bir özgürleşme demektir."

Hükümdarın konuşması hiçbir şeye aldırmaksızın devam edip gitti: “Bizler, kendimiz de halkın bir parçası olarak, her şeye kadir olan Devlete aidiz, neysek ve neye sahipsek hepsiyle ona aidiz, ve ona ait olduğumuzdan dolayı da halka aidiz; çünkü nasıl Devlet halkı temsil ediyorsa, halk da Devleti temsil etmek durumundadır, ve Devletin bizim ve bütün edimlerimizin üzerinde tartışmasız bir mülkiyet hakkına sahip bulunması gibi, halk açısından da aynı durum söz konusudur. Edimlerimiz ister büyük ister küçük olsun, ister Aeneis diye ister başkaca bir şekilde adlandırılsın, halk bunlar üzerindeki mülkiyet hakkını kullanmak hakkına sahiptir ve bu hakkı kullanmakla da yükümlüdür; bizler her birimiz halkın kölesiyiz, her türlü yönetilmeye karşı çıkan, fakat buna rağmen yönetilmeye ihtiyaç duyan, henüz ergenleşmemiş ve iktidar hırsıyla yanıp tutuşan bir çocuğun kölesiyiz.”

“Baba diyor bu halk sana, ve senden bir babanın bilgeliğini bekliyor, ey Augustus.”

“Halk, bir çocuk kadar güvensizdir, ortada bırakıldığı takdirde korkuya kapılır ve kaçmaya hazırdır, güvensizliği içersinde tehlikelidir, her türlü telkine kapalıdır, her türlü düşünceye kapalıdır, her türlü insanilikten uzaktır, vicdansız, tutarsız, nereye yöneleceği belli olmayan, güvenilmez ve acımasız bir varlıktır, ama öte yandan da kendini bulduğunda cömert, yüce gönüllü ve fedakarlığa hazır ve cesurdur, ufkunda doğru yolun şekillenmeye başlamış olduğu ve bundan ötürü de artık bir uyurgezer gibi hedefine doğru ilerleyen bir çocuğun bütün özgüvenine sahiptir. Ah, dostlarım, işte böylesine büyük ve muhteşem bir halktır içine doğduğumuz halk, ve bizler ona bütün çabalarımızla hizmet etme görevimizden dolayı şükran duymalıyız, bize nasip olan liderlik görevinden dolayı ise daha da çok şükretmeliyiz, ama asıl büyük şükran borcumuz, bu liderliği eyleme dönüştürmek için bize iletilen tanrısal buyruktan kaynaklanıyor; bize böylece emanet edilmiş olan çocukluğu hep göz önünde bulundurarak, onu, hiçbir yanından yoksun kılmaksızın dizginlemek zorundayız; onda değerli olan ne varsa, hepsiyle korumalıyız, bu bağlamda, onun kendi kendisini aşırı yumuşama

karşısında koruduğu o çocuksu oyun oynama ve acımasız davranma esrikliğine de dokunmamalıyız, öte yandan işte bütün bunların belli sınırlar içersinde kalmasını da sağlamalıyız ki, ortaya bir zarar verme, kendi kendini zarara uğratma ve vahşileşme çıkmasın, çünkü hiçbir şey adı halk olan bu çocuğun dizginlerinden boşalmış çılgınlığı kadar korkunç ve tehlikeli değildir; böylesi, terk edilmiş bir çocuğun çılgınlığıdır, ve işte o yüzden halkın kendisini hiçbir zaman terk edilmiş hissetmemesini sağlamamız gerekir. Evet, dostlarım, halkın çocukluğuyla ilgilenmemiz, ona bir babaevindeki çocuğun güvencesini vermemiz gerekir, ve her kim ki halkı böyle bir babanın yumuşak disipliniyle yönetmeyi başarır, onun için hayata, ruha ve inanca ilişkin böyle güvenli bir atmosfer yaratır, evet, her kim ki bütün bunları başarır, ancak o kişi ve yalnızca o kişi halka Devlet olabilmesi yolunda, sadece Devletin güvencesi altında yaşamak için değil, fakat tehlike ile karşılaşıldığında, Devleti korumanın zamanı gelip çattığında, ölebilmesi yolunda da çağrı yöneltmek için seçilmiş demektir; evet, ey dostlarım, ancak böyle disiplinli bir şekilde yolundan sapması önlenen bir halktır ki, kendini ve Devletini o Devlet ile birlikte bütün zamanların ötesinde yaşayabilmek için yeterli bir kararlılıkla koruyabilecek, böylece de aksi takdirde kaçınılamayacak olan yakıma karşı ebediyen bağışıklık kazanabilecektir. Hedef, işte budur, ve bu hedefin geçerliliği ebedidir, Devlet için de, halk için de.”

Kim veriyordu cevabı? Var mıydı bir cevap? Ama o cevap geldi: “Ebedi olan, sadece hakikattir, gerçekliğin çılgınlıktan arınmış, çılgınlığa karşı koruyucu hakikatidir, bu hakikat yerin ve göğün derinliklerinden elde edilmiştir, çünkü yalnızca o, en değişmez gerçekliktir, ve hakikate çağrılan, kendilerinin talep edilmesini sağlamaya çağrılan, hakiki eylem için çağrılan halklar, her yerde her türlü halklığın üzerine yükselen insan, bütün zamanlar için, sınırsız ve ebediyen saltanata katılacak. Ölüm, hem gerçekleşmiş olan hem de gelecekteki ölüm ancak hakikatin eylemi ile geçersiz kılınabilir; ufukta şekillenmeye başlamış olan ruh, bilginin evrenine açılabilmesi için ancak böyle uyandırılabilir, ve bilginin evreninin inayeti insan çehresine sahip her canlıya ihsan edilmiştir. Devlet, hakikate doğru, hakikatin derinliklerine kök salar, en derinindeki dallanıp budaklanma

ise sadece hakikat ile ilintilidir; Devlet, nihai gerçekliğini hakikatte bulur, böylece tanrısal — dünyeviüstü kökenine uzanan yolu da tekrar bulmuş olur, böylece bütün zamanların görkemi bu zamanda gerçekleşir, insanoğlunun krallığı olarak gerçekleşir, insanlığın tanrısal krallığı olarak gerçekleşir, bütün halkların üzerine yükselmiş ve bütün halkları kucaklayan bir krallık olarak gerçekleşir. Devletin hedefi, hakikatin krallığıdır, bu krallık bütün ülkelerin üzerine yayılmıştır, fakat buna rağmen bir ağaç gibi yeryüzünün derinliklerinden gökyüzünün derinliklerine uzanır, çünkü o, içinde krallığın filizlendiği, krallığın huzurunun filizlendiği, gerçekliğin somutlaşmış hakikat niteliğiyle şekle büründüğü ve gittikçe yoğunlaşan imandır.”

Augustus yine sözünün saptırılmasına imkan vermedi, yine sanki birbirlerini duymamış gibiydiler, karşılıklı konuşmalar yine hareketsizlik içersinde hareket etmeksizin, birbirinin yanından kayıp gitti: “Tanrıların sevgisi hiçbir zaman tek bir kişide odaklanmaz; tanrılar onu umursamazlar ve onun ölümünün ne olduğunu da bilmezler. Tanrılar yüzlerini hep halka dönerler, ölümsüzlükleri, tek önemsedikleri şey olan halkın ölümsüzlüğüne yöneliktir; halkı korurlar, çünkü aksi takdirde halkın ölümsüzlüğü ile birlikte kendi ölümsüzlüklerinin de son bulacağını bilirler. Ve buna rağmen tek bir ölümlüye ayrıcalık tanıdıklarında da, bunu sadece ona, adına Devlet denilen birlikte yaşama biçimini kurma gücünü kazandırabilmek için yaparlar; çünkü halkın ebediyen ve ölümsüz devamı ancak Devlet içersinde güvence altına alınabilir. Yeryüzü iktidarı, tanrısal iktidarın sûretidir; ve hükümdarın iktidarı, hareket alanını Tanrı’nın gerçekliği ile halkın gerçekliği arasında, ebedi tanrısal düzenle halkın ebedi düzeni arasında bulur; böylece, bu iki düzeni de Devlet içersinde gerçekleştiren hükümdarın iktidarının kendisi de ebedi bir varlık kazanır, böyle katmerli bir gerçekliğin gücüyle, tıpkı tanrılar ve halk gibi, ölümden de hayattan da daha büyük olmuş olur. Ve dünyevi iktidar, yani Devlet, tanrısallık ile halktanlık arasında, ilkinin bir yansıması, İkincinin de aynadan gelen aksi niteliğiyle bireye değil, insanlar kalabalığına değil, fakat her zaman halkın bütünlüğüne yönelir; amacı, o bütünlük içersinde kendi ebedi gerçeklik özünü

korumaktır. Desteğini yalnızca insanlarda arayan hiçbir iktidar ayakta kalamaz, o insanların geçiciliği ile kaybolup gider, hatta esenlik getirmekten yana ne kadar zengin olursa olsun, insanın değişkenliğinden yükselen ilk solukla süpürülüp dağılır; Perikles'in yarattığı barışın kaderi işte bu olmuştu, çünkü Perikles, vebanın getirdiği ölümü şehirden uzak tutamadı, ve bundan üç yıl önce Roma'da açlık tehlikesinin belirtileri ortaya çıktığında, benim başıma da aynı şeyin gelmesine ramak kalmıştı. Gerçi evet, yeryüzündeki ekmeği bağışlayan ve bu nedenle beni, yani kendilerinin iktidarlarının temsilcisini Devletin halka yönelik buğday bağışlarıyla ilgilenmekle görevlendiren tanrılar, evet, o tanrılar o zamanlar bana olağanüstü bir lütufta bulundular, onların yardımıyla İskenderiye'den tahıl getirecek filoyu kurabildim, elverişli rüzgarlar yolculuk süresini kısalttılar ve bu sayede büyük bir felaket önlenebildi; fakat iktidarımı tanrıların bütünlüğü üzerine, halkın bütünlüğü üzerine inşa etmemiş olsaydım eğer, bu kurtuluş hiç işime yaramazdı, hemen her yerde baş göstermeye başlayan karışıklıkların etkisiyle kaçınılmaz olarak yıkılıp giderdim, ve herhangi bir zaman iktidarın kullanılmasının ölümlü bireylerin parçalanmışlığının çarklarına kapılmasına izin verdiğim takdirde, kendimi, hayır, daha doğrusu bir bütün olarak Roma'nın Devlet yapısını kamuoyu oluşumundaki bütün gelgitlere bağımlı kılmış olurum. En yüce gerçeklik Devlettir, bütün toprakların üzerine görünmez bir şekilde yayılmıştır, ama buna rağmen öylesine yüce bir gerçekliktir ki, onun geçerlilik alanında hiçbir ölümlülüğe ve geçiciliğe nza gösterilemez; ben, burada ölümlü ve gelip geçici bir insan olarak bulunuyorum, fakat Devletin geçerlilik alanında, iktidarımın geçerlilik alanında geçici olanı üzerimden sıyırıp atmak ve kalıcılığın simgesine dönüşmek zorundayım, çünkü ölümlü olan, ancak simge niteliğiyle kalıcı olana eklenebilir, yani Roma Devleti gibi kendi gerçekliğinin gücüyle her türlü eğretilemenin üzerine yükselen bir kalıcılığa eklenebilir. Çifte gerçekliği içersinde Devlet, yalnızca tanrıları simgeleştirmekle yetinemez, tanrıları yüceltmek için kendine Akropolis'i inşa etmesi yeterli olmaz, önem açısından bundan geri kalmayan bir başka yükümlülüğü de gerçekliğinin ikinci yarısı olan halk için simge sağlamaktır; sağlanması gereken bu simge, halkın görmek istediği gibi güçlü bir simgedir, baktığında

halkın kendini tekrar tanıdığı ve kendi iktidarının resmi olan simgedir; halk, bu güce boyun eğmek ister ve boyun eğmek hakkına sahiptir de; ayrıca halk, dünyevi iktidann, Antonius örneğinin de gösterdiği gibi, her zaman suç işleme eğiliminde olduğunu ve böyle bir tehlikeyi ancak aynı zamanda ebedi sürekliliğe sahip gerçekliğin simgesi olan bir iktidar sahibinin ortadan kaldırabileceğini sezer. Ve işte sırf bu nedenledir ki, Roma düzenini ayakta tutmayı sağlayacak iktidarı tanrılardan bir emanet ve tanrısal babasından da günün birinde ölümsüz bir soylar zinciri boyunca, ta en son torunların halkasına kadar geçmesini sağlayacağı bir miras olarak alan ben, evet, işte bu nedenle, heykelimin İmparatorluğun birliğinin ve bütünlüğünün bir simgesi niteliğiyle, İmparatorluğun okyanuslardan Fırat kıyılarına kadar uzanan düzeninin bir simgesi niteliğiyle, bu İmparatorluğun halklarının hâlâ saydıkları öteki bütün tanrılardan bağımsız olarak tapmaklara konulmasına izin verdim, hatta böyle yapılmasını emrettim. Biz kimseleri bizim kurumlanmızı benimsemeleri için zorlamıyoruz, hiçbir konuda acele etmemize gerek yok, zamanımız var ve halkların kendi yararlarına olmak üzere bizim hukuk düzenimizi, bizim ölçülerimizi, bizim sikkelerimizi kullanmalarını bekleyebiliriz; zaten buna ilişkin bazı işaretler ve girişimler daha şimdiden var, fakat biz Roma düşüncesine bu geçişi en kısa zamanda sağlamayı kaçınılamaz bir görev olarak üstlendik, o düzeni her yerde hemen yürürlüğe koymak zorundayız, İmparatorluk bilincini o İmparatorluk içersinde bulunan bütün halklarda gecikmeden uyandırmakla yükümlüyüz; bunu Roma düşüncesinin en yüce ifadesi olan tanrılar adına yapmak zorundayız, ve bunun üstesinden ancak simge ile gelebiliriz, simge ile ve simgeye ait tasvirlerle gelebiliriz. Roma halkı heykellerimin dikilmesinden sonra bana zaten olmadığım bir Tanrı gibi ve batıl itikatların gereği tapacak yerde taşıdığım kutsal göreve iman ederek o görevi onurlandırmakla işte bunu ve yalnızca bunu istemiş oldu; söz konusu onurlandırma İmparatorluk sınırlan içersinde yaşayan bütün yabancı halklara da düşen bir görev, çünkü bu Devletin hakiki iç gelişmesi, İmparatorluğun bütünlüğü yönündeki gelişmesi o görevin simgesinde dile geliyor; bu noktada varolan, Roma barışının güvencesi altında

düzene kavuşturulmuş bir bütünlük, hem de tüm bütün bir gelecek için.”

Tüm zamanlar için! Sezar, konuşmasını bitirmişti, bakışları uzaklara, mekân ve zaman ötesine, Roma Devleti’nin göze görünmeyen çizgilerle yeryüzünün topraklarına doğru uzandığı noktalara dikilmişti, henüz ışıksızdı bu çizgiler, ama buna rağmen ışıkla doluydu, ışığın farkındalıgı içersindeydi. Zaman, esrarlı bir şekilde oralara doğru akıp gitmekteydi, bütün boşluğuna rağmen içersinde Poseidon’un sarsıntılarının nal seslerinden kaynaklanma yankılarla doluydu, suları ve sahilleri olmayan bir akarsuydu; duvardaki sebil şırıltılarla akıyordu, fakat sanki suyunun kesilmesini ister gibiydi. Dünyada bekleyiş vardı.

“Zaman, kendini insanoğlunun hep daha büyüyen inancında açığa vurur, ey Augustus, İmparatorluk o inanç içersinde serpilip gelişir, hepsi de henüz simgeselliğin sınırlan içersinde kalan dünyevi iktidardan ve dünyevi kurumlardan etkilenmemiş ve etkilenemez olarak. Fakat bu simgesellik, kendini İmparatorluk içersinde gerçekleştiren Yaradılış’ın bir aynası olarak gerçekliğe dönüşecek; insanoğluna ait ve senin yol göstermiş olduğun, gittikçe de artan inançlılık içersinde senin eserin o Yaradılış yönünde gelişecek.” Augustus’un uzaklarda kaybolup gitmiş bakışları şimdi yeniden mekâna yaklaşır gibiydi: “Kehanetlerde bulunan rahipleri ve Titus Rahipleri Tarikatı’nı yeniden gündeme getirdim, şu aralar Lucullus şenliklerini yeniden ıslah etmekle meşgulüm, her yerde inancın eski ve saygın şekillerini yeniden halkın hafızasında canlandırıyorum, ve atalarımızın inançlarının çerçevesini oluşturmuş olan dini ve resmi bayramları yeniden ihya etmek peşindeyim. Bu tanrılar için yeterlidir, bu halk için yeterlidir, ve bu aynı zamanda senin Aeneas’ının da sadık inançlılığıydı, o babası Ankhises’in hatırasına hep güçlü bir sadakatle bağlıydı. Halk, kendisine sadakatimi kanıtladığım, tanrılaştırılan babama saygısından dolayı beni hükümdar yaptı; benim eylemlerimde ataların özlemini çektiği inançlarını yeniden buldu, ve beni bu inancı, halkın gücünü temsil etmekle görevlendirdi, bunu sadece beni tribün olarak atamakla değil, fakat en yüksek

rahipliğin yetkilerini, yani inancın en yüce güvencesini bana emanet ederek de yaptı. Roma'da dine bağlılığın fazlalaşmasına gerek yok; bu bağlılık ta baştan beri kendilerine hizmet ettiği tanrılarla eşdüzeydeydi, şimdi tek yapılması gereken, bu inancı yeniden geri getirmek."

"Ey Augustus, sen ki, insanoğlunun inançlılığım ilk defa olarak kendini babanın iradesine adamakta aradın, sen ki, halk senin sözünü sevgiyle dinlesin ve bundan böyle hiçbir asi, bir zamanlar tanrılar tarafından tesis edilmiş ve senin de tekrardan yarattığın düzene el uzatmaya cüret edemesin diye, onun kutsal adında inancın şekillerini güçlü bir tutumla korumaktasın, evet, ey Augustus, halkın geleneksel inançlılığı bile ve bu arada senin de inançlılığın tanrıların çeşitliliğinin ötesine geçmekte, ta bütün ataların oluşturdukları muzaffer zincire kadar uzanmakta, çünkü inançlılık, ta en eskilerdeki ataya yönelik, onun kendi gelişini ilan etmesine ilişkin inançlı bir bekleyiş içersinde, mesajını ve yaratısını inançla bekleyen oğula emanet etsin diye..."

"Apollun, benim evimin koruyucu tanrısıydı, ve o, yani güneş tanrısı ile yeryüzü tanrısını tek bir Tanrı'da birleştiren o, bütün kötülüklere karşı düzen getirerek savaşan Apollon, hepimizin boyun eğdiğimiz gökyüzü tanrısı Zeus'un oğludur. Bütün aydınlık ondan gelir."

Ve şimdi köle de tekrar konuştu, sesi çok uzaktan, sanki bir kalem çizgisinin kuruluğu ve inceliği ile gelmekteydi: "Zeus bile kadere inançla hizmet etmekte, fakat bunun da ötesinde, kaderin kendisi de, evet, ta ötelerde, en derinliğine inilemez ışığın bütün düşünceleri perdelediği yerde, oralarda, sınırın ötesinde, evet, orada, kaderin kendisi de adı yasaklanmış olan o en eski adsıza hizmet etmekte."

Sezar, düşüncelere dalmış olarak ötede, cumbanın içinde oturmaktaydı, ve etraf sessizliğe gömülmüştü. Henüz her şey hareketsizdi, fakat ışığın solgunluğu geri çekiliyordu, ışık, sanki sınırların nöbetini tutan güneş aslanına, güçlü pençeleriyle, yumuşak pençeleriyle, inançlı iktidar sahibinin ayaklarının dibine uzanmaya

gelecek olan aslana dönüşmek istercesine, tekrar şekil alıyordu. Yerin dalgalanması azalmıştı, Poseidon yatışıyordu; güneş tutulması neredeyse kaybolmak üzereydi.

“Her aydınlıktan yeni bir inançlılık doğar, ey Augustus.”

“Fakat bizim inançlılığımız aydınlığa götürmek zorunda.”

“İnançlı olan, Augustus, artık biliyor demektir; o, ilk atanın vermiş olduğu yasayı hatırlamaktadır, ve bundan ötürü de hafızası, gelmesi beklenen ile şimdiden konuşabilir, gelmekte olanın adımlarını henüz duymasına rağmen konuşabilir, bu konuda kendisine daha hiçbir emir ulaşmamış olmasına rağmen, ona sevgi dolu bir şekilde hizmet edebilir; çağrılması mümkün olmayanı çağırır, ve onu çağırarak yaratır... İnançlılık, insanın kaçmasına imkân olmayan yalnızlığından kaçtığına ait bilgisidir; gözleri görmeyenin inançlılığı görmektir, kulakları duymayanın inançlılığı duymaktır, çünkü inançlılık, sadelik içersindeki bilme eylemidir... insanoğlunun inançlılığından tanrılar doğmuştur, ve inançlılık tanrılara hizmet ederek tanrıların ötesindeki sevginin ölümü geçersiz kılan bilgisine dönüşür... derinlerden geri dönüş olarak inançlılık... çılgınlığı, fırtınayı ortadan kaldıran inançlılık... bilgiyi taşıyan hakikat... evet, inançlılık bu dur.”

“Nereye kadar, Vergilius! Daha nereye kadar! Bütün bunlar, dünyeviliğin çok ötesine uzanır ve artık hiçbir dünyevi görevi içermez olur. Oysa ben, dünyeviliğe gönderildim ve bununla yetinmek zorundayım. Roma halkı, tanrıların iradesi doğrultusunda kendisi için yasalar koydu, böylece de kendi özgürlüğünü dizginledi, o özgürlüğe Devlet şeklini verdi, böylece de kendine Apollun’un açıklığına ve düzenine uzanan yolu göstermiş oldu; bu yoldan şaşılmaması gerekiyor, benim görevim buna nezaret etmek, ve bu yol insanoğlunun inançlılığıyla açılmış olsa bile, inançlılık bu yolun ve onun hedefinin ötesine uzanmamalı, inançlılık Devletin ötesine uzanamaz ve uzanmamak, çünkü aksi takdirde Devlet yürürlükten kaldırılır, Devletin gerçekliği, onunla birlikte de tanrıların ve halkın gerçeklikleri paramparça edilmiş olur. İnançlılık, Devletin kendisidir, Devlete hizmettir, Devletin düzeni içersinde yer almaktır; inançlı olan

kişi, bütün benliğiyle ve bütün yaptıklarıyla Roma Devleti'ne hizmet eden kişidir... Benim bundan başka bir inançlılığa ihtiyacım yok, ve bu inançlılık, sen ve ben de dahil olmak üzere, hiç kimsenin dışında kalamayacağı bir görevdir."

Augustus'un bütün bu söyledikleri tuhaf bir biçimde inandırıcı olmaktan uzaktı, hem uzaktı hem de bir maskeyi çağrıştırmasından dolayı acı vericiydi; ve bir kayıp, bir düşkırıklığı, bir terk ediş, hatta belki de bir utanç kadar acı veriyordu, çünkü her şeye rağmen dinleyeni esir alıyordu, belki dostluktan, belki de ölümden kaynaklanan bir kaçınılmazlıkla esir alıyordu. Aslında ölmesi gereken, Augustus'un kendisi değil miydi? Söylediklerinin hepsi kulağa Roma Devleti'nin gelecekteki yöneticilerine ait bir vasiyet gibi geliyordu, ama vasiyetin kendisi daha şimdiden ölüydü, hiçbir yere varmıyordu, tanrılara da, insanlara da ulaşmıyordu. Göründüğü kadarıyla çok yorgun düşmüş olan Augustus, tekrar oturmuştu; hiçbir şeyle ilişki kurmaksızın ve kendi içine dönük, biraz öne eğilmiş olarak oturmaktaydı, ve bir oğlan çocuğununkini andıran o güzel yüzü bu tarafa bakmıyordu, fakat eli, aslanın başının üstündeydi. Sezar, dünyevi alanı en uzak sınırlarına kadar ölçmüş ve dünyeviliğin içinde tutuklu kalmıştı; şimdi yorgundu. Ama yine de bir hükümdardı.

Ve işte özellikle bu nedenle, konuşulması gerekiyordu, dile getirilmesi gerekiyordu: "Tekil ruhun inançlılığı tanrıların ötesindedir, Devletin ötesindedir, halkın ötesindedir; tanrılar sadece halkta odaklaşabilirler ve tekil kişiyi tanımak istemeyebilirler, fakat ruhun kendi yarattığı tanrılara ihtiyacı yoktur, onlara artık ihtiyacı yoktur, sırrına yanlamayan ile inançlı ikili söyleşisine başladığı ândan itibaren ne şu tanrıya ihtiyacı vardır ne de bu tanrıya..."

Tanrısal olan ile ikili söyleşi, öyle mi! Ah, evet, Yukarısı ile Aşağısı arasına gerilmiş olan göze görünmez ufuk tavanı delinmeden kaldığı sürece, dua sadece kendi kendisinin bir yankısını geri getirir; Tanrı ise erişilmez olarak kalır ve herhangi bir cevap vermez.

Ama Sezar, şöyle dedi: “Eğer niyetin, kimsenin, hatta kendinin bile sınayamayacağı böyle inançlı ikili söyleşiler aracılığıyla Devlete ve eserini borçlu olduğun halka karşı taşıdığın yükümlülüklerden kurtulmak ise, onaylamamama rağmen böyle bir niyeti anlayabilirim; buna karşılık, konuşmanla atalarımızdan gelen inancı küçültmek ve Roma’nın inançlılığını barbarlarınkiyle bir tutmayı amaçlıyorsan, o zaman sana Mısır tanrılarının birer ucube olduğunu kendi ağzın ile söylediğini hatırlatmak zorunda kalırım...”

“Tek bir inançlılık vardır, ve inançlılığı büyüyüp gelişme anlamına gelen barbar, ruhu gelişmeye kapanmış olan Romalıdan daha iyidir.”

Cevap, biraz sıkılmış gibi bir ifadeyle, bir ölçüde sıkkın bir dikkatle, bir ölçüde konuyu kesin bir şekilde kapatırcasına geldi: “Ucubeler yaratan bir inançlılık, inançlılık değildir, ucubelere tapan bir Devlet, Devlet değildir; hayır, inançlılık tanrılar olmadan düşünülemez, Devlet veya halk olmadan düşünülemez, ve ancak bütünlük içersinde uygulanabilir, çünkü insan, yalnızca tanrılarıyla birlik ve bütünlük içersindeki bir Roma vatanının bütünü içersinde Tanrı ile ilişki kurabilir.”

“Tekil ruh, dünyevi ötesi ile doğrudan ilişki kuramamış olsaydı eğer, bütünün düzeni asla gerçekleşmezdi; çünkü sadece doğrudan dünyevi ötesine hizmet etmek isteyen eser aynı zamanda dünyevi bütüne de hizmet edebilir.”

“Bunlar son derece tehlikeli yenilik düşünceleri, Vergilius; bu düşünceler Devlet için zararlı.”

“Ama Devlet, onlarla İmparatorluğun yetkinliğine erişecek; vatandaşların Devletinden insanların İmparatorluğu doğacak.”

“Sen, Devletin yapısını parçalıyorsun, onu parçalayıp şekilden yoksun bir eşitlik haline getiriyorsun, Devletin getirdiği düzenlemeleri parça parça ediyorsun, halkın sağlam dokusunu yıkıyorsun.” Sezar’ın üstünden bütün yorgunluk gitmişti; bunlar, onu ilgilendiren şeylerdi, ve sanki tutkuyla dile getirilmişlerdi.

“Düzen, insanoğlunun düzeni olacak... insanın yasalarının düzeni.”

“Yasalar mı? Sanki yasalarla başımız fazlasıyla belaya girmedi! Senato hiçbir alanda kötü yasalar üretme bağlamında olduğu kadar verimli değil... Evet, halk düzen istiyor, ama hiç kuşkusuz onu Devletiyle birlikte yıkıma sürükleyecek alçakça yasalar değil... fakat sçn bunu gerçekten hiç anlamıyorsun.”

“İnançlılığı gittikçe artan bir İmparatorluk, Devleti yıkmaz, tersine onu kanatlandırır, onun halk olma niteliğini de yıkacak yerde kanatlandırır... halka yakışan, evet, halk için uygun olan, Devletin içindeki düzendir, ama insana yakışan da bilgidir; insan, inançlılığı içersinde bilgi uğruna hizmet verir, ve bilgi ile özdeşleştiğinde, o zaman İmparatorluk da yaratılmış olacaktır, bilginin yasasının egemenliğindeki İmparatorluk, kendisine Yaradılış’ın güvencesi olma lütfu sunulmuş olan İmparatorluk.”

“Sen, adına dünya denilen Yaradılış eserinden sanki Devletin önlemleriyle yönlendirilebilirmiş gibi söz ediyorsun. Neyse ki Senato, senin bilgi yasanla bir şey yapmayı pek beceremeyecek... aksi takdirde Yaradılış fazla uzun ömürlü olmazdı.”

“İnsan kendini bilgiden kopardığında, hakikati yitirdiğinde, Yaradılış bağlamında da yitip gitmiş olur; Devlet, Yaradılış’ı yönlendiremez, ama onunla birlikte tehlikeye düşebilir.”

“Bu, cevaplandırılması için tanrılara bırakmamız gereken bir soru. Buna karşılık benim kendime düşeni yine de yapmış olduğumu herhalde kabul edeceksin; insanların bilgi durumlarıyla gücüm yettiğince ilgilendim, ve bundan sonra da ilgilenmeyi sürdüreceğim. Resmi okulların sayısı artırıldı, hem sadece İtalya’da değil, bütün eyaletlerde de, ve şimdi bütün dikkatimi bize usta doktorlar, mimarlar ve su yollan uzmanları yetiştirecek olan o daha yüksek düzeydeki eğitim çalışmalarına yönelttim; ayrıca, herhalde senin de bildiğin gibi, Apollon ve Octavianus kütüphanelerini kurdum, ve bu arada mevcut kütüphaneleri de tahsisat ayırarak desteklemeyi ihmal etmedim. Fakat bu, halka pek bir şey anlatmayan bir özen; halk kendisine bilgiler sağlanmasını değil, içeriklerini kavrayabileceği güçlü ve net imgeler istiyor.”

“Bütün bilgilerin üzerinde öz olarak bilginin kendisi yer alır, ve halk buna bilme eyleminin büyük imgesinde kavuşmayı bekler.” Sezar’ın yüzünde hüzünlü bir kayıtsızlık ifadesi belirmişti: “Dünya eylemlerle dolu ve buna rağmen bilgiden yana boş.”

“Bilginin eylemi, yeminin eylemidir, Octavian.”

“Peki o halde, Vergilius, benimkisi yemin ile gelinen bir makamdır, ve ben de ne yemin ettiysem tuttum... şu senin bilgi eylemin için bu yeterli olmalı... daha ne istiyorsun?”

Bu gururlanan insana neden arzu ettiği gibi cevap verilmesindi? Böylesi çok kolay ve çok akıllıca olurdu. Ama buna rağmen bir şey, itirazda bulunmaya ve açıklama yapmaya zorladı: “Hiç kuşkusuz, senin eserin eylem, yemin altındaki eylem, ve bundan dolayıdır ki onu bilginin eylemi de izleyecek, bilginin şekil verici eylemi, hakikatin eylemi, ama ne var ki burada söz konusu olan insan ruhu, Augustus, ve insan ruhu işe karıştığında sabırlı olmak gerek; — evet, Sezar’ın rahatsız olduğunu belli eden ifadesine rağmen, bunun söylenmesi zorunlu olmuştu, çünkü söz konusu olan insan ruhu ve onun ölümü yenen uyandınlışıydı — “evet, sen eyleminle Roma’nın barışını yeryüzüne yaydın, eserin ile ve bir eğretilemenin büyüklüğüyle Devletin birliğini ve bütünlüğünü sağladın, ve şimdi buna bir de hakikatin eylemi ekleniyor, o eylem ki, insana herkes için ortak nitelik taşıyan tanrısal bilgiyi armağan eder ve böylece vatandaşları insanlardan oluşma bir topluluk halinde bir araya getirir, işte ancak ondan sonra, ey Augustus, senin Devletin de Yaradılış’ın ebedi gerçekliğine dönüşmüş olacak... ancak ondan sonra, ondan sonra... mucize gerçekleşecek...”

“Demek Devletin bugünkü şekli ile inandırıcılıktan uzak bir eğretilemeden başka bir şey olmadığında ısrar ediyorsun...”

“Hakiki bir eğretileme.”

“Peki, hakiki bir eğretileme olsun... ama Devletin asıl gerçeklik içeriğini ancak gelecekte kazanabileceğinde ısrarlısın...”

“Evet öyle Sezar.”

“Peki ne zaman gerçekleşecek senin bu mucizen? Bu hakiki gerçekliğe dönüşüm ne zaman olacak? Evet, ne zaman?” Şimdi o güzel yüz, bu tarafa kesinlikle talep edercesine ve kötücül, hatta resmen saldırganca bakmaktaydı.

Ne zaman, ey tanrılar? Ne zaman, evet, ne zaman? Şekillerden özgürleşmiş, rastlantıdan bağımsız Yaradılış, ne zaman olabilmişti ki? Bu, yeminin koruyucusu olan o bilinmeyen Tanrı’nın keyfine bağlıydı. Fakat şimdi yer artık sarsılmıyordu, kayık suda sakin bir tempo ile kayıp gitmekteydi, ve akciğerde, gırtlakta ve burunda soluk almak tekrar çok zorlaşmış olmasına karşılık, yürek soluk almaktaydı, ve yürek, Vergilius’un içinde ruhun soluk alıp veren bir nefesinin sürekli dokumakta olduğunu bilmekteydi, bir nefesti, sadece bir nefesti, ama öylesine güçlüydü ki, insan onun bütün yeryüzünde fırtına gibi eseceğine ve kayaları yerinden kopartacağına inanabilirdi. Ne zaman, evet ne zaman? Bir yerlerde bunu gerçekleştirecek olan, soluk alıp vermekteydi, bir yerlerde şimdiden yaşamaktaydı, henüz doğmamıştı, fakat buna rağmen soluk alıp vermeye başlamıştı bile; Yaradılış, vardı bir zamanlar, şimdi, herhangi bir zamanda yeniden olacaktı, mucize rastlantılardan bağımsızlaşmıştı. Ve artık geçip gitmekte olan solgun ışığın ortalık yerinde, en uzak olan yerde, doğu yönünde, ışık kendini tekrar gösterdi.

“Bir gün, bilgi ile özdeşleşecek olan yine ortaya çıkacak; ve dünya, onun varlığı sayesinde bilgi yolu ile kurtuluşu yaşayacak.” “Senin dikkatini daha bir dünyevi görevler üzerinde toplamanı isterdim; sen, dünyeviliğin ötesinde kalan görevler veriyorsun, ve onlar için kalan ömrüm artık yetmez.” —

“Onlar, bir kurtarıcı için öngörülebilecek görevler.”

“Ama sen onları benim için düşündün... yoksa öyle değil mi?”

“Ölüme galip gelendir kurtarıcı, ve sen de, barışı getirdiğin için, ölüme galip gelen olarak ortaya çıktın.”

“Bu bir cevap değil, çünkü ben, barışı ancak dünyevi bir eylemle getirebilirdim, onu dünyevi bir bakış açısıyla düzenlemek zorundaydım, onun özü dünyevidir... bana yalnızca dünyevi görevlerin verilebileceğini mi düşünüyorsun?”

“İnsanlar, daha bugünden tanrılaştırılmış olanın oğlunun şahsında onları kötülükten kurtaracak olan kurtarıcıyı görmekteler.” “İnsanlar böyle diyorlar, halk böyle diyor... peki sen ne diyorsun, Vergilius?”

“Daha yirmi yıl önce, ben Georgica’ya başladığımda ve sen daha bir delikanlıyken, evet, daha o zaman resmini gökteki burçların arasında görmüştüm. Çünkü sen, zamanlar içersinde bir dönüşümü temsil etmektesin.”

“Peki neler söylemiştin o zaman?”

“Sen, yavaş tempolu mehtapların eşlik ettiği yeni yıldız, Erigone’nin yörüngesinin yengeci baştan çıkardığı noktada, alevler içindeki yengeç bile geri çekilmekte senin önünde, pençelerini çekmekte ve hizmet etmekte olan gökyüzünü sana bırakmakta.”

“Evet, bu şiiri yazmıştın yirmi yıl önce... peki ya bugün?”

“Sen, oğlak burcunun simgesinde ana rahmine düştün; sapasağlam kayaların üstünde dünyanın en yüksek doruklarına saldıran oğlağı kendine simge seçtin.”

“Dünyanın tepeleri... bu durumda dünya ötesinin esirgenmesi gerekiyor benden, söylediğin bu.”

“Horatius’un senin için yazdığı dizeleri hatırla, Augustus.” “Hangi dizeleri?”

“Gök gürlemelerinin efendisi olan Zeus’un saltanatı var gökyüzünde, ama yeryüzünün görünen tanrısı sensin, ey Augustus.”

“Kaçak oynamaktasın, Vergilius; üzerinden çok uzun zaman geçmiş olan sözleri alıntılıyorsun ve başkalarından alıntı yapıyorsun, fakat kendi düşünceni saklıyorsun.”

“Kendi düşüncemi mi?” Augustus çok uzaklardaydı; kelimeler oraya buraya kaymaktaydı, çok ağırdı uçuşları, ama artık bir köprü olmaktan uzaktılar.

Köle, konuştu: “Bu artık seni ilgilendirmemek.”

“Benim kendi düşüncem mi?”

“Evet, özellikle senin düşünceni duymak istiyorum, ve lütfen lafı dolandırmadan.”

“Her ne kadar yaşayanlar arasında ilk sırada olsan da, sen fani bir insansın, Augustus.”

Öfkeli ve kindar bir bakış, Aıugustus’un başka bir düşünceyi duymak istemiş olduğunu belli etti: “Biliyorum, ne bir tanrıyım, ne de yeni bir yıldızım, ve bunu bana hatırlatmak gereksiz; ben, bir Roma vatandaşıyım, ve kendimi hiçbir zaman daha farklı bir şey yerine koymadım, dolayısıyla sorum senin tarafından hâlâ cevaplandırılmış değil.”

“Kurtuluş hep dünyevi alanda gelir, Augustus, kurtuluş getiren her zaman dünyevi ve fanidir, öyle olmak zorundadır: yalnızca sesi dünyevi olanın ötesinden gelir, kurtuluş getiren, insanoğlunun içinde bulunan ve kurtuluş isteyen ölümsüze çağrı yöneltebilme hakkını o sese borçludur. Oysa sen eyleminle dünyanın böyle tanrısal bir yenilenişi için gerekli olan zemini hazırladın, ve sesi duyacak olan, senin dünyan.”

“O zaman atılacak son adımın benim için bir misyon olduğunu neden inkar ediyorsun? Ne de olsa hazırlık bağlamında taşıdığı değeri kabul ettiğin eserimin dünyaya nihai kurtuluşu getirme misyonuna sahip bulunabileceğini neden inkar ediyorsun? Eserimde bulunduğunu kabul ettiğin simgenin kendisinin, gerçekliği kendi içinde taşıdığını neden inkar ediyorsun? Eserimle ne de olsa ilk eylemimi gerçekleştirdiğime göre, aynı yeterliliği bilginin eylemi için de gösterebileceğimi neden inkar ediyorsun?”

“İnkar etmiyorum, Octavian; sen, hem Tanrı’nın hem de Roma halkının simgesisin. Somutlaştırdığın simge kendi ilk-imgesinin çizgilerini de taşımasaydı eğer, bu asla sana bir misyon olarak verilmezdi. Bilginin eylemi günün birinde herkesten önce senin içinde olgunlaşabilir. Ama o gün şu âna kadar gelmiş değil.”

“Zaman açısından biraz fazla cömert davranıyorsun, Vergilius, ama sadece ben söz konu olduğumda; kendine ve kendi amaçlarına daha kısa bekleme süreleri koymuştun... o halde sözü fazla dolaştırmadan bana bu kurtarma işine cüret etmememi açıkça söyle.” Aslında neşeli bir ifade olması öngörülmüştü, ama devam eden öfkenin gizlenebilmesi imkânsızdı.

“Kurtuluş getiren ile onun hakikati bile, kendisi bile zamanın bilgi dokusuna bağımlıdır, o ancak zaman bunun için olgunlaştığında gelecektir.”

Sezar ayağa fırlamıştı: “Onun görevini sen kendine saklamak istiyorsun.”

Ah, Sezar haklı mıydı yoksa bu konuda? Kendisinin bile sezebileceğinden çok daha fazla haklı olabilir miydi? Şairin iç dünyasında bir kurtarıcı olma arzusu, bütün öteki insanlara oranla ve çok daha engin bir rüyanın içeriğini oluştururcasına uyuklamaz mıydı? Orpheus da, vahşi hayvanları insani olan aracılığıyla kurtarmak amacıyla büyüleyip yanına çağırdığında, aynı cüreti sergilememiş miydi? Hayır, hem de bin kez hayır: sanat, elverişsiz bir araç olarak kalma niteliğini koruyordu, ve Orpheus bile bu yüzden yıkıma sürüklenmişti. Şairin duyduğu, Sibilla’ya özgü ses, Euridike’nin, Plotia’nın sesiydi, ve şair, Tanrı ve kader böyle istediği için, kurtuluşun altın dalını hiçbir zaman bulamıyordu.

“Ah, Augustus, yazan, aslında yaşayan değildir; buna karşılık Kurtarıcı, bütün ötekilerden çok daha güçlü yaşar, çünkü onun hayatı, kendi bilme eylemidir, ömrüdür ve ölümüdür.”

Kızgınlığının ortasında gülümsemekteydi Augustus, ve bu, iyi niyetli bir gülümsemeydi: “Sen yaşayacaksın, Vergilius, gücünü

yeniden kazanacaksın ve eserini tamamlayacaksın.”

“Bir defa daha iyileşsem bile... şiir tamamlandığı ölçüde her türlü kurtarıcı eylemden uzaklaşacaktır ve bu amaç bağlamında çok daha işe yaramaz olacaktır.”

“Peki o halde, o zaman bu demektir ki, kurtarıcı eylemi ikimiz de gerçekleştiremeyeceğiz, yani bunu başarmak ne sana ne de bana nasip olacak, ve bu işi senin hayalini kurduğun benim ise hemen hiç inanmadığım Kurtarıcıya bırakacağız. Ve o gelene kadar da görevimizi yerine getirmeyi sürdüreceğiz, sen şeninkini, ben de benimkini...”

“Onun gelişi için hazırlanmak zorundayız.”

“Güzel. Benim eserim zaten onun için bir hazırlık çalışması anlamını taşıyor. Ama seninki de öyle, ve böylece sen de Aeneis’i kendi halkın için tamamlayacaksın...”

“Ben onu tamamlayamam ve tamamlamak hakkına da sahip değilim... bu en yanlış hazırlık anlamına geleceği için, asla yapmamam gereken bir şey.”

“Peki ya doğru hazırlık nasıl yapılabilir?”

“Kurban aracılığıyla.”

“Kurban mı?”

“Evet, öyle.”

“Kimin için kurban edeceksin? Kimi kurban etmek istiyorsun?”

“Tanrılar için.”

“Tanrılar, istedikleri kurbanlarla ilgili olarak düzenlemelerini yaptılar ve bunları korunması için Devlete emanet ettiler, ve ben de bunların tanrıların iradesi doğrultusunda bütün İmparatorlukta eksiksiz gerçekleştirilmesine nezaret ediyorum. Devletin egemenlik alanı dışında kurban diye bir şey yoktur.”

Gerilemiyordu Augustus, ve bilinmeyen Tanrı'nın yemine ait emri konusunda da hiçbir şey bilmiyordu; onu inandırmaya çalışmak boşunaydı: "Ey Sezar, kimse inancın senin himayen altındaki kutsal biçimlerine dokunmaya cüret edememeli, fakat dokunulmazlık, aynı zamanda tamamlanamaz anlamına gelmez."

"Nasıl tamamlanacakmış o dediklerin?"

"Tanrılar herkese kurban olmasını emredebilirler, ve herkes, tanrıların canlan istediğinde kendisini kurban seçebilmesine hazır olmalıdır."

"Seni doğru anlıyorsam eğer, kurbanlara ait düzenlemeler çerçevesinde de artık halkın bütününü devreden çıkartıp onun yerifıe dünyevi olmayan ile şu veya bu şekilde ilgilenen tekil bireyi geçirmek istiyorsun; bu, asla onaylanamaz Vergilius, hatta onaylanamaz olmaktan da öte bir durum. Ve sen bunu yaparken, kendine en azından görünüşte bir haklılık ve sorumluluk sağlayabilmek için, yine tanrıların iradesine atıfta bulunuyorsun. Fakat yaptığın, buna rağmen sorumsuzluk örneği oluyor, ve tanrılar hele amaçlarından dolayı sorumluluğu senin sırtından asla almayacaklardır, çünkü gerek onlar için gerekse halk için geleneksel ve saygın kült biçimlerinin yanı sıra, bunlarla ilgili kurban verme kurallarının da bulunması yeterlidir. Bunun ötesine yarım adım bile geçilemez."

"Ötesine hem de korkunç bir şekilde geçilmekte, Augustus! Halk, bulanık bir şekilde yeni bir hakikatin kendini hazırlamakta olduğunu hissediyor, bulanık bir şekilde eski biçimlerin çok yakında esneyeceğini hissediyor, yine bulanık olarak eski kurban âdetlerinin yetersizliğini hissediyor, ve yeniye duyduğu karmakarışık özlemin zorlamasıyla, karmakarışık kurban verme özleminin zorlamasıyla kendini idamların gerçekleştirildiği meydanlara ve senin düzenlediğin oyunlara atıyor, inançlılığı yansıtmayan sahte kurban edişlere atıyor; bu kurban edişler, zalimliği gittikçe artan bir ölümle ona sergileniyor ve sonunda yalnızca gözünü kan bürümüşlüğü ve ölümün esrikliğini tatmin edebiliyor..."

“Ben vahşeti ve oyunlardaki dizginlerinden boşalmış zalimliği disiplin altına aldım. Bu, aslında Roma halkının zorunlu sertliği ve kurban edişlere ait sezgilerle hiçbir ilgisi yok.”

“Halkın tekil bireylerde olduğundan çok daha fazla sezgileri var. Çünkü onun hissedişi, bir bütün olarak tekil ruhun düşünüşünden çok daha bulanık ve ağırlıklı, içinden yükselen ve dünyayı kurtaracak olana yönelik çağrı, daha vahşi ve daha karışık, tdamlarm yapıldığı meydanlardaki ve arenalardaki kanlı vahşete gelince, halk hakiki kurban etme eyleminin bundan kaynaklanacağını tüyleri ürpererek seziyor, burada bilginin dünyevi anlamda en son ve asıl yönlendirici nitelik taşıyacak olan şeklinden söz ediyorum.”

“Senin eserlerinin derinliği çoğu zaman bilmece gibidir, Vergilius, ama şimdi sanki konuşman da bilmecelerle dolu.”

“Kurtuluşu getirecek olan, insanlar uğruna, insanlığa duyduğu sevgi uğruna kendini kurban edecek, ölümüyle kendi kendisini bilginin eylemine dönüştürecek; bu, onun evrene fırlatıp atacağı eylem olacak, fırlatıp atacak ki, böylesine yüce düzeydeki bir yardımın imgesinden Yaradılış tekrar doğabilsin.”

Sezar, togasına sarındı: “Ben hayatımı eserimin hizmetine, kamunun hizmetine, Devletin hizmetine verdim. Benim kurban verme ihtiyacım böylece karşılanmış oldu. Sana da aynı şeyi yapmanı tavsiye ederim.”

Bu noktadan sonra aralarında hâlâ gidip gelenler, artık hiçbir şey değildi, boş kelimelerdi ve kelimeler bile değildi, ve artık mekân bile olmayan bir mekânın içinden hızla geçip gitmekteydiler. Her şey, inandırıcılıktan yoksun bir hiçlikti ve bir yerlere köprü değildi.

“Senin hayatın eylemdi, Sezar, toplum için ve toplum içersinde eylemdi, ve sen kendini sınırsız sundun. Tanrılar seni böyle bir kurban verme eylemi için seçtiler ve sana emrettiler, bu bağlamda seni ayrıcalıklı kıldılar, ve sen de onlara bu nedenle, varlığının da kanıtladığı gibi, başka her ölümlüden daha yakın oldun.”

“Daha neyin kurban edilmesini istiyorsun? Hakikaten gerçekleştirilmiş her eylem, insanın ve onun hayatının bir bütün olarak feda edilmesini gerektirir; tahmin edebildiğim kadarıyla, bu senin için de farklı olmadı, ve sen de bu durumu rahatça bir kurban etme diye adlandırabilirsin.”

Varlığın kesitlerinden oluşan yığın, her türlü boşluğun ötesindeki şekilsizliğin solgunluğuna bürünmüştü; görünen hiçbir çizgi yoktu, bir çizginin en ince gölgesi bile yoktu — böyle bir durumda karşılaşma nerede olabilirdi ki?: “Eylemim, bencillikti, bir kurban olmak bir yana, sanki eylem bile değildi.”

“O zaman sen de beni örnek al: borcunu öde, halka talep etmekte haklı olduğu şeyi ver, ona eserini ver.”

“Her eser gibi benimki de körlükten doğdu... sahte bir körlükten... ne yaratırsak yaratalım... körlüğün eserinden başka bir şey değil...öte yandan hakiki körlüğe, görebilen körlüğe erişebilecek kadar alçalgönüllü de değiliz...”

“Yani bu benim için, benim eserim için de mi böyle?”

“Varlık kesitleri yok artık...”

“Ne dedin?”

Konuşmaya değmezdi; insan sadece kendi kendini tekrar edebilirdi, o kadar: “Senin eylemin halkın içinde gerçekleşti ve halkın içinde eylem oldu; benimkisi ise halka götürülmek zorunda, bir eyleme hizmet etmek için değil, fakat beğenilmek ve alkış toplamak için.”

“Yeter, Vergilius!” — Sezar’ın tavrında artık en uç noktadaki sabırsızlık belirginleşmekteydi — “Aeneis’in yayınlanmasını çok bencilce buluyorsan eğer, bırak hayatın son bulduktan sonra yayınlansın. Bu benim son teklifimdir.”

“Şairin ün tutkusu ölümden öteye uzanır.”

“Peki o halde?"

“Eserim benden sonra yaşamamalı.”

“Jüpiter aşkına! Nihayet baklayı çıkardın ağzından, peki ama neden?! Hakiki nedenlerini söyle artık!”

“Hayatımı, senin yaptığın gibi, kurban olarak adayamadığıma göre, eserimi kurban etmek zorundayım... unutulmuşluğa gömülmek, ve ben de onunla unutulmalıyım...”

“Bu bir gerekçe değil, sadece çılgınlık, o kadar.”

“Hafızanın bâkir olamaması... ben unutmak istiyorum... her şeyi unutmak... ve kendim de unutulmak istiyorum... bu, zorunlu, Augustus...”

“Dostların için ne kadar da hoş bir haber! Hakikat şu ki, Vergilius, arkadaşlarını biraz daha dostça hatırlayabilseydin eğer, hafızan daha bir bâkir olurdu, oysa sen kendini sadece bomboş ve kötücül kaçamaklar olan bomboş ve kötücül arzuların eline bırakmaktasın.” “Kurtarıcı bilgi eylemi gelmiş değil henüz; o eylem uğruna, o eylemin yemini uğruna yapılmak zorunda söylediğim şey... Kurtuluş, yeminde, Augustus... herkes için, benim için...”

“Ah, senin kurtuluşun, hep ama hep senin kurtuluşun... şimdi bak, senin kurtarıcın sırf bu yüzden bir gün bile daha erken gelecek falan değil; ama sen, halktan bir şey çalmaktasın, kendi halkından çalmaktasın, ve bir de bunun kurtuluşun olduğunu söylüyorsun! Delilik bu, sadece delilik!”

“Hakikatten mahrum olan bilgi deliliktir; önemli olan, bilginin hakikatidir... sadece onun hakikatinde delilik diye bir şey yoktur.” “Yaa, demek hakikatin iki türü, öyle mi? Biri senin için, bilginin taşıyıcısı olan hakikat, biri de benim için, bilgiden mahrum hakikat, öyle mi..? demek ben sana göre delice konuşmaktayım, ne dersin? Bu mu söylemek istediğin? Söyle o zaman!”

“Ben, bilgiden mahrum olanı yok etmek zorundayım... o, uğursuzluk yalnızca... zincire vurulmuşluk... özgürlükten mahrum oluş... biz kurban vererek özgürlüğe hizmet etmiş oluyoruz... bu, en

yüce görev... bilgiden mahrum olan, bilgi karşısında geri çekilmeli... ben, halka ve kendi halkımın kurtuluşuna, esenliğine ancak böyle hizmet edebilirim... hakikatin yasası... yarı uykudan uyanış!” Acele ve sert bir adım —, Augustus, yatağın tam önünde durmaktaydı:

“Vergilius...”

“Evet, Augustus.”

“Sen, benden nefret ediyorsun.

“Octavian!”

“Octavian deme bana, benden nefret ederken.”

“Senden... senden nefret mi ediyorum?”

“Ve hem de nasıl!” Sezar’ın sesi, sertliğinden ötürü tizleşmişti.

“Ah, Octavian...”

“Sus... sen benden, yeryüzündeki bütün insanlardan, ve onlardan ettiğinden çok daha fazla nefret ediyorsun, çünkü beni başkalarını kıskandığından çok daha fazla kıskanmaktasın.”

“Bu doğru değil... bu doğru değil...”

“Yalan söyleme... doğru olan bu...”

“Doğru değil... doğru değil...”

“Hayır, doğru...” Öfkeli erkeğin eli, şamdanın üstündeki çelenklerin defne yapraklarını hırsla kopardı — “evet, bu doğru... benden nefret ediyorsun, çünkü kendin krallık düşüncesiyle yanıp tutuşmaktasın, ama onu gerçekleştirmek uğruna en ufak bir girişimde bulunamayacak kadar zayıftın, benden nefret ediyorsun, çünkü krallığa ait düşüncelerini şiirin çatısı altına koymaktan başkaca bir seçeneğin olamadı, böyle yaptın, çünkü en azından orada kendini krallarından daha güçlü göstermek istedin; benden nefret ediyorsun, çünkü ben senin kendin için arzu etmiş olduğun ne varsa hepsini kendi çabalarımla elde ettim, ve buna rağmen onların hepsini

öylesine değersiz gördüm ki, İmparatorluğun tacını geri çevirmeye cesaret edebildim, benden nefret ediyorsun, çünkü beni kendi acizliğinden sorumlu tutuyorsun... senin nefretin, senin kıskançlığın işte bu...”

“Octavian, dinle beni...”

“Seni dinlemek istemiyorum...”

Sezar, bağırıyordu, ve tuhaftı, hem de çok tuhaf: çünkü dünya, o bağırdığı ölçüde yeniden zenginleşmekteydi; görülebilir olan, varlığının bütün kesitleriyle birlikte tekrar belirginleşiyordu, solgun ölmüşlük canlanmıştı, ve bu, umut gibiydi.

“Octavian, dinle beni...”

“Neden? Söyle bana, neden dinleyeyim seni... önce sahte bir alçakgönüllülükle ve hilekarca bana kendi eserini kötüledin ki, benimkini de çok daha kolay aşagılayabilesin diye, daha sonra benim eserimi yalnızca görünüşte varolan, inandırıcılıktan uzak ve üstelik de kör bir çaba düzeyine indirgemek istedin, ve daha da beteri, böylece Roma halkına ve onun atalarından kalma inancına hakaret ettin, çünkü o inanç benim eserimin bir ifadesi olarak hoşuna gitmiyordu, bu nedenle de onun bir reform geçirmesi gerektiğini düşünüyordun, ve bu arada çok iyi biliyordun ki, bütün bunlar hiçbir işine yaramaz, senin işine yaramaz, çok iyi biliyordun ki, senden çok daha güçlü kalmaktayım ve senden güçlü kalmak zorundayım da, çok iyi biliyordun ki, beni yıkmaya gücün yetmeyecek, ve şimdi sonunda dünyeviliğin ötesine kaçmaktasın, dünyeviliğin ötesinde kalan, ne benim ulaşabileceğim ne de başka herhangi birinin ulaşabileceği bir yere, ve şimdi beni senin yerine alt edebilmesi amacıyla başıma bir kurtarıcıyı, aslında olmayan ve hiçbir zaman da olmayacak bir kurtarıcıyı musallat etmek peşindesin... seni tanıyorum, Vergilius, bana yumuşak biri gibi görünüyorsun, ve halkın seni insanların en temizi ve en erdemlisi diye onurlandırmasından hoşlanıyorsun, ama hakikat şu ki, o görünüşte tertemiz olan ruhun sürekli olarak nefretin ve kötülüğün mayasıyla yoğrulmakta, evet,

tekrar ediyorum, o ruh, alçakça bir kötülüğün mayasıyla yoğrulmakta...”

Kuşku yoktu, Kutsanmış Olan, ülkesinden haykırmaktaydı ve kendini bu haykırış içersinde gittikçe daha çok kaybediyordu. Ve tuhaf bir şekilde iyiydi bunun böyle olması, çok tuhaf bir şekilde iyiydi, ah, evet, o kadar iyiydi ki, olabiliyordu işte, ve sanki görünmezlik içersinde görünmeyen bir sağlam zemin kendini gösteriyordu, bu görünmeyen sağlam zemin yine görünmez köprülerin başlangıç noktası olabilecekti, insaniliğin ve insanlığın köprüleri, sözü karşı sözle birbirine zincirleyecekti, bakışları karşı bakışlarla harmanlayacaktı, öyle ki, hem söz hem de bakışlar yeniden anlamla dolacaktı, karşılaşmanın insanlık köprüleriydi bunlar! Ah, evet, keşke Sezar konuşmaya devam etseydi.

Ve Augustus konuşmayı sürdürdü, hayır, yeniden bağırmayı sürdürdü, ve dizginlerinden boşalmış öfkeli çığlıklarını artık hiç engellemedi: “Davranışların bağlamında tertemiz, erdemli ve alçakgönüllüsün, ama kuşku uyandırmayacak kadar tertemiz, erdemli ve alçakgönüllü değilsin... senin o sözde alçakgönüllülüğün, benim verebileceğim hiçbir makamı ve görevi kabul etmene izin vermezdi, böyle bir şeyi sana önermeye hiçbir zaman cesaret edemezdim, ama gerçek şu ki, aslında sana göre yeterince iyi olan hiçbir makam ve görev düşünülemezdi, ister senatörlük, ister konsüllük veya başkaca yüksek bir makam olsun, itiraz edecek bir şey bulurdun, ve hele benim ellerimden hiçbir makamı kabul etmezdin, çünkü bana karşı bunu yapamayacak kadar derin ve köklü bir nefretin var! Evet, bana olan nefretinden ötürü şiir yazmak zorunda kaldın, kendin için o şaire özgü bağımsızlığını inşa ettin, çünkü benden asıl isteyebileceğin şeyi, yani geri çekilip yerimi sana bırakmamı, kabul edemezdim ve edemem, üstelik sen zaten benim yerimi de geri çevirirdin, çünkü onu dolduramazdın ve kendi yetersizliğinin bilincinde olarak orayı küçük görmek zorunda kalırdın... bütün bunlar nefretten kaynaklandığı ve sürüp gittiği için, nefretin de hep yeniden tazeleniyor...”

“Ben hiçbir zaman şiir yazmamı senin bana vermek isteyebileceğin herhangi bir makamdan daha yüksek görmedim.”

“Sus ve riyakarlığını sürdürerek vaktimi daha fazla çalma... sen, hep benim kendi görevimi bırakmamı istedin, belki de sırf daha sonra onu küçük görebilesin diye, bütün o bilgiyle ilgili karmakarışık tutumlar, kurban etmeyle ilgili o ipe sapa gelmez sözler, o Aeneis’i yok etme isteği, sadece insanın kendi eserinden nasıl vazgeçeceğini ve onu yok edeceğini öğrenebileyim diye... evet, eserimi görmeye ve ona sabretmeye daha fazla devam etmektense, Aeneis’in yeryüzünden silinip gitmesini tercih ediyorsun...”

Bu bağırmaların arasında varlığın kesitleri birbiri üzerine yığılmaktaydı, ve içinde Augustus’un öfkeli adımlarla dolanıp durduğu oda da yeniden tamamen dünyaya ait bir oda olup çıkmıştı, binaya eklenişiyle dünyeviydi, dünyevi bir şekilde ev eşyalarıyla döşenmişti, geç öğlen vaktinin ışığında dünyeviydi. Ve şimdi artık o görünmeyen köprüde adım atmaya başlama cesareti gösterilebilirdi: “Octavian, bana haksızlık ediyorsun, hem de büyük haksızlık ediyorsun...”

“Yaa, sana haksızlık ediyorum öyle mi? Haksızlık mı ediyorum? Ama sen, bana ithaf etmek zorunda kalmayasın diye Aeneis’i yok etmeyi düşünebiliyorsun! Maecenas’a Georgica’yı ithaf ettin, Asinius Pollio’ya da bayıla bayıla Bucolica’yı ithaf ettin! Bana gelince, beni, nefret ettiğin beni Culex’le başından savmak istedin, sana göre benim için Culex yeter de artardı bile, ve sen, o eserin bugün de benim için yeterli olduğunu düşünüyorsun, anlaşıldığı kadarıyla yirmi beş yıl önce bana yettiğini, ne o zaman ne de şimdi daha fazlasını hak etmediğimi kanıtlamak için... ama benim bu yirmi beş yılda kendi eserimi tamamlamış olmam ve bu eserin bana Aeneis üzerinde bir hak kazandırmış olması, üstelik bu hakkın gerekçesini benim edimimde, yani Roma’nın ve onun ruhunun gerçekliğinde, yani onsuz Aeneis’in yazılmasının asla düşünülemeyeceği bir gerekçede bulması, sana çok fazla geliyor, bu kadarına dayanamıyorsun, ve o yüzden de eserini bana ithaf etmektense yok etmeyi tercih ediyorsun...”

“Octavian..!”

“İster senin ister benim olsun, bir eserin hayattan ve ölümden daha büyük olması seni ilgilendirmiyor, nefretinin karşısında bunu hiç umursamıyorsun...”

“Octavian, al şiiri!”

“İstemiyorum, ona ihtiyacım da yok; kendine saklayabilirsin...” “Octavian, al şiiri!”

Bütün o kâğıtsı çürümüşlük, bütün o kâğıtsı solgun beyazlık dışarıdaki ışıktan kaybolup gitmişti; şimdi manzaranın üzerinde fildişi parıltılar saçıyordu.

“O değersiz eserin hakkında hiçbir şey bilmek istemiyorum... onu ne istersen yapabilirsin; ona ihtiyacım yok.”

“O, değersiz bir eser değil.”

Sezar durdu ve yan gözle bavula baktı: “Benim için değersiz bir eser oldu; onu benim gözümde böyle aşağılayan, sensin.”

“Yazdığım sürece onun senin için kaleme alındığını biliyorsun, sürekli seni düşündüğümü biliyorsun, bu çalışmanın içine nüfuz ettiğini ve eskiden olduğu gibi şimdi de, aslında senden söz eden o şiirin içinde olduğunu biliyorsun...”

“Kendini ve böyle söyleyerek aynı zamanda da beni bu şekilde aldattın. Evet, hakikat şu ki, beni kör diye nitelendirmekte, yeni doğmuş bir kedi yavrusu kadar kör olduğumu söylemekte haklısın, çünkü sana olan inancım, aslında cezalandırılmaya müstehak bir körlüktü, sana ve riyakarlığına bunca uzun zaman güvenmek, cezalandırılmaya müstehaktı!”

“Ben riyakarlık yapmadım.”

“Yapmadınsa eğer, o zaman özellikle bu yüzden şimdi benim çizgilerimi taşımakta olan eserinden nefret etmektesin.”

“Onu senin için tamamlayacağım.”

“Ve buna hâlâ inanmamı bekliyorsun, öyle mi?” Sezar, yine yan gözle bavula baktı, ve bu tedirgin ediciydi, fakat bu noktadan sonra artık hiçbir şey değiştirilemezdi.

“Bana inanmak zorundasın, Octavian.”

Ah, evet, zamanların uçurumunda kaybolup gitmek üzre bir insanın ruhundan kopan en küçük ân bile kavranamazlığı içersinde her türlü eserden daha büyüktür, ve şimdi Sezar’ın ruhundan böyle bir ân, bir dostluk ânı, bir yakınlık ânı, bir sevgi ânı kopmuştu, açıkça hissedilebilen bir şeydi bu, Sezar’ın sadece şöyle demesine rağmen: “Bunu düşünmek istiyoruz.”

Ve sonra, en zor olan geldi: “Metni yanına alıp Roma’ya götür, Octavian... Tanrıların yardımıyla onu orada tekrar bulurum.”

Sezar, başını salladı, ve bu baş sallama süresi boyunca çok büyük bir huzur geldi; bu, bir nefes gibi insanın yüreğinden fışkıran ve bütün görünmezlikleri aşarak hep yeniden insanın yüreğine ulaşan bir bağlılığın huzuruydu, sessizliğin büyük gücüydü: kahverengi kemerli tavan, yeniden bu huzurun geldiği ormana dönüştü, çelenklerin defne kokusu, yeniden en uzak kuytulukların, güneşle yüklü yaprak vadilerinin derinliklerinde dinlenen kuytulukların kokusu oldu; bu koku kaynakların şırıltısıyla soluklanmaktaydı, yosun tutmuş bir flütten çıkan bir ezgi gibi, bir nefes kadar hafifti, ama buna rağmen hareketsiz bir sabitliği vardı, buna rağmen meşe kadar ağırdı, ve yüreğin açıklanamazlığının soluğu, sonsuz bir iç içeliğin ve bunu bilmenin soluğuydu. Tavan lambasının sanki son bir defa zincirinin ucunda gümüşi tıkırtılarla rakkas hareketleri yapması da bu soluğun esintisiyle miydi? Onun dışında kıpırdanan hiçbir şey yoktu, suların yüzeyi dümdüzdü, sanki soluklarını tutmuşlardı; yolculuk mola vermişti. Ve defne yapraklarıyla kaplı karaağacın altında, elleri defne yapraklarının arasında duran Augustus konuştu: “Hatırlıyor musun, Vergilius?” — “Evet, hatırladığım çok şey var, ama bana yine de az geliyor.” — “Birlikte seçmiş olduğumuz atları ve köpekleri de hatırlıyor musun hâlâ?” — “Hatırlıyorum; onları satın aldığında hızlarını ve becerikliliklerini değerlendirmiştim.” — “Kroton kısrakları

ile aygırları ve İberya köpekleriydi.” — “Aygırlardan birini almamanı tavsiye etmiştim, ama sen yine de satın almıştın, Octavian.” — “Evet, sen doğru değerlendirmiştin, o aygır gerçekten de hiçbir işe yaramıyordu.” — “Onu pahalıya aldın, oysa paran cebinde kalabilirdi, seni vazgeçirmeye çalışmıştım.” — “Fakat bazen senin tavsiyene uymamak iyi oluyor, Vergilius.” — “Neden? Ama her neyse, aradan çok zaman geçti.” — “Evet, hem de çok uzun bir zaman geçti. O aygır göze hoş görünüyordu, küçük kafalı, karayağız bir hayvandı. Yazık oldu.” — “Evet, yazık oldu. Karayağız bir hayvandı ve beyaz topukları vardı, bu arada her ne kadar fark edilmese de, arka ayakları çok zayıftı.” — “Çok doğru, arka ayakları çok zayıftı, ama üstünde en küçük bir beyaz işaret bile yoktu.” — “Öyle deme, Augustus, topuklar beyazdı.” — “Bir defa gördüğüm bir hayvan hafızamdan hiç silinmez; o atta herhangi bir işaret bulunmadığını sana garanti edebilirim.” — “Andes’te hafızamı yeterince keskinleştirecek kadar çok at yetiştirmiştik; o yüzden söylediğimden eminim, bu konuda kimse fikrimi değiştiremez, sen bile, Octavian.” — “Sen, inatçı bir köylüden başka bir şey değilsin.” — “Evet, ben bir köylüyüm ve at yetiştiren bir ailenin çocuğuyum; daha çocuk yaştayken atların yelelerine yapışmış olarak otlaklarda dörtnala giderdim.” — “O zamanlar bindiğin cılız atlar da ancak hafızan kadar iyi idiyse, hafızana pek güvenmemeni salık veririm.” — “O atlar cılız falan değildi.” — “Ve hafızana da hafıza falan denemez; benimkisi daha iyi.” — “Augustus olup olmaman hiç fark etmez, istersen bir değil bin defa Augustus ol, ama atın topukları beyazdı, hem de kar beyazı.” — “İstediğin kadar kız, bir yararı yok, topuklar beyaz değildi.” — “Beyazdı diyorum, işte o kadar.” — “Ben de hayır diyorum.” — “Hakikaten, Augustus, bana itiraz etmeyi bırak; eğer topuklar beyaz değil idiyse, tanrılar hemen şuracıkta canımı alsınlar!” O zamana kadar başı eğik, düşünürcesine, sanki yalnızca hatıraları değil fakat sessizliği de korumak istiyormuşçasına durmuş olan Augustus, şimdi başını kaldırmıştı: “Bu kadar büyük bir bahse girilmez, bunu yasaklıyorum, çünkü bedeli bana göre çok yüksek; böyle bir bahse girmektense, topukların beyaz olduğunu kabullenmeyi tercih ederim.” Ve bu sözlere ikisi de güldüler, sessiz bir gülmeye yenik düştüler; sessizce kanat çırpan bir gülümsemeydi

bu, biraz da acıtıcıydı, büyük bir olasılıkla Augustus için de öyleydi, çünkü yüzündeki hüzünlü ifade — yoksa uzaklardaki gözlerinde gözyaşlarının parıltısı da var mıydı? — onun da boğazına ve göğsüne acılı bir şeylerin oturduğu sonucunu çağrıştırıyordu, sadece rüyadaki bir gülme gibi acıtıcıydı, acı ve boğucuydu, ah, evet, çünkü kimse rüyada gülmediği içindi, ve, evet, onları kuşatmış olan o mutluluk verici sessizlik şimdi, Augustus sanki ondan uyanırcasına başını kaldırdığından beri, acıtıcı bir şekilde eriyip gitmekteydi. Sessizlik, kaybolup gitmişti.

Güneş tutulmasının tehdidi yeniden mi başlamıştı? Yerin sarsıntısı ile Poseidon'un atlarının sürüklediği denizlerin sarsıntısının tehdidi yeniden mi başlamıştı? Sessizlik bu yüzden mi kaçıp gitmişti? Hayır, bundan korkmaya gerek yoktu; guruldayan güvercinler, dünyevi bir yumuşaklıkla ve huzur içersinde pencerenin pervazında geziniyorlardı, şarkı yumuşaklığını koruyordu, ışık fildişi renginin yumuşaklığına bürünmüştü, ve yolculuk tekrar başlamış olsa bile, tekne bundan böyle de böylesine kendinden emin ve rahatça kayıp gittiği sürece korkacak bir şey yoktu. Fakat yine de bir atın nal sesleri duyulabiliyordu, ve atın ortaya çıkması çok kısa sürdü, havayı yararak dörtnala gelmekteydi, üstünde coşkuyla yelelerine yapışmış ve yine coşkuyla onları çekiştirmekte olan oğlan çocuğunu taşıyordu. Karayağız bir at değildi bu, kar beyazı bir beygirdi, ancak topukları siyahtı, ve çocuk dörtnala temponun tam ortasında Sezar'ın önünde aşağıya atladıktan sonra koşmasını sürdürdü ve pencereden dışarı atladı. Fakat çocuk, Sezar'ın önüne geldi, geçmişin bir bayraktarı olarak önünde durdu, başında armağan sunmaya gelmiş biri gibi bir çelenk vardı, ve böyle biri sıfatıyla da karşılandı.

"Selam sana," dedi Augustus, hâlâ şamdana dayanmış olarak durmaktaydı ve eli defne yapraklarının arasındaydı, "bana şiiri vermek istiyorsun, ve ben de onu senin elinden kabul ediyorum, çünkü sen, Lysanias'sın; hiçbir zaman Andes'e gitmemiş olmama rağmen, tanıyorum seni, ve sen de beni tanıyorsun."

"Sen, Kutsanmış Sezar Augustus'sun."

“Nasıl buldun bana uzanan yolu?”

Ve oğlan, şiiri okumaya başladı:

“...Bak ve gör oradaki Sezar’ı, ve bütün

Julius hanedanını, gökyüzünün yüce kubbesine uzanırken:

O adamdır işte hep beklenmiş ve kader tarafından da müjdelenmiş,

Sezar Augustus, tanrıların soyundan, tekrardan yaratarak

Altın Çağı, tıpkı bir zamanlar Saturnus’un yaptığı gibi, Latin ülkesinde;

Enginlere uzanmakta İmparatorluğuyla, Hindistan’a ve Garamantiya’ya,

Ve Atlas’ın yerküreyi, dev omuzlarında döndürdüğü yerde bile,

Yıldızların kıvılcımlarıyla bezenmiş, orada bile Sezar hüküm sürmekte,

Yeryüzünü bütün gücüyle kaldırarak yılların ve güneşlerin dönencesine. —

Daha şimdiden korkuyla titreyerek beklemekteler Hazar kıyılarındaki ülkeler onun yaklaşmasını,

İskitler de beklemekteler, tanrılarım kehanetiyle dehşet içinde,

Ve yedi kat sarsılmakta dev Nil nehri köpükler içersinde...”

Evet, böyle okudu çocuk şiiri, ve dizelerle birlikte tedirgin edici, hatta nefes kesici bir şekilde ortaya çıkan resim, kendi yabancılığından değil, fakat hep—varolanın yabancılığından kaynaklanmaktaydı, solgun, dilsiz ve neredeyse hiçbir çizgi ile belirgin kılınmamıştı, ama buna rağmen titreyen bir beklentiyle doluydu, buna rağmen fırtınalıydı.

Bu arada, artık herhangi bir düşünceye vakit kalmamıştı; çünkü yüzünde onaylayan bir ifadeyle dizelere kulak vermiş olan Augustus,

şöyle dedi: “İşte bu; sen böyle yazdın bu şiiri, benim için yazdın... ya da niyetini değiştirmiş olmayasın, sevgili Vergilius?”

“Niyetim değişmedi, Octavian; şiir, şenindir...”

Bunun üzerine Augustus iki kere ellerini çırptı, ve odanın içi hemen tekrar insanlarla dolmaya başladı, herhalde kapının önünde sadece bu işareti beklemiş olan çok fazla sayıda insanla doluvermişti. Aralarında Plotius Tucca ve Lucius Varius da vardı, fakat doktor da yardımcılarıyla birlikte eksik değildi; ve köle de şimdi yeniden bedeniyle birlikte görünür olmuştu, öteki kölelerin arasındaki yerini almıştı. Sadece Plotia eksikti, oysa hiç kuşkusuz çıkıp gitmemişti. Muhtemelen çok sayıda insan yüzünden ürkmüştü ve bir yerlere saklanmıştı.

Sezar ise şöyle konuştu: “Toplanan halkın önünde konuşuyor olsaydım eğer, daha yüksek ve güçlü tonlar kullanırdım; fakat sevdiğim ve benim gibi düşünen dostların önünde olduğuma göre, onları sevincimi paylaşmaya çağırıyorum, çünkü şairimiz, Aeneis üzerindeki çalışmalarına iyileşir iyileşmez, yani çok yakında, tekrar başlamaya karar verdi...”

Seviyor muydu Augustus bu dostları gerçekten? Onlarla, yönettiği, fakat asla sevmediği halkla konuştuğundan farklı konuştuğuna inanmaktaydı, fakat söylevin halka yapılan bir konuşmanın başlangıcından ayrılır hiçbir yanı yoktu, ve Augustus şimdi kelimelerinin etkisinin olgunlaşmasını ve hazır bulunanlarca ifade edilmesini sağlamak için, kısa bir ara bile vermişti.

Lucius Varius, bu aradan ânında yararlandı: “Bunu başaracağını biliyorduk, ey Augustus; bütün inayet senden kaynaklanmakta.” “Ben sadece hepimizin ait olduğumuz Roma halkının sesiyim, o kadar; Roma halkının ve tanrıların görevlendirmesiyle halkın Aeneis üzerindeki hakkını dile getirdim, ve Vergilius da halka olan sevgisiyle onun bu mülkiyet hakkını, bu değişmez ve ebedi mülkiyet hakkını tamdı.”

Fakat hareketsiz ve ciddi bir hizmetli ifadesi ile orada durmakta olan köle, kimse tarafından fark edilmeksizin ve aynı zamanda da duyulmaksızın şöyle tamamladı: “Hakiki özgürlüğe giden yol açıldı, ve halk o yolda yürüyecek; o yol, ebediyen yalnız bir yoldur.”

“Ben yalnızca halkın işlerini yürüten kişiyim,” diye devam etti Augustus o sahte sevimlilik ifadesiyle, ama insan kendini bu sahte sevimliliğin havada titreşen sıcaklığından hiçbir zaman bütünüyle kurtaramıyordu, “burada da, başka yerlerde de sadece onun işlerini yürüten kişiyim, ve Vergilius bunu da kabullendi; böyle bir tanıma yüzünden gurur ve mutluluk duyabilirim, çünkü onun sayesinde şiir benim sadık himayeme tevdi ediliyor...”

“Şiir şenindir, Octavian.”

“Yalnızca Roma halkının işlerini yöneten kişi olduğum ölçüde bana ait olabilir; başkalarının özel mülkleri var, benim ise yok, ve bunu sen de biliyorsun.”

Hep tedirgin parmaklarının arasında çelenklerden koparılrmş küçük bir defne dalı — böyle defnelerin akışı içersinde, defne hışırtıları ve gölgeleri arasında, evet böyle duruyordu oradaki şamdanın yanında Augustus, güzel, zarif ve ihtişamlıydı, ama söylediği — kendisinin de inanmasına rağmen — resmen yalandı, çünkü onun Julius sülalesinin servetini devasa ölçülerde büyütmek için var gücüyle ve çok başarılı bir şekilde çaba harcadığını herkes biliyordu. Ve kölenin, neyse ki kimse tarafından duyulmaksızın, söylediği doğruydu: “Yalan söylüyorsun, Sezar.” Ya da kendisine böyle hitap edilen Sezar duymuş muydu söyleneni? Çünkü şimdi bakışları, içinde metnin bulunduğu bavula dikili olarak, sanki cevap verircesine gülümsüyordu.

“Hangi sıfatla kabul etmek istersen iste, Octavian, ben şiiri sana verdim; ve şimdi senden bir lütuf rica etmek zorundayım.”

“Şartlı mı vereceksin, Vergilius..? Ben şiirin bir doğumgünü armağanı olarak düşünüldüğünü sanmıştım...”

“O, şartsız bir armağan; senden rica edeceğim lütufta bulunup bulunmama karan da sana ait.”

“O zaman söyle bakalım şu şartları; onları daha duymadan kabulleniyorum. Fakat kendi kelimelerini de unutma, sevgili Vergilius” — Sezar’ın gözlerinde yine kurnaz ve dostça bir ifade belirmişti, “esirge yenik düşeni ve dizginle kibrini.”

“Gelecek,” dedi köle kalabalığın arasından.

Evet, böyle düşünülmüştü; gelecek, insanlığın ve onun erdeminin ölçülemez derinlikteki geleceği, kadere boyun eğişin geleceği —, fakat Octavian, onu kurnazca yine nasıl da sığ bir bugüne dönüştürüvermişti. Ve buna rağmen Aeneis ona ait olmak zorundaydı, ona ait olmalıydı: “Sen kölelerin azat edilmesini sınırlamıştın, Augustus; izin ver de benimkiler özgürce çıkıp gitsinler.”

“Nasıl? Hemen mi?”

Ne tuhaf bir soruydu! Hemen ya da değil, — ikisi de aynı şey değil miydi?: “Hemen değil, Augustus, fakat hayattan ayrılışımdan hemen sonra; vasiyetnamemde böyle bir düzenleme yaptım ve bu maddeyi senin de tasdik etmeni rica ediyorum.”

“Elbette yapacağım istediğini... fakat sence, hatırladığım kadarıyla Andes’teki işleri yürütmekte olan üvey kardeşin buna razı olacak mıdır? Bir ânda bütün köleleri aldığın takdirde onu güç durumda bırakmış olacaksın...”

“Üvey kardeşim Proculus başının çaresine bakacaktır. Ayrıca iyi bir insandır ve köleler azat edildikten sonra da onun yanında kalacaklardır.”

“Güzel, zaten bu benim meselem değil; benim yapmam gereken, sadece imzalamak... öte yandan, bu ileri süreceğin tek şart idiyse, Vergilius, o zaman şu uzun süren tartışmamızı aslında yapmayabilirdik de!”

“Ama belki de bir işe yaramıştır, Octavian.”

“Evet, yararlıydı,” — dostça ve ciddi bir ifadeyle başını sallamıştı Augustus —, “yararlıydı, böylece benden çaldığın zamana rağmen.”

“Bir de şu vasiyetname meselesi var, Octavian...”

“Yanılmıyorsam eğer, uzun süre önce benim arşiv görevlime bir vasiyetname teslim etmiştin...”

“Elbette, ama şimdi onun tamamlanması gerekiyor...”

“Kölelerden dolayı mı? Aceleye gerek yok; bu işi Roma’da da halledebilirsin.”

“Değiştirilecek başka noktalar da var; bu konuda gecikmek istemiyorum.”

“Benim değil senin acelen var... ayrıca kendi belgenin acilliği konusunda elbette yalnızca sen karar verebilirsin, ve değişiklikleri şimdi kaleme almanı önlemeye ne hakkım ne de isteğim var; öte yandan bunun için daha fazla burada kalamam, bundan dolayı senden, tanıklık ve onay için üstüne mührümü basabilmem amacıyla vasiyetnameni bana daha sonra vermeni veya göndermeni rica etmek zorundayım...”

“Plotius veya Lucius ya da ikisi birlikte vasiyetnameyi sana getirecekler, Augustus; çok teşekkür ederim.”

“Zamanım çok azaldı, sevgili Vergilius; ötede beni ne büyük bir sabırsızlıkla beklediklerini hissedebiliyorum... hele bu arada Vipsanius Agrippa’nın da oraya varmış olabileceği düşünülürse... artık gitmek zorundayım...”

“Zorundasın...”

Oda, esrarengiz bir biçimde ânsızın boşalıvermişti; tamamen yalnızdılar.

“Ne yazık ki... gitmek zorundayım.”

“Düşüncelerim sana eşlik edecek, Octavian.”

“Düşüncelerin ve şiirin.”

Hafif ve hızlı adımlarla yatağa yaklaşmıştı Augustus, ve neredeyse fark edilmeksizin, yatağa doğru eğildiğinde, tekrar Octavian’dı; “Şiirin senin için muhafaza edilecek, Vergilius, senden alınmayacak, bunu da bir rehin olarak kabul et.” Ve parmaklarının arasında tutmuş olduğu küçük defne dalını yatak örtüsünün üstüne bıraktı.

“Octavian...”

“Evet, Vergilius...”

“Pek çok şey için teşekkürlerimi kabul et.”

“Ben sana teşekkür ederim, Vergilius.”

Köleler bavulu yukarı kaldırmışlardı, ve şimdi, bavul ile birlikte ilk adımı attıklarında, biri hıçkırdı, çok yüksek sesle değil, fakat yine de adeta vahşice denilebilecek, çok güçlü bir duygu ile dolu olan bir hıçkırıktı; böylesine, çoğunlukla ancak ebediyet denilen şey ânsızın ve zorla insan hayatına girdiğinde rastlanabilirdi, örneğin ancak cenaze görevlileri tabutu odadan çıkarmak üzere omuzladıklarında ve ölenin yakınlan artık gerçekleşmekte olan o değiştirilebilmesi imkânsız kaderle yüz yüze geldiklerini birdenbire hissettiklerinde rastlanabilirdi. Evet, bu, bir tabutun arkasından yollanan ve ebediyete yönelik hıçkırıktı, evet, ebediyetin çığlığıydı, ve Plotius Tucca’nın geniş ve güçlü göğsünden fışkırıyordu, onun iyi ve güçlü, insanca ruhundan fışkırıyordu, kapıdan dışarıya taşınmakta olan bavulun arkasından yollanmıştı, ve götürülen, aslında bir tabuttu, bir çocuğun tabutuydu, içinde bir hayatın bulunduğu bir tabuttu.

Ve şimdi güneş tekrar kararmıştı.

Kapıya vardığında Augustus, bir defa daha döndü; dostun bakışı, bir defa daha dostun bakışını aradı, ikisinin bakışları bir defa daha karşılaştı: “Gözlerin hep bende dinlensin, sevgili Vergilius,” dedi Octavian, kapının ardına kadar açılmış kanatlarının arasında duruyordu, orada hâlâ Octavian’dı, ama hemen ardından, ince uzun vücuduyla, gururlu ve buyurgan bir tavırla, Sezar olarak hızla

uzaklaştı; hemen arkasından ağır pençelerinin yumuşak adımlarıyla soluk altın renkli bir aslan izliyordu onu, tabut izliyordu, ve hazır bulunanların çoğu da katıldılar.

Plotius'un yumuşak ve nemli hıçkırığı, iç çekmeyi andıran bir soluklanmaya dönüşene kadar daha bir süre devam etti, arada bazı "Ah, evet!"lerle kesintiye uğradı, ve ancak güneş ışığı tekrar aydınlandığında ve pervazdaki güvercinler yeniden guruldamaya başladıklarında tamamen kesildi.

Gözlerin hep bende dinlensin. Bunlardı Octavian'ın kelimeleri, böyle ya da benzer şekilde kulağa gelmişlerdi, böyle kulağa gelmeyi de sürdürdüler, burada kalmışlardı, odanın içinde hâlâ varlardı, odada boşlukta asılıydılar, şimdi kaybolup gitmiş olanla bağlan içersinde sonsuzdular, anlamla dolu oluşları içersinde sonsuzdular. Sonsuzdu bağ, fakat Octavian gitmişti — neden? Neden çıkıp gitmişti? Plotia neden çıkıp gitmişti? Ah, evet, çıkıp gitmişlerdi pek çokları gibi, kendi kaderlerinde kaybolmuşlardı, kendi koşuşturmaları, kendi yaşlanışları, gittikçe artan yorgunluklan, kırlaşmaları ve ihtiyarlamaları içersinde kaybolmuşlardı, içinden artık hiçbir sesin gelmediği bir soluş içersinde kaybolup gitmişlerdi, ve bütün bunlara rağmen bir zamanlar ve sanki bütün zamanlar için onlara açılan görünmez köprüler yerlerinde kalmışlardı, bir zamanlar ve sanki bütün zamanlar için onlara doğru gerilmiş görünmeyen zincirler, defne dallarından yapılma görünmeyen köprüler, görünmeyen gümüş zincirler yerlerinde kalmışlardı; bağın çözülmezliğiydi geride kalmış olan, bütün zamanlar için inşa edilmiş ve örülmüş olan, bağlayan ve ötelere uzanan —, nereye? Görünmeyen bir hiçliğe doğru mu? Hayır, orada, karşı sahildeki göze görünmeyen, hiçlik değildi, hayır, bütün görünmezliği içersinde gerçek bir varoluştu, eskiden olduğu gibi şimdi de Octavian'dı, eskiden olduğu gibi şimdi de Plotia'ydı, sadece, hem de çok tuhaf bir şekilde, adlarını ve bedenlerini üstlerinden bütünüyle sıyırıp atmışlardı o kadar. Ah, evet, derinlerde, iç dünyamızın dipsiz derinliklerinde, bedensel çöküşümüzün etki alanı dışında, duyularımızın kaybolup gitmesinden hiç zarar görmeksizin, her türlü

değişime karşı korunmuş, kendi benliğimizin, kendi kalbimizin, kendi ruhumuzun düşünülmesi bile imkânsız uzaklıktaki bölgelerinde korunmuş olarak, bilme eylemi denilen eylem oluşur; kendi kendisi için görünmezdir, çağrılamazdır, ulaşılmazdır, bilinemezdir, ve karşı-bilmeyi yabancı ruhta, yabancı yürekte, yabancı bir görünmezlik uçurumunda arar, kendi yansımasını yabancı bir karşı-bilmede arar, kendisi için görülebilsin diye onu oradan çağırmaya çalışır, bütün zamanlar için kalıcıdır, köprü sonrasızdır, oraya doğru gerilmiş zincir sonrasızdır, karşılaşma sonrasızdır, bütün değişimler boyunca sonrasızdır, çünkü kelimenin anlamla dolma edimi, dünyanın anlamla dolma edimi, yalnızca karşılaşma içersinde dinlenmektedir, yankı içersinde bilinebilen bilme eylemidir: kapalı gözkapaklarına rağmen görülebilir olarak, anlamla dolma yüzünden görülebilir olarak, ölçüsüz olan dışarıda uzanıp gitmekteydi, uzaklara kaymıştı, soluk kadar hafif bir altın rengiyle, şarabın altın rengindeki şehrin kara çizgili, kızıl kahverengi, kirli yosun rengi damlarının üzerinde, öğlen güneşinin hareketsiz titremeler içersindeki koyu kırmızısında uzanıp gidiyordu; aynı zamanda hem görünür hem de görünmezdi, aynadan yansımanın imgesini bekleyen bir aynaydı, boşlukta asılı sözün beklentisi içindeydi, bilmenin beklentisi içindeydi, bilme, henüz müjdelenmiş olmasa bile, yine de odada vardı, geleceğin habercisiydi, yemini bozma anlamına gelmeyecek rahatlıktı, hakiki bilginin özünde bulunması gereken paylaşımdı, yine yasa içersinde, yeminin koruyucusu ve bilinmeyen Tanrı'nın yasasının gölgesinde tekrar yaşamasına izin verilmiş güzellikti; ve sonra, evet, ve sonra güvercinlerden bazıları hışırtılı, sanki önemli bir iş yapıyormuş havasındaki kanat çırpışlarıyla kendilerini pencerenin pervazından kurtardılar ve yükseldiler; tüyleri mavi güneş ışığında yanıp sönmekteydi, doruğuna varmış günün ölçülmesi imkânsız cehennem sıcağında yükselerek batıyorlardı; bakışların alanında böylece yükselerek battılar, ve batarken bakışlardan da kaybolup gittiler. Ah, evet, bırak da gözlerin hep bende dinlensin.

Plotius, gözyaşlarını tombul yanaklarından sildi: “Çok aptalca,” dedi, “çok aptalca bir şey sırf Vergilius sonunda deliliğinden kurtulduğu için bunca duygulanmak...”

“Belki de Octavian’ın davranışıydı duygulanmana yol açan.”

“Bildiğim kadarıyla hayır...”

“Şimdi vasiyetnamemi yapmak istiyorum.”

“Bu, duygulanmak için bir neden değil... herkes vasiyetname yapıyor.”

“Zaten bunun senin duygulanmanla bir ilgisi de yok; şimdi vasiyetnamemi düzenlemek istiyorum, o kadar.”

Bu defa itiraz eden, Lucius Varius oldu: “Augustus tamamen haklı, ve onun böyle konularla uğraşmak için iyileşmeni bekleyebilecek kadar zamanın olduğu yolundaki görüşüne de katılmak gerekiyor; zaten geçerli bir vasiyetnamenin bulunduğunu öğrendiğimize göre, zamanın fazlasıyla var demektir...”

Plotius ve Lucius, gerçekten de görülebilecek şekilde odada vardılar, ve aslında Lysanias bakımından da durumun böyle olması gerekiyordu, belki hâlâ odanın bir köşesinde saklanıyor olabilirdi, daha erken çağrılmadığı ve meydan bütünüyle köleye kaldığı için muhtemelen kırılmış olabilirdi peki bu arada öteki, yani köle neredeydi? Augustus’u izleyenlere katıldığını gösteren hiçbir işaret yoktu, tersine eğer bir yerde var idiyse, o yerin ancak bu oda olacağı tahmin edilebilirdi, deyiş yerindeyse, onun doğal yeri burasıydı, ve buna rağmen şimdi bulunamaz olmuştu, ama öte yandan durum tam olarak böyle de değildi: çünkü biraz daha dikkatle arandığında, gözler az biraz zorlandığında, iki arkadaşın mutlak görünürlüklerinin yanı sıra hemen bazı yarı görünürlükler de saptanabiliyordu, görünmezlikler ve görünmeyenler vardı, varoluştan veya bakılabilirlikten yana eksikleri bulunanlar vardı, hatta belki de her şey birbirine karışmıştı — ayırt edebilme gücü bu kadarım anlamaya yetmiyordu, ve özellikle güneş tozlarından oluşma çizgilerin düştüğü yer, evet, özellikle orası bu çok sayıdaki insan benzeri görünmezlikle adeta kaynıyordu; bu yüzden, sanki Sezar’ın peşinden odadan dışarı koşmuş olan kalabalığın bir kısmı tekrar geri dönmüş gibi bir manzara ortaya çıkmıştı; bu durumda aranan kişinin de bu imgeler

arasında bulunması çok doğaldı, fakat elbette çağrılamazdı, çünkü Vergilius onun adını vermek istememişti.

"Lysanias..!" köle de çağrılamaz olsa bile, delikanlı çağrılabilirdi; gelmeli ve bilgi vermeliydi.

"Hep bu Lysanias'tan söz ediyorsun," dedi Plotius, "ondan söz ediyorsun, ama gerçekte kendini hiçbir zaman göstermiyor... yoksa düzenlemekte bunca acele ettiğin vasiyetname ile onun da mı bir ilgisi var?"

Ne delikanlının ne de kölenin vasiyetname ile doğrudan bir ilgileri vardı, bu kesindi; fakat aslında nasıl bir ilginin bulunduğunu Plotius'a açıklayabilmek de imkânsızdı, ve bu konuda ancak bahane denilebilecek bir nedenin yardımı dokunabilirdi: "Ona vasiyet yoluyla bir şey bırakmak istiyorum, herhangi bir şey."

"Ama o zaman, sonunda kendini göstermesi daha da bir görev sayılır; aksi takdirde ona ve varlığına inanamam."

Oğlanın kendini tam da o ânda göstermesi, bu suçlamayı haksız kılmıştı; onu görmek isteyen herkes bunu yapabilirdi, ve bu yüzden suçlama Plotius'un sırtında kaldı. Ama öte yandan Lysanias'ın çağrılmamış olması daha iyi olurdu, çünkü şimdi, yani gelmiş olduğu için, çifte bir kişiliğin taşıyıcısıydı, yani hem oğlan hem de köleydi, sanki ikisi de aynı ada sahiptiler ve bu adla çağrıldıklarında, oğlan ve köle olarak, boyun eğmeleri gerekiyordu. Aslında çok da dikkate değer bir durum değildi bu, daha dikkate değer olan şey, bu çifte ortaya çıkışın aslında her türlü bütünlükten yoksun oluşuydu, oğlan yatağa ulaşabilmek için çaba harcıyordu, ama daha iri yarı ve daha güçlü olan yoldaşının önüne geçemiyordu; yolu her defasında engelleniyordu, ve oğlan Lysanias'ın bütün o kurnazlıkla harmanlanmış becerikliliğini yitirmiş olduğu düşünülebilirdi.

Plotius, içini çekerek tekrar daha önce oturmakta olduğu koltuğa döndü: "Herkesin tavsiyesine uyarak sakinliğini koruyacak yerde, düzenlemelerle ve şuna buna ne vasiyet etmek istediğinle uğraşıyorsun... Sezar, yanında bir saatten çok daha fazla kaldı ve

bunun seni yormuş olduğu sesinden anlaşılıyor... evet, ben olsaydım senin gibi bir kaim kafalıyı herhangi bir şeye razı etmeye kalkışmazdım...”

“Evet,” diye ekledi Lucius düşünceli bir merakla, “bir saatten çok daha fazla kaldı... ve bütün o süre boyunca Aeneis’ten başka bir şeyden söz etmediniz mi..? dur, seni yoruyorsa eğer, cevap verme...” Yatağın önünde olanca cüssesiyle duran köle, sanki beklenmedik bir biçimde irileşmişti; etrafa, buz gibi bir kış havasından sıcak bir odaya girmiş olan biri gibi, sakin bir soğukluk yaymaktaydı, ve öylesine iri yan ve güçlü duruyordu ki, onun omuzlarının üzerinden etrafa şöyle bir göz gezdirebilmek için masaya tırmanmış olan oğlanın bakabilmesi imkânsızdı.

“Köle burayı terk etsin...”

“Ah, vasiyetnameden dolayı mı?” — Koltuğunda oturmakta olan Plotius, odada etrafına bakındı — “herkes uzaklaştı zaten; rahatça başlayabilirsin.”

Alışageldiği gibi, biraz togasının kıvrımlaı ile ilgilenmekte olan Lucius, dikkatle yatağın yanındaki sandalyeye oturdu, uzun ve ince bacaklarıyla, pişkin bir tavırla bacak bacak üstüne atarak, yukarıya çevrili ve dümdüz tuttuğu uzun parmaklı eliyle açıklama yapacakmışçasına bir jeste hazırlandı: “Evet, o Yüce Kişi bir defa konuşmaya başladığında, ağzının gerektiğinden fazla açılması ender bir durum değil. Ve bu arada, açıkça söylememiz gerekirse eğer, iyi bir hatip olmaktan da çok uzak, en azından, bizlerin, yani Roma hitabet sanatının klasik döneminin hayatta kalmış olan tanıklarının ileri sürmekte haklı olduğumuz taleplerle karşılaştırıldığında, büyüleyici bir hatip olduğu pek söylenemez... bir zamanlar Senato’da yapılan konuşmaları hatırlıyor musunuz? Hepsini de dinlemek ne büyük bir keyifti! Ama öte yandan zaten artık hiç kimsenin konuşmadığı zamanımız için Augustus’un hitabet yeteneği yeterlidir ve yeterli olmak zorundadır da... bu arada, Vergilius, adını kutsadığımız o Yüce Kişi ile aynı hayata düşüp seni yormak istemem...”

Köle neden hareket etmiyordu?! Büyük bir buz parçası gibi yerine çakılmıştı, gittikçe yükselme tehlikesi taşıyan bir buzdağı gibi orada durmaktaydı, şimdi küçük Lysanias'ı tamamen örtüyordu, ve köleden engellenemez biçimde kaynaklanan, beraberinde büyük yorgunluk dalgalan da getiren soğuk, gittikçe daha korkutucu hissediliyordu.

"Sen şimdi kesinlikle dinlenme ihtiyacındasın," — Lucius'un eli, bu yargının altına bir kapatma çizgisi çekti — "dinlenme ihtiyacındasın, ve doktora tekrar sorsaydın, bunu o da tasdik ederdi; şimdi herhalde en iyisi seni yalnız bırakmamız olacak."

Dinlenme ihtiyacı, inkar edilemezdi, ve hatta şimdi gelmiş olan, neredeyse baştan çıkartıcı ve tatlı bir dinlenmeye ihtiyaç duyma haliydi, soğuğun yorgunluk dalgaları tarafından taşınmıştı, değişmezliği içersinde tehlikeliydi. Ah evet, savaşılması gerekiyordu bu dinlenme ihtiyacıyla! Hemen savaşılması gerekiyordu! Ve Lucius'un doktor isteğini dile getirmiş olması bu durumda son derece uygundu; ve doktor, bu çağrıyı dinleyerek saydam kalabalığın arasından keyifle sıyrıldı ve yine keyifle, dudaklarında da aydınlık bir gülümsemeyle yaklaştı: "Sen artık iyileştin, Vergilius, ve bunu sana bildirmekten gurur duyuyorum, çünkü tevazu sınırlarını aşmaksızın şunu söylemem gerekir ki, böylesine iyi bir sonuç alınmış olmasında benim sanatımın da küçümsenemeyecek bir payı var."

Bu sevindirici, fakat şaşırtıcı olmaktan uzak bir açıklamaydı: "Ben iyileştim..."

"Tanrılara şükür ki genelde doğru olmakla birlikte, bu yine de biraz abartılı dile getirilmiş bir sonuç," dedi Plotius cumbanın içinden.

"Ben iyileştim..."

"Çok yakında iyileşmiş olacaksın," diye düzeltti köle.

"Onu gönder buradan," — oğlanın sesi zayıftı ve yakınma ifadesi taşıyordu "iyileşmek istiyorsan, onu gönder buradan; çünkü seni de öldürmek istiyor."

Akıp gelen yorgunluğun soğukluğu neredeyse elle tutulur gözle görülür haldeydi; dev buz dağından kaynaklanmasının ardından kendisi dev bir buz parçasına dönüşmüştü, katılaşmış bir dalga olmuştu, içinde kucaklayıcı, örtücü, sıkıştırıcı, ateşliydi, böylesine kuşatıcı bir donma haline rağmen sıcak bir huzuru zorlamaktaydı: “Ben iyileştim; doktor yalan söylemedi.”

“Olabilir, en azından bir doktorun mutlak anlamda doğruyu söyleyebildiği ölçüde; ama buna, senin tekrar hastalanmak istemeyen bir iyileşen gibi davranma zorunluluğun da dahil,” — Lucius ayağa kalkmıştı —, “ve biz, biz de artık gidiyoruz.”

“Kalın!”

Ses, çıkamamıştı; kelime duyulmamıştı.

“Ah, bırak onları gitsinler, bırak hepsi gitsinler,” diye rica etti Plotia son derece yaltaklanır bir ifadeyle, ama bu sözleriyle kendi korkusunu saklamayı becerememişti, “ve o sana sarılmış olanı da gönder; benim kollarım onunkilerden daha yumuşak, ve o iğrenç biri.”

Ancak o ânda buzun yakıcı sarılışının devin kollarından geldiği anlaşıldı, dev, onu yataktan, dahası yeryüzünden yukarıya kaldırmıştı, ve devin sonsuz göğsünde, bu göğsün uçsuz bucaksızlığında artık çarpan hiçbir kalp ve solunan hiçbir nefes yoktu, değişmezliğin o korkunç, o tatlı baştan çıkarıcılığınm bulunması gerekiyordu.

Onun alınıp yukarı doğru kaldırıldığı yeryüzü balçıktandı, ama devin başını dayadığı göğsü de sanki yeryüzüydü, yeryüzünün ilk maddesi balçık kadar güçlüydü.

“Beni eziyor,” diye inledi oğlan umutsuzca ve son bir zayıflık ifadesiyle.

“Onun zamanı doldu,” dedi dev, ve bu neredeyse bir gülümseyiş gibiydi, “ben ona bir şey yapmıyorum, ne yapıyorsa zaman yapıyor.”

Yeryüzü kadar güçlüydü dev, yeryüzünü taşıyabiliyordu, ölümü taşıyabiliyordu — o halde zamanı da taşıması gerekmez miydi?

"Ben zamandışıyım," diye cevap verdi Plotia, "ben yaşlanmıyorum; beni de öldürmesine izin verme."

Kurtarılması gereken Plotia mıydı, oğlan mıydı? Yoksa kendini mi kurtarması gerekiyordu? Vasiyetnamenin ve Aeneis'in mi kurtarılması gerekiyordu? Daha büyük, daha ağır, daha güçlü olmuştu şimdi sarılış, daha bir buz gibi, daha bir yakıcı mı yakıcı olmuştu; daha şimdiden yakıcı ve buz gibi olan, tek bir varlıkta kaynaşıyordu, bu arada varolanı varolmayana taşıyor, onunla birleşiyordu, sessizlik daha şimdiden öylesine yoğunlaşmıştı ki, içinden hiçbir ses çıkamıyordu, hiçbir sesi parçalayamıyordu, daha şimdiden kendisi de artık parçalanamaz gibiydi, ve Plotia için değil, oğlan için değil, hayır, Vergilius'un kendi hayatı için son bir çabanın harcanması gerekiyordu; "Ben yaşamak istiyorum... ah, anne!"

Bir çığlık mıydı bu? Sessizliğin sınırlarını aşıp aşmadığını ölçebilmek imkânsızdı. Kalp atışından, nefesten yoksundu devin göğsü, dünya nefessizdi. Ve dev konuşana kadar aradan bayağı bir zaman geçti: "Seni serbest bırakıyorum, ama kadının ricaları yüzünden değil, oğlanın ricaları yüzünden değil, kendi içindeki korku yüzünden de değil; seni serbest bırakıyorum, çünkü sen dünyevi hizmetini tamamlamayı düşünüyorsun." Bu, neredeyse bir uyarı gibiydi; ama her ne olursa olsun, Vergilius sarılmanın gevşediğini hissetti, sanki dev onu tekrar yeryüzünün balçık zeminine yatırmak ister gibiydi. "Ben yaşamak istiyorum... ben yaşamak istiyorum!"

Evet, bu defaki bir çığlıktı, sesi bilen, kulağı bilen bir çığlıktı, kısıktı gerçi, ama buna rağmen iki arkadaşı da ürkütüp yerlerinden sıçratmaya yetecek kadardı; Plotius paldır küldür koştu, ve, ne yapacağını şaşırmış olan Lucius'u bir kenara itip: "Sonunda iş elbette buraya varacaktı?" diyen sesi sitemle dolu olarak yatağın yanma geldi.

Fakat sarılma bitmişti, dev kaybolup gitmişti, korku dolu baştan çıkarma silinmişti, geriye ise sadece ateş kalmıştı, hastalığın o

alışılagelmiş ateşi kalmıştı, bu ateş de korlaşmış bir buz parçası gibiydi, göğsünü sıkıştırıyor ve nefes almayı sancılı bir hırıltıya dönüştürüyordu, ama yine de şimdiye kadar o kadar çok yaşanmıştı ve o kadar uzun bir zamandan beri âşinâydı ki, ağzın içinde yükselen kan tadının bile artık korkutucu bir yanı yoktu; herkes yine sıradan bir hasta odasındaydı. Lysanias, masanın üstüne tünemişti; o da çok bitkindi ve dikkatle bu tarafa bakıyordu.

“İş elbette buraya varacaktı... elbette buraya varacaktı...”

Sitem dolu homurdanma hastalığı mı, hastayı mı, yoksa Lucius’u mu hedef alıyordu, buna karar verebilmek kolay değildi, ve Lucius konuştu: “Doktor...”

Herkes, sıradan bir hasta odasındaydı; Lysanias vardı, çünkü onun yeri burasıydı, fakat bu iki yaşlı adam, Lucius ile Plotius buraya ait değildiler, ve anne de eksikti. Plotius neden büyükbabanın pencere kenarındaki yerinde oturuyordu? Muhtemelen büyükbaba kadar kilolu ve heybetli olduğu için. Onun ağırlığı altında koltuğun ayaklan balçık zeminde çatlak biçiminde tozlu oluklar açmıştı ve dışarıda, pencerenin önünde Mantua’nın tarlaları öğlen güneşinin ışıklan altında uzanıp gitmekteydi. Annenin mutfaktan çağrılması gerekiyordu: “Susadım...”

Lucius bakınmaya fırsat bulamadan Plotius, hantal bir çabuklukla bir kupa keşfetmiş, ıslaklığı hastanın bekleyen dudaklarına ulaştırmak için kupa ile birlikte duvardaki sebilden yatağa geri dönmüştü, öteki eliyle de hastanın başına destek oluyordu. “Şimdi daha iyi misin, sevgili Vergilius?” diye sordu daha sonra, hâlâ nefesi tıkanmış haldeydi ve heyecandan ter döküyordu.

Konuşma dili hâlâ tam olarak işlemeye başlamamıştı, Plotius’a ancak bir baş işaretiyle teşekkür edilebildi. Ayrıca şimdi annenin mutfaktan yankılanan sesi de duyulabiliyordu. “Hemen geliyorum,” diye seslendi kadın neşeyle, “çocuğum sütüne hemen kavuşacak.” Demek ki anne hâlâ yaşıyordu; yaşlanmaksızın bir zamansızlığı yaşamaktaydı, ve bu zamansızlık içten bir neşeyle doluydu. “Ben hâlâ hasta mıyım, anne?” — “Biraz, ama çocuğum çok kısa süre

sonra ayağa kalkmış olacak ve yeniden oynayabilecek.” Evet, Vergilius tekrar oynayacaktı, mutfağın zemininde, annesinin ayaklarının dibinde, ve dışarıda, bahçenin kumlarında oynayacaktı. Fakat bu arada çocuk, killi toprağa biçim vererek sadece Babanın yaptığını, Tanrı’nın yaptığını tekrar ettiğine göre, anne böyle bir oyuna nasıl izin verebilirdi? Oyun bile biçim verilmeksizin kalmak isteyen toprağa karşı, o toprağın ilk maddesi olan en eski balçığa karşı işlenmiş bir günah değil miydi? Bilen Ana Tanrıça’nın dehşeti ve öfkesi değil miydi? Ama şimdi Plotius izin vermediğinden, bu konu üzerinde elbette daha fazla düşünülemezdi; çünkü Plotius, hâlâ yatağın önünde duruyordu ve getirmiş olduğu süt değil fakat suydu, yeryüzü kaynağından gelme, berrak suydu.

İkinci bir büyük yudum, kendini yastıklara bırakış — ve o zaman konuşmak yine mümkün oldu: “Teşekkür ederim, sevgili Plotius, şimdi çok daha iyiyim; tekrar toparlanmamı sağladın...”

Kahverengi boynuzdan yapılma bir kupaydı; üstüne bir horozun kontürleri oyulmuştu. İyi ve sağlam bir köylü kupasıydı.

“Doktoru çağırtacağım,” diye ısrar etti Lucius ve kapıya yöneldi.

“Ne gerek var doktoru çağırtmaya?” Şaşırtıcı bir durumdu; çünkü doktor zaten oradaydı, ve o ânda henüz tam olarak kendinden emin olmayan, bulanık silueti, tekrar sabit bir şekle dönüşmek üzereydi.

“Kendisine bir soralım bakalım,” dedi düşünceli bir ifadeyle, “belki senden kan almak ister, benim de başıma kaç defa geldi, belki de senden çok daha kötü oldum, ama insan birkaç damla kan verdikten sonra yeniden hayata dönüyor ve başta kötü gelen bütün o yapılanların aslında sağlığı son derece desteklemiş olduğunun farkına varıyor.”

Doktor Charondas sakalını düzeltiyordu: “Roma ekolü, Roma usûlü tedavi, biz böyle bir yola başvurmayacağız; senin durumunda yapmamız gereken, vücuttan sıvı almak değil, tersine ona sıvı vermek... senden ricam, olabildiğince çok içmendir.”

“Bana tekrar içecek verin..!”

“Yine şarap mı istiyorsun?” diye sordu Lysanias ve fildişi şarap kasesini havaya kaldırdı. “Saçmalama,” diye azarladı onu doktor, “şarap falan yok; sen bu işe karışma.”

Gerçekten de, serin serin akan su tek ilaçtı: “Ben artık iyileştim; bunu doktorun kendisi söyledi.”

“O halde bunu onun ağzından duyalım,” dedi Lucius kapıda, eli kapının tokmağmdaydı.

“Küçük tekrarlan her zaman hesaba katmak zorundayız,” dedi doktor aydınlık bir gülümsemeyle, “olan, hastalığın önemsiz bir tekrarından başka bir şey değildi.”

“Kal, Lucius... küçük bir tekrarı mesele yapmayalım; şimdi vasiyetnamemi düzenlemek zorundayım.”

Lucius masaya geri döndü: “Bu işi hiç olmazsa akşama kadar ertele; buradan ayrılmamıza kadar bitirmiş olacağımız konusunda sana söz veriyorum.”

Hayır, hemen bitirilmesi gerekiyordu; aksi takdirde dev, vasiyetnamenin ondan kurtulmak için bir bahane olarak kullanıldığını düşünebilirdi. Öte yandan aslında hepsi de dünyeviliğe ucuz bir geri çekilme anlamını taşımamış mıydı? Utanç yükseldi, felce uğratıcı ve kamçılayıcı bir utanma duygusuydu bu, ateşin dondurucu sıcaklığı kadar felce uğratıcı ve kamçılayıcıydı, hastalığın küçük bir tekrarına rağmen, ateş vardı.

Biraz önce yaptığı gibi masanın üstünde tünemekte olan Lysanias, bu duyguyu kovmak istedi: “Utanç, sadece rastlantı halinde vardır, ey Vergilius, oysa senin yolun rastlantılardan uzaktı, ve her şey gerekli olduğu için oldu.”

“Kendi yolundan geri dönen, utancı da yaşar.”

Plotius derin bir iç çekişin ardından kendini yatağın kenarına bıraktı: “Peki şimdi bu da ne demek oluyor?”

“Vasiyetnamenin acelesi var, ondan vazgeçemem.”

“Birkaç saatlik bir ertelemeyi utanılacak bir şeymiş gibi hissetmen hiç anlaşılır gibi değil, ve herhalde sen de bu konuda ciddi değilsin.”

“Ben, Augustus’un hatırına Aeneis’le ilgili arzularımdan vazgeçtim... onun gibi, şimdi de sizin hatırınıza vasiyetnamemden mi vazgeçeyim?”

“Biz yalnızca senin sağlığın için kaygı duyuyoruz.”

“Sağlığım, yolumda ilerlemem için bana izin veriyor, hatta beni zorluyor. Geri dönmek istemiyorum.”

“Ben seni asla yolundan geri döndürmedim,” diye savundu oğlan kendini, “biz hep ileriye doğru gittik.”

“Peki ya şimdi nereye?”

Lysanias sustu. Verilecek cevap bulamıyordu.

“Onun rehberliği, bana kadardı,” diye söze karıştı Plotia, “şimdiden sonrası ise bizim ortak yolumuz, bizim aşkımızın yolu.” “Peki ama, nereye? Bundan sonraki yolu yalnız başıma bulmak zorundayım...”

“Haksızlık ediyorsun, Vergilius,” diye sitem etti Plotius Tucca, yatağın kenarında oturduğu yerde şilte, ağırlığının altında çökmüştü, “haksızlık ediyorsun, yardımlarımızı ve sevgimizi böyle geri çevirmen için seni haklı kılan hiçbir neden yok...”

Normalde hep emir verircesine gürültücü olan, kimsenin karşı çıkmasına izin vermeyen Plotius, şimdi burada, yatağın kenarında aciz bir halde oturmaktaydı, ve Lucius’un normalde kendinden onca emin olan o pişkinliği de göründüğü kadarıyla sarsılmıştı; her ikisinin de itaat etmeye hazır oldukları açıkça hissedilebiliyordu, her ikisi de daha önce etkilenebilirliğini hemen her zaman istedikleri gibi yönlendirdikleri bir hastanın karşısında şimdi boyun eğmeye hazır haldeydiler. Neydi böylesine bir değişikliğe yol açmış olan? İkisi de şimdi sadece daha önce yeterince dikkate almadıkları bir hastalığın emretme gücüne mi boyun eğmekteydiler? Veya onlar da mı hastalığın arkasında duran o daha büyük sese kulak vermeye başlamışlardı? Aşkın içinde ölümün ve hayatın birleştiği o müjdeler

getiren sesi mi dinliyorlardı? Ah, evet, seziyorlardı artık herhalde, yoksa artık ölümü isteyen son bir iradeye karşı kendilerini böyle savunmazlardı!

Ve Lucius konuştu: “Sana daha fazla itiraz etmek istemiyorum, fakat...”

“Artık hiçbir fakat ekleme, sevgili Lucius... orada, köşede eşyalarım duruyor, ve yolculuk çantamda yazı yazmak için gerekli her şeyi bulabilirsin...”

Plotius başını hareket ettirip duruyordu: “Peki, seni ikna edemediğimize göre isteğini yerine getirmek zorundayız...”

Böylesine bir boyun eğiş karşısında onlara bedensel rahatsızlığın sürdüğünü itiraf etmek zorunda kalmak, uygun ya da memnuniyet verici değildi; ama bir titreme nöbeti tehlikesi kendini yeniden belli etmişti: “Siz sadece bana ikinci bir battaniye daha bulun...”

Plotius’un sitem ifadesi taşıyan yüzünde kaygı belirdi ve sitemi güçlendirdi: “Kendini fazla zorluyorsun.”

“Sadece ikinci bir battaniye... hepsi bu.”

“Sana bulayım,” dedi Lucius.

Fakat Lucius daha hizmetlileri çağırtıp battaniyeyi henüz istetmişti ki, köle ısmarlanan şey ile birlikte beliriverdi, yüzünde derinliğine nüfuz edilemez katılıkta bir ifade vardı, bir dev değildi, sadece bir uşaktı, hem kibarca hem de ustaca ikinci battaniyeyi yatağa serdi, onun üstüne de Augustus’un temasıyla kutsanmış olan küçük defne dalını koydu, ve bütün bunlar öylesine çabuk, dahası öylesine çarpıcı bir biçimde önceden iyi hazırlanmış gibi gerçekleşmişti ki, insan bu battaniyeye yönelik talebin zorunlu ve haklı olup olmadığını sormak durumunda kalıyordu — bu talep, köleyi geri getirmek için bir bahane değil miydi? Ya da köle açısından, yeniden odaya süzülmenin bir bahanesi? Açığa kavuşturmak gerekiyordu:

“Sen biraz önce burada değil miydin?”

“Seni bundan böyle terk etmemek için emir aldım.”

Lysanias masadan aşağı kaydı ve çok yakına geldi, bunu herhalde köle onu yeniden uzaklaşmamasın diye yapmıştı: “Ben emir almadan senin yanında kaldım, yanında herhangi bir emir olmaksızın kalıyorum.”

Oğlanın söylediği önemsizdi, hatta artık unutulmuş ve şimdi çok zor anlaşılan bir dildeydi, ötekinin kelimeleri ise kulağa ters gelen ifadesine rağmen tuhaf bir güven aşılıyordu: “Neden daha önce gelmedin?”

“Ben sana hizmet edebilene kadar senin de hizmet etmen gerekiyordu.”

Plotius, kaygıyla battaniyenin altındaki soğuk ayaklan tutmuştu: “Buz gibisin, Vergilius!”

“Kendimi şimdi çok iyi hissediyorum, Plotius.”

“Haklı olabilirsin,” dedi Lucius, bu arada yazı gereçlerini kâğıt çantasıyla birlikte masanın üstüne yaymıştı, “ve istemiş olduğun her şey işte burada.”

“Bana kâğıt ver.”

Lucius şaşırmıştı: “Nasıl? Yoksa kendin mi yazmak istiyorsun?” “Kâğıdı görmek istiyorum... ver...”

“Sabırsızlanma Vergilius, işte burada.” Ve deri çantayı açmış olan Lucius, düzgün ve tertemiz kesilmiş kâğıt yığınından en üstteki yaprakları uzatmak için ayırdı.

Ah, evet, iyi cins kâğıttı, kalemin sevdiği türden, kaba ve sert bir pürüzsüzlüğü vardı, ve insanın sanki yazmak istercesine yumuşak parmak ucunu üstünde gezdirmesi iyi geliyordu. Ve kâğıt ışığa tutulduğunda, fildişi renginin içersinde dalgalanmalardan oluşan örgü görülebiliyordu. Evet, kalemin temiz beyaz yaprağa ilk dokunuşu, yaratıya uzanan ilk çizgi, sonsuzluğa açılan ilk sözcük!

Kolay değildi ondan ayrılmak: “İyi cins kâğıt, Lucius...” “Bembeyaz, dümdüz ve narindir benim vücudum,” dedi Plotia solurcasına ve çok hafif bir yakınmayla, “ama sen o vücuda dokunmak istemedin.”

Lucius kâğıdı geri aldı, o da dikkatli parmaklarım sınamasına kâğıdın pürüzsüzlüğünde gezdirdi ve yaprağı ışığa tuttu: “İyi,” diye onayladı uzmanca bir ifadeyle, “iyi cins kâğıt.” Ve sonra yazmak üzere oturdu.

Dokunulmaz olarak kalmıştı Plotia, kaderi taşınamayacak kadar ağırdı, ama yine de bir tüy hafiflemişti, ya da taşınmasına izin verilemeyecek kadar, ve tanmmaksızın tanınmaz olana doğru, o artık hiçbir karşılaşmanın bulunmadığı yere doğru esip gitmişti; geride yüzüğü kalmıştı, ve Plotia artık kendini göstermiyordu.

Plotius konuştu: “Eğer vasiyetnamen değiştirilmeyecekse, sadece bir ekleme yapılacaksa, o zaman kendini son derece kısa ifade edebilirsin.”

Hayır, Plotia kendini göstermiyordu. Buna karşılık gölgelerin oluşturduğu kalabalıktan çözülen başka siluetler vardı, bunlar kısmen tanıdıktılar, kısmen de ancak güçlükle tanınabiliyorlardı, çünkü geldikleri gibi hemen kaybolup gidiyorlardı, binbir çeşit insandan oluşma bir halktı, aralarında sarışın perukalı bir sürü orospu vardı, ayyaşlar ve oburlar vardı, ama garsonlar ve hoş oğlanlar da vardı. Bir ân için Alexis, arkadan görülebildiği haliyle görünür oldu, çünkü geminin küpeştesinde durmuş aşağıya, içinde çöplerin yüzdüğü suya bakmaktaydı. Ve oğlan, uyarırcasına ve hüzünlü bir ifadeyle konuştu: “Biz bütün yollardan birlikte geçtik, ve ben sana hepsi boyunca rehberlik ettim; ah, isterim ki hatırlayasın...” “Bildiğim pek çok yol var...”

“Bu da dikte ettiğin metne mi ait?” diye sordu Lucius.

“Bildiğim pek çok yol var...” Hayır, kimse tanınmıyordu artık, yalnızca biri dışında, ve bu şaşırtıcıydı, çünkü Octavian’dan ayrılış acı ve kesin olmuştu, ayrılık tekrarlanamazdı, ve şimdi, bütün kararlaştırılanlara aykırı olarak, Octavian yine buradaydı:

gölgelerden oluşan kalabalığın dışında, şamdanın yakınında duruyordu, ve kendisi görünmez olmasına rağmen, koyu gözleri kendisine konuşma izni versin diye köleye dikilmişti.

“Konuş,” diye buyurdu köle, “ver emrini.”

Bunun üzerine emretti Sezar, ve aslında bu tam bir emir değildi: “Sana izin veriyorum, Vergilius,” dedi, “ilk vasiyetnamendeki mirasçıların durumunu kölelerinin yararına değiştirebilirsin.”

“Evet, öyle olacak; kölelerimi düşüneceğim, fakat bunun yanı sıra Aeneis’e ve eserin yayınlanmasına ait bazı kurallar da koymak zorundayım.”

“Şiirle ben ilgileneceğim.”

“Bu benim için yeterli değil..”

“Benim kim olduğumu bilmiyor musun, Vergilius?”

Ve oğlan, şöyle dedi: “Bak, yükselmekte işte yıldız, Aeneas’ın yıldızı, Sezar’a ait olan yıldız, neşe dolu bir hasat için tarlanın inayetini sunan, bağlardaki üzümü koyu renk bir olgunlaşma için aşılayan yıldız.”

“Anlıyorum,” dedi Lucius, “burada Aeneis’in yayınına ilişkin kurallar söz konusu... peki bu bağlamda senin için yeterli olmayan nedir?”

Oğlan yalan söylemişti; hiçbir yıldız yoktu görünürde, hele zamanın yaklaşmakta olan olgunluğunda yeniden parlayacağı müjdelenen yıldız hiç yoktu, rastlantıların yıldızı, her türlü bilmenin ve yeniden bilmenin kendisine teslim edildiği yıldız görünmüyordu, zamanın bomboş akışını doldurarak duraklatan, o önüne geçilemez olanı bir yeni başlangıca kavuşturan, büyük ve açıklayıcı sır ortada yoktu hayır, yalan söylemişti oğlan, bunların hiçbiri görünmüyordu, henüz görünmüyordu!

“Henüz değil, ama neredeyse!” Kim söylemişti bunu hemen az önce? Oğlan mı yoksa köle mi? İkisi de doğuya doğru

bakmaktaydılar, doğuya yönelik bakışlar içersinde yeni bir birliktelik oluşturmuşlardı; ve doğunun göklerinde yıldız yükselecekti.

"Batıda parlıyor Julianus'un yıldızı," diye konuştu Sezar'ın görünmezliği, "ve sen ona yine de bakmak istemiyorsun, Vergilius... nefretin hiç geçmeyecek mi?"

"Aeneis'i sevgiyle ithaf ettim Augustus'a, fakat onun varlığının ötesinde yeni bir yıldız yükselmekte."

Sezar artık cevap vermedi; susarak görünmezliğe indi. "Aeneis..." — Plotius biraz burnunu çekti ve ellerini kırlaşmış saçlarında gezdirdi — "evet, Aeneis, Julianus'un yıldızı onun içinde sonsuza kadar parlayacak."

"O halde doğru anladıysam eğer, her şeyden önce Aeneis'in Sezar'a ithaf edildiğinin şimdi vasiyetnameye alınması gerekiyor," dedi Lucius ve kalemi hokkaya batırdı, dikkatli bir yüzle daha kesin bilgilerin verilmesini bekliyordu. Ama bekleyişi ne yazık ki boşuna oldu, çünkü içine kalemi daldırdığı şey bir hokka değildi, Andes'teki evin önündeki küçük su birikintisiydi, gerçekten de, başında oturduğu, artık normal bir masa değildi, masanın üstüne bir çırpıda Andes'teki çiftliğin, bundan böyle Proculus'a ait olacak çiftliğin tamamı inşa edilmişti, ve onun arkasında, neredeyse çiftliğin küçültülmüş bir resmi gibi, lahit yükseliyordu, lahit, gri renkli kurşunla kaplı bir hapishaneydi, ve bu arada Posilippo koyunun dalgaları altın parıltılarla su birikintisinin dalgalarına karışmaktaydı; gerçekten de, Lucius kalemini su birikintisine daldırıyordu, ve bu arada hafif ve sessiz su çemberleri kalemin battığı yerden çevresinde kazlarla ördeklerin toplanmış olduğu su birikintisinin kenarlarına doğru dalgalanıyordu; kafesin tüneklerindeki güvercinler guruldamaktaydılar, ve ayrıca masa, vasiyetnameyi bekleyen sayısız insan tarafından yoğun bir biçimde kuşatılmıştı; bu miras meraklıları arasında Cebes'in de bulunması bir dereceye kadar anlaşılabilirdi, çünkü onun çiftlikte yaşaması öngörülmüştü, buna karşılık çiftliğe uzanan yolun çifte sapağından ağır aksak gelmekte olan Alexis'in burada da bulunması hiç yakışık almıyordu. Vasiyetname uğruna

yaşanan bu itiş kakışın yakışık alır hiçbir yanı yoktu, öylesine yoktu ki, köle müdahele etmek zorunda kaldı, ancak insanlar onun tarafından görünmeze sürgün edilmeleri konusunda son derece isteksizdiler; bu iş epey uzun sürdü, sonunda başarıyla tamamlandığında ve masa yeniden tertemiz bir halde Lucius'un önünde uzandığında, Lucius tekrar söz aldı, neredeyse sabırsızdı: "Ben hazırım, Vergilius."

Kendini bu kadar çabuk yeniden toparlamak epey çaba gerektiriyordu; aslında Lucius bunu kendiliğinden anlamalıydı: "Hemen başlıyorum, sevgili Lucius..."

"Acele etme... bunu gerektiren bir durum yok," dedi Plotius. "Dinleyin, dostlarım, başlamazdan önce... Augustus'un söylediklerini hatırlıyorsunuz, değil mi?"

"Elbette."

"Sezar ilk vasiyetnamemi biliyor, ve ben bana destek olan sizlerin de aynı şekilde o vasiyetnameden haberdar olmanızı doğru buluyorum..."

"Burada yalnız değiliz..." diye kesti onun sözünü Lucius, ve köleyi işaret etti.

"Köle mi? Elbette, onun farkındayım..."

Farkına varmak ve farkında olmak bu, bütün zamanlar için bir karşılaşmaydı, bütün zamanlar için birbirine kenetlenişti, sonsuz bir kenetleniş, iç dünyada ve dış dünyada, zinciri taşımakta olanla.

"Daha önce köleyi vasiyetnameden ötürü yollamak istememiş miydin?"

Lucius'un bunu söylemeye cesaret edişi tuhaftı, saygısızlıktı, ama herhangi bir sonuç doğurmadı: köle, yüzünde hiçbir ifade belirmeksizin odayı terk etti ve aynı zamanda da ikiye katlanmışçasına odanın içinde kaldı.

Plotius Tucca, ellerini başparmakları kavuşturulmuş olarak göbeğinin üstünde birleştirdi: “Güzel, şimdi artık yalnızız.”

Plotia tarafından son derece aşağılayıcı ve nefret dolu bir ifadeyle azarlandı: “Neden yalnız kalmak istiyorsunuz ki? Yalnızlığa ihtiyacı olan, aşktır; oysa siz paradan söz ediyorsunuz.”

“Benim param değil, artık benim param değil...” Plotia’nın böyle konuşabilmiş olması çok kırıcıydı, çünkü ne kadar uzakta olursa olsun, paranın ve paraya sahip olmanın hiçbir zaman önem taşımamış olduğunu bilmesi gerekirdi.

“Daha önce vasiyetinle üzerinde tasarruf ettiğin, kendi parandı, ve şimdi de yine kendi paranla ilgili tasarrufta bulunuyorsun,” diye reddetti Plotius, “bu konuda başkaca bütün söylediklerin saçmalıktan ibaret.”

Neyse ki buna, Plotia’yı teşhir etmeksizin cevap verilebilirdi: “Ben paramı dostlarımın lütfü ve iyilikleriyle elde ettim, ve bu durumda bu parayı onlara geri vermem, yalnızca hakkaniyetin gereği oluyor... yine bu yüzden, kendisine dürüst ve iyi yürekli kişiliğinden dolayı çok bağlı bulunduğum kardeşim Proculus’a ilk vasiyetnamemdeki kadar cömert davranma hakkım konusunda da kuşkuluyum.”

“İşte bunlar, aslında boş laftan başka bir şey değil.”

“Eski ve saygıdeğer gelenekler ile devletin esenliği, mal varlıklarının aile içersinde kalmasını, muhafaza edilmesini ve üzerine titrenmesini gerektirir,” dedi Lucius alaylı bir gülümsemeyle.

“Ciddi konuşmak gerekirse, Vergilius,” diye bir saptamada bulundu Plotius, “malvarlığın üzerinde tamamen kendi isteklerin doğrultusunda tasarrufta bulunabilirsin, ve böyle de yapmalısın; ne kazandıysan, yalnızca ve yalnızca kendine ve kendi çabalarına borçlusun.”

“Çabalarım ile arkadaşlarımın bana sağladıkları refah arasında hiçbir doğru orantı yok, ve bu nedenle özellikle Roma’da, Esquilin’deki evim ile Napoli’deki evimin Sezar’a, buna karşılık

Campagna'daki taşınmazımın Maecenas'a geri verilmesini vasiyet ettim... Ayrıca Augustus'tan, Esquilin'deki evde yıllardır oturmakta olan Alexis'in bundan sonra da orada yaşamasına izin vermesini rica ediyorum, aynı şeyi Proculus'tan Cebes için de isteyeceğim; hassas sağlık durumu ve şiiri açısından taşra hayatı kendisi için yararlı, hatta gerekli olmuş olan Cebes'in de istediği zaman Andes'e gelmesine izin verilsin... herhalde onun için en iyisi, orada bir parça toprağı da işleme olanağı bulmasıdır..."

"Peki bu ikisine başka bir şey verilmeyecek mi?"

"Verilecek... nakit varlığımın ihtiyaçlanmın çok üzerinde olduğu, açık konuşmam gerekirse eğer, bu varlığın, benim iradem dışında ve dostlarımın istekleriyle birkaç milyonu bulduğu hiç kimse için, hele sizler için bir sır değil... şimdi bu miktardan Cebes ile Alexis'e muayyen mal vasiyeti niteliğinde olmak üzere birer milyon Sesterz verilsin; bunlar gibi, daha küçük miktarlarda olmak üzere, bazı başka muayyen mal vasiyetlerinde de bulundum, bunları burada tek tek saymam gerekmiyor, ama şimdi bunlara kölelerim için yaptığım vasiyetler de eklenecek..."

"Hepsi tamam," diye onayladı Plotius, "koyduğun kuralların çoğu gelecek yıllarda zaten değişecektir, ve paraya görünüşte önem vermesen bile, ne de olsa bir çiftçisin ve her çiftçi gibi tanrıların bazen lütuflarını para şeklinde sunduklarına sen de inanıyorsun; buna göre malvarlığın daha da büyüyecektir..."

"Bu konuyu şimdi tartışmayalım, Plotius... ama ne olursa olsun, muayyen mal vasiyetleri düşüldükten sonra nakit varlığımın yarısını Proculus'a, dörtte birini Augustus'a, kalan dörtte birini de eşit miktarlarda paylaşılmak üzere sana, Lucius'a ve Maecenas'a bırakıyorum... evet, olay genel olarak bundan ibaret..."

Plotius'un ensesinde, çıplak başında ve yüzünde koyu, menekşe rengi parıltılar saçan kırmızılıklar belirmişti, ve Lucius iki elini birden havaya kaldırdı: "Bu da ne demek oluyor, Vergilius! Bizler senin dostlarınız, varislerin değiliz!"

“Ama malvarlığında ne istersem yapabileceğim konusunda beni özgür bırakan sizlerdiniz.”

Bastonunu havaya kaldırmış olan topal bir adam, tehditkar bir ifadeyle yatağa doğru yürüdü:”Para parayı çeker, ve parası olmayana da ağzını havaya açmak düşer!” diye bağırdı çirkin bir sesle, ve eğer köle onu elinden silahını alıp yeniden bağırarak hiçliğine dönmek zorunda bırakmasaydı eğer, bastonla vuracağı kesindi.

“Evet, ve unuttuğum bir şey daha, muayyen mal vasiyetlerine Brundisium halkına gıda yardımı için yirmi bin Sesterz de eklenecek.”

“Ona hemen benim miras payımı da ekleyebilirsin,” diye homurdandı Plotius, ve gözlerini sildi.

“Sizin alacak olduklarınız, benim sizden aldıklarımla asla boy ölçüşemez!”

Lucius Varius’un oyuncu yüzünde ironi ifadesi belirdi: “Yoksa benim elimden çok para yüzü gördüğünü mü iddia etmek istiyorsun..?”

“Peki ya sen, epik şiir sanatı alanında bana öncülük etmediğini mi iddia etmek istiyorsun? Senden sonsuz denilecek kadar çok şey öğrenmedim mi? Evet, Lucius? Bunlar hiç parayla ölçülebilir mi? Aslında hiç paranın olmaması ve paraya hep ihtiyaç duyman bir şans, çünkü böylece yaptığım vasiyet senin için tamamen yararsız olmayacak...”

Plotius’un yüzündeki kırmızılık geçmemişti; şimdi ise şişman yanaklarını geren, öfkeli bir alınganlıktı: “Bana hiçbir dize borçlu değilsin, ve ben de senin parandan vazgeçebilecek kadar varlıkhyım...”

“Ah, Plotius, seni bu ne yapacağı belli olmayan insanın, Lucius’un karşısında geri plana atar mıyım?! Sizler otuz yıldır benim dostlarımsınız, ve sen beni dizeleriyle desteklemiş olan Lucius’tan daha az desteklemedin; bu arada senden aldığım paralardan hiç söz

etmiyorum... sizler benim en eski dostlarımsınız, hep birbirinize bağlıydınız, ve şimdi miras bakımından da bu böyle olacak, ve sen bıraktığımı alacaksın, almak zorundasın, çünkü bunu senden rica ediyorum...”

“Senin en eski dostun benim,” diye araya girdi oğlan.

“Ayrıca, Plotius, bilindiği gibi sen de bir çiftçisin, ve benim için söylediğinin mantıken senin için de geçerli olması gerekir...” — ah, konuşmak ne yazık ki tekrar iyice zorlaşmıştı — “ama ben, dostlarımın yalnızca sayılar aracılığıyla beni hatırlamalarını istemiyorum... Napoli ve Roma’daki evlerim, ev eşyası ve kişisel eşyalanın... sizler, dostlarım, yani sen, Plotius, ve sen, Lucius, ama aynı şekilde Horatius ve Propertius... sizler o evlerden canınızın istediği ve size beni hatırlatacak her şeyi, özellikle de kitapları alın... kalanlar Cebes’in ve Alexis’in olsun... mühürlü yüzüğüm...”

Plotius sıkılmış yumruğu ile gergin baldırına vurdu: “Ama yeter artık... bizlere tıkıştırmak istediğin başka şeyler de kaldı mı?”

Görünür olan, tekrar uzaklara çekildi, ve Plotius’un yumruk darbesi, yüksek sesliliğine rağmen bir boğuklukla yankılandı; şimdi artık bitirmek iyi olurdu, fakat söylenmesi gereken daha çok şey, hem de pek çok şey vardı: “Bunlara karşılık sizlerden... sizlerden benim için bir şey yapmanızı isteyeceğim.”

“Peki benden hiçbir şey istemiyor musun? Beni öylece yollayacak mısın buradan?” diye yakındı Lysanias.

“Lysanias...”

“Söyle artık şu oğlanın nerede saklandığını...”

Evet, nereye saklanmıştı sahi o? Ama Plotius da Lysanias’tan çok daha fazla görülebilir ve duyulabilir halde değildi; birdenbire o da erişilmez olanın içine girmişti, ve bu, sanki kalın bir camın arkasındaymış gibiydi, bu cam, kurşuni bir duvara dönüşmek istiyormuşçasına, gittikçe daha bulanıklaşıyordu.

Şimdi Plotia yüzüğünü geri istemeyecek miydi?

“O esrarengiz oğlanı senin için aramamızı istemez misin?” diye şaka etti Lucius, “yoksa bizden yapmamızı istediğin şey bu mu?” “Bilmiyorum...”

“Ama ben senin önünde duruyorum, ey Vergilius, önünde duruyorum, ve elimi tutabilmen için yalnızca elini uzatman yeterli!” Elini kaldırabilmek son derece zahmetliydi; el, boyun eğmeye hiç istekli değildi, ve sonra boşluğa doğru, körlüğe doğru, mutlak anlamda körlüğe doğru hamle yaptı.

“Ben her gözü, yerinden çıkmış her gözü tekrar eski haline getirebilirim,” dedi doktor, “aynama bak, ve o zaman hemen yeniden görebileceksin. ”

“Artık bilemiyorum...”

Söylenen kelimeler, bunlar olabilir miydi? Neydi birdenbire hiçliğin içine düşen? Bu kelimeler miydi, yoksa onlardan çok farklı bir şey miydi? Daha biraz önce Vergilius’un anlaşılır biçimde ve hiç kuşkusuz kendisine ait söyleminin dile getirilmesi söz konusuydu, fakat bu söylem bir ânda yok olmuş, hiçliğe kayıp gitmişti, yabancı ağızlardaki bir gevelemeye dönüşmüştü, seslerin kargaşası içersinde yolunu kaybetmişti, buzun ve ateşin kuşatması içersinde hapsolmuştu.

Ama şimdi topal adam tekrar ortaya çıkmıştı ve beraberinde gölge siluetlerden oluşma dev bir kafile de vardı, öylesine kalabalık bir kafileydi ki bu, içindekileri tam olarak saymaya bütün bir ömür yetmezdi; gerçekten de, bütün bir şehir geliyordu, hayır, bir sürü şehir geliyordu, hayır, yeryüzünün bütün şehirleri gelmekteydi, taş zeminden ayak sürümeleri yankılanıyordu, ve üstü başı dökülen yaşlıca bir şişman kadın bağırmaktaydı: “Haydi bakalım, eve dönün artık, yallah! yallah!”

“Haydi yürü bakalım,” diye emretti topal adam, “sen, kendini bir şair ve özel biri sanan; yürü bakalım, sen, aslında bizlerden birisin...”

“Yürüsün bakalım, yürümeyi unutmuş ve artık taşınmak zorunda olan!” diye tamamladı şişman kadın verilen emri, daha bir etkili olsun

diye.

Bu konuşmaya öteki kadınların gürültülü kahkahaları eşlik etti, ve kadınlar parmaklarıyla, aslında ortada herhangi bir ahlaksızlık bulunmamasına rağmen, ahlaksızca kafilenin şimdi saptığı Sefalet Sokağı'nı işaret ettiler. Orada yol, basamaklarla yokuş aşağı uzanıyordu, sokak sonu görülemeyecek kadar uzundu, ama keçilerin, aslanların, atların arasında kaynaşıp duran, basamaklardan aşağıya yuvarlanan bir sürü çocuğun arasında Lysanias da vardı, ve bir meşale ile — elindeki meşale sönmüş ve buz gibi kömürleşmişti — silahlanmış olarak, sanki dünya üzerinde bu oyundan başka bir şey yokmuşçasına ve neşeyle öteki çocuklarla itişip kakışmaktaydı.

"Demek ki beni yine de geri getirdin, Lysanias, oysa bunu asla itiraf etmek istememiştin! "

Gelgelelim Lysanias hiçbir karşılık vermedi; sanki karşısında yabancı biri varmışçasına başını kaldırıp şöyle bir baktıktan sonra hemen yeniden oyununa döndü.

Yol, basamak basamak inmekteydi.

Vergilius ile birlikte tahtırevanda oturan ve şişman bacaklarını tahtırevanın kenarından aşağı sarkıtmış olan Plotius ise düşünceli bir ifadeyle şöyle dedi: "Geriye mi? Ah, evet, evet, biz seni hayata geri götürüyoruz."

"Gel gidelim buradan," dedi Plotia, "burası kötü ve iğrenç kokuyor."

Evet, kokuyordu; çürümüş duvarlardaki büyük kapı ağızlarının her biri kokuyordu, her yerde binanın bedeninden fışkıran dışkı buharları solunmaktaydı, ve zindan gibi kapkara odalarda can çekişen ihtiyarlar da kokmaktaydılar. Augustus da orada yatıyordu ve inliyordu.

Basamak basamak aşağı iniliyordu, gerçi duraklamalarla, ama önüne geçilemez bir biçimde iniliyordu.

Halk, kitlelerceydi, simgelerin ve zaferin tiryakisiydi. Ve onların ortasında, birbirleriyle itişip kakışan insanların ortasında, kargaşanın ortalık yerinde Lucius, yazı yazarak oturmaktaydı; orada oturmuş, kendini neredeyse tümüyle yapmakta olduğu işe adamıştı, her şeyi yazıyordu, içeride ve dışarıda olup biten her şeyi yazıyordu, ve yazarken başını kaldırdı: “Senin için ne yapmamız gerekiyor, Vergilius? Bizden ne yapmamızı istedin?”

“Yazın, her şeyi yazın...”

“Vasiyetnameyi mi?”

“Senin vasiyetnameye ihtiyacın yok,” — Plotia’nın sesi, sert bedenli bir sivrisinek gibi ince ve kesin bir biçimde hızla geçti, ondan sonra da bir yusufçuk gibi dağıttı —, “ah, evet, ona ihtiyacın yok senin, çünkü sen sonsuza kadar benimle yaşayacaksın, sonsuza kadar benimle hayatta kalacaksın.”

Ufak tefek, kara tenli bir Suriyeli, boynundaki zincirde kırık bir halkayla birlikte — tek gözlü yoldaşı nerede kalmıştı? — merdivenli yoldan yukarıya doğru seğirtti, bütün siluetlerin arasından hoplaya zıplaya geçti, bu arada sevinçten bağırıyordu: “Altın Çağ geldi... artık dünyayı Saturnus yönetiyor... artık başlar ayak, ayaklar ise baş oldu... hatırlamış olan, unutmak zorunda; unutmuş olanın ise hatırlamaya hakkı var... in aşağı, in aşağı, seni iri domuzcuk seni... gelecek ile geçmiş birleşti; sonsuza kadar, sonsuza kadar, sonsuza kadar!”

Bu arada kalabalık gittikçe daha vahim bir hal almıştı. Bu yüzden kalabalığın üzerinde yüzmekte olan tahtırevanın da şimdi 'tamamen durmuş olması şaşırtıcıydı, dahası, şaşırtıcı bir umut ışığı gibiydi, üstelik bu umudun doktorun tavrı yüzünden tartışmasız bir biçimde güçlenmesi, şaşırtıcılığını daha da artırıyordu; çünkü doktor, şişmanlığına rağmen yumruk gibi sıkılmış kitlenin arasından kolayca ve hızlı adımlarla geçebiliyordu, bu arada hastaların dört bir yandan ona uzattıkları paraları el çabukluğu ile alıyordu, dudakları da aynı çabuklukla paraların karşılığını veriyordu: “Sen iyileştin... ve sen,

oradaki, sen de iyileştin... evet, sen de öyle, iyileştin... hepiniz, hepiniz iyileştiniz... kötü olan, ölümdür, oysa sizler iyileştiniz...”

“Kötü olan, hayattır,” dedi köle, gerçi kalıbında bir değişiklik yoktu, ama herhalde şimdi çok yüksek bir yerde durmaktaydı, çünkü tahtırevanı görmek için aşağıya bakıyordu.

O zaman Augustus, paçavralardan yapılma döşeğinden kalktı; yalpa vuran ürkek adımlarla yaklaştı, boynundaki kolyeden – sanki Augustus küçük Suriyelinin eski ve kaybolmuş yoldaşıymışçasına — bir zincirin ucu sarkıyordu, gümüştendi elbette, ve konuşurken sesi kendinden hiç emin olmadığını belli edecek kadar titrekti: “Gel, Vergilius, gel benimle, orada birlikte benim döşeğime uzanalım, çünkü geri dönmek zorundayız, hep daha çok geri dönmek zorundayız; en eski atalarımızın da öncesine ulaşmak zorundayız; bizi taşımış olan kitleye dönmek zorundayız, ta başlangıcın humusuna kadar geri dönmek zorundayız...”

“Çekil...” diye emretti köle.

Bunun üzerine her şey ânında siliniverdi, ve hemencecik cüceleşen Sezar bile büzülüp hiçliğe dönüştü; insanların siluetleri, sanki ipleri ânsızın kesilmiş kuklaların gölgeleriymişçesine kendi içlerinde çöküverdiler, evet, bu, dünya ile bütün bağların kesilişi gibiydi, genel bir kendi içine çöküştü, hem içte hem de dışta geçerliydi, başlayarak veya biterek — olup bitenlerin çabukluğunda hangisi olduğuna karar verebilmek mümkün değildi — yatağın ağzındaki yastıklara gerisingeriye çöküştü, ve tahtırevan aynı ânda yumuşak seyrini tekrar devam ettirmeye başlamıştı: evet, gerçekten de bir özgür bırakılmaydı bu, tutan bir elin açılmasıydı, hem içeride, hem de dışarıda, bir zamanlar demirden bir yumruk olan o el, şimdi yumuşak bir ifadeyle yatıştıran bir huzura dönüşmüştü.

“Geliyor musun şimdi?” diye sordu Plotia, neredeyse sabırsızlıkla sormuştu bunu, ve aynı ânda, aynı solukla hayal kırıklığına uğramış ve hayal kırıklığı yaratan cevabı da vermişti: “ah, evet, gelmek istemiyorsun...”

“Çekil...” diye emretti yeniden köle, “sen de yardım getiremezsin.” Ve o ânda — o ân için tam anlamıyla görünür olarak — Plotia, dişi bir şeytan gibi uçup gitti, fildişi vücudu alev alev yanan saçlarla taçlanmıştı.

Peki ama, kim yardım getirecekti? Kimsenin kalmasına izin verilmemişti, hatta Plotia’nın bile; hepsi ürkütülüp kaçırılmıştı, ama buna rağmen yalnızlaşma huzur gibiydi. Evet, ortam çok huzurluydu şimdi, bir vaadi andıran, gittikçe büyüyen, kendi kendisini de aşan bir huzur vardı, gelecekte defnelerin gölgesindeki çiçekli korularda, doğmamışlığın müjdelenmiş ülkesinde yapılacak bir gezintinin müjdesini veren bir huzur, ve sanki böyle bir müjdenin içersinde huzurun kendisi şekil veren olarak şekillenmekteydi, ve kendisi doğmamışlık haliyle açmaktaydı; dolanıp duranın özlemini çektiği doğmamışlıktı bu, iç dünyasında o erişilmez gizlenmişliğinin peşinde koştuğu doğmamışlıktı, ve şimdi artık onu aramak zorunda kalmayacaktı, çünkü o doğmamışlık ona huzurlu bir akışla gelecekti, böylece de arayan, aramanın acılarından kurtulacaktı, varlıktan kurtulacaktı, ad taşımaktan kurtulacaktı, acılardan, kandan, soluk alıp vermekten kurtulacaktı; o, unutulmuşun ve unutulmuşluğun eldeğmemişliğinin içersinde dolanıp durandı!

“Unutmak da sana yardımcı olmayacak,” dedi köle.

Ah, unutulmuşluk içersinde bile nasip olmayacağına göre, kim yardım getirecekti ki? Yapılanın düzeltilmemiş, yapılmamış olanın eksikliğinin de sonradan giderilememiş olmasının acısını nasıl bir teselli unutturabilecekti? Yapılmış ve yapılmamış olan aynı ölçüde yitirilmiş ve aynı kadere kurban gitmişti —, o halde, özgürleştiren ve kurtaran yardıma kavuşulabilmesi için daha nasıl bir çaba istenebilirdi ki? Bir ses konuşmuştu bir zamanlar, ama o ses eylem değil, yalnızca bir müjde olmuştu, ve artık ses de gelmiyordu, o da unutulmuştu, kendi sesi gibi artık geri getirilemez olan içersinde yitirilmiş ve kadere mahkûm olmuştu.

Ve o zaman köle, şöyle dedi: “Ancak yardımı adını koyarak çağıran, o yardıma kavuşacaktır. ,

Yardımı adını koyarak çağırmak mı? Bir defa daha çağırmak mı? Bir defa daha zorlukla nefes almaya çalışmak, kanın dildeki tadıyla savaşmak, bir defa daha yorgunluktan soluk soluğa kalarak ve soluk soluğa kalmaktan yorgun düşerek kendini ve kendi sesini geri çağırmak zorunda kalmak mı?! Hangi adla çağrılacaktı ad unutulmuş olduğuna göre?! Bir ân için, yalnızca kısacık bir ân için o kaybedilmesi imkânsız insan çehresi kendini göstermişti, sert, kahverengi katılaşmış balçıktan yapılmaydı, son gülümsemesiyle iyicil bir gücü sergileyen, son huzuru içersinde asla kaybolup gitmeyen, babaya ait çehreydi, ve sonra bu çehre tekrar unutulmazlığa geri dönüp kaçmıştı.

“Çağır,” dedi köle.

Ağzını dolduran kan, nefesini kesecek kadar koyulaşmıştı, ve bulanık, saydamlıktan uzak, ses geçirmeyen sonsuz felç dalgalan, dışarıda olan ve olmuş olabilecek, ama bilinemeden kalan ne varsa önüne dikilmişti; ah, evet, çağrının hedefi bilinmezlikteydi, ad bilinmezlikteydi!

“Çağır!”

Çağrının bütün nefes tıkanmalarına, bütün felç hallerine, bütün zahmetlere rağmen zorla seslendirilmesi gerekiyordu; ah, evet, ses, sesi çağıran ses!

“Çağır!”

— Baba —

Çağrılmış mıydı?

“Çağırdın,” dedi köle.

Çağrılmış mıydı? Köle, buna olumlu cevap vermişti, sanki kendisi, çağrıya muhatap olacak olanın, hatta belki de, cevap vermemiş olmasına rağmen, çağrıyı almış olanın aracısıydı.

“Ondan yardım iste,” dedi köle.

Ve rica, geri gelen nefesin yardımıyla zahmetsizce, dahası önceden düşünülmesine gerek kalmaksızın, kendiliğinden dile gelmişti: “Bana gel...”

Bu, karar ânı mıydı? Kim verecekti kararı? Yoksa verilmiş miydi? Nerede verilmişti? Seslendirilecek ve duyulabilecek miydi? Eylem olarak görünecek miydi? Ne zaman, evet, ne zaman?! Suçu suçsuzluktan ayıran, iyi ile kötü arasındaki son karar, adı çağıran ve suçsuzla birleştiren son karar, yasanın gerçeklik bağlamındaki hakikati, son ve biricik hakikat — ah, evet, karar verilmişti, ve şimdi yapılacak olan, o kararın getirilmesini beklemekti.

Ama bunun ardından hiçbir şey gelmedi, eylem gelmedi, ses gelmedi, ve buna rağmen bir şey oldu, ama ele geçirilemez bir şeydi; çünkü çağrının ulaştığı yerden haberciler geldiler, suskun, yumuşak naili beygirlere binmiş olarak havalardan geldiler, bir yankı ya da yankının bayraktarları gibi geldiler, ve çok yavaş geldiler, çok yavaş ve gittikçe daha da yavaşlayarak, öyle ki, insan rahatça onların hiç varmayacaklarına inanabilirdi. Ne var ki, gelmemeleri bile bir gelişti.

Sonra, hâlâ bir sürü bulanık camın arkasında ve ancak dumanlı bir biçimde görülebilir olarak, iyicil ve yuvarlak bir yüz yatağa doğru eğildi ve seslerin uzağında, sesi kısık olarak konuştu: “Sana nasıl yardım edebiliriz? Tekrar içecek bir şey ister misin?”

“Plotius, kim gönderdi seni buraya?”

“Kim mi gönderdi..? öyle olsun eğer öyle diyorsan, dostluğumuz gönderdi...”

Plotius, habercinin kendisi değildi; belki habercinin habercisiydi veya zincirin daha ilerideki bir halkasıydı. Ve burada söz konusu olan, bir defa daha bir şey içebilmek sonsuz iyi gelse bile, şu ya da bu bakımdan yardım edebilmek değildi; kanın tadı ağızdan bir türlü gitmiyordu. Ancak zincirin başlangıcında Plotius’u göndermiş olan durmaktaydı, suyu susuzluk çekene göndermiş olan durmaktaydı; gelmemek bile bir geliş gibiydi.

“İç, susuzluk çekiyorsan eğer,” dedi köle, “su, topraktan kaynar, ve senin tamamladığın, hâlâ dünyevi bir hizmettir.”

Göğsünün içinde bir şey çok hızlı bir tempoyla kanat çırpmaktaydı, ve bu korkutucu hıza rağmen sevinç gibiydi, çünkü bu, yürekti, hâlâ çarpmakta olan yürekti, dahası, hâlâ yatıştırılabilirdi, yatıştırılmış olarak daha sakin, daha düzenli atışlara kavuşabilirdi; bu, neredeyse neşe dolu ve yaklaşmakta olan son bir zafer gibiydi: “Görevini yerine getirebilmesi için yatıştırılmış... bir defa daha dünyevi görevini yerine getirebilmesi için...”

“Sana düşen, kendini yalnızca iyileşmek için yatıştırman, ve bunun yanında şimdilik başka hiçbir görevin yok.”

“Aeneis...”

“O, ancak sen tamamen iyileştikten sonra senin için yeniden görev olacak... o zamana kadar Augustus’ta, yani olabilecek en emin ellerde, ve ona yeniden kavuştuğunda kılma bile zarar gelmemiş olarak bulacaksın."

Augustus’un ihtiyarlamış, çıplak ve bitki olarak yattığı, paçavralardan yapılma döşeğinde Aeneis’i bunca güvenilir biçimde muhafaza edebilmesi, hiç de inandırıcı değildi, tıpkı genelde Plotius’un dilinin de bütün anlaşılırlığına rağmen hâlâ kulağa çok yabancı gelmesi gibi, camın bulanıklığının artık azalmaya ve çözülmeye yüz tutmuş olmasına rağmen hâlâ kaskatı ve puslu olması gibi. Her şey uygunsuzdu, insan elinden çıkma ne varsa uygunsuzdu. Aeneis uygunsuzdu.

“Tek kelime bile değiştirilmemeli...”

Bu defa Lucius’tu meseleyi bir çırpıda kavrayan: “Vergilius’a ait bir elyazması metne dokunmaya, hele üzerinde düzeltmeler yapmaya kalkışmaya kimse cüret edemez, üstelik Augustus, böyle bir şeye zaten asla izin vermez!”

“Sezar güçsüz kalacak... hiçbir şeyin sorumluluğunu üstlenemeyecek.”

“Neyin sorumluluğunu üstlenmesi gerekecek ki? Sorumluluğu üstlenilecek bir şey yok ortada; kendini boş yere üzüyorsun.”

Konuşulan, hâlâ aşina olmaktan uzak bir dildi, insanın aralarında konuk olarak bulunduğu bir yabancı halkın diliydi, ancak şöyle böyle anlayabildiği bir dildi, bu arada kendi dili unutulmuştu veya henüz daha öğrenilmemişti, ve Augustus’un sözleri, perişanlıkları bir yana bırakılacak olursa, anadile çok daha yakındı.

Plotius, kupayı getirmişti: “Al, Vergilius.”

“Hemen... ama önce bana bir yastık daha verin.” Yürek kanatlanmıştı ve yatıştırılmak için başka bir konuma getirilmeyi bekliyordu.

Köle bir ânda elinde yastıkla birlikte ortaya çıkıvermişti, ve yastığı düzgün bir biçimde Vergilius’un arkasına yerleştirirken, kısık sesle uyardı: “Vakit doluyor.”

Sebilin suyu şırıldıyordu. Bir yerlerden nemli balçığın koyu kokusu, yanmış kilin daha aydınlık olan kokusu ve sanki havanın soluğu ile renklendirilmiş testilerin toprak kokusu gelmekteydi, bu koku acıyan ciğer tarafından rahatça solunuyor ve iyi geliyordu. Bir yerden bir çanakçı tornasının vızıltısı gelmekteydi, rüzgar gibi esen yüksek sesi yumuşaktı, bu ses daha sonra bir sallantıya ve sessizliğe doğru iniyor, en sonunda da kesiliyordu: “Vakit doluyor... gerçekten de, vakit doluyor...”

“Vaktin dolduğu falan yok...” diye öfkelendi Plotius.

“Gerçeklik seni bekliyor,” dedi köle.

Gerçeklikler art arda kuleler gibi yığılmaktaydı: burada dostların ve onların dillerinin gerçekliği vardı, ötede ise bir oğlan, silinmesi imkânsız hoşlukta bir hatıraya sarınmış olarak bir şeyler çalıyordu, onun arkasında Augustus’un kalmak zorunda olduğu sefalet yuvaları yer alıyordu, daha sonra korkutucu zayıflıktaki bir çizgiler kargaşası varolan her şeyin, bütün dünyaların üzerine yayılmıştı, bunların arkasında çiçekli koruların gerçekliği vardı, ve evet, ah, daha arkada

da bilinemez, hem de nasıl bir bilinemezlikle gerçek gerçeklik uzanıyordu, asla duyulmamış olanın gerçekliğiydi bu, ama buna rağmen eskiden beri unutulmuşun, buna rağmen eskiden beri müjdelenmiş sözün gerçekliğiydi, yeniden doğan Yaradılış'ın gerçekliğiydi, bütünüyle görülebilmesi imkânsız gözün yıldızlarının ışığına boğulmuştu, anayurdun gerçekliğiydi — ve Plotius'un elindeki kupa, fildişinden yapılmaydı.

Ve Plotia, çekingen, belki de kölenin varlığı yüzünden kafası karışmış, belki onun daha güçlü iradesi karşısında ürkmüş olarak, fakat yine de bildiğinden kesinlikle emin bir ifadeyle tekrar söz aldı, ve bu, sonsuz bir uzaklığın duyulamazlığı içersinde oldu: "Sen, benim yurdumu aşağı gördün; şimdi dinlen, bana doğru kulaç at uykunda."

Neredeydi Plotia? Vergilius'un çevresi boyunca ve çok yakınında yeniden bir çırpıda duvarlar yükselmişti, yeşillenen, içine girilemez sarmaşıklarla örülü duvarlardı bunlar, sanki kurşundan inşa edilme zindan, sanki bir zamanlar kendisini ve Plotia'yı kucaklamak istemiş olan, yapraklarla örülü mağaraya dönüşmüştü, — sonsuz uzanıp gidiyordu içine girilemez fundalık, ta sonsuz uzaklığın uçsuz bucaksızlığına kadar uzanıyordu, ama yeşilliğin ortasında yapraklan altından bodur bir ağaç parıldamaktaydı, neredeyse elle dokunulabilecek kadar yakındı, oysa dokunmak için insanın elini geniş nehrin ötesine kadar uzatması gerekiyordu; nehir, hareketsiz, neredeyse hiçbir şırıltı çıkartmaksızın, akışı önlenemez bir sır gibi kayıp gitmekteydi. Ve karşıdan, altın çalılığın dalları arasından Plotia'nın sesi yankılanmıştı, veda eden, hafif ve esrarlı bir yankılanmaydı.

Ah o uçup giden için! Artık nehrin ötesinde dolanan o kadın için, her türlü tutkunun uzağında ve erişilmez olarak: "Arzu yok..." "İşte bu iyi," dedi Plotius, "hiçbir arzunun bulunmaması iyi." "Ve bir arzun olursa," diye tamamladı Lucius, "o zaman biz ikimiz bunun için buradayız... daha önce bizden bir şey isteyebileceğini söylemiştin."

Bomboş nehrin ötesinde! Kaynağı ve dökülecek ağzı bulunmayan, sahilleri bulunmayan bir akıntı; suyun üstüne çıktığımız nokta ile yeniden daldığımız noktanın ayırt edilebilmesi mümkün değil, çünkü akıp giden şey, sonsuz ve başlangıcı bulunmayan bir geri dönüş içersinde zamanı taşıyan, unutulmuşluğu taşıyan bir ırmaktan başka bir şey değil — böyle bir ırmakta karşıya geçmek için bir yer bulunabilir miydi acaba? Ama elbette, yani bulunsun veya bulunmasın, ırmağı geçmek için her türlü girişim yapılmalıydı, ve nehir çoktan akıp gitmiş, kaybolmuştu köle, artık iyice sabırsızlaşarak, asıl önemli olan için zorladığında: "Görevin ne ise, yerine getir."

Yastıklara dayanarak doğrulduğunda nefes almak kolaydı, öksürük daha bir yumuşaktı ve konuşması yeniden doğallaşmıştı; ama bu arada kafasında daha pek çok şey karışıktı: "Hâlâ bir yol gösterenim yok."

"Sen eserini, zamanlar boyunca yol gösterici olsun diye, zamana bıraktın; senin bilme eylemin, işte buydu, çünkü ışığın sezgisine kavuşmuştun."

Bunları söylemiş olan, hizmet etmekle yükümlü bir köle, yatağın önünde dikkatle ve hareketsiz durmaktaydı o muydu bunları söylemiş olan? Birdenbire meydana gelen değişiklikten anlaşıldığı kadarıyla, öyle olmuş olmalıydı, ve kelimeler dilsiz olsalardı bile bu değişikliğe yine de yol açacaklardı: gerçekliğin ilk varoluş kesiti yeniden inşa edilmişti, etraftaki şeyler bildik şeylerdi, dostlar tanıdık dostlardı; artık kendisi ve dili yabancı bir ülkede konukluk diye bir durum söz konusu değildi, ve her ne kadar müjdelenmiş olan hakiki vatanın resmi, tanınabilir olmaksızın, gözlerinin önünde yerli yerinde durmakta idiyse de, burada, yani dünyevi âlemde de, muhtemelen çok kısa bir süre için, yeniden huzur egemen olmuştu.

Ve Lucius, vurguladı: "Senin şiirin, yol göstericiliktir, ve hep yol gösterici olarak kalacak."

"Aeneis... "

“Kesinlikle, Vergilius, Aeneis...”

Nehir kaybolup gitmişti, yapraklardan oluşma küçük mağara kaybolup gitmişti, yalnızca şırıltı hâlâ devam ediyordu; fakat o da herhalde duvardaki sebilden gelmekteydi.

“Aeneis’i yok etmek hakkına sahip değilim...”

“Hâlâ bunu mu düşünüyorsun?” Plotius’un sesinde keyifsiz bir kuşku dalgalanmıştı, tekrar gürültü çıkarmaya memnuniyetle hazır bir kuşkuydu.

Nehir kaybolup gitmişti, fakat tarlalar henüz yerindeydi, öğle sonrasının sessizliğinin vızıltısında, çekirgelerin vızıltısında yerli yerindeydi. Veya bu, yumuşak vızıltılı şarkısına bir defa daha başlayan çömlek tezgahı mıydı? — hayır, o değildi — yalnızca şırıltı devam ediyordu.

“Yok etmek... hayır, artık Aeneis’i yok etmek istemiyorum.”

“İşte şimdi gerçekten iyileşmiş sayılırsın, Vergilius.”

“Herhalde öyle olmalı, sevgili Plotius... fakat...”

“Evet?”

Hâlâ inat etmekte olan bir şey vardı, kökü kurutulamayacak kadar derinlere işlemiş, kurban arayan ve kurban etme peşinde olan bir şey, ve köle, sanki bu inadı biliyormuş gibi, şöyle dedi: “Nefretinden kurtul artık.”

“Kimseden nefret etmiyorum...”

“En azından eserinden artık nefret etmediğini umabiliriz,” dedi Lucius.

“Sen, dünyevi olandan nefret etmektesin,” dedi köle.

İtiraz edilemezdi; köle doğruyu söylüyordu ve ancak boyun eğilebilirdi: “Belki de onu çok fazla sevdim...”

“Eserin...” diye başladı Lucius, iki dirseğini de düşünceli bir ifadeyle masanın üstüne dayamıştı ve kalemin kamışını dudaklarına yapıştırmıştı, “eserin... sen de onu bizim sevdiğimiz gibi sev.”

“Bunu yapmaya çalışacağım, sevgili Lucius... ama önce herhalde yayınlama işini düşünmemiz gerekiyor.”

“Sen şiiri tamamlar tamamlamaz yayın hazırlığına başlanacaktır... herhalde bitirmeden önce işin bu yanını düşünmeyi istemeyeceksin...”

“Aeneis’i siz ikiniz yayınlayacaksınız.”

“Bu muydu bizden isteyeceğin şey?”

“Evet, buydu.”

“Saçma...” — Plotius şimdi gerçekten sert bir tonla konuşmaktaydı — “sana yardımcı olmaya her ne kadar memnuniyetle hazırsak da, sonuçta kendi meselelerinle sen ilgilenmek zorundasın.”

“Bu görevin yalnızca size düşebileceği ihtimalini bütünüyle dışlamak mı istiyorsun..?”

Plotius iri başını sağa sola salladı: “Hiçbir şey bütünüyle dışlanamaz... ama bu meseleye gelince, bizim iki yaşlı adam olduğumuzu düşünmelisin, Vergilius; bundan ötürü, daha genç bir vasiyeti tenfiz memuru aramak daha doğru bir hareket olur.”

“Bunun için ilk seçimim sizlersiniz... bu, beni rahatlatan bir şey, ve bu konuda kararlarımı netleştirmiş olmak istiyorum.”

“Peki, buna elbette bir itirazımız olamaz,” diye onayladı Lucius hararetle.

“Ve bu görevi sizlerin özellikle üstlenmeniz gerekir, çünkü elyazısı metni sizlere vasiyet ediyorum, ah, hayır, zahmetleriniz için bir karşılık olarak değil, fakat o metnin sizlerde olduğunu bilme düşüncesini sevdiğim için...”

Bu açıklamanın etkisi, bir ölçüde şaşırtıcı oldu; sessiz bir şaşkınlıkla geçen birkaç saniyenin ardından, Plotius'un göğsünden yükselen derin bir soluklanma duyuldu, sanki yeniden ağlamaya başlayacakmış gibi bir izlenim doğmuştu, buna karşılık daha önce paraya ilişkin muayyen mal vasiyetini gerçi şükranla, ama yine de ölçülü karşılamış olan — en azından yerinde oturmayı sürdürmüştü —, bu defa elini kolunu hararetle sallayarak ayağa fırladı: "Vergilius'un elyazısı metni, Vergilius'un elyazısı metni... peki sen, bu armağanının büyüklüğünü takdir edebiliyor musun acaba?!"

"Beraberinde yükümlülükler getiren bir armağan, artık armağan değildir."

"Ey tanrılar! Evet," diye içini çekti Plotius, ama şimdi tekrar konuşabilecek kadar kendini toplamıştı, "ah, evet... ama yine de meselenin akıllıca düşünülmesi gerekir, üstelik Augustus'a elyazısı metni vermiş olduğunu ve şimdi bunu ondan geri alamayacağını da düşünmek gerekiyor..."

"Aeneis, Sezar'ın onuruna kaleme alındı... dolayısıyla ona ilk kusursuz kopyanın verilmesi gerekir; kural böyle, ve ben de böyle düzenlemek istiyorum, ve işte özellikle bu nedenle Sezar size ilk metni itiraz etmeksizin verecektir..."

Bu çözümü akılcı bulan Plotius, evet anlamında başını salladı; fakat başka bir itirazı daha vardı: "Ayrıca, Vergilius, bir başka noktanın daha düşünülmesi gerekiyor... yani demek istediğim... ben sıradan bir insanım, bir şair değilim... demek ki yayınlanma olayında asıl iş Lucius'a düşecek, bundan ötürü yazının mülkiyetinin de tek başına ona ait olması gerekir."

"Doğru," dedi Lucius.

"Doğru olurdu, eğer her konuda ortak bir değeriniz bulunmasaydı... ayrıca şiiri ve ona bağlı olan yükümlülüğü karşılıklı olarak birbirinize vasiyet edebilirsiniz, böylece sonunda işi hayatta kalan çözer..."

"Bilgece," diye onayladı Lucius.

"Peki ikimiz de öldüğümüz takdirde ne yapılacak? Sonuçta er ya da geç bu da olacak..."

"Orası artık benim değil, fakat sizin bileceğiniz iş. Ama isterseniz Cebes'i ve Alexis'i kendinize halef tayin edebilirsiniz, birini şair, ötekini de dilbilimci olarak; onların ikisi de genç..."

Plotius yine derin bir nefes alıp verdi: "Ah Vergilius, bize armağan bırakıyorsun, ve bıraktığın armağanlar acı veriyor..."

"Onlar sana asıl acıyı çalışmaya katıldığın zaman verecek, sevgili Plotius, çünkü metnin bütün dizelerinin, bütün kelimelerinin, hatta bütün harflerinin dikkatle gözden geçirilmesi gerekiyor... dolayısıyla bu, sana göre değil, ve eğer bu işi benim omuzlarımdan alıp Lucius'a yüklemek tanrıların hoşuna gitseydi eğer, bundan ancak memnuniyet duyardım..."

"Günaha girme..."

"Evet, güç bir iş olacak bu konuda Lucius'a yüklenen, ve ben de bu yüzden vasiyetnamemde Sezar'dan bunun karşılığını tastamam ödemesini rica edeceğim."

Lucius, hayır anlamında elini salladı: "Bu, paraya dökülmemesi gereken bir çalışma, Vergilius; tam tersine, böyle bir çalışmaya katılmasına izin verilmesi için her meblağı ödemeye hazır bazı kişiler sayabilirim sana... bunu ayrıca sen de biliyorsun."

"Hayır, hiç de bilmiyorum, çünkü özellikle senin gibi bir şair için, Lucius, pek çok şeyi, dahası hepsini daha iyi yapabilme yeteneğine sahip, bundan ötürü de pek çok şeyi uygunsuz ve düzeltilmesi gerekli bulacak bir şair için kendini yalnızca metnin düzeltmenliği ile sınırlamak zor, hatta zordan da ötedir..."

"Ben, Vergilius'a ait bir dizeyi daha iyi yazmaya kalkışmaya herhalde cüret edemem... hayır, tek kelime eklenmemeli, tek kelime de çıkartılmamalı; bence senin yapılmasını istediğin, sadece budur ve isteğine ancak böyle uyulabilir."

"Evet öyle, sevgili Lucius."

“Böyle bir çalışma için gerekli olan, bir şairin yetenekleri değil, fakat deneyimli bir dil uzmanının becerileridir, ve ben öyle sanıyorum ki, bunun için benim kadar uygun sayılabilecek kişilerin sayısının fazla olamayacağı ile haklı olarak övünmek hakkına sahibim... peki Vergilius, seninle birlikte bekletilen taşlar diye adlandırmış olduğumuz dizeleri ne yapacağız?”

Bekletilen taşlar! Evet, bir de onlar vardı, yani şimdilik kaydıyla yerleştirilmiş olan, ama sonradan kesinleşen dizelerle değiştirilmeleri öngörülen dizeler hayır, onlar artık değiştirilmeyecekti! Bu konuyu düşünmek iyi gelmemişti, ve konuşmak yeniden güçleşmişti: “Onları oldukları gibi bırak, Lucius.”

Lucius’a bu, anlaşıldığı kadarıyla doğru gibi gelmiyordu; gerek kendi adına gerekse Aeneis adına incinmiş olduğu yüzüne bakınca anlaşılabiliyordu, ve üstlendiği görevin biraz tadı kaçmış gibiydi: “Evet, Vergilius, evet... aslına bakılırsa bu konuda konuşmamız da gerekmiyor, çünkü nasıl olsa dizelerin değiştirilmesini er ya da geç sen kendin gerçekleştireceksin.”

“Ben mi?”

“Başka kim olabilir ki? Elbette sen...”

“Asla...” kendi sesinden çok kölenin sesiydi bunu söylemiş olan.

“Asla mı,” — Plotius öfkelenmişti — “böyle sözlerle niyetin, yalnızca bizi korkutmak mı? Ya da tanrıların hoşnutsuzluğunu gerçekten üzerine mi çekmek istiyorsun?!”

“Tanrılar...”

“Evet, hakikaten de tanrılar; onlar böyle günah işlemeyi sürdürmeni sabırla karşılamayacaklardır...” Ve kürek çeken biri gibi kollarını bükmüş olan Plotius, kıllı yumruklarını salladı.

Tanrılar, Vergilius’un dizeleri tamamlamasını istemiyorlardı, dizelerdeki aksaklıkları gidermesini istemiyorlardı, çünkü insan elinden çıkma her şey alacakaranlıktan ve körlükten doğmak zorundaydı, bu yüzden de bir uyuşmazlık atmosferinde kalmaya

yargılıydı; bu, tanrıların kararıydı. Ve buna rağmen, şimdi biliyordu Vergilius: yalnızca lanet değil, fakat inayet de vardı bu uyuşmazlık içersinde, yalnızca insanoğlunun yetersizliği değil, Tanrı'ya yakınlığı da vardı, yalnızca insan ruhunun tamamlanmamışlığı değil, fakat büyüklüğü de vardı, körlükten doğmuş ve insan elinden çıkma eserin yalnızca körlüğü değil, sezgi gücü de vardı, bu gücün kör bakışı olmaksızın eser asla yaratılamazdı, çünkü — bunun çekirdeği her eserde bulunurdu — eser, kendini ve onu yaratmış olanı çok geride bırakarak, yaratanı yaratıcı kılardı: çünkü olup bitenlerin evrensel uyuşmazlığı, ancak insanoğlu evrende etkinlik kazandığı zaman başlardı — uyuşmazlık diye bir şey ne Tanrı katında ne de hayvanların dünyasında vardı —, insanoğlunun kaderinin üretken görkemi kendini ancak uyuşmazlık içersinde açığa vururdu, bu kader, bir kendi kendinin ötesine uzanıştı: hayvanın dilsizliği ile Tanrı'nın dilsizliği arasında insanoğlunun sözü yer alıyordu, bu söz, kendine duyduğu hayranlıkla susmanın beklentisi içindeydi, körlüğü hayranlığın etkisiyle görmeye dönüşmüş gözden gelen ışıklara boğulmuştu: bu, hayranlık içersindeki körlüktü, boşuna olmayış haliydi.

"Ah, Plotius, tanrılar... onların sayesinde inayeti de, hoşnutsuzluğu da yaşadım, hem iyi şeyler hem de zorlu şeyler yaşadım... ikisi için de şükran duyuyorum..."

"Böylesi doğru ve adil bir düşünce... hep böyledir..."

"İkisi için de şükran duyuyorum... hayat, zengindi... Aeneis için de, hatta onun uyuşmazlığı için bile şükran duyuyorum... o halde uyuşmaz hali içersinde öylece kalmalı... ve işte özellikle bu yüzden... vasiyetname, Plotius... özellikle bu yüzden vasiyetnamenin düzenlenmesi gerekiyor... hatta tanrıların onuru için..."

"Bir çiftçi ile tartışabilmek imkânsızdır... demek bu işi ertelemek istemiyorsun?"

"Mutlaka yapılmalı, Plotius... ve sen Lucius, onu sana söylediğim gibi yazabilir misin?"

“Bunu yapmak güç bir iş değil, sevgili Vergilius... ama öte yandan isteklerini dikte etseydin, iş daha bir kuralına uygun olurdu; ben sadece yayınlama işinin karşılığı anlamına gelebilecek bir.şey yazmaya razı değilim...”

“Peki, Lucius; bence bunu daha sonra Sezar’la kendin de kararlaştırabilirsin...”

“O zaman hemen dikte etmeye başlamak mı istiyorsun?”

“Dikte etmek... dikte edeceğim...” Üstesinden gelinebilir miydi bu işin? — “dikte edeceğim; ama daha önce bana biraz su verin ki, bu işi yaparken bir öksürük nöbeti daha gelip beni rahatsız etmesin... ve sen, Lucius... bu arada sen günü belgeye geçirebilir misin... bugünkü günü..?”

Plotius kupayı uzattı: “İç, Vergilius... ve sesine dikkat et; alçak sesle konuş...”

Su, serinlik vererek gırtlağından aşağı aktı. Ve kupa tamamen boşaldığında, bir defa daha bir nefes geldi, ve ses iradeye boyun eğdi: “Günü kaydettin mi, Lucius?”

“Elbette... Brundisium, Roma şehrinin kuruluşundan yedi yüz otuz yedi yıl sonra, Ekimin ilk gününden önceki dokuzuncu gün... doğru mu, Vergilius?”

“Hiç kuşkusuz, doğru... o gündeyiz...”

Şırıltı durmuştu, duvardaki sebilin şırıltısı, yaprakların gölgesindeki şırıltı, nehrin şırıltısı durmuştu; önüne geçilemeksizin akan nehir artık öylesine genişlemişti ki, karşı kıyıya varabilmek, hatta orayı görebilmek bile mümkün değildi. Bu arada karşı kıyıya uzanmaya da zaten gerek kalmamıştı, çünkü bu yakadaki kıyıda, burada, yatağın örtüsünün üstünde, elin uzanabileceği yerde altın bir parıltı vardı: bu, defnenin fidanıydı! Augustus tarafından, tanrılar tarafından, kader tarafından, Jüpiter’in kendisi tarafından oraya bırakılmıştı; yapraklar altın rengi parıldıyordu.

“Ben hazırım, Vergilius...”

Ve ses, iradeye boyun eğdi:

“Ben, bugün elli bir yaşında olan Publius Vergilius Maro, gerek beden gerekse ruh açısından tamamen... bekle... tamamen yazma, tamamen yeterli ölçüde sağlıklı olarak yaz... evet bedensel ve ruhsal olarak tamamen yeterli ölçüde sağlıklı olarak, Gaius Julius Caesar Octavianus Augustus’un arşivine tevdi edilmiş olan bugüne kadarki vasiyete bağlı tasarruflarımı aşağıdaki şekilde tamamlamayı gerekli görüyorum... bütün bunları yazdın mı, Lucius?”

“Elbette...”

Ve ses, iradeye boyun eğdi:

“Bugüne kadar bana pek çok lütufta bulunmuş olan Augustus’un arzusuyla şiirlerimi yakmakta ne yazık ki engellenmiş olarak... hayır, çiz ne yazıkki’yi, hatta henüz yazmadıysan daha da iyi... evet, bana pek çok lütufta bulunmuş olan Augustus’un arzusuyla şiirlerimi yakmakta ne yazık ki engellenmiş olarak, şunları vasiyet ediyorum: ilk olarak, Aeneis, Augustus’a bir ithaf sayılacaktır, ikinci olarak, bütün elyazısı metinlerim, dostlarım Plotius Tucca ile Lucius Varius Rufus’un ortak mülkiyetlerine geçecektir, bu ikisinden birinin hayatının son bulması halinde hayatta kalan, kendiliğinden mülkiyet hakkının tek başına sahibi olacaktır. Adlarını verdiğim iki dostumu terekenin şiirlere ait olan ve böylece mülkiyetlerine geçen bölümünü dikkatle gözden geçirmekle görevlendiriyorum; ancak dikkatle denetlenmiş olan metinler geçerli sayılacaktır, özellikle metinlerde hiçbir çıkartma ve ekleme yapılmayacaktır, ve talep edildiği takdirde, kitapçılar için sadece bu metinlerin kopyalan çıkartılacaktır. Bu arada Sezar Augustus’a derhal temiz ve doğru bir kopya verilecektir. Bütün bunların yerine getirilmesini Plotius Tucca ile Lucius Varius Rufus titizlikle sağlayacaklardır... yazdın mı bütün bunları, Lucius?”

“Elbette, sevgili Vergilius... ve günün birinde hakikaten gerekli olduğunda, her şey tam olarak dediğin gibi yapılacaktır.”

Ve ses, hâlâ iradeye boyun eğmekteydi:

“Augustus’un izni doğrultusunda, kölelerimi azat etmek hakkına sahibim; bu, hayattan ayrılışımdan hemen sonra yapılsın ve bu kölelerden her birine benim hizmetimde geçen her yıl için yüz Sesterz ödensin. Ayrıca, yirmi bin Sesterzlik bir miktarın... hayır, otuz bin Sesterz yaz, otuz bin Sesterzlik bir miktarın hemen gıda yardımı olarak Brundisium halkına dağıtılmasını vasiyet ediyorum. Malvarlığına ilişkin olarak bunların dışında kalan bütün düzenlemeler, başta sözünü ettiğim ilk vasiyetnamede yer almaktadır; dolayısıyla o vasiyetname geçerliliğini olduğu gibi korumaktadır, sadece tereke, burada belirtilen yeni muayyen mal vasiyetleri yüzünden biraz azalmıştır; başlıca varislerim olan Sezar Augustus ile kardeşim Proculus’un ve onların yanı sıra, Plotius Tucca ile Lucius Varius’un dışında, Gaius Cilnius Maecenas’ın da bu durumu bir dostluğa aykırılık olarak yorumlamayacaklarını ummak isterim... sanırım hepsi bu kadar... bu kadarı herhalde yeterli olacaktır... değil mi, yeterlidir herhalde?”

Ses, artık iradeye boyun eğmiyordu. Son kelimelerin bile dev bir boşluktan yukarıya çekilmesi gerekmişti, ve şimdi geriye bu boşluktan başka bir şey kalmamıştı, kötü bir biçimde tükenmiş, tamamının görülebilmesi imkânsız, uçsuz bucaksız uzanıp giden bir boşluk, büyüklüğü de ayrıntıları da hiçbir bakışa sığdırılamayacak bir boşluk, korkusuz bir korku boşluğu, sadece tuhaf bir biçimde vahim olan bir unutma zaafı ile dolu bir unutma boşluğu, mahfazası içersinde hastalığın ateşinin yolunu kaybetmiş olarak oraya buraya seğirttiği bir boşluk. Fakat onun yanı sıra göze görünmeksizin hızla dolanıp duran bir başka şey, söylenmemiş bir şey daha vardı, söylenmemiş, ama söylenmesi mutlaka gerekli bir şey, öncekilerin hepsiyle ilintili, ama aynı zamanda da ilintisiz bir şey, ve demek ki o şeyin bulunması zorunluydu, çünkü aksi takdirde olup bitmiş her şey yetersiz kalırdı. Bu şey, ilk önce yok edilmesi öngörülmüş, fakat şimdi muhafaza edilmesi gereken dizelerden daha az önemli değildi.

“Bavul... bavul nerede?”

Plotius, üzüntülü bir ifadeyle başını kaldırdı: “Vergilius... o, Augustus’ta... kaygılanma...”

Fakat şimdi Lucius, henüz yeterince tamamlanmamış olmasına rağmen, belge ile birlikte imza almak için yaklaşmıştı. Veya sadece imza mıydı eksik olan? Bulunması gereken, o muydu?

“Ver...”

İmza atılmıştı, ama metin okunabilir gibi değildi; herhalde henüz yetersiz olduğu için, harfler birbirine karışmış, dans edip durmaktaydı. “Bir şey daha eklemek zorundasın, Lucius... bir şey daha eklenmeli... şarkıların yırtılmasına izin verilmemeli..."

“Evet, sevgili Vergilius.”

Ve Lucius bekleyerek tekrar yazma pozisyonu aldı.

“Şarkıların... yırtılmasına izin verilmemeli, ve... ve herhangi bir kelimenin çıkartılmasını veya eklenmesini yasaklıyorum...”

“Bunu daha önce söylemiştik...”

“Yaz... Yaz söylediğimi...” Hiçbir desteği kalmamıştı, ve gücünün sonuna gelmişti; boşluk, artık hiçbir şey vermek istemiyordu, ne bir ses, ne bir hatıra, ne de suyun kurşuni şırıltısı, hiçbir şey vermek istemiyordu. Yalnızca parmaklar bağımsız ve başlarına buyruk yaşamaktaydılar; yatak örtüsünde dolaşırken yollarını kaybediyorlar, ikide bir kenetleniyorlar, çözülüyorlar, sonra yine kenetleniyorlardı. Şarkıların yırtılmasına izin verilmemeliydi, hiçbir şeyin yırtılmasına izin olmamalıydı; bu, çok önemliydi, ama asıl olan, bu değildi, henüz karanlıkta saklananın kendisi değildi. Ah, evet, boşluğun bile parçalanmasına izin verilmemeliydi, içinde sakladıklarını özgür bırakmadan parçalanmamalıydı, ve parmaklar bunu biliyorlardı, çünkü boşlukta ararcasına dolanıp durmaktaydılar; gizlediğini versin diye, kendi aralarında boşluğu sıkıştırmaktaydılar, ve gittikçe daha da çaresizleşerek birbirlerini sıkarlarken, olan oldu: parmakların arasında, boşluğun derinliklerinde, neredeyse hiç algılanamaksızın, sanki gökteki bütün sisler çekip gitmişçesine, zayıf bir parıltı vardı, solmakta olan bir yıldızın ölüşü gibi, ve buna rağmen özgürce soluk alarak dudaklara kadar gelmişti, aranmış ve bir mucize gibi sonunda bulunmuştu: “Yüzük, Lysanias’a ait.”

“Senin mühürlü yüzüğün mü?”

Dünyevi olanın hakkı ödenmişti; parıltılar içersindeydi ve sessizliğin hafifliğindeydı: “Evet... Lysanias’a verilsin.”

“Öyle biri yok ki,” diye bir mırıltı geldi, ve mırıldanan, belki de Plotius’tu.

“Oğlana verilsin...”

HAVA — EVE DÖNÜŞ

BİR MIRILTI MI VARDI HÂLÂ? Bu, hâlâ Plotius’un sevecen mırıltısı mıydı? O koruyucu, sevecen ve güçlü mırıltı mıydı? Ah, Plotius, ah, sürse keşke, mırıldanarak sürse, sakin ve sakinleştirerek, iç dünyanın ve dış dünyanın ölçüsüz derinliğinden kaynayarak sürse; şimdi, yani iş yapılıp bittikten sonra, şimdi, yapılan yeterliyken ve bunun arkasından artık hiçbir şeyin gelmesine gerek kalmamışken, ah, evet, sonsuza kadar sürse! Ve gerçekten de, sürdü, mırıldandı, mırıldandı, sonsuzluğun içersinde yumuşacık dalgalanarak ve peş peşe gelen mırıltı dalgaları halinde yuvarlandı; tek başlarına küçüktüler, ama birlikte çizdikleri çember uçsuz bucaksızdı; mırıldanış, yalnızca vardı, bunun için hiçbir kulak kabartma gerekli değildi, alıkonulması için hiçbir çaba harcama zorunluluğu yoktu, hayır, bu mırıldanış alıkonulmak da istemiyordu aslında, çünkü ilerlemek için çabalıyordu, fıskiyelerin şırıltısına, suların şırıltısına karışmıştı, onlarla birleşip, huzur taşıyan bir akışın renksiz ve dev gücüne dönüşmüştü, kendisi taşıyandı, kendisi huzurdu, kendisi akıştı, teknenin dümenini ve bordalarını hafiften yalıyordu, kayıp giden bir köpürmeydi. Hedef bilinmiyordu, çıkış limanı bilinmiyordu; hiçbir rıhtım geride bırakılmamıştı, yolculuk, sonsuzluklardan gelinerek ve sonsuzluğa dümen kırılarak devam ediyordu, ama yine de gittiği yönden son derece emindi, kendinden emin bir el tarafından yönlendirilmekteydi, ve geri dönüp bakmaya izin olsaydı eğer, geminin kıçındaki dümenci görülecekti, yönsüzlükte yardımcı olmaya çalışan kişi ve limanın çıkışını bilen kılavuz görülecekti. Fakat Plotius da bir yardımcıdan ve bir dosttan geri kalmaksızın oradaydı; çünkü aşağılanmış ve yüceltilmiş olarak, ancak bir köleye yakışır bir görev olan kürekçiliği üstlenmişti, dudaklarındaki mırıltı susmuştu, susmuş ve evrene teslim edilmişti, soluk soluğa olduğu, bütün bu olup bitenlerin çaba gerektirmemesi ve acı vermemesi yüzünden neredeyse duyulmuyordu; suskun bir halde kollarını bükmüş, renksiz bir mırıltının kapladığı suyun yüzeyinde kürek çekmekteydi, bu işi aslında hiç de ondan beklenen hızlı tempoyla yapmıyordu, kürekler hemen hiç havaya kalkmıyor, sessiz ve

ıslaklığı yarmak için hemen hiç aşağıya inmiyordu: pruvada Lysanias, yani yolculuğa şarkısıyla eşlik etmesi beklenen oğlan oturuyor ya da ayakta duruyordu; bu arada her dünyalı gibi geriye dönüp bakması yasaklanmış olan ve bundan ötürü oğlanı da, yolculuğun hedefini de görmesine izin verilmeyen Plotius, arkasına dönmüyordu, oğlana aldırmıyordu, ve gözlerini sürekli olarak öne dikmiş, yolcunun üzerinden aşırtarak dediklerini yapmakla yükümlü olduğu kıç taraftaki dümenciye bakıyordu, dümenciyi de aşıp, şimdi geçmişte kalan ve içinden gelinmiş olayların sonsuzluğuna bakıyordu. Kıyılar geride kalmıştı, ve bu geride kalış, kıyılardaki insanlara ve onların yerleşik düzenlerine hafiften bir veda ediş gibiydi, değişime uğramış olan değişmez içersindeki veda edişti, âşinâ olan ne varsa hepsinin çeşitliliğine, oradaki âşinâ imgelere ve yüzlere veda edişti, ama aynı zamanda da gri renkli sis bulutlan arasında kaybolup giden mezara ve çok tutarlı bir biçimde yazmayı sürdüren Lucius'a da yönelik bir vedaydı, öte yandan Lucius, masasını gerçekliğin kenarına öylesine yakın bir noktaya itmişti ki, yüksek kayalık sahilden aşağı yuvarlanma tehlikesi korkutucu ölçüde kaçınılmaz gibi gözüküyordu, ve bu ayrılık, aynı zamanda, tıpkı Horatius ve Propertius gibi, orada dolanıp duran ve dostça el sallayan herkese de yönelik bir vedalaşmaydı; âşinalığın resimleriydi bütün bunlar, eşlik etmeye hazır olsalar da hafiften geri çekilmekteydiler, ve sandalın üstünden kayıp gittiği sular, her türlü tekneyle doluydu, gerçi karşı yöne gidenlerin sayısı çok azdı, bunlar yola çıktıkları, hatırlanabilmesi imkânsız limana geri dönüyorlardı, buna karşılık o limandan gönderilmiş olanların sayısı çok kabarıktı, filolar birbirini izlemekteydi, öylesine kalabalıklardı ki, sonsuz deniz hepsine birden yolculuk için yer açabilmek amacıyla kendine bir sonsuzluk daha eklemek zorunda kalmıştı, ve öylesine uçsuz bucaksız yayılmışlardı ki, su ile hava arasındaki bütün sınırlar ortadan kalkmıştı ve gemiler, doğrudan ışıkta yüzer gibiydiler; öylesine uçsuz bucaksız yayılmışlardı ki, üstü gemilerle kaplı deniz, gemilerden meydana gelen ve araştırılması imkânsız ortak hedefe yönelmiş olan kafilenin kendisi neredeyse hedef olmuştu: bir sürüden farksızdı bu kafile, ve yumuşak bir uğultu onu görünmeyen bir bulut gibi sarıp sarmalamıştı; her türlü deniz taşıtı temsil edilmekteydi bu

sürüde, ticaret gemileri ve savaş gemileri, onların arasında da Augustus’un altın gibi parlayan, erguvan renginin mutluluğunda yüzen muhteşem kalyonu, pek çok sayıda balıkçı teknesi ve başkaca tekneler, ama hepsinden önce de sayılamayacak kadar çok küçük sandal; bu sandallar bir orada bir burada sanki suyun içinden gelir gibi ortaya çıkmaktaydılar; bu sonsuz yolculuğa hepsi katılmışlardı, fakat işin tuhaf yanı hepsinin de aynı hızla gitmeleriydi, ister küçük kayıklar gibi sadece bir çift kürek tarafından, ister Augustus’un gemisi gibi kat yüksekliğinde bir sürü kürek tarafından ileriye doğru hareket ettirilsinler, hızla öylece uçup gitmekteydiler, sanki hepsi de herhangi bir ağırlıktan yoksundular, sanki aslında hiç suya dalmak zorunda değillerdi ve suyun üzerinde, hava boşluğunda ilerleyebilirlerdi, ve yelkenleri hava boşluğundan gelen, hissedilmesi imkânsız fırtınaların basıncı altındaymışçasına gerilmişti, çünkü rüzgarlar açısından ortalığa tam bir durgunluk hakimdi, ve yumuşak uğultu hiçbir yerdeydi. Deniz, düz, yumuşak, neredeyse kare şeklinde, yumuşak ve alacakaranlık kurşuniliğindeki dalgalarla hareketlenmekteydi, ve bu kurşun gibi, ama yine de bir nefes kadar incecik düzlükte mırıltı silikleşiyordu, yansımalarında gemilerden oluşan kafileyi bir nefes kadar hafif taşımakta olan bu alacakaranlık gücü içersinde silikleşiyordu; gökyüzünün istiridyesi bunların üzerinde sedef rengi, ama buna rağmen renksiz bir saydamlıkla açılmıştı, Plotius kürek çekiyordu, ve hayatın batmakta olan uzak sahillerinden esen ezgileri arkada kalıyordu, dağların asla ele geçirilemeyecek olan içersindeki şarkıları arkada kalıyordu, sonrasız kaçıp giden içersinde bu dağların flüt sesleri arkada kalıyordu, hatta ezgilerin Vergilius’un kendi göğsünden yükselmiş olan yankılan da arkada kalıyordu, duyulabilen, gerisingeriye asla yaşanmamışlığa gömülmüştü, mırıltı, mırıldanan varoluş asla yaşanmamışlığa gömülmüştü, ve oğlanın şarkısı da — incecik altından bir parıltı halinde göğün örgüsüyle kaynaşmış olarak — söylenemeden arkada kalıyordu. Sanki sessizlik bile fazla sesliymişçesine, her yanı yeni bir sessizlik, ikinci bir sessizlik kaplamıştı; bu, daha yüksek bir düzlemdeki daha yüksek bir sessizlikti, dalgaları dümdüzdü, yumuşaktı, kare şeklindeydi, adeta üstüne yayıldığı su yüzeyinin bir aynasıydı; bu yüzey artık yeni bir şeye dönüşmüştü, hızla ilerleyen

gemilerin hiçbir iz bırakmadıkları, sessiz bir akıcılık olup çıkmıştı, ve bu akıcılıkta damlalar da şimdi o kadar azdı ki, hiçbiri küreklere yapışıp kalmıyordu, tek damla bile aşağı düşmüyordu, böyle bir dönüşüm, şimdi ayna ile ayna karşıtlığının, sessizlik ile sessizlik karşıtlığının ortaklığı haline gelmişti, yeni bir eşzamanlılıkla, eşhızlılıkla, dahası eşzamanlı—duyulabilirlikle dolu bir ara durum olup çıkmıştı, öyle ki, bu yüzden görülebilir, duyulabilir, hissedilebilir olan, çoktan unutulmuş, artık bulunması imkânsız sonsuzluğun görülemezliği, duyulamazlığı, hissedilemezliği içersinde geride kalmıştı, fakat buna rağmen herhangi bir zarar görmemişti ve, adlandırılamayana doğru gerilemesine rağmen, ne adını ne de özünü yitirmişti —, geride kalmıştı, ama yine de şimdiki zamandaydı, geride kalmıştı, çünkü aşılmıştı, böyle bir aşılmışlığın gücüyle kalıcılığa erişmişti, bu güç sayesinde değişip dönüşmüş bir kalıcılığa erişmişti, ve hiçbir şey bunun dışında değildi, çünkü böylece aşılmış olan, evrenin kendisiydi, nesnel ve insani bağlamdaki çeşitliliğinin zenginliği içersindeki evrendi: sanki eşlik etmek ve selamlamak için sürüler misali limandan ayrılmış olan, ama şimdi görevlerini artık tamamlamış bulunan gemiler, birer birer aşılmaktaydılar, ama bu örneğin bir yarışma çerçevesinde olmuyordu, hayır, herhangi bir sürat değişimi yaşanmadan oluyordu, gönüllü olarak geri kalanların yavaşlatma eylemleri ile gerçekleşmiyordu, herkesin kendi teknesinin hızını artırılmasıyla gerçekleşmiyordu, hayır, zahmetsizce oluyordu, ve Plotius, kürek çekmekteki becerisi bu duruma ne ölçüde katkıda bulunmuş olursa olsun, şimdi dinlenmekteydi, nefesini ve araçlarını dinlendiriyordu, sırasında, öne eğilmiş olarak oturmaktaydı, dinlenme hakkına sahipti, çünkü dünyevi araçlar buradan gelip geçenler için artık gerekli değildi, ve kürekler, ister şimdi suyun dışında tutulsunlar ister suyun içinde sürüklensinler, kısa sürede kaybolup gitmişlerdi, çözülüş başlamaktaydı, teker teker gemiler ve bu arada Augustus'un gemisi de artık varolanların âleminden çıkartılıyor ve unutulmuşluğa batıyordu —, geri kalan sonsuzluğa batıyordu; muhteşem gemisinin erguvan rengi gölgeliğinin altında, elinde gemi nezaretçisinin kısa kamçısıyla durmakta olan Augustus ise, yolculuğu hızlandırmaya veya yalnızca devam ettirmeye yönelik başkaca her türlü çabanın boşunalığını görmek zorunda kalınca kamçısını bıraktı, iktidarı kayıp

gitti, adıyla birlikte, şimdiye kadar taşıdığı, ve şimdi de, Octavian adı da dahil olmak üzere, artık terk etmek zorunda olduğu bütün adlarıyla birlikte kayıp gitti, fakat kendi kendinden kayıp gitmedi, ve ötelere çevirmesine izin verilen o çok kısa bakış içersinde, bir daha asla yeniden görmemek ve asla geri dönmemek üzere veda ediş içersinde, o güzel yüzünün yorgunluktan yaşlanmış veda edişi içersinde aynı zamanda sonsuza kadar bir kalış da vardı, yitiriş içersinde yitirilmemiş, dönüşüme uğramış kalış da vardı, öyle ki Augustus, unutmanın sessizliğini taşıyan yüzüyle, unutmanın sessizliğini yansıtan bedeniyle, unutmanın sessizliğine gömülmüş adıyla, gerçi son derece çabuk — ah, evet, hem de çok çok çabuk! — artık çağrılamazlığın derinliklerine gömülmüştü ve fakat yine de, daha yüksek düzeydeki daha yeni ve daha yüksek bir sessizlikte yeni bir çağrılabilirlik, yeni bir görülebilirlik kazanmıştı. Çünkü burada gerçekleşmiş olan dönüşüm, dış dünyanın iç dünyaya dönüşmesiydi, dış yüzün ve iç yüzün bir ve bütün oluşuydu; burada gerçekleşen dönüşüm, eskiden beri hedeflenmiş, hiçbir zaman erişilememiş, fakat yine de sonunda bu noktada olgunlaşmış bir yer değiştirmeydi: bir çırpıda, sonsuzluğa yuvarlanışı kadar çabuk olmak üzere, o âna kadar adı Augustus olan, şimdi içten dışa görünmekteydi, bir iç görünüm içersindeydi; bu, sadece rüya görene, rüyada kaybolup gidene nasip edilmiş bir görünümdü, kendi dünyeviliğini unutmuş ve — rüya aracılığıyla bilgiye kavuşarak — kendini doğrudan kendi eğretilemesinde tanıyan, kendi niteliklerinin en son noktaya varmış, sıyrılıp anlamaz, kristal bir temel halindeki varlığını yalnızca bir şekil olarak kristal bir çizgi oyunu olarak, hatta boş bir sayı olarak rüyada son bir varlık halinde sergilenmiş görene ait bir görünüm; işte şimdi bu iç görünüm kendi kendisini aşmıştı, ve orada, silinip gitmekte olanı, dostu da yakalamıştı — ah, evet, en çıplak birliği ve bütünlüğü ile içinden görülen, kaybedilemezdi. Ah, evet, sonun başlangıca dönüşümü, simgenin gerisingeri ilk-imgeye dönüşümü, ah, evet, dostluk! Ve dostluk ilişkisi içersinde Octavian diye çağrılmasına izin verilenin çehresi kadar âşinâ pek az şeyin bulunmasına rağmen, bütün öteki kişiler bakımından, havada yüzen sandalda birlikte yolculuk eden ve art arda geride bırakılan kişiler bakımından da durum farklı değildi, yüzleri, yok olup gitmeksizin, sonsuzluğun içinde

yok olmaktaydı; ve burada, hep birlikte yolculuk edenlerin hepsi, bir ânda görülenler ve hemen aynı ânda da kaybolup gidenler, adlan ne idiyse veya hâlâ ne ise — kimlerdi bunlar? Oradaki, gerçekten Tibullus muydu, yani solmuş gençliğini yaşayan, hüzün dolu sevgilerin insanı Albius Tibullus muydu? Şuradaki, dev bir çılgınlığın büyüklüğünü ve sertliğini yansıtan Lucretius muydu? Peki ya şu, Sallustius'un elli yıllık ve hiç değişmeyen olgunluğu içersindeki erkek kişiliği değil miydi? Yani, ad koyan, ama şimdi kendi adından olmuşluğunu yaşayan kişi? Ve oradaki, saygıdeğer Mareus Terentius Varro, evet, o değil miydi? Yaşlılıktan beli bükülmüş ve ufalmış, ama artık silinmeye yüz tutmuş ihtiyar çehresinde taşıdığı yumuşak, şakacı ve bilgece gülümsemeyle hep güçlü kalan Mareus Terentius Varro —? Ah, evet, her kim olurlarsa olsunlar, dostlukta kolay olan veda için bir destekleyenler ve teselli edenler kafilesi olarak şurada toplanmış kişilerin hepsi, her bir yüz, sakallı veya sakalsız, genç veya yaşlı, erkek veya kadın, bir zamanlarki yüz çizgilerini hızla veya yavaştan kaybetmekte olanlar, evet, hepsi, adlarının son kalıntısına kadar gerisingeri unutulmuşluğun ve bir daha çağrılamazlığın uçurumuna yuvarlanmak üzere oldukları için, son dönüşümü de üstlenmişlerdi, insana ait yüz, onlarda öz varlıklarının anlatılamaz olan, anlatılamaz saydamlıktaki ifadesine dönüşmüştü, her türlü ilişkiden arındırılmıştı, artık sınırsız, adsız Benlerinin gerçekten de derinliklerindeydiler, artık dünyevi aracıya ve dünyevi adla çağrılmaya ihtiyaçları kalmamıştı, çünkü hepsi de içlerinden görülmüşlerdi, içlerinden görünür olmuşlardı, içlerinden tanınmışlardı, dostun bakışlarına sinmişlerdi, dostun bakışı ile birlikte bir kendini tanıma halinin içine dahil olmuşlardı; bu kendini tanıma hali, Benin iç dünyasının en dipsiz derinliklerinden kaynaklanmaydı; Benin duyusal olanın ötesindeki derinliğinden kaynaklanıyordu, bu kendini tanıma hali artık duyusal insanı, duyusal nitelikteki eğretilemeyi görmüyordu, artık sadece insanın saydam nitelikteki ilk-imgesini, özüne ait niteliklerin saydam bütünlüğünü görüyordu, bu özün temeline öylesine arınmış, hatırlamadan öylesine özgür ve bu yüzden öylesine kesin biçimde hatırlamış olarak yerleşmişti ki, dostları temsil eden bütün kimlikler hatırlamanın yeni bir ara haline, anlaşılabilirliğin yeni bir ara haline, sessizliklerinin dilsiz yankıları

arasında ışık saçan gölgelerle dolu olarak geçirilmişlerdi. Onlar, ikinci sonsuzluğa yol almışlardı.

Sessizlik içersinde sessizlik — sınır, her yöne doğru açılmıştı, fakat geride ne kadar çok şey bırakılmış ve bir daha asla bulunmazlıkta kalmış olursa olsun, evrensel çemberin dengesinden hiçbir şey kaybolamazdı; evet, gerçekten de, geride ne kadar çok şey bırakılmış olursa olsun, ne bir yoksullaşma ne de bir yalnızlaşma söz konusuydu, hatta, unutulan muhafaza edilmiş olarak kaldığından, bunun bir zenginleşme anlamına geldiği bile söylenebilirdi. Hatırlamayışın mekânı, hatırlama mekânının gittikçe daha çok bölgelerini içine alıyordu ve buna rağmen bu hatırlama mekânında kalmakta direniyordu, hatta iki mekân, gittikçe daha yoğun olmak üzere, ilki içersinde ikinci bir hatırlama mekânı, daha yüksek düzeyde bir hatırlama saydamlığı mekânı, daha yüksek düzeyde bir sonsuz hatırlama halinde birleşiyorlardı; böylece varlık yeni bir bütün halinde ikiye katlandığı ölçüde, suların kurşuni pürüzsüzlükteki sessizliği ve pürüzsüz altın rengi yansıması olarak suların üstüne yayılmış olan sessizlik de yeni bir bütünde birleşiyordu — hatırlayış içersinde hatırlamaydı, şarkıcıyı tellere dokunmasından önce karşılayan o sessizlik içersinde birleşmeydi, ve böyle bir sessizlikte, lirin tellerine dokunulmaksızın, beklentisi olmayan bekleyiş içersinde, şarkı söyleyen ve dinleyen, şarkıcı ve dinleyici yeni bir ortaklığa ulaşmıştı, çünkü âlemlerin şarkısının uçsuz bucaksız dilsizliği şimdi yeniden dalgaların sesi olup çıkıyordu, dilsizlikten doğmaydı, ama aynı zamanda da ikisinin içinde birden doğmuştu, sessizlikten gelen ezgiydi, ama aynı ölçüde de ezgi halini ikisinin içinde birlikte yansıtıyordu, ikisinin tek bütünde birleşmiş ikilik haliydi, sessizlikte bir bütün olup çıkmıştı, bekleyişle, lirle, bir bütün olmuştu, olan, âlemlerin varlığını içine almıştı; bekleyen ve beklenen diye bir şey yoktu artık, dinleyen ve kendisine kulak verilebilen yoktu, nefes alan ve nefes yoktu, susayan ve susuzluğu dindiren yoktu, yeni ikili birlikte ikiye bölünmüşlük diye bir şey yoktu artık, eskiden ikiye bölünmüş olan, bundan böyle asla bölünemeyecek bir bütünlük hali içersinde birleşmişti, beklemenin kendisi, dinleyişin kendisi, nefes alışın kendisi, susayışın kendisi olup çıkmıştı, ve bu bütünlüğe dahil

edilen sonsuz akış, artık bekleyişti, artık dinleyişti, artık nefes alıştı, susayıştı, gittikçe daha çok, daha çok öyle oluyordu, öyle olmaktaydı, gittikçe daha zorlayıcı ve ısrarcıydı, geri çevrilmesi imkânsızdı ve gittikçe daha çok öyleydi, bir emir olup çıkmıştı, Plotius için de bir emre dönüşmüştü, bir şeyi ilan edişti, Plotius için de öyleydi, çünkü Plotius, her türlü kalıcılığın bir şekilde bilgisine varmışçasına, başlangıç ile sonun bütünlüğünün bir şekilde bilgisine varmışçasına, fakat aynı zamanda da her türlü bütünlüğün, dolayısıyla kendisinin de aslında boyun eğmek zorunda olduğu, dolayısıyla ikili halin bir şekilde bilgisine varmışçasına, kendini kendi varoluşunun bütünlüğüne açıyordu, en azından belli bir süre için ikili hale dönüşüyordu, çünkü somut bedenlerinden birisiyle dümenin başında oturmaya devam ederken ötekiyle yerinden kalkıyor ve şimdi yalpa vuran denizci adımlarıyla yaklaşıyordu, bir defa daha ve herhalde son defa olmak üzere kupayı getiriyordu, susamış olan — ah, gerçekten susamış mıydı Vergilius?! — bir defa daha kupadan içsin diye: ve bu olduğunda, artık içki değildi dudaklara götürülen, dindirilen de susuzluk değildi, hayır, bu, bir tür katılmaydı, ikili yansıtılan varlığın bütünlüğüne bir tür katılıştı, suların sonsuz akışına dahil edilişti, görünmezliğin içeriden görünüşü tarafından nüfuz edilişti, fakat aynı zamanda da bilgi çemberinin, o hiçbir şeyi tam olarak kuşatmayan çemberin kapanış noktasına ait ve bilmeden yoksun bilme haliydi, kapanışın ta kendisiydi, iki yönlü düzenlenmiş sınırsızlığın, içinde geleceğin geçmişe, geçmişin de geleceğe yol aldığı sınırsızlığın toplu kapanışıydı, böylece şimdi artık — ikileştirme içersinde ikileştirme, yansıtma içersinde yansıtma, görünmezlik içersinde görünmezlik bağlamında — hiçbir aracıya ve hiçbir nesneye ihtiyaç kalmamıştı, sıvıyı muhafaza eden kupaya, kupayı uzatan ele ihtiyaç kalmamıştı, içilecek olanı alacak dudaklara neredeyse hiç ihtiyaç kalmamıştı, çünkü adına ister içmek ister başkaca bir şey denilsin, eylem adına ne varsa, dahası, yaşamak adına ne varsa, bir örgüye dahil oluş yüzünden gevşetilmiş ve çözülmüştü, bu durum her türlü uyumsuzluğu ortadan kaldırıyor ve hiçbir bölünmeye izin vermiyordu; ve, evet, o noktada kupanın fildişi maddesi de kahverengi, sert boynuza dönüştü, bu haliyle hafif ve kahverengi bir bulut halinde dağılıp gidecekti, kupa ile birlikte daha

önce olmuş ne varsa hepsi o noktada dağılıp gitmişti, sadece hayal ürünü bir tür hokkabazlık olarak değil, fakat kendisine boşuna olmayışın ihsan edildiği, gerçekleşmiş bir rüya olarak; ve işte Plotius da bu yüzden kaybolup gitmişti, işte bu yüzden, bedenleri çözen ikileşmenin etkisiyle, öteki yoldaşların gittikleri yolu izlemişti, onlarla birlikte adın son kalıntısına varana kadar sonsuzluğun, hatırlanmamış olanın derinliklerine gömülmüştü, ama yine de hatırlananda kalmış, bir zamanlar ne idiyse o olarak, yani dost olarak varlığını muhafaza etmişti. Bütün bunlar sıvı nem bırakmadan, içilebilir olan tat vermeden, dudaklar, dil ve gırtlak ıslanmadan dudaklardan içeri, gırtlaktan aşağı akmıştı, Plotius ile vedalaşma, gerçekleşmişti, onun dostluğunun yardımıyla gerçekleşmişti; ve evrenin gözlerinin ışıklarıyla sarılı, evrenin gözyaşları ile nemlenmiş, evrenin unutulmuşluğunun ıslaklığıyla hakikatin arılığına kavuşan dost bakışı dostun bakışma çevrilmiş olarak, artık ikisi de gözyaşı dökmeyebilirlerdi, acılardan uzaklaştırılmışlardı, acılardan kurtarılmışlardı, öylesine sessiz gerçekleşmişti ki bu, sessiz ve kolay bir vedalaşma olmuştu — sessizlik içersindeki sessizlikti.

Hiçbir şeyi muhafaza etmek gerekmiyordu artık, muhafaza edilmesine ihtiyaç duyulabilecek hiçbir şey yoktu, hiçbir şey uyumsuz değildi, ve o, kupadakini içmiş olan kişi, o, yani Publius Vergilius Maro, onun da artık ada ihtiyacı kalmamıştı, onu üzerinden sıyırıp atabilirdi, onu bundan böyle salt bir bilgi halinde solmaya bırakabilirdi, kırılgan, şaşılası bâkirlikte bir unutuluşa teslim edebilirdi, çünkü yolculuk, yalnızlaşmış olmasa bile tek başına, ikinci sonsuzluk boyunca ilerliyordu. Artık baştan çıkartıcı hiçbir korku hali yoktu, hiçbir karşılaşmanın vuku bulmasına ihtiyaç yoktu. Artık ışık da aynı ölçüde, daha bir yalnızlaşmıştı, öncesine oranla daha arı ve daha bakirdi, bir günbatımına dönüşmüştü, süresi belirsiz, tuhaf ve şaşırtıcı bir günbatımıydı, başlangıç saatinin belirlenebilmesi imkânsızdı, ne kadar süreceğinin tahmin edilebilmesi imkânsızdı, çünkü dalgaların uçsuz bucaksız başlarına doğru eğilmiş olan güneş, sanki belli belirsiz bir çekingenlikten dolayı kendini o dalgalara bırakmaya karar veremiyordu, tam tersine, son derece hareketliydi, aramış olduğu akrep burcunun cazibesine kapılmıştı, bulutsuzluğun

içersinde mat bir parıltıyla asılıydı, sayısız yıldızların yakamozlarında yüzmekteydi. Zaman, sürekliliğini kaybetmişti, ve yolculuk, bomboş sessizliğin üzerinden huzur içersinde bir kayış halinde, huzura kavuşmuş olarak seyrini sürdürüyordu; gerçi her türlü hızı kaybetmişti, sadece hissedilme halindeydi ve hedefi bağlamında belirsizdi, fakat yıldızlardan okunabilen bir yöne sahip bulunan bir yolculuktu. Oğlan öntarafta, pruvada duruyordu, günbatımını üstüne çekmişti, oysa silueti, gök kubbenin altında yeterince belirgindi, ölçüsüz uzaklıklardaki berraklığı daha şimdiden bütün berraklık sınırlarının ötesine uzanıyordu, ve oğlan, kolunu ileriyi işaret ederek uzatmıştı, bu jestin bir yol göstericiye mi, yoksa hasret çeken birine mi ait olduğu meçhuldü; bedeniyle kolunu izliyordu, ileriye uzatma hareketini izliyordu, hedefi yakalayıp getirmeyi arzulayan, ama yakalayamayan hareketi izliyordu. Artık hiçbir yelken, hiçbir kürek kullanmayan bu gidişe, bu kayışa, hâlâ yolculuk denilebilir miydi? Bir yolculuktan çok, bir durup kalma, gök kubbenin karşı hareketinin etkisiyle düzmece bir hareketliliğe dönüşmüş olma değil miydi? Ama yolculuk olsun ya da olmasın, bilmek bağlamında bir ara bölgeydi, hâlâ öyleydi, ve dümenci arka tarafta, görevinin başında kalmakta ısrarlıydı, varlığı kendini hâlâ gücünden herhangi bir şey yitirmiş olmaksızın hissettirmekteydi, güven duygusu daha önce olduğu gibi şimdi de oğlanın çok fazla kaçış halindeki o çok geçici siluetinden değil, fakat doğrudan kendisinden kaynaklanıyordu, evet, dümenciydi yönü belirleyen, bu yön aslında yıldızların hareketlerine bağımlı olsaydı bile, bu böyleydi. Güneş gittikçe daha çok eğiliyor, derinlere yaklaşıyordu, koyu bir ateş kırmızılığının içersinde alev alev yanmaktaydı; parıltısı, bulutsuz ve sislerden arınmış manzaraya rağmen daha bir matlaşmıştı, öylesine mat bir hal almıştı ki, alacakaranlığın berraklığı yerini gittikçe daha gecemsi yansımalara bırakıyordu, ve yıldızların mekânı da daha bir parıltılıydı. Gecemsiydi ortalık, henüz gece değildi; âlemlerin suskun şarkısı henüz gecemsiydi, gecemsi bir sessizliğe bürünmüştü, gecemsi bir zenginlik kazanmıştı, yıldızların ışığının o dilsiz santur ezgilerinin örgüsüne yayılmıştı, ve bu ezgiler dolgunluk kazandıkça, tınıların peçelerini tek tek yırttıkça, oğlan da daha bir saydamlaşıyor, karanlığın içinden daha bir belirgin sıyrılıyordu, ve bununla

eşzamanlı olarak buradaki görünürlüğün sessiz bir parıltıdan, oğlanın yol gösterircesine ileri uzanmış ve yumuşak bir güçle olup bitenlerin odak noktasına dönüşmüş elinden kaynaklanan bir sessiz parıltıdan doğduğu görülüyordu: böylesine ışık demetlerini yollayan, o yüzüktü, Lysanias'a verilmesi düşünülmüş olan ve şimdi de onun tarafından sanki gururla havaya kaldırılan yüzük, Lysanias'ın omuzlarına dolanmış, ışıktan dokunmuş bir pelerindi, başlangıçta ışığı yalnızca kurşuni gündoğumundaki veya günbatımındaki bir yıldızın, solgunlaşmanın veya parlayışın hemen kenarındaki yanıp sönüşüne benzerken, şimdi artık yol gösterici bir parıltıydı, bir yıldız gülümsemesinin yol göstericiliğiydi, oğlanın eli tarafından havaya kaldırılmıştı, parlasın diye havaya kaldırılmıştı, unutuluşların dünyevi mekânının en derindeki noktasından bir nefes gibi estirilmiş, mutluluk verici bir hatırlayış gibiydi; bu mekân bir zamanlar genişliğin, yüceliğin ve derinliğin tufanının sellerine kapılmıştı, zamanın tufanının baskınına uğramıştı, ateşin ve buzun acılarının tufanına uğramıştı; kendisi de hatırlayışların tufanına uğramış olarak, yüzüğün parlayışı tarafından bir nefes gibi bu iklimlere estirilivermişti, bir yankı kadar yumuşak, bir yankı kadar çocuksuydu, hüzünlü ezgilerin yankısının o mutluluk verici sirayetiyle gelmişti buralara. Çünkü ad taşıyan hiçbir şey kalmamıştı artık, sadece Lysanias adlı oğlan, kendi adını taşımaktaydı, ve hatırlayış, ele geçirilmesi imkânsız bir şekilde ve mutluluk vererek şimdiki zamana, o buradaki hatırlayıştan mahrum Şimdi'ye nüfuz eden hatırlayış, duyusallıktan mahrum edilmiş duyusallığın ara bölgesindeki bu hatırlayış, Lysanias adlı oğlanın adı nedeniyle yankı çağrısına hâlâ katılmakta olduğu bir zamanlarki ikileşmenin ve ikiye bölünüşün bu unutulmaya hazır son parıltısı, çağrının içersinde eriyip gitmekteydi, çünkü daha yüksek bir düzeyde ikinci sonsuzluğun bilmesiz bilme eylemine nüfuz ediyordu, başkaca her türlü bilmenin parçalandığı noktaya doğru seyrediyordu, yüzüğün ışık saçma eylemi içersinde dağılıyordu, fakat yine de ışık demetlerinin yağmurunda kalmayı sürdürüyordu, Lysanias'ın gülümsemesinin tufanındaydı, artık konuşmak istemeyen sesinin tufanındaydı, artık bu taraflara yönelmeyen bakışlarının tufanındaydı, günbatımına yönelmiş bir akışın tufanındaydı, bu akış, uzaklardan ve yakınlardan yoksun, her türlü ikiliği bütünlüğe dönüştürmekteydi,

bakan, aynı zamanda ışıklara boğulmuş olandı. Ah, evet, günbatımının alacakaranlığıydı, bir ara bölgeydi, geçmişte akıp gitmişti ve akmaktaydı, ruha doğru akıyor, onu kendi tufanına boğuyordu! Bu arada, gece ne kadar az gerçek bir gece olursa olsun, asıl günbatımı bitmişti, ara bölge ortadan kalkmıştı; güneş topu, tam bir aydınlığa doğru yükselmiş yıldız sürülerinin arasında, buz gibi koyu bir kırmızılıkla aşağıda, ta derinlerde, tufanın altın parıltılı kurşuni, kurşuni parıltılı altın ufkunda dinlenmekteydi, öyle ki, güneşin artık battığına ve ışığın alışılmamış bir kırılışla tekrar yukarıya yansıtıldığına inanılabilirdi, çünkü altın güneş topu, daha aşağıdaki âlemin bir tutuklusu gibi, okyanus altındaki yolunun yansıma ürünü imgesi gibi, ufuk boyunca hafiften yuvarlanmaya başlamıştı, ve orada, yıldız burçlarını peşpeşe ardında bırakarak, doğu noktası yönünde seyrediyordu, daha sonra oradan, beraberinde sabahı da getirerek, tekrar yükselecekti; gece halini devam ettiren güneş, o halin yansıması veya doğrudan kendisi, yansıtma hareketi veya kendi hareketi içersinde, dünyevi zincire vurulmuşlukta veya havanın özgürlüğünde, hangisi olduğu tespit edilemiyordu, ve Yukarısı ile Aşağısının çemberleri bilmeme halinde birbirlerine kenetleniyorlardı, çember çizmekte olan, yıldızlarla örülü kubbenin görkeminde geçerli ve büyüktüler: sanki yolculuk, güneşe yönelikti, sanki hedef buydu, sanki güneş, oğlanın hasret haliyle ilgiliydi, dümenci kıpkırmızı imgenin yolundan gidiyordu, ve teknenin ucu, son derece ağır bir dönüşle, hep yıldıza yönelik olarak kalıyordu, yıldız tarafından hakiki veya sahte bir dönme hareketine doğru çekiliyordu, bunların her biri ötekinden ancak şimdi ayırt edilebilir olmuştu, çünkü gecemsi — gecemsi—olmayan süreç boyunca tekne, son derece olağandışı bir şekilde uzamıştı ve hiç şüphesiz daha da uzamaktaydı, bu durum, ötede pruvada duran oğlan ile aradaki uzaklığın belirgin bir biçimde artmasından anlaşılıyordu, arka taraftaki dümencinin gittikçe kaybolmasından hissedilebiliyordu, gemi, öne ve arkaya doğru uzamaktaydı, bu, seyir hızının bir bölümünü kendi için kullanan ve kendi içine alan bir artıştı, hız, büyümeye dönüşüyordu, bu öylesine karşı koyulamaz biçimde her şeyi kapsamına alan bir büyümeydi ki, sadece devam etmesi sonunda yolculuğu ve hatta geceyi mutlak anlamda durdurmasına,

ayrıca da etraftaki çember çizen değişkenliği değişmezliğe dönüştürmeye kaçınılmaz olarak yetecekti; seyir, sonsuz ağırlaşmıştı, ve aynı sakinlik içersinde Yukarısı ile Aşağısının yuvarlakları, yıldızların parıltısını yansıtarak kaymakta olan durma halinin etrafında yayılmışlardı; bu, âlemlerin sessiz bakışıydı, kendi içersinde kendi kendini yansıtıyordu, üzerinde suların griliği ile gökyüzünün gözlerinin daha da koyu griliği vardı, her ikisi, birbirine doğru genişlemişti, aydınlık gece halinde genişlemişti, bir alacakaranlık ışığı halinde genişlemişti, ve bunun içersinde artık süreklilik ve olup biten bir şey yoktu, ad yoktu, rastlantı yoktu, hatırlayış yoktu, kader yoktu. Yatmak, artık çoktandır yatmak olmaktan çıkmıştı, ve artık ayakta durmak veya oturmak da yoktu, bedenden özgürleşmiş bir bakmaktan ve bir sürüklenişten başka bir şey yoktu, gerçi hâlâ teknenin ortasına bağlanmışlık hali devam ediyordu, fakat aynı tekneden öyle bir çözülmüşlük ve bağlarını koparmıştık vardı ki, sanki en son ipler de sıyrılıp atılmış gibi gözüküyordu, bu, sanki çoktandır unutulmuş, çoktandır artık hatırlanamaz bir sezginin sonunda gerçekleşmesiydi, Vergilius'un sezdiği bir boşlukta özgürce süzülüşün hatıralarda bir nefes misali geri dönüşüydü; buna katılma arzusu, boşlukta dalgalanan sezgiyi hakikate dönüştürme, o sezgiyle birleşip dalgalanma arzusu, aynı zamanda gelecekteki sezilen olan hatırlanmamışa doğru kanat açma, yüzüğün parıltısına doğru boşlukta kayıp gitme, Lysanias'a doğru kanatlanma arzusu gittikçe kuvvetlenmekteydi; artık bir adın, bir kaderin ve bir hatırlama eyleminin taşıyıcısı olan tek varlık, Lysanias'tı; ah, evet, keşke dalgalanabilseydi o ışık demetleri ile kuşatılmış olana, o, belki de hâlâ bir köylü çocuğuydu, ama belki de artık eylül serinliğindeki kanatlar tarafından kuşatılmış, onlar tarafından taşman bir melekti; ah, evet, keşke bu kanatlara dokunabilmek ve o yeniden âşinâsı olduğu çehreye dikkatle bakabilmek için, çehrenin kendini açık eden derinliğini yıldızlardan oluşma yüzüğün dostlukla ve iyilikle dokunmuş parıltısında kademe kademe hissedebilmek için ona doğru süzülebilseydi; ah, evet, arzu gittikçe kuvvetleniyordu, hasrete atıfta bulunana duyulan hasret, bir zamanlarki azgın nehrin yumuşak akışına duyulan hasret, eski zamanların içinde dinlendiği o yumuşak gri şırıltıya duyulan hasret

gittikçe kuvvetleniyordu —, veda karşısında duyulan bütün korkulan içeren, ama yine de rengini belli etmek istemeyen acı ve acıtıcı arzu, kendini en son bilme karşısında savunan ve ayrılığın korkusuyla sarsılan acı ve acıtıcı hasret; çünkü ruh, geleceğin sezgisiyle ne kadar kendi son özgür kanatlanışının susuzluğunu çekerse çeksin, adı ara durum olan yolculuğu terk edip ikinci sonsuzluğa geçmekte zorlanıyordu, arkasına dönüp bir zamanların o bilindik ve bağlayıcı sonsuzluğuna bakma yasağının altında eziliyordu, hele gelecekteki kesinlik adına çokanlamlı olmuş olandan nihai şekilde vazgeçmeye yönelik emir, daha da taşınamaz ağırlıktaydı: oğlan istediği kadar kesin ve hasretle gelecektekine atıfta bulunsun, çokanlamlılık yine de değişmiyordu, onun çevresindeki parıltı, yansıtma ve kendini yansıtma bağlamında yine de çokanlamlıydı, güneşin imgesi kızıl bir kor gibiydi, yıldızlar göz kırpmaktaydı, ayın tepsisi mat altındandı, yıldızdan kaynaklanan ışık demetleri yönsüzdü, öyle ki, geçmiş ve gelecek tekbir parıltının örgüsünde birbirine giriyordu, koyu yansımalar içersindeki denizlerin ve gökyüzünün parıltısı yol gösterici deha imgesiyle çokyönlü ve çokanlamh bir şekilde kaynaşmıştı, ve bu imge kendi içersinde ne kadar tutarlı kalırsa kalsın, geleceğe atıfta bulunan jesti bağlamında tutarlılığını ne kadar korursa korusun, aslında parıltılı bir tutarsızlıkla doluydu, geçmişe karışanın bütün çokyönlülüğüyle ve çokanlamlılığıyla aydınlanmıştı, şeklinin sürekli değişmesi yüzünden tutarsızdı, bir defasında Cebes'in, bir başka defa ise Alexis'in yüzünü yansıtan çizgileri bağlamında değişkendi, ve bu arada, ötekilerden çok daha hatırlama kaçkını olarak, Aeneas'ın imgesini bile göstermekteydi, gerçi bunların hepsi de adsızdı ve Lysanias'ın kendine özgü çehresi tarafından örtülmüştü, fakat işte asıl bu yüzden geleceği geçmişte aramaya yönelik bir baştan çıkartış vardı, asıl bu yüzden ileriyi işaret etme hali içersinde geriye dönmeye yönelik bir baştan çıkartış vardı, fakat bu, her şeye rağmen artık baştan çıkartış değildi, yeni bir bilme eylemiydi, çünkü oğlan, artık dokunulmaz olanın alanında boşlukta süzülmekteydi, hiç kuşkusuz bir baştan çıkartıcı değildi, neredeyse hiç rehber değildi, artık sadece bir işaret edendi, dersini işaret edendi, ileriyi gösteren eli asla aşağı inmemeli, hiçbir dokunuşa hedef olmamalıydı — veda edişti; gerçekten de, böylesine apaçık,

böylesine bilinçli bir veda ediş, oğlanın boşlukta asılı duran, iç dünyaya yönelik gülümsemesinde de dinlenmekteydi, ve veda ediş, ortak bir bilme eylemiydi, ara bölgenin geçersiz kılmışına dair bir bilgiydi, içersinde yolculuğun durduğu ikinci sonsuzluğa dair bir bilgiydi, arkadaki dümenciye, geminin kuyruk tarafındaki kılavuza dair bir bilgiydi; koruma sağlayan, destek sağlayan, huzur sağlayan kılavuz bundan böyle tek rehber, hizmet eden en son rehber olacaktı, çünkü sadece o, giderek artan uzaklıktan zayıf düşmeksizin ve o uzaklığı aşarak ruhu koruyucu eliyle sarma gücüne sahipti; böylece ruh, elin içine sokularak, elin içinde yatarak, ona dayanarak, onun içinde doğrularak, sevgi dolu emri, bilme eylemine korkusuzca katılma emrini yerine getirebilecekti, korunmuşluk ile hasret arasındaki gerilim içersinde boşlukta dalgalanarak, sonsuzlukların arasında dalgalanarak — bilmeye hazır, bilmeyi bekleyen, beklentisiz bir bekleyiş içersinde olan ruh. Boşlukta sezgiyle yüklü olarak dalgalanan hasret gerçekleşmeye başlıyordu, boşlukta dalgalanan beklentiye dönüşüyordu. Geminin burun kısmında durmuş boşlukta seyreden oğlan gibi bilme eylemi ve huzura yapılan yolculuk da ortak bir boşlukta kayıp gitme halinde sürüp gitmekteydi, ve yolculuğun süresi uzadıkça, gecenin ve gece gemisinin büyümesi devam ettikçe, ne kadar devam edeceğinin bilinmezliğiyle, her türlü ölçütün ölçüsüzlüğüyle, gölgelerle sırılsıklam, gölgelere doymuş bir gece aydınlığında devam ettikçe, oğlanın boşlukta uzaklaşan silueti de o kadar firari bir hal alıyordu, gittikçe, gittikçe daha bir firari, daha bir çıplak oluyordu, yıldızların aydınlığına sığınmıştı, gölgeler âlemine sığınmıştı, giysilerinden soyunmuştu, ondan da öte soyunmuştu, mutlak bir saydamlık noktasına varana kadar soyunmuştu, gece ve oğlan, böylece birbirlerine sinmiş olarak boşlukta kayıp gitmekteydiler, ah, evet, saydamdılar. Henüz değil ama buna rağmen daha şimdiden —, bu, gerçekliğin bekleme odası mıydı? Üzerinde bütün güneşlerin, bütün ayların, bütün yıldızların ışığa boğulmuş olarak çemberler çizdikleri bir yurdun bekleme odası mıydı? Orayı işaret ediyordu oğlan, fakat işaret ettiği, parıltılar içersindeki bir yönsüzlüktü, gemi oraya doğru seyrediyordu, fakat bu seyrediş, aslında neredeyse bir durmaydı, çünkü geminin büyümesi göründüğü kadarıyla sonsuzluğun sınırına yaklaşmaya başlamıştı;

bilmekti bu, geceye ilişkin bilmekti, henüz güne ait değildi, sadece gelecekteki bilme eylemine ilişkin bilgiydi, ve özellikle bu yüzden de tekrar mutlak anlamda geçerli bir bilme haleydi, bilinçli bir sele kapılma haliydi, her türlü hava akımından ve su akıntısından daha büyük ve daha bir yumuşaktı, oysa onlarla birlikte aynı değişmezlik haliyle aynı gök kubbenin çatısı altındaydı — sessizlikti, değişken olmaktan uzaktı, fakat daha yüksek düzeyde yeni bir sessizliğe dönüşmeye de hazırdı, yeni bir sessizlik için hazırdı, bilme eylemi de değişken olmaktan uzaktı, fakat buna rağmen yeni bir bilmenin düzenine boyun eğmeye hazırdı, dahası, bunun için özellikle hazırlanmıştı: sanki sessizlik ve bilme hali tarafından taşınmışçasına, sanki yükseğe kaldırılmışçasına ve ağırlığından kurtulmuşçasına, kayıp gidene artık bir gemi diyebilmek neredeyse imkânsızdı, sadece sonsuz bir boşluktaki bir gece cismiydi, sulara hemen hiç değmiyordu, fakat sonsuzda eriyip gitmek üzereydi; ve kendisi de sonsuz, kendisi de huzura hazırlanmış olarak, gittikçe büyüyen sonsuzluğun yönsüz sezilemezliğine doğru seğirtti, gecenin gökkuşağına doğru seğirtti, o gökkuşağı ki, o da boşlukta kayıyordu, dinlenmekte olan zamanın boşlukta asılı duran büyük kapısı gibi yedi rengiyle doğudan batıya doğru bir çadır gibi açılmıştı, ıslaklığa dalıyor, ama ona hiç değmiyordu. Tekne, durma noktasına kadar hızını azaltmış seyir gibi, yeniden doğuş noktasına doğru koşuşunu yaklaşmanın her aşamasıyla birlikte durma noktasına gittikçe, gittikçe daha çok yavaşlatan güneş yıldızı gibi, çok ağır, neredeyse hiç fark edilmeksizin eriyordu, görünmez oluyordu, görünmez olmuştu, ve orada, öntarafta, daha önce teknenin ucunun bulunduğu noktada, evet, orada, iyice önde, alacakaranlığa dönüşmekte olan uzaklıkta, orada Lysanias'ın silueti yerinden kopmuştu ve artık geminin önünden koşmaktaydı, gece halinin içersinde ışıklarla uçuyordu, bir yol gösterici tavrıyla, yolu işaret eden el olarak, ışıklar içersinde ve bir emri yerine getirircesine kanatlanmıştı; orada, işte o noktada gece, sanki gidişinin kaderine boyun eğmezden önce bir defa daha kendini dünyevi ihtişamıyla sergilemek peşindeydi, o noktada yıldızların parıltısı daha da güçlenmişti, ve yıldızlar, sanki son bir selama durma ve eşlik etme amacıyla, evet, yıldızlar şimdi önceki o toplanma zamanlarında olduklarından çok daha

kalabalıktılar, son bir dünyevi güzellik uğruna bir araya gelmişlerdi, aralarından Samanyolu geçiyordu, tam bir çember tepsi halinde, eşzamanlı görülebiliyordu, oysa bakışların geriye döndürülmesine izin vardı artık, hepsi, ama hepsi bilinir olmuştu, bütün yıldızların çehreleri, artık adlarıyla birlikte çoktandır unutulmuşluğun evrenine girmiş olmalarına rağmen, bütün yıldızların adları, ve sonra güzellik, artık çoktandır bütün güzelliklerin üzerine yükselmiş olmasına rağmen, yıldızların birinci hatırlama âleminde yer alan bir ikinci hatırlama âlemi niteliğini kazanmış olmasına rağmen, evet, güzellik de bilinir olmuştu; hepsi birden gökyüzünün buz gibi ve ejderhanın işareti tarafından korunan kutbunun etrafında çember çiziyordu, öylesine çoktular ve simgelerden yana öylesine zenginlerdi ki, daha önce kaybolup gitmiş olanlar bile ânsızın dalgaların arasından beliriverdiler: kuzey yönünde yengecin ışıklarla titreyen gövdesi vardı, onu nişan alan okçu izlemekteydi, fakat doğuda boylu boyunca uzanmış olan yılan parıltılı başını kaldırdı, ve batının derinliklerinde, hepsinden çok vedanın bilincinde olan ve nallarının darbeleriyle kaynaklar açan Pegasus atı, kubbenin hemen kenarında, göz kırpan çeşitliliğin hemen yanında mola vermişti; bu çeşitlilik, kubbenin en derin noktasına kadar uzanan saydamlığıyla artık yalnızca billur bir özdü, ve tuhaf bir bilinirlikle, tuhaf bir bilinmezlik içersinde, içinde barındırdığı her şey gibi ve en derininde yatan öz açısından bakıldığında yakın bir uzaklıkta, uzak bir yakınlıkta bilen bekleyişe uzanan yolu bulmuştu — bekleyiş, kubbelerinin yıldızlar çokluğu ile çoğalmıştı, en derin noktasında evren görünüyordu, bilinen bilme eyleminin kaybedilmesi imkânsızdı, el değdirilebilmesi imkânsız, bakılması imkânsız, kulak verilebilmesi imkânsız, yıldızlarla örülü çehresinin kaybedilmesi imkânsızdı — fakat göğün derinliklerinin saydam ışıkları içersinde uçup giden, çıplak saydam oğlan silueti vardı, Lysanias’ın silueti vardı, ve yine de şaşırtıcı bir biçimde kendini değişime uğratıyordu, ileriye doğru hareketleniyor ve buna rağmen yerinde duruyordu, bir koruyucu ruhun imgesiydi, bir yıldız imgesiydi, bir simgeydi, hepsinin temel özüydü, parıltılar içersindeki evrenin bir niteliğiydi, o evrenin açılmış kubbesi içersinde uçmaktaydı, yedi renkli gökkuşağının büyük kapısından içeriye alınmıştı ve uçarak bu kapıdan geçmişti. Ve bütün bunlar olurken, hatta bütün bunlar daha

olmazdan önce, yılan kıpkırmızı bir alev gibi parladı, ufuğun bütün doğusu alevler içinde kaldı, o ânda yedi renk, kırmızı kor rengine dönüştü, hızla bir fildişi şerit olup renksizleşti, çünkü güneş topu o ânda durgun yörüngesinden ayrılmıştı, ağır ağır yükselmişti, fark edilmesini imkânsız kılacak kadar yavaşlamıştı, ve fakat buna rağmen, her türlü ağırlığı üzerinden atamasına, ağırlıklardan kurtulmuş bir yukarıya kanatlanma haline girmişçesine, yıldızlardan oluşma kubbenin sonsuz dönme hareketinin çekim gücüyle yukarıya çekilerek, koruyucu bir ruhun yol gösterici hareketi tarafından yukarıya çekilerek, her şeyin bir ötekine bağımlı olduğu, hareketin karşı harekete, durgunluğun karşı durgunluğa bağımlı olduğu, birbirine bağımlı olduğu, aynı örgü içersinde birleştiği, her türlü öze değğinliğin nitelik temeli tarafından içe yönelik yansıtılmıştı; bu, aynı zamanda hem değişimdi, hem de durağanlıktı, sürekli durağanlığı içersinde öylesine değişken, sürekli değişimi içersinde de öylesine durağandı ki, ve her ikisi bağlamında da öylesine hareketliydi, durağanlığı içersinde öylesine açılmalıydı ki, âlemlerin dilsiz şarkısına ait bir bütün olup çıkmıştı, gündüz yıldızının yükselişinden kaynaklanan yumuşak zil seslerinin tınısını taşıyordu, ateş çemberine doğru uçan koruyucu melek imgesinin hareketinden kaynaklanan lir sesinin tınısını taşıyordu, ve yıldız sürüleri de dilsiz tınılar tarafından sürüklenmekteydi, bakan ve kulak kesilen evrenin bilgi temeline dayanan yükselişine doğru sürüklenmekteydi. Yıldızlardan hiçbiri kaybolup gitmedi, yükselmekte olan sabahın gittikçe artan kendi aydınlığını bile geride bırakan aydınlığına rağmen, hepsi yerinde kaldı, kubbelerinin içersinde yıldız kristalleriydiler, tanımlanamayacak kadar saydam ifadeli yıldız çehreleriydiler, ve bu kristal âlem boyunca uçmakta olan, güneşe doğru uçan koruyucu melek imgesi, kendini bir zamanlar bir tekne olan, boşlukta kayıp giden nesneden nihai olarak koparıp ayırılmıştı; ve adsız bir biçimde uzaklaşan delikanlı yüzü, kendi parıltısının ışık demetleriyle sarılı, son bir değişim için, son bir mutlu kılma eylemi için daha bir aydınlanarak, böylesine artan bir parlaklık içersinde daha bir ısrarcı ve gittikçe, gittikçe daha da ısrar ederek, gittikçe, gittikçe daha da sevimlileşerek, aynı çehreyle, ama yeni bir adla Plotia Hieria’nın yüzüyle birleşti, onunla bütünleşti, Plotia oğlanla bir

bütün oldu, ondan devraldığı, boşlukta yakamozlarla kayıp giden, olgunluğu dile getiren tavırla ve parmağında yüzükle doğuya doğru yol aldı. O, yani beklenen dişi yol gösterici, yılandı şimdi, her halkası parlıyordu ve kor renkli gökyüzünde bir parça daha yukarıya doğru kaymıştı, güneşin alevleri içersindeydi ve doğuya hükümrandı, bu arada batıda, günden kaçan kanatlı at gittikçe solgunlaşarak batmaktaydı, ve onunla birlikte taşımış olduğu dümenci de batıyordu, çünkü zorlu hizmeti son bulmuştu artık, zincirler koparılmıştı; yolculuğun yönünü çevirmiş olduğu güneşe kaçıyordu. Ah, evet, son, en son, nihai bir değişim! Koruyucu melek silueti, ilk başta teselli edici bir hatıra olarak birinci sonsuzluktan buraya yollanan, ikinci sonsuzlukta ise şimdi yol gösterici umuda dönüşmüş olan siluet —, artık gün doğmuş olduğuna göre, onun da nihai olarak kaybolup gitmesi gerekmiyor muydu? Artık onun da görevi bilinmemiş olana geri dönmek, daha yüksek bir düzeyde bulunan bilme eylemine o eylem aşkına geri dönmek değil miydi? Öne doğru uçtu, fildişi parıltılar yayıyordu, bedeni bedensizliğe doğru parıltılarla süzülmekteydi, saçlarının arasında yıldızlar esiyordu, sanki serin ve kırılgan bir alevdi; her şeyden uzaklığı daha da artmıştı, yol gösteren yüzüklü el daha şimdiden erişilmeze değmekteydi, göğün kubbesine değmekteydi, ama bu arada bir kaybolup gitme hali yoktu, bir kalma hali vardı, bir çekim gücüne kapılmışçasına yerinde durma hali vardı, sanki dizginler, güne dönüştürülmüş ışığın elindeydi, sanki bu biçimsel dönüşüm ile ileri doğru kayıp giden oğlanın yaşamış olduğu dönüşüm, bir ve aynı dönüşümdü, biri ötekinin varlığını şart kılıyordu, biri ötekinden doğmaydı, biri ötekinden filizlenerek çiçek açmıştı: gün, çiçek açmıştı, varlık kazanmıştı, ve tatlı bir cezbeye doğru çiçeklenmeye de devam ediyordu, kendi ışığında mola vermişti, içinden geldiği yükselişin ateşi silinip gittiğinden bu yana kendi kendisine dönüşmüştü, ve onunla birlikte görünür olan da tatlı bir dönüşümü yaşamış olan kalma haline sürgün edilmişti; dönüşmüştü yumuşak altın renkli ışık, göğün maviliğine sürgün edilmişti ve kendi parlaklığı ile günün kristal kubbesini taşımaktaydı, sonsuzluğun o sevimli letafetteki billurluğunu taşımaktaydı, yıldızların çehresini incecik bir parıltısızlıkta eritiyordu, öyle ki, içinde asılı durduğu açık mavi rengin parıltısı yüzünden artık ışık vermiyordu, ve şimdi —

evet, şimdi yıldızlar gümüşi opal rengindeydi, ayın sessiz yuvarlağı gümüşi sütbeyazıydı, gecenin parıltısının bir hatırası gibi göğe yayılmış olan yüzük, sanki fildişi rengi bir soluktu —, evet, şimdi Plotia'nın parmağındaki yüzükten kaynaklanan parıltı da parıltısızlık içersinde eriyip gitmişti, çok daha hafif bir fildişi soluk içersinde solgunlaşmıştı, bunun geçiciliği boşlukta süzülen kadını sarıp sarmalıyordu, sevimliliğini bir nefes gibi solduruyordu ve aynı zamanda da birbiri ardına gelen nefeslerle düşünülebilecek en saydam nihailiğin düzeyine çıkartıyordu, sedef bir mavilikte bir opal parıltısı gibiydi. Yolculuk sona mı ermişti? O noktaya varılmış mıydı? Herhangi bir taşıta ihtiyaç kalmamıştı artık; Vergilius, boşlukta süzülmekteydi, dalgaların üzerinde yürüyordu, ve etrafta sabahın sessizliği, mevsimdışı bir ilkbahardı, etrafta huzurun ve bir tatil gününün nefesi vardı, sıvı halindeki ayna tarafından yukarıya doğru alınıp verilen bir nefesti bu, gökyüzünden aşağıya, altın kaplı sulara doğru alınıp verilen bir nefes, Yukarısı ile Aşağısı, güneşin huzuru ile yıldızların huzuru ve denizin huzuru bir bütün halinde alınıp verilen nefese dönüşmüştü, tek bir nefes içersine son bulmak nedir bilmeyen bir ilkbahar atmosferi dolmuştu, ve bu atmosfer içersinde her şey manzaraya, ilkbahar manzarasına dönüşüyordu; sanki güneşin mavi kubbesinin altındaydı, onun tarafından yukarıya çekilmişti, onun etkisi altındaydı ve aynı zamanda da onu etkiliyordu, beraberinde taşıyordu, sahil dalgaların arasından yükseliyordu ve kendi kendisini inşa ediyordu, eğretilemelerden en geniş ölçüde kurtulmuş gerçeklikti, en simgesiz gerçeklikti, beklentisiz beklenmişti, yolculuğun hakiki anlamdaki sonuydu. O noktada bir esişti, daha hafiften bir kayıştı, zahmetsizce bir esintiye dönüşmüştü. Orada, sabahın ışıklarıyla sarılmış olarak, Plotia durmaktaydı, koşarak ilerleyen kayışından aşağıya sarkmıştı, evet, orada durmaktaydı acele önden gitmiş olan, arkasından boşlukta kayarak geleni beklemek için, ve başının üzerinde, onun bir parçası olarak, göğün bir parçası olarak, bir yıldız opal renginin yumuşaklığı ile göz kırpıyordu, sabahın ışığına sarınmış olarak parlıyordu. Bu yıldız parıltısı olmasaydı eğer, ve eğer bu tek yıldızın yumuşak parıltısı bütün gök kubbe boyunca bütün yumuşaklığına rağmen zorlayıcı bir ısrar gibi kendini çoğaltmış olmasaydı, hem şaşılası hem de çok

doğal bir biçimde gittikçe daha çok güçlenen altın rengi aydınlıkta direnişe geçmeseydi, evet, o zaman hakikaten de neredeyse dünyaya ait bir sonbahar sabahı olabilirdi, neşeli bir aydınlıkta sessizce gözlerini yeniden açan bir hayat olabilirdi; neredeyse dünyaya aitti Plotia'nın silueti, artık ışık demetlerinin örtülerine sarınmış değildi, eli de yüzüksüz ve ışıksızdı: ama o bilgece tavrını muhafaza etmişti ve göğü işaret ediyordu, sanki onu parıltılarına boğan yıldızda yüzüğünü unutmuştu, sanki yüzüğün parıltısı yıldızın parıltısının içine geri çekilmişti, dönüşmüştü ve yıldızın bakışıyla birlikte yumuşak, sonsuz bir uyanıklık içersinde bütünleşmişti.

Ağaçlar kuşatmıştı sahildeki noktayı, ağaçların, üstünde gölgelerin serpili olduğu yapraktan yolları, karada hafiften yükselerek kendilerine yaklaşılmasına davetiye çıkartıyorlardı, ve su, gerçi sonsuz aynası içersinde sessizliğini koruyarak, sahili aceleci ve sessiz, beyaz bordürlü taşmalarla ıslatıyor, geride suskun bir algılanmazhğın duyuluşuna benzer küçük bir köpük bırakıyordu, mırıltı gibi akışında dostçaydı, şınltılı geri çekilişinde dostçaydı. Akıcı unsur ardında kalmıştı, kara önündeydi, sınırsızdı ikisi de, fakat aynı zamanda sınırsız birbirlerine geçmekteydiler, karaya yanaşma haliydi ama yolculuğun sonu değildi henüz, çünkü Öncesi diye bir şey yoktu, neredeyse bir Sonrası da yoktu, ve Vergilius ayaklarının altında sağlam toprağı hissetmesine rağmen, bu ne bir ayakta durma ne de yürüme haliydi, daha çok hareket haline ilişkin bir ara durumdu,rüzgarın önüne katılmışlık içersinde bir kalıştı, sınırı olmayan bir sınırlanmışlık içersinde hapsoluştu, varlığın sınırsız odak noktası içersinde hapsoluştu, bu durum her şeyi kendisine çekiyor ve iç dünya ile dış dünyanın bütünlüğü adına muhafaza ediyordu, orta noktanın suskunluğuydu — bu, varlığın böylece erişilmiş olan odak noktası mıydı? Şuracıkta yüksek bir ağaç vardı, karaağacı andırıyordu, meşeyi andırıyordu, ama buna rağmen yemişleri bir bilinmezlik atmosferinde altındandı, ve şimdi yıldız seyrek dalların arasından parıldadığında, Plotia'nın yukarılardan geri gönderilmiş olan bakışları o parıltının içersinde bakışlarının bir yankısı, bir hoş geldin söylemi ve bir selam halinde yakamozlandığında, Yukarısı ile Aşağısı arasındaki suskun uzlaşma hatırlama eyleminden özgür bir

yeniden tanımaya dönüşmekteydi, her selamdan çok daha ısrarcıydı, hareket ile hareketsizlik arasında akıp giden bir uzlaşmaydı, gerek iç dünyada gerekse dış dünyada ayırt edilebilmesi imkânsızdı, olayın gerçekleşme noktasında ayırt edilebilmesi imkânsızdı, ormanlar mı buraya taşınmıştı, yoksa o mu ormanlara doğru esip gitmişti, ayırt edilebilmesi imkânsızdı, kalmak ile ilerlemek arasındaki sınır ayırt edilebilmesi imkânsız bir şekilde bulanıktı: karaya ayak basmıştı Vergilius, ve karaya ayak basmanın da sonu yoktu, ve hemen her ayak için fazla hafifmiş gibi gözüken, ama buna rağmen Plotia'nın hafifliğine fazla ağır gelen bir zeminde gerçekleşen yönünün değiştirilmesi imkânsız kayıp gidiş, bu karşıdan gelen kayışı hedefleyen kayış yalnızca Vergilius'u değil, Plotia'yı da sürüklemekteydi, ikisi de zorlanmaktaydılar, ikisi de gönüllüydüler, Plotia'nın dikkatli ve çekingen adım atışları onun adım atışları ile uyumluydu; Plotia, sevimli ve çok doğal bir çıplaklık içersinde çıplaktı, doğallığa bürünmüştü, delikanlının kendisini yaratmış olan koruyucu ruhu gibi çıplaktı, ve çıplaklıktan yoksun çıplaklığı âlemlerin dilsiz şarkısını karşılıyordu, bunu yapmaktaki amacı onun tarafından kabul edilmekti, onun havadaki tınıları tarafından kabul edilmekti, dilsiz ve sonsuz, onun devam edip giden tınılarına karışmaktı. Çıplaklık mı? Vergilius da çıplaktı; aslında bunun bilincine farkına varmaksızın varıyordu, bu çıplaklıktan utanması işte bu kadar azdı, ve Plotia'nın çıplaklığı da ancak onunki kadar az fark edilebiliyordu: Vergilius, bütün çekiciliğine rağmen onda neredeyse yalnızca bir kadını göremiyordu, ama ona içten dışa bakıyordu, içinin en derin noktasındaki özden yola çıkarak bakıyordu, ve onu bir bedenden öte olarak değil, ama en saydam bir öz olarak görüyordu, artık kadın olarak değil, artık bakire olarak değil, ama insana ait ne varsa hepsini canlandıran gülümseme olarak, gülümsemek için açılmış insan çehresi olarak görüyordu; bu çehre, kendini utançtan özgür kılmış olarak ve kendi kendisinin üzerine yükselip gerçekleşmemiş bir hazırlığın acı dolu evrenine yükselmiş bir çehreydi, uzaklaşmış ve uzaklaşan bir aşka doğru yükselmiş bir çehreydi; ötede, bakir serinlikteki bir ışığın boşluğunda asılı duran yıldıza yönelik bu hem gülümseyen hem de sevgi ifadesiyle dokunmuş atıf, tuhaf bir şekilde dokunaklı ve tuhaf bir şekilde kış çağrışımlarıyla yüklüydü, bu en

uzak âlemlerdeki en parlak aydınlıklara gönderilmiş hasret, tuhaf bir şekilde serin, hatta cinsellikten bariz bir şekilde uzak saydamlığıyla neredeyse çocuksuydu. Ve buna rağmen o yukarıya yönelik hasret dolu atıf, aynı zamanda bir gerçekleşme eylemiydi. Çünkü Yukarısı ile Aşağısı arasında gerilmiş olan ve kapılan dünyevi olan ne varsa hepsine kapalı saydam alacakaranlık tabakası, dünyevi hasretin şarkısının sonsuz âlemlere girişini önlüyordu, böylece de bir yankıya, ruhun yankısına dönüşüyordu, dilsiz iç dünyanın çehresinin ve âlemlerin hasreti çekilen şarkısının eksiksiz olmaktan elbette uzak dış yankısına dönüşüyordu, bu ayırıcı yankı duvarı, dünyevi olmayanın mucizesi gerçekleştiğinde, Dış Dünya ile İç Dünya birbirlerine geçtiklerinde ve böylece Ben ile Evreni birleştirdiklerinde, dağılıp gider ve kaybolur; ve tıpkı o zaman artık hasret giderildiği, âlemlerin şarkısı da her iki dünyada birden yankılandığı için artık herhangi bir dünyevi şarkıya, hasreti dile getiren herhangi bir şarkıya, bir aşk şarkısına ve belki de herhangi bir atıfta bulunmaya ihtiyaç kalmaması gibi, burada da Plotia'nın iç dünyasının en derin noktasında yatan öz artık evrenin tamamının bir niteliğine dönüşmüştü, dünyeviliğin ve dünyevi oluşumun rastlantısal yapısını yürürlükten kaldıran ve buna rağmen uzaklaşan o her şeyi kapsayıcı geçerliliği olup çıkmıştı, rastlantının ve rastlantı ürünü olan biçimin utanç dolu yanını geçersiz kılmıştı, buna karşılık artık uzaklaşmış olan o ilk masumiyetin korkunç saygınlığını, kendini rastlantıdan, utançtan özgür kılmış olan saygınlığını gözler önüne sermişti. Şimdi içinden geçtikleri, boşlukta uçarcasına içinden geçtikleri, en son eşzamanlılığın masumiyetiydi, son içkinliğin masumiyetiydi, ve bu aynı zamanda her türlü şekil değiştirme bağlamında kalıcı olandı, öze ilişkin bütün dönüşümlerin içersindeki hakikatti, bütün yanılsamaların içersindeki hakikatti, ölçmeye kalkmayan ve ölçmeyi henüz öğrenmemiş olan masumiyetin içinde yürümekteydiler, hem sevimli hem de korkunç bir masumiyet, ölçüsüzlüğü içersinde sevimli ve korkunç, eşzamanlılığın huzuru içersinde sevimli ve korkunç ve hakikatin önünde sevimli ve korkunç, sabahın neşeli sessizliği böyleydi işte, yıldızların çehresinin ölçülebilmesi imkânsız yankısı, insanın çehresinin, hayvan çehrelerinin, bitkilerin çehrelerinin ölçülebilmesi imkânsız yankısı, ölçüsüzdü. Burada, ölçüsüz—

ölçülebilmesi imkânsız bahçede, onun sevimli korkunçluğuna, onun korkunç sevimliliğine girdiler, masum çıplaklıkla kutsanmışlardı, çıplak suçtan aklanmışlardı; orman, gölgelerle yayılmaktaydı, ve çiçeklerin boyu ağaçların yüksekliğini aşıyordu, ve çiçeklerin arasında, onların boyunu aşmaksızın, cüce ağaçlar durmaktaydı, ve ağaçlarla bitkiler ne türden olursa olsun, meşe veya kayın, haşhaş veya tarçın, nergis, şebboy veya zambak olsun, ot ya da çalılık olsun, aralarında her türlü büyüklükte olmayabilecek herhangi biri yoktu, ve huzurlu bir eşzamanlılık içersinde ölçülemez olan ölçülemeze ekleniyordu, bitki sapları dimdik ve sarmaşıklara dolanmış olarak artık çalılığa dönüşmüş, kaynak sularıyla kaynaşmış yosunların yanında kule gibi yükseliyordu, her birinin kendisine ait bağımsız özü vardı, ama yine de gölge veren neşeli bir huzur atmosferinde her yerde birbirlerini işaret etmekteydiler. Çünkü taş serinliğindeki damla damla nefeslerle ilerleyenleri kuşatan huzur verici yeşilin bütünü içersinde, köklerin en içteki zemininin loşluğu asılıydı; bu, köklerin uçurumunun loşluğuydu, bitki varlığını yukarılara yollamış olan ve son damarlarına kadar sulayan, bu loşluktu, son çehrenin yansımasıydı, ve yıldızların çehresi, insanların çehresi, hayvanların çehresi, bitkilerin çehresi onun içersinden bir defa daha yansıyordu, bir defa daha ve dünyevi bağlarıyla, dünyevi hayatlarının son bütünlüğünde bir araya gelmiş olarak, yeryüzünün en büyük derinliklerinde yatan çehresinin ve onun ana huzurunun gölgesinde dinlenen yansıması olarak. İşte bu noktada boşlukta seyredercesine gidiş, yürüyüş, dalgalanış huzura dönüşüyordu, bir hedefe yönelik huzur halini alıyordu, defne kokan umudun, huzurlu bir gülümseyişe açılmış evrenin içersindeydi. Onlar gibi hayvanlarda etrafta dinlenmekteydiler, dünyevi bir mola verişteydiler, bitkiler gibi dinlenmekteydiler, ölçüsüzdü dinlenişleri, manzaraları ölçüsüzdü, irili ufaklı şekilleri ölçüsüzdü, karanlığın örgüsündeydiler, çoğunlukla uyuyorlardı. Ve uyandıklarında, gözleri geçip gitmekte olanları izliyordu: hiç korkusuz aslanın yanına uzanmış olan sığırın büyük gözleri izliyordu, ve aslanın uykulu, ama emredercesine bakan gözleri, tehdit etmeksizin nöbetteydi, dev amfibiler sarı renkli ejderha gözleriyle kayın ağaçlarının oluşturduğu kubbeden bakmaktaydılar, kurt görünüşlü kara kurbağaları nilüferlerin ve devedikenlerinin

arasından göz kırpıştırıyorlardı, beyaz çiçekler açmış bir kınaağacındaki kartal kafalı bir cüce kuş, hayretle ve dikkatle bakarak sallanıyordu, ve bir böcek boruyu andıran uzun bacaklarının üstündeki zırhlı bedenini kapaksız gözleriyle bakmak için kaskatı hareketlerle döndürüyordu; hatta hayvanlardan bazıları, geçip gitmekte olanlara eşlik etmek için davranmışlardı. Sadece yılan, kayıp gitti, halkalarının yeşil yakamozları arasında çimenlerin ve yaprakların altın parıltıları içersindeki yeşiline doğru uzaklaştı. Yabani çalılıkta kızıla çalan yemişler asılıydı, en sert meşe kabuğundan çıkan bal, reçine gibi çiğ tadında damla damla sızmaktaydı; ormanlar gri yeşil ayvalarla, kestanelerle, balmumu sarısı eriklerle ve altın renkli elmalarla tıka basa doluydu, fakat doyabilmek için yemişlere dokunmak gerekli değildi, serinlemek için suya eğilmek gerekli değildi, serinlik ve doygunluk göze görünmeden, esercesine geliveriyordu, bir gülümsemeydi, kendini utançtan özgür kılmış masumiyet tarafından gönderilmişti, bahçenin büyük gülümsemesi tarafından gönderilmişti, bu gülümsemenin ölçülebilmesi imkânsız, ölçüsüz derinliklerinden geliyordu, adsız, dilsiz, çehresiz olarak gönderilmişti, çehresiz bir gülümsemeydi ve kendi içersinde dinleniyordu. Çiçeklerin kokusu bir kubbe gibi nehirlerin üzerine yayılmıştı, koruluklar boyunca uzanıyordu, güneşle sırılsıklamdı, ve yolcular nereye giderlerse gitsinler, ister nehirler boyunca veya sanşın esintili tarlaların içinden ya da görünmeyen köprülerin üstünde yol alsınlar, evet, nereye ayak basarlarsa bassınlar, başlarının üzerinde ve huzur içersinde sabahın yıldızı, doğudan her şeyi kutsamakta olan güneş, yani kendisi parlayıştan mahrumken sonsuz ışığın sezgisini taşıyan o ılımlı ışık taşıyıcısı parlamaktaydı; yedi rengin sedef rengi ve kırılgan yansımasıydı, onun uçsuz bucaksız kubbedeki son yankısıydı. Dağlar ilkbaharımsı bir ölçüsüzlükle, ilkbaharımsı bir barış atmosferiyle yükseliyordu, gülümseyen bir sertlikti, ve kayaların çıplak, gülümseyen huzuru içersinde artık neredeyse hiçbir yeşili yansıtmayan, gri beyaz vadi duvarları, başka deyişle Yaradılış'ın katı ve kemikten iskeleti göğe uzanma çabasındaydı; fakat taştan çıplaklığın yükseklerinde zirvelerin çayırları açık altın tonlarda yeşillenmekteydi, üzerlerine yıldızlarla bezeli, saydam ve opal tonda bir mavilik yayılmıştı, ve

orada kartallar, akbabalar ve atmacalar çember çizmekteydiler, sakindi uçuşları, otlamakta olan kuzulara, aşağıda ormanın sınırında, siyah gölgeli sırtların çayırlarla kaplı vadiye dönüştüğü noktada sakin sakin yaprakları yemekte olan benekli tekeye dalış yapmıyorlardı; ve burada, binbir kokulu otlakların arasından, sazlıkların titremesiyle yeşillenmiş kıyıların arasından derelerin şırıldayarak aktığı yerde, evet, burada, ayna gibi küçük göllerin gökyüzündeki yıldızlan tutsak ettikleri yerde, yuvarlak gözlü balıkların oluşturduğu kalabalık yumuşacık akışta durmuş dinlenmekteydi, berraklığın en derin noktasında bedenlerin gölgeleri oynaşıyordu, ve fakat onların üzerinde, havalardan geçip giden balıkçılkuşları da dalış yapmıyorlardı. Güneş vardı ve gölgeler de vardı, fakat yalnızca güneş, yalnızca gölgeler değildi varolan, çünkü yukarılardaki kubbenin üstüne opal gölgelerin düştüğü ışık çemberi gökyüzünden daha bir vardı, aşağıda, uzanıp giden bahçelerin yıldızlarla bezenmiş gölge loşlukları, yeryüzünden daha bir vardı, ve Yukarısı ile Aşağısının bütün ölçüsüzlüğüne rağmen, kubbenin ve bahçenin ölçüsüzlüğüne rağmen, ikisi de sınırsız değildiler, ikisi de ikinci ve hakiki sonsuzluk içine, hakiki ışığın ve hakikaten ayırt etme gücüne sahip ayırt etme eyleminin sonsuzluğunun içine hapsolmuşlardı, bu ayırt etme eylemi artık şekli ışık ve gölgelerle değil fakat yalnızca ışıkların ve gölgelerin en derinlerindeki özden yaratıyordu ve fark edilebilir kılıyordu, böylece burada da karanlık ve ışık birbirine akıyordu ve gerek yukarıda gerekse aşağıda aynı zamanda yıldız ve gölge olmayabilecek herhangi bir şeye rastlanmıyordu; insanın yıldıza dönüşmüş olan ruhu bile artık herhangi bir dil gölgesi yaratmıyordu. Ruh, mola vermişti. Ve burada dolanıp duranlar, yıldızlar ve gölgelerdi; ruhları elele, dilden özgür kılınmış olarak ilerliyordu; anlaşmayı dilden özgür kılınmış, bâkir bir huzur atmosferinde gerçekleştiriyorlardı, ve arkalarından gelen hayvanlar da bu eyleme katılmaktaydılar. Huzur içersinde ilerliyorlardı, ve sonra bu huzurun yorgunluğunu çıkarmak için dinleniyorlardı, artık akşam olduğu için huzurları içersinde de mola veriyorlardı. Hayvanlarla kuşatılmış olarak dinleniyorlardı ve yukarıya, batıya doğru dönmekte olan kubbeye bakıyorlardı, yerinde sessizce duran yıldıza bakıyorlardı, o yıldızın içersinde kubbenin arkasındaki ikinci

sonsuzluğun görünmezliğinin varlığını seziyorlardı, güneş topu yeniden günbatımı karanlığına eğilene kadar yukarıya bakıyorlardı, ve bakışları, güzelliğin bakması gibiydi — elbette artık güzelliğin de ötesindeydi, çünkü bütün sevimliliğe, bütün hafifliğe, bütün derinliğe, bütün uyuma rağmen kendilerine ışık yoluyla bunca zahmetsiz yansıtılan şey, asla güzelliğin bilmezliği değildi, hayır, bilmekti, bütün varoluşun en iç ve en dış sınırlarından yansıtılan bilmekti, örneğin yalnızca simge olarak değil, örneğin sınırın simgesi olarak da değil, hayır, bu, yani bunca zahmetsiz paylaştıkları, varoluşun özünün ta kendisiydi, öylesine zahmetsizdi ki bu paylaşma eylemi, artık hiçbir şey kendini yabancı olarak sergilemiyordu, her şey bir âşinalık durumu içersinde kendini belli ediyordu, her nokta uzaklıklarla sırılsıklamdı, her uzaklık yakınlığa dönüşmüştü, ve her yerde her şey hepsinin paylaştığı, uzak bir dolaysızlık olup çıkmıştı; bu dolaysızlık, ruhlarının iç uzlaşmasını mümkün kılıyordu. Fakat alacakaranlık daha da derin bir hal aldığında, o da dinlenmeye başladığında ve dinlenerek gecenin içine yöneldiğinde, ve o, yani opal rengi göz kırpışları şimdi yeniden ışıklanmaya başlayan yıldızların altında dinlenmekte olan Vergilius da artık bu yıldız parıltısının dışında hiçbir şeye bakmaz olmuştu, yanında dinlenmekte olan Plotia’ya bakmıyordu, etrafını alan hayvanlara bakmıyordu, o noktada yıldızın çekim gücüne kapılmışlık ancak şimdi tam anlamıyla bütünlüğün içerden görünüşüne dönüştü, gerek kendi bütünlüğünün gerekse etrafta olup bitenlerin bütünlüğüne dönüştü, ancak şimdi gerek kendi kendisiyle gerekse gökyüzüyle, yıldızlarla, gölgelerle, hayvanlarla ve bitkilerle bir bağlılık hali olup çıktı, Plotia ile katmerli bir bağlanmışlık oldu; bu, hem bilme hem de kendini bilme bağlamında katmerli bir içe bakıştı: ve o noktada ruh, hayvanlar ve bitkiler kendilerini birbirlerine yansıttıklarından, bütünlük bütünlüğe, özün temeli özün temeline yansıdığından, ve Vergilius’un kendisi de Plotia’nın loşluk zemininde yansıtılmış olduğundan, Plotia’da çocuğu ve anneyi tanıdı, kendini annenin gülümsemesine sığınmış olarak tanıdı, babayı ve doğmamış oğlu tanıdı, Plotia’daki Lysanias’ı tanıdı, ve Lysanias, kendisiydi, ve Lysanias’taki köleyi tanıdı, ve köle, kendisiydi; yüzüğün kapanış noktasında ilk torunu ve ilk atayı tanıdı; yüzük, Plotia’nın elinden yukarıya, gökyüzüne doğru yola çıkmıştı,

kendisiyle birlikte ışığın kaynağını da yukarılara çekmişti, ve Vergilius, bütün bunların içersinde her şeyin kaderin ötesindeki birbiriyle kaynaşmasını tanıdı, özlerin kesitlerinin ve parçalarının parıltılı kaynaşmasını tanıdı, özün temelinin bir bütün halindeki varlığını tanıdı, bu bütün onun en özgün yanıydı, ama yalnızca onun değil, Plotia'nın ruhunun da en özgün parçasıydı, ah evet, öylesine özgün parçasıydı ki, Plotia başka köklerden gelmesine, başka bir soydan çözülmesine, başka bir hayvanilikten yükselmiş olmasına rağmen yine de zorunlu olarak ona ulaşmıştı, pek çok ayna yüzeyinden geçmişti, aynalar ve aynalar boyunca ilerlemişti, Vergilius'un ruhunun aynadaki imgesi olarak gelmişti, ve bir defa daha kendini Plotia'da yansıtmak özlerin bütünü bağlamında bir denge kurmaktaydı. Vergilius bir sürü ayna tarafından gölgelenerek, kendi içine yansıtılarak uykuya daldı. Bu arada, uykuda bilmeyi sürdürerek, Plotia'nın onun kişiliğine bir aynanın yansımalarıyla kaymasının ve böylece gerçekleşen kaynaşmanın engellenmesi imkânsız sürekliliğini hissetti, bu kaynaşma, kişiliğinin bütün parçaları için geçerliydi, hem hissedilebilene hem de hissedilemeyene doğru bir kayıştı, bir bütünlüğün hayatıyla birleşmesiydi, iskeletin kemiklerden oluşma kayalığı ile bir birleşmeydi, teninin ve etinin bitkiselliğine, iliklerine, hayvansılığına nüfuz edişti, Plotia'nın onun kişiliğini, en derin noktasından bakan ruhunu paylaştığını hissetti, ve Plotia'nın bakışlarının içinde dinlenmekte olduğunu hissetti, onun Plotia'nın içindeki bakışları gibi gören bakışlardı bunlar, içten dışa doğru bakıştı. Uykusu, bir atalar ve torunlar zinciriydi; aralarından geçip gittiği özler ve içinde taşıdığı tohumlar, onun uykusunda birleşmişlerdi, onun uyuyan kişiliğinde özetlenmişlerdi, derinliklerine inmişlerdi, artık beraberinde hiçbir adı sürüklemeyen Plotia ile birlikte derinliklerine inmişlerdi —; bu, oluş adına ne varsa hepsinin mekânsız yansıtma imgesiydi, yansıtma imgesiydi ama buna rağmen, uyanışın gerçekleştiği yerde, kendini tekrar bir mekân haliyle açığa vurmuştu. Sonra aydınlık güne dönüştü, ve Vergilius gözlerini uykudan bu güne açtı, bütün özlerin imgeleriyle sarılmıştı etrafı, güneşin yansımaları içersindeydi, yıldız da üzerindeydi, oysa Plotia'nın eksikliğinden dolayı dengenin kendini belli edişi daha yalın bir hal almıştı. Herhangi bir kayba uğramaksızın silinip gitmişti Plotia,

geride, hatıralara ait ikinci mekânda kalmıştı, sonsuzluğa kadar unutulmuştu, sonsuzluğa kadar unutulmamışlık içersindeydi; hiçbir şey değişmemişti, çünkü hiçbir şey kaybolmamıştı, çünkü hiçbir şey kaybolamazdı, ve Plotia, Vergilius'u değiştirmeksizin onun bir parçası olmuştu, kalmış olmaksızın kalmıştı. Âlemlerin dilsiz şarkısı devam ediyordu. Sadece gülümseme, Vergilius'un bundan böyle yalnız başına geçmek zorunda olduğu bahçeden alınmıştı, sadece gülümseme kaybolmuştu, çünkü sadece huzurdu gülümseyebilen, başka hiçbir şey değil. Ve onu gittikçe daha uzaklarda dolanmaya iten, herhalde huzursuzlukta ya da huzurdan yana bir eksiklikti. Yoksa bu huzursuzluk hayvanlardan mı kaynaklanıyordu? Onlardan mı Vergilius'a geçmişti? Hayvanlar, gittiği yolda ona eşlik etmek için gittikçe daha kalabalıklaşıyorlardı, her yandan geliyorlardı, ayaklarının, nallarının, tabanlarının, pençelerinin sesleri duyulmuyordu, duyulmayan bir tepişmeydi, ama en az tepişme olduğu kadar da uygun adımdı, veya daha doğru bir deyişle, sanki hayaletlerden gelirmişçesine tedirgin edici, boşlukta duran bir uyanıklıktı, bu uyanıklık, Vergilius'unki ile birleşiyor ve onun yürüyüşünü de duyulamayan, hayvansı bir uygun adıma zorluyordu; yürüyüşü uzadıkça daha da bir hayvansı oluyordu, daha da güçlü bir biçimde hayvansı bir dönüşüme boyun eğiyordu, bu dönüşüm daha da zorlayıcı bir şekilde yürüyen ayaklarından yukarıya doğru çıkıyordu, yürümekte olan vücudu boyunca yükseliyordu, ve hayvansılık içini gittikçe daha çok dolduruyor, onu kendini hissettiği şeyin, sergilenen bir hayvanın düzeyine daha da yalın bir biçimde indirgiyordu —, aşağıdan yukarıya kadar hayvandı, yukarıdan aşağıya kadar hayvandı, hayvan gibi yakalayamasa bile, bir hayvanın açık ağzıydı, herhangi bir avı parçalayamasa bile pençeliydi, darbe indirmese bile tüylü ve kanca gagalıydı, ve hayvanı içinde taşıyarak, içinden görerek, hayvanların dilsiz dillerini duyabiliyordu, onlarla birlikte duyuyordu, onların konuşmalarından duyuyordu, âlemlerin şarkısının dilsiz devamını içinde duyuyordu, şarkının devamı yeryüzünün en koyu karanlığı tarafından taşınmaktaydı,

Yaradılış öncesi ile bir uzlaşmaydı, bu Yaradılış öncesi her türlü hayvansılığın karanlık zemininde uyuklamaktaydı ve dilsiz dilini örmeyi sürdürüyordu: bu hal, daha önce bir niteliğin bilinmesi idiyse eğer, kurtlara, tilkilere, kedilere, papağanlara, atlara, köpekbalıklarına ait özlerin tanınması idiyse bile, şimdi buna ek olarak hayvansı niteliksiz olan, henüz doğmamış ve daha oluşmakta olan, daha şekil kazanmamış nitelik haliyle açılıyordu, ve içten bakış açısından hayvaniliğin altı olanın, hayvaniliğin ardında olanın zemini kendini bilme eylemine teslim ediyordu, her türlü yaradılmışlık ürünü öz olma halinin kök saldığı en derin nokta niteliğiyle biliniyordu; etrafta çok ağırlaşan veya çok hafiflemiş bir dil ile sözcükler olmaksızın dile ulaşmaya çalışan ne varsa, henüz yaratılmış olmadığı için dişlerini gösteren, yaratılmak uğruna mücadele veren ne varsa, sayısız hayvanların çeşitliliğiydi, ama buna rağmen hayvanın ta kendisiydi, onların yağmur damlaları gibi ayrışmış çokluğuydu, ama buna rağmen bir bütünde birleşmişti, tıpkı yağmur bulutlarının içersindeki damlalar gibi toprağa düşen nemdi ve köklerin arasından yeniden bütüne doğru yükseliyordu, ve Vergilius'un bilinçli bilme eylemi göze görünmeyen saydamlığı içersindeki bu hayvani bütünlüğe yönelikti; Vergilius, saydam bir şekilde ilerlemekte olan bedeninin hayvansılığı ile kendini bu saydamlığın düzenine dahil edilmiş olarak algılıyordu. Saydamdı ışık, göğün kubbesinin arkasındaki o bilen parıltı daha da saydamdı, ışıklar içersinde bir bilmeydi, yukarıda yerinde durmakta olan yıldızın taşıdığı ve aşağıya, saydamlıkta yüzen uyanıklığa gönderdiği anlam buydu, o kadar ki, hayvanlar bile bundan etkilenmiş gibiydiler. Ölçülmesi olanaksız tarlalardaki hedefsiz dolanıp durma bütün gün boyunca sürdü, ve tedirginlik batmakta olan güneşle birlikte daha da çoğaldı; bahçe bütün yayılmışlığıyla, dağların ve vadilerin üzerinden sınırsıza kadar uzanarak tedirgin edilmiş bir tedirginlikle dolmaya başladı, ve güneş topu eğilip kıpkırmızı kor gibi derin ufka yattığında, gecenin gelişi ölçüsüz bir olaya dönüştü: hayvanların dolaşmaları ânsızın belli bir hedefe yönelik, ânsızın bir bütün halinde, dahası her şeyi kapsar oldu, artık bütün sırtlardan, bütün ormanlardan, bütün yönlerden geliyorlardı, ve nehirler boyunca büyük sulara doğru yol alıyorlardı, balıklar bile nehirden aşağı seyretmekteydiler, korkusuz,

acelesiz bir yolculuktu, ama herhalde zorlayıcı bir emre uyularak yapılmaktaydı, çünkü hayvanlar kafilesinin hemen arkasından nehirlerin kıyılan birbirlerine kavuştular, toprak, bitkilerin önüne geçilmesi imkânsız bir şekilde serpilip gelişen kökleri tarafından ileriye itildi, bitki adına ne varsa önceden tahmin edilmesi mümkün olmayan bir yüksekliğe erişti, bütün dalların arasına karışıp içine girilmesi en imkânsız çalılıklara dönüştü, toprak, ilk tohumların kitlesi içersinde buhar salıyordu ve burada ancak semenderler ve amfibiler yaşayabiliyorlardı, ve fundalık kuşlar için bile balta girmez olmuştu, bu yüzden ancak en üstteki ağaç tepelerine konabiliyorlardı; bu yolculuk sırasında çok sayıda sürü içersinden hiçbir hayvan kaybolmadı, hiçbiri ölmedi, sadece görünmez oldular, gecenin denizlerinde görünmez oldular, gecenin atmosferinde görünmez oldular, gecelerin ve gündüzlerin denizlerini, gecelerin ve gündüzlerin havalarını dolduran kabukluların ve tüylülerin arasına karıştılar. Ve o, yani onlarla birlikte yolculuk etmiş olan Vergilius, iki ayağı üzerinde doğrulmuş o hayvan, gözkapaksız kalmış, uykusuz kalmış olan o balık gözlü, balık yürekli canlı, kıyıdaki bataklıklarda duruyordu, iyice doğrulmuş olarak duruyordu, yosunlarla kaplıydı, pullarla kaplıydı, amfibi gibiydi, bitkilerin dokularına katılmıştı, bitki gibiydi, onun için susmayan, yalnızca âlemlerin şarkı söyleyişiydi, onu duymaya devam ediyordu, bu şarkı söylenmeye devam ediyordu; çünkü Vergilius, insan olarak kalmıştı, hiçbir şey kaybetmemişti, insanoğlunun o uçsuz bucaksız yolculuk duygusu iç dünyasındaki depremlerini kaybolmaksızın sürdürüyordu, ve doğunun yıldızı başının üstünde parlamaya devam ediyordu. Böylece sabahı bekledi, o, yani iki ayağı üzerinde doğrulmuş, ucubemsi bir hayvan bozuntusu, ama buna rağmen bir insan, sabahı bekleyen bir insan. Sonra tekrar sabah oldu, ve güneş ıslak sislerin üzerine uzandı; ikisi de yeşilin uçsuz bucaksızlığının içinden nemli bir buhar gibi yükseldiler; yeşillik, zorla nefes alabilen tek bir bitki gibi ve neredeyse bir dağ yüksekliğinde, bir zamanlarki bahçenin üzerine yayılmıştı, onun üzerinde bulutsuzluk, gri renkli sabah ışığında gökkuşağının renklerini yansıtarak ve aşağıdaki yeşil alanın titreyen aynası gibi zorlukla nefes alarak, gittikçe daha yoğunlaşan sislere bürünüyordu; daha sonra bulutlara dönüşecek ve kendini aşağıya

bırakacaktı, bu arada yıldızların parıltısının opal rengi de grinin içinde erimekteydi. Vergilius bunu gördü ve yağmuru bekledi. Fakat yağmur yağmadı, halbuki kuşlar çok alçaktan uçmaktaydılar, kuşlardan ve başkaca kuş türünden hayvanlardan oluşma sürüler, sessiz bir cayırtı ile hareketsiz başının etrafında daireler çiziyorlar ve çoğu zaman da omuzlarına konuyorlardı. Vergilius, ayakları balıklarla çevrili olduğu halde yan tatlı suda ayaklarını kuvvetle dibe basarak yürüyordu, kıyı boyunca yürüyordu, sorulsa ne olduğunu söyleyemeyeceği bir şey arar gibiydi, aradığı hiç kuşkusuz Plotia değildi, belki de Plotia'nın kıyıda onu karşıladığı yerdi, ama aranan hiçbir şey bulunamıyordu, hiçbir şey tekrardan tanınamıyordu, yeşilin tekdüze örtüsü boyunca hiçbir ağacın boyu ötekilerinkini aşmıyordu, ve süresi zamanın hiçbir ölçütüne bağlı bulunmayan yolculuğunun ortasında Vergilius, kıyıdan uzak olmayan bir yerde tekrar durdu, belki bulunduğu yer açıklanamaz bir biçimde onu kendisine bağladığı için, belki de açıklanamaz, neredeyse bitkisel bir yorgunluğa yakalandığı için durmuştu, ve kollan yeşilin tepelerinin üzerinden uçmasını sağlayacak kanatlar gibi olmasına rağmen, Vergilius kıpırdamıyordu. Bu, gelmekte olan hareketsizliğe ilişkin önsezi gibiydi. Yukarıda anlatılması imkânsız olanlar uçmaktaydı, aşağıda anlatılması imkânsız olanlar yüzmekteydi, ölçüsüz bir şekilde ejderhayı andıran bir şey kuşlarla birlikte uçuyordu, balıklarla birlikte yüzüyordu, ölçüsüz bir çoğalma vardı, ölçüsüz şekiller vardı, ve Yukarısı, Aşağısı ile karışıyordu, çünkü sulardan hep yeni yeni balık sürüleri havalanmaktaydı, hep yeni yeni kuş sürüleri sulara dalmaktaydı, hepsi de ejderhalara dönüşmüşlerdi, sürekli bir değişim içersindeydiler, pullarını ve tüylerini değiş tokuş ediyorlardı. Uçanlar ile yüzenler arasındaki fark gittikçe daha çok silinip gidiyordu, ikisinin özü de yumurtadan çıkmaydı, ve sanki hepsi de sanki kendi kendilerine sürü yaratılışlarından kaynaklanan ayırt edilemezliği bastırmak peşindeydiler, ayırt edilemez bir bütün olmak sanki kendi arzularıydı, devasa yeşil örtüsünün hiçbir tekil bitkiye tahammül edemediği bitkiselliğin bütünlüğünü çağrıştırıyorlardı; ister hâlâ uçabilsinler, ister hâlâ yüzebilsinler veya artık bitki türüne aitmiş gibi köklerim denizin dibine geçirsinler, her biri hâlâ kendine özgü tekil şeklin taşıyıcısıydı, tüylü, pullu, zırhlı veya deriye bürünmüş olsunlar,

ayaklı, pençeli, yüzgeçli veya gagalı olsunlar, gözlerinde ve göz olmayan gözlerinde keler çehreli, amfibi çehreli yılan bakışı vardı, ve ulaşmak için böylesine itişip kakıştıkları, içine dahil oldukları bu yılansılık, hepsine ortak ve hepsinin belirleyici niteliği olan son bir yaratılmışlık emaresi gibiydi, aynı zamanda son ortak kendilerine özgülükleriydi, bitkise-hayvansı ve en eski, dahası Yaradılış öncesi son nitelik temelleriydi, özler o temelden yola çıkılarak hayat için yaratılmışlardı, hayatta ve yaradılmışlık halinde kalmalarının son güvencesi de bu temeldi. Uçan ve yüzen hayvanlar gittikçe daha yoğunlaşan, içine nüfuz edilebilmesi imkânsız bir yığında sıkılmış yumruk gibi birleşmekteydiler, bu yığın gittikçe daha yoğun düzeyde hayvansı ucubelerle kalabalıklaşıyordu, gittikçe daha çok böylelerine dönüşmekteydi, gittikçe daha çok yaratılmamış olanın ve Yaradılış öncesinin tehdidi altına giriyordu, gittikçe daha çok olmak üzere gökten ve denizden en derin noktadaki saydamlık noktasına varana kadar her yeri dolduruyordu, çünkü gittikçe artan ölçüde belirginleşmekteydi ki, her şey özellikle bu noktaya akıyordu, özellikle Vergilius’un durmuş olduğu yer güçlü bir odak noktası niteliğiyle Yaradılış adına bütün olup bitenleri kendine çekiyordu. Ve burada bütün suların çeşme niteliği de gittikçe daha fazla belirginleşmekteydi, suların en derinde yatan kökleri belirginleşmekteydi, sanki çeşmeler iç içeydi, ve orada, çeşmenin en derindeki derinliğinde, gökkuşağı renginde olmak üzere, fakat buna rağmen zamanın çemberi halinde kapanmış olarak yılanın kendisi yatmaktaydı, ortadaki hiçliğin etrafında çöreklenmişti. Gücünü kendi değişmezliğinden alan bir dönüştürücü. Çeşme bir yanardağ krateri gibi büyüyordu, sanki halka şeklindeki yılanın her şeyi çemberine alması öngörülmüştü, ve onun yakınına gelenlerin tümü bir hareketsizlik halinde kaskatı kesiliyordu, bütün yüzmeler hareketsizdi, bütün uçuşlar hareketsizdi, kaskatı bir yeşili yansıtan, hiçlik tarafından yollanan, etrafa hiçliği yollayan yılan bakışıydı. Burada hâlâ bir hayvandan söz edilebilir miydi? Buradaki her ne ise, dönüşümün son noktasında son özünü de kaybedip kurtulması imkânsız bir şekilde yılanın gözüne ait olmuyor muydu? Gökyüzü de aynı şekilde kaskatıydı, içinden hiçbir yağmurun yağmak istemediği tekdüze gri bulut örtüsü de kaskatıydı, ve onun arkasında güneş,

şekilden yoksun, donuk ve ölü bir ışık lekesi gibi yörüngesinde ilerliyordu. Ve o, Vergilius, yaratılmamış ile olan bütün ortaklığına rağmen bir insan kalmış Vergilius, o, yumurtadan çıkma hayvanın tohumdan yetişme bitki ile ortaklığının ortasında ve ikisine de eklenmiş insan, tüyleri, yüzgeçleri, yapraklan, yosunları kendi kendisinde saydamlaşmış, kendi kendisinin içinde saydamlaşmış olan insan, olup bitenlerin kaskatılığı tarafından kuşatılmıştı, beklentisiz bekleyişi içersinde o da hareketsizdi, o da körelmiş halde geçip gitmekte olan yaratıktı, ama insan gözü ayırt edebilme gücünden hiçbir şey yitirmemişti, ve bulutun arkasındaki yıldızın çehresini biliyordu. Gri kırmızı bir parıltı olan güneş lekesi, şimdi gecenin karanlığı ile yüklü olarak günün altsınırına ulaşmıştı, ve gecenin gücüyle parıldayan yıldızlar bir yanıp bir sönen parıltılarıyla, başlangıçta duraklayarak, sonra ise gittikçe daha aydınlanarak sisin örtüsünü delmeyi başarıyorlardı, ağır bir tempoyla sayılan yeniden tamamlanıyor ve parıltıları önceki eksizliğine ulaşıyordu, elbette bu sadece yukarıda değil fakat aşağıda da oluyordu, orada, yani aşağıda ikinci bir gökyüzüne dönüşme gerçekleşiyordu, ayna imgesinin göğüne dönüşme vardı, bu imge gerek suların derinliğinin karanlığında gerekse bitkilerin dünyasının ıslak örtüsünde yanıp sönüyordu ve her şeyi tek bir kapkara ve aynadan kalkana, yıldızlarla bezeli tek bir kubbeye dönüştürüyordu; artık bitkilerin akışım suların akışından ayırt eden hiçbir şey yoktu, denizler her kıyıyı aşarak bitkilerin dünyasına akmışlardı, bitkilerin dünyası ise denizlere sürüklenmişti, ve yukarıdaki yıldızlar ile aşağıdaki yıldızların arasında havanın ve akışın hayvanları boşlukta kaskatı sallanmaktaydılar. Aşağıdaki kubbe, yıldızların yankısıydı peki o zaman yukarıdaki kubbe, daha şimdiden bitkilerin yankısı olmamış mıydı? Hem yukarıda hem de aşağıda bütünlük vardı, her ikisi de ikiye katlanmış gökyüzü tarafından taşınmaktaydı, ikiye katlanmış deniz tarafından taşınıyordu, bunlar bitkilerle ve yıldızlarla dokunmuş tek bir bütünde bir araya geliyorlardı, dünyayı da içlerine alıyorlardı ve öylesine kendi içlerine kapalıydılar ki, mekânlarında artık tek bir tekillik bile ayakta kalamazdı, hiçbirine izin verilemezdi ve her biri kendi kendisini eritmekteydi: ister kartal, ister balıkçılkuşu, ister köpekbalığı, balina veya keler olsunlar, artık yalnızca tek bir

bütündüler, hayvansılığa ait tek bir örtüden başka bir şey değildiler, mekân dolduran tek bir özselliktiler, ve şimdi bu özsellik gittikçe daha çok saydamlaşıyor, saydamlaşıyordu, hayvanlardan oluşma bir sis perdesiydi, bu sis sonunda görünmeyen içersinde dağılıp gidiyordu, yıldızlar âleminde dağılıyordu, bitkiler âlemi tarafından emiliyordu; hayvan yaratılışının bütünü geceye karışmıştı, dünya üzerindeki hayvanlar âlemine ait soluk tükenmişti, artık hiçbir yürek çarpmıyordu, ve buzdan yılan parçalandı, zamanın yılanı parçalandı. Birdenbire artık hiçbir zaman tarafından engellenmeyen gece, dolu dolu güne dönüştü, zamanlardan kurtarılmış olan güneş, birdenbire öğlen vakti eriştiği yüksekliğe gelmişti, etrafı opal rengi bir yıldız kalabalığı tarafından kuşatılmıştı, bu kalabalıkta hiçbir yıldız eksik değildi, beyazımsı ay da eksik değildi, ve onlar gibi çoğaltılmış bir aydınlık içersinde doğunun yıldızı da durduğu yerde parlıyordu; yukarıda olup bitenler bunlardı, bu arada aşağıdaki aynada, aniden oluşma bağlamında ilkinden geri kalmaksızın, bitkiselliğe ait son ve devasa bir gelişip büyüme başlamıştı, bu, sanki bitkiselliğin köklerle ve saplarla toprağa bağlı oluşuna karşı verilen bir savaştı, kendi kendini aşmaya ve bitkiselliğin sınırlarını parçalamaya yönelik bir denemeydi, burada amaçlanan, en ileri ölçüsüzlük noktasında neredeyse hayvansı bir tekilleşme ve hareketlilik kazanmaktı, çünkü ânsızın gelen ışık tarafından ısıtılmış ve aynı zamanda da içine aldığı bütün hayvansılık tarafından, ama buna karşılık iradeden yoksun bir dizginlerinden boşalmışlık haliyle, zorlanmış olan yeşillik, artık sonsuza uzanmış kök örgüsünden yükseliyor, kendi kendisini bir sarmaşık gibi aşıyordu, varlığın ilk humusuydu, bu humusun sürekli değişen, sürekli kendi kendisini yenileyen tohum ürünleri, gerçi hâlâ püsküllü saplar tarafından tutularak, yılan gibi saplar tarafından dizgine vurularak, ama artık çoktandır ağaç olmaktan, sürgün olmaktan, çiçek olmaktan çıkmış olarak erişilmezliğe doğru uzanmaktaydı, kasılmış ve dümdüzdü, korkunç ve sezilebilmesi imkânsız bir yabanilik içersinde halkalar halinde ve dimdikti —, ve o, yani bakmasına izin verilen, bakabilen, bakmak zorunda olan, bitkiselliğe geçmiş hayvansılığın itici gücünün önüne katılmış Vergilius, bitkiselliğin serpilip gelişmesini paylaşıyordu, kendisi bitkiseldi, içte ve dışta bitkiseldi, toprağın suları içinde nabız gibi

atıyordu, köklüydü, kabukluydu, kamış gibiydi, odundandı, yapraklıydı, fakat yine de insani olanın alanındaydı, insan gözünün değiştirilebilmesi imkânsızdı: nitelikler birbiri ardına kaybolup gidebilirdi, özler birbiri ardına aşılabilir ve Yaradılış tarafından feda edilebilirdi, ama insan gözü ileriye baktığı sürece insana ait olarak kalıyordu, ve bütün dönüşümler boyunca, unutulmuşlukta unutulmadan kaldığı için, varolan da onda kalıyordu, ikinci sonsuzluk için onda bırakılıyordu, etkinliğini ve etkisini devam ettiriyordu, yıldızın kaybedilebilmesi mümkün değildi. Bakmakta olan bitkiydi Vergilius, ve bu arada hiçbir şeye geri dönmek için çaba harcamıyordu, hayvansallığa geri dönmeye de çabalamıyordu. Saatler olmayan saatler hızla geçip gidiyordu, günün sonu yoktu, sonsuzdu, yalnızca sonsuzdu, yıldızların oluşturduğu çemberlerin dönüşü ne hızlıydı ne de yavaş, güneşin ilerleyişi sonsuzdu, ve sonsuzdu etraftaki büyüme, öylesine uçsuz bucaksız bir sonsuzluktu ki, hareketsizlik ve hareket birbirlerine dönüşüyorlardı ve, zamandan bağımsız, içinde birbirlerinden ayırt edilebilmelerinin imkânsızlaştığı bir huzurda birleşiyorlardı, sonsuzluk bağlamında öylesine birbirlerine dönüşmüşlerdi ki — gündoğumunun âniliği gibi — bir çırpıda gece de yıldızların çember çizme hareketinden, onların sonsuz hareketli durağanlıklarından varlığını belli edivermişti, bir ilk-karanlıktı, o zamana kadar kendini en dıştaki yıldız kubbelerinin arkasında saklamıştı ve şimdi, ışıkların değişime uğradıkları yolculuklardan bağımsız, dahası ışıklardan birini bile söndürmeksizin, varoluşun kubbesini aydınlatılması imkânsız bir siyahlıkla dolduruyordu: en içteki dünya karanlığı, artık ortaya çıkmıştı, bu, sadece ışık kaybından veya ışığın yoksulluğundan ya da eksikliğinden çok daha fazla bir şeydi, çünkü hiçbir güneşin aydınlatıcı gücüyle, hatta güneş ışığının hiçbir öğle yüksekliği ile ışıklandırılamazdı ve içine nüfuz edilemezdi; böylece güneş, öğle parıltısı hiç zayıflamış olmaksızın ve sanki hiç değişim geçiremezmiş gibi hâlâ zirvede durmaktaydı, bütün yıldızların yağmuru altındaydı, fakat onlarla birlikte gecelerin en derininin çerçevesi içersindeydi, geceye ait bir oluşumdu, gecenin kalkanına sarkıtılmıştı, ve yıldız topluluğu ile birlikte yukarıdaki siyahlıktan aşağıdaki siyahlığa yansıtılıyordu, resmi orada ikiye katlanıyordu, bir alt güneşti, bir

alttaki zirveydi, ortanın kuyu çukuruna yakalanmıştı, parıltısı bu kuyunun akıcı derinliğinde yüzüyordu, sonra Yaradılış'ın sulan tarafından tekrar yukarıya kaldırılıyordu, siyah dalgalarla kuşatılmış bir yankıydı, akan ile birlikte eşzamanlı olarak akıp gidendi. Yukarıda yıldızların çehresi vardı, aşağıda yıldızların çehresi vardı, ve ikiye katlanmış gece kubbesinin katmerli siyahlığında bitkilerin oluşturduğu dalganın yeşili, amfibi solukluğunda bir parıltı yönünde canlılığını yitiriyordu, bitkiselliğin kendine özgü bir ışığına dönüşüyordu, böylece bitkisellik de fırtınayı andıran dal budak salışlarının ve dolanmalarının son uzantılarına kadar neredeyse saydam denilebilecek bir görünürlük noktasına ulaşıyordu. Toprağın ve suların altındaki köklerin parıltısı ve görünürlüğü de bundan aşağı değildi, ve bunlar saplarla ve dallarla birlikte, bütün o fırtınayı andıran filizlenişlerle birlikte hemen solgun, ama vahşi bir bütünlük örgüsü oluşturuyorlardı, bu örgü gece kubbesinin her yönüne uzanıyordu, her yöne doğru sürünüyordu, her yöne doğru fışkırıyordu, her yöne doğru kendi içinde dolanıyordu, her tarafa yönelmişlikten dolayı neredeyse sonsuz mekânın kendisi kadar yönsüzdü, kendi içersinde boşlukta asılı, havadan oluşma bir fundalıktı, buna rağmen hâlâ yukarıya doğru yöneliyordu, yukarıdaki parıltı tarafından yönü belirleniyordu, yıldızların göze görünmeyen çizgi oyunlarıyla yönü belirleniyordu, bu çizgi oyununun içine gökyüzünün örnek imge niteliğindeki ve ışık demetlerinden oluşan çehresi nakşedilmişti, ve her türlü yankı oraya taşmıyordu; şimdi ortadaki havuz da yukarıya ve aşağıya doğru büyüyordu, yukarıya ve aşağıya uzanıyordu, akışkanlıkla kaynıyordu, kendi yükselen ışığında o da saydamlaşmıştı, bitkiselleşmeye kaymaktaydı, bir kanal olduğu artık hemen hiç söylenemezdi, daha çok her yana dal budak salmış, saydam bir ağaçtı, kökünün derinliklerinde güneşin yankısı vardı, bitkilerin ve yıldızların serpilip büyümesinin o parıltılı esrarengizliği ile sarılıydı, üstteki ve alttaki göklerin sınırsız bir şekilde birbirlerine değdikleri ve yerküreye dönüştükleri noktaya kadar. Göklerde olup bitenler, görünür bir görünmezlikteydi, görülebiliyor, fakat buna rağmen bilinemiyordu —, ama o, Vergilius, yani bakmakta olan, o da her yandaki büyüyüp gelişmenin etkisi altındaydı, o, yani bitkilerle sarmaş dolaş, hayvanlarla sarmaş dolaş olan insan, o da bir gökten

ötekine uzanıyordu, evrendeki bütün yıldız zamanları boyunca yayılıyordu, ve o, yani hayvansı kök salmışlıkla, hayvansı sap yapısıyla, hayvansı bir yapraklara bürünmüşlükle yeryüzünde duran insan, evet, o, aynı zamanda en uzaktaki yıldızlar âlemindeydi, öyle ki, ayaklarının dibinde köklere sarılmış ve yedi yıldızla bezenmiş olarak batı yönünde eğilmiş yılan uzanıp yatmaktaydı, bu arada lirin işareti bir çifte üçlü tınının yanıp sönüşleriyle kalbinin içersinde şekillenmişti, ve bütün bunların üzerinde başı en yukarıdaki kubbe yüksekliklerine kadar uzanıyordu, doğunun yıldızına kadar uzanıyordu, ona erişemiyordu gerçi, fakat ona, yani müjdenin taşıyıcı yıldızına doğru uzanıyordu, o yıldızın sonsuzluktaki parıltısı bir zamanlar rehberi olmuştu, şimdi ise kendisine dolaysız bir yakınlıktaydı, gittikçe daha çok yaklaşıyor, yaklaşıyordu. Kendisi artık insan çehresi olmayan, yalnızca bakan bir ağacın zirve halini yansıtan Vergilius, başını kaldırıp yıldıza bakıyordu, göğün çehresine bakıyordu, bu çehre bütün yaratılmışların çizgilerini kendinde toplayıp birleştirmişti, insan çehresi ile hayvan çehresi tek bir bütün olmuştu, Vergilius yukarıya, ortada duran ve güneşi taşıyan, güneşe dönük, saydam bir şekilde parlayan sütuna bakmaktaydı; sütun, dallarının arasında okyanuslar gibi köpürürcesine, okyanuslar gibi sarsılırcasına yer yuvarlağını tutsak etmişti, gelecekteki bir bütünü tutsak edercesine hapsetmişti, ve Vergilius'un kendisi de sarsıntının tutsağıydı, okyanusların içersinde hapsolmuştu, yüreği de birlikte sarsılmaktaydı, birlikte akıyordu, çoktandır artık yürek değildi, hayır, artık yalnızca çalgıydı, lire dönüşmüştü, sanki bundan böyle yıldızdan tellerinden müjdelenmişin tınıları yükselecekti, henüz şarkının kendisi değildi bu, ama şarkının geleceğinin ilan edilişiydi, şarkının saatiydi, doğuşun ve yeniden doğuşun saatiydi, beklentisiz beklenen çifte yönün saatiydi, çemberin kapanış noktasındaki şarkının saatiydi, dünyaların birlik ve bütünlüğünün evrenin son bir nefesinden yankılanışıydı: hazırlanıştı bu, devasa bir hazırlanıştı, gerilimiyle devasaydı, fakat lirin tınıları yükselmiyordu, yükselemiyordu, yükselmesine izin yoktu, çünkü bu noktada varolanın katıldığı bütünlük, göklerden göklere okyanusların sarsıntılarıyla katıldığı bütünlük, bitkisel serpilip büyüme gücünün bir bütünlüğüydü, bozulması imkânsız bitkisel sessizlik içersinde varlık

kazanmış bir bütünlüktü ve yıldızların bozulamaz suskunluğuna sarınmıştı, evrenin bozulamaz sessizliğiydi, birleşmeyi gerçekleştiren devasa güç içersinde bile bozulamaz bir sessizlikti, çünkü topraktan filizlenen, son bir büyüme çabasıyla toparlanmaktaydı, en son ve en uç noktadaki doğrulma için toparlanmaktaydı, yeryüzü kökenli gücü solgun bir parlaklığı yansıtıyordu, kendi saydamlığının zirvesini karanlığın kubbesinin en uzak ve en dıştaki kenarına kadar zorlama çabası solgun şimşekler çaktırıyordu, büyüme amaçlı hücumunda engellenebilmesi imkânsızdı, her şeyi zorluyordu, yıldızları zorluyordu, gökleri zorluyordu, öylesine ki, gökler de sanki böyle bir hücum karşısında savunmaya geçercesine, bitkisellik karşısında savunmaya geçercesine son bir alevleniş için doğruluyorlardı, güneşin buyruklarına bağımlı, güneşe dönük gece yarısı göğünün çehresinin son bir uzaklaşma girişimi için doğruluyorlardı, bu çehrenin Yaradılış ürünü olmasından, her zamankinden daha arı, büyük, ılımlı, inançlı, yüceltilmiş ve saydam olmak üzere, insanın çehresi parıltılarla belirginleşiyordu, fakat yine de sönmeye mahkûmdu, yine de yenilebilir nitelikteydi, yine de her zaman için yenik düşmüştü, bitkisel büyümenin hücumuyla yenik düşmüştü, aşağıdaki koyu soluk kökün emici gücü tarafından emilmiş ti, ve göğün çehresi geçip gitti, her yanını havanın fundalığı sarmıştı, yıldızlar birer birer geçip gittiler, kendilerine kadar yükseltilmiş kendi ayna imgelerinde kayboldular, katmerli kayboluş demek olan bir evliliğe dahil edildiler; fakat buna rağmen, sönüş sürecindeki söndürülemezlik yüzünden, hiçbir yıldızın ışığı sönmemişti, tek tek her biri varlığını korudu, kaybedilmesi imkânsız olarak bitkiseli iğin galip gelen kendine özgü parıltısına ulaştı, ışıkların her biri karşı ışığın içersine yıkıldı ve onu ölçüsüz bir gücü dünyaya getirmesi için gebe bıraktı, kendisi onun içinde gittikçe daha çok yoğunlaştı, büyüdü, büyüdü, öyle ki sonunda güneşin kendisi de kendi yansıma imgesinin içine çöktü, dünyanın sütununun saydam bir şekilde alevlenen ağaç dallarına takıldı, o da yansıma imgesinin içinde geçip gitti, o imgeyle birlikte ortadaki karaağacın yükseklere doğru kıvılcımlanan dallan arasında kayboldu; ağaç bir ân için, çöküşün kısacık bir ânı için göğe doğru tırmanışının bütün ihtişamını sergilemişti, zirvesini birbiri ardına gökler boyunca ve güneşte altın

şansıyla bezenmiş yemişleriyle birlikte sergilemişti, ama daha sonra dilsiz bir iç çekiş gibi uçup gitmişti, yıldızla birlikte, yıldız yansımasıyla birlikte, güneşle ve güneşin yankısıyla birlikte uçup gitmişti, bitkiler evreninin yıldızlarla dolu, göğü dolduran, solgun ve her tarafa yayılan solgunluğunun ışığıyla birlikte kaybolmuştu. Bitkiler evreninin sınırlarına ulaşılmıştı, büyümenin uçsuz bucaksızlığı bütün mekânları örtmekteydi, bütün gökleri örtmekteydi, yıldızlar bir bütün içersinde kaynaşmıştı, ortadaki kaynak gibi fışkıran, hayat veren kuyu kurumuştu, serin bir parıltının içersinde dağılıp gitmişti; doruk noktası aşılmıştı. Ve bitkilerin kendi hücumunun dev çabasından yorgun düşmüş evreni, son parıldayışının arkasından soluğu kesilmiş olarak, iç çekmeyi andıran bir dilsizliğin içinde tükendi; şimdi solgun ve parlak bir çalılık gibi karanlığın içinde asılıydı, bu karanlığı aydınlatmamasına rağmen içinde görünebiliyordu, fakat büyüme gücünün damla damla tükenişiyle birlikte parıltısının da arkası kesildi, aydınlığı derece derece karanlığa devredildi, onun çifte sonsuzluğu içersinde nefes gibi tüketildi ve dağıldı, tıpkı dünyanın ekseninin ve dallarının sonsuzlukta dağılıp gitmiş olması gibi, ve solmakta olan bir görünürlükle bitkisel parıltı karanlığın içine doğru soldu, o karanlığa damla damla sızdı. Henüz-Varolan, en baştaki karanlığın egemenliği altındaydı, varoluş onlara ve onların dilsizliğine feda edilmişti, yalnızca onlara cevap verilmişti, bitkilerin sönmüş nefesiyle ve artık hiçbir bitki parıltısıyla, hiçbir yıldız parıltısıyla aydınlatılmaksızın; zamanın terazisi, hareketsiz, boşluktaydı, dengesi hiç soluksuz bir sessizlikteydi, ve İlk—Dilsizlikle kuşatılmış soluksuz karanlıkta gerek iç gerekse dış dünya nefeslerini tutmuşlardı. En eski gecenin karanlığı, elbette daha geceye dönüşmeksizin, sonsuzluğa doğru gölgelenerek örgüsünü dokumaktaydı; bu karanlık, duyular yoluyla algılanan her şey gibi kendi karşıtlığını içinde taşımasın diye, fazlasıyla bakılabilir haldeydi, ve gökyüzünün gelgitleri, yüreğin gelgitleri sonsuzluğa kadar ölmüş olsalar bile, karanlıktan bir defa daha bir aydınlık sızmaktaydı, sanki karanlık bitkilerin ve yıldızların solgun ışığını kendi içinde muhafaza etmişti ve bu arada tam anlamıyla öze yönelik olarak birleştirmişti —; karanlık tekrar çekildi ve mekânı gündüz olmaksızın gündüzü çağrıştıran belirsiz bir

aydınlığa emanet etti, bu aydınlık gündüzün kendisi değildi ama gündüzden daha fazla bir şeydi, varolan üzerine yayılmıştı, her türlü yıldız nefesinden, her türlü bitki nefesinden, her türlü hayvan nefesinden mahrumdu, bütün nefeslerden soyunup çıplak kalmış bir dünya günüydü. Hareketsiz akıntılar, dünyanın gölgesiz ışığının altında gecenin kapkaranlığı ile yayılıyorlar ve artık hiçbir güneşi yansıtmıyorlardı; yeşilliklerini bir daha geriye kazanmamış olan dağlar yüksekliğindeki ormanlar, gölgesiz ışığın altında gecenin solgunluğuyla uçsuz bucaksız yeryüzünü uçsuz bucaksız örtmekteydiler, ve solup gidiyorlardı. Ama Vergilius'a gelince, o, hayvansılığından sıyrılmış, bitki benzeri olmaktan sıyrılmış, balçıktan, topraktan ve taşlardan yapılmaydı, dağlar kadar yüksekti, şekilsiz ve henüz şekil verilmemiş bir kuleydi, kerpiçten oluşma bir kayaydı, bütün uzuvlardan yoksundu, şekilsiz devasa, şekilsiz yükselen taştan bir devdi, ama buna rağmen yeryüzünün uçsuz bucaksız kalkanı ile, göğün kalkanının altında kemik ve boynuzdan bir karşı kalkan gibi karşısında kubbelenen kalkanıyla karşılaştırıldığında büyüklükten yoksundu; Vergilius, o taştan yapılma çehresiz insan, yeryüzünün kalkanının uçsuz bucaksız yüzeyinde, o yüzeyin kemikten kayalığında ayaklarını yere vura vura yürümekteydi, hayır, hareket halindeydi, hayır, bir yerlere taşınıp götürülmekteydi; fakat yine de gök kubbenin kalkanının arkasındaki ışığı sezgi yoluyla görebiliyordu, evet, görebiliyordu, çünkü başının tepesinin değdiği sabah yıldızı bir göz olarak, öteki iki gözün üzerinde yer alan üçüncü bir göz olarak kayalık alnına yerleşmişti; öteki gözler, taş gibi kör, taşın içindeydiler, üçüncü göz ise onların üzerinde gören göz olarak vardı, ayırt edebilme yeteneğine sahip ve tanrısal, ama buna rağmen bir insan gözü olarak vardı. Soluk renkli dev ormanlar gittikçe daha seyrelmekteydiler, dallarının çalılıklar gibi birbirine dolanmışlığı gittikçe daha bir yorgun görünüme bürünüyordu, solmakta olan gövdeleri gittikçe daha dermansızlaşıyordu, bir zamanlar fırtınadan farksız bir büyüme hamlesi için içinden filizlendikleri toprağa şimdi büzülerek geri dönüyorlardı, şimdi daha solup gitme sürecinde artık ölüydüler; ve saydam bitkiler dünyası son kalıntısına kadar toprağa doğru solduğunda, böylece de geride bütün dünyayı kaplayan çırılçıplak

taşlardan başka bir şey kalmadığında ve kökler son ve en saydam damarcıklarına kadar taşların arasında öğütüldüğünde, dünyaya yeniden karanlık geldi, yeniden geceye dönüştü, nefessizliğin çıplaklığını taşıyan, nefesi zorla elinden alınmış, nefessiz kalmış dünyalar gecesine dönüştü, dönüşen artık geceye ait değildi ve geceden daha fazlasıydı, korku salıcı olmamakla birlikte yine de korkunçtu, giderek artan karanlığının yoğunluğunun gücü ise uçsuz bucaksızdı. Bütün bunlar süreklilikten ve zamandan yoksun gerçekleşti, herhangi bir değişime uğramadan olup bitti, elbette henüz nihai değildi, hâlâ bakılmış ve hissedilmiş bir şeydi, fakat aynı zamanda da bunun ötesindeydi, gecenin ve gece olmayanın ötesindeydi, ve bütün bunlar böyle olup biterken, Vergilius sabit ve elde tutulabilen ne varsa çözülüp eridiğini hissetti, yerin ayaklarının altında battığını, uçsuz bucaksızlığa gömüldüğünü, unutulmuşluğa, unutulmuşluğun sonsuzluğuna ve kendi hatırasız hatırlanan sonsuzluk tufanına gömüldüğünü hissetti, bu sonsuzluk tufanı, imge ile ilk-imgeyi bir bütüne yönelik olarak çiftleştiriyor ve bir akış süreci ile yeryüzünün karanlığını akışkanlığına geri döndürüyordu —, göğün aynası ile denizin ayna yüzeyi tek bir varlığın, toprağın potasında eriyip ışığa dönüşüyordu. Ve daha önce gömülüp gitmiş olan, ölçülmesi imkânsız bir sonsuzluk diliminin ardından akışkan bir ışık olarak sonsuzluktan göğün kubbesine geri getiriliyordu, ve kubbe tekrar ışığa dönüşüyordu; fakat geri getiriliş, hatırlama olmuyordu, taş ve toprak unutulmuş olarak kalıyordu, Vergilius'un üzerinden yürüyüp geçtiği ve hamurundan yoğrulduğu şey unutulmuş olarak kalıyordu, ve dev siluetinin şekilsizliği saydamlığı içersinde ışık kadar elle tutulabilir olmaktan uzaktı, etrafını kuşatan akışkan dünya kubbesi kadar elle tutulabilir olmaktan uzaktı, düşünülebilecek en saydam gölgeydi: Vergilius, artık sadece gözden, alnındaki gözden ibaretti. Böylece akıcı aynalar arasında, boşlukta sallanıyordu, Yukarısının akıcı ışık sisleri ile Aşağısının akıntısı arasındaki mekânın boşluğunda sallanıyordu, ve sislerin arkasında gizli olan sonsuzluk ışığı, bütünlük yaratarak, bütünlük taşıyarak sulardan yansıyordu. Ilımandı sisin yumuşaklığı, suların akışının yumuşaklığı ılımandı, ikisi de ışığın ıhmanlığı tarafından bağlanmıştı, ve Vergilius'a öyle geliyordu ki, onu bir bulutmuş gibi bu ılıman çifte

alacakaranlık boyunca, bu çifte ılıman varoluş boyunca taşıyan, sanki çok büyük bir eldi, yumuşaklığı ile anaçtı, huzuruyla bir baba gibiydi, Vergilius'u kucaklamış, ileriye taşımaktaydı, gittikçe, gittikçe daha ileriye, sonsuzca ileriye taşımaktaydı. Ve şimdi, sanki Yukarısı ile Aşağısının ılıman bütünlüğünü daha da bütün kılmak için, yukarıdaki ve aşağıdaki ıslaklığın arasındaki son sınırı da ortadan kaldırmak için, yağmur yağmaya başlamıştı. Başlangıçta ince bir yağmurdu, ama gittikçe yoğunlaştı, yoğunlaştı ve sonunda mekâna inen tek bir sağanağa dönüştü, her yanı saran yumuşaklığıyla, karanlığının sonsuzluk kadar büyük ılımanlığıyla neredeyse ağır bir tempoyla yağıyordu, öylesine her yanı kaplayıcı ve yağışını her yerde hissettiriciydi ki, sellerin yukarıya mı yoksa aşağıya mı aktığı artık anlaşılamıyordu; karanlık, artık mutlaktı, bütünlük, artık mutlaktı, bu bütünlük içersinde ne bir yön ne bir başlangıç ve ne de bir son vardı. Evet, bütünlük! Asla son bulmayan bütünlük, karanlığı artık bütünüyle ve mutlak bir karanlık olup çıktıktan ve içinden ışık bir defa daha damla halinde sızdıktan sonra da son bulmuyordu, çünkü şimdi de böyle olmaktaydı: karanlığın ortasında sanki yumuşak bir darbeyle, yumuşak bir nefesle göğün kubbesinin tavanı çekilip alınmıştı; tavan, şaşırtıcı bir ışık parlaklığıyla ânsızın açılmıştı, göğün yuvarlaklığında tek bir yıldız kadar büyüktü, tek bir gözdü ve Vergilius'unki de bu gözden yansımaktaydı, ve aynı zamanda yukarısı ve aşağısıydı, hem içte hem de dışta gökyüzüydü, aynı zamanda hem en içteki hem de en dıştaki sınırdı, bütünlüğün kristalini içinde barındırıyordu, ıslaklık adına ne varsa bu kristalin saydamlığında toplanmıştı. O noktada kristal parıltısı evrenin parlaklığına dönüştü, yine o noktada gökyüzünün ve yeryüzünün bütünlüğü kristal ışık demetleri tarafından kuşatıldı, sonsuz ışık kırılmasının ve yansıtılmasının içersinde sonsuz bir kaybedilemezliğe sahipti, çünkü en eski parlayış, varoluşun bütünüydü, tek bir varoluş parıltısı içersinde ta en baştan beri vardı, ve bu başlangıç, son ve yeniden başlayıştı, yıldızların çehresi kristalin hazzını yansıtıyordu. Peki ama, bu evrenin içersinde Vergilius'un kendi çehresi neredeydi? — âlemlerin kristal mahfazası onu daha şimdiden içine almış olabilir miydi? Ya da her türlü Dıştan ve İçten dışlanmış olarak bir hiçliğin mi içersindeydi? — o, yani artık

boşlukta bile seyretmeyen, hiçbir el tarafından tutulmayan Vergilius, var mıydı aslında? — Ah, evet, vardı, çünkü bakıyordu, vardı, çünkü bekliyordu, fakat hazza gark olmuş bakışı ışık demetlerine ışınlanmıştı, aynı zamanda kristalden olanın kendisiydi, ve bekleyişi, tutacak ele yönelik bu bekleyen hasreti, el her yanı kaplayan saydamlığın tellerine dokunsun ve evrenin yüreğinden, bekleyişin ve bekleyenin yüreğinden tınılar yaysın diye bekleyişi, evet, bu beklemişiz bekleyiş aynı zamanda kristalin kendisinin bekleyişiydi, kristalin büyümeye ilişkin bilme haliydi, ve kristal — bilerek — daha yetkin düzeyde bir soluksuzluğa gelişme iradesine sahipti, öylesine kristale ait bir iradeydi ki, öylesine henüz duyulmamış, geleceğe ait âlemler şarkısının ön-yankısıydı ki, havanın öylesine ön-yankısıydı ki, evrenin son bir alevlenişinde, Yaradılış'ın son bir alevlenişinde karanlığa bir defa daha ışık yıkıldı, fakat aynı zamanda da kendini son bir defa karanlığa açtı, ikisi de — yıkılışta ve karşı-yıkılışta — bir bütün içersinde birleştiler; bu, artık kristal değildi, sadece düşülebilecek en karanlık aydınlanmaydı, artık herhangi bir nitelik değildi, artık kristale ait bir nitelik de değildi, niteliksizliğin ta kendisiydi, kenarları bulunmayan dünya uçurumuydu, bütün niteliklerin doğum yeriydi; yıldızın ortası açılmıştı, yüzüğün ortasıydı; doğum yapan hiçlikti, bakışsızın bakışı için açılmıştı — gören körlüktü.

İşte o noktada dönüp bakmasına izin verildi, o noktada dönüp bakma emri geldi, o noktada döndürülüp baktırıldı.

Gören gözlerinin önünde Hiçlik, bir defa daha sonsuz dönüştü, Şimdi ve Geçmiş oldu, bir defa daha zamanın çemberine doğru sonsuz genişledi, böylece sonsuzlaşan çember bir defa daha kapansın diye; sonsuzdu göğün yuvarlağı, göğün bir defa daha şekil alan kubbesi sonsuzdu, dünyanın sonsuz kalkanı sonsuzdu, etrafı sonsuz hatırlayış içersinde yedi renkli yay tarafından sarılmıştı. O noktada bir defa daha ışık ve karanlık geldi, bir defa daha gündüz ve gece oldu, bir defa daha geceler ve gündüzler oldu, ve sonsuzluk, kendini bir defa daha yüksekliğe, genişliğe ve derinliğe göre düzenledi, gökteki yönler açılmış olan ve kendilerine ait dört sayısına

göre belirlendiler, Yukarısı ve Aşağısı oldu, bulut ve deniz oldu; ve denizin ortasında bir defa daha kara yükseldi, dünyanın yeşil adası yükseldi, bitkilerle örtülüydü, otlaklarla örtülüydü, dönüşemez olanın içersindeki dönüşümdü. Güneş, doğuda yuvarlağın üzerinden geçerek yolunu takip etti, onu gecemsi halleriyle ve Kuzey Kutbu yönünde kademelenerek yıldızlar izlediler, kutbun yıldızların bulunmadığı orta noktasında adalet, teraziyi tutarak tahtında oturmaktaydı ve Kuzeyin parıldayan haçı tarafından aydınlatılmıştı. Ve sabahın ışığında kartallar ve martılar yükseklerde uçuyorlardı, adayı dolanıyorlardı ve yunuslar, âlemlerin dilsiz şarkısına kulak vermek için ortaya çıkıyorlardı. Batıdan hayvanlar kafilesi gelmekteydi, güneşin ve yıldızların karşı yönünden geliyorlardı, karşılaşmak amacıyla geliyorlardı, vahşi ormanların ve otlakların hayvanlan, aslanlar, boğalar, kuzular ve şişkin memeli keçiler birbirleriyle savaşmaksızın, barış içinde geliyorlardı, hepsi doğuya yönelmişti, doğudaki çobanı arıyorlardı, insan çehresine ulaşma çabasındaydılar. Ve dünyanın kalkanının ortasında bu çehre, sonsuz derinlikte görülebiliyordu, orada sonsuz insan hayatının ve yaşayışının ortasında görülebiliyordu, son defa ve buna rağmen ilk defa görülebiliyordu; savaştan uzak bir huzur, insanın savaştan uzak bir huzur içersindeki çehresi, oğlan çocuğunun annesinin kollarındaki resmi olarak görülebilirlik, annesiyle hüzünlü gülümsemesi olan bir sevgide birleşmişlik. Vergilius böyle gördü, oğlan çocuğunu böyle gördü, anneyi böyle gördü, ve hepsi de kendisine öyle aşinaydılar ki, onları neredeyse adlandırabilirdi, ama elbette adlarım bulmaksızın; bu arada, çocuk ile anneyi birbirlerine bağlayan gülümseme, çehreden ve bulunamayan addan çok daha aşinaydı, ve sanki sonsuzluğa uzanan çizgide olup bitenlerin bütün anlamı bu gülümsemedeydi, sanki anlamlı yasa, bu gülümseme ile ilan edilmekteydi — insanoğlunun kaderinin ılımlı ve korkunç ihtişamı; sözden doğmaydı bu kader, ve daha üreme sürecinde sözün anlamıydı, sözün tesellisiydi, sözün inayetiydi, sözün desteğiydi, sözün kurtarıcı gücüydü, sözün yasa gücüydü, sözün yeniden doğuşuydu, bir defa daha dile getirilmişti ve insana ait eylemlerin ve değişimlerin aynı zamanda hem yetersiz hem de tek yeterli olan imgeleriyle dile getirilebilirdi, bu imgelerde ilan edilmiş, korunmuş ve

sonsuza kadar tekrarlanmıştı. Söz, sevecen bir bilme eylemiyle yüreğin ve düşüncenin hasretini büyük bir ortaklık için içine alıyordu, kendi gerekliliğinin gücüyle kendisi bir boşuna olmayışa dönüşüyordu, misafirin hasretini oğul olsun diye içine alıyor ve böylece görevini yerine getiriyordu. Sözün çağrısına böylece kulak veren dereler ve nehirler hafiften akmaya başlamışlardı, dalgalar yumuşak bir şekilde sahile çarparak kırılıyordu, denizler, çelik mavisi ve hafif, dalgalanıyorlardı, güneyin en aşağıdaki ateşleri tarafından harekete geçiriliyorlardı, ve bunların hepsi, eşzamanlılığın derinliğinde olmak üzere, bir defada görülebiliyordu, bir defada duyulabiliyordu, çünkü Vergilius, bir zamanlar arkasında bıraktığı sonsuzluğa dönük olarak, onların arasından Şimdi ve Burada'nın sonsuzluğunu görüyordu, aynı zamanda hem geriye hem de ileriye bakıyordu, aynı zamanda hem geriye hem de ileriye kulak kabartıyordu, ve geçmiş zamanın dalga sesleri, unutulmuş bir görünmeyene batmış olarak şimdiki zamana tırmanıyordu, içinde ebediyetin, bütün imgelerin en eskisinin dinlendiği akıcı bir eşzamanlılığa dönüşüyordu. O zaman Vergilius tüylerinin ürperdiğini hissetti, ve çok güçlü bir ürperişti bu, kesinliğinden dolayı neredeyse iyicil diye nitelendirilebilirdi, çünkü zamanın halkası kapanmıştı, ve Son, şimdi Başlangıçtı. Batıp gitmişti imge, bütün imgeler batıp gitmişti, sadece hepsini görünmez bir şekilde muhafaza eden dalga sesleri devam ediyordu. Ortadaki kaynayan çeşme, uçsuz bucaksız bir bilme korkusuyla görünmez bir şekilde parlıyordu: hiçlik, boşluğu dolduruyor ve evrene dönüşüyordu.

Daha sesler devam etti ve ışığın karanlıkla karışmasından yankılandı, her ikisi de yükselmekte olan tınının kargaşasındaydı, çünkü tını, şimdi çıkmaya başlamıştı ve ses, şarkıdan daha fazla bir şeydi, lirin tınılarından daha fazla bir şeydi, her tondan fazlaydı, her sesten fazlaydı, çünkü hepsi birlikte ve eşzamanlıydı, Hiçlikten ve Evrenden fışkırıyordu, uzlaşma olarak fışkırıyordu, her uzlaşmadan daha yüceydi, anlam olarak fışkırıyordu, her kavrayıştan yüceydi, katıksız söz olarak, yani aslında ne ise o olarak fışkırıyordu, her türlü uzlaşmadan ve anlamdan daha yüceydi, kesindi ve başlayandı, devasa ve emrediciydi, korkutucu ve koruyucuydu, hem kulağa hoş

geliyordu hem de gök gürültüsü gibiydi, ayırt etmeye yarayan söz, yemin etmeye yarayan söz, ses böyle geliyordu, Vergilius'un üzerinden geçiyordu, büyüyor ve güçleniyor, güçleniyordu, öylesine güçlenmişti ki, önünde hiçbir şey ayakta kalamayacaktı, evren, sözün önünden geçip gidecekti, sözün içersinde eriyecek ve muhafaza edilecekti, her şeye rağmen sözün içinde olacak ve korunacaktı, yıkılacak ve ebediyen yeniden yaratılacaktı, çünkü hiçbir şey kaybolmamıştı, çünkü Son, kendini Başlangıca eklemişti, yeniden doğmuş olarak ve yeniden doğurarak; söz, evrenin üzerinde, boşluktaydı, Hiçliğin üzerindeki boşluktaydı, anlatılabilenin ve anlatılamayanın ötesindeki boşluktaydı, ve dalgaların sesi tarafından bastırılmış, dalgaların sesine hapsedilmiş olan Vergilius, evet, o da sözle birlikte boşluktaydı, fakat öte yandan söz tarafından sarıp sarmalandığı ölçüde, akıp giden tınılara katıldığı ve onlar benliğine katıldığı ölçüde söz daha bir erişilmez ve büyük, daha bir ağır ve kaçıp gidici oluyordu, boşlukta bir denizdi, boşlukta dalgalanan bir ateşti, deniz kadar ağır ve deniz kadar hafifti, buna rağmen hâlâ sözdü: Vergilius, onu alıkoyamıyordu, ve alıkoymak hakkına da sahip değildi; söz, onun için anlaşılmaz bir dile getirilemezlik haliydi, çünkü dilin ötesindeydi.

SON

Romanda Geçen Özel Adlar

AENEAS: Prens Ankhises ile Aphrodite'in oğlu, Roma'nın efsanevi kurucusu, Vergilius'un Aeneis'inin başkahramanı.

AESKULAP: Hem kahramanlar hem de tanrılar arasında yer alan mitolojik bir figür olarak tıbbın kurucusu sayılmaktadır. Bir rivayete göre Apollon'un oğludur.

AİSKHILOS: M.Ö. 525—456 yılları arasında yaşamış Yunan tragedya yazarı.

AKHİLLEUS: Homeros'un İlyada'sı ile başka eposlarda, Troya Savaşı'nın en büyük Yunan kahramanıdır. Thessalia'daki Myrmidonlar Kralı Peleus ile Nereid Thetis'in oğludur.

ANDROMEDA: Etiyopya kralı Kepheus ile Kassiope'nin kızı. Güzelliğiyle övünmesi üzerine Poseidon'un gönderdiği canavardan, Perseus tarafından kurtarılmıştır.

ANKHİSES: Troya kraliyet ailesinden olan Ankhises'in Aphrodite'le birleşmesinden, Aeneas dünyaya gelmiştir. Troya ateşe verildiğinde Aeneas'ın Ankhises'i sırtında taşıması, baba—oğula dair en ünlü rivayetlerden biridir.

ANTONlUS, Marcus: M.Û. 83—30 yılları arasında yaşamış Romalı devlet adamı ve general. Octavianus (Augustus), "İmparator" unvanını, Antonius'u saf dışı ederek kazanmıştır.

APOLLON: Yunan mitolojisinde Zeus ile Leto'nun oğlu olan güneş tanrısı.

ARİON: Hakkında efsanevi öyküler anlatılan Yunan şair. Rivayete göre İtalya'dan Korinth'e dönerken gemiden denize atılmış, fakat bir

yunusun sırtında Korinth'e ulaşmıştır.

ATLAS: Titanlar soyundandır; İapetos'un oğlu, Prometheus'un kardeşidir. Gökyüzü ile yeryüzünü birbirinden ayıran sütunları sırtında taşır.

AUGUSTUS, Octavianus: Roma İmparatorluğu'nun ilk İmparatorudur (M.Û. 63—M.S. 14). Augustus'un tahtta olduğu yıllar, aynı zamanda Latin edebiyatının altın çağı olarak anılır. Vergilius, Horatius, Ovidius gibi isimler, eserlerini onun döneminde vermişlerdir.

BAKÜS: Bkz. Dionisos.

CATULLUS, Gaius Valerius: M.Û. 1. yüzyılda yaşamış Romalı şair. "Lesbia" adıyla andığı sevgilisi için yazdığı aşk şiirleriyle ünlüdür.

CRASSUS, Marcus Lieinius: Spartaküs ve birliklerini durduran Romalı general ve politikacı.

DAPHNİS: Öldükten sonra tanrılaştırılan Sicilyalı sığırtmaç. Bu—kolik şiirin kurucusu sayıldığı için, Theokritos da, Vergilius da onun adına şiirler yazdıkları gibi, Daphnis adını bu türün bir simgesi olarak da kullanırlar. Tanrı Hermes'le bir nympha'nın oğludur.

DİONİSOS: Yunan mitolojisinde Zeus ile Semele'nin oğlu; şarap tanrısı.

EPİKUROS: M.Ö. 341—270 yılları arasında yaşamış Yunan filozof. Özellikle ahlak felsefesine dair düşünceleri, Epikurosçuluk adıyla anılan bir ekolün ortaya çıkmasına yol açacak kadar etkili olmuştur.

EURİPIDES: M.Ö. 5. yüzyılda yaşamış Yunan tragedya yazarı.

EURİDİKE: Mitolojik şair Orpheus'un karısı, ağaç perisi. Orpheus, Euridike'yi diriltmek için Hades'e inmiş ancak başarılı olamamıştır.

HELİOS: Güneş. Yunan mitolojisinde, bir at arabasına binmiş olarak gökyüzünü dolaşır şekilde tasavvur edilir.

HELLAS: Yunanistan.

HERKÜL: Yunan mitolojisinde Zeus ile Alkmene’nin efsanevi oğlu. On iki macerası, sayısız hikâyenin kaynağı olmuştur.

HEROSTRATOS: Adını sonsuzlaştırmak amacıyla Artemis Tapınağı’ın yakan Efesli.

HIPPOKRATES: M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllarda yaşamış Yunan hekim. Tıp biliminin kurucusu olarak görülür.

HOMEROS: Klasik ve modem Batı edebiyatının kurucu ismi olan Homeros’un, M.Ö. 8. yüzyılda yaşadığı sanılmaktadır, İlyada ve Odysseia, Vergilius da dahil sayısız ismi etkilemiştir. Vergilius’un Aeneis'inin ilk dizesi, Homeros’un her iki eserinin açılışına bir gönderme olarak ayrıca ün kazanmıştır.

HORATİUS, Q. Flaccus: M.Ö. 65—8 yıllan arasında yaşamış Romalı şair. Vergilius tarafından Maecenas’la tanıştırılmış ve böylece yazarlardan ve şairlerden oluşan bir muhite adım atarak hızla yükselmiştir.

JANUS: Roma mitolojisinde kapıların tanrısı.

JUNO: Roma mitolojisinde Jüpiter’in eşi. Yunan mitolojisindeki Hera’ya denktir ve Hera’nın birçok sıfatı Juno’ya aktarılmıştır.

JÜPİTER: Roma mitolojisinde baş tanrı. Yunan mitolojisindeki Zeus’a denktir.

KLEISTHENES: M.Û. 6. yüzyılda yaşamış Atinalı politikacı. Demokrasiye giden yolu açan reformlarıyla tanınmıştır.

KRONOS: Yunan mitolojisinde Uranos ile Gaia’nın oğlu. Titanlar’dandır. Roma mitolojisinde zaman tanrısı ile özdeşleştirilmiş tir.

LIVİUS, Titus: M.Ö. 59—M.S. 17 yıllan arasında yaşamış Romalı tarihçi. Roma tarihini, Roma şehrinin kuruluşundan itibaren anlattığı eseriyle ün kazanmıştır.

LUCRETİUS, Titus Carus: M.Ö. 1. yüzyılın ilk yansında yaşamış Romalı şair. Özellikle Epikuros’un doğa felsefesini geniş bir yoruma tâbi tuttuğu De rerum natura adlı eseriyle ünlenmiştir.

LUCULLUS, Lucius Licinius: M.Ö. 118—57 yılları arasında yaşamış Romalı general ve politikacı. Özellikle Roma İmparatorluğu’nun doğudaki topraklarında etkin olmuştur.

MOlRA: Yunan mitolojisinde kader tanrıçaları.

ORKUS: Roma mitolojisinde yeraltı tanrısı.

ORPHEUS: Yunan mitolojisinde efsanevi bir şair. Apollon’un oğludur; bir ezgi eşliğinde okuduğu şiirleriyle cansız varlıkları bile büyülediğine inanılırdı.

OVIDİUS, Publius Naso: M.Ö. 43—M.S. 17 yılları arasında yaşamış Romalı şair. Bir skandala karıştığı gerekçesiyle Augustus tarafından Karadeniz’e sürülmüştür. Eserleri arasında Metamorphoses, Ars Amatoria, Fasti öne çıkar.

PAN: Yunan mitolojisinde Hermes’in oğlu ve çobanlarla sürülerin tanrısı.

PASIPHAE: Girit Kralı Minos’un karısı. Bir boğayla birleşir ve bu birleşmeden Minotauros doğar.

PEGASUS: Yunan mitolojisinde kanatlı at. Medusa’nın kanından doğmuştur.

PERİKLES: M.Ö. 495—429 yıllan arasında yaşamış olan Atinalı politikacı. Atina’ya altın çağını yaşatmıştır.

PERSEPHONE: Yunan mitolojisinde Zeus ile Demeter’in kızı,

Hades’in eşi, Yeraltı dünyasının kraliçesi.

PHOBOS: Yunan mitolojisinde korkunun kişileştirilmiş hâli olan tanrı.

PLUTOS: Yunan mitolojisinde zenginliğin kişileştirilmiş hâli olan tanrı.

POSEİDON: Yunan mitolojisinde denizlerin tanrısı.

PROMETHEUS: Titanlar soyundandır. Hesiodos’a göre İapetos’la Okeanos kızı Klimene’nin oğludur.

PROPERTİUS, Sextus: M.Û. 50—2 yıllan arasında yaşamış Romalı şair. Özellikle aşk şiirleriyle tanınmıştır.

SALLUSTİUS, Gaius Crispus: Tarihçi Sallustius’un yeğeni olmakla birlikte, onun tarafından evlat edinilmiştir. Augustus döneminde idari görevler üstlenmiştir.

SATURNUS: İtalya’nın en eski tanrılarından biri. Sonradan Yunanların Kronos’uyla bir tutulmuştur.

SIBILLA: Antik Çağ’da bir dizi kadın kâhine verilen ortak isim.

SOPHOKLES: M.Û. 5. yüzyılda yaşamış Yunan tragedya yazan.

SPARTAKÜS: M.Û. 1. yüzyılda Roma’ya isyan eden gladyatör.

SİCHAEUS: Kartaca Kraliçesi Dido’nun kocası.

TARTAROS: Yunan mitolojisinde Yeryüzü ile Gökyüzü’nün oğlu. Aynı zamanda Yeraltı ülkesinin en derin bölgesine verilen isimdir.

THEOKRİTOS: M.Û. 3. yüzyılda yaşamış Sirakuzalı şair. Bukolik türünün yaratıcısı olarak, Vergilius da dahil birçok klasik şaire esin kaynağı olmuştur.

TİBULLUS, Albius: M.Û. 55—19 yılları arasında yaşamış Romalı şair. Özellikle aşk şiirleriyle ünlenmiştir.

TRİTON: Yunan mitolojisinde, Poseidon ile Amphitrite’nin oğludur, denizlere hükmeder.

VENÜS: Yunan mitolojisindeki Aphrodite ile özdeşleştirilmiş Roma tanrıçası.

VARRO, Marcus Terentius: M.Û. 116—27 yıllan arasında yaşamış Romalı yazar. Din, dil ve tarih konularındaki eserleri ve bilgisinin genişliğiyle tanınmıştır.

VERGİLİUS, Publius Maro: M.Û. 70—19 yıllan arasında yaşamış Romalı şair. Klasik edebiyatın Homeros'tan sonra en büyük ismi olduğu söylenebilir. Tamamlanmamış son eseri Aeneis, Aeneas'ın Troya'dan kaçıp Roma'nın temellerini atmasını konu alır.

VULCANUS: Sonradan Yunan tanrısı Hephaistos'la bir tutulan eski Roma tanrısıdır.

Notlar

[←1]

Haruspex: Eski Roma'da, bağırsaklara bakarak geleceği söyleyen falcı, çn